الله ـ جل جلاله ـ؛ د مينه والو آرامتيا
د الله جل جلاله ښکلي نومونه او د هغه غوره صفتونه له کتاب او سنت څخه

عبدالله بن مشبب بن مسفر القحطاني
د چاپ حقونه د ليکوال لپاره خوندي دي
دويم چاپ
۱۴۴۱هـ ق – ۲۰۲۰ زيږديز کال
بسم الله الرحمن الرحيم

ډالۍ

زما مور او پلار ته..
ځيني هغه څه چې تاسو زما لپاره له څښتن تعالى څخه غوښتل؛ زه ستاسو د ډير سخاوت او نيکۍ يوه برخه هم بيرته درګړځولى نشم..
بيا: هر هغه زړه ته چې خپل رب پيژني او هغه ته نږدې کيږي..
تاسو ته ... د هڅو محصول ډالۍ کوم؛ له الله تعالى څخه ددې عمل قبولي غواړم!

د دويم چاپ سريزه

په پيل او پاى کې د الله ستاينه په ظاهر او باطن کې ادا کوم، او پر خپل پيغمبر؛ محمد - صلى الله عليه وسلم - باندې درود وايم، اما بعد:
دا دويم چاپ دى چې د ګران لوستونکي مخې ته يې پردم وروسته لدې چې لومړى ګڼه چې شمير يې (۶۰۰۰) ټوکه وو په ډير لږ وخت کې خلاص شول چې پدې کار سره د الله تعالى مننه‌وى يم، او وروسته لدې چې د کتاب د منځپانګې بيا کتنه، زياتول، او حذفول تر سره شول، هيله ده چې کتاب د لوستونکو لپاره مناسب، په موضوع کې بشپړ او هدف ته د رسيدو لپاره پوره وي.
او د علم په خپرولو کې د ثواب غوښتونکى يم؛ زه په لاندې شرايطو سره د کتاب د چاپ اجازه ورکوم:
پرته له حذف او اضافه کولو، او دا چې چاپ بايد مجلل او د کتاب د منځپانګې سره مناسب وي، او ددى ګړځنده شميرې 00966564570117 يا بريښنالیک سره اړيکه وساتل شي ga.1440.ga@gmail.com
د دې لپاره چې ډاډ ترلاسه شي چې په کتاب کې کوم بدلون يا اضافه والى ندى راغلى؛ او پوره والى او کمال يوازې د الله - تعالى - د کتاب لپاره دى.
بيا د دار ابن الجوزي او المتنبي کتابتون څخه د دوى د تيرو هڅو منه کوم، د الله څخه د بريالیتوب، هدايت او قبولتيا غوښتنه کوم.
او ټوله ستاينه د رب العالمين لپاره ده

ليکوال

سريزه

ټول ستاينه د رب العالمين لپاره ده، درود او سلام دې وي پر رسول الله صلى الله عليه وسلم او د هغه په کورنۍ او اصحابو باندې، اما بعد:
د ايمان د زياتولو له سترو لارو څخه: د الله – سبحانه و تعالى - پيژندنه د هغه په نومونو، صفتونو او فعلونو کې ده، د الله هر نوم د ننوتلو لپاره له ګڼو دروازو څخه يوه دروازه ده . (وَلِلَّهِ الْأَسْمَاءُ الْحُسْنَىٰ فَادْعُوهُ بِهَا [الأعراف:180]، او خاص د الله لپاره تر ټولو ښکلي نومونه دي، نو تاسو الله په دغو (نومونو) سره رابلئ، نو د هغه کس به څه حال وي چې دغه نومونه حفظ کړي؟! د رسول الله - صلى الله عليه وسلم - څخه ثابت دى چې فرمايلي يې دي: " الله - تعالى - لره نهه نوي نومونه دي، يو کم سل، څوک چې هغه يادى - حفظ - کړي جنت ته به داخل شي" [بخاري او مسلم روايت کړى].
ما به له الله تعالى څخه دا غوښتنه کوله چې ماته يې د حفظولو شرف را نصيب کړي، نو په ۱۴۳۰ هجري قمري کال کې مې په لنډه توګه د هغه په بيانولو پيل وکړ، نو د الله - تعالى - نومونو او صفتونو ته مې د اورېدونکو ليوالتيا حس کړه..
او څرنګه کيدلى شي چې يو مؤمن يې پيژندلو ته ليوالتيا ونه لري؛ په داسې حال کې چې د هر نوم په پيژندلو سره د الله تعالى ملاقات ته د هغه مينه او شوق ورځ تربلې زياتيږي؟!
څنګه به يو مؤمن د الله نومونو او صفتونو پيژندلو ته نه ليواله کيږي؟ پداسې حال کې چې هغه پدې پوه شوى چې: هغه د هر غم ځپلي، مظلوم، قرضدار، ناروغ، زنداني او حيران لپاره د ژغورنې وسيله ده؟!
څنګه به يو مؤمن د الله نومونو او صفتونو پيژندلو ته نه ليواله کيږي؟ پداسې حال کې چې پوه شي چې دا: د خلاصون، نيکمرغى او خزانو کونجياني دي؟! بلکې چا چې - دا نومونه - په حقه وپيژندل نو نيمګړي به تري هيڅکله جلا نه شي.
لدې ځايه؛ مې له الله - تعالى- نه وغوښتل چې د داسې يو کتاب د ليکلو توفيق راکړي چې زما لپاره يو اثر او ښايسته چينه وي چې خلک تري خړوبه کيږي، نو ما يوازې د راټولولو او جوړولو طريقه غوره کړه، زه په ليکلو کې د خپلې ناتوانۍ او د خپل علميت له کمښت څخه خبر يم؛ زه نه ماهر آس چلوونکى يم او نه ماهر پياده تلونکى يم.
نو ما ټول هغه څه راټول کړل چې زما سترګو ليدلي و، او هغه څه مې وليکل چې ما په کې د راحتۍ احساس کاوه، په دې هيله چې زه به په هغه څه کې ښه کار وکړم چې زه يې راټولولو ته ترجيح ورکوم، په اسماو او صفاتو کې مې د مخکښو صالحينو عقيده تعقيب کړې ده.
بيا مې هغه په نوې بڼه کې جوړ کړ، چې د عظمت او ښکلا په جامو پوښل شوى وي، البته د زده کونکو او پوهانو د طبقې په نظر کې نيولو سره، او له بشپړې اکاډيميکې طريقې څخه مې لرې ساتلى دى.
او صحيح او حسن حديث باندې مې بسنه کړې، آثار او تاريخ مې په کې ندي خيرلي.
او موخه مې: د اسانتيا راوستل، تشويقول او لوستونکي په خورا اسانه لار او لنډ وخت کې هدف ته رسول دي.

په دې هيله چې دا به خوشحالۍ راولي، اندېښنه به لرې کړي، زړه به پراخه کړي، ايمان به پياوړی کړي، پوهه به ډيره کړي، زړه به ډک کړي، زړه ته به عمر وبخښي، او فکر ته به وده ورکړي.
او ددی کار احسان او منت يوازې الله – عزوجل- لره دی، بيا د علم او احسان خاوندانو ته چې ما له هغو څخه خورا خوندوري ميوې راتولې کړې وی، که ما سم کار کړی وي نو هغه به د الله –جل و علا- لخوا وي، او د الله ډير شکر ادا کوم، او که ما تيروتنه کړې وي، نو هغه به زما او د شيطان لخوا وي او ما پدې کار سره يوازې خير او نيکي غوښتې؛ نو زه د الله څخه بخښنه غواړم او هغه ته توبه کوم!
او په پای کې؛ دغه لږ کوښښ، او د بې وزله وړتيا ده، د دې کتاب د بشپړيدلو لپاره د الله شکر ادا کوم، هيله ده چې الله يې زما څخه قبوله کړي، او لدې ويره لرم چې هغه يې رد کړي، الله –سبحانه و تعالى- په ګواهۍ نيسم چې له هغه سره مينه لرم، او د هغه په اړه بنه ګمان لرم.
او زه د الله څخه غوښتنه کوم چې زما لپاره او د هغه چا لپاره چې ما له هغوی څخه دا راتول کړي دي ډير اجر ورکړي، او د هر هغه چا لپاره چې په بياکتنه، تصحيح، تنسيق او تنظيم، کاپي او چاپ کولو، يا مشوره يا نظر ورکولو کې برخه اخيستې ډير اجرونه ورکړي.
همدارنګه د الله –عزوجل- څخه غوښتنه کوم چې دغه کار سم وګرځوي، او د ځان لپاره يې خالص وګرځوي، د هغه د مينې منندوی يم، او د هغه رضا ته نږدې کيدل غواړم، او دا چې ماته او زما مور او پلار، زما شيخانو، زما کورنۍ او ټولو مسلمانانو ته بخښنه وکړي؛ بيشکه چې بنه اوريدونکی او د دعا قبلونکی دی!

ستاسو ورور:

عبدالله بن مشبب القحطاني
qa.1440.qa@gmail.com

موبايل (د واتساپ پيغامونو لپاره):
00966564570117

اې زما ربه ..

څومره ستر موقف دی، څومره ستر مقام دی، او څومره سخت کار دی!
کلمې عاجزی دي، او زړه لرزيږي، او ژبه بنديږي، او جملې لنډيږي، او عقل حيرانيږي، او ستا کمزوری بنده ستا په وړاندې ولاړ دی؛ هغه غواړي چې ستا ستاينه وکړي، او هغه څه چې په خپل ځان کې يې دي تاسو ته بيان کړي، په داسې حال کې چې تاسو د هغه له حال څخه با خبر ياست.
ډالی کوونکي په ستايني سره تا ته نشي رسيدلی ... حتا که دوی مبالغه هم وکړي، ځکه هغه څه چې په تاسو کې دي ډير لوی دي.
اې ربه!
مور پوهيږو چې کله مور ستا ستاينه او ستا ويار بيانوو، او ستاسو د عظمت درناوی کوو، او ستا ياد کوو، دا ټول پر مونږ باندې ستا نعمتونه او منتونه دي؛ ته هغه ذات يې چې مور ته دې هدايت وکړ، او مور ته دې لارښوونه وکړه..
او مور پوهيږو چې ته - اې زمور ربه - د هغه څه څخه پورته يې چې ستاينه کوونکي ستا ستاينه کوي، او د هغه څه څخه پورته يې څوک چې ستا ستاينه کوي.
نو – اې الله - هغه څه چې تا ماته او د دې ليکنو لوستونکو ته ورکړي دي قبولې کړه او زمور نيمګړتياوي وبخښه.
الله ته زه خپله ستاينه او ثنا ډالی کوم ... او په زړه پورې خبرې چې هيڅکله پای ته نه رسيږي

2 - 1

اللهُ الإلَــهُ -جل جلاله-

په هغه لوی او خورې نوم پيل کوو چې بشريت پېژندلی دی، په نومونو کې غوره، او تر ټولو بښلي توري، چې په ژبو ويل کيږي ... او روحونه په هغه سره آرامتيا مومي ... روح ته نږدې ... او زړه ته محبوب ...
هغه: د الله (تبارک و تعالى) نوم دی، (هَلْ تَعْلَمُ لَهُ سَمِيًّا) ايا ته د ده کوم همنام پېژنې! [مريم: ٦٥].
د الله – تبارک و تعالى – نوم په ټولو عالميانو کې ځانګړی دی؛ دا يوازې د هغه نوم دی، له هغه پرته يې په بل چا يې اطلاق نه کيږي، او نه يې له مخلوقاتو څخه څوک دعوا کوي، الله –سبحانه و تعالى- د جاهلانو زړونه او ژبې يې نيولي دي چې په دې نوم سره ونومول شي.
هغه الله دی – تبارک و تعالى - د جلال، بښکلا، عظمت، وقار او ځواک خاوند دی.
هر څومره چې ستا په عظمت کې مور ليکل وکړو، مقدسې کلمې دی چې روحونه پرې پياوړې کيږي.
نو ای ربه ته تر ټولو لوی يې... او له ټولو کلمو څخه ستاسو جلال لوی دی.
د الله -تبارك وتعالى- نوم که په لږ څه کې ياد شي زياتوي يې، که د ويرې پر مهال واخستل شي له منځه يې وړي، تکليف لرې کوي، غم او اندېښنه خلاصوي، تنګي او مصيبت له منځه وړي، که کمزوری ورسره تعلق وساتي پياوړی کوي يې، ذليل انسان څخه ته قدرمن کوي، غريب انسان شتمنوي، او مغلوب انسان بريا ته رسوي.
دا هغه نوم دی چې مصيبتونه پرې پای مومي، برکتونه نازليږي، دعاګانې پرې قبليږي، بنه عملونه پرې راجلبيږي، او بد عملونه شړي، تېروتنې ورسره بخښل کيږي.. د الله له جلال څخه لوی څه نشته!
او د الله –تبارک و تعالى- د نوم اصل: إله دی، او هغه د معبود په مانا دی، هغه –سبحانه و تعالى- فرمايي: (يَا أَهْلَ الْكِتَابِ لَا تَغْلُوا فِي دِينِكُمْ وَلَا تَقُولُوا عَلَى اللَّهِ إِلَّا الْحَقَّ ۚ إِنَّمَا الْمَسِيحُ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ رَسُولُ اللَّهِ وَكَلِمَتُهُ أَلْقَاهَا إِلَىٰ مَرْيَمَ وَرُوحٌ مِّنْهُ ۖ فَآمِنُوا بِاللَّهِ وَرُسُلِهِ ۖ وَلَا تَقُولُوا ثَلَاثَةٌ ۚ انتَهُوا خَيْرًا لَّكُمْ ۚ إِنَّمَا اللَّهُ إِلَٰهٌ وَاحِدٌ ۖ سُبْحَانَهُ أَن يَكُونَ لَهُ وَلَدٌ ۘ لَّهُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ ۗ وَكَفَىٰ بِاللَّهِ وَكِيلًا) ای اهل کتابو! تاسو په خپل دين کې غُلُوّ (زياتی) مه کوئ او الله ته يوازې د حقې خبرې نسبت کوئ، يقيناً همدا خبره ده چې د مريمې زوی مسيح عيسىٰ خو بس د الله رسول دی او د هغه کلمه ده، چې هغه يې مريم ته غورځولې وه او د هغه (الله) له جانبه روح دی، نو تاسو پر الله او د هغه پر رسولانو ايمان راوړئ او تاسو مه وايئ چې (معبودان) دری دي، تاسو (له دې نه) منع شئ، ستاسو لپاره به (دا) ډېره بنه وي، يقيناً همدا خبره ده چې الله يو معبود دی زه د هغه پاکي بيانوم له دې نه چې د هغه لپاره دې اولاد وي، خاص د هغه لپاره دي هر هغه څه چې په اسمانونو کې دي او هر هغه څه چې په ځمکه کې دي او الله بنه کافي دی (په حيث د) کار ساز. [النساء:171]. ابن عباس -رضي الله عنهما- فرمايلي دي: "الله په خپل ټول مخلوق د الوهيت او بنده ګی حقدار دی".
او الله – سبحانه و تعالى - خورا محبوب ذات دی چې روحونه يې غواړي، او د هغه په ياد او نږدېوالي سره د آرامۍ احساس کوي، او هغه ته ليوالتيا لري، (وَمِنَ النَّاسِ مَن يَتَّخِذُ مِن دُونِ اللَّهِ أَندَادًا يُحِبُّونَهُمْ كَحُبِّ اللَّهِ ۖ وَالَّذِينَ آمَنُوا أَشَدُّ حُبًّا لِّلَّهِ) او په خلقو کې ځينې هغه څوک دي چې له الله نه

غير شريكان نيسي، له هغوی سره مينه کوي له الله سره د مينې په شان، او هغه کسان چې ايمان يې راوړي دي؛ له الله سره په مينه کې ډير سخت (او کلک) دي. [البقرة:165]. او له هغه – سبحانه وتعالى - څخه په هر مصيبت او آفت کې مرسته غوښتل کيږي. (وَمَا بِكُم مِّن نِّعْمَةٍ فَمِنَ اللَّهِ ۖ ثُمَّ إِذَا مَسَّكُمُ الضُّرُّ فَإِلَيْهِ تَجْأَرُونَ) او پر تاسو چې هر نعمت شوی دی، نو د الله له طرفه دی، بيا چې کله تاسو ته ضرر درورسيږي، نو (بيا هم) خاص هغه ته زاري کوئ. [النحل:53]. او هغه – سبحانه و تعالى – هغه ذات دی چې عقلونه ورته حيرانيږي، او عقلونه هغه نشي احاطه کولی، او پوهه يې نشي درک کولی، او شکونه د هغه عظمت ته نه رسي، او مخلوق د هغه د علم احاطه نشي کولای. (وَلَا يُحِيطُونَ بِهِ عِلْمًا) او دوی د هغه د علم احاطه نشي کولی [طه:110].

الله –تبارک و تعالى-: هغه ذات دی چې زړونه يې په مينې او تواضع سره معبود مني، په ويرې، حرص، امید، تعظيم او اطاعت سره.

هغه حقيقي معبود دی او له هغه پرته چې د څه عبادت کيږي هغه باطل دي، له عرش څخه يې نيولې د زمکې تر پای پورې.

او الله -عزوجل-: د الوهيت د ټولو صفتونو لرونکی دی، او هغه د: کمال، جلال، ښايست او عظمت صفتونه دي، پداسې حال کې چې د هغه - جل جلاله - څخه يې مخالف صفتونه نفي دي.

زړونه يې عبادت کوي، او روحونه يې غواړي..

لدې امله؛ کله چې بنده د (الله) د نوم په معنی پوه شو نو زړه يې له خپل رب سره وترل شي؛ او په هغه کې مشغول شي؛ په مينه، ليوالتيا او خوند سره، چې له هغه څخه ښکلی او بهتر نشته، او دا تر ټولو لوی ځيز دی چې عبادت کوونکي يې پرې عبادت کوي، او نړدې کيدونکي هغه ته نږدې کيږي. (يُحِبُّهُمْ وَيُحِبُّونَهُ) (هغه له دوی سره مينه لري او دوی له هغه سره مينه لري) [المائدة: 54]، او د حالت پاکوالی د الله د نومونو او صفاتو د پوهې د پاکوالي پر بنياد دی.

شيخ الاسلام ابن تيميه رحمه الله فرمايلي: په دي دنيا کې يو جنت دی که څوک هغه ته داخل نشي هغه به د آخرت جنت ته داخل نشي.

او ځينو عارفانو ويلي دي: ځينې وختونه په زړه داسې حالات تيريږي چې وايم : که جنتيان په داسې حال کې وي، نو واقعا چې هغوی به ښه ژوند ولري!

ابن عينيه ويلي: "الله خپلو بندګانو ته تر دې ښه نعمت ندی ورکړی چې دا يې ورښودلي ده چې : لا اله الا الله) ووايي، هغه وفرمايل: او لا اله الا الله به د دوی لپاره په آخرت کې داسې حيثيت ولري لکه څرنګه چې دنيا کې دوی ته اوبو حيثيت درلوده"

او مؤمن پوهيږي چې دا حالت د بنده په توان او ځواک کې ندی، هغه يوازې (الله) دی چې هر کله خپل بنده سره مينه ولري د هغه په زړه کې د هغه مينه ځای پر ځای کوي، بيا کله چې بنده د هغه په توفيق سره ورسره مينه وکړي، نو الله به هغه ته د بلې مينې بدله ورکړي او دا هماغه: خالص احسان دی؛ ځکه چې سبب او مسبب د هغه لخوا څخه دي.

اســم اعظـم (ستر نوم):

قرطبي وايي چې ځينو علماوو ويلي دي: د (الله) نوم: تر ټولو لوی نوم دی، هغه چې که په هغه سره راوبلل شي نو قبلوي يې او که په هغه سره تري وغوښتل وشي، نو ورکوي يې.

رسول الله صلى الله عليه وسلم له يو سړي څخه واورېده چې ويېل يې: اې الله! زه له تا سوال کوم پدې چې شاهدي ورکوم چې ته الله يې، له تا پرته بل معبود نشته، يو او بې نيازه ذات، چې نه زيږيدلی او نه څوک له هغه زيږيدلي، او هېڅوک د هغه برابر نشته؛ نو رسول الله -صلى الله عليه وسلم- وفرمايل: " قسم په هغه ذات چې زما ژوند د هغه په لاس کې دی! هغه له الله څخه په خپل لوی نوم غوښتنه وکړه کوم چې که په دې نوم ورته بلنه ورکړ شي ځواب ورکوي، او که تري وغواړي ورکوي يې". [حديث صحيح دی. اصحاب السنن او أحمد په خپل مسند کې روايت کړی].

او دا يوازيني نوم دی چې په ټولو حديثونو کې ذکر شوي چې رسول الله -صلى الله عليه وسلم- ويلي دي چې په دې کې د الله لوی نوم دی.

او پدې نوم سره عام ماثوره اذکار يو ځای ذکر شوي دي؛ نو تهليل(لا إله إلا الله)، تکبير(الله أكبر) تحميد(الحمد لله) تسبيح(سبحان الله) حوقله(لا حول ولا قوة إلا بالله) حسبله(حسبي الله و نعم الوكيل) استرجاع(إنا لله و إنا إليه راجعون) بسم الله او نور اذکار له دي نوم سره يو ځای ذکر شوي دي او له دي نه جلا کيږي.

دا د الله د ښکلي نومونو اصل دی؛ او هغه د دغو نومونو څخه هيڅ يو ته هم نه منسوبيږي، حال دا چې د نورو ټولو نيکو نومونو اضافت دې نوم ته کيږي، او داسې نه ويل کيږي چې: الله د رحمان له نومونو څخه دی، او يا د رحيم له نومونو څخه يو نوم دی، بلکې ويل کيږي: چې رحمان يا رحيم د الله له نومونو څخه دی، (وَلِلَّهِ الْأَسْمَاءُ الْحُسْنَىٰ فَادْعُوهُ بِهَا)او خاص د الله لپاره تر ټولو ښکلي نومونه دي نو په دغو (نومونو) سره يې راوبلئ. [الأعراف:180].

او ډيرى وخت الله –جل جلاله- د (اللهم) په لفظ سره يادېږي، او رسول الله -صلى الله عليه وسلم- به ډېر ځله خپل رب داسې باله او ويل به يې: اللهم!

حسن بصري -رحمه الله- فرمايي: «اللهم: د دعاګانو مجموع ده، کله چې سوالکونکی ووايي: اللهم إني أسألك! (اې الله زه له تا څخه دا غوښتنه کوم! دا په دې معنا ده لکه چې ووايی: زه له الله -جل جلاله- څخه غوښتنه کوم چې تر ټولو ښکلي نومونه او لوړ صفتونه لري، د هغه په نومونو او صفتونو سره».

د تبرک او تيمن له وجې په دغه نوم سره هر کار پيل کيږي.

همدارنګه د قرآن په لومړي آيت کې لومړی نوم دی: (بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ) او يا (الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ) [الفاتحة: 1]، او دا همدارنګه وروستی نوم دی چې په سورت الناس (الناس: 3) کې ياد شوی دی.

دا په شهادت کې يوازينی نوم دی چې له کفر څخه اسلام ته انتقالول کوي: أشهد أن لا إله إلا الله، (زه ګواهي ورکوم چې له الله پرته بل معبود نشته) او له دې نوم پرته شهادت د اعتبار وړ نه دی.

ددې نوم له عزت څخه دا دی: چې الله به هغه په آخر زمان کې له ځمکې څخه پورته کړي کله چې د مومنانو روحونه واخيستل شي، رسول الله -صلى الله عليه وسلم- فرمايلي: "قيامت به پر هېڅا نه قائميږي ترڅو چې د: الله.. الله ويونکي شتون ولري" [امام مسلم روايت کړی]. دا د الله ښکلي نومونو کې تر ټولو ډير په قران کريم کې ذکر شوی دی؛ چې له دوه زړه دوه سوه څخه ډير ځله ذکر شوی دی، ځينو علماوو د الله تعالى د دې قول سره ويلي: {قُلِ ادْعُوا اللَّهَ أَوِ ادْعُوا الرَّحْمَٰنَ} «ته (دوی ته) ووايه: تاسو الله بلئ، يا تاسو رحمٰن بلئ»: [سورت اسراء: ايت ۱۱۰] دغه دوه نومونه د دوی د شرف او عزت له وجې خاص شوي دي، او د الله د نوم په مخکې کولو سره د الرحمن نوم لپاره شرف دی. په صحيح حديث کې له رسول الله -صلى الله عليه وسلم- څخه ثابت شوي دي چې فرمايي: "ستاسو په نومونو کې الله –عزوجل- ته تر ټولو غوره نومونه: 'عبدالله او' عبدالرحمن دي" [مسلم روايت کړی].

له الله سره اوسه هغه به له تا سره اوسي!

او بنده که الله ته په خپله خوښه او اختيار رجوع ونکړي؛ هرومرو به هغه ته د اړتيا له مخې رجوع کوي.
په عاجزۍ سره ودرېږه او په لوړ آواز ووايه يا الله ... کريم ذات هغه چاته ځواب ورکوي چې راويې بلي
او همدارنګه کله چې غربت او يا تکليف درباندې راشي ... نو الله راوبلـه او ووايه، يا الله
نو که انديښنه او غم راشي، او سختۍ زياتې شي، او حادثه لويه شي، او لارې تنګې شي، او چارې خلاصې شي؛ نو غږ کوونکی آواز وکړي: يا الله!
کله چې د ناروغ ناروغي سخته شي، او ډاکټر ناتوانی شي؛ نو آواز وکړي: يا الله! که کښتۍ د سمندر په تيارو کې ډوبيدو ته نږدې شي، او سيلۍ پرې لوبې وکړي؛ نو غږ کوونکی آواز وکړي: يا الله! کله چې ځمکه وچه شي، فصلونه مړه شي، ونې وچې شي؛ نو غږ کوونکی غږ وکړي چې : يا الله!
دا الله دی: په سختيو کې پناه ځای، په يوازيتوب کې آرام ګاه، او په لږوالي کې مرسته کوونکی.
خلک بې وسه دي چې زبان ورسوي ترڅو چې الله د هغه اجازه نه وي ورکړي، او يا ګټه ورسوي ترڅو چې الله اجازه نه وي کړي؛ نو خپل زړه په الله وتړه!
د الله له رسۍ پرته ټولې رسۍ پرې کيدونکي دي، او د الله له دروازې پرته ټولې دروازې بندېږي، (أَمَّن يُجِيبُ الْمُضْطَرَّ إِذَا دَعَاهُ وَيَكْشِفُ السُّوءَ)(بلکې هغه ذات (غوره دی) چې د مجبور (او عاجز) سوال قبلوي) [النمل:62] .
نسفي -رحمه الله- فرمايي: «واسطي ويلي دي: هغه ځوک چې الله باندې ځان بې نيازه کړي هېڅکله به بل چاته محتاج نشي، او ځوک چې د الله په واسطه عزتمن او غالب شي هغه به هېڅکله نه ذليل کيږي؛ او حسين وويل: د بنده افتقار الله ته چې په هره پيمانه وي، په هماغه پيمانه به په الله باندې غني او بې نيازه وي».
اې انديښنه کونکيه! انديښنه له منځه تلونکي ده ... د بنه زيري په تمه اوسه، ځکه چې خلاصوونکی الله دی ... نا اميدي کله ناکله خپل خاوند پرې کوي ... او مه نا اميده کيږه، ځکه چې الله کافي دی ... الله له سختۍ وروسته اسانتياوې پيدا کوي ... غم مه کوه، ځکه چې ويشونکی الله دی
او کله چې ګرفتار شوې، نو په الله توکل وکړه او په هغه راضي شه ... هغه ځوک چې مصيبت لري کوي هغه الله دی ... قسم په الله چې ستا لپاره له الله پرته بل ځوک نشته... نو الله تاته کافي دی، په هر څه کې ستا لپاره الله دی
لا إله إلا الله؛ (له الله پرته بل معبود نشته)؛ په ريښتيا چې مور په حق سره ستا عبادت ندی کړی!
اې الله! مور له تا څخه د جنت غوښتنه کوو او هر هغه څه چې جنت ته مو په وينا او عمل سره نږدې کوي، او له اور څخه پناه غواړو او هغه څه چې اور ته مو په وينا او عمل سره نږدې کوي.

3

رب – جل جلاله-

دروازه ټکول..

اې ربه! مور له تا څخه ستا په عزت او زمور په ذلت، ستا په ځواک او زمور په کمزورۍ، او زمور څخه ستا په بې احتياجۍ او تاته زمور په بې وزلۍ سوال کوو؛ زمور درواغجن او خطاکار مخونه ستا پر وړاندې قرار لري، له مور پرته ستا بندګان ډېر دي، مګر ستا پرته زمور لپاره بل معبود نشته، ستا پرته بل هېڅ د پناه او خلاصون ځای نشته مګر همدا ته يې.
مور له تا څخه د مسکينانو په څير غوښتنه کوو، او مونږ ستا د رحمت د لاسته راوړلو لپاره د ستړتيا تر کچې په ټوله عاجزۍ ستا په وړاندې خپله ذلت او عاجزي ښکاره کوو ، او د ويريدونکي ړوند په څير دعا کوو.
د هغو کسانو په څير غوښتنه کوو چې د هغوی سرونه ستا په وړاندې ټيټ دي او پوزې ستا په وړاندې په خاورو ککړي دي، او سترګې يې تا ته له اوښکو ډکې دي، د دوی زړونه تا ته ذليل دي: چې ته مونږ او ټولو مسلمانانو ته بخښنه وکړي، او مور په خپل رحمت کې داخل کړه، اې تر ټولو زيات مهربان ذاته!
بنده له خپل رب پرته له بل چا مرسته وغواړي
او ځوک دی د يو ځوان لپاره د سختيو او کړاوونو په وخت کې
او د دنيا او د هغې د خلکو مالک ځوک دی
او هغه ځوک دی چې لري او نږدې مصيبت لرې کوي
او ځوک دی چې د وخت ناکردی له منځه وړي کله چې را نازلې شي
او ايا دا يوازې ستا له کارونو څخه ندي، اې زما ربه
په دې کربنو کې مور د الله د يو له خورا ښکلي نومونو څخه د خبرو کولو وياړ لرو چې هغه: رب – تبارک و تعالی- دی:
هغه - جل و علا- فرمايلي: (رَبُّ الْمَشْرِقَيْنِ وَرَبُّ الْمَغْرِبَيْنِ) [(هغه د ژمې او د اوړې) د دواړو مشرقونو رب دی او (د ژمې او د اوړې) د دواړو مغربونو رب دی] [الرحمن: 17]، الله -سبحانه و تعالی- فرمايي: (سَلَامٌ قَوْلًا مِّن رَّبٍّ رَّحِيمٍ)(سلام دی (چې دوی ته به ويلی شي) ښکاره ويل د رب له جانبه، چې ډېر مهربان دی) [يس:58].
زمونږ رب، خالق، مالک، چار سمبالی، تصرف کوونکی، د څښتنانو څښتن او د بندګانو معبود، د سلطنتونو، پاچاهانو او ټولو بندګانو مالک، او هغه داسې ذات دی چې د هغه د مخلوقاتو د ګټو لپاره يې هر څه ترتيب کړي، او هغه پر دوی زورور او د هغوی– د انسانانو او پيريانو - د چارو سموونکی دی، د دنيا او آخرت پالونکی دی.

او د هغه ربوبيت د مخلوق لپاره په دوه ډوله دي:

عمومي ربوبيت: چې ټول مخلوقات پکې شامل دي؛ بنه او بد، مومن او کافر، حتی جمادات.
هغه دا دی: چې د هغوی پالنه وکړي په پيدايښت، روزۍ او اداره کولو، انعام او عطا ورکولو سره.
او ځانګړی ربوبيت، او هغه: د الله –تبارک و تعالی- پالنه د هغه د اولياوو او خاصو بندګانو ده؛ هغه دا چې هغوی ته په ايمان راوړلو باندې لارښوونه کوي او پدې لاره کې هغوی ته توفيق ورکوي، او د دوی زړونه، ارواح او اخلاق سموي، او هغوی له تيارو څخه رڼا ته راوباسي.
او هغه: د هر خير لپاره توفيق، او د هر شر څخه ساتنه ده.

ټوله ستاینه خاص ستا لپاره ده..

او زمور رب – سبحانه وتعالى - خپل ځان په رب العالمين باندې توصيف کړی: (الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ)(ټول (د کمال) صفتونه خاص د الله لپاره دي چې د ټولو عالمونو ښه پالونکی دی) [الفاتحة:2] او خپل ځان يې د عرش د ځښتن په توګه توصيف کړی ، الله -تبارک و تعالى- فرمايلي: (سُبْحَانَ رَبِّ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ رَبِّ الْعَرْشِ عَمَّا يَصِفُونَ)(پاکي ده د آسمانونو او ځمکې رب لره، د عرش رب لره له هغه څه چې دوی يې (د هغه په باره کې) بيانوي) [الزخرف:82]، (اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ رَبُّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ ۩)(الله چې دی، نشته هيڅ لايق د عبادت مګر هم دی دی، د ډېر ستر عرش رب دی) [النمل:26]. او خپل ځان يې د اسمانونو او ځمکې د ځښتن په توګه توصيف کړی؛ الله -تبارک و تعالى- فرمايي: (سُبْحَانَ رَبِّ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ رَبِّ الْعَرْشِ عَمَّا يَصِفُونَ)(پاکي ده د اسمانونو او ځمکې رب لره، د عرش رب لره له هغه څه چې دوی يې (د هغه په باره کې) بيانوي) [الزخرف:82]. نو پدې وجې سره ټولو مخلوقاتو د رب –سبحانه وتعالى- ستاينه وکړه :- (وَقِيلَ الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ) (او وبه ويل شي: ټول د کمال صفتونه خاص د الله لپاره دي چې د عالمونو ښه پالونکی دی) [الزمر: 75]، نو هغه په دنيا او آخرت کې د ستاينې وړ دی: (دَعْوَاهُمْ فِيهَا سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ وَتَحِيَّتُهُمْ فِيهَا سَلَامٌ ۚ وَآخِرُ دَعْوَاهُمْ أَنِ الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ) د دوی وينا به په دغو (جنتونو) کې سُبْحَانَكَ اللهم (اى الله! سټا پاکي بيانوو) وي او په دغو (باغونو) کې به د دوی ډالی سلام وي او د دوی د وينا اخر به دا وي چې ټول صفتونه خاص الله لره دي چې د ټولو عالمونو ښه پالونکی دی) [يونس:10].

د خزانو کلیانې ..

او کله چې پيغمبران او صالحان پوه شول چې دا نوم د دعا کلي ده؛ دوی په خپلو دعاګانو کې الله ته په همدې نوم عاجزي او دعاوې وکړې.
نوح -عليه السلام- په همدې نوم دعا وکړه: (رَبِّ اغْفِرْ لِي وَلِوَالِدَيَّ وَلِمَن دَخَلَ بَيْتِيَ مُؤْمِنًا وَلِلْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ)[اې زما ربه! ته ما وبخښه او زما مور و پلار او هغه څوک (هم) چې زما کور ته داخل شي، چې ايمان لرونکی وي اومومن سړي او مومنې ښځې (وبخښه)] [نوح:28]. په همدې نوم باندې ابراهيم او اسماعيل -عليهما السلام- دعاوې وکړې-: (رَبَّنَا تَقَبَّلْ مِنَّا ۖ إِنَّكَ أَنتَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ) (اې زمونږه رَبه! زمونږ نه (دا عمل) قبول کړه، ته چې يې، خاص ته، ښه اوربدونکی، ښه عالم يې) [البقرة:127]. په همدې نوم باندې مصطفى -عليه الصلاة والسلام- دعا کړې ده:- (وَقُل رَّبِّ أَعُوذُ بِكَ مِنْ هَمَزَاتِ الشَّيَاطِينِ (97)(او ته ووايه: اې زما ربه! زه په تا پورې پناه نيسم د شيطانانو له وسوسو نه) وَأَعُوذُ بِكَ رَبِّ أَن يَحْضُرُونِ (98))(او زه په تا پورې پناه نيسم اې زما ربه! له دې نه چې دوی ما ته حاضر شي) [المؤمنون:97-98].

اې ربه!

او هرکله چې به رسول الله - صلى الله عليه وسلم - ته ستونزه متوجه کيدله، او مصيبت ورته رسيده، هغه به ويل: «لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ العَظِيمُ الحَلِيمُ، لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ رَبُّ العَرْشِ العَظِيمِ، لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ رَبُّ السَّمَاوَاتِ وَرَبُّ الأَرْضِ، وَرَبُّ العَرْشِ الكَرِيمِ»"له الله پرته بل معبود نشته، لوی او حليم ذات دی، له الله پرته بل معبود نشته، د لوی عرش ځښتن دی، له الله پرته بل معبود نشته، د اسمانونو او ځمکې ځښتن، او د عزتمند عرش ځښتن دی". [د بخاري او مسلم روايت]
او که څوک په خپله خوښه د رب –جل و علا- په نومونو سره دعاوې نکوي؛ هغه ته به د مجبورې له مخې ورګرځي، هغه ناروغ چې په خپل بستر کې دی، او د ناروغۍ سره مبارزه کوي، هغه غږ کوي: اې ربه، ای ربه! نو همدا ده چې روغتيا د الله له جانبه راځي، او شفا د هغه– تبارک و تعالى - لخوا را نازليږي.
او فقير د هغه په نوم سره دعا کوي؛ هغه څوک چې د کجوري د دانې د پردې په اندازه څه شی نه لري، په بدبختۍ سره ساه اخلي، او له بې وزلۍ څخه غږ اوچتوی: اې ربه.. اى ربه! نو ناڅاپه رب د هغه ارتيا پوره کوي، او يوازې هغه – تبارک و تعالى - مصيبت ورڅخه ليرې کوي.
او وړې غږ کوي، او هغه د لوړې په خاطر ځان ګونج کړی وي، او هغه د ضرر له وجې ژاړي: اې ربه.. اى ربه! نو ناڅاپه رزق کې پټ شي او د الله - تعالى - ورکړې پرې راووريږي.
او مظلوم کس هغه ته پناه وړي، په داسې حال کې چې هغه خپلې ګرمې اوښکې پاکوي، او خپل ګرم فرياد پټوي: اې ربه، اى ربه! همدا ده چې ستره بريا او ښه نتيجه ترلاسه کړي.
حافظ ابن رجب -رحمه الله- فرمايي: "د الله د ربوبيت په تکرار سره ټينګار کول يو له لويو شيانو څخه دي چې د دعا ځواب پرې غوښتل کيږي".
اې ربه، خپل کوچنی بنده له تکليف څخه خلاص کړه ... او د هر هغه څه څخه چې شکايت لري او ورته رسيدلی دی آرام يې کړه

او رب له یاده باسو!!

رب څومره عظيم الشان، بهتره بادشاهي، لوړ مقام لري، خپل مخلوق ته نږدې، او په خپلو بندګانو رحم او لطف کونکی دی.
د الله – تبارک و تعالى - ربوبيت؛ د عظمت او جلال ربوبيت دی، (سَبِّحِ اسْمَ رَبِّكَ الْأَعْلَى)(ته پاکي بيان کړه د خپل رب د نامې چې تر ټولو اوچت دی) [الأعلى سورت: ايت 1]. د هغه –سبحانه و تعالى- ربوبيت، برکت، وده او ورکړه ده. (تَبَارَكَ اللَّهُ رَبُّ الْعَالَمِينَ) (ډېر برکت والا دی الله چې رب د ټولو مخلوقاتو دی) [الأعراف سورت: ايت 54]. د هغه –سبحانه و تعالى- ربوبيت : پرده اچول او بخښنه ده. (بَلْدَةٌ طَيِّبَةٌ وَرَبٌّ غَفُورٌ)(دا ښار) پاکيزه ښار دی او (ستاسو) رب دی ډېر بخښونکی دی) [سبإ سورت: ايت 15]. د هغه –سبحانه و تعالى- ربوبيت؛ عزت، قوت، غلبه او ځواک دی. (رَبُّ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا الْعَزِيزُ الْغَفَّارُ) (چې رب دی د اسمانونو او ځمکې او د هغه څه چې د دواړو په مينځ کې دي، چې ډېر غالب، ښه بخښونکی دی) [ص سورت: ايت 66]. او د هغه –سبحانه و تعالى- ربوبيت: رحمت دی. (رَبِّ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا الرَّحْمَٰنِ) (چې د اسمانونو او ځمکې رب دی او د هغه څه چې د دغو دواړو په مينځ کې دي، چې ډېر زيات مهربان دی) [النبأ سورت: ايت 37]. او د هغه –سبحانه و تعالى- ربوبيت: سخاوت دی. (يَا أَيُّهَا الْإِنسَانُ مَا غَرَّكَ بِرَبِّكَ الْكَرِيمِ)(اې (کافره) انسانه! ته په خپل کريم (او سخي) رب باندې څه شي دوکه کړی يې) [الانفطار سورت : ايت 6].
لا إله إلا الله الواحد الأحد (له الله پرته بل معبود نشته چې يو دی)، واقعاً چې موږ په حق سره ستا عبادت نه دی کړی، اې زمور ربه!
څوک چې پوه شي چې الله –سبحانه و تعالى- رب الارباب دی، له هغه پرته بل څوک د خپل رب په توګه نه نيسي، او د هغه په ربوبيت به راضي وي، او څوک چې راضي شي د ايمان خوند به وڅکي، او د هغه – عليه الصلاة والسلام- څخه روايت دی چې فرمايلي دي: "څوک چې په الله رب، په اسلام دين او د محمد په پيغمبرۍ راضي شو، نو د ايمان خوند يې وڅاکه". [مسلم روايت کړی]. (وَقُل رَّبِّ اغْفِرْ وَارْحَمْ وَأَنتَ خَيْرُ الرَّاحِمِينَ)(او ته ووايه: اى زما ربه! بخښنه وکړه او رحم وکړه او ته ترټولو ډېر غوره رحم کوونکی يې) [المؤمنون سورت :ايت 118]. ابن رجب -رحمه الله- فرمايلي: "د الله د ربوبيت په تکرار سره پر هغه ټينګار کول يو له لويو شيانو څخه دی چې د دعا قبليدل پرې غوښتل کيږي".
اې زمور ربه! ستا د رحمت هيله لرو؛ د سترګو د رپ په اندازه مو هم خپل ځان ته مه پريږده، او خپل رحمت کې مو داخل کړه.
اې زمونږه ربه! بخښنه وکړه او رحم وکړه او ته تر ټولو ښه رحم کوونکی يې.

يوازې يو الله -جل جلاله-

په صحيح بخاري کې راغلي دي چې رسول الله -صلى الله عليه وسلم- وفرمايل: «ابراهيم -عليه السلام- به د قيامت په ورځ له خپل پلار آزر سره ملاقات وکړي او د آزر پر مخ به خاوري او دوړې پرتې وي، ابراهيم به ورته ووايي: آيا ما تا ته و نه ويل چې زما نافرماني مه کوه! پلار به يې ووايي: نن به زه ستا نافرماني ونکړم، ابراهيم به ووايي: اې زما ربه! تا له ما سره وعده کړې وه چې د بيا ژوندي کيدو په ورځ به ما نه رسوا کوې. تر ټولو ذلت او شرم به کوم وي چې په خپل پلار ذليل شم؟! الله -تعالى- به وفرمايي: ما پر کافرانو جنت حرام کړى دى، بيا به وويل شي: اې ابراهيمه! ستا د پښو لاندې څه دي؟ بيا به هغه وګوري چې يو ليوه په خټو يا په خپلو خرشنو کې لت پت پروت دى، بيا به هغه د خپلو پښو څخه ونيول شي او اور ته به واچول شي».

الذبح: نر ليوه چې ډير ويښتان ولري.

زمونږ مهربان رب – سبحانه و تعالى - د ابراهيم -عليه السلام- شفاعت د خپل پلار په حق کې نه مني؛ ځکه چې پلار يې مشرک مړ شوى، او الله جنت په هر مشرک کافر باندې حرام کړى، او دا چې الله له ابراهيم سره وعده کړې وه چې د قيامت په ورځ به هغه نه رسوا کوي، په هغه ورځ به د هغه پلار د ليوه په څېر مسخه کړي، او اور ته به واچول شي، نو هيڅ څوک به پوه نشى چې هغه د ابراهيم پلار و، نو د هغه په وجه به نه شرميږي.

د خليل الله شفاعت د مشرک په حق کې الله نه مني؛ نو د هغه چا شفاعت به څنګه ومنل شى چې له خليل -عليه السلام- څخه يې مقام ټيټ وي؟!

الله -سبحانه وتعالى- فرمايي : (إِنَّ اللَّهَ لَا يَغْفِرُ أَن يُشْرَكَ بِهِ وَيَغْفِرُ مَا دُونَ ذَٰلِكَ لِمَن يَشَاءُ ۚ وَمَن يُشْرِكْ بِاللَّهِ فَقَدِ افْتَرَىٰ إِثْمًا عَظِيمًا) (بېشکه الله نه بخښي دا چې له هغه سره دي (څوک) شريک کړى شي او هغه بخښي هغه (ګناه) چې له دې (شرک) نه کمه وي د چا لپاره چې وغواړي او څوک چې له الله سره شريک ونيسي، نو يقيناً هغه ډېره لويه ګناه راجوړه کړله). [النساء سورت: ايت 48].

نو لدې کبله؛ بنده باندې د ټولو نه لوى واجب دا دى چې: په عبادت کې د الله وحدانيت ته پام وکړي.

او الله –سبحانه و تعالى- د خپل ذات ستاينه کړې ده چې هغه -عزوجل- يو او واحد دى:- (قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ) (اې نبي!) ته (دوى ته) ووايه: شان دا دى چې الله يو دى). [الإخلاص سورت: ايت 1]، (وَمَا أُمِرُوا إِلَّا لِيَعْبُدُوا إِلَٰهًا وَاحِدًا ۖ لَّا إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ)(حال داچې دوى ته حکم نه و شوى مګر د دې چې دوى دې د يو حق معبود عبادت کوي چې نشته هيڅ حق معبود مګر همدى دى) [التوبة سورت: ايت31].

مورِ د دې دوو نومونو سره تم کيږو او د هغو له سيوري څخه ګټه پورته کوو؛ د دې لپاره چې الله -تعالى- مورِ باندې خپل توحيد ولوروي، او ښه ايمان چې د هغه د يووالي او وحدانيت څرګندوينه وکړي:

زمورِ رب – عزوجل – چې د جلال او عظمت صفاتو باندې ځانګړى دى، د عظمت، لويې او ښايست له صفتونو سره يو او تنها دى، هغه په خپل ذات کې يو دى؛ د هغه په څېر هيڅ شى نشته.

هغه په خپل ذات کې يو دى؛ د هغه په څېر هيڅ شى نشته.

او يو دى په صفتونو کې؛ بې مثال دى.

او يو دى په خپلو کړنو کې؛ هغه هيڅ شريک او ملاتړى نلري.

او يو دى په خپل الوهيت کې؛ له هغه سره په مينه، تعظيم، خشوع او خضوع کې برابر څوک نشته.

هغه واحد ذات دى چې عظيم صفتونه لري؛ تر دې چې هغه ټول کمال يې ځانته خاص کړ، او ټولو مخلوقات و نشو کولاى چې د هغه يو څه صفتونو باندې احاطه ولري، او يا د هغه د ستاينو يو څه درک ولري؛ او لرې خبره ده چې څوک د هغه په صفتونو کې ورته والى ولري.

فطرت ..

او وحدانيت: دا د پيغمبرانو د بلنې لنديز او د دوى د پيغامونو بنسټ دى: (قُلْ إِنَّمَا يُوحَىٰ إِلَيَّ أَنَّمَا إِلَٰهُكُمْ إِلَٰهٌ وَاحِدٌ ۖ فَهَلْ أَنتُم مُّسْلِمُونَ)(ووايه: بېشکه همدا خبره ده چې ما ته وحي کولى شي چې يقيناً هم دا خبره ده چې ستاسو حق معبود يو معبود دى، نو ايا تاسو اسلام راوړونکي يئ؟) [الأنبياء سورت: ايت 108].

او وحدانيت: دا د الله –سبحانه و تعالى- هغه فطرت دى چې خلک يې په هغه پيدا کړي، او د هغه ټرون چې هغه يې له خلکو څخه اخيستى، او د هغه د رسولانو بلنه چې په هغه باندې ليږل شوي، او د هغه ليکلو بيان چې هغه نازل کړى دى.

او د هغه لپاره د جنت او د دوزخ بازار جوړ شوى، د هغې لپاره صراط (پول) کيښودل شوى، او صحيفې الوتلى، او تله کيښودل شوى، او د ملت توره راوتلې، او د جهاد بيرغ پورته شوى، او د شهيدانو روحونه الوتلي، او د مرګ خوند خوړ شوى، او مرګونو ته د جنګياليو روحونه ورډالى شوي دي. (قُلْ إِنَّمَا أَنَا بَشَرٌ مِّثْلُكُمْ يُوحَىٰ إِلَيَّ أَنَّمَا إِلَٰهُكُمْ إِلَٰهٌ وَاحِدٌ ۖ فَاسْتَقِيمُوا إِلَيْهِ وَاسْتَغْفِرُوهُ ۗ وَوَيْلٌ لِّلْمُشْرِكِينَ)(ته (دوى ته) ووايه: بېشکه هم دا خبره ده چې زه ستاسو په شان بشر يم، ما ته دا وحي کولى شي چې بېشکه همدا خبره ده چې ستاسو حق معبود يو معبود دى، نو تاسو ده ته مستقيم (او درست) اوسئ او له ده نه مغفرت غواړئ او د مشرکانو لپاره هلاکت دى). [فصلت سورت: ايت 6]. او د و حدانيت په بيان او دين ته د اخلاص په واجبوالي سره الله –سبحانه و تعالى- فرمايلى:- (وَمَا أُمِرُوا إِلَّا لِيَعْبُدُوا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا الصَّلَاةَ وَيُؤْتُوا الزَّكَاةَ ۚ وَذَٰلِكَ دِينُ الْقَيِّمَةِ) (حال دا چې دوى ته حکم نه و ورکړى شوى مګر په دې چې دوى دې د الله عبادت کوي، په داسې حال کې چې دين (عبادت) دغه (الله) لره خالص کوونکي وي (او) حنيفان (له باطله حق ته راګرځېدونکي) وي، او (د دې چې) دوى دې لمونځ قايموي او زکات دې ورکوي اوهم دغه ډېر محکم دين دى). [البيِّنة سورت: ايت 5]. او الله –سبحانه و تعالى- خپل وحدانيت ته په تسليمى او عظمت باندې امر کړى دى: (فَإِلَٰهُكُمْ إِلَٰهٌ وَاحِدٌ فَلَهُ أَسْلِمُوا ۗ وَبَشِّرِ الْمُخْبِتِينَ)(نو ستاسو حق معبود يو معبود دى، نو تاسو خاص هغه ته غاړه کېږدئ او عاجزي کوونکو ته زېرى ورکړه). [الحج سورت: ايت 34].

ښکاره دليل:

او په يقين سره چې د مشرکانو عقيده يې باطله کړه؛ الله –سبحانه و تعالى - فرمايي: (وَقَالَ اللَّهُ لَا تَتَّخِذُوا إِلَٰهَيْنِ اثْنَيْنِ ۖ إِنَّمَا هُوَ إِلَٰهٌ وَاحِدٌ ۖ فَإِيَّايَ فَارْهَبُونِ) [النحل:51]، (او الله وويل: تاسو دوه معبودان مه نيسئ، همدا خبره ده چې هغه يو معبود دى، نو تاسو خاص له ما نه ووېرېږئ). (أَأَرْبَابٌ مُّتَفَرِّقُونَ خَيْرٌ أَمِ اللَّهُ الْوَاحِدُ الْقَهَّارُ)(ايا ګڼ او متفرق خدايان غوره دي يا که هغه الله چې يو دى، ډېر قوي او غالب دى) [يوسف سورت: ايت 39]. هغه چا ته په خواب کې وويل چې وايى: الله له دريو څخه دريم دى: (وَلَا تَقُولُوا ثَلَاثَةٌ ۚ انتَهُوا خَيْرًا لَّكُمْ ۚ إِنَّمَا اللَّهُ إِلَٰهٌ وَاحِدٌ)(او تاسو مه وايئ چې (معبودان) درې دي، تاسو (له دې نه) منع شئ، ستاسو لپاره به (دا) ډېره ښه وي، يقيناً همدا خبره ده چې الله يو معبود دى). [النساء سورت:

ايت 171]. او له ځانه څخه يې ورته، مثل او مانند، شريک، او برابري په ټولو برخو کې نفي کړه؛ او هغه –تبارک و تعالى- يو دى چې هيڅ ورته والي او نظير نلري. (هَلْ تَعْلَمُ لَهُ سَمِيًّا)(ايا ته د ده کوم همنام پيژنې!) [مريم سورت: ايت 65].
او مور يې منع کړي يو چې هغه د هغه له کوم مخلوق سره تشبيه کړو، مګر دا چې هغه مونږ ته د خپل ځان په اړه خبر راکړى؛ او هغه خپل ځان ښه پيژني.
او هر هغه څه چې د الله په اړه د خلکو په ذهنونو کې راځي؛ الله له هغه څخه توپير لري، او هغه لره هيڅ شريک، مثل، او مشابه نشته، (لَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ ۖ وَهُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ)(د هغه په مثل هيڅ شى نشته او هم دغه ښه اورېدونکى، ښه ليدونکى دى) [الشورى سورت: ايت 11]، د هغه په مخلوقاتو کې د هغه مشابه ځوک نشته، ځکه هغه لره خورا ښکلي نومونه او لوړ صفتونه دي، او هغه لره کمال، ښکلا، عظمت، جلال او کبرياء دي. مشرکانو رسول الله -صلى الله عليه وسلم- ته وويل: مونږ ته د خپل رب وصف بيان کړه! آيا هغه د سروزو څخه دى؟ آيا د مسو څخه دى او که د زيرو څخه دى؟ او ځينو يې وويل: د خپل رب نسب بيان کړه، اى محمده!
يهودانو به ويل: مونږ د الله د زوى عزير عبادت کوو، او نصرانيانو ويل: مونږ د الله د زوى مسيح عبادت کوو، او مجوسيانو به ويل: مونږ د لمر او سپوږمى عبادت کوو او مشرکانو به ويل: مونږ د بټانو عبادت کوو..
الله -تعالى- د هغوى په ځواب کې وويل: (قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ) (اى نبي!) ته [(دوى ته) ووايه: شان دا دى چې الله يو دى]. [الإخلاص سورت : ايت 1].

څه چې دوى وايي الله له هغه څخه لوړ دى!

دوى د الله - عزوجل – پر وړاندې جرات وکړ، او لوى جرم يې ترسره کړ، نژدې ده چې اسمانونه لدې نه وچوي، او ځمکه توتې توتې شي، او غرونه راولوېږي ذرې ذرې شي، په دې خبره چې دوى د الله لپاره اولاد وباله – الله د هغه څه څخه لوړ دي چې دوى يې وايي!
ټول د هغه د ملک او زور لاندې دي، او ټول به د قيامت په ورځ په جلا جلا توګه ورته راځي: (لَقَدْ جِئْتُمْ شَيْئًا إِدًّا (89)(يقيناً يقيناً تاسو ډېره لويه د ګناه خبره وکړه) تَكَادُ السَّمَاوَاتُ يَتَفَطَّرْنَ مِنْهُ وَتَنشَقُّ الْأَرْضُ وَتَخِرُّ الْجِبَالُ هَدًّا (90) نژدې دي چې اسمانونه له دې نه وچوي او ځمکه توتې توتې شي او غرونه راولوېږي ذرې ذرې. أَن دَعَوْا لِلرَّحْمَٰنِ وَلَدًا (91) په دې خبره چې دوى د رحمٰن لپاره اولاد وباله. وَمَا يَنبَغِي لِلرَّحْمَٰنِ أَن يَتَّخِذَ وَلَدًا (92) او رحمٰن ته نه ښايي چې اولاد ونيسي. إِن كُلُّ مَن فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ إِلَّا آتِي الرَّحْمَٰنِ عَبْدًا (93) نه دي دغه هر يو چې په اسمانونو او ځمکه کې دي مګر رحمٰن ته راتلونکي دي، په دې حال کې چې بنده به وي. لَّقَدْ أَحْصَاهُمْ وَعَدَّهُمْ عَدًّا (94) يقيناً يقيناً ده دوى راګېر کړي دي او دوى يې شمېرلي دي، شمېرل. وَكُلُّهُمْ آتِيهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فَرْدًا (95)) او هر يو له دوى نه ده ته راتلونکى دى په ورځ د قيامت کې يواځې). [مريم سورت: ايتونه 89-95]. او په صحيح البخاري کې راغلي: رسول الله -صلى الله عليه وسلم- فرمايلي دي: «قَالَ اللهُ: كَذَّبَنِي ابْنُ آدَمَ وَمَا يَنْبَغِي لَهُ أَنْ يُكَذِّبَنِي! وَشَتَمَنِي ابْنُ آدَمَ وَمَا يَنْبَغِي لَهُ أَنْ يَشْتُمَنِي!«الله وفرمايل: د آدم اولاد زما څخه انکار وکړ او د هغه لپاره دا مناسبه نده چې زما څخه انکار وکړي! او د آدم اولاد ما ته بنکنځل وکړل او هغه لره دا مناسبه نه ده چې ما ته بنکنځل وکړي!
فَأَمَّا تَكْذِيبُهُ إِيَّايَ؛ فَقَوْلُهُ: لَنْ يُعِيدَنِي كَمَا بَدَأَنِي، وَلَيْسَ أَوَّلُ الخَلْقِ بِأَهْوَنَ مَا يَكُوْنُ عَلَيَّ مِنْ إِعَادَتِهِ. زما په اړه د هغه انکار؛ د هغه دغه خبره ده چې وايي: هغه به ما بيرته نه راګرځوي لکه څنګه چې يې زه يې پيدا کړى وم، او زما لپاره د هغوى په اول ځل پيدا کول آسانه ندي د هغوى له بيا ځلي پيدا کولو څخه!
وَأَمَّا شَتْمُهُ إِيَّايَ؛ فَقَوْلُهُ: اتَّخَذَ اللهُ وَلَدًا، وَأَنَا اللهُ الأَحَدُ الصَّمَدُ؛ الَّذِي لَمْ أَلِدْ، وَلَمْ أُوْلَدْ، وَلَمْ يَكُنْ لِي كُفُوًا أَحَدٌ».او د هغه بنکنځل کله چې ووايي: الله ځانته يو زوى نيولى، زه، يو الله، او بې نيازه يم، نه مې ځوک زيږولي، او نه له چا څخه زيږول شوى يم، او هيڅوک زما برابر نشته».
نو الله – سبحانه وتعالى – واحد ذات دى؛ شريک نلري، او هغه لره په خپل ذات، صفاتو او عملونو کې برابر ځوک نشته.

جهان د هغه پر وحدانيت ګواهي ورکوي:

د جهان هر خلاقيت، نظم، توافق او همغږي؛ دا په ډاګه کوي: چې ددې خالق او اداره کونکى يو دى، که د دې جهان تر شا له يو څخه ډېر اداره کوونکي او تنظيموونکي شتون درلوده؛ د جهان نظام به يې مختل او قوانين به يې ګډوډ شوي وو؛ (لَوْ كَانَ فِيهِمَا آلِهَةٌ إِلَّا اللَّهُ لَفَسَدَتَا ۚ فَسُبْحَانَ اللَّهِ رَبِّ الْعَرْشِ عَمَّا يَصِفُونَ)(که چېرې په دغو (ځمکه او اسمان) کې له الله نه پرته نور معبودان وى (نو) دواړه به خامخا وران شوي وو، نو الله د عرش مالك، پاك دى له هغو خبرو چې دوى يې بيانوي) [الأنبياء:22] .
د ځمکې د نباتاتو په اړه فکر وکړه او وګوره ... د هغه څه نښې چې پاڅا پيدا کړي ... د سپينو زرو څخه جوړې شوې چينې... چې د زمردو او ياقوتو په څير ښکاري
سترګو په تور کې ګواکې د زمرودو شفافه ټوټه ده ... دا پدې دلالت کوي چې الله لره هيڅ شريک نشته

الله د شريکانو له شرک څخه غني (بې حاجته) دى..

يواځې الله –عزوجل- د عبادت وړ دى؛ بنده له الله پرته بل څه ته رجوع نکوي، او د الله پرته بل څه ته د عبادت هيڅ کومه برخه نه متوجه کوي: که هغه لمونځ وي، او يا دعا، او يا قرباني، او يا نذر، او يا توکل، او يا اميد لرل، او يا ويره، او يا خشوع، او يا عاجزي وي: (قُلْ إِنَّ صَلَاتِي وَنُسُكِي وَمَحْيَايَ وَمَمَاتِي لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ (162) (ته ووايه: بېشکه زما لمونځ او زما قرباني او زما ژوند او زما مرګ خاص د الله رب العالمين لپاره دي. لَا شَرِيكَ لَهُ ۖ وَبِذَٰلِكَ أُمِرْتُ وَأَنَا أَوَّلُ الْمُسْلِمِينَ (163)) د هغه هيڅ شريك نشته او ما ته د همدې (توحيد) حكم شوى دى او زه تر ټولو مسلمانانو اول يم). [الأنعام:162-163]. لويه مسله دا ده چې: عبادت يوازې الله ته وشي؛ (وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ)(او ما پېريان او انسانان نه دي پيدا کړي مګر د دې لپاره چې دوى زما عبادت وکړي) [الذاريات:56]، (وَمَا أُمِرُوا إِلَّا لِيَعْبُدُوا إِلَٰهًا وَاحِدًا ۖ لَّا إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ)(حال داچې دوى ته حكم نه و شوى مګر د دې چې دوى دې د يو حق معبود عبادت كوي چې نشته هيڅ حق معبود مګر همدى دى) [التوبة:31].
توحيد تر ټولو نازک، پاک او تر ټولو صفا شى دى، وړوکى ځيز يې مخدوش، ناپاکه کوي او اغيز پرې کوي.
او د رسول الله -صلى الله عليه وسلم- څخه ثابت دي چې فرمايلي دي: «قَالَ اللهُ -تبارك وتعالى- : مَنْ عَمِلَ عَمَلًا أَشْرَكَ فِيهِ مَعِي غَيْرِي؛ تَرَكْتُهُ وَشِرْكَهُ». «الله تبارک و تعالى فرمايلي دي: څوک چې يو کار وکړي، په هغه کې بل څوک زما سره شريک کړي؛ زه به هغه کس د هغه شرک ته پرېږدم». [د مسلم روايت]. او د رسول الله -صلى الله عليه وسلم- څخه ثابت دي چې فرمايلي يې دي: "کله چې الله – عزوجل- ، لومړنى او وروستنى مخلوق د هغې ورځې لپاره سره راټول کړي چې په کې هيڅ شک نشته؛ يو آواز کوونکى به آواز وکړي: څوک چې کوم کار وکړي او بل څوک يې له الله سره شريک کړى وي؛ نو هغه دى خپل اجر له الله –عزوجل- پرته له بل چا څخه وغواړي، ځکه الله د شريکانو له شرک څخه غني (بې حاجته) دى". [حسن حديث، احمد په مسند کې روايت کړى دى]

پند او نصيحت ..

په صحيح سنت کې ډېرى حديثونه شته چې د توحيد لورې ته هڅوي او فضيلت يې بيانوي، د هغې له جملې څخه:

د ابو هريره -رضي الله عنه- حديث دی چې رسول الله -صلی الله علیه وسلم- وفرمایل: «څوک چې ووایي: لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ، وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، لَهُ المُلْكُ وَلَهُ الحَمْدُ، وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ، په ورځ کې سل ځلي ووایي نو داسي ده لکه چې لس غلامان آزاد کړي، او سل نیکۍ ورته ولیکل شي، او سل ګناهونه ورڅخه پاک شي، او د هغه لپاره به د شیطان څخه د هغې ورځې تر مابنامه ساتنه وشي، او هیڅوک به د هغه څخه ښه شي را نه وړي کوم شي چې هغه راوړی، مګر هغه څوک چې له هغه څخه یې ډیر راوړی وي». [د بخاري او مسلم روایت].

او د ترمذي او ابو داود په حدیث کې له بریده څخه روایت دی: رسول الله -صلی الله علیه وسلم- له یو سړي څخه واورېدل چې ویل یې: اللهم إني أسألك بأنك أنت الله، لا إله إلا أنت الأحد الصمد، الذي لم يلد ولم يولد، ولم يكن له كفوًا أحد!ای الله زه له تا څخه سوال کوم چې په ربښتیا سره ته الله یې، له تا پرته بل هیڅ معبود نشته، یو او بې نیازه یې، هغه ذات چې نه چا زیږولی او نه زیږیدل شوی دی، او د هغه هیڅوک سیال او برابر نشته! او هغه -صلی الله علیه وسلم- فرمایلي دي: «لَقَدْ سَأَلْتَ اللهَ بِاسْمِهِ الأَعْظَمِ؛ الَّذِي إِذَا سُئِلَ بِهِ أَعْطَى، وَإِذَا دُعِيَ بِهِ أَجَابَ». «تا د الله څخه د هغه په لوی نوم غوښتنه وکړه؛ که هغه باندې تري وغوښتل شي هغه ته یې ورکوي، او که هغه باندې بلنه ورکړل شي قبلوي یې». [صحیح حدیث دی].

رسول الله -صلی الله علیه وسلم- مسجد ته ننوت او وایورېده چې یو سړي دعا کوي او وایي: ای الله! زه له تا څخه سوال کوم چې په ربښتیا سره ته الله یې، له تا پرته بل هیڅ معبود نشته، یو او بې نیازه یې، هغه ذات چې نه چا زیږولی دی او نه زیږیول شوی دی زما ګناهونه معاف کړه؛ بیشک چې ته بښونکی او مهربان یې.

هغه -صلی الله علیه وسلم- وفرمایل: «قَدْ غُفِرَ لَهُ، قَدْ غُفِرَ لَهُ، قَدْ غُفِرَ لَهُ». "هغه ته بخښنه وشوه، هغه ته بخښنه وشوه، هغه ته بخښنه وشوه" دري ځله. [صحیح حدیث دی، احمد په مسند کې روایت کړی دی]. حافظ ابن رجب -رحمه الله- فرمایي: "د توحید کلمې عملي کول د غلامانو د آزادیدو لامل ګرځي، او د غلامانو آزادیدل د اور څخه د خلاصون لامل ګرځي". او هغه –رحمه الله- وویل: د بخښني له اسبابو څخه: (توحید دی)، او دا تر ټولو لوی سبب دی، ځوک چې دا له لاسه ورکړي بخښنه له لاسه ورکوي، او ځوک چې دا له ځانه سره راوړي هغه د بخښني ترټولو لویه وسیله راوړي ده. امام ابن القیم -رحمه الله- فرمایي: توحید: اسلام ته د ننوتلو لومړی شي او له دنیا څخه د وتلو آخرنی شی دی؛ ځرنګه چې رسول الله -صلی الله علیه وسلم- فرمایلي دي: «مَنْ كَانَ آخِرُ كَلَامِهِ : لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ، دَخَلَ الجَنَّةَ»، «د هر چا چې وروستی خبره: لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ، یعنې نشته بل معبود مګر الله تعالی دی وي، هغه به جنت ته ننوځي». دا لومړی واجب او آخرنی واجب دی، نو توحید: د موضوع پیل او پای دی. او هغه –رحمه الله- وویل: "د دنیا سختی د توحید په ځیر په بل شي له منځه نه وړل کیږي". او هغه –رحمه الله - وویل: "جنت ته به مشرک نفس نه ننوځي، بلکې اهل توحید به جنت ته ننوځي؛ ځکه چې توحید د جنت د دروازې کلي ده". ابن الجوزي -رحمه الله- فرمایلي: «سفیان الثوري به ابراهیم بن ادهم ته راته او ویل به یې: ای ابراهیمه! له الله څخه وغواړه چې مونږ توحید سره وفات کړي». رسول الله -صلی الله علیه وسلم- ولید چې یو سړی په دوو ګوتو سره دعاء کوي؛ رسول الله -صلی الله علیه وسلم- هغه ته وفرمایل: «أَحَدٌ أَحَدٌ» ! یو دی یو دی. [صحیح حدیث دی، ابو داود روایت کړی] او په دې کې اشاره ده چې : که غواړئ په دعا کې اشاره وکړئ، یوازې په یوې ګوتې اشاره وکړئ.

ای الله، ای واحد .. ای بې نیاز ذاته! مونږ له تانه سوال کوو، تر ځو مونږ د هغو کسانو له جملې څخه جوړ کړي چې تا ته بلنه درکوي او ته ځواب ورکوي، او چې تا ته عاجزي وکړي ته وربانديِ رحم وکړي، او ځوک چې تا ته پناه راوړي ته ورته له اور څخه پناه ورکوي، او په دنیا کې زمونږ آخرني خبره دا وګرځوه چې لا إله إلا الله، یعني له الله پرته بل معبود نشته، بیشک چې ته تر ټولو زیات رحم کوونکی یې.

6

الصَّمَدُ (بې نیازه) -جل جلاله-

که ستونزې سره مخ شوې؛ نو صمد ذات ته وګرځه، او که عزت مو له منځه لاړ شي او خواري درته راشي، د صمد ذات دروازه وټکوه، که په بدن کې مو کمزورې رابنکاره شي؛ له هغه صمد ذات څخه ځواک ترلاسه کړه.

هغه واحد او بې مثاله ذات دی ... چې د خپلو نومونو او صفتونو په معنی کې بې مثاله دی

داسي بې نیازه ذات چې مخلوقات پرې ودرېږي ... او یوازی ضمیرونه آراموي

د الله نوم: (الصمد) لږ ذکر شوی دی؛ مګر دغه نوم د خاص مقام صاحب دی.

الله – جل وعلا- فرمایي: (قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ (1) (ای نبي!) ته (دوی ته) ووایه: شان دا دی چې الله یو دی. اللَّهُ الصَّمَدُ (2) هم دا الله بې نیازه (بې حاجته) دی. لَمْ يَلِدْ وَلَمْ يُولَدْ (3) نه یې (ځوك) زېږولی دی او نه دی (له چا) زېږول شوی دی. وَلَمْ يَكُن لَّهُ كُفُوًا أَحَدٌ (4)) او د ده هیڅوك سیال (او) برابر نشته). [سورة الإخلاص].

زمونږ رب – سبحانه و تعالی- کوم چې ټول مخلوقات هغه ته رجوع کوي: انسانان او پیریان، بلکه ټول جهان، کوم چې پورته دي او ښکته دي، په خوښیو کې هغه ته رجوع کوي، او په آفتونو کې د هغه څخه مرسته غواړي.

او زمونږ رب – سبحانه و تعالی- بادار دی چې باداري ور باندې ختمه ده، شریف دی چې شرافت ور باندې ختم دی، او عظیم دی چې عظمت ور باندې ختم دی، حلیم او مهربان دی چې مهرباني وربانديِ ختمه ده، هغه غالب دی چې په خپل عظمت کې بشپړ شوی دی، او شتمن دی چې شتمني ور باندې ختمه ده، دغه صفتونه نه ښایي مګر د الله -سبحانه و تعالی- لپاره.

او زمونږ رب –سبحانه و تعالی- هغه ذات دی چې هیڅ خلا نلري؛ هغه نه خوري او نه څښي، هغه طعام ورکوي او هغه ته ځوک طعام نه ورکوي، هغه له هر چا څخه بې نیازه دی؛ هغه ځوک دی چې له هغه پرته ټول هغه ته اړتیا لري – تبارک و تعالی-، د هغه په ځیر هیڅ شی نشته، او هغه اوریدونکی، لیدونکی دی.

کافي ځواب..

بیهقي ذکر کړی او حافظ د ابن عباس -رضي الله عنهما- له حدیث څخه حسن ګڼلی دی چې وایي: یهودیان رسول الله صلی الله علیه وسلم ته راغلل او ویې ویل: ای محمده! ! مونږ ته دخپل رب نسب بیان کړه چې ته یې رالېږلی؟! نو الله -جل جلاله- خپل دا قول نازل کړ: (قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ (1) (ای نبي!) ته (دوی ته) ووایه: شان دا دی چې الله یو دی. اللَّهُ الصَّمَدُ (2) هم دا الله بې نیاز (بې حاجته) دی. لَمْ يَلِدْ وَلَمْ يُولَدْ (3) نه یې (ځوك) زېږولی دی او نه دی (له چا) زېږول شوی دی. وَلَمْ يَكُن لَّهُ كُفُوًا أَحَدٌ (4)) او د ده هیڅوك سیال (او) برابر نشته). [سورة الإخلاص].

یو لنډ سورت چې د عظمت، جلال او د کمال صفتونه یې راټول کړي دي.

د هغې د عظمت له امله، هر ځوک چې هغه تلاوت کړي پدې معنا ده لکه چې د قرآن دریمه برخه یې تلاوت کړي وي، په "صحیحینو" کې راغلي: چې رسول الله صلی الله علیه وسلم خپلو اصحابو ته وفرمایل: «أَيَعْجَزُ أَحَدُكُمْ أَنْ يَقْرَأَ فِي لَيْلَةٍ ثُلُثَ الْقُرْآنِ؟»، قالوا: وكيف يقرأ ثلث القرآن؟ قال: «(قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ) [الإخلاص:1] تَعْدِلُ ثُلُثَ الْقُرْآنِ»"آیا ستاسو څخه یو ځوک نشي کولی چې په یوه شپه کې د قرآن دریمه برخه تلاوت کړي؟" دوی وویل: هغه څنګه کولی شي د قرآن دریمه برخه تلاوت کړي ؟ هغه وویل: قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ، د قرآن دریمه برخه ده". [د مسلم لفظ]. ځینو علماوو

ويلي دي: «قرآن دري برخو باندي نازل شوی: يوه دريمه برخه يي: احكام، بله دريمه برخه يي: وعده او ګواښ، او بله دريمه برخه يي: اسما او صفات دي، او سورت الصمد له دريو څخه يو راټول کړي دي، او هغه: اسما او صفات دي؛ نو لدي کبله ددي سورت تلاوت کول يي د قرآن د درېيمي برخي د تلاوت ثواب لري».

او په صحيح البخاري کي راغلي دي: چې يو صحابي خپلو ملګرو ته په خپلو ټولو لمونځونو کي د (قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ) [اخلاص: 1] تلاوت کاوه، نو دوی دا خبره رسول الله -صلى الله عليه وسلم- ته يادە کړه! وېي ويل: «سَلُوهُ لِأَيِّ شَيْءٍ يَصْنَعُ ذَلِكَ؟»؛ فسألوه، فقال: لأنها صفة الرحمن؛ فأنا أحب أن أقرأ بها، فقال رسول الله -صلى الله عليه وسلم- : «أَخْبِرُوهُ أَنَّ اللهَ -عز وجل- يُحِبُّهُ». له هغه څخه وپوښتئ چې دا کار د څه لپاره کوي؟ هغوی تري پوښتنه وکړه، نو هغه وويل: ځکه دا د رحمن صفت دی؛زه يي لوستل خوښوم، رسول الله -صلى الله عليه وسلم- وفرمايل: هغه ته ووايئ چې الله -تعالى- هغه سره مينه لري.

د زړه سپارل..

د صالحانو په روح کي دې مينې عاشقان د خپل رب د مينې په لټه کي ګرځل ..

د بندګانو په زړونو کي دا مينه نه پوره کيږي پرته له دې چې هغه ته د تعظيم سر ټيټ کړي، او د هغه له کور نه طواف وکړي، او د هغه مخامخ ودريږي، او د هغه لپاره له خوبه پاڅېږي، او د هغه په لاره کي نفس او وينه قرباني کړي.

او د مينه والو زړونه د هغه له ذکر پرته نه آرامېږي، او د مشتاقانو روحونه د هغه له لیدو پرته سکون نه مومي.

که ناروغه شو، نو ستاسو په ياد باندې درملنه کوو ... او کله کله له ياد څخه غافل کيږو او بيا بيرته راګرځو

هغوی په سوکالۍ کي الله ته پايدار پاتې شول؛ نو الله د تکليف په وخت کي وپېژندل، او د پايداری په اندازه به لوړتيا او راحتي وي.

دا د الله پيغمبر ابراهيم -عليه السلام- دی چې دير مصيبتونه وربانديې تيريږي؛ نو الله –سبحانه و تعالى- په هغې سره د هغه مقام لوړوي؛ تر دې چې د الله له طرفه د دوست او خليل درجې مستحق شو، الله - عزوجل - وفرمايل: (وَاتَّخَذَ اللَّهُ إِبْرَاهِيمَ خَلِيلًا)(او الله ابراهيم لره خليل نيولی دی) [النساء: 125]. او دا ايوب -عليه السلام- دی چې د مصيبت خپلو امام، د آزموينې او د مرضونو د خاوندانو مشر؛ کله چې هغه خپل رب –سبحانه تعالى- ته پايدار پاتې شو د هغه په وينا سره چې فرمايی: (أَنِّي مَسَّنِيَ الضُّرُّ وَأَنتَ أَرْحَمُ الرَّاحِمِينَ) (يقيناً زه (چې يم) ما ته تکليف رارسېدلی دی او ته تر ټولو زيات رحم کوونکی يې) [الأنبياء:83]؛ د صمد –تبارک و تعالى- ځواب دا و چې :- (فَاسْتَجَبْنَا لَهُ فَكَشَفْنَا مَا بِهِ مِن ضُرٍّ)(نو مونږ د هغه دعا قبوله کړه، نو مونږ هغه تکليف لرې کړ چې هغه ته و). [الأنبياء:84]. او دا يونس -عليه السلام- د کب په خيټه کي او په دريو تيارو کي دی، هغه خپل رب –سبحانه و تعالى- ته اصرار کوي په دې وينا: (لَّا إِلَٰهَ إِلَّا أَنتَ سُبْحَانَكَ إِنِّي كُنتُ مِنَ الظَّالِمِينَ (87)(نشته هېڅ لايق د عبادت مګر ته يې، ته پاک يې، بېشکه هم زه له ظالمانو څخه يم) فَاسْتَجَبْنَا لَهُ وَنَجَّيْنَاهُ مِنَ الْغَمِّ ۚ وَكَذَٰلِكَ نُنجِي الْمُؤْمِنِينَ) (نو مونږ د هغه دعا قبوله کړه او مونږ هغه له غم نه خلاص کړ او همداسي مونږ مومنانو ته نجات ورکوو) [الأنبياء: 87-88].

دا د ټولو انبياؤ -عليهم السلام- او نيکو خلکو حال دی.. دوی په آسانۍ کي الله پېژندلی و، نو الله هغوی په سختۍ کي وپېژندل.

ايا دوی بلنه ومنله؟!

بيا ستا بې نياز رب – جل وعلا- خپله دروازه خلاصه کړه، نه يوازې د اولياوو لپاره، بلکې د ټولو مخلوقاتو لپاره.

دا د هغه د مهربانۍ، رحم او سخاوت څخه دی؛ نو دا مشرکان چې کله د دوی لپاره دنيا تنګه شي او حقيقي مرګ وګوري، بيا نو الله –سبحانه وتعالى- ته رجوع کوي؛ او اواز ورته کوي چې : اې الله! همدا ده چې هغوی ژغورل کيږي؛ (فَإِذَا رَكِبُوا فِي الْفُلْكِ دَعَوُا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ فَلَمَّا نَجَّاهُمْ إِلَى الْبَرِّ إِذَا هُمْ يُشْرِكُونَ) (نو کله چې دوی په کښتۍ کي سواره شي (، نو) دوی الله بولي، په داسي حال کي چې خاص هغه لره دين خالص کوونکي وي، نوکله چې هغه (الله) دوی ته وچې ته نجات ورکړي (نو) ناڅاپه دوی (له الله سره) شريکان نيسي). [العنكبوت سورت: ايت 65].

دوی دې باندې اقرار کوي؛ او ټوله نړۍ که الله تعالى ته په خپله اراده رجوع و نکړي، د مجبورۍ او اړتيا له مخې به هغه ته رجوع کوي.

ډاډه اوسه!

الله –سبحانه و تعالى- د مجبورۍ او سخت په وخت کي د کافرانو ځواب ورکوي، نو د هغه چا په اړه به څنګه وي چې د الله په وحدانيت او د رسول الله -صلى الله عليه وسلم – په رسالت ګواهي ورکوي؟!

نوکله چې درته څه حاجت پېښ شو، هغه ته رجوع وکړه، او خپل حاجت د هغه په دروازه کي کېږده او ووايه: اې صمد ذاته له هغه څه چې ما باندې راغلي دي ما خلاص کړه!

د خپل غم، ناروغۍ يا پور څخه مه سترې کيږه؛ ستا رب صمد دی، چې که ورته رجوع وکړي، نه به مايوسه کيږي او نه به دې خفه کوي، او په ياد ولره، چې تر ټولو غوره عبادت: د خلاصون انتظار کول دي، او د حال تلوالی ناشونی دی، او زمانه بدليږي، او په شپو کي دير رازونه او خبرې دي، او غيب پټ دي، او د سختۍ سره اسانتيا راځي.

په سنن ابو داود کي راغلي: رسول الله -صلى الله عليه وسلم- جومات ته ننوت او د يوه سړي دعا يې واورېده چې ويل يې: اې الله زه له تا څخه غوښتنه کوم ای الله! چې ته يو او بې نيازه يې، چې نه زيږيدلی يې او نه يې څوک زيږولی، او د هغه سيال او برابر هيڅ څوک نشته: ته زما ګناهونه معاف کړه؛ واقعا چې ته بخښونکی او مهربان يې.

او هغه -صلى الله عليه وسلم- وفرمايل: «قَدْ غُفِرَ لَهُ.. قَدْ غُفِرَ لَهُ». "هغه ته بخښنه وشوه.. هغه ته بخښنه وشوه " – دری ځلی- [صحيح حديث دی] او په يو روايت کي راغلي: "تا د الله څخه په هغه نوم غوښتنه وکړه چې که په هغه باندې ور څخه وغوښتل شي ورکوي يې، او کله چې هغه پرې راوښل شي نو هغه ځواب ورکوي". [صحيح حديث دی، ابوداود روايت کړی].

په ما رحم وکړه اې د بندګانو ربه، ته زما هيله يې
زما هدف ستا رضامندي ده، نو زما دعا قبوله کړه
ستا په نوم مې په عاجزۍ سره اواز وکړ، اې زما ربه
که ته ځواب را نه کړي، زما د ژړا ځواب به څوک راکوي؟
ته کريم ذات يې، نو ما مه پريږده چې سرګردان شم
زه د لرې والي څخه دير سترې شوی يم
او ما ستا څخه په اميد سره بخښنه وغوښته، اې زما ربه
او په عاجزۍ سره، نو زما اميد مه رد کوه

اې الله، اې واحد ذاته.. اې بې نیاز ذاته.. مونږ له تا څخه د جنت غوښتنه کوو او هغه څه چې هغه ته مو په وینا او عمل سره نږدې کوي، او مونږ له تا څخه د اور نه پناه غواړو او هغه څه چې هغه ته مو په وینا او عمل سره نږدې کوي.

8 – 7

الرَّحْمَنُ الرَّحِيمُ (ډیرمهربانه او ډیر رحم کونکی) -جل جلاله-

الله -سبحانه وتعالى فرمايلي- : (قُلِ ادْعُوا اللَّهَ أَوِ ادْعُوا الرَّحْمَٰنَ ۖ أَيًّا مَّا تَدْعُوا فَلَهُ الْأَسْمَاءُ الْحُسْنَىٰ) (ته (دوی ته) ووایه: تاسو الله بلئ، یا تاسو رحمٰن بلئ، هر یو (نوم) یې چې وبلئ، نو خاص د هغه لپاره دي تر ټولو ښکلي نومونه) [الإسراء:110]. زمونږ پیغمبر - صلى الله عليه وسلم - ته به چې کله تکلیف ورسیده نو ویل به یې: "اې تل پاتې، اې قایم ذاته! ستا په رحمت سره د مرستې غوښتنه کوم" [حسن حدیث دی. احمد په مسند کې روایت کړی دی] ځنګه به د رحمان څخه مرسته نه غوښتل کیږي؛ حال دا چې هغه په سختۍ کې د پنا ورکولو والا ذات دی، په یوازیتوب کې ملګری، او په کم شمیر کې مرستندوی دی؟

هغه د فرمانبردارانو آرامتیا، د تښتیدونکو پناه ځای، د ډاریدونکو لپاره امن ځای دی؛ هغه تر ټولو زیات رحم کوونکی دی.

یوازې د هغه لور ته د رکابونو رسۍ ټرل کیږي ... او له هغه څخه پرته هیله مند به نا امیده دی

وَإِلَٰهُكُمْ إِلَٰهٌ وَاحِدٌ ۖ لَّا إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ الرَّحْمَٰنُ الرَّحِيمُ) (او ستاسو حق معبود یو معبود دی، هیڅ لایق د عبادت نشته مګر یوازې هغه دی چې ډیر زیات مهربان، بې حده رحم کوونکی دی) [البقرة سورت : ایت 163].

رحمت: د ربوبیت نخښه، او د الوهیت پته ده؛ له همدې امله الله – جل و علا - خپل ځان په: الرحمن (ډیر مهربان) الرحیم (ډیر رحم کوونکی) سره یاد کړی دی.

مونږ په دې دوو سترو او نفسونو ته په محبوبو نومونو سره د الله د کتاب په تلاوت پیل کوو: (بِسْمِ اللهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ) (د الله په نوم پیل کوم چې ډیر مهربان او ډیر رحم کوونکی دی).

دا دوه عالي نومونه د مبالغې له مخې د (رحمت) څخه اخیستل شوي دي.

او رحمت په لغت کې: نرمي، شفقت، عطف او مهربانۍ ته وایی.

زمونږ رب – سبحانه و تعالى - د ټولو مخلوقاتو لپاره ټول شموله رحم کوونکی دی. (وَرَحْمَتِي وَسِعَتْ كُلَّ شَيْءٍ)(او زما رحمت هر شی راګیر کړی دی). [الأعراف سورت: ایت 156]، (إِنَّ اللَّهَ بِالنَّاسِ لَرَءُوفٌ رَّحِيمٌ)(بېشکه الله په خلقو باندې خامخا ډېر نرمي کوونکی، مهربان دی) [الحج سورت : ایت 65]. هغه مومنان له دې څخه په لویه برخه او خورا بشپړې برخې سره خانګړي کړي دي. (وَكَانَ بِالْمُؤْمِنِينَ رَحِيمًا)(هغه په مومنانو ډېر رحم کوونکی دی) [الأحزاب سورت: ایت 43].

زمونږ رب "الرحمن" – تبارک و تعالى دی – یعنې: رحمت د هغه صفت دی، او "الرحیم" یعنې: په خپلو بندګانو رحم کوونکی دی.

هغه پر مونږ تر هر رحم کوونکي ډېر رحم کوونکی دی، پر مونږ تر پلرونو، میندو او اولادونو ډېر مهربان دی، او حتا له خپل ځانونو څخه هم.

بخاري په خپل کتاب "الادب المفرد" کې ذکر کړي دي: یو سړی چې خپلې سینې ته یې یو ماشوم ټینګ نیولی و، رسول الله -صلى الله عليه وسلم- ته راغې، رسول الله –صلى الله عليه وسلم- وفرمایل: «أَتَرْحَمُهُ؟»، آیا ته په هغه رحم کوې؟ هغه وویل: هو، هغه وویل: «فَاللهُ أَرْحَمُ بِكَ مِنْكَ بِهِ، وَهُوَ أَرْحَمُ الرَّاحِمِينَ»"الله پر تاسو باندې تر تا ډېر رحم کوونکی دی، او هغه د رحم کوونکو څخه ډېر رحم کوونکی دی". [صحيح حديث دی] د الرحمن – سبحانه و تعالى - نوم د هغه لپاره ځانګړی دی، او دا جواز نلري چې د الله – سبحانه و تعالى- پرته بل څوک پرې یاد کړی شي، او بل څوک پدې نوم باندې نشي یادېدلای؛ (قُلِ ادْعُوا اللَّهَ أَوِ ادْعُوا الرَّحْمَٰنَ ۖ أَيًّا مَّا تَدْعُوا فَلَهُ الْأَسْمَاءُ الْحُسْنَىٰ) (ته (دوی ته) ووایه: تاسو الله بلئ، یا تاسو رحمٰن بلئ، هر یو (نوم) یې چې وبلئ، نو خاص د هغۀ لپاره دي تر ټولو ښکلي نومونه) [الإسراء سورت : ایت 110]، نو له هغه سره یې د جلالت نوم داسې برابر کړ چې بل څوک پکې شریکېدلای نه شي؛ حتى ځینو یې ویل: دا اسم اعظم دی. او د الرحیم نوم؛ نو په دې سره د مخلوق نومول روا دي، لکه ځنګه چې هغه –سبحانه و تعالى- فرمایلي: (لَقَدْ جَاءَكُمْ رَسُولٌ مِّنْ أَنفُسِكُمْ عَزِيزٌ عَلَيْهِ مَا عَنِتُّمْ حَرِيصٌ عَلَيْكُم بِالْمُؤْمِنِينَ رَءُوفٌ رَّحِيمٌ) (یقینًا تاسو ته له هم ستاسو له جنس نه رسول راغلی دی، هغه څه چې تاسو په تکلیف کې اچوي؛ پر ده ډېر سخت (او درانه) دي، ستاسو (د هدایت) لپاره پر تاسو باندې ډېر حرصناك دی، په مومنانو باندې ډېر نرمي کوونکی، ډېر مهربان دی) [التوبة سورت: ایت 128]، ویل کیږي چې: مهربان سړی، خو داسې نه ویل کیږي چې رحم کوونکی سړی.

او د الله رحمت په دوه ډوله دی:

عمومي رحمت: دا د ټولو مخلوقاتو لپاره دی؛ ټول مخلوقات د الله د رحمت څخه برخمند شوي دي، د دوی په پیدایښت، پالنه، روزې ورکولو او نورو پې شمېره نعمتونو سره.

(إِنَّ اللَّهَ بِالنَّاسِ لَرَءُوفٌ رَّحِيمٌ) (یقینًا الله پر خلقو باندې خامخا ډېر نرمي کوونکی، بې حده رحم کوونکی دی) [البقرة سورت: ایت 143]، (إِنَّهُ كَانَ بِكُمْ رَحِيمًا)(بېشکه هغه پر تاسو له شروع نه ډېر رحم کوونکی دی) [الإسراء سورت: ایت 66]. او خاص رحمت: چې هغه د دنیا او آخرت سعادت دی، او یوازې هغه د مومنو بندګانو لپاره دی؛ (وَكَانَ بِالْمُؤْمِنِينَ رَحِيمًا)(او هغه په مومنانو ډېر رحم کوونکی دی) [الأحزاب سورت: ایت 43]، (يُبَشِّرُهُمْ رَبُّهُم بِرَحْمَةٍ مِّنْهُ وَرِضْوَانٍ وَجَنَّاتٍ) (دوی ته د خپل رب له خپل جانب نه د رحمت او رضامندۍ او د داسې جنتونو زېرۍ ورکوي چې) [التوبة سورت: ایت 21].

هغه الرحمن (رحم کونکی) دی..

هغه د ذکر ډېر مستحق دی، د معبودیت ډېر حقدار دی، او د هغه د مهربانۍ او رحمت په خاطر د شکر ډېر مستحق دی.

هرچیرې چې مخ واړوئ، په دې کائناتو کې به د الله رحمت ووینئ، چې تر ټولو لوی یې په دې کائنات کې: نازله شوي وحي ده؛ (وَنَزَّلْنَا عَلَيْكَ الْكِتَابَ تِبْيَانًا لِّكُلِّ شَيْءٍ وَهُدًى وَرَحْمَةً وَبُشْرَىٰ لِلْمُسْلِمِينَ) (او مونږ په تا باندې کتاب نازل کړی دی، په داسې حال کې چې (د دین) د هر شي لپاره (په کې) واضحه بیان دی او هدایت او رحمت او زېرۍ دی د مسلمانانو لپاره) [النحل سورت: ایت 89]. هرکله چې ځمکه وچه شي، فصلونه مړه شي، ونې وچې شي، او مصیبت سخت شي؛ رحمتونه به نازل شي؛ (وَهُوَ الَّذِي يُنَزِّلُ الْغَيْثَ مِن بَعْدِ مَا قَنَطُوا وَيَنشُرُ رَحْمَتَهُ ۚ وَهُوَ الْوَلِيُّ الْحَمِيدُ)(او دی همغه ذات دی چې باران وروي، وروسته له دې چې دوی نا امېده شي او هغه خپل رحمت خوروي او هم دی ښه کارساز، ښه ستایل شوی دی) [الشورى سورت: ایت 28]. کله چې عذاب راشي، او نارینه وژارې، او ښځې چیغې ووهي، او ماشومان وویریږي، پر مخلصو بندګانو به رحمتونه نازل شي؛ (وَلَمَّا جَاءَ أَمْرُنَا نَجَّيْنَا هُودًا وَالَّذِينَ آمَنُوا مَعَهُ بِرَحْمَةٍ مِّنَّا)(او کله چې زمونږ حکم (عذاب) راغی (،نو) مونږ هود ته او هغو کسانو ته چې له هغه سره یې ایمان راوړی و؛ له خپل جانب نه په رحمت سره نجات ورکړ). [هود سورت: ایت 58]، (وَلَمَّا جَاءَ أَمْرُنَا نَجَّيْنَا شُعَيْبًا وَالَّذِينَ آمَنُوا

مَعَهُ بِرَحْمَةٍ مِّنَّا) (او کله چې زمونږ حکم (د عذاب) راغی (،نو) مونږ شعیب ته او هغو کسانو ته چې له هغه سره یې ایمان راوړی و؛ خلاصی ورکړ په رحمت سره له خپل جانب نه) [هود سورت: ایت 94].
هیڅوک به خپلو ته ونه رسیږي مګر د رحم کوونکي ذات له لوري، د هیڅ اړتیا شتون نشته مګر د رحم کونکی په میدان کې، هیڅ شی نه کارول کیږي مګر د رحم کونکي په واسطه؛ ځکه هغه یوازې ډیر مهربان دی چې د هغه –سبحانه و تعالی- له لارې پرته په جهان کې بل هیڅ ځواک او قوت شتون نلري.
په خپل رحمت سره یې مونږ ته خپل پیغمبران راولیږل.
او په خپل رحمت سره یې مونږ ته خپل کتابونه نازل کړل.
او په خپل رحمت سره یې مونږ ته لاربښوونه وکړه او له ګمراهی څخه یې وژغورلو.
او په خپل رحمت سره یې مونږ ته له ړوندتوب څخه لاربښوونه وکړه.
او په خپل رحمت سره یې مونږ ته هغه څه رازده کړل چې مونږ پرې نه پوهیدو.
او په خپل رحمت سره یې لمر او سپوږمی مسخري کړې، شپه او ورځ یې پیدا کړه او ځمکه یې وغوړوله.
او په خپل رحمت سره یې جنت پیدا کړ، او په اوسیدونکو یې آباد کړ، او د هغوی ژوند ښاپسته شوه.
د هغه له رحمتونو څخه دا هم دي چې سل رحمتونه یې پیدا کړل چې هر یو یې د ځمکې او اسمان تر منځ یوه طبقه ده؛ نو له هغې څخه یې یو ځمکې ته نازل کړ، د مخلوقاتو په منځ کې یې خپور کړ، تر څو یو پر بل باندی رحم وکړي، په هغې سره مور له خپل ماشوم سره خواخوږي کوي، او په همدې رحمت سره د نړۍ بنسټ او نظم ولاړ دی.

زیږی!

او د هغه د پراخ رحمت په اړه واوره: (قُلْ يَا عِبَادِيَ الَّذِينَ أَسْرَفُوا عَلَىٰ أَنفُسِهِمْ ۚ لَا تَقْنَطُوا مِن رَّحْمَةِ اللَّهِ ۚ إِنَّ اللَّهَ يَغْفِرُ الذُّنُوبَ جَمِيعًا ۚ إِنَّهُ هُوَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ)(ته (دوی) ته ووایه: ای زما هغو بنده ګانو چې په خپلو ځانونو یې زیاتی کړی دی! تاسو د الله له رحمت نه مه نا امیده کیږئ، بیشکه الله تعالی ټول ګناهونه بخښي، بیشکه دغه (الله)، هم دی ښه بخښونکی، بې حده رحم کوونکي دی) [الزمر سورت: ایت 53]، او په مستند ډول روایت شوی دی چې هغه - صلی الله علیه وسلم- وفرمایل: «لَوْ يَعْلَمُ الْمُؤْمِنُ مَا عِنْدَ اللهِ مِنَ الْعُقُوْبَةِ؛ مَا طَمِعَ بِجَنَّتِهِ أَحَدٌ، وَلَوْ يَعْلَمُ الكَافِرُ مَا عِنْدَ اللهِ مِنَ الرَّحْمَةِ؛ مَا قَنَطَ مِنْ جَنَّتِهِ أَحَدٌ»"که مؤمن پوه شي چې د الله سره څومره عذاب دی، هیڅوک به د جنت هیله ونه کړي، او که کافر پوه شي چې الله څومره مهربان دی؛ نو هیڅوک به د هغه له جنت حخه نا امیده نشي" [مسلم روایت کړی] دغه رحمتونه: د وقار، قوت، تسلط او ځواک رحمت دی، نه د کمزورۍ رحمت؛ (وَإِنَّ رَبَّكَ لَهُوَ الْعَزِيزُ الرَّحِيمُ)(او بیشکه ستا رب خامخا هم هغه ښه غالب، بې حده رحم کوونکی دی) [الشعراء سورت: ایت 9].
او زه ګواهي ورکوم چې له الله پرته بل رب نشته ... چې کریم، مهربان دی، هیله ورتل لرل کیږي او تمه ورڅخه ساتل کیږي.

د رحمت کلیانې:

هغه زمونږ او زمونږ له عبادت څخه بې نیازه دی، مونږ به د هغه د رحمت پرته جنت ته داخل نه شو؛ حتی زمونږ پیغمبر - صلی الله علیه وسلم -، په صحیحینو کې له ابوهریره -رضي الله عنه- څخه روایت دی چې رسول الله -صلی الله علیه وسلم- وفرمایل: «لَنْ يُدْخِلَ أَحَدًا عَمَلُهُ الجَنَّةَ»، قالوا: ولا أنت یا رسول الله؟ قال: «لَا، وَلَا أَنَا؛ إِلَّا أَنْ يَتَغَمَّدَنِي اللهُ بِفَضْلٍ وَرَحْمَةٍ». «هیڅوک به په خپل عمل سره جنت ته داخل نشي، وویل شو: حتا ته هم یا رسول الله؟ هغه وفرمایل: نه، زه هم نه؛ پرته لدې چې الله راباندې فضل او رحم وکړي».
که څوک په دې خبره پوه شي؛ هغه باید د امید عبادت وکړي، او د الله –سبحانه و تعالی- د رحمت سره تعلق وساتي، او د هغې لپاره هڅه وکړي، او دا په تقوا، ایمان او د اطاعت په عملي کولو سره کیږي.
نو پدې سره رحمتونه تحقق مومي؛ (وَرَحْمَتِي وَسِعَتْ كُلَّ شَيْءٍ ۚ فَسَأَكْتُبُهَا لِلَّذِينَ يَتَّقُونَ وَيُؤْتُونَ الزَّكَاةَ وَالَّذِينَ هُم بِآيَاتِنَا يُؤْمِنُونَ) (او زما رحمت هر شی راګېر کړی دی، نو ژر به زه ولیکم دا (رحمت) د هغو کسانو لپاره چې پرهېزګاره دي او زکات ادا کوي او هغه کسان چې هغوی زمونږ پر ایتونو ایمان لري) [الأعراف سورت: ایت 156]. رحمتونه د الله جل جلاله - او د رسول الله -صلی الله علیه وسلم- په اطاعت سره ترلاسه کیږي؛ ځکه الله فرمایلي: (وَأَطِيعُوا اللَّهَ وَالرَّسُولَ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ)(او د الله او د رسول اطاعت وکړئ، لپاره د دې چې پر تاسو رحم وکړی شي) [آل عمران سورت: ایت 132]. په احسان او نیکیو سره ترلاسه کیږي؛ ځکه الله -تعالی- فرمایلي: (إِنَّ رَحْمَتَ اللَّهِ قَرِيبٌ مِّنَ الْمُحْسِنِينَ)(بیشکه د الله رحمت نیکي کوونکو ته ډېر نژدې دی) [الأعراف سورت: ایت 56]. او په استغفار سره ترلاسه کیږي؛ ځکه الله فرمایي: (لَوْلَا تَسْتَغْفِرُونَ اللَّهَ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ)(ولې تاسو له الله نه مغفرت نه غواړئ ؟ د دې لپاره چې په تاسو رحم وکړی شي) [النمل سورت: ایت 46].
او د الله –عزوجل- په ذکر او ډیرو دعاګانو سره ترلاسه کیږي.
په "سنن ابي داود" کې رسول الله –صلی الله علیه وسلم- فرمایلي: د مصیبت ځپلي دعا: «اللَّهُمَّ رَحْمَتَكَ أَرْجُوْ، فَلَا تَكِلنِي إِلَى نَفْسِي طَرْفَةَ عَيْنٍ، وَأَصْلِحْ لِي شَأْنِي كُلَّهُ، لَا إِلَه إِلَّا أَنْتَ»، یعنی ای الله زه ستا د رحمت امید لرم، نو ما د سترګو د رپ په اندازه خپل ځان ته مه سپاره، او زما کارونه سم کړه، ستا پرته بل معبود نشته" [حسن حدیث دی]. د الله رحمت یوازې مهربانو بندګانو ته رسیږي، ځکه رسول الله -صلی الله علیه وسلم- فرمایلي دي: «وَإِنَّمَا يَرْحَمُ اللهُ مِنْ عِبَادِهِ الرُّحَمَاءَ»"او الله یوازې په خپلو مهربانو بندګانو رحم کوي". [بخاري او مسلم روایت کړی] او هغه فاحشه ښځه چې په خپل رحمت سره یې تږي سپي ته په خپلو څپلیو کې اوبه ورکړي، جنت ته داخله شوه.

شیطان دې تا نه مایوسه کوي!

داسې خلک شته چې په مصیبتونو، بحرانونو او غمونو اخته شي؛ خپل ایمان پرپردي، او دا یې یاد نه کړل چې الله په هغه باندې د هغه ځخه ډیر مهربان دی! د رحمان دروازه نه ټکوي، او د هغه د رحمت تمه نکوي، نو هغه د شیطان په فتنې کې راښکیل کیږي، او کیدای شي هغه د خپل ځان تباهۍ ته ورسوي، او الله - عزوجل - فرمایي: (وَلَا تَقْتُلُوا أَنفُسَكُمْ ۚ إِنَّ اللَّهَ كَانَ بِكُمْ رَحِيمًا)(او تاسو خپل ځانونه مه وژنئ، بیشکه الله پر تاسو باندې بې حده مهربان دی) [النساء سورت: ایت 29]. او خبردار اوسه چې دا فکر و نکرۍ چې ستا ګناه که هر څومره لویه وي، د الله له رحمت څخه لویه ده! او شیطان له دې پرته له تا څخه بل څه نه غواړي، هغه غواړي: ستا په سترګو کې ګناهونه لوي کړي او د الله رحمت کوچنی کړي.
او د الله رحمت ستا له ګناه او ټولو ګناهونو څخه لوی دی؛ هغه سړی چې نهه نوي کسان یې وژلي وو او سل یې پرې پوره کړل؛ الله د هغه ریښتیني توبې باندې پوهیده، نو الله –عزوجل- د هغه تصدیق وکړ.
او ای الله زه پر تا باور لرم.
او زه ستا ددروازې پرته بله لاره نه لرم

الله -عزوجل- فرمايي: (يَوْمَ نَحْشُرُ الْمُتَّقِينَ إِلَى الرَّحْمَٰنِ وَفْدًا) [(ياده کړه) هغه ورځ چې مونږ به متقيان راجمع کړو د رحمٰن په طرف بلل شوي سواره مېلمانه] [مريم سورت: ايت 85] ، څومره عالي ژمنه، څومره عالي پلاوی، او څومره ښکلی احساس دی! الله دی ما او تاسو له دی پلاوي څخه وګرځوي.
اې الله! که مونږ ستا د رحمت د تر لاسه کولو وړ نه يو؛ ستا رحمت مونږ ته د رسيدو توان لري، او ستا رحمت په هر څه کې شامل دی؛ خپل رحمت مو په دنيا او آخرت کې پر مونږ شامل کړه؛ اې د ډېر رحم څښتنه!

الحَـيُّ (تل ژوندی پاته کيدونکی) -جل جلاله-

کله چې د غمونو وربېځي يرغل وکړي، او د اندېښنو زولنې سره يوځای شي؛ او ته د وتلو لاره نه مومي، او زړه دی را تنګ شي؛ لکه څنګه چې ستا روح ستا له ستونې څخه وتلې وي، او نږدی ده چې حالات دی زندی کړي؛ او په سختی سره ساه اخلي، او نړۍ راتنګه شي، ستا شاوخوا خلک ستا څخه لرې کيږي، او ته يوازې پاتې کيږې؛ نه آرامي بخښونکی شته او نه آسانتيا راوستونکی، نو مرګ يقيني شو..
دلته؛ څښتن ستا لپاره د خلاصون ځواک او د اميد وړمه پرانيزي، تا کې ډاډ را منځته کوي، تا ته د مرستې لاس در اوږدوي، او تا د مرګ له ليدو وروسته ژوندی کوي؛ نو ته به په سجده پريوځي او ژړا به کوي او ژبه به دي دا تکراروي چې: اې ژوندی ذاته.. اې قيوم ذاته! ټول ثنا او ستاينه تا لره ده.
دا يوازې هغه وخت پېښيږي کله چې تاسو په ژوندي ذات؛ چې نه مري باور وکړئ؛ (وَتَوَكَّلْ عَلَى الْحَيِّ الَّذِي لَا يَمُوتُ وَسَبِّحْ بِحَمْدِهِ ۚ وَكَفَىٰ بِهِ بِذُنُوبِ عِبَادِهِ خَبِيرًا)(او ته توکل وکره په هغه تل ژوندي ذات چې نه مري او ته د هغه له ستايني سره تسبيح بيانوه او هم الله د خپلو بنده ګانو په ګناهونو بنه کافي خبردار دی) [الفرقان سورت : ايت 58]. زمونږ رب –سبحانه و تعالی- د خپل ځان لپاره د (ژوند) صفت ثابت کړی دی چې هغه: يو بشپړ ژوند دی چې له هغه مخکې عدم شتون نه درلود، هيڅکله په هغه زوال او فنا نه راځي، نقصان، عيب، غفلت او بې کفايتي، په خوب او سپک خوب نه اخته کيږي، او په هيڅ حالت کې مرګ ورته نه رسيږي: (لَا تَأْخُذُهُ سِنَةٌ وَلَا نَوْمٌ)(پر ده نه پرکالي راځي، او نه خوب) [البقرة سورت : ايت 255] - زمونږ رب لدی څخه لوړ او پاک دی-. او د هغه – جل وعلا – ژوند پاک دی تر دی چې د مخلوق له ژوند سره يې مشابهت وشي. (لَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ ۖ وَهُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ)(د هغه په مثل هيڅ شی نشته او هم دغه بنه اورېدونکی، بنه ليدونکی دی) [الشوری سورت: ايت 11] ، هغه ژوند چې د هغه –سبحانه و تعالی- د صفاتو بشپړتيا لره مستلزم دی لکه؛ د هغه پوهه، اوريدل، ليدل، وړتيا، اراده او د هغه رحمت چې هغه يې غواړي، او همدارنګه د هغه نور د کمال صفتونه. او زمونږ ژوندی رب – سبحانه و تعالی- چې ژوند پرې ولاړ دی، او هر ژوندی وړسره ژوندی شو، د هغه پرته نور هرڅيز، د الله –سبحانه و تعالی- په ژوندي کولو پورې تړلی دی، هغه –سبحانه و تعالی- فرمايلي: (وَكُنتُمْ أَمْوَاتًا فَأَحْيَاكُمْ ۖ ثُمَّ يُمِيتُكُمْ ثُمَّ يُحْيِيكُمْ ثُمَّ إِلَيْهِ تُرْجَعُونَ) (حال دا چې تاسو نشت وئ، نو هغه تاسو راژوندي کړئ، بيا به هغه تاسو مړه کوي، بيا به تاسو راژوندي کوي، بيا به خاص د هغه په طرف ګرځولی شئ) [البقرة سورت : ايت 28].
او زمونږ رب - سبحانه وتعالی- هغه ذات دی؛ څوک چې د علم، هدايت او ايمان په رڼا سره نفسونه او روحونه را ژوندي کوي.
او زمونږ رب - سبحانه وتعالی -؛ هغه ذات دی څوک چې د جنت اوسيدونکو ته تل پاتې ژوند ورکوي، هغه - سبحانه وتعالی - فرمايلي: (وَإِنَّ الدَّارَ الْآخِرَةَ لَهِيَ الْحَيَوَانُ ۚ لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ) (او بېشکه کور د اخرت (جنت) خامخا همغه واقعي ژوندون دی، که چېرې دوی پوهېدلی) [العنكبوت سورت: ايت 64].

ښکاره دليل:

ژوندی دی، له هغه پرته بل معبود نشته، څوک چې پر هغه توکل وکړي، د هغه لپاره کافي دی، هيڅ شی نشي کولی د هغه اراده ماته کړي، او هيڅ شی نشي کولی هغه بې وسه کړي، هغه شر لرې کوي، هغه د ارمن ځواب ورکوي، هغه هډوکي بيا راژوندي کوي کله چې وراسته شي، هغه خلقت بېرته راګرځوي لکه څنګه چې يې لومړی ځل پيل کړی وو، او دا کار د هغه لپاره ډېر آسان دی، او هغه د حکمت څښتن دی چې هيڅ شی بې ځايه نه پيدا کوي، او هيڅ شي بې ځايه نه پرېږدي.
ابن جرير او بيهقي له ابن عباس -رضي الله عنهما- څخه روايت کړی دی چې هغوی وويل: عاص بن وائل رسول الله -صلى الله عليه وسلم- ته راغی؛ نو هغه پورته شو او يو وروست شوی هډوکی يې راواخيست او په خپل لاس يې ورژاوه او ويې ويل: څوک دی هغه چې هډوکي بيا راژوندي کوي کله چې وراسته شي؟! -قيامت او حشر يې دروغ ګانه- هغه وفرمايل: «نَعَمْ، يَبْعَثُ اللهُ هَذَا، ثُمَّ يُمِيتُكَ، ثُمَّ يُحْيِيكَ، ثُمَّ يُدْخِلُكَ نَارَ جَهَنَّمَ»،"هو، دا الله بيا راژوندي کول همداسي دي، بيا به تا مړ کړي، بيا به دي بېرته را ژوندي کړي، بيا به دي دوزخ اور ته داخل کړي". او الله -سبحانه وتعالی- دغه آيت نازل کړ-: (أَوَلَمْ يَرَ الْإِنسَانُ أَنَّا خَلَقْنَاهُ مِن نُّطْفَةٍ فَإِذَا هُوَ خَصِيمٌ مُّبِينٌ)(آيا انسان نه دي کتلي چې بېشکه مونږ دغه (انسان) له نطفې (يو څاڅکي اوبو) نه پيدا کړی دی، نو ناڅاپه دی ښکاره سخت جګړه کوونکی دی) [يس سورت : ايت 77] د سورت تر پايه [صحيح حديث دی. امام حاکم روايت کړی او صحيح يې بللی او الذهبي ورسره هم موافقه کړی]. انسان څومره ناشکره دی! هغه خپل پيدايشت هېر کړ او د خپل خالق څخه يې انکار وکړ: هغه چا چې لومړی ځل باندې پيدا کړی دی بېرته يې راګرځوي او بيا يې ژوندي کوي؛ ځکه چې دويم پيدايښت اسانه دی - د عقل له مخې -، او دا ټول د الله لپاره اسان دي؛ د الله لپاره پيل او تکرار يو شان دي؛ (وَهُوَ الَّذِي يَبْدَأُ الْخَلْقَ ثُمَّ يُعِيدُهُ وَهُوَ أَهْوَنُ عَلَيْهِ)(او دی همغه ذات دی چې مخلوق اول ځلي پيدا کوي، بيا به دغه دوباره راژوندي کوي او دغه (بيا راژوندي کول) هغه (الله) ته ډېر اسان دي) [الروم سورت : ايت 27].
عزت د هغه لپاره دی، جبروت د هغه لپاره دی، عظمت د هغه لپاره دی، لويي د هغه لپاره ده، واک د هغه لپاره دی، پاچاهي د هغه لپاره ده، قضاوت او حکم د هغه لپاره دي، ځواک د هغه لپاره دی، ستاينه د هغه لپاره ده او پاکي هم هغه لره ده.. د هغه مقام څومره لوړ دی، او د هغه پادشاهي څومره د فخر وړ ده، او د لوړي مرتبې خاوند دی!

د کاينناتو آواز..

پاکي ده هغه ذات لره چې هر مخلوق ته يې خاص ژوند ورکړی دی! د ملاټکو ژوند د انسان سره توپير لري، د جنياتو ژوند د انسانانو له ژوند سره توپير لري، او د حيواناتو ژوند د انسانانو او پيريانو او ملاټکو له ژوند سره توپير لري.
حتا جمادات د الله د نوم (الحي، ژوندی) له ښو څخه ډک دي؛ نو هغه ژوندی دی، د جماداتو ژوند ته په کتلو سره هغوی ته ژوند ورکړل شوی، لکه د موسی –عليه السلام- لکړه: (فَأَلْقَىٰ مُوسَىٰ عَصَاهُ فَإِذَا هِيَ تَلْقَفُ مَا يَأْفِكُونَ)(نو موسی خپله امسا وغورځوله، نو ناڅاپه هغې هغه څه ښويه تېرول چې دوی په دروغه جوړ کړي وو) [الشعراء سورت: ايت 45]. حتا وني يو ځانګړی ژوند لري؛ د کجوري د وني ډډ رسول الله -صلى الله عليه وسلم- لپاره وژړل، په صحيح بخاري کې راغلی چې: "رسول الله -صلى الله عليه وسلم – د کجوري د وني په يو ډډ خطبه ورکوله، کله چې

ورته منبر جوړ شو نو منبر ته يې مخه کړه، پدې وخت کې د کجورې له ډډ څخه د ژړا آواز راپورته شو، نو هغه ورته راوګرځېد او خپل لاس يې پرې کش کړ». او په "السنن" کې راغلي: نو هغه ورته راغی، او په غېږ کې يې ونيوه، نو هغه آرام شو، او هغه – صلى الله عليه وسلم- وفرمايل: «لَوْ لَمْ أَحْتَضِنْهُ لَحَنَّ إِلَى يَوْمِ القِيَامَةِ»"که ما په غېږ کې نه و نيولی، نو د قيامت تر ورځې به يې ژړل". [صحيح حديث دی. ابن ماجه روايت کړی]. په جماد کې د ژوندی مادې ښکاره کيدل آيا د الله - عزوجل – له نښانو څخه يوه نښه نده؟ دا پدې دلالت کوي چې الله ژوندی دی او له هغه پرته بل معبود نشته؟!

او په هر څه کې د هغه يوه نښه شته ... پردې دلالت کوي چې هغه يو دی.

د مينه والو زړونه..

او د رسول الله -صلى الله عليه وسلم- له دعاو څخه: «اللَّهُمَّ! إِنِّي أَعُوْذُ بِعِزَّتِكَ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ: أَنْ تُضِلَّنِي، أَنْتَ الحَيُّ الَّذِي لَا يَمُوْتُ وَالجِنُّ وَالإِنْسُ يَمُوْتُونَ»«اې الله! زه ستا په عزت پناه غواړم، له تا پرته بل معبود نشته: تردې چې ما ګمراه کړې، ته ژوندی يې چې نه مړې، او پيريان او انسانان مړي". [مسلم روايت کړی] پدې کې شک نشته چې هدايت: د زړونو ژوند دی، او دغه هدايت د هغه معبود له لورې دی چې له هغه پرته بل معبود نشته، که څوک يې غواړي له ژوندی ذات څخه دې وغواړي، ځکه الله – جل و علا- فرمايلي دي: (هُوَ الْحَيُّ لَا إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ فَادْعُوهُ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ ۗ الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ) (هم دی (تل) ژوندی دی، نشته هېڅ حق معبود مګر هم دی دی، نو تاسو دا بلئ، په داسې حال کې چې همده لره د دين خالص کوونکي يئ، ټول د کمال صفتونه خاص د الله رب العالمين لپاره دي) [غافر سورت: ايت 65].

او هرکله چې زړه له ايمان او د الله له عظمت څخه ډک شي؛ هغه وخت به ژوند خوږ شي، دنيا به صفا شي، بصيرت به روښانه شي، انديښنې به ختمې شي، او غمونه به لرې شي، او ژوند کې به خوشحاله وي.

نو د الله –جل و علا- نومونه د مومنانو په زړونو کې مينه او ليوالتيا راپاروي، او هغوی به په دنيا او په آخرت کې خوشحاله اوسي. (مَنْ عَمِلَ صَالِحًا مِّن ذَكَرٍ أَوْ أُنثَىٰ وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَلَنُحْيِيَنَّهُ حَيَاةً طَيِّبَةً ۖ وَلَنَجْزِيَنَّهُمْ أَجْرَهُم بِأَحْسَنِ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ) (چا چې نېک عمل وکړ، سړی وي، يا که ښځه، پداسې حال کې چې مؤمن وي، نو خامخا هرومرو به مونږ هغه ته ژوند ورکړو، ډېر پاکيزه ژوند او خامخا هرومرو به مونږ هغوی ته د هغوی د اجر جزا ورکړو د هغو تر ټولو ښو عملونو په بدل کې چې دوی به کول) [النحل سورت: ايت 97]. او که څوک کفر غوره کړي؛ ژوند به يې تنګ شي، په دنيا او آخرت کې به يې ژوند له ستونزو سره مخ وي، ځکه الله –سبحانه و تعالى- فرمايلي دي: (وَمَنْ أَعْرَضَ عَن ذِكْرِي فَإِنَّ لَهُ مَعِيشَةً ضَنكًا وَنَحْشُرُهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ أَعْمَىٰ)(او هغه څوک چې زما له ذکر (قرآن) نه مخ وګرځوي، نو بېشکه د ده لپاره ډېر تنګ ګذران (او ژوند) دی او دی به مونږ د قيامت په ورځ ړوند راپورته کوو) [طه سورت: ايت 124]، حتا که هغه په خپلو پښو روان هم اوسي، هغه په مړو کې حسابيږي؛ (أَمْوَاتٌ غَيْرُ أَحْيَاءٍ ۖ وَمَا يَشْعُرُونَ أَيَّانَ يُبْعَثُونَ)(مړه دي، ژوندي نه دي او دوی نه پوهيږي چې کله به دوی بيا راژوندي کولی شي) [النحل سورت: ايت 21].

څوک چې مړ شي او آرام شي مړ ندی ... مګر مړ هغه دی چې په ژوندانه کې مړ وي

هغه ته تواضع وکړه!

د امام احمد په مسند کې د انس بن مالک -رضي الله عنه- څخه روايت دی چې رسول الله -صلى الله عليه وسلم- وفرمايل: هرکله چې رسول الله -صلى الله عليه وسلم- ته به څه تکليف ورسيده، نو هغه به وفرمايل: «يَا حَيُّ.. يَا قَيُّوْمُ! بِرَحْمَتِكَ أَسْتَغِيثُ»"اې ژوندی ذاته.. او ډېر قائم ساتونکی ذاته! ستا د رحمت غوښتونکی يم" [حسن حديث دی]. نسايي وايي: رسول الله -صلى الله عليه وسلم- خپلې لور فاطمې -رضي الله عنها- ته وويل: "تا څه شي منع کوی چې هغه څه واوري چې زه تا ته پرې وصيت کوم! سهار او ماښام وايه چې: يَا حَيُّ يَا قَيُّومُ! بِرَحْمَتِكَ أَسْتَغِيثُ؛ أَصْلِحْ لِي شَأْنِي كُلَّهُ، وَلَا تَكِلْنِي إِلَى نَفْسِي طَرْفَةَ عَيْنٍ. اې ژوندی ذاته اې ټول عالم انتظام کوونکی ذاته! زه ستا د رحمت غوښتونکی يم؛ زما ټولې چارې زما لپاره سمې کړه، او د سترګو د رپېدو لپاره مې ځان ته مه پرېږده». [صحيح حديث دی]

په ترمذي او حاکم کې د ابن مسعود -رضي الله عنه- څخه روايت دی - هغه ووېل: رسول الله -صلى الله عليه وسلم- وفرمايل: څوک چې ووايي: «أَسْتَغْفِرُ اللهَ الَّذِي لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الحَيَّ القَيُّومَ وَأَتُوبُ إِلَيْهِ؛ غُفِرَ لَهُ وَإِنْ كَانَ فَرَّ مِنَ الزَّحْفِ» «زه له الله څخه بخښنه غواړم، چې له هغه پرته بل معبود نشته، ژوندی دی د ټول عالم انتظام کوونکی ذات دی او زه هغه ته رجوع کوم؛ هغه ته به بخښنه وشي، که څه هم د جنګ له ميدان څخه تښتېدلی وي». [صحيح حديث دی].

او په «سنن» کې له انس -رضى الله عنه- څخه روايت دی چې: يو سړي دعا وکړه؛ هغه ووېل: «اللهم إني أسألك بأن لك الحمد، لا إله إلا أنت المنان، بديع السماوات والأرض، يا ذا الجلال والإكرام.. يا حي.. يا قيوم!» اې الله زه له تا څخه سوال کوم چې ستا ټوله ستاينه تا لره ده، له تا پرته بل معبود نشته، ډېر احسان کونکی، د اسمانونو او ځمکې پيدا کوونکی يې، اې د عظمت او عزت خاونده.. اې ژوندی.. اې د ټول عالم انتظام کوونکيه ذاته!

نو رسول الله -صلى الله عليه وسلم- وفرمايل: «دَعَا اللَّهَ بِاسْمِهِ الأَعْظَمِ الَّذِي إِذَا دُعِيَ بِهِ أَجَابَ، وَإِذَا سُئِلَ بِهِ أَعْطَى»"هغه له الله څخه د هغه د لوی نوم په واسطه دعا وکړه، هغه چې که بلنه پرې ورکړل شي قبلوي يې، او که هغه باندې څخه وغوښتل شي ورکوي يې". [صحيح حديث دی] ابن القيم -رحمه الله- فرمايي: «د (ژوند) صفت د کمال ټول صفتونه لري، او هغې لره مستلزم دی، او د (قيوميت) صفت کې د افعالو ټول صفتونه ته شامل دي، او له همدې امله د الله تر ټولو لوی نوم دا دی چې که هغه باندې ورته بلنه ورکړل شي نو ځواب ورکوي او که تری وغوښتل شي ورکوي يې، هغه نوم: الحي القيوم – ژوندی او د ټول عالم انتظام ساتونکی ذات دی».

اې الله! زه ستا عزت ته پناه وړم، له تا پرته بل معبود نشته چې ما ګمراه کړي، ته هغه ژوندی يې چې نه مري او انسانان او پيريان مري.

اې الله! اې ژوندی.. اې د ټول عالم انتظام کوونکيه ذاته! ستاسو په رحمت سره مرسته غواړم، زما ټولې چارې سمې کړه.

الـقَــيُّـومُ (د ټول عالم انتظام کوونکی ذات) -جل جلاله-

اې د کاينناتو خالقه، ته يو يې ... ټول کاينات ستا پر وجود باندې ګواه دي

اې ژوندی او د ټول عالم انتظام کوونکيه ذاته ... او ستا د لوړوالي لپاره سجده کوونکی تندی پورته کيږي

په ترمذي کې راغلي چې رسول الله -صلى الله عليه وسلم- له يوه سړي څخه واوربدل چې په لمانځه کې يې ويل: اى الله زه له تا سوال کوم چې تا لره ستاينه ده، له تا پرته بل معبود نشته اې احسان کوونکيه، د اسمانونو او ځمکې خالقه! اې د عظمت او عزت خاونده.. اې ژوندی.. اې د ټول عالم انتظام کوونکيه ذاته!

نو رسول الله -صلى الله عليه وسلم- وفرمايل: «قسم په هغه ذات دی چې زما ژوند د هغه په لاس کې دی! هغه له الله څخه د هغه لوی نوم په وسيله سوال وکړ، چې که هغه باندې ورته بلنه ورکړل شي نو ځواب ورکوي، او که تري وغوښتل شي ورکوي يې». [صحيح حديث دی].
دا ستاسو د پيغمبر– صلى الله عليه وسلم - پيغام دی، هر هغه چا ته چې ژوند په ژړا کړی دی: خپل رب ته وګرځه، خپل زړه له نورو خالي کړه، بيا دعا وکړه او ووايه (اې ژوندی.. اې د ټول عالم انتظام کوونکيه ذاته!) هغه ستا ځواب درکوي، او تا ته به د هغه څه څخه ډير درکړي چې ته يې تمه لري.
يوازې د هغه لپاره، که نه نو د بل چا لپاره رکابونه نه چمتو کيږي
يوازې له هغه څخه اميد شته، که نه نو هيله مند به مايوسه شي
مورږ د الله له يو له بنکلو نومونو سره تم کيږو، او هغه: (القيوم (د ټول عالم انتظام کوونکی) –جل و علا- ذات دی:
الله –سبحانه و تعالى- فرمايلي: (وَعَنَتِ الْوُجُوهُ لِلْحَيِّ الْقَيُّومِ) (او مخونه تل ژوندي، د ټول عالم انتظام کوونکي ذات ته ټيټ شول) [طه سورت: ايت 111]. نو زمونږ رب –سبحانه و تعالى- هغه ذات دی چې په بشپړ ډول پر ځان بسيا دی، په خپل استقامت او تل پاتي والي کې هيڅا ته اړتيا نه لري، پر خپل ځان باندې له هر څيز څخه بې نياز دی. (يَا أَيُّهَا النَّاسُ أَنتُمُ الْفُقَرَاءُ إِلَى اللَّهِ ۖ وَاللَّهُ هُوَ الْغَنِيُّ الْحَمِيدُ) (ای خلقو! هم تاسو الله ته محتاجان يئ، او الله، هم دی بنه بې پروا، بنه ستايل شوی دی) [فاطر سورت : ايت 15].
او زمونږ رب –جل وعلا- هغه ذات دی چې ټول مخلوقات پر هغه ولاړ دي؛ ځوک چې په ځمکه او اسمانونو کې دي، د دوی لپاره له هغه –سبحانه و تعالى- پرته د پاتې کيدو او صلاح هيڅ شی نشته، مخلوق هغه ته په هر لحاظ اړمن دی، او هغه په هر لحاظ له هغوی څخه بې نيازه دی؛ حتا عرش او د هغه پورته کوونکي، ځکه چې عرش يوازې د الله – جل و علا – په واسطه درول شوی دی، او د عرش پورته کوونکي ندي درول شوي مګر د الله –تبارک و تعالى- په واسطه.
او زمونږ رب –جل و علا- د ټولې نړۍ قايمونکی دی، پورته او بنکته، او ددې په منځ کې موجود مخلوقات، په ټولو حالتونو کې؛ د هغوی په اداره کولو، هغوی ته په روزۍ ورکولو او له هغوی د ساتنې، او د هغوی په ټولو چارو کې په هر وخت او هره موقع کې د پاملرنې او توجه له لحاظه.
بلکې هغه ذات –جل وعلا- د خپلو بندګانو اداره کونکی دی، ځوک چې د دوی د عملونو او خبرو، د دوی د نيکو اعمالو او ګناهونو حساب ثبتوي؛ هغه ذات چې دوی ته به په آخرت کې بدله ورکوي. (أَفَمَنْ هُوَ قَائِمٌ عَلَىٰ كُلِّ نَفْسٍ بِمَا كَسَبَتْ ۗ وَجَعَلُوا لِلَّهِ شُرَكَاءَ ۚ قُلْ سَمُّوهُمْ ۚ أَمْ تُنَبِّئُونَهُ بِمَا لَا يَعْلَمُ فِي الْأَرْضِ أَم بِظَاهِرٍ مِّنَ الْقَوْلِ ۗ بَلْ زُيِّنَ لِلَّذِينَ كَفَرُوا مَكْرُهُمْ وَصُدُّوا عَنِ السَّبِيلِ ۗ وَمَن يُضْلِلِ اللَّهُ فَمَا لَهُ مِنْ هَادٍ) (ايا نو هغه ذات چې ولاړ (او نګران) دی پر هر نفس باندې سره د هغه د هغو عملونو چې کوي يې (نو بل ځوک د ده برابر کېدی شي؟) او دوی د الله لپاره شريکان مقرر کړل، ته (ورته) ووايه: تاسو د دوی نومونه (او صفتونه) ذکر کړئ، يا تاسو هغه (الله) ته د هغه څه خبر ورکوئ چې هغه يې په ځمکه کې نه پيژني، بلکې تاسو په ظاهره (بې دليله) وينا سره (تش په خولې، دوی شريکان جوړوئ) بلکې کافران شويو کسانو ته خپل مکرونه (او دروغ) ښايسته کړی شوي دي او له سمې لارې نه بند کړی شوي دي او هغه څوک چې الله يې ګمراه کړي، نو د هغه لپاره هيڅ هدايت ورکوونکی نشته) [الرعد سورت: ايت 33]. او د هغه د الوهيت له کمال څخه: دا دی چې آسمانونه او ځمکه د هغه په امر او ځواک سره جوړ شو او د هغه په امر او ځواک سره په خپل ځای کې مستقر او ثابت پاتې شول؛ پرته له کومې ستنې چې ورباندې تکيه شي: (إِنَّ اللَّهَ يُمْسِكُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ أَن تَزُولَا ۚ وَلَئِن زَالَتَا إِنْ أَمْسَكَهُمَا مِنْ أَحَدٍ مِّن بَعْدِهِ ۚ إِنَّهُ كَانَ حَلِيمًا غَفُورًا) (بېشکه چې الله اسمانونه او ځمکه ساتي او (نيسي يې) چې زايل نشي او قسم د ی که دواړه په زوال شي (نو) له هغه (الله) نه غير به يې هيڅوک ونه ساتلی شي) (ونه نيولی) شي، بېشکه هغه (الله) دی، بنه تحمل والا، ډير بخښونکی) [فاطر سورت: ايت 41].

له ټولو څخه ډير د عبادت وړ..

ځکه الله: ژوندی، پايښت لرونکی –عزوجل- ذات دی، رب العالمين او تر ټولو زيات رحم کوونکی دی، او تر ټولو قادر، او د واکمنانو څخه تر ټولو واکمن، هغه څوک چې د خلقت او امر څښتن دی او ګټه او تاوان د هغه په لاس کې دي.
هغه څه چې په فطرت سره پيژندل شوي دي.. او عقلونه يې تاييدوي، او ټول موجودات ورباندې دلالت کوي، چې شتون او دوام يې په هر حرکت او سکون کې ليدل کيږي، هغه ذات چې مصيبت ځپلي ته ځواب ورکوي هرکله چې بلنه ورکړای شي، او د مشکل لرونکي سره مرسته کوي هر کله چې يې راوغواړي، او شر لرې کوي، تکليفونه او خندونه ليرې کوي.
د هرې بدبختۍ او ناخوالي په وخت کې له هغه څخه مرسته غوښتل کيږي، او له هغه څخه د نيکۍ او کرم توقع کيږي.
هغه چې مخونه ورته ټيټ شول، او غږونه ورته په خشوع او خضوع شوي، (وَعَنَتِ الْوُجُوهُ لِلْحَيِّ الْقَيُّومِ) (او مخونه تل ژوندي، د ټول عالم انتظام کوونکي ذات ته ټيټ شول) [طه سورت: ايت 111].
هغه د يادولو ډير مستحق دی، تر ټولو زيات حقدار دی چې عبادت يې وشي، په شکر ويستولو کې بايد لومړيتوب ورکړل شي، او د هغه چا څخه ډير مستحق دی چې مرسته ور څخه وغوښتل شي، او تر ټولو مهربانه مالک، او تر ټولو سخي دی کله چې له ورځخه وغوښتل شي، او د ورټيا پر مهال تر ټولو زيات بخښونکی دی، او تر ټولو زيات سخي دی کله چې ورته قصد وشي، او تر ټولو عادل کله چې انتقام اخلي.
او د هغه حلم او نرمي وروسته له پوهې څخه ده، عفوه يې وروسته له قدرت څخه، بخښنه يې وروسته له عزت څخه، او د هغه منع کول د حکمت له مخې دي.
هغه الله، ژوندی او ډير قائم ساتونکی دی، هيڅ شريک نلري، يو او بې مثاله دی: (اللَّهُ لَا إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّومُ) (الله (چې دی) نشته هيڅ لايق د عبادت مګر هم دی دی، همېشه ژوندی دی، د ټول عالم انتظام کوونکی دی) [البقرة سورت: ايت 255].
خپل دلالت يې مفکرينو ته بيان کړی دی، او خپل ثبوتونه يې ليدونکو ته ښودلي دي، او خپلې نښانې يې نړۍ والو ته بيان کړي، د ضد کوونکو عذرونه يې قطع کړل، او د منکرينو دليلونه يې رد کړل؛ نو د ربوبيت نښانې يې روښانه شوي، او د الوهيت دليلونه يې روښانه شوي.
الله –جل وعلا- د خپلو مخلوقاتو انتظام کوونکی دی، هغوی ته هيڅ اړتيا نلري، او هغوی ټول هغه ته محتاج دي، ټول هغه ته محتاج دي: مقربې ملائکي، د عرش پورته کوونکي، او د اسمانونو او ځمکې اوسيدونکي، (يَا أَيُّهَا النَّاسُ أَنتُمُ الْفُقَرَاءُ إِلَى اللَّهِ ۖ وَاللَّهُ هُوَ الْغَنِيُّ الْحَمِيدُ) (ای خلقو! هم تاسو الله ته محتاجان يئ، او الله، هم دی بنه بې پروا، بنه ستايل شوی دی) [فاطر سورت: ايت 15]. هغه لپاره عزت،ځواک، عظمت، لويي، سلطان، بادشاهي، فيصله او قضاوت، قوت، ټوله ستاينه، ټول درناوی يوازې هغه لره دی.. په صفتونو او فعلونو کې بشپړ دی. (اللَّهُ لَا إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّومُ ۚ لَا تَأْخُذُهُ سِنَةٌ وَلَا نَوْمٌ ۚ لَّهُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ)(الله (چې دی) نشته هيڅ لايق د عبادت مګر هم دی دی، همېشه ژوندی دی، د ټول عالم انتظام کوونکی دی، پر ده نه پرکالي راځي، او نه خوب، خاص هم ده لره دي هغه څه چې په اسمانونو کې دي، او هغه څه چې په ځمکه کې دي) [البقرة سورت: ايت 255]. الله –عزوجل- نه ويده کيږي او هغه لپاره نه ښايي چې ويده شي، له هغه –صلى الله عليه وسلم- څخه په صحيح روايت

سره راغلی چې فرمايي: «إِنَّ اللهَ -عز وجل- لَا يَنَامُ، وَلَا يَنْبَغِي لَهُ أَنْ يَنَامَ، يَخْفِضُ القِسْطَ وَيَرْفَعُهُ، يُرْفَعُ إِلَيْهِ عَمَلُ اللَّيْلِ قَبْلَ عَمَلِ النَّهَارِ، وَعَمَلُ النَّهَارِ قَبْلَ عَمَلِ اللَّيْلِ، حِجَابُهُ النُّورُ -النَّارُ- لَوْ كَشَفَهُ لَأَحْرَقَتْ سُبُحَاتُ وَجْهِهِ مَا انْتَهَى إِلَيْهِ بَصَرُهُ مِنْ خَلْقِهِ»«په حقيقت کې الله –عزوجل- نه ويده کيږي، او هغه لپاره نه ښايي چې ويده شي، او د بندګانو رزق ښکته او پورته کوي، د ورځې عمل څخه مخکې د شپې عمل ورته پورته کيږي، او د شپې له عمل څخه مخکې د ورځې کار ورته پورته کيږي، د هغه پرده رڼا - اور – ده، که هغه لرې کړي، نو د مخ وړانګې به يې ټول هغه څه وسوځوي چې له مخلوقاتو څخه يې ليد ورررسيږي». [مسلم روايت کړی].

پاک دی هغه ذات چې رڼا يې اسمانونه او ځمکه روښانه کوي، او مخ يې تياره روښانه کوي! پاکي ده ژوندي او انتظام کوونکي ذات لره!

ډاډه اوسه!

څوک چې پوه شي چې الله انتظام کوونکی ذات دی؛ د هغه زړه د مخلوق څخه قطع کيږي، او زړه يې د خپل خالق، روزونکي او تدبير کونکي سره آرامتيا مومي، په نفس کې داسې اړتيا شته چې مال يې نشی پوره کولی، نه د مقام لوړوالی، نه خوندونه، او نه شهرت.. دا يوازې پر الله – عزوجل- باندې د ايمان، اطمينان او توکل په لرلو له مخې امکان لري، نو الله –سبحانه وتعالى- فرمايلی:

يوازې پر الله – عزوجل- باندې په ايمان، اطمينان او توکل سره خړوبيدلای شي ، نو الله –سبحانه وتعالى- فرمايلي دي: (الَّذِينَ آمَنُوا وَتَطْمَئِنُّ قُلُوبُهُم بِذِكْرِ اللَّهِ ۗ أَلَا بِذِكْرِ اللَّهِ تَطْمَئِنُّ الْقُلُوبُ)(هغه کسان چې ايمان يې راوړی دی او د هغوی زړونه د الله په ذکر سره ډاډمنيږي، خبردار شئ! يوازې د الله په ذکر (ياد) سره زړونه مطمئن کيږي) [الرعد سورت: ايت 28].

اې الله مور له تا نه سوال کوو، اې ژوندی.. اې انتظام کوونکيه ذات! دا چې زمونږ ګناهونه معاف کړې، زمونږ عيبونه پټ کړې، په خپل اطاعت کې مو مرسته وکړې، جنت ته مو داخل کړې او له اوره مو وژغورې.

12 - 11

ـ المَـلِـكُ المَـلِـيـكُ ـ حقيقي پادشاه او مالک ـجل جلالهـ

بخاري د ابن مسعود -رضي الله عنه- څخه روايت کوي چې وايي: د يهودو يو عالم رسول الله -صلى الله عليه وسلم- ته راغی او ويې ويل: اې محمده! مورږ موندلي دي چې الله -تعالى- اسمانونه په يوه ګوته، ځمکې په بله ګوته، ونې په بله ګوته، اوبه او خاوره په بله ګوته او نور ټول مخلوقات په بله ګوته کې نيسي، بيا وايي: زه پادشاه يم.

رسول الله -صلى الله عليه وسلم- وخندل تر دې چې آخرني غاښونه يې ښکاره شول ددې عالم د خبرې د پخلي په وجه باندې، بيا رسول الله -صلى الله عليه وسلم- دغه آيت تلاوت کړ: (وَمَا قَدَرُوا اللَّهَ حَقَّ قَدْرِهِ وَالْأَرْضُ جَمِيعًا قَبْضَتُهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَالسَّمَاوَاتُ مَطْوِيَّاتٌ بِيَمِينِهِ ۚ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَىٰ عَمَّا يُشْرِكُونَ) (او دغو (مشرکانو) د الله تعظيم ونه کړ د هغه حق تعظيم، حال دا چې ځمکه ټوله د ده په قبضه کې ده د قيامت په ورځ کې او اسمانونه د ده په ښي لاس کې رانغاړل (راټول کړی) شوي دي، ده لره پاکي ده او هغه ډېر اوچت دی له هغو څيزونو نه چې دوی يې (له هغه سره) شريکوي) [الزمر سورت: ايت 67].

يوازې هغه پوهيږي چې هغه د څه څيز مستحق دی...!

او بل څوک نه شي کولی د هغه پوهه احاطه کړي...!

يوازې هغه کولی شي د خپل قدر ستاينه وکړي...!

د هغه پرته بل څوک د هغه ښه ستاينه نشي کولی...!

بيان او فصاحت او تعبير.. خپلې نيمګړتياوي اعلان کړی...!

حياء زمونږ زړونه ډکوي، او مورږ پدې وخت کې غوږونه د پاچاهانو د پاچا صفتونه بيان کړو! او مونږ دا ويار لرو چې د هغه – جل وعلا- د عظمت او د هغه د لوی قدرت لپاره خپلې پوزې په خاورو کې ومرورو، او دا ويار لرو چې زمونږ ژبې او قلمونه د هغه ستاينه کوي، که مورږ د هغه پاکې، تسبيح، او تمجيد کوو دا د هغه –جل و علا- احسان او منت دی پر مونږ باندې.

ډالی کوونکي په ستايني سره تا ته نشي رسيدلی

حتا که دوی مبالغه هم وکړي، ځکه هغه څه چې په تاسو کې دي ډير لوی دي

د پادشاه د نوم د سيوري لاندې:

(هُوَ اللَّهُ الَّذِي لَا إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ الْمَلِكُ)(دغه الله هغه ذات دی چې نشته هېڅ حق معبود مګر هم دی دی، چې (حقيقي) پادشاه دی) [الحشر سورت: ايت 23].

زمونږ رب - عزوجل - هغه ذات دی چې په خپله پادشاهی کې خپل امر پلي کوي، هغه د ټولې پادشاهی مالک دی، او هغه بشپړ پادشاه دی، د قيامت د ورځې مالک دی، هغه د مخلوقاتو پادچاه دی، او د هغه څخه پورته هېڅ پادشاه نشته، او له هغه پرته بل هېڅ څه نشته، هغه د ټولو شيانو اختيار لري، او د هغه –سبحانه و تعالى- لپاره هېڅ مانع کوونکی يا مدافع نشته.

بو پياوړی پاچا چې هېڅکله خپل ځواک له لاسه نه ورکوي ... د هغه په وړاندې قضاوت کيږي او بخښنه تری غوښتل کيږي ... هغه پاچا چې هغه لره د فضا مخ او شا حاکميت دی ... د هغه د پاچاهی ځواک د زماني په تيريدو سره نه کمزوری کيږي

هغه داسې يو پادشاه دی چې د خپل حلم او مهربانی له امله ... د هغه د نېک امتحان له امله به د هغه نافرماني او ورسره جفا کيږي ... د هر واکمن واکمني له منځه ځي ... او الله هغه بادشاه دی چې واکمنې يې نه زړيږي

او ريښتينی ملکيت يوازې الله - عزوجل – لره دی؛ هېڅوک هغه سره شريک ندی، او هر څوک چې د يو څه مالک دی؛ هغه د الله لخوا ورکړل شوی دی، او هغه -صلى الله عليه وسلم- فرمايلي دي: «لَا مَالِكَ إِلَّا اللهُ -عز وجل- »،"له الله –عزوجل- پرته بل مالک نشته". او په بل روايت کې راغلي چې: «لَا مَلِكَ إِلَّا اللهُ»"له الله پرته بل پادشاه نشته" [دواړه مسلم روايت کړي دي] (قُلِ اللَّهُمَّ مَالِكَ الْمُلْكِ تُؤْتِي الْمُلْكَ مَن تَشَاءُ وَتَنزِعُ الْمُلْكَ مِمَّن تَشَاءُ وَتُعِزُّ مَن تَشَاءُ وَتُذِلُّ مَن تَشَاءُ ۖ بِيَدِكَ الْخَيْرُ ۖ إِنَّكَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ)(ته ووايه: ای الله! پادشاهی مالکه! ته بادشاهي ورکوې هغه چا ته چې وغواړې او پادشاهي ببرته اخلې له هغه چا نه چې وغواړې، چا ته چې وغواړې عزت ورکوې او چا ته چې وغواړې ذلت ورکوې، هم ستا په لاس کې خير دی، بېشکه ته په هر شي باندې ښه قادر يې) [آل عمران سورت: ايت 26].

نو زمونږ رب جل وعلا- د اسمانونو او ځمکې د خزانو مالک دی، د هغه په لاس کې خير دی، هغه چا ته چې وغواړي روزي ورکوي.

او هغه - عزوجل - د مرګ، ژوند، قيامت، ګټې او ضرر مالک دی او هغه ته د ټولو کارونو اختيار راجع کيږي.

هغه په خپله بادشاهی کې څنګه چې وغواړي تصرف کوي، هره ورځ هغه په يو خاص حالت کې قرار لري! د رسول الله –صلى الله عليه وسلم- څخه ثابت دي چې فرمايي: «د هغه د شان او کار څخه دا دي چې: ګناهونه وبخښي، تکليف لرې کړي، ځيني خلک لوړ کړي او نور ښکته کړي»

[حسن حديث دی. ابن ماجه روايت کړی]. او دا د الله پادشاهي ده – سبحانه و تعالی - هغه چا ته يې ورکوي چې غواړي: (وَاللَّهُ يُؤْتِي مُلْكَهُ مَن يَشَاءُ)(او الله خپله پادشاهي ورکوي چا ته چې يې وغواړي) [البقرة سورت: ايت 247]. د امام احمد په مسند کې راغلي: رسول الله -صلی الله عليه وسلم- فرمايلي: «لَا تَسُبُّوا الدَّهْرَ! فَإِنَّ اللهَ -عز وجل- قَالَ: أَنَا الدَّهْرُ، الأَيَّامُ وَاللَّيَالِي لِي؛ أُجَدِّدُهَا وَأُبْلِيهَا، وَآتِي بِمُلْوُكٍ بَعْدَ مُلْوُكٍ». «زمانی (وخت) ته بنکنځلی مه کوئ! ځکه چې الله -عزوجل- فرمايي: زه زمان (وخت) يم، ورځې او شپې زما دي؛ زه يې نوي کوم او له منځه يې وړم، او زه به له بادشاهانو وروسته بادشاهان راولم». [صحيح حديث دی. لومړی يې په "صحيح مسلم" کې دی].

د يمن بادشاهان چيرته دي چې تاجونه يې درلودل ... او د هغوی ګلان او تاجونه چيرته دي
په ټولو داسي يو شی راغلی چې هېڅ چاره تری نشته ... داسي لارل ګواکي هغو خلکو هېڅ شتون نه درلودل.

شيطان هغوی ته د هغوی کړنې ښايسته کړي..

کله چې الله –تبارک و تعالی- فرعون ته بادشاهي ورکړه؛ هغه فکر وکړ چې اصلي مالک دی، نو هغه کبر، غرور، او خلکو باندې ظلم وکړ؛ تر دې چې هغه حالت ته ورسيد چې: د ځان لپاره يې د بادشاهۍ او الوهيت دعوه وکړه! (وَقَالَ فِرْعَوْنُ يَا أَيُّهَا الْمَلَأُ مَا عَلِمْتُ لَكُم مِّنْ إِلَٰهٍ غَيْرِي) (او فرعون وويل: اې سردارانو! زه ستاسو لپاره له خپل ځان نه غير بل هېڅ معبود نه پېژنم) [القصص سورت: ايت 38]، الله -عزوجل- هغه له منځه يوړ او د قيامت تر قايمېدو پورې يې د ځمکې د بادشاهانو لپاره مثال او عبرت وګرځاوه؛ تر څو بادشاهي پر دوی طغيان او غلبه ونه کړي او خپل اصل، کمزوري او ميعاد هير نه کړي.

که څه هم بادشاهان د دنيا په ژوند کې د بادشاهۍ سره شباهت لري؛ ځکه دوی د جايدادونو، مانيو، باغونو، سرو زرو او سپينو زرو مالکان دي، او دوی دوه انتخابه لري: يا به له دوی څخه اخيستل کيږي، يا به دوی له هغې څخه اخيستل کيږي، ځکه چې دا يو لنډ مهاله ملکيت دی، او داسي امانت دی چې بايد بيرته وګرځول شي..

نو الله - عزوجل- هغوی ته يادونه وکړه چې د هغوی ورتګ الله ته دی؛ (وَلِلَّهِ مُلْكُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا ۖ وَإِلَيْهِ الْمَصِيرُ)(او خاص د الله لپاره د اسمانونو او ځمکې بادشاهي ده او د هغه څه چې د دې دواړو په مينځ کې دي او خاص د هغه په طرف ورتلل دي) [المائدة سورت: ايت 18]. او رسول الله -صلی الله عليه وسلم- د شاهنشاه له نومولو څخه منع کړي ده، په "صحيحينو" کې راغلي دي: چې رسول الله -صلی الله عليه وسلم- وفرمايل: "د الله په نيز تر ټولو بد او ذليل نوم دادی چې: يو سړی د شاهنشاه په نوم باندې ونومول شي".

د قيامت د ورځې مالک..

د قيامت په ورځ به الله -جل و علا- اسمانونه په خپل ښي لاس کې او ځمکه په بل لاس کې ونيسي؛ لکه څنګه چې الله -تعالی- فرمايلي دي: (وَمَا قَدَرُوا اللَّهَ حَقَّ قَدْرِهِ وَالْأَرْضُ جَمِيعًا قَبْضَتُهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَالسَّمَاوَاتُ مَطْوِيَّاتٌ بِيَمِينِهِ ۚ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَىٰ عَمَّا يُشْرِكُونَ)(او دغو (مشرکانو) د الله تعظيم ونه کړ د هغه حق تعظيم، حال دا چې ځمکه ټوله د ده په قبضه کې ده د قيامت په ورځ کې او اسمانونه د ده په ښي لاس کې رانغاړل (راټول کړی) شوي دي، ده لره پاکي ده او هغه ډېر اوچت دی له هغو ځيزونو نه چې دوی يې (له هغه سره) شريکوي) [الزمر سورت: ايت 67]. په صحيحينو کې له ابوهريره -رضي الله عنه- څخه روايت دی چې رسول الله -صلی الله عليه وسلم- وفرمايل: «يَقْبِضُ اللهُ -تبارك وتعالى- الأَرْضَ يَوْمَ القِيَامَةِ، وَيَطْوِي السَّمَاءَ بِيَمِينِهِ، ثُمَّ يَقُولُ: أَنَا المَلِكُ! أَيْنَ مُلُوْكُ الأَرْضِ؟». «الله –تبارک و تعالی- به د قيامت په ورځ ځمکه خپله قبضه کې راولي، او په خپل ښي لاس به اسمان راونغاړي، بيا به ووايي: زه پادشاه يم! د ځمکې پادشاهان چيرته دي؟». او په صحيح مسلم کې له عبدالله بن عمر -رضي الله عنهما- څخه روايت دی چې هغه وويل: رسول الله -صلی الله عليه وسلم- وفرمايل: «يَطْوِي اللهُ -عز وجل- السَّمَاوَاتِ يَوْمَ القِيَامَةِ، ثُمَّ يَأْخُذُهُنَّ بِيَدِهِ اليُمْنَى، ثُمَّ يَقُوْلُ: أَنَا المَلِكُ! أَيْنَ الجَبَّارُوْنَ؟ أَيْنَ المُتَكَبِّرُوْنَ؟»«الله –عزوجل- به د قيامت په ورځ اسمانونه راونغاړي، بيا به يې په خپل ښي لاس کې ونيسي، بيا به ووايي: زه پادشاه يم! زورواکي چيرته دي؟ لويی کوونکي چيرته دي؟»

بيا به ځمکې په خپل کينې لاس کې راونغاړي، بيا به ووايي: زه پادشاه يم! زورواکي چيرته دي؟ لويي چاري (لويي کوونکي) چيرته دي؟.

او د قيامت په ورځ به رب –سبحانه و تعالی- وفرمايي: (نن پادشاهي د چا ده)؟ هيڅوک به ځواب ورنکړي!او حق -تعالی- به په خپله ځواب ورکړي:: (لِّمَنِ الْوَاحِدِ الْقَهَّارِ) [غافر سورت: ايت 16]. خاص د الله (پادشاهي ده) چې يو دی، ښه غالب دی.

د هغه پادشاهي بشپړه ده:

که څه هم الله –عزوجل – پادشاه دی، او زمونږ له عبادت څخه بی نياز دی؛ خو د هغه پر خپلو بندګانو د ښکلي احسان او منت په خاطر : خپل نوم (پادشاه) د خپلو نورو نومونو سره يوځای کړ؛ د دې لپاره چې نفسونه آرامتيا وموميِ او د هغه سره د ليدو لپاره ليوالتيا پيدا کړي، هغه –سبحانه و تعالی- وفرمايل: (الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ (3)(دېر زيات مهربان، بې حده رحم کوونکی دی) مَالِكِ يَوْمِ الدِّينِ (4))(د بَدلي د ورځې مالك دی) [الفاتحة سورت: ايت 3-4]، او هغه -سبحانه وتعالی- وفرمايل: (هُوَ الرَّحْمَٰنُ الرَّحِيمُ (22)(هم دی دېر مهربان، بې حده رحم کوونکی دی هُوَ اللَّهُ الَّذِي لَا إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ الْمَلِكُ) دغه الله هغه ذات دی چې نشته هېڅ حق معبود مګر هم دی دی، چې (حقيقي) پادشاه دی) [الحشر سورت: ايت 22-23]، او الله -عزوجل - مورِ ته خبر راکوي چې پادشاهي له احسان او مهربانی پرته نه ښه کيږي او نه بشپړيږي؛ او هغه –سبحانه و تعالی – پادشاه او رحم کونکی دی. او زمونږ د رب –عزوجل- پادشاهي له نيمګړتياوو څخه پاکه ده؛ (يُسَبِّحُ لِلَّهِ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ الْمَلِكِ الْقُدُّوسِ الْعَزِيزِ الْحَكِيمِ)(د الله لپاره پاکي بيانوي هر هغه څه چې په اسمانونو کې دي او هر هغه څه چې په ځمکه کې دي، (د هغه الله چې) بادشاه دی، دېر پاک دی، ښه غالب دی، دېر حکمت والا دی) [الجمعة سورت: ايت 1]. او پدې چې د ځمکې پادشاهان په نيمګړتياوو لکه تکبر، دېر شهوت، بې عدالتی او ظلمونو کې اخته ښول، الله -عزوجل - مورِ ته خبر راکړ چې د هغه حاکميت بشپړ دی، چې په هغه کې د کمال او احسان ټول صفتونه راټول شوي دي؛ له همدی امله رسول الله -صلی الله عليه وسلم- به چې کله د وتر له لمانځه وروسته سلام ګرځاوه نو ويل به يې: «سُبْحَانَ المَلِكِ القُدُّوْسِ»، "پاکی ده مقدس پاچا لره" دری ځلي، او دريم ځل يې خپل غږ پورته کړ. [صحيح حديث دی. نسائي روايت کړی] او بنده لپاره واجب دادی چې: د الله د بادشاهۍ او رحمت شکر ادا کړي، او تل د هغه ستاينه وکړي؛ الله –عزوجل- فرمايي: (لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ)(خاص د هغه لپاره بادشاهي ده او خاص د هغه لپاره ټول د کمال صفتونه دي) [التغابن سورت: ايت 1]، هغه په خپله پادشاهی کې د ستايني وړ دی، د ستايني پرته پادشاهي نيمګړی وي، او له ستايني پرته پادشاهي بې وزلي ده، او ستاينه له پادشاهی سره بې نهايت کمال او عظمت دی. او د هغه د پادشاهی له عظمت څخه: دا دي چې هغه پناه ورکوي څوک چې هغه ته پناه وړي، او هيڅوک نشي کولی د هغه چا ساتنه او حمايت وکړي کله چې الله د هغه د تباهی اراده وکړي؛ (قُلْ مَن بِيَدِهِ مَلَكُوتُ كُلِّ شَيْءٍ وَهُوَ يُجِيرُ وَلَا يُجَارُ عَلَيْهِ إِن كُنتُمْ تَعْلَمُونَ) (ته (دوی ته) ووايه: څوک دی هغه ذات چې د هغه په لاس کې د هر شي بادشاهي ده او هغه پناه ورکوي او د هغه په خلاف پناه نشي ورکول کېدی که چېرې تاسو پوهېږئ) [المؤمنون سورت: ايت 88].

اې مالکه هغه چې ټولې چاري په خپل اختيار کې لرې ... او د هغه قضاوت په هر څه کې پلی کيږي
زه تاته پناه راوړم، اې سخي ذاته چې څوک نه مايوسه کوی...بنده ستا په عزت باندې پناه او ساتنه غواړي

اې هغه ذاته چې د هغه پادشاهی نه ختمیږي!

تاریخ پوهانو ویلي: کله چې هارون الرشید خپله مانۍ جوړه کړه، په هغه وخت کې د دې مانۍ په ځیر ښکلا چا نه وه لیدلې! خلک ننوتل او هغه ته یې مبارکي ویله، پدې ډله کې ابو العتاهیه هم وو؛ هغه پاڅید او ویې ویل:

څومره چې غواړې ژوند وکړه ترڅو چې ته سالم یې ... د مانیو د سیوری لاندې ... تا ته به په لاس درشي هغه څه چې ته یې غواړې ... کله چې خلک سهار او مابنام په لوړو قصرونو کې راتګ وکړي ... ستا لپاره به هغه څه عملي شي چې تا اراده کړې وي ... سهار، مابنام د خلکو په تګ او راتګ سره

کله چې له سینو څخه د ځنکدن آواز پورته شي ... او کله چې سینې ستړي شي ... هلته به په یقین سره پوه شې ... چې ته نه وې مګر په خپل غرور کې وې

نو هارون تر هغه وخته پورې وژړل چې په ځمکه ولوېد او یوه میاشت نه وه تیره شوې چې هغه د مړو په قطار کې شو".

هارون!.. هغه څوک و چې ورېځو ته به یې ویېل: هر چېرته چې غواړې باران و اوروه؛ ستا خراج (محصول) په یقین سره ما ته رارسیږي؟!

هارون.. هغه څوک وو چې یو کال به یې حج کاوه او یو کال به یې غزا کوله؟!

او عبدالملک بن مروان – د اسلامي نړۍ حاکم ته – چې کله مرګ راغی؛ هغه د خپلې مانۍ په شاوخوا کې یو دوبي ولیده چې په خوښۍ سره سندرې وایي! عبدالملک وویل: اې کاش چې زه جامي مینځونکی وای! ای کاش چې پادشاهي او خلافت مې نه وای پیژندلی! بیا مړ شو.

او بل وایي: اې هغه ذاته چې پادشاهي یې نه ختمیږي، په هغه چا رحم وکړه چې پادشاهی یې ختمه شوه، او کله چې سعید بن المسیب دا خبرې واورېدې نو په ځواب کې یې ورته وویل:"ټوله ستاینه الله لره ده چې دوی د مرګ په وخت کې زمونږ خوا ته را تښتي، او مونږ ددوی خوا ته نه تښتو".

د پادشاه دروازه وټکوه!

ګرانه لوستونکیه! ناروغي به لیږي شي، ناروغ او ټپي به روغ شي، ګناه به وبخښل شي، پور به ادا شي، بندي به خوشي شي، غایب به را ستون شي، ګناهګار به توبه اوباسي، بې وزله به شتمن شي .. او دا ټول د پادشاهانو د پادشاه –سبحانه و تعالی- په لاس کې دي-، الله -عزوجل- په هر ساعت او هر وخت کې ستا پټنځای، پناه ګاه، او امید دی؛ په ځانګړې توګه د شپې په پای کې؛ الله – جل و علا - هره شپه لاندینۍ اسمان ته رابښکته کیږي او اواز کوي: «أَنَا المَلِكُ، أَنَا المَلِكُ، مَنْ ذَا الَّذِي يَدْعُونِي فَأَسْتَجِيبَ لَهُ؟ مَنْ ذَا الَّذِي يَسْأَلُنِي فَأُعْطِيَهُ؟ مَنْ ذَا الَّذِي يَسْتَغْفِرُنِي فَأَغْفِرَ لَهُ،؟ فَلَا يَزَالُ كَذَلِكَ حَتَّى يُضِيءَ الفَجْرُ»«زه پادشاه یم، زه پادشاه یم، آیا څوک شته چې ما وبلي نو زه یې غوښتنه ومنم؟ آیا څوک شته چې زما څخه څه وغواړي چې زه یې ورکړم؟ آیا څوک شته چې زما څخه بخښنه وغواړي او زه ورته بخښنه وکړم؟ او دا به تر هغه وخته پورې وي چې سهار روښانه شي». [مسلم روایت کړی].

او زمونږ پیغمبر - صلی الله علیه وسلم - چې پر الله تر ټولو مخلوقاتو پوه او د هغه لپاره تر ټولو ډیر عبادت کوونکی دی – مونږ دې ته هڅوي چې تل د الله –جل وعلا- پر پادشاهۍ باندې اقرار و کړو، سمدستي د لمانځه وروسته، او کله چې د شپې له خوا په خوب کې وپرېږو، او دا چې سهار او مابنام او له سفر څخه له راستنېدو وروسته دا زمونږ د اذکارو څخه وي، بیا که تاسو دا په ورځ کې سل ځله تکرار کړ نو تاسو به له ګټونکو څخه اوسئ.

په صحیح روایت کې راغلي دي چې رسول الله -صلی الله علیه وسلم- وفرمایل: «مَنْ قَالَ: لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ، وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، لَهُ المُلْكُ وَلَهُ الحَمْدُ، وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ، فِي يَوْمٍ مِائَةَ مَرَّةٍ؛ كَانَتْ لَهُ عَدْلَ عَشْرِ رِقَابٍ، وَكُتِبَتْ لَهُ مِائَةُ حَسَنَةٍ، وَمُحِيَتْ عَنْهُ مِائَةُ سَيِّئَةٍ، وَكَانَتْ لَهُ حِرْزًا مِنَ الشَّيْطَانِ يَوْمَهُ ذَلِكَ حَتَّى يُمْسِيَ، وَلَمْ يَأْتِ أَحَدٌ بِأَفْضَلَ مِمَّا جَاءَ بِهِ؛ إِلَّا أَحَدٌ عَمِلَ أَكْثَرَ مِنْ ذَلِكَ»"څوک چې سل ځلي (کرتي) ووایي: لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ، وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، لَهُ المُلْكُ وَلَهُ الحَمْدُ، وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ، یعنې د الله پرته بل معبود نشته، هغه یو دی، هغه لره هیڅ شریک نشته، هغه لره پادشاهي او ستاینه ده، او هغه په هر څه باندې قادر دی؛ ددې په مقابل کې به د هغه لپاره د لسو غلامانو د آزادولو، سل نیکۍ به ورته ولیکل شی، او سل بدۍ به تري لیرې شي، او پدې ورځ به تر مابنام پورې د شیطان له شره د هغه لپاره د حفاظت وسیله وي، او هېڅا به له اخري برخه کې) [الأحزاب سورت: ایت 42].

پاکي ده هغه ذات لره چې لا تر اوسه د هغه تسبیح کیږي ... تل او له هغه پرته د بل چا پاکي نه بیانیږي

پاکي ده هغه ذات لره چې په ذکر کولو سره یې د هغه د رضایت لار ده ... له هغه څخه او په هغه کې ژوند او خوشبویي ده

هیڅکله او نه د بل چا لپاره پاکي ده، له هغه څخه او په هغه کې ژوند او خوشبویي ده

زمونږ رسول الله -صلی الله علیه وسلم- به په رکوع او سجده کې به ویل: «سُبُّوحٌ قُدُّوسٌ، رَبُّ المَلَائِكَةِ وَالرُّوحِ»"پاکي دي وي پاک ذات لره، د پرښتو او روح رب لره". [مسلم روایت کړی].

او تسبیح په لغت کې: تنزیه او پاکوالي ته وایي، (سبح الله) یعنې: د هغه پاکوالی له هر ډول عیب څخه بیان کړه.

زمونږ رب – عزوجل – له هر ډول عیب، نیمګړتیا او بدیو څخه پاک دی، او هغه – تبارک و تعالی- لره کمال مطلق دی.

تاسو تر ټولو حقدار یاست..

ټول کاینات عبادت کونکي دي، هرڅوک په دې جهان کې د الله– جل و علا- تسبیح وایي او دا ترټولو لوی شی دی چې پر هغه باندې د الله عبادت وشي.

او دا د اسمان اوسيدونکي د ملايکو څخه دي: (قَالُوا أَتَجْعَلُ فِيهَا مَن يُفْسِدُ فِيهَا وَيَسْفِكُ الدِّمَاءَ وَنَحْنُ نُسَبِّحُ بِحَمْدِكَ وَنُقَدِّسُ لَكَ ۖ قَالَ إِنِّي أَعْلَمُ مَا لَا تَعْلَمُونَ)(هغوی وويل: ايا ته په هغې کې داسې څوک پيدا کوې چې په هغې کې به ورانی کوي او وينې به تويوي؟ حال دا چې مونږ ستا له ستايلو سره تسبيح وايو او ستا پاکوالی بيانوو، (الله) وويل: يقيناً زه پوهيږم پر هغه څه چې تاسو پرې نه پوهيږئ) [البقرة سورت: ايت 30].
په کايناتو کې هيڅ شی نشته مګر دا چې هغه د خپل خالق تسبيح وايي او اړخونه يې د خپل خالق په تسبيح سره ځواب ورکوي؛ پرته له کافرو انسانانو او پيريانو څخه.
الله -عز وجل- فرمايلي: (تُسَبِّحُ لَهُ السَّمَاوَاتُ السَّبْعُ وَالْأَرْضُ وَمَن فِيهِنَّ ۚ وَإِن مِّن شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ وَلَٰكِن لَّا تَفْقَهُونَ تَسْبِيحَهُمْ ۗ إِنَّهُ كَانَ حَلِيمًا غَفُورًا)(خاص د هغه لپاره تسبيح وايي اووه اسمانونه او ځمکه او هغه څوک چې په دغو کې دي، او نشته هيڅ يو شی مګر د هغه له ستايني سره تسبيح وايي او لېکن تاسو د هغو پر تسبيح نه پوهيږئ، بېشکه هغه له ازله ډېر تحمل والا، ډېر بخښونکی دی) [الإسراء سورت: ايت 44].
او هغه – تبارک و تعالی - د تسبيح وړ دی، د ذات او صفات د کمال په لرلو سره.
له ابوهريره -رضي الله عنه- څخه روايت دی چې هغه وويل: ما له رسول الله -صلى الله عليه وسلم- څخه اوريدلي دي چې ويل يې: «يو مېړي له انبياوو څخه يو نبي وچيچه، نو امر يې وکړ چې د مېړيانو کلی دی وسوځول شي؛ او وسوځول شوه، بيا الله ورته وحي وکړه: د يو مېړي په چيچلو تا يو ملت چې تسبيح وايي وسيزه؟!» [بخاري روايت کړی- او دا د هغه لفظ دی - او مسلم روايت کړی]. غرونه او مرغان د الله –سبحانه و تعالی- تسبيح بيانوي او هر څوک د الله تسبيح وايي: وَسَخَّرْنَا مَعَ دَاوُودَ الْجِبَالَ يُسَبِّحْنَ وَالطَّيْرَ ۚ وَكُنَّا فَاعِلِينَ) (او مونږ د داود سره غرونه تابع کړي وو چې تسبيح به يې ويله او مرغان (هم) او مونږ (د داسې کارونو) کوونکي وو) [الأنبياء سورت: ايت 79]، نو مونږ د الله –سبحانه و تعالی- د تسبيح ويلو ډېر مستحق يو. ځينو سلفو ويلي دي: آيا د تاسف ځای ندی چې د يو چا سوارلی چې هغه باندی سوريږي؛ او هغه جامي چې اغوندي يې؛ له هغه څخه ډېر د الله ذکر وايي؟!

زړونو واوريدل..

کله چې نيک خلک د انعامونو څخه خبر شول: دا چې تسبيح د الله لپاره ترټولو ښه او غوره وينا ده؛ په هر حالت کې د الله -سبحانه وتعالی- د تسبيح لپاره هڅه کوي، ځکه دا يو آسانه غنيمت دی، له رسول الله -صلى الله عليه وسلم- څخه روايت شوی چې هغه وفرمايل: "دوه کلمې چې په ژبه سپکې، په تله کې درنې، رحمان ته محبوبې دي: سُبْحَانَ اللهِ وَبِحَمْدِهِ، سُبْحَانَ اللهِ العَظِيمِ، يعنې پاکي او ستاينه الله لره ده، پاکي عظيم الله لره ده». [بخاري او مسلم روايت کړی]. او د رسول الله - عليه الصلاة والسلام- نه صحيح روايت دی چې هغه وفرمايل: «څوک چې په ورځ کې سل ځلې: سُبْحَانَ اللهِ وَبِحَمْدِهِ ووايي وي؛ د هغه ګناهونه به پاک شي، حتی که د سمندر د ځګ په اندازه هم وي». [بخاري او مسلم روايت کړی]. او هغه -صلى الله عليه وسلم- فرمايلي: "ايا ستاسو څخه يو څوک د دې توان نه لري چې هره ورځ زر نيکی وګټي؟" د ناستو کسانو څخه يو پوښتونکي تري وپوښتل: زمونږ څخه يو کس څنګه زر نيکی ګټلای شي؟ هغه ووېل: سل ځلي دې تسبيحات ووايي، نو د هغه لپاره به زر نيکی وليکل شي، يا به له هغه څخه زر ګناهونه پاک شي". [مسلم روايت کړی].

د خوشحالۍ کلیانې:

د الله –سبحانه و تعالی- تسبيح ويل: يو له هغو نيکيو څخه دي چې پاتې کيږي.
او په تسبيح ويلو کې: د اطاعت کوونکو لپاره آرامي، د تښتيدونکو لپاره پټنځای، او د ويرېدونکو لپاره د پناه ځای؛ او پوهيږي چې هغه ذات چې د هغه ستاينه کوي او له هر عيب او نيمګړتيا څخه يې پاک بولي هغه: په سختی کې د دوی لپاره پټنځای، په يوازيتوب کې آرامتيا، او په لږو کې مرستندوی ذات دی.
ځنګه به تسبيح کوونکو ته ځواب ورنکړای شي، پداسې حال کې چې هغوی الله د آسانۍ په وخت کې پېژندلی و، نو ځنګه به يې هغه د سختۍ په وخت کې ونه پېژني؟!
او دا د الله پيغمبر يونس بن متا – عليه السلام- ؛ الله –عزوجل- د هغه په اړه څه وويل؟ (فَلَوْلَا أَنَّهُ كَانَ مِنَ الْمُسَبِّحِينَ (143)(نو که دا خبره نه وي چې بېشکه هغه له تسبيح ويونکو څخه و. لَلَبِثَ فِي بَطْنِهِ إِلَىٰ يَوْمِ يُبْعَثُونَ (144)) (نو) خامخا دې به د هغه (کب) په خپټه کې تر هغې ورځې پورې پاتې و چې دوی به بيا ژوندي راپاڅولی شي) [الصافات سورت: ايتونه 143-144]. ابن عباس -رضي الله عنهما- ويلي: «په بحر کې به کبانو آرام کاوه خو هغه به له تسبيح ويلو څخه آرام نه کاوه، او چونګښي به د اواز کولو څخه آرامېدلې، خو هغه به د الله –سبحانه و تعالی- له ذکر څخه چپ نه پاتې کيده». حسن ويلي: "يونس -عليه السلام- د کب په خپټه کې لمونځ نه و کړی، بلکې د آسانۍ پر مهال نيک کار کړی و، نو الله تعالی د سختۍ پر مهال ياد کړ". کرجي ويلي: «دليل پر دې دی چې تسبيح او تهليل غمونه لري کوي، او له مصيبتونو او آفتونو څخه ژغورل کوي». او په اثر کې راغلي دي: "که يو بنده نيک وي، هغه په اسمان کې پېژندل شوی وي؛" ځکه تسبيح يو نيک کار دی، او الله –عزوجل- فرمايي: (وَالْعَمَلُ الصَّالِحُ يَرْفَعُهُ)(او نېک عمل دغه (کلمات) پورته کوي) [فاطر سورت: ايت 10]. بنده ته په تسبيح ويلو سره روزي ورکول کيږي، دا په «الادب المفرد» کې له رسول الله -صلى الله عليه وسلم- څخه نقل شوي دي چې فرمايي: "... او سُبْحَانَ اللهِ وَبِحَمْدِهِ؛ دا د هر څه دعا ده، او په دې سره ټولو ته روزي ورکول کيږي". [صحيح حديث دی]

پاکي تا لره ده!

الله لره پاکي ده د هغو شيانو د شمير په اندازه چې په آسمان کې يې پيدا کړي دي.
الله لره پاکي ده د هغو شيانو د شمير په اندازه چې په ځمکه کې يې پيدا کړي دي.
الله لره پاکي ده د هغو شيانو د شمير په اندازه چې د هغو دواړو په منځ کې شتون لري.
الله لره پاکي ده د هغو شيانو د شمير په اندازه چې هغه پيدا کړي دي.
الله –سبحانه و تعالی- خپلو بندګانو ته امر کړی: چې د لمر په راختلو او لوېدو په وخت کې د هغه تسبيح ډېر ووايي؛ نو فرمايلي يې دي: (فَسُبْحَانَ اللَّهِ حِينَ تُمْسُونَ وَحِينَ تُصْبِحُونَ)نو (وايئ) د الله تسبيح کله چې تاسو مابنام کوئ او کله چې تاسو سبا کوئ) [الروم سورت: ايت 17]، او هغه -عز وجل- فرمايي- : (وَسَبِّحُوهُ بُكْرَةً وَأَصِيلًا) (او تاسو د هغه پاکي بيانوئ د ورځې په اوله برخه او اخري برخه کې) [الأحزاب سورت: ايت 42]. او د تسبيح د اهميت لپاره؛ الله تعالی د جنت خاوندانو ته د تسبيح الهام کوي لکه څنګه چې نفس ته الهام کوي؛ (دَعْوَاهُمْ فِيهَا سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ وَتَحِيَّتُهُمْ فِيهَا سَلَامٌ ۚ وَآخِرُ دَعْوَاهُمْ أَنِ الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ)(د دوی وينا به په دغو (جنتونو) کې سُبْحَانَكَ اللهم (ای الله! ستا پاکي بيانوو) وي او په دغو (باغونو) کې به د دوی ډالی سلام وي او د دوی د وينا اخر به دا وي چې ټول صفتونه خاص الله لره دي چې د ټولو عالمونو ښه پالونکی دی) [يونس سورت: ايت 10]. ابن رجب -رحمه الله- فرمايي: "او ټول عملونه پاي مومي، او ذکر هيڅ کله پای نه مومي او نه ختميږي! ټول عملونه د دنيا په ختميدو

سره ختميږي، او د هغه څخه په آخرت کي هيڅ شی نه پاتي کيږي، او ذکر هيڅ کله نه ختميږي، مومن په ذکر سره ژوند کوي، او هغه سره مري، او هغه باندي بيا ژوندی کيږي.
پاکي ده هغه ذات لره چي امتونه يي ستاينه کوي
د هغه ثنا په تسبيح سره چي د نعموتونو څخه غوره دی
پاکي ده هغه ذات لره چي ستاينه يي وکړه هغه ژبي چي پوهيږي
چي د هغه تسبيح کول تر ټولو ښه رسی دی
پاکي ده هغه ذات لره چي که هغه وغواړي مجرم شرموي
او که وغواړي د لوی او کوچني ګناه ښښه کوي
پاکي ده هغه ذات لره چي مور له هغه ځواکمن ذات څخه د بخښني تمه لرو
او هغه ته پناه وړو د ظالم د غچ اخيستلو څخه
الله –سبحانه و تعالی- دی مور د هغو کسانو په دله کي وشميري چي د هغه تسبيح کوي، او د هغو کسانو نه چي په نومونو او صفاتو يی ايمان لري، او هغه کسان چي د هغه توحيد او تعظيم مني؛ يقينا چي هغه اوريدونکی نږدي دی.
(فَسُبْحَانَ اللَّهِ حِينَ تُمْسُونَ وَحِينَ تُصْبِحُونَ (17)(نو (وايئ) د الله تسبيح کله چي تاسو ماښام کوئ او کله چي تاسو سبا کوئ. وَلَهُ الْحَمْدُ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَعَشِيًّا وَحِينَ تُظْهِرُونَ (18)) (او خاص هغه لره ستايني دي په اسمانونو اوپه ځمکه کي او (تسبيح وايئ) د ورځي په اخره برخه کي او کله چي تاسو ماسپښين کوئ) [الروم سورت: ايت 17-18]،

د ټولو عيبو څخه پاک -جل جلاله-

نن ورځ خپل ځان په بيه واخله! بازار شټون لري، نرخ شته، توکي ارزانه دي، په دي بازار او مالونو باندي به داسي ورځ راشي چي په هغه وخت کي به لږ يا ډير ته لاسرسی و نلري: (ذَلِكَ يَوْمُ التَّغَابُنِ) (دغه د تاوان د ښکاره کېدو ورځ ده) [التغابن سورت: ايت 9]، (وَيَوْمَ يَعَضُّ الظَّالِمُ عَلَىٰ يَدَيْهِ)(او (ياده کړه) هغه ورځ چي ظالم به په خپلو دواړو لاسونو خوله لګوي) [الفرقان سورت: ايت 27] .
که ته د پرهيزګاری په توښي سره لاړ نشي ... او د قيامت په ورځ وګوري چي نورو خلک به له هغي څخه دير څه له ځانه سره راوړي وي
نو پر دي حالت به پښيمانه شي چي ته د هغوی په ځير نه وي ... او تا وا نه خيستل هغه څه چي هغوی اخيستلي وو
مور د الله له ښکلي نومونو څخه يو له هغه نوم سره تم کيږو چي مور الله ته نږدي کوي، او دغه نوم د توحيد خلاصه دی، او د اسماء او صفاتو د توحيد له دوه سترو څخه يوه سترنه ده چي هغه: د الله – جل و علا - نوم (القدوس) دی.
هغه -سبحانه وتعالی- وفرمايل: (هُوَ اللَّهُ الَّذِي لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْمَلِكُ الْقُدُّوسُ) (دغه الله هغه ذات دی چي نشته هيڅ حق معبود مګر هم دی دی، چي (حقيقي) پادشاه دی، ښه پاک دی) [الحشر سورت: ايت 23]، او په صحيح مسلم کي راغلي: چي رسول الله -صلی الله عليه وسلم- به په رکوع او سجده کي ويل: «سُبُّوحٌ قُدُّوسٌ، رَبُّ المَلَائِكَةِ وَالرُّوحِ»، «يعني هغه د ستايني وړ او سپيڅلی ذات دی، د ملايکو او روح څښتن دی». او د امام احمد په مسند کي راغلي: چي رسول الله -صلی الله عليه وسلم- کله د وتر لمونځ پای ته ورساوه، ويي فرمايل: «سُبْحَانَ المَلِكِ القُدُّوسِ، سُبْحَانَ المَلِكِ القُدُّوسِ، سُبْحَانَ المَلِكِ القُدُّوسِ»، يعنی ستاينه هغه پادشاه لره ده چي پاک دی، ستاينه هغه پادشاه لره ده چي پاک دی ، ستاينه هغه پادشاه لره ده چي پاک دی ،" او په دريم ځل ويلو سره به يي خپل غږ لوړ کړ. [صحيح حديث دی]
القدوس په لغت کي پدي معنا سره راځي: طهارت، پاک او منزه، او همدارنګه د مبارک په معنا هم راځي.
زمور رب – سبحانه و تعالی-، القدوس دی، او هغه: چي له عيبونو او نقصانونو څخه پاک دی، له ميرمن او اولادونو او شريکانو څخه پاک دی، په فضيلتونو او نيکيو پيژندل شوی، او د کمال په صفاتو باندي ستايل شوی دی.
او زمور رب – سبحانه و تعالی – د برکت خاوند دی؛ هغه ذات چي هر وخت د هغه فضل او خير عام او خپور شو په ځمکه او اسمانونو کي، د هغه نوم، کرني، ذات، او غوره صفتونه يي برکت دي، او هغه ذات دی چي په خپل حکمت سره خپل مخلوق پاکوي چا ته چي وغواړي؛ (إِنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيُذْهِبَ عَنكُمُ الرِّجْسَ أَهْلَ الْبَيْتِ وَيُطَهِّرَكُمْ تَطْهِيرًا) (بېشکه همدا خبره ده چي الله غواړي ستاسو نه -ای اهل بيتو- ګناه لری کړي او تاسو پاک کړي، په پاکولو سره) [الأحزاب سورت: ايت 33].

هغه لره پاکي ده!

او زمور رب - عزوجل - د تقدس، پاکوالي او درناوي وړ دی؛ له ټولو مخلوقاتو څخه.
او تقديس: د اسمان ميشتو – ملائکو- عبادت دی: (وَنَحْنُ نُسَبِّحُ بِحَمْدِكَ وَنُقَدِّسُ لَكَ)(او مونږ ستا له ستايلو سره تسبيح وايو او ستا پاکوالي بيانوو) [البقرة سورت: ايت 30]. او ټول کائنات د الله – سبحانه و تعالی- پاکي او تسبيح بيانوي. (يُسَبِّحُ لِلَّهِ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ ۖ لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ ۖ وَهُوَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ) (د الله پاکي بيانوي هر هغه څه چي په اسمانونوکي دي او هر هغه څه چي په ځمکه کي دي، خاص د هغه لپاره بادشاهي ده او خاص د هغه لپاره ټول د کمال صفتونه دي او هغه په هر شي باندي ښه قادر دی) [التغابن سورت: ايت 1]، (تُسَبِّحُ لَهُ السَّمَاوَاتُ السَّبْعُ وَالْأَرْضُ وَمَن فِيهِنَّ ۚ وَإِن مِّن شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ)(خاص د هغه لپاره تسبيح وايي اووه اسمانونه او ځمکه او هغه څوك چي په دغو کي دي، او نشته هيڅ يو شی مګر د هغه له ستايني سره تسبيح وايي) [الإسراء سورت: ايت 44].

ته تر ټولو مستحق يي..

او په مخلوقاتو کي تر ټولو مستحق چي بايد پاکي او تنزيه بيان کړي: د آدم اولاده دي.
او د الله -جل و علا- درناوی په دي شيانو باندي کيږي:
د هغه –سبحانه و تعالی- سره مينه او د هغه تعظيم له ټولو نيمګړتياوو او عيبونو څخه لوړ دی.
او د هغه څه ثابتول چي ځان لپاره يي ثابت کړي او يا رسول الله -صلی الله عليه وسلم- د هغه لپاره تاييد کړی وي، او هغه پاک ګڼل د مخلوق سره له مشابهت څخه:
او هغه پاک ګڼل د مخلوق د مشابهت څخه: (لَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ ۖ وَهُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ)(د هغه په مثل هيڅ شی نشته او هم دغه ښه اوربدونکی، ښه ليدونکی دی) [الشوری سورت: ايت11].
له شرک څخه يي پاک ګڼل، بيا د هغه قانون ته رجوع کول او هغه باندي راضي اوسيدل، او الله –سبحانه و تعالی- باندي له بد ګماني څخه لری اوسيدل.

او که څوک د هغه څه خلاف ګمان وکړي چې هغه پرې ځان ستايلی او يا يې پرې رسولانو ستايلی، او يا يې هغه حقيقتونه ناچل وګنل چې ځان يې پرې ياد کړی دی او يا يې پرې رسولانو ياد کړی دی؛ نو دغه کس په حقيقت کې په الله باندې بد ګماني کړې ده.
دا او د هغه له صفتونو څخه د پاکی صفت دی ... پاکی او تعظيم رحمان ذات لره ده

په هغه کې ستا برخه..

مؤمن د اطاعت په کولو، او له ګناهونو او سرغړونو څخه په لرې اوسيدلو سره ځان پاکوي، او لرې کول د هغه شي چې زړونه پرې زنګ وهلي دي، او د حرام مال له خوړلو څخه لرې والی، د مال پاکول له شبهو او شک څخه، دا هغه څه دي چې الله – جل وعلا- پخپله وينا سره د هغه يادونه کړې ده: (قَدْ أَفْلَحَ مَن زَكَّاهَا (9) (يقيناً کامياب شو هغه څوک چې دغه (نفس) يې پاك کړ. وَقَدْ خَابَ مَن دَسَّاهَا (10))(او يقيناً نامراده شو هغه څوک چې دغه (نفس) يې په خاورو کې پټ کړ) [الشمس سورت: ايتونه 9-10]. او الله –عزوجل- فرعون ته د موسی -عليه السلام- د لیږلو موخه بيان کړه، دا چې: خپل ځان بايد د الله – سبحانه و تعالی- د پاکوالي سره پاک کړي -: (اذْهَبْ إِلَىٰ فِرْعَوْنَ إِنَّهُ طَغَىٰ (17) (ته فرعون ته لاړ شه، بېشکه ده سرکشي شروع کړې ده. فَقُلْ هَل لَّكَ إِلَىٰ أَن تَزَكَّىٰ (18) نو ته (ورته) ووايه: آيا ته دا خوښوي چې ته پاك شي. وَأَهْدِيَكَ إِلَىٰ رَبِّكَ فَتَخْشَىٰ (19)) او دا چې زه تا ته ستا د رب په طرف ښوونه وکړم، پس چې ته ووپرېږي) [النازعات سورت:آيتونه 17-19]. نو لدې املـه؛ پرته لدې ايماني پاکوالي څخه کامياب نشته، (قَدْ أَفْلَحَ مَن تَزَكَّىٰ (14)(يقيناً هغه څوك كامياب شو چې پاك شو. وَذَكَرَ اسْمَ رَبِّهِ فَصَلَّىٰ (15)) او د خپل رب نامه يې ياده کړه، پس لمونځ يې وکړ) [الأعلى سورت: ايتونه 14-15]، بلکې د ظالم قوم څخه تقديس او پاکوالی له منځه وړل کيږي. له رسول الله -صلى الله عليه وسلم- څخه صحيح روايت دی چې هغه وفرمايل: «إِنَّ اللهَ لَا يُقَدِّسُ أُمَّةً لَا يُؤْخَذُ الضَّعِيفُ حَقَّهُ مِنَ القَوِيِّ»"الله د هغه قوم درناوی نه کوي چې کمزوری له زورور څخه خپل حق نه اخلي" [صحيح حديث دی. بيهقي په سنن الكبرى کې روايت کړی دی]. او په صحيح ډول روايت شوی دی چې هغه - عليه الصلاة والسلام- وفرمايل: " څنګه به الله يو قوم درونه کړي چې له زورورو څخه د کمزورو حق نه اخيستل کيږي؟"
او کله چې ابو الدرداء سلمان الفارسي-رضی الله عنهما- ته وليکل ترڅو له عراق څخه سپېڅلی ځمکې ته هجرت وکړي؛ سلمان په داسې فصاحت سره ځواب ورکړ چې د قداست او پاکوالي مفهوم واضحوي؛ هغه وفرمايل: ځمکه د هيڅا د پاکوالي سبب نه ګرځي! بلکې انسان په خپل عمل سره ځان پاکوي.
پاکي ده هغه ذات لره چې تر اوسه هم د هغه رزق شتون لري، پاکي ده هغه ذات لره چې په خاطرو سره آرمانونه ورکوي
د ټولو جهانيانو لپاره تضمين دی، چې نفس ولري او ژبې د هغه بيان نه وي کړی
اې الله، موږ له تا څخه غوښتنه کوو اې پاک او ستايل شويه ... اې پاکه ربه! موږ پاک کړه، موږ ته بخښنه وکړه او په موږ رحم وکړه؛ اې د ډېر رحم څښتنه!

السَّـلاَمُ (سلامتيا بخښونکی ذات) -جل جلاله-

له انس -رضي الله عنه- څخه روايت دی چې رسول الله -صلى الله عليه وسلم- وفرمايل: «إِنَّ السَّلَامَ: اسْمٌ مِنْ أَسْمَاءِ اللهِ -تَعَالَى-، وَضَعَهُ اللهُ فِي الأَرْضِ؛ فَأَفْشُوا السَّلَامَ بَيْنَكُمْ»«السلام: د الله –تعالى- له نومونو څخه يو دی، چې الله په ځمکه کې ايښی دی؛ نو تاسو په خپل منځ کې سلام خپور کړئ». [صحيح حديث دی. بخاري په «الأدب المفرد» کې روايت کړی].
مؤمن بيا هم له الله څخه په دنيا او آخرت کې د سلامتيا غوښتنه کوي؛ اما د دنيا سلامتيا: هغه ظاهري او باطني ده:
ظاهري: لکه د ناروغيو او مرضونو څخه روغتيا، او له هر هغه څه نه په امن کې پاتې کيدل چې بد ګڼل کيږي.
او باطني په دي دنيا کې: د دين خوندیتوب، او د کفر، بدعت او نافرمانی څخه د يقين خوندیتوب.
دا هغه څه دي چې مؤمن يې غوښتنه کوي او دا د ايمان ترټولو قوي دليل دی، که دا تاسو ته درکړل شي، نو تاسو به د روغ زړه څښتن اوسئ، او د سلامتيا کور ته به ننوځئ.
هرڅوک د سلامتيا او خوندیتوب په لټه کې دي، او الله – تبارک و تعالى- سلام دی.
ابن القيم -رحمه الله- وايي: «څومره کسان په وي چې دا نوم يې ياد کړی وي نه پوهيږي چې پدې نوم کې څه رازونه او معنا ګاني شتون لري !!».
هغه –تبارک و تعالى- فرمايلي: (هُوَ اللَّهُ الَّذِي لَا إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ الْمَلِكُ الْقُدُّوسُ السَّلَامُ الْمُؤْمِنُ الْمُهَيْمِنُ)(دغه الله هغه ذات دی چې نشته هېڅ حق معبود مګر هم دی دی، چې (حقيقي) پادشاه دی، ښه پاك دی، سلامتيا ورکوونکی (او) امان ورکوونکی دی، نګهبان (محافظ) ښه غالب (او زورور) دی. [الحشر سورت: ايت 23].
زموږ السلام رب –جل و علا-: له هر عيب او نيمګړتيا څخه سالم دی؛ د خپل ذاتي کمال، صفتونو او خپلو اعمالو د بشپړتيا له مخې سالم دی.
نو سلامتيا: بې زاري، او ويل شوي چې : هوسايني او عافيت ته ويل کيږي.
او هغه سلام دی او په حقيقت کې هم سالم دی
له هر ډول تمثيل او نيمګړتياو څخه سالم دی
او زموږ رب - جل و علا- له هر نوم څخه پدې نوم سره ډير مستحق دی چې ورته ورکړل شوی دی.

د سلام نوم د سيوري لاندې:

د الله –عزوجل- په صفتونو کې پدې نوم کې فکر وکړه! نو د هغه ژوند له مرګ څخه سلامتيا ده، له پرکالی او خوب څخه، او د هغه نظام چلول او قدرت يې د سترې والي څخه سلامتيا ده.
او د هغه په پوهې کې فکر وکړه! چې له هغه څخه هېڅ څيز نه جلا کيږي، يا د هيريدلو ستونزه ورته پيدا شي، او يا په ياد راوړولو او فکر کولو ته اړمن شي! (وَمَا يَعْزُبُ عَن رَّبِّكَ مِن مِّثْقَالِ ذَرَّةٍ فِي الْأَرْضِ وَلَا فِي السَّمَاءِ وَلَا أَصْغَرَ مِن ذَٰلِكَ وَلَا أَكْبَرَ إِلَّا فِي كِتَابٍ مُّبِينٍ)(او ستا له رب څخه نه په ځمکه او نه په اسمان کې د ذرې په اندازه (شی) هم نه پټيږي او نه لدې نه زيات وړوکی شی او نه له دې نه زيات غټ مګر په واضحه کتاب کې دي) [يونس سورت: ايت 61] ، (وَمَا كَانَ رَبُّكَ نَسِيًّا)(او ستا رب هيڅکله هېروونکی نه دی) [مريم سورت: ايت 64]. او د هغه خبرې له دروغو او بې انصافی څخه خوندي دي، بلکې د هغه خبرې په حق او انصاف سره کمال ته رسېدلې دي: (وَتَمَّتْ كَلِمَتُ رَبِّكَ صِدْقًا وَعَدْلًا)(او د ربښتينولی او عدل له لحاظه ستا د رب خبره کمال ته رسېدلې ده) [الأنعام سورت: ايت 115].
د هغه بې نيازي په يو ډول او د نورو له ارتيا څخه سالمه ده، بلکې له هغه څخه پرته ټول ورته محتاجه دی، او هغه له ټولو څخه بې نيازه دی.
او د هغه پادشاهي د هر ډول منازعه کوونکي او يا ګډون کوونکي، يا مرستيال يا غلبه کوونکي څخه سالمه ده.

او د هغه مهرباني، د هغه عفوه، د هغه بخښنه، او بنده ته يې له ګناه څخه تېريدل لري دي له دې چې هغه اړتيا ولري او يا د هغه سپکاوی وشي او يا د رول لوبولو په موخه کوم کار وکړي؛ لکه څنګه چې د هغه پرته نور خلک يې کوي.
حتی د هغه عذاب ورکول او انتقام هم خالي دي لدې نه چې دا دي د ظلم، زړه يخوالي، بې رحمی او سختی له مخې وي، بلکې دا د هغه خاص حکمت او عدالت دی، (وَمَا رَبُّكَ بِظَلَّامٍ لِّلْعَبِيدِ) (او ستا رب په (خپلو) بنده ګانو د هېڅ ظلم کوونکی ندی) [فصلت سورت: ايت 46].
د هغه په قضا او قدر کې فکر وکړه! هغه پاک دی له عبث، بې انصافی، او ظلم څخه.
د هغه په شريعت او دين کې فکر وکړه! هغه له تضاد، اختلاف او ګډوډی څخه پاک دی. (أَفَلَا يَتَدَبَّرُونَ الْقُرْآنَ ۚ وَلَوْ كَانَ مِنْ عِندِ غَيْرِ اللَّهِ لَوَجَدُوا فِيهِ اخْتِلَافًا كَثِيرًا)(ايا نو دوی په قرآن کې غور نه کوي او که چېرې دا د غيرالله له طرفه وَی، دوی به په ده کې خامخا دېر زيات اختلاف موندلی و) [النساء سورت: ايت 82].
خپل عرش باندې د هغه استوا او لوړوالی خالي دي لدې نه چې دا دی محتاج وي يو څه ته چې دا بار کړي او وربانديې استوا وکړي، بلکې عرش هغه ته محتاج دی او د هغه حمل کوونکي هغه ته محتاج دي؛ هغه د عرش، د هغه د حمل کونکو څخه بې نيازه دی، او همدارنګه پرته له خپل ذات څخه له نورو ټولو څخه بې نيازه دی.
او د هغه اوريدل او ليدل بچ دي له هر هغه څه چې تشبيه کوونکی يې تصور کوي، او يا تعطيل کوونکی يې وايي.
حتی د خپلو دوستانو سره د هغه مينه د مخلوق سره د مخلوق د مينې له ننبو څخه خالي او سالمه ده. داسې چې د مخلوق مېنه د ضرورت او اړتيا له مخې وي، او يا چاپلوسي وي، او يا د هغه د نړۍ کېدو هدف د هغه نه فاېده پورته کول وي.

د مينه والو ډالی:

او د الله درود او سلام په خپلو پيغمبرانو او رسولانو باندې د دوی د ايمان او نيکۍ له امله و؛ تر څو بشر همدغه ټکلاره تعقيب کړي؛ او هيڅوک دې هغوی په بدی نه يادوي: (وَسَلَامٌ عَلَى الْمُرْسَلِينَ)(او سلام دي وي په رسولانو باندی) [الصافات سورت: ايت181] ، بيا الله –عزوجل- يحيی -عليه السلام- ته عزت ورکړ؛ هغه يې په څو ځايونو کې په سلام باندې ځانګړی کړ - ويل کيږي-: دغه ځايونه د مخلوقاتو لپاره ترټولو د وحشت او تعجب ځايونه دي -: هغه ورځ چې پيدا شو؛ خپل ځان به د هغه څه څخه بهر ووينې چې هغه پکې وو، او هغه ورځ چې دی به مري؛ هغه به داسې خلک ووينې چې مخکې يې نه وو ليدلي، او کله چې بيا راژوندی شي؛ او هغه وخت به ځان په لوی محشر کې ووينې؛ (وَسَلَامٌ عَلَيْهِ يَوْمَ وُلِدَ وَيَوْمَ يَمُوتُ وَيَوْمَ يُبْعَثُ حَيًّا) (او پر ده دې سلام وي په هغې ورځ چې دی پيدا شو او په هغې ورځ چې دی به مري او په هغې ورځ چې دی به بيا ژوندی راپورته کړی شي) [مريم سورت: ايت 15]. څوک چې د الله –تبارک و تعالی- د لارښوونو پيروي کوي - د هغه له غضب او عذاب څخه خوندي دی، او دا د الله ددې قول په معنی ده: (وَالسَّلَامُ عَلَىٰ مَنِ اتَّبَعَ الْهُدَىٰ)(او (له عذاب نه) سلامتي ده د هغه چا لپاره چې د هدايت پيروي وکړي) [طه سورت : ايت 47]. او جنت: د سلامتيا کور دی: (۞ لَهُمْ دَارُ السَّلَامِ عِندَ رَبِّهِمْ) (د دوی لپاره د خپل رب په نيز د سلامتی کور دی) [الأنعام سورت: ايت 127]. او الله -تبارک وتعالی- به په جنت کې په خپلو بندګانو سلام وايي: (سَلَامٌ قَوْلًا مِّن رَّبٍّ رَّحِيمٍ)(سلام دی (چې دوی ته به ويلی شي) ښکاره ويل د رب له جانبه، چې دېر مهربان دی) [يس سورت: ايت 58]. او ملايکې هغو صالحو بندګانو تـه سلام کوي کله چې د دوی روح اخلي او هغوی ته ډاډ ورکوي: (الَّذِينَ تَتَوَفَّاهُمُ الْمَلَائِكَةُ طَيِّبِينَ ۙ يَقُولُونَ سَلَامٌ عَلَيْكُمُ ادْخُلُوا الْجَنَّةَ بِمَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ)(هغه کسان چې ملايک يې (روح) قبض کوي، په دې حال کې چې هغوی پاک وي، دوی به (ورته) وايي: پر تاسو دی سلام وي، تاسو جنت ته داخل شئ، په سبب د هغو (نېکو) عملونو چې تاسو به کول) [النحل سورت: ايت 32].

له هغې څخه ستا برخه ..

د الله له عبادت څخه د هغه د السلام –سبحانه و تعالی- په نامه عبادت کول دي: دا چې د مسلمان زړه او ژبه د مسلمانانو له هر ډول ضرر څخه سالم وي؛ ځکه رسول الله -صلی الله عليه وسلم- فرمايلي دي: «الْمُسْلِمُ: مَنْ سَلِمَ الْمُسْلِمُوْنَ مِنْ لِسَانِهِ وَيَدِهِ، وَالْمُهَاجِرُ مَنْ هَجَرَ مَا نَهَى اللهُ عَنْهُ»"مسلمان هغه څوک دی چې د ژبې او لاس څخه يې مسلمانان په امن وي، او مهاجر هغه څوک دی چې د الله –تعالی- لخوا منع شوي کړنې پريږدي". [بخاري او مسلم روايت کړی]. د ضرر د مخنيوي تر کچې يې حق نه ادا کيږي، بلکې د دې ستر نوم حق په بشپړ دول بايد ادا شي؛ رسول الله -صلی الله عليه وسلم- فرمايلي دي: «إِنَّ السَّلَامَ: اسْمٌ مِنْ أَسْمَاءِ اللهِ -تَعَالَى-، وَضَعَهُ اللهُ فِي الأَرْضِ؛ فَأَفْشُوا السَّلَامَ بَيْنَكُمْ»«السلام: د الله –تعالی- د نومونو څخه يو نوم دی، چې الله په ځمکه کې اينبی دی؛ نو تاسو په منځ کې سلام (سوله، سلامتيا) خپره کړئ». [صحيح حديث دی. بخاري په ادب المفرد کې روايت کړی]. او د سلام«السلام عليكم» له فضيلت څخه : دا دی چې دا د امن او سلامتيا کور ته رسوي، په صحيح روايت سره راغلي چې رسول الله -صلی الله عليه وسلم- وفرمايل: «لَا تَدْخُلُونَ الجَنَّةَ حَتَّى تُؤْمِنُوْا، وَلَا تُؤْمِنُوْا حَتَّى تَحَابُّوْا، أَوَلَا أَدُلُّكُمْ عَلَى شَيْءٍ إِذَا فَعَلْتُمُوْهُ تَحَابَبْتُمْ؟ أَفْشُوْا السَّلَامَ بَيْنَكُمْ»«تاسو به جنت ته داخل نه شئ تر څو مو چې ايمان نه وي راوړی، او تر هغه به مؤمن نه شئ تر څو چې يو له بل سره مينه ونه کړئ، ايا زه تاسو ته د داسې لارې لارښوونه ونه کړم کچيرته هغه ترسره کړئ خپل منځ کې به مو مينه زياته شي؟ خپل منځ کې سلام خپور کړئ». [مسلم روايت کړی].

وقفه.. (تم کېدل)

داسې نه ويل کيږي چې: السلام على الله! يعنې په الله تعالی دې سلام وي
ځکه سلام د الله لپاره دی او د هغه له طرفه دی، او کله چې رسول الله -صلی الله عليه وسلم- د صحابه کرامو څخه واورېدل چې ويل يې: السلام على الله! رسول الله -صلی الله عليه وسلم- وفرمايل: «إِنَّ اللهَ هُوَ السَّلَامُ، وَلَكِنْ قُوْلُوْا: التَّحِيَّاتُ لِلهِ وَالصَّلَوَاتُ وَالطَّيِّبَاتُ، السَّلَامُ عَلَيْكَ أَيُّهَا النَّبِيُّ وَرَحْمَةُ اللهِ وَبَرَكَاتُهُ، السَّلَامُ عَلَيْنَا وَعَلَى عِبَادِ اللهِ الصَّالِحِينَ.«يقينا الله سلام دی، مګر ووايې: ثنا،ستاينې او پاکي الله لره دي،ای نبي ! پرتا دی سلام،د الله رحمت او برکتونه وي، پر مونږ او دالله پر نيکو بندګانو دې سلام وي، شاهدي ورکوم چې بې له الله پرته بل معبود نشته او شاهدي ورکوم چې محمد -صلی الله عليه وسلم- د الله بنده او رسول دی. أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ، وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُوْلُهُ»شاهدي ورکوم چې له الله پرته بل معبود نشته او شاهدي ورکوم چې محمد -صلی الله عليه وسلم- د الله بنده او رسول دی». [بخاري روايت کړی او مسلم هم په همدی دول روايت کړی]. او بل روايت کې راغلي: «فَإِنَّكُمْ إِذَا قُلْتُمُوْهَا أَصَابَتْ كُلَّ عَبْدٍ لِلهِ صَالِحٍ فِي السَّمَاءِ وَالأَرْضِ» "که تاسو دا وواياست، دا به په اسمانونو او ځمکه کې د الله هر نيک بند ته ورسيږي". [بخاري او مسلم روايت کړی].
اې الله، ته سلام يې، او ستا له طرفه سلامتيا ده، ته د برکت والا يې، ای د عظمت او عزت خاونده.
اې الله! ماته زما دين سم (برابر) کړه، هغه چې زما د هرې چارې ساتونکی (بچ کوونکی) دی، او ماته زما دنيا سمه (برابره) کړه، هغه چې زما ژوند پکې دی، او ماته زما آخرت سم (برابر) کړه، هغه چې زما ورته ببرته ګرځېدل دي، او موږ د سلام کور ته داخل کړه، اې زمونږ ربه! ته په هر څه قادر يې.

المُؤْمِنُ (امن ورکونکی) ذات -جل جلاله-

د غرونو له څوکو څخه: د خلاصون لمر ځلیږي، او همدارنګه د غوندیو په څنډو کې: د رنا هیله ځلیږي، او د غم په هره دروازه کې د خوښۍ ټکاری کیږي.
سترګې خلاصې کړه، او لاسونه پورته کړه، پر خپل ځان باندې اندیښنې سره مرسته مه کوه، مه پریږده چې نا امیدي ستا خوا ته راشي؛ دلته داسې ذات شته چې تا ته امنیت بخښي، او تا ته ریښتیا وایي.. هغه المُؤْمِنُ – جل و علا – دی.
کب، شارک، مرغان او ځناوران؛ ټول المؤمن -سبحانه وتعالی- څخه د خوندیتوب او امان امید لري.
نو المؤمن (امن ورکونکي) - جل وعلا - ته رجوع وکړه، او هغه ته د خپل حالت شکایت وکړه؛ ځکه د هغه خلاصول د بریښنا څخه هم ګړندي دي، او هغه لره په هره شیبه کې لطفونه او مهربانیانې دي .
المؤمن – جل وعلا - د الله –عزوجل- له نیکو نومونو څخه یو نوم دی؛ او الله فرمایلي دي: (هُوَ اللَّهُ الَّذِي لَا إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ الْمَلِكُ الْقُدُّوسُ السَّلَامُ الْمُؤْمِنُ)(دغه الله هغه ذات دی چې نشته هیڅ حق معبود مګر هم دی دی، چې (حقیقي) بادشاه دی، بنه پاک دی، سلامتي ورکوونکی (او) امان ورکوونکی دی) [الحشر سورت: ایت 23].
د (المؤمن) نوم په قرآن کریم کې په یو آیت کې ذکر شوی دی، او دغه نوم: د ویریدونکو، امید لرونکو لپاره امان او د غمڅپلو لپاره خلاصون دی.

وقفه (تم کېدل) ... د المؤمن د نوم له سیوري لاندې:

علماوو ویلي دي: المؤمن دوه معناوي لري:
لومړی: تصدیق دی، او تر ټولو لوی تصدیق له هغه وخته چې الله مخلوقات پیدا کړي ترڅو چې قیامت ولاړ شي: د الله –جل وعلا- تصدیق پر خپل ځان باندې دی، او پر خپل ځان د وحدانیت او یوازې د هغه معبودیت باندې ګواهي، او په هر هغه څه چې د خپل کمال او لوړو صفتونو ستاینه کول، الله –تبارک و تعالی- د خپل ځان په اړه فرمایلي: (شَهِدَ اللَّهُ أَنَّهُ لَا إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ)(الله ګواهي ورکړي ده د دې خبرې چې یقیناً نشته هیڅ لایق د عبادت مګر هم دی دی) [آل عمران سورت: ایت 18] ؟ دا د لوی پادشاه لخوا د غورو ګواهیو څخه دي چې صادرې شوې دي، او هغه: الله رب العالمین دی؛ تر ټولو لوی او غوره هغه څه چې د هغه په اړه ګواهي ورکول شوي، او هغه: د الله –تبارک و تعالی- وحدانیت، او د هغه لپاره د دین اخلاص، او د عدالت ټینګول دي.
او زه ګواهي ورکوم چې له هغه پرته بل رب نشته ډېر سخي او ډېر رحم کونکی دی، له هغه څخه سوال او دعا غوښتل کیږي او هغه هیله ورکوي.
هغه –عزوجل- دی چې د خپلو خبرو او وعدو تصدیق کوي: (وَمَنْ أَصْدَقُ مِنَ اللَّهِ قِيلًا)(او له الله نه په خبره کې څوك زیات ریښتینی دی؟!) [النساء سورت: ایت 122]. او د خپلو پیغمبرانو تصدیق یې وکړ او د هغوی د لاسونو له لارې یې نا اشنا نښانې او معجزې وښودلې: (قَدْ جِئْتُكُم بِآيَةٍ مِّن رَّبِّكُمْ)(یقیناً ما تاسو ته ستاسو د رب له طرفه لویه نښه راوړې ده) [آل عمران سورت: ایت 49] ، (وَأَتَيْنَاكَ بِالْحَقِّ وَإِنَّا لَصَادِقُونَ)(او مونږ تا ته حق راوړی دی او بېشکه مونږ یقیناً ریښتیني یو) [الحجر سورت: ایت 64]. او د خپلو بندګانو لپاره په دنیا کی د بریا تصدیق، او په ځمکه کې واکمني، او په آخرت کې د اجر ژمنه کړې ده، هغه –جل و علا- فرمایي: (ثُمَّ صَدَقْنَاهُمُ الْوَعْدَ فَأَنجَيْنَاهُمْ وَمَن نَّشَاءُ وَأَهْلَكْنَا الْمُسْرِفِينَ)(بیا مونږ له دوی سره وعده ریښتیا کړه، نو مونږ دوی ته نجات ورکړ او هغه چا ته چې زمونږ اراده (د هغوی د نجات) وه او له حد نه تېرېدونکي مو هلاك کړل) [الأنبیاء سورت: ایت 9]. او د کافرانو لپاره په دنیا او آخرت کې د عذاب او ذلت تصدیق کوي څرنګه چې هغوي سره وعده شوې ده، هغه – جل و علا- فرمایي: (وَنَادَىٰ أَصْحَابُ الْجَنَّةِ أَصْحَابَ النَّارِ أَن قَدْ وَجَدْنَا مَا وَعَدَنَا رَبُّنَا حَقًّا فَهَلْ وَجَدتُّم مَّا وَعَدَ رَبُّكُمْ حَقًّا ۖ قَالُوا نَعَمْ ۚ فَأَذَّنَ مُؤَذِّنٌ بَيْنَهُمْ أَن لَّعْنَةُ اللَّهِ عَلَى الظَّالِمِينَ)(او جنتیان به دوزخیانو ته اواز وکړي چې یقیناً مونږ هغه وعده چې زمونږ رب له مونږ سره کړې وه حقه ومومندله، نو ایا تاسو (هم) هغه وعده حقه ومومندله چې ستاسو رب (له تاسو سره) کړې وه؟ هغوی به ووایي: هو! نو د دوی په مینځ کې به یو اعلان کوونکی اعلان وکړي چې د الله لعنت په ظالمانو باندې دی) [الأعراف سورت: ایت 44].
او د الله –تبارک و تعالی- خبرتیاوې ټولې ریښتیا دي.
ای الله! زه تا باندې باور لرم ای زما ربه ... او زما لپاره هیڅ کومه دروازه نشته پرته ستا له دروازې څخه
او الله –سبحانه و تعالی- هغه کسان خوښوي چې په خپلو وعدو او خبرونو کې ریښتیني وي: (يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَكُونُوا مَعَ الصَّادِقِينَ) (ای هغو کسانو چې ایمان یې راوړی دی! تاسو له الله نه ووېرېږئ او له ریښتینو سره ملګري شئ) [التوبة سورت: ایت 119]. او دویم یې: امن او امان دی، او هغه د وېرې ضد دی، (وَآمَنَهُم مِّنْ خَوْفٍ)(او دوی ته یې له ویرې نه (د ساتلو لپاره) امن (او بې خوفي) ورکړې ده) [قریش سورت: ایت 4].
خلک د ناروغۍ له وېرې، د درملو د نشتوالي، د دښمنانو د تسلط، بې وزلۍ او یا د تیار مرګ تر منځ شتون لري؛ تاسو ګورئ چې دوی د خوراکي توکو د رانیولو په لټه کې دي، قلعې او کلاګاني جوړوي، روغتونونه جوړوي، بندونه جوړوي، او کمزوري خلک او هیوادونه د امنیت لپاره ځواکمنانو ته پناه وړي.
او په څو شیبو کې دغه ځواک نړیږي، او کارونه ښکاره کیږي، او د دوی سره هیڅ شی نه پاتې کیږي پرته له دي چې مؤمن –سبحانه و تعالی- ته پناه ویسي؛ هغه خپلو بندګانو ته امن ورکونکی دی، دوی له هغه څخه تښتي او بیا ورته راستانه کیږي، هغه د دوی او د ټولو کایناتو خالق دی، د بنده ګانو ټولې چارې د هغه په لاس کې دي.
او کله چې د الله –عزوجل- عذاب پر کوم قوم راشي؛ هیڅوک نشته چې له هغه څخه یې خوندي کړي، او بشر واک نلري چې په شا یې واړوي: (أَأَمِنتُم مَّن فِي السَّمَاءِ أَن يَخْسِفَ بِكُمُ الْأَرْضَ فَإِذَا هِيَ تَمُورُ (16))(ایا تاسو په امن (او بې وېرې) شوې یئ له هغه ذات نه چې په اسمان کې دی، له دې نه چې هغه تاسو په ځمکه کې ښکته ننباسي، بیا دغه (ځمکه) ناڅاپه لرزان شروع کړي. أَمْ أَمِنتُم مَّن فِي السَّمَاءِ أَن يُرْسِلَ عَلَيْكُمْ حَاصِبًا ۖ فَسَتَعْلَمُونَ كَيْفَ نَذِيرِ (17))(ایا تاسو له هغه ذات، نه چې په اسمان کې دی په امن (او بې وېرې) شوي یئ، له دې نه چې پر تاسو باندې د کانو باران راخوشي کړي، نو تاسو به ژر پوه شئ چې زما وېرول څنګه دي) [الملك سورت: ایتونه 16-17].

دري ځایونه:

خلک په دریو ځایونو کې امنیت لټوي، او ټول یې د المؤمن –عزوجل- په لاس کې دي، چې په هر څه قادر دی، او هغه نه ورکوي مګر یوازې خپلو پرهېزګارو اولیاوو ته یې ورکوي:

لومړی ځای: په دنیا کې هر اړخیز امنیت، (وَلَوْ أَنَّ أَهْلَ الْقُرَىٰ آمَنُوا وَاتَّقَوْا لَفَتَحْنَا عَلَيْهِم بَرَكَاتٍ مِّنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ) (او که چېرې د کلیو اوسېدونکو ایمان راوړی وَی او پرهېزګاره شوي وَی (، نو) مونږ به خامخا په دوي باندې له اسمان او زمکې نه برکتونه پرانستلي وی) [الأعراف سورت: ایت 96].

او دویم ځای: د ځنکدن په وخت کې د امنیت غوښتنه کوي، او کله چې د مرګ ملایک رابښکته کیږي، او په برزخ کې کله چې دوه ملایکې وګوري.

نو دلته د مومنانو لپاره امنیت او ښه زیری راځي: (إِنَّ الَّذِينَ قَالُوا رَبُّنَا اللَّهُ ثُمَّ اسْتَقَامُوا تَتَنَزَّلُ عَلَيْهِمُ الْمَلَائِكَةُ أَلَّا تَخَافُوا وَلَا تَحْزَنُوا وَأَبْشِرُوا بِالْجَنَّةِ الَّتِي كُنتُمْ تُوعَدُونَ)(بېشکه هغه کسان چې (په ربښتیا) یې ویلي دي: زمونږ رب الله دی، بیا ټینګ ولاړ وي (نو) په دوی ملایك نازلیږي چې تاسو مه وېرېږئ او مه غمګین کیږئ او تاسو د هغه جنت زېرې واخلئ چې تاسو سره به یې وعده کولی شوه) [فصلت سورت: ایت 30]. او دریم ځای: په آخرت کې د لوېي ویریې په وخت کې دی؛ چېرته چې د پرهېزګارانو لپاره ترټولو لوی امنیت دی، الله - عزوجل - فرمایي: (لَا يَحْزُنُهُمُ الْفَزَعُ الْأَكْبَرُ وَتَتَلَقَّاهُمُ الْمَلَائِكَةُ هَٰذَا يَوْمُكُمُ الَّذِي كُنتُمْ تُوعَدُونَ)(دوی به هغه تر ټولو لویه وېره نه غمجن کوئ او له دوی سره به ملایك ملاقات کوي (او وایي به:) دا ستاسو هغه ورځ ده چې تاسو ته به یې وعده درکولی شوه) [الأنبياء سورت: ایت 103]. او امنیت یوازې موحدینو ته ورکول کیږي: (مَن جَاءَ بِالْحَسَنَةِ فَلَهُ خَيْرٌ مِّنْهَا وَهُم مِّن فَزَعٍ يَوْمَئِذٍ آمِنُونَ) (هغه ځوك چې یوه نېکي (د توحید کلمه) راوړي، نو د هغه لپاره له هغې نه غوره (بدله) ده او دوی به د دغې ورځې د سختې وېرې نه په امان (امن والا) وي) [النمل سورت: ایت 89]. او ستا امنیت به ستا د ایمان په اندازه وي؛ ځکه الله –عزوجل- فرمایي: (الَّذِينَ آمَنُوا وَلَمْ يَلْبِسُوا إِيمَانَهُم بِظُلْمٍ أُولَٰئِكَ لَهُمُ الْأَمْنُ وَهُم مُّهْتَدُونَ) (هغه کسان چې ایمان یې راوړی دی او له خپل ایمان سره یې ظلم (شرك) نه دی ګډ کړی (، نو) دغه کسان دي چې د همدوی لپاره (له عذاب نه) امن (بچاو) دی او دغه کسان هدایت موندونکي دي) [الأنعام سورت: ایت 82].

په هغه کې ستا برخه ...

نو؛ د مومنانو لپاره د دې لوی نوم له ثمرو ځخه: دا دي چې دوی په شي چې الله –عزوجل- په سختیو، مصیبتونو او آفتونو کې د دوی ساتنه کوي، او پدې هم په شي چې بدله د عمل له جنس ځخه ده، نو دوی د خلکو له شر او لالچونو ځخه خوندي دي؛ او هغه امان په لرلو سره چې له الله سره دی لیوالتیا لري، او د دې ویره لري چې د قیامت په ورځ به له دوی ځخه امنیت او خوندیتوب واخیستل شي.

د رسول الله -صلی الله علیه وسلم- ځخه په صحیح سند سره روایت دی چې هغه وفرمایل: «أَلَا أُخْبِرُكُمْ بِالْمُؤْمِنِ؟ مَنْ أَمِنَهُ النَّاسُ عَلَى أَمْوَالِهِمْ وَأَنْفُسِهِمْ، وَالْمُسْلِمُ: مَنْ سَلِمَ النَّاسُ مِنْ لِسَانِهِ وَيَدِهِ»«ایا زه تاسو ته د مؤمن په اړه خبر درنکړم؟ ځوک چې هغه سره خلک خپل مال او ځان په امن کې و ګڼي، او مسلمان هغه ځوک دی چې خلك د هغه د ژبې او لاس له شره په امن کې وي». [صحیح حدیث دی. احمد په مسند کې روایت کړی دی].

اې الله! مونږ په خپلو وطنونو کې خوندي ولره ... اې الله! زمونږ ویره په امنیت بدله کړه، زمونږ عملنامه په ښي لاس راکړه، او زمونږ حساب اسانه کړه.

ساتونکی او نګهبان -جل جلاله-

دا پیغام هر هغه چا ته دی چې له ژونده ستړی او تنګ شوی وي، او وخت وربانډ فشار راوړی وي، او دردونه یې ځکلي وي.. مونږ تا ته زیری درکوو چې دلته د خلاصون لار شته او بریا نږدې ده، له سختیو وروسته راحت، او له سختۍ وروسته اسانتیا شته.

هلته روښانه هیله او ښه راتلونکی او ربښتینې ژمنه شتون لري: (وَعْدَ اللَّهِ ۖ لَا يُخْلِفُ اللَّهُ وَعْدَهُ) (وعده کول د الله، الله د خپلې وعدې مخالفت نه کوي) [الروم سورت: ایت 6] ، آیا ستا مولا او پیدا کونکي ندي ویلي چې: (وَلِلَّهِ الْأَسْمَاءُ الْحُسْنَىٰ فَادْعُوهُ بِهَا)(او خاص د الله لپاره تر ټولو ښکلي نومونه دي، نو تاسو الله په دغو (نومونو) سره بلئ) [الأعراف سورت: ایت 180]، بیا کله چې هغه پدې نمونو سره وبلي؛ نو پایله به یې څه وي؟ (وَقَالَ رَبُّكُمُ ادْعُونِي أَسْتَجِبْ لَكُمْ) (او ستاسو رب فرمایي: تاسو ما وبلئ چې زه ستاسو دعا قبوله کړم). [غافر سورت: ایت 60].

دلته مونږ د هغه -عزوجل- د یو له خورا ښکلي نومونو (المهیمن –جل وعلا-) په پیژندلو سره هغه ته نږدې کیدل غواړو :

د الله –عزوجل- پیژندنه د هغه په ډېرو ښکلو نومونو او صفتونو سره: د دین اصل، د لارښوونې اساس دی او تر ټولو غوره او واجب هغه څه دي چې زړونه یې لاسته راوړي، او نفسونه یې ترلاسه کوي، او عقلونه یې درک کوي.

د الحشر سورت په پای کې د الله –عزوجل- نوم (المهیمن) ذکر شوی دی: (هُوَ اللَّهُ الَّذِي لَا إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ الْمَلِكُ الْقُدُّوسُ السَّلَامُ الْمُؤْمِنُ الْمُهَيْمِنُ)(دغه الله هغه ذات دی چې نشته هېڅ حق معبود مګر هم دی دی، چې (حقیقي) بادشاه دی، ښه پاك دی، سلامتي ورکوونکی (او) امان ورکوونکی، او نګهبان (محافظ) دی). [الحشر سورت: ایت 23]. او زمونږ رب المهیمن – عزوجل- هغه: د خپل مخلوق په ټولو چارو او کارونو کې مسؤول دی؛ هغه د پټو کارونو او د سینو له رازونو څخه خبر دی؛ هغه ذات چې هر څه یې په خپل علم سره راګیر کړي دي، د مخلوقاتو پر کارونو ګواه دی، د دوی په وینا او عمل کې د دوی ځارنه کوي، د دوی هیڅ عمل له هغه څخه پټ نه دی، او له هغه څخه نه په ځمکه کې او نه په اسمان کې د ذرې په اندازه (شي) پټېدای شي: (وَمَا يَعْزُبُ عَن رَّبِّكَ مِن مِّثْقَالِ ذَرَّةٍ فِي الْأَرْضِ وَلَا فِي السَّمَاءِ وَلَا أَصْغَرَ مِن ذَٰلِكَ وَلَا أَكْبَرَ إِلَّا فِي كِتَابٍ مُّبِينٍ)(او ستا له رب څخه نه په ځمکه کې او نه په اسمان کې د ذرې په اندازه (شی) هم نه پټېږي او نه له دې نه زیات وړوکی شی او نه له دې نه زیات غټ مګر په واضحه کتاب کې دي) [یونس سورت: ایت61]. دا د بنده حالات او د هغه د شپې او ورځې بدلونونه دي، د هغه پټه او ښکاره، د هغه اقامت او سفر؛ هغه ذات ته معلوم دي چې په غیبو باندې پوهه لري، او بنده پسې یې لیکلي دي: (فَإِنَّهُ يَعْلَمُ السِّرَّ وَأَخْفَى) (نو یقیناً هغه په پټه خبره او په ډېره پټه خبره هم پوهیږي) [طه سورت: ایت 7].

پټې مشورې او پټې خبرې د هغه لپاره ښکاره دي، او حتا ډیرې پټې خبرې هم د هغه لپاره روښانه دي.

هغه ساتونکی او نګهبان دی..

د منافقانو یوې ډلې دسیسې او پلانونه جوړول؛ نو هغه ذات چې په غیبو پوه دی د هغوی دسیسې یې ښکاره کړې، هغه –سبحانه و تعالی- فرمایی: (يَسْتَخْفُونَ مِنَ النَّاسِ وَلَا يَسْتَخْفُونَ مِنَ اللَّهِ وَهُوَ مَعَهُمْ إِذْ يُبَيِّتُونَ مَا لَا يَرْضَىٰ مِنَ الْقَوْلِ ۚ وَكَانَ اللَّهُ بِمَا يَعْمَلُونَ مُحِيطًا)(دوی (خپل جرمونه) له خلقو نه ډېر پټوي او له الله نه یې نه پټوي، حال دا چې هغه (الله) له دوی سره وي کله چې دوی د شپې د هغې خبرې په باره کې مشورې کوي چې هغه یې نه خوښوي، او الله هغو عملونو لره چې دوی یې کوي، راګېروونکی دی) [النساء سورت: ایت 108].

له بدر ځخه وروسته عمیر بن وهب او صفوان بن امیه د شپې د کعبې تر څنګ کیناستل؛ دوی د رسول الله -صلی الله علیه وسلم- د وژلو دسیسې جوړولې، نو الله خپل رسول د دوی په دسیسو او کړنو خبر کړ.

د اسمان پر عرش باندې حاکم او نګهبان دی ... د هغه د عزت لمخې ټول مخونه هغه ته احترام او سجده کوي هو؛ هغه –جل و علا- ساتونکی او نګهبان دی، امانتدار، ګواه، او د خپل مخلوق پر اعمالو څارونکی دی.

ډاډه اوسه!

اې هغه څوک چې سترګې مو له اوښکو ډکې شوې! خپلې اوښکې پاکې کړه، او سترګې دې آرامې کړه، او آرام شه! ستا لپاره د کایناتو د خالق له خوا سرپرستي ده، او ستا لپاره د هغه د مهربانیو څخه پالنه ده.

او - اې بنده- ډاډه اوسه! قضاوت بشپړ شوی، انتخاب شوی، او مهربانی شوي دي.

څو واړي مونږ له مرګه وېرېدلي یو؛ خو مونږ مړه نشو؟!

څو واړي زمونږ پر مخ لاړې تنګي شوي، رسی مو پرې شوې، او په مخونو کې مو افقونه تیاري شوي؛ خو وروسته بیا بریا او کامیابي، خیر او زیري راغلي؟! (قُلِ اللَّهُ يُنَجِّيكُم مِّنْهَا وَمِن كُلِّ كَرْبٍ ثُمَّ أَنتُمْ تُشْرِكُونَ)(ته (ورته) ووایه: الله تاسو ته له دغه (مصیبت) نه نجات درکوي او له هر غم نه هم، بیا (هم) تاسو شرك کوئ) [الأنعام سورت: ایت 64]. څو واړي زمونږ پر وړاندې نړۍ تیاري شوې، او سره له دې چې آسمانونه او ځمکې پراخه دي خو بیا هم زمونږ لپاره تنګ شوي وو؛ نو دا دی عمومي خیر او اسانتیاوې راغلي؟! (وَإِن يَمْسَسْكَ اللَّهُ بِضُرٍّ فَلَا كَاشِفَ لَهُ إِلَّا هُوَ ۖ وَإِن يُرِدْكَ بِخَيْرٍ فَلَا رَادَّ لِفَضْلِهِ ۚ يُصِيبُ بِهِ مَن يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ ۚ وَهُوَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ) (او که چېرې الله تا ته څه تکلیف دررسوي، نو له هغه نه غیر هیڅوك هغه (تکلیف) لره لرې کوونکی نشته او که چېرې هغه له تا سره د خیر اراده وکړي، نو د هغه فضل لره هیڅ منع کوونکی نشته، په خپلو بنده ګانو کې چا ته چې وغواړي وررسوي یې او هماغه ښه بخښونکی، بې حده رحم کوونکی دی) [یونس سورت: ایت 107].

زمونږ رب المهیمن -عز وجل- دی، او ټول جلال عزت هغه لره دي، بریا او غلبه هغه لره ده، او خلاصون د هغه له لارې ترسره کیږي.

ابن کثیر له وهب بن منبه څخه یو نثر نقل کړی چې وایي: الله –تبارک و تعالی- په خپلو ځینو کتابونو کې فرمایي: (زما په عزت او جلال قسم! هیڅ بنده پر ما منګولې نه خښوي، مګر داچې اسمانونه او ځمکه هغه ته نږدې کیږي، او د هغې تر منځ هغه لپاره د وتلو لاره پیدا کوي، او زما په عزت او جلال قسم! هیڅ بنده زما ځخه پرته په نورو باندې منګولې نه خښوی؛ مګر دا چې ځمکه د هغه د پښو لاندې خړوب کړي).

ستا عظمت له منځه نه ځي اې مهیمن ذاته ... ستا پادشاهي همېشنی او نوی ده ... او ستا حکم په هر کار کې نافذ دی ... او هغه کې به یوازې هغه څه کیږي چې ته یې غواړې

زه پادشاهانو ته لاړم، او هرې دروازې ته لاړم ... هغه باندې قوي او سخت نګهبانان مقرر دي ... خو ستا دروازه د سخاوت کان دی ... ای هغه ذاته؛ چاته چې شړل شوی بنده تلل غواړي

د نجات رسی...

زمونږ رب -عزوجل – خپل کتاب چې: قرآن کریم دی پر پخوانیو کتابونو باندې یې غالب او محافظ توصیف کړی دی: (وَأَنزَلْنَا إِلَيْكَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ مُصَدِّقًا لِّمَا بَيْنَ يَدَيْهِ مِنَ الْكِتَابِ وَمُهَيْمِنًا عَلَيْهِ)(او (ای نبي!) مونږ تا ته کتاب په حقه سره نازل کړی دی، چې د هغو کتابونو تصدیق کوونکی دی چې له ده نه مخکې دي او د هغوی محافظ دی)، [المائدة سورت: ایت 48].

قرانکریم مخکنې کتابونو باندې حاکم دی؛ هغه کې یې هغه څه سره راوستي چې په هغو کې غوره وو، او هر هغه څه چې په مخکنیو کتابونو کې منسوخ شوي دي هغه څه دي چې قرآن نسخ کړي دي، او بني اسرائیلو ته یې هغه څه وویل چې دوی په هغه کې اختلاف درلود، او د هغوی تحریف یې روښانه کړ، او پخوانیو کتابونو چې کوم حقایق په ځان کې رانغاړلي وو هغه یې روښانه کړل.

او هیڅ مسلمان په دې باندې ایمان نلري مګر دا چې د الله –سبحانه و تعالی- کتاب د هغه په سینه کې مینه او خوښي پیدا کوي؛ او هغه د الله ثنا او د هغه د لارښووني منته ادا کوي؛ او دا هغه څه دي چې هر انسان یې تمه لري، او مومن یې په هر رکعت کې غوښتنه کوي: (اهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ)(ته مونږ ته سَمَه (نبغه) لاره وښایه) [الفاتحة سورت: ایت 6].

اې نګهبان ذاته! مونږ ته د هدایت کوونکو سره هدایت وکړه، او زمونږ متولي شه د هغه خلکو سره چې ته یې متولي یې، او مونږ ته او زمونږ مور او پلار او ټولو مسلمانانو ته وبخښنه وکړه.

18

پر ټولو غالب -جل جلاله-

حاکم په "المستدرک" کې د عمر بن الخطاب -رضي الله عنه- په حواله لیکلي دي: کله چې شام ته راغی، کله چې د اوبو نهر ته ورسید نو عمر له خپل اوښ څخه ښکته شو او چپلکي یې وویستلې، بیا یې د اوښ قیضه ونیوله او د ابو له نهر څخه تیر شو.

ابو عبیده بن الجراح ورته وویل: اې امیر المومنین، تاسو ددې منطقې د خلکو له عرف او عادت خلاف لوی کار وکړ!تا خپلې چپلکي وویستلې، بیا دې اوښ وړاندې کړ، او له نهر څخه تیر شوې.

نو عمر په خپل لاس د ابو عبیده سینه ووهله؛ او ویې ویل: اوه! اې ابو عبیده! که پرته له تا څخه بل چا ویلی وای.

تاسو تر ټولو کم خلک وئ، نو الله تاسو ته په اسلام سره عزت درکړ، نو پرته له اسلام څخه که عزت ولټوئ، الله –سبحانه و تعالی- به تاسو ذلیل کړي.

الله -تبارك وتعالى- فرمایلي: (مَن كَانَ يُرِيدُ الْعِزَّةَ فَلِلَّهِ الْعِزَّةُ جَمِيعًا) (هر هغه څوك چې هغه عزت غواړي، نو خاص الله ته دی ټول عزت) [فاطر سورت: ایت 10]. زمونږ رب –سبحانه و تعالی- د خپل ځان په صفت کې داسې فرمایي: (وَإِنَّ رَبَّكَ لَهُوَ الْعَزِيزُ الرَّحِيمُ) (او بېشکه ستا رب خامخا هم هغه ښه غالب، بې حده رحم کوونکی دی) [الشعراء سورت: ایت 9]، (لَا إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ)(نشته هیڅ لایق د عبادت مګر هم دی دی، چې ډېر غالبه، ښه حکمت والا دی) [آل عمران سورت: ایت 6]، او هغه مونږ ته له اوو اسمانونو څخه پورته امر وکړ چې پدې باندې پوه شئ او ډاډه اوسئ: (وَاعْلَمْ أَنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ)(او پوهه شه چې یقینًا الله ډېر غالب، ښه حکمت والا دی) [البقرة سورت: ایت 260]. او زمونږ غالب رب – تبارک و تعالی -؛ هغه ذات دی چې د عزت ټولې معناوې – که هغه وصف وي او یا بادشاهي- یې په خپل ځان کې را جمع کړي دي، او هغه –سبحانه و تعالی- وفرمایل: (مَن كَانَ يُرِيدُ الْعِزَّةَ فَلِلَّهِ الْعِزَّةُ جَمِيعًا)(هر هغه څوك چې هغه عزت غواړي، نو خاص الله ته دی ټول عزت) [فاطر سورت: ایت ١٠].

هغه د غلبې ویاړ لري؛ هغه پر خپلو دښمنانو غالب او د هغوی ماتونکی دی.

هغه د منع کولو ویاړ لري؛ د هغه د مخلوقاتو څخه هیڅوک هغه پاک ذات ته نشي رسیدلی، هغه په خپل ذات سره بې نیاز دی.

او هغه د ځواک ویاړ لري چې مشکلات د هغه د ځواک په مقابل کې ناتوان دي، او سختۍ د هغه د ځواک په مقابل کې نرمي شوي دي.

هغه غالب او برلاسی –سبحانه و تعالی- دی؛ د خپلو بندګانو څخه چې هر چاته وغواړي عزت ورکوي.

هغه غالب او برلاسی –سبحانه و تعالی- دی؛ داسي ذات چي د هغه ګاونډي ته ضرر نه رسيږي، او د هغه پيروان نه ذليل کيږي.
او هغه غالب او برلاسی ذات دی ... نا شوني ده چي د واک څښتن ته څه شی ضرر ورسولای شي ... او هغه غالب ذات دی او په خپل قدرت سره برلاسی دی ... چې دغه يې دوه صفتونه دي
او هغه غالب ذات دی کوم چې د هغه وصف دی ... او عزت لپاره دري معناوي دي ... او دا د هغه پاک ذات لپاره کامل صفتونه دي ... چې له هر اړخ څخه نيمګړيتا نلري

د غالب ذات پناه ګاه:

او کله چې مؤمنان پوهه شول او باور يې وکړ چې عزت يوازې د هغه –الله- له طرفه دی؛ هغه عزيز ذات لپاره يې عاجزي غوره کړه،او هغه ته يې مخونه واړول، دوی د هغه پناه ګاه ته پناه يوړه، د هغه تر څنګ يې پناه واخيستله، او د هغه څخه يې د عزت غوښتنه وکړه؛ ځکه چې دوی د هغه –عزوجل- دغه وينا تلاوت کړی ده: (مَن كَانَ يُرِيدُ الْعِزَّةَ فَلِلَّهِ الْعِزَّةُ جَمِيعًا)(هر هغه څوك چې هغه عزت غواړي، نو خاص الله ته دی ټول عزت) [فاطر سورت: ايت 10]. المدايني په خپل کتاب کې ذکر کړي دي چې وايي: «د يمن له خلکو څخه يو سړی حجاج ته راغی او د هغه ورور محمد بن يوسف څخه يې شکايت وکړ او په منبر کې له حجاج سره مخامخ شو، نو ورته پاڅېد؛ او د هغه د ورور محمد څخه يې شکايت وکړ، نو حجاج د هغه د بندي کيدو امر وکړ، او کله چې له منبر څخه ښکته شو؛ هغه يې راوغوښت په داسي حال کې چې هغه باندي په غوسه و، نو ورته يې وويل: تا څنګه جرأت وکړ چې زما د ورور شکايت وکړې؟! هغه ورته وويل: په الله قسم چې زه د الله په وړاندې ستا له ورور څخه پر تا د عزت ډير حقدار يم، حجاج وويل: هغه پريږدئ».
ماته په ژوند کې د ذلت په پيالې کې اوبه مه راکوئ ... ماته د مړغوني اوبه عزت سره راکړئ
او هر څومره چې د مسلمان په زړه کې دغه نوم لوی شي، او په خپل ژوند کې د هغه د لاسته راوړلو لپاره کار وکړي؛ دغه لاسته راوړنه به يې زياته وي. (وَلِلَّهِ الْعِزَّةُ وَلِرَسُولِهِ وَلِلْمُؤْمِنِينَ) (او عزت (خو) خاص د الله لپاره دی او د هغه د رسول لپاره دی او د مومنانو لپاره دی) [المنافقون سورت: ايت 8].
تر ټولو عزتمند خلک: پيغمبران دي، بيا له هغوی څخه وروسته هغه مؤمنان چې د دوی پيروي کوي.
نو؛ لدې کبله په دنيا او آخرت کې عزتمند کس نشته پرته لدې چې الله تعالی هغوی ته عزت ورکړی وي. (قُلِ اللَّهُمَّ مَالِكَ الْمُلْكِ تُؤْتِي الْمُلْكَ مَن تَشَاءُ وَتَنزِعُ الْمُلْكَ مِمَّن تَشَاءُ وَتُعِزُّ مَن تَشَاءُ وَتُذِلُّ مَن تَشَاءُ ۖ بِيَدِكَ الْخَيْرُ ۖ إِنَّكَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ) (ته ووايه: اې الله! د بادشاهی مالکه! ته بادشاهي ورکوې هغه چا ته چې وغواړې او بادشاهي ېپرته اخلې له هغه چا نه چې وغواړې، چا ته چې وغواړې عزت ورکوې او چا ته چې وغواړې ذلت ورکوې، هم ستا په لاس کې خير دی، ېپشکه ته په هر شي باندې ښه قادر يې) [آل عمران سورت: ايت 26].

د هغو کسانو لپاره چې د عزت په لټه کې دي ..

نو څوک چې له الله پرته بل چا باندې د عزت غوښتونکی وي، نو هغه پر موقتي او فاني واکمنی، او قدرت ويار.
او هغه به څوک وي چې د الله په مقابل کې راپورته شي او له هغه سره مبارزه وکړي او ماته ورکړي؟! د فرعون قوم په فرعون باندې عزت غوښته: (فَأَلْقَوْا حِبَالَهُمْ وَعِصِيَّهُمْ وَقَالُوا بِعِزَّةِ فِرْعَوْنَ إِنَّا لَنَحْنُ الْغَالِبُونَ) (نو هغوی خپلې رسۍ او امساګانې وغورځولې او ويې ويل:د فرعون په عزت سره، ېپشکه مونږ، خامخا همدا مونږ غالب يو) [الشعراء سورت: ايت 44]، نو پايله يې څه وه؟ (فَأَلْقَىٰ مُوسَىٰ عَصَاهُ فَإِذَا هِيَ تَلْقَفُ مَا يَأْفِكُونَ) (نو موسٰی خپله امسا وغورځوله، نو ناڅاپه هغې هغه څه ښوی تېرول چې دوی په دروغه جوړ کړي وو) [الشعراء سورت: ايت 45]. ډېری خلک د کافرانو او د دين دښمنانو سره عزت لټوي، خو دغو خلکو د الله –عزجل- قدر نه دی کړی، او الله يې په حق سر نه دی ېپژندلی! که نه نو، دغه خلک به ددوی له سترګو وغورځي چې دوی ورته وفادار دي؛ دوی که هر څومره ځواکمن وي او د هغوی د پلويانو شمېر ډېر وي؛ د الله د عزت، ځواک، جبروت او تسلط په مقابل کې هيڅ څه هم نه دي. او الله –عزوجل- دوی ته وويل هغه عزت او خوند چې هغوی يې په لټه کې دي له بل چا سره به يې ونه مومي، بلکې د دوی حالت د منافقانو په شان شو؛ د دوی ظاهري بڼې له باطن سره توپير درلود. (بَشِّرِ الْمُنَافِقِينَ بِأَنَّ لَهُمْ عَذَابًا أَلِيمًا (138)(منافقانو ته زېری ورکړه چې ېپشکه د دوی لپاره ډېر دردوونکی عذاب دی. الَّذِينَ يَتَّخِذُونَ الْكَافِرِينَ أَوْلِيَاءَ مِن دُونِ الْمُؤْمِنِينَ ۚ أَيَبْتَغُونَ عِندَهُمُ الْعِزَّةَ فَإِنَّ الْعِزَّةَ لِلَّهِ جَمِيعًا (139)) (هغه کسان چې له مومنانو نه غير کافران دوستان نيسي، ايا دوی د هغوی په خوا کې عزت لټوي؟ نو ېپشکه عزت ټول د الله لپاره دی) [النساء سورت: ايتونه 138-139].
او ځينې يې په خپل ځان او خپلې قبيلې ويارې، د امام احمد په مسند کې له ابی بن کعب -رضي الله عنه- څخه روايت دی چې وايي: دوه کسانو د رسول الله -صلی الله عليه وسلم- په زمانه کې خپل نسب بيان کړ؛ يو يې وويل: زه فلانی د فلاني زوی د فلاني زوی يم، ته څوک يې؟ ته بې موره يې (د هيڅا زوی نه يې)!
رسول الله -صلی الله عليه وسلم- وفرمايل: «انْتَسَبَ رَجُلَانِ عَلَى عَهْدِ مُوسَى -عليه السلام- ؛ فَقَالَ أَحَدُهُمَا: أَنَا فُلَانُ ابْنُ فُلَانٍ، حَتَّى عَدَّ تِسْعَةً، فَمَنْ أَنْتَ؛ لَا أُمَّ لَكَ؟! قَالَ: أَنَا فُلَانِ بْنُ فُلَانِ ابْنِ الإِسْلَامِ».«د موسی -عليه السلام- په زمانه کې دوه کسانو خپل نسب بيان کړو؛ يو يې وويل: زه فلانی د فلاني زوی يم، تر دې چې نهه پلرونه يې وشمېرل، نو ته څوک يې؟ ته بې موره يې؟! هغه وويل: زه فلانی د فلاني زوی د اسلام زوی يم».
قال: «فَأَوْحَى اللهُ إِلَى مُوسَى -عليه السلام- : أَنَّ هَذَيْنِ الْمُنْتَسِبَيْنِ؛ أَمَّا أَنْتَ أَيُّهَا الْمُنْتَمِي أَوِ الْمُنْتَسِبُ إِلَى تِسْعَةٍ: فِي النَّارِ؛ فَأَنْتَ عَاشِرُهُمْ.هغه وفرمايل: الله موسی -عليه السلام- ته وحي وکړه: چې دغه دوه تراولرونکي دي؛ اې هغه کسه چې نهو پلرونو ته ځان منسوبوی: په دوزخ کې دي؛ او ته به د هغوی لسم شي.
وَأَمَّا أَنْتَ يَا هَذَا! الْمُنْتَسِبَ إِلَى اثْنَيْنِ: فِي الْجَنَّةِ؛ فَأَنْتَ ثَالِثُهُمَا فِي الْجَنَّةِ»(او اې هغه کسه چې ځان دي دوو ته منسوب کړی: په جنت کې دي؛ او ته به په جنت کې د هغوی دريم کس شي). [صحيح حديث دی]
او ويل شوي دي: څوک چې په خپل منصب باندې نازيږي، نو هغه دي فرعون ته وګوري، او څوک چې په خپل مال باندې نازيږي، نو هغه دي قارون ته وګوري، او څوک چې خپل نسب باندې نازيږي، هغه دي ابولهب ته وګوري. پرته له شکه عزت په تقوا کې دی.
چا چې ويلي ربښتيايي ويلي دي: "نحن قوم أعزنا الله بالإسلام، فمهما ابتغينا العزة في غيره أذلنا الله"."مونږ هغه قوم يو چې الله په اسلام سره عزت راکړی، نو هرکله مو چې په بل څه کې عزت ولټاوه، الله به مو ذليل کړي".
په دي زمانه کې د اسلامي امت د ذلت تر ټولو ستر لامل دا دی: چې پر الله –عزوجل- باندی په واقعي شکل ويار او افتخار نکوي.

هغه تا ته ويار درکوي ..

کله چې کافرانو رسول الله -صلی الله عليه وسلم- ته ګوابنونه ويل کړل، او هغه ته يې بدی خبری کولې، او خپل زور يې ښکاره کاوه؛ الله تعالی يو آيت نازل کړ تر څو خپل رسول –صلی الله عليه وسلم- ته تسليت ورکړي او هغه ته د ټولو انسانانو د کمزورۍ په اړه خبر ورکړي، د الله –سبحانه

و تعالی- پدې قول سره چې فرمايي: (وَلَا يَحْزُنكَ قَوْلُهُمْ ۘ إِنَّ الْعِزَّةَ لِلَّهِ جَمِيعًا ۚ هُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ)(او د دوی وينا دې تا غمجن نه کړي، بېشکه عزت ټول خاص د الله لپاره دی، هم هغه ښه اوربدونکی، ښه پوهه دی) [يونس سورت: ايت 65]. او هر څومره چې ايمان ډير وي، په هماغه اندازه د مؤمن په زړه کې عزت او افتخار ډيرېږي، او په هماغه اندازه يې د بريا او غلبې ډاډ هم زيات وي؛ الله –سبحانه و تعالی- وفرمايل: (وَمَا جَعَلَهُ اللَّهُ إِلَّا بُشْرَىٰ لَكُمْ وَلِتَطْمَئِنَّ قُلُوبُكُم بِهِ ۗ وَمَا النَّصْرُ إِلَّا مِنْ عِندِ اللَّهِ الْعَزِيزِ الْحَكِيمِ) (او الله دا (مدد) نه دی ګرځولی مګر ستاسو لپاره زېرى او لپاره د دې چې ستاسو زړونه په دې مطمئن شي او نه دی مدد مګر د الله له جانبه، چې ډېر غالب، ډېر حکمت والا دی) [آل عمران سورت: ايت 126]، او الله -سبحانه وتعالی- فرمايلي-: (وَلَيَنصُرَنَّ اللَّهُ مَن يَنصُرُهُ ۗ إِنَّ اللَّهَ لَقَوِيٌّ عَزِيزٌ) (او الله به خامخا ضرور د هغه چا مدد وکړي چې د هغه (الله) مدد کوي، بېشکه الله خامخا ډېر زورور، غالب دی) [الحج سورت: ايت 40]. چا چې ايمان ترلاسه کړ عزت يې ترلاسه کړ، او چا چې عزت ترلاسه کړ د الله –عزوجل- مينه يې ترلاسه کړه، هغه – سبحانه و تعالی - وفرمايل: (فَسَوْفَ يَأْتِي اللَّهُ بِقَوْمٍ يُحِبُّهُمْ وَيُحِبُّونَهُ أَذِلَّةٍ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ أَعِزَّةٍ عَلَى الْكَافِرِينَ) (نو ژر ده چې الله به داسې خلق راولي چې هغه (الله) به له دوی سره مينه کوي او دوی به له هغه (الله) سره مينه کوي، په مومنانو به ډېر نرمي کوونکي وي او په کافرانو باندې به ډېر سخت وي) [المائدة سورت: ايت 54]. ابن کثير وايي: "څوک چې دا خوښوي چې په دنيا او آخرت کې محبوب شي، نو هغه دې بايد د الله –سبحانه و تعالی- په اطاعت پابند اوسي؛ پدې سره خپل هدف ترلاسه کولای شي؛ ځکه چې الله –سبحانه و تعالی- د دنيا او آخرت مالک دی، او ټول عزت د هغه لپاره دی، لکه څنګه چې هغه – سبحانه و تعالی - فرمايي: (فَإِنَّ الْعِزَّةَ لِلَّهِ جَمِيعًا)(نو بېشکه عزت ټول د الله لپاره دی) [النساء سورت: ايت 139]". ابراهيم الخواص -رحمه الله- ويلي: څومره چې مؤمن د الله په امر باندې فخر وکړي، الله په هغه ته د عزت جامې وراغوندي، او د مؤمنانو په زړونو کې به د هغه عزت قائم کړي. دا د هغه –سبحانه و تعالی- وينا ده چې فرمايي: (وَلِلَّهِ الْعِزَّةُ وَلِرَسُولِهِ وَلِلْمُؤْمِنِينَ وَلَٰكِنَّ الْمُنَافِقِينَ لَا يَعْلَمُونَ)(او عزت (خو) خاص د الله لپاره دی او د رسول لپاره دی او د مومنانو لپاره دی او لېکن منافقان پوهه نه لري) [المنافقون سورت: ايت 8]".

د عزت کليانې (کليدونه):

کله چې د عزت لاملونه ترلاسه شي، عزت هم محقق کيږي:
لومړی په ايمان سره؛ الله –عزوجل- وفرمايل: (وَلِلَّهِ الْعِزَّةُ وَلِرَسُولِهِ وَلِلْمُؤْمِنِينَ وَلَٰكِنَّ الْمُنَافِقِينَ لَا يَعْلَمُونَ)(او عزت (خو) خاص د الله لپاره دی او د هغه د رسول لپاره دی او د مومنانو لپاره دی او لېکن منافقان پوهه نه لري) [المنافقون سورت: ايت 8]. مومنانو سره عاجزي کول؛ الله –عزوجل- وفرمايل: (أَذِلَّةٍ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ أَعِزَّةٍ عَلَى الْكَافِرِينَ) (په مومنانو به ډېر نرمي کوونکي وي او په کافرانو باندې به ډېر سخت وي) [المائدة سورت: ايت 54]. او په بخښنې سره؛ رسول الله -صلی الله عليه وسلم- وفرمايل: «مَا زَادَ اللهُ عَبْدًا بِعَفْوٍ إِلَّا عِزًّا»"الله بنده ته په بخښنې سره نه ورکوي مګر د عزت زياتوالی". [مسلم روايت کړی] او الله ته په دعا کې پدې نوم سره نږدې کيدل ، نو دا د ابراهيم -عليه السلام- له دعاګانو څخه وه: (رَبَّنَا لَا تَجْعَلْنَا فِتْنَةً لِّلَّذِينَ كَفَرُوا وَاغْفِرْ لَنَا رَبَّنَا ۖ إِنَّكَ أَنتَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ)(اې زمونږه ربه! ته مونږ د کافران شويو خلقو لپاره (ځای د) فتنې مه ګرځوه او ته مونږ ته مغفرت وکړه اې زمونږ ربه! بېشکه هم دا ته ډېر غالب، ښه حکمت والا يې) [الممتحنة سورت: ايت 5]، او د عرش حمل کوونکي ملائکې مؤمنانو ته پر دې نوم دعا سره کړې ده: (رَبَّنَا وَأَدْخِلْهُمْ جَنَّاتِ عَدْنٍ الَّتِي وَعَدتَّهُمْ وَمَن صَلَحَ مِنْ آبَائِهِمْ وَأَزْوَاجِهِمْ وَذُرِّيَّاتِهِمْ ۚ إِنَّكَ أَنتَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ)(اې زمونږه ربه! او ته دوی د تل استوګنې هغو جنتونو ته ننباسه چې تا يې له دوی سره وعده کړې ده، او هغه څوک چې صلاحيت ولري د دوی له پلرونو او د دوی له اولادونو څخه (هغه هم ننباسه)، بېشکه ته، هم ته ښه غالب، ډېر حکمت والا يې) [غافر سورت: ايت 8]. او رسول الله -صلی الله عليه وسلم – چې به د شپې لخوا کله له خوبه وپرېده، نو ويل به يې: «لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ الوَاحِدُ القَهَّارُ، رَبُّ السَّمَاوَاتِ وَالأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا العَزِيزُ الغَفَّارُ»"له الله پرته بل معبود نشته، هغه يو دی، پر ټولو قادر دی، د اسمانونو او ځمکې او د هغو ټولو شيانو رب دی چې د دوی په منځ کې دی، غالب، بخښونکی دی". [حديث صحيح دی. ابن حبان روايت کړی] او پيغمبر - صلی الله عليه وسلم - يو سړي ته تعليم ورکاوه چې کله هغه ته درد راشي بايد د الله په عزتمندۍ سره د هغه عبادت وکړي؛ هغه محبوب -صلی الله عليه وسلم- ورته وفرمايل: «اجْعَلْ يَدَكَ اليُمْنَى عَلَيْهِ، وَقُلْ سَبْعَ مَرَّاتٍ: بِاسْمِ اللهِ، أَعُوْذُ بِعِزَّةِ اللهِ وَقُدْرَتِهِ مِنْ شَرِّ مَا أَجِدُ وأُحَاذِر»"خپل ښی لاس دې د درد پر ځای کېږده او اوه ځلې ووايه: : «بِاسْمِ اللهِ، أَعُوْذُ بِعِزَّةِ اللهِ وَقُدْرَتِهِ مِنْ شَرِّ مَا أَجِدُ وأُحَاذِر» په نوم د الله؛ د الله په عزت او ځواک سره د هغه څه له شر څخه پناه نيسم چې زه يې احساسوم او ځان ترې ژغورم. [مسلم روايت کړی]

فکر وکړه!

هغه –تبارک و تعالی- خپل عزيز نوم له خپلو نورو نومونو سره ترلی دی: (قوی، حکيم، ټول پوه، ستايل شوی، بخښونکی، ډالۍ ورکوونکی او ځواکمن).
او دا - په الله قسم! - په مونږ باندې د هغه د رحمت، خير او احسان له کمال څخه دی.
دا زمونږ د رب د نومونو په کمال او د هغه په عالي صفتونو دليل دی، او دا چې دغه نومونه يو بل سره يوځای دي؛ نو هغه –سبحانه و تعالی- په خپل بشپړ عزت، قوت، ځواک، او سخت نيولو سره؛ په خپل حکمت او پوهه کې کامل دی، په خپلو بندګانو رحم او لطف کوونکی دی، په خپلو چارو، قول، عمل او احکامو کې د ستاينې وړ دی.
د هغه عزت: حکمت، رحم، او عدالت دی، (لَا إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ)(نشته هېڅ لايق د عبادت مګر هم دی دی، چې ډېر غالبه، ښه حکمت والا دی) [آل عمران سورت: ايت 6]. او څرنګه چې د هغه عزت: د کمال او عظمت عزت دی؛ الله د تل لپاره ددې ستاينې مستحق دی، هغه – سبحانه و تعالی- فرمايي: (الْعَزِيزِ الْحَمِيدِ)(ډېر غالب، ډېر ستايل شوي) [ابراهيم سورت: ايت1].
اې هغه مالکه! چې ټولې چارې په اختيار کې لري ... او د هغه قضاوت په هر څه کې پلی کيږي
زه په تا پناه نيسم، اې سخي ذاته چې څوک نه مايوسه کوي ... بنده ستا په عزت باندې پناه او ساتنه غواړي
(سُبْحَانَ رَبِّكَ رَبِّ الْعِزَّةِ عَمَّا يَصِفُونَ (180) ستا رب لره پاکي ده چې د عزت (او غلبې) مالك دی، له هغو خبرو نه چې دوی (مشرکان) يې بيانوي. وَسَلَامٌ عَلَى الْمُرْسَلِينَ (181) او سلام دي وي په رسولانو باندې. وَالْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ (182)) او ټول د کمال صفتونه خاص الله لره دي چې د عالمونو ښه پالونکی دی) [الصافات سورت : ايتونه 180-182].
اې غالب الله! په خپل اطاعت سره مونږ ته عزت راکړه، او ستا د نافرمانۍ له امله مو مه خواروه.

ترټولو زبردست -جل جلاله-

کله چې وخت تير شي، او ورونه دې پرېږدي، او تياره را خواره شي، او ورځې بدلې شي، او ناروغۍ زياتې شي، او مصيبتونه ډير شي، او غمونه لوي شي؛ غږ وکړه: اې الله! اې د ماتو زړونو جبران کونکی ذاته! زما ناتواني جبران کړه او زما په کمزورۍ رحم وکړه؛ نو الله ستا غږ اوري.
الله –عزوجل- د خپل ځان په اړه فرمايي: (هُوَ اللَّهُ الَّذِي لَا إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ الْمَلِكُ الْقُدُّوسُ السَّلَامُ الْمُؤْمِنُ الْمُهَيْمِنُ الْعَزِيزُ الْجَبَّارُ الْمُتَكَبِّرُ ۚ سُبْحَانَ اللَّهِ عَمَّا يُشْرِكُونَ)(دغه الله هغه ذات دی چې نشته هېڅ حق معبود مګر هم دی دی، چې (حقيقي) بادشاه دی، ښه پاک دی، سلامتي ورکوونکی (او) امان ورکوونکی دی، نګهبان (محافظ) ښه غالب (او زورور)، ډېر عظمت والا، ډېر لويی والا دی، الله پاک دی له هغو (شيانو) څخه چې دوی يې ورسره شريکوي) [الحشر سورت : ايت 23].
او الجبار –سبحانه و تعالی- : هغه څوک چې مات شوی زړه جبرانوي، غريبان شتمنوي ، هره سختي آسانوي؛ هغه د هغو کسانو زړونه چې د هغه د عظمت او جلال تابع دي په ځانګړي توګه جبرانوي.
الجبار – سبحانه وتعالی - هر څه باندې غلبه لري؛ هغه ذات چې هر څه هغه ته غاړه ږدي، او ورته تابع دي.
او الجبار – سبحانه وتعالی - د هر څه څخه لوړ او ټول مخلوق څخه پورته دی، په خپل عرش باندې برقرار دی.
يوازې زمونږ رب د قدرت څښتن دی او هغه په خپل ځواک سره ظالمان مغلوبوي، او هغه څوک دی چې په خپل عظمت سره له هغوی څخه لوړوالی لري.
الله –عزوجل- په دې نوم سره د خپل ځان ستاينه وکړه؛ هغه – سبحانه و تعالی - وفرمايل: (الْعَزِيزُ الْجَبَّارُ الْمُتَكَبِّرُ)(ښه غالب (او زورور)، ډېر عظمت والا، ډېر لويی والا دی) [الحشر سورت: آيت 23]. رسول الله -صلی الله عليه وسلم- به په سجده او رکوع کې دا دعا کوله: «سُبْحَانَ ذِي الجَبَرُوْت وَالمَلَكُوتِ وَالكِبْرِيَاء وَالعَظَمَة»"پاکي ده هغه ذات لره چې قهر، سلطنت، غرور او لويی خاوند دی" [صحيح حديث دی. ابوداود روايت کړی].

د هغه مخالفت مه کوه!

الجبار: د الله په حق کې د ستاينې او کمال صفت دی؛ ليکن کله چې د انسان په اړه دا صفت وکارول شي، ډيری وخت: د سپکاوي، نيمګړتيا او د عيب صفت کې کارول کيږي، ايا ته نه وينې هغه انسان چې د جبار يا لويی دعوه کوي؟ ورګه ورته ضرر رسوي، چينجي يې خوري، مچ يې ګډوډوي، او د لوړې په قيد کې وي، او موږوالی يې د مرګ سبب ګرځي؟!
نو لدې کبله؛ پېغمبرانو په ځمکه کې په نا حقه سره د (تجبر او تکبر) له صفتونو څخه خپل قومونه منع کول، او الله تعالی فرمايلي: (وَإِذَا بَطَشْتُم بَطَشْتُمْ جَبَّارِينَ)(او کله چې تاسو نيول کوئ (،نو) نيول کوئ، په داسې حال کې چې ظلم کوونکي يئ) [الشعراء سورت : ايت 130]. او څوک چې کبر وکړي الله – جل جلاله- د هغه په زړه باندې مهر لګوي: (كَذَٰلِكَ يَطْبَعُ اللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ قَلْبِ مُتَكَبِّرٍ جَبَّارٍ)(همداسې الله د تکبر کوونکي او جبر کوونکي په هر (جز د) زړه باندې مهر لګوي) [غافر سورت : ايت 35]، او الله –عزوجل- ظالمانو ته د عذاب ګواښ کړی دی: (وَاسْتَفْتَحُوا وَخَابَ كُلُّ جَبَّارٍ عَنِيدٍ (15)(او (بالاخره) هغو (رسولانو له الله نه) فتحه وغوښته او هر متکبر سرکښه نامراده شو. مِّن وَرَائِهِ جَهَنَّمُ وَيُسْقَىٰ مِن مَّاءٍ صَدِيدٍ (16))(چې د هغه په وړاندې جهنم دی او پر هغه به د وينو زويو اوبه څښولی شي) [ابراهيم سورت: ايت 15-16]. او په حديث کې راغلي: رسول الله -صلی الله عليه وسلم- وفرمايل: «تَخْرُجُ عُنُقٌ مِنَ النَّارِ يَوْمَ القِيَامَةِ؛ لَهَا عَيْنَانِ تُبْصِرَانِ، وَأُذُنَانِ تَسْمَعَانِ، وَلِسَانٌ يَنْطِقُ، يَقُولُ: إِنِّي وُكِّلْتُ بِثَلَاثَةٍ: بِكُلِّ جَبَّارٍ عَنِيدٍ، وَبِكُلِّ مَنْ دَعَا مَعَ اللهِ إِلَهًا آخَرَ، وَبِالمُصَوِّرِينَ»«د قيامت په ورځ به د اور څخه يوه غاړه راښکاره شي؛ هغې لره به سترګې وي چې کتل به کوي، او غوږونه به وي چې اوريدل به کوي، او ژبه به يې وي چې خبرې به کوي، او وايي به: زه په دريو (ډوله خلکو) ګمارل شوې يم: په هر ظالم او سرکښ، هر هغه چا چې له الله سره بل معبود بللی دی، او تصوير جوړوونکي». [صحيح حديث دی. ترمذي روايت کړی].
او د هغه –عليه الصلاة والسلام- څخه په مستند ډول روايت شوی چې فرمايي: «تَحَاجَّتِ الجَنَّةُ وَالنَّارُ؛ فَقَالَتِ النَّارُ: أُوثِرْتُ بِالمُتَكَبِّرِينَ، وَالمُتَجَبِّرِينَ..»«جنت او دوزخ يو بل سره مجادله وکړه نو اور وويل: زه په متکبرانو او متجبرانو باندې ستا څخه غوره شوی يم». [مسلم روايت کړی] .. نو متکبران چيرته دي .. متجبران چيرته دي؟
پادشاهان او د پادشاهانو زامن او هغه څوک چې؟
ټول سرونه به هغوی ته په عاجزۍ سره ځوړند وو؟
د وخت پيښو دوی باندې اواز وکړ، او دوی بدل شول
او وطنونونه يې په نورو وطنونو بدل کړل

د اسمان دروازه وټکوه!

زمونږ د نبي -صلی الله عليه وسلم- له دعاوو څخه: «اللَّهُمَّ! اغْفِرْ لِي، وَارْحَمْنِي، وَاجْبُرْنِي، وَاهْدِنِي، وَارْزُقْنِي»«اې الله! ما وبخښه، پر ما رحم وکړه، ما ورغوه، ما ته لارښوونه وکړه، ما ته روزي راکړه». [صحيح حديث دی. ترمذي روايت کړی].
د ژوند ماتې ډيرې دي، او موږ هره ورځ د دې ژوند له انديښنو سره ماتيږو؛ نو په هره لحظه کې الله –سبحانه و تعالی- ته اړتيا لرو؛ ترڅو زمونږ ماتې ورغوي، او زمونږ کمزورې پياوړې کړي.
ځواني، بودا‌توب، بې وزلي او شتمني، د الله په خاطر، دغه وخت څنګه تېروبير شو؟!
ناروغ په خپل بستر پروت وی، د ناروغۍ سره مبارزه کوي؛ نو غږ کوي چې اې الله! نو زورور او جبار ذات هغه بې وزلي جبرانوي، او د هغه لخوا ورته شفا راښکته شي.
فقير ماتيږي او د خرما د پردې په اندازه هم څه نلري، د بدبختۍ له امله اوښکې تويوي، او د فقر له امله ژاړي، او اسمان ته ګوري او وايي: اې الله! نو، ځواکمن ذات د هغه ماتوالی رغوي، د هغه اړتياوې پوره کوي، او مصيبت يې له منځه وړي.
مظلوم ماتيږي، خپلې ژړاګانې پټوي، او خپلې اوښکې پاکوي، او د الله په دروازه کې پريوځي او وايي: اې الله! نو زورور او جبار ذات د هغه غچ اخلي، او خپل لښکر ورلېږي، او خپل نصرت نازلوي.
بندي په پنجره کې ماتيږي؛ هغه په اوسپنو او زنځيرونو تړل شوی وي؛ نو غږ وکړي چې: اې الله! نو زورور او جبار ذات د هغه کمزورۍ جبران کوي او د هغه لپاره دروازې خلاصوي، او ناګهانه زنځيرونه پرانيستل شي، او خلاصون رامنځ ته شي.
عقيم او بې اولاده ماتيږي، او خپګان يې راونغاړي، اميد يې کمزورۍ شي؛ نو خپل جاي نماز رواخلي، اوږده ژړا وکړي، او غږ وکړي چې: اې ربه ماته له خپلې خوا نيک اولاد راکړه! نو زورور او جبار ذات هغه ورغوي ، او خپل امر او مرسته ورولېږي؛ نو ناشونی شتون ومومي، او مسکا رامنځ ته شي او حمل واخلي.

هغه غالب او جبار – عزوجل- دی؛ غوټي خلاصوي، زړونه، هډوکي او روحونه رغوي، اوښکي وچوي، مصیبتونه او سختی له منځه وړي، او خوشحالی را لیږي.
ټول ورته اواز کوي: زمونږ ستونزه رفع کړه، او زمونږ په کمزوریو رحم وکړه! (يَسْأَلُهُ مَن فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ ۚ كُلَّ يَوْمٍ هُوَ فِي شَأْنٍ) (له ده نه سوال کوي هر هغه څوک چې په ا سمانونو او ځمکه کې دي، هر وخت هغه په یو کار کې دی) [الرحمن سورت: ایت 29].
او که د ځارنې پام ستا خوا ته شو ... نو ته ویده شه ټولې پېښې امن دی
او هره ماته چې تا د الله خوا ته متوجه کوي، هغه به ورغوي حتا که تا وردروي.
الله -عز وجل- فرمایي- : (وَإِن مِّن شَيْءٍ إِلَّا عِندَنَا خَزَائِنُهُ وَمَا نُنَزِّلُهُ إِلَّا بِقَدَرٍ مَّعْلُومٍ)(او نشته هېڅ ځیز مګر زمونږ سره د هغه خزانې دي او مونږ هغه نه نازلوو مګر په معلومې اندازې سره) [الحجر سورت: ایت21]، د هغه –سبحانه و تعالی- په لاس کې د خلاصون کلیاني دي، او که تا ته درد دررسیده او د اندیښنو سره مخ شوی؛ نو تر ټولو پوهه پادشاه ته رجوع وکړه، د زړونو او ماتو رغونکې ته اواز وکړه: ای د مات شویو رغونکیه! زما ماتیدا ورغوه، زما په کمزورۍ رحم وکړه، او زما اندیښنه لرې کړه، (أَمَّن يُجِيبُ الْمُضْطَرَّ إِذَا دَعَاهُ وَيَكْشِفُ السُّوءَ) (بلکې هغه ذات (غوره دی) چې د مجبور (او عاجز) سوال قبلوي، کله چې دغه (الله) وبلي او هغه تکلیف (او سختي) لرې کوي؟) [النمل سورت: ایت 62] .
او ممکن د یو مصیبت په نازلیدو سره یو ځوان ته خفګان او سترتیا ورسیږي،
نو د الله سره د هغه ځخه د وتلو لاره شته
د مصیبتونو حلقې تنګې شي نو چې کله ښېخي تنګې شي
نو کولاو به شي حال دا چې هغه فکر کاوه چې هیڅکله به پرانستل نه شي

مرهم شه!

او په یاد ولرئ: ستونزې د دنیا ماتې دي، نو که تاسو یو څوک په مصیبت کې ولیده؛ نو هغه څوک جوړ شه چې الله یې د هغه د رغونې لپاره کاروي؛ځکه چې تر ټولو لوی اجر به د قیامت په ورځ د هغه چا لپاره چې د خلکو ستونزې حلوي.
په مستند ډول روایت دی چې هغه -صلی الله علیه وسلم- وفرمایل: «مَنْ فَرَّجَ عَنْ مُسْلِمٍ كُرْبَةً؛ فَرَّجَ اللهُ عَنْهُ بِهَا كُرْبَةً مِنْ كُرَبِ يَوْمَ القِيَامَةِ»«څوک چې د مسلمان یوه ستونزه خلاصه کړي؛ الله به یې د قیامت د ورځې له ستونزو څخه یوه ستونزه خلاصه کړي». [مسلم روایت کړی] (وَأَحْسِن كَمَا أَحْسَنَ اللَّهُ إِلَيْكَ) (او احسان کوه، لکه چې تا سره الله احسان کړی دی). [القصص سورت: ایت 77]، (وَاللَّهُ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ)(او الله نېکي کوونکي خوښوي) [آل عمران سورت: ایت 134].
ته د مرهم په ځیر اوسه حتا که تا باندې سخت حالات راشي ...او خوږ شه حتا که نور خلک ستا په مقابل کې تریخ وي
ای الله! ای د ماتو زړونو رغونکیه، زمونږ ماته ورغوه، او زمونږ په ضعف رحم وکړه، او زمونږ له ګناهونو څخه تېر شه؛ ستا په رحمت سره، ای تر ټولو ډېر رحم کوونکیه!

20

د لویې خاوند -جل جلاله-

لویي یوازې د الله –عزوجل- لپاره ده، الله د خپل ځان په تعریف کې فرمایي: (وَلَهُ الْكِبْرِيَاءُ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ ۖ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ) (او خاص ده لره په اسمانونو او ځمکه کې لویي ده او همدی ښه غالب، ښه حکمت والا دی) [الجاثیة سورت : ایت 37]، او الله -تبارك وتعالى- فرمایي- : (هُوَ اللَّهُ الَّذِي لَا إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ الْمَلِكُ الْقُدُّوسُ السَّلَامُ الْمُؤْمِنُ الْمُهَيْمِنُ الْعَزِيزُ الْجَبَّارُ الْمُتَكَبِّرُ ۚ سُبْحَانَ اللَّهِ عَمَّا يُشْرِكُونَ)(دغه الله هغه ذات دی چې نشته هېڅ حق معبود مګر همدی دی، چې (حقیقي) بادشاه دی، ښه پاك دی، سلامتي ورکوونکی (او) امان ورکوونکی دی، نګهبان (محافظ) ښه غالب (او زورور)، ډېر عظمت والا، ډېر لویی والا دی، الله پاك دی له هغو (شیانو) نه چې دوی یې ورسره شریکوي) [الحشر سورت : ایت 23].
زمونږ رب - عزوجل - د ټولو بدیو، ګناهونو، او د بندګانو له ظلم ځخه لوی دی.
او زمونږ رب – سبحانه و تعالی - هغه څوک دی چې د جابرو خلکو پر وړاندې لویي کوي، کله یې چې په عظمت ورسره ځان برخوال کړي.
د هغه – جل و علا- ذات له ټولو بدیو ځخه لوی دی، داسې لویي چې د هغه د صفاتو شان او مقام سره نه ښایي، لکه د حدث او بدی صفتونه.
د کبریا اصل: ډډه کول دي، او زمونږ رب - عزوجل - له نیمګړتیاوو، بدیو او عیبونو ځخه لرې دی.

د عاجزۍ بنده ګي..

د (ت) توری د هغه په نوم (متکبر) کې د ناوړه چلند او تکلف توری نه دي؛ لکه څنګه چې ویل کیږي: فلانی کس لویي کوي خو لوی نه دی، بلکه دغه د (ت) توری د ځانګړتیا او اختصاص لپاره دی.
تکبر له هغه –تبارک وتعالی- پرته بل هیڅا ته نه ښایي؛ ځکه چې پادشاهي یوازې هغه لره ده او له هغه پرته ټول مملوک دي، او یوازې هغه څښتن دی او نور د څښتن تابع دي، هغه یوازینی خالق دی او نور مخلوق دي، او یوازې هغه د کمال، ښکلا، عظمت او جلال په صفاتو کې بې ساری دی.
نو؛ الله –تبارک و تعالی- دا صفت د ځان لپاره ځانګړی کړی، او هر چا چې دغه صفت د ځان لپاره غوره کړ د سخت عذاب ګواښ یې ورته کړی دی.
پدې اړه رسول الله –صلی الله علیه وسلم فرمایي: «قَالَ اللهُ -عز وجل- : الكِبْرِيَاءُ رِدَائِي، وَالعَظَمَةُ إِزَارِي، فَمَنْ نَازَعَنِي وَاحِدًا مِنْهُمَا؛ قَذَفْتُهُ فِي النَّارِ»«چې الله –عزوجل- فرمایلي: غرور زما ځادر دی، او لویی زما لنګ دی، نو څوک چې په دې کې زما سره شخړه وکړي؛ اور ته به یې واچوم». [صحیح حدیث دی. ابوداود روایت کړی].
خطابي فرمایي: «او د ځادر او ازار (لنګ) څخه یې ځکه د مثال په ډول کار واخیست – الله ښه پوهیږي -، وایي: لکه څنګه چې یو سړی په خپل ځادر او ازار کې هیڅوک نه شریکوي؛ نو پدې اساس زه هم نه غواړم چې مخلوق په کبریاء او عظمت کې را سره شریک شي، او الله ښه پوهیږي».
او د مخلوق مقام: د بندګی، تواضع، تسلیمی، او لوی متعال ذات ته غاړه ایښودل دي، هغه د جلال او عزت لرونکی دی. شاید پدې کې به له رازونو څخه یو راز وي چې د رکوع او سجدې په وخت کې د الله یاد وشي،او د هغه د کبریاء او عظمت یادونه په رکوع او سجدې کې وشي.
رسول الله -صلی الله علیه وسلم- به په خپلې رکوع او سجده کې داسې ویل: «سُبْحَانَ ذِي الجَبَرُوْت وَالمَلَكُوتِ وَالكِبْرِيَاءِ وَالعَظَمَة» "پاک دی؛ ځواکمن، د سلطنت، لویی او عظمت څښتن". [صحیح حدیث دی. ابوداود روایت کړی]. او الله –سبحانه و تعالی- خپل پیغمبران او صالح بندګان له تکبر څخه پاک کړي دي، او هغوی له غرور او تکبر څخه پناه غوښتله: (وَقَالَ مُوسَىٰ إِنِّي عُذْتُ بِرَبِّي وَرَبِّكُم مِّن كُلِّ مُتَكَبِّرٍ لَّا يُؤْمِنُ بِيَوْمِ الْحِسَابِ)

(او موسٰی وویل چې بېشکه ما د خپل رب او ستاسو د رب پناه نیولې ده له هر تکبر کوونکي نه، چې د حساب په ورځ ایمان نه لري) [غافر سورت: ایت 27].

پایلو ته فکر وکړه!

او په چا کې چې دا صفتونه وي، د هغه نفس به فاسد شي، د هغې څخه به د هغه نیکی لیرې شي، او په زړه به یې زنګ ولګول شي. (كَذَٰلِكَ يَطْبَعُ اللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ قَلْبِ مُتَكَبِّرٍ جَبَّارٍ) (همداسي الله د تکبر کوونکي او جبر کوونکي په هر(جز د) زړه باندې مهر لګوي) [غافر سورت: ایت 35]، او الله -سبحانه وتعالى وفرمایًل: (إِن فِي صُدُورِهِمْ إِلَّا كِبْرٌ مَّا هُم بِبَالِغِيهِ) (د دوی په سینو کې نه دی مګر کبر چې دوی دغه (د کبر مقتضا) ته رسېدونکي نه دي) [غافر سورت: ایت 56]. د متکبرانو امام ابلیس دی؛ (إِلَّا إِبْلِيسَ اسْتَكْبَرَ وَكَانَ مِنَ الْكَافِرِينَ)(غیر له ابلیس نه، هغه لوبې وکړه او شو له کافرانو څخه) [ص سورت: ایت 74]، دغه صفتونه د ظالمو پادشاهانو دي؛ لکه د فرعون او نورو ظالمانو په څېر: (وَاسْتَكْبَرَ هُوَ وَجُنُودُهُ فِي الْأَرْضِ بِغَيْرِ الْحَقِّ وَظَنُّوا أَنَّهُمْ إِلَيْنَا لَا يُرْجَعُونَ)(او ده او د ده لښکرو په ځمکه کې ناحقه (تکبر او) اولوېي وکړه او دا یې وګڼله چې یقینًا دوی به مونږ ته نه راګرځول کېږي) [القصص سورت: ایت 39]. د چا چې مال او اولاد ډېر شي، او الله سره پرې مقابله وکړي؛ په یقین سره لوېی د هغه زړه ته لاره موندلې، او د حق د منلو مخه یې نیولې ده؛ لکه د ولید بن المغیره په څېر: (ثُمَّ أَدْبَرَ وَاسْتَكْبَرَ)(بیا یې شا کړه او لوېي یې وکړه) [المدثر سورت: ایت 23]. لوېي (تکبر): د هغو ملتونو د بربادۍ لامل دی چې له حقه یې انکار کړی وو؛ (فَأَمَّا عَادٌ فَاسْتَكْبَرُوا فِي الْأَرْضِ بِغَيْرِ الْحَقِّ) (نو هر چې عادیان وو، نو دوی خو په ځمکه کې ناحقه لوېي وکړه) [فصلت سورت: ایت 15]. او الله –عزوجل- د صالح -علیه السلام- د قوم په باره کې فرمایلي: (قَالَ الَّذِينَ اسْتَكْبَرُوا إِنَّا بِالَّذِي آمَنتُم بِهِ كَافِرُونَ)(تکبر کوونکو کسانو وویل: بېشکه مونږ په هغه څه چې تاسو پرې ایمان راوړی دی، کفر کوونکي یو) [الأعراف سورت: ایت 76]. او د متکبرانو انجام: دوزخ او بد برخلیک دی: (أَلَيْسَ فِي جَهَنَّمَ مَثْوًى لِّلْمُتَكَبِّرِينَ) (ایا په دوزخ کې د تکبر کوونکو لپاره ځای نشته!) [الزمر سورت: ایت 60]. او په ترمذي کې نقل شوي دي: چې رسول الله -صلى الله عليه وسلم- وفرمایل: «يُحْشَرُ الْمُتَكَبِّرُونَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ أَمْثَالَ الذَّرِّ فِي صُوَرِ الرِّجَالِ، يَغْشَاهُمُ الذُّلُّ مِنْ كُلِّ مَكَانٍ، يُسَاقُونَ إِلَى سِجْنٍ فِي جَهَنَّمَ، يُقَالُ لَهُ: بُولَسُ، تَعْلُوهُمْ نَارُ الأَنْيَارِ، يُسْقَوْنَ مِنْ عُصَارَةِ أَهْلِ النَّارِ: طِينَةِ الخَبَالِ»«متکبره خلک به د قیامت په ورځ د ورو میږیو په څېر چې د انسانانو په شکل وي حشر کېږي، پداسې حال کې چې له هري خوا ذلت هغوی راګیر کړي وي، دوی به د جهنم زندان ته بوتلل شي، چې هغه ته: بُولَسُ وایي، د دوی په سر به د اورونو اور وي،او دوی ته به د دوزخیانو د وینو او زخمونو زوی ورځښول کېږي» [صحیح حدیث دی] - الله دي مونږ له دې څخه وساتي-.

دارو (علاج):

او څوک چې په لوېي (تکبر) اخته وي، هغه دې خپل باطن ته د هوښیارانو په څېر وګوري، او خپل ظاهر ته دې د حیواناتو په څېر نه ګوري!
او د خپل وجود اصل دې په یاد راولي، او دا چې له کوم ځایه راوتلی دی؟ او په دې دنیا کې یې پای.. بد بویه لرونکي مرداره ده!
ویل شوي دي : «مطرف بن عبدالله بن الشخير مهلب بن ابی صفره ته وکتل، په داسي حال کې چې هغه یوه چېن اغوستې وه او تر شا یې ځان پسې کش کوله، او په تکبر سره روان و، ویې ویل: اي ابو عبدالله! دا څه دول تګ دی چې الله او د هغه رسول ورځخه کرکه کوي؟ المهلب وویل: ته ما نه پیژنې؟ هغه وویل: زه تاسو پیژنم. ستا پیل یوه وړه او ناځیزه نطفه وه، او ستا پای یو ناپاک بدبویه جسد دی، او ستا په داخل کې دکې او تشې متیازې دي».
که خلک د هغه څه په اړه فکر وکړي چې د دوی په ګیډو کې دي ... نه به ځوانان او نه به لویان د کبر احساس وکړي
مناوي -رحمه الله- فرمایي: «انسان باید هیڅوا ته سپکاوی ونه کړي؛ شاید تحقیر شوی سړی تر ټولو پاک زړه، او تر ټولو پاک عمل، او تر ټولو خالص نیت لرونکی وي، د الله د بندګانو توهینول زیان، ذلت او بې ارزښتي را منځ ته کوي».
ابن تیمیه ویلي: "ویریدونکی ګناهګار له متکبر عبادت کوونکي څخه غوره دی".
هوښیار باید تواضع ولري او د علماوو او ضعیفو خلکو سره ناسته او د ناروغانو پوښتنه وکړي، او څوک چې د ځنکدن په حالت کې وي او مصیبت ځپلی وي د هغه لیدلو ته باید ورشي، د متکبرانو ژوندلیک او د هغوی له حالاتو څخه دې ځان خبر کړي؛ چې هغوی څنګه وو؟ او څه شول؟

ګویا کې تا د پخوانیو خلکو په اړه ندي اوریدلي
او تا په پاتې نورو خلکو کې ونه لیدل چې وخت هغوی سره څه وکړل
که ته نه پوهیږي، نو دا د هغوی کورونه دي
له تا وروسته بادونو او قبرونو نابود کړل

اي الله! مونږ له تا څخه ستا په المتکبر (لوېي) نوم سره غوښتنه کوو: ترڅو زمونږ په کمزوریو رحم وکړئ، او زمونږ عیبونه وپوښې، ګناهونه مو وبخښې، او د متکبرانو په ډله کې مو مه شمیرې، اي د جهانونو ربه!

22 - 21

د هر شي پیداکونکی او نوښتګر -جل جلاله-

اي د ځمکې سیلانیه دا طبیعت دی زمونږ سره تم شه ... چې زه تاسو ته د خالق بې مثاله جوړښت دروښایم ... ستاسو شاوخوا ځمکه او اسمان ولرزیدل ... د ښو نښانو او آثارو لپاره
پاک دی هغه ذات چې کایناتو ته یې شکل ورکړی...دا شکلونه دی او هغه تقدیر ټاکونکی دی
اسمانونه او ځمکه چا پیدا کړي؟ میوه او دانه چا پیدا کړي؟ چا سهار جلا کړ او شپه یې د ارام لپاره وګرځوله، لمر او سپوږمی یې په حساب شوي اندازه څرخیږي؟ د انسان پیدایښت چا له خټو څخه پیل کړ؟ چا ټول مخلوق له یو نفس څخه پیدا کړ؟ او هر څه ته یې د پیدایښت بڼه ورکړه او بیا یې ورته هدایت وکړ؟
(هَٰذَا خَلْقُ اللَّهِ فَأَرُونِي مَاذَا خَلَقَ الَّذِينَ مِن دُونِهِ)(دغه د الله مخلوق دی، نو تاسو (ای مشرکانو!) ما ته وښیئ څه شی دی هغه چې دغو (بتانو) پیدا کړي دي، چې غیر له هغه (الله) نه دي). [لقمان سورت: ایت 11].
پاکي ده هغه ذات لره چې عظمت یې د پوهانو ذهنونه حیران کړي!
پاکي ده هغه ذات لره چې د فکر کوونکو په سترګو کې د هغه نوښتونه څرګندیږي!
پاکي دی هغه ذات لره چې د هغه وړانګې د لاري څارونکو بصیرت ځلانده کوي!
(فَتَبَارَكَ اللَّهُ أَحْسَنُ الْخَالِقِينَ)(نو الله ډېر برکت والا دی چې تر ټولو ښه پیدا کوونکی دی) [المؤمنون سورت: ایت 14].
مونږ د الله –عزوجل- د دوو نومونو سره تمکیږو، چې هغه: الخالق او الخلاق (پیدا کوونکی او نوښتګر -جل وعلا-) دي:

الله -سبحانه وتعالى- فرمايي: (إِنَّ رَبَّكَ هُوَ الْخَلَّاقُ الْعَلِيمُ) (بېشكه ستا رب، هم دى ښه پيداكوونكى، بې حده علم والا دى) [الحجر سورت: ايت 86]، او فرمايي: (هُوَ اللَّهُ الْخَالِقُ الْبَارِئُ الْمُصَوِّرُ)(هم دغه الله پيدا كوونكى، (له نشت نه وجود ته) راوړستونكى، صورت وركوونكى دى) [الحشر سورت: ايت 24].

او زمونږ رب هغه ذات دى چې ټول شيان يې له نشت څخه وروسته پيدا كړل، او هغه يې پرته له مخكينۍ بېلگې پيدا كړل، او د الله - سبحانه وتعالى - كړنې د هغې اندازې پورې مقدر شوي دي چې هغه ورته اندازه كړي دي.

د خالق عظمت...

په كايناتو كې هر څه د ده لخوا رامينځته شوي، او هغه يې په ربوبيت او الوهيت اعتراف كوي، او هرڅه چې ته په خپل شاوخوا كې گورئ - او هغه څه چې تاسو يې نه گورئ - د الله تعالى په شتون دلالت كوي؛ هغه هغه ذات دى چې ټول مخلوقات يې پيدا كړي او هغه يې په خپل حكمت سره جوړ او روغ كړي، او هغه يې په خپل حكمت سره انځور كړي، او هغه لا تر اوسه په دې ستر وصف سره يادېږي.

هډوكي يې په غوښو پوښلي، او غوښه يې پوستكي باندې پوښلي، ځاروېو ته يې وړې او ويښتان ور اغوستي، او په جنين كې يې روح د مور په ګېډه كې پو كړى، بيا يې هغه راوويست، روزي يې وركړه، ساتنه يې وكړه، او هغه ته يې ښوونه وكړه، او انسان يې په غوره شكل كې پيدا كړ، او هغه ته يې دوه ستركې، ژبه او دوه شونډې وركړي، او هغه ته يې د خير او شر لاره وښودله. (الَّذِي خَلَقَكَ فَسَوَّاكَ فَعَدَلَكَ (7)(هغه ذات چې ته يې پيدا كړې، نو ته يې ښه برابر كړې. فِي أَيِّ صُورَةٍ مَّا شَاءَ رَكَّبَكَ (8))په هر صورت (شكل) كې چې هغه غوښتل، ته يې پيوند (او جوړ) كړې) [الانفطار سورت: ايتونه 7-8]، (فَتَبَارَكَ اللَّهُ أَحْسَنُ الْخَالِقِينَ)(نو الله ډېر بركت والا دى چې تر ټولو ښه پيدا كوونكى دى) [المؤمنون سورت : ايت 14].

او همدارنګه ګواهي وركوي، چې الله پاك ... نوښتګر دى او ددې جسدونو بېرته را ژوندى كونكى دى

زمونږ رب – تبارك و تعالى – مخلوقات پيدا كړي دي ترڅو هغه وپېژني او عبادت يې وكړي: (وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ)(او ما پېريان او انسانان ندي پيدا كړي مګر د دې لپاره چې دوى زما عبادت وكړي) [الذاريات سورت : ايت 56].

د كائناتو همغږي:

ټول مخلوقات يې ځايه او يا د لوبو لپاره ندي پيدا شوي – الله لدې څيز څخه پاك او منزه دى! - هغه – تبارك و تعالى- فرمايي: (وَمَا خَلَقْنَا السَّمَاءَ وَالْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا لَاعِبِينَ)(او مونږ اسمان او ځمكه او هغه څه چې د دواړو په مينځ كې دي (داسې) ندي پيدا كړي، چې لوبې كوونكي يو) [الأنبياء سورت: ايت 16].

شته ټول موجودات د رب –تبارك و تعالى- د صفتونو او ستاينو شاهدان دي، دا ټول په زړه پورې نومونو او د دوى واقعيتونو ته اشاره كوي، هغوى ته اواز كوي او هغوى ته اشاره كوي.

د مخلوقاتو كرښو ته پام وكړه، ځكه چې ... تا ته د ستر واكمن (پادشاه) څخه پيغامونه دي ... او په هغو كې ليكل شوي كه په ريښتيا سره دغو كرښو ته پام وكړي ... چې له الله پرته هرڅه باطل دي

د خپل رب د صفتونو اثبات ته اشاره كوي ... چوپ او صامت كائنات لارښوونه كوي، او هغه څوك چې ګويا دى

الله -سبحانه وتعالى- فرمايلي- : (إِنَّا كُلَّ شَيْءٍ خَلَقْنَاهُ بِقَدَرٍ)(بېشكه مونږ هر شي لره، مونږ هغه په (ازلي) اندازې سره پيدا كړى دى) [القمر سورت: ايت 49].

ډاكټران وايي: د ستوني جوړښت په خورا دقت سره اندازه شوى دى؛ ځكه چې كه د اوسني حالت په پرتله لږ څه پراخه شوى واى، د انسان غږ به ورك شوى واى؛ او كه د اوسني حالت په پرتله لږ څه تنګ شوى واى، تنفس كول به ستونزمن شوي واى، يا به تنفس آرام واى خو غږ به ورك شوى واى، او يا به غږ واضح وى خو تنفس به ستونزمن واى.

(صُنْعَ اللَّهِ الَّذِي أَتْقَنَ كُلَّ شَيْءٍ ۚ إِنَّهُ خَبِيرٌ بِمَا تَفْعَلُونَ)[(وګورئ) كاريګري د الله هغه چې هر شى يې محكم كړى دى، بېشكه هغه ښه خبردار دى په هغو كارونو چې تاسو يې كوئ] [النمل سورت: ايت 88].

كه اوسني حالت څخه زمونږ د ستركو ليد له خپل حد څخه ډير واى، زمونږ ژوند به دوزخ واى!

كه تاسو د اوبو هغه پيالې ته وګورئ چې تاسو يې اوس څښئ، تاسو به هغه روښانه، صفا، خواږه ووينئ، او كه ستاسو د ستركو ځواك لږ څه زيات شوى واى، او د هغې دقت ډير واى، نو تا به ډډى پيالې كې عجيب او غريب او ناشنا ژوندي كائنات، او بې شمېره ګټور جراثيم ليدلى واى! نو هغه مهال به دى هيڅكله اوبه نه وى څكلى، (إِنَّا كُلَّ شَيْءٍ خَلَقْنَاهُ بِقَدَرٍ) بېشكه مونږ هر شي لره، مونږ هغه په (ازلي) اندازې سره پيدا كړى دى. [القمر سورت: ايت 49]. او كه د اورښلو كچه لږه لوړه شوى واى، نو د شپې به دې خوب نه و كړاى؛ ځكه چې ټول غږونه به دې تر لاسه كول، يوازې ستا په معده كې د هاضمې سيستم غږونه تقريبا د يوې لوى كارخاني په څېر دي، (إِنَّا كُلَّ شَيْءٍ خَلَقْنَاهُ بِقَدَرٍ)(بېشكه مونږ هر شي لره، مونږ هغه په (ازلي) اندازې سره پيدا كړى دى) [القمر سورت: ايت 49]. كه د لمس حاسه زياته شوي وى، تا به د ساكن بريښنا احساس كړي وه چې ستا ژوند به په يوه نه زغمونكي دوزخ بدل شوى و، (وَفِي أَنفُسِكُمْ ۚ أَفَلَا تُبْصِرُونَ)(او ستاسو په ځانونو كې هم، ايا نو تاسو نه وينئ) [الذاريات سورت: ايت 21]. (هَٰذَا خَلْقُ اللَّهِ فَأَرُونِي مَاذَا خَلَقَ الَّذِينَ مِن دُونِهِ) (دغه د الله مخلوق دى، نو تاسو (اى مشركانو!) ما ته وښيئ څه شى دى هغه چې دغو (بتانو) پيدا كړى دى، چې غير له هغه (الله) نه دي) [لقمان سورت: ايت 11]. او د ځينو هغو كسانو په اړه به حيران شي چې د فطرت معكوس او د ناروغه زړونو خاوندان دي! دوى د الله په اړه استدلال كوي، حال دا چې الله د دوى په ضميرونو كې ځاى په ځاى شوى دى: (وَجَحَدُوا بِهَا وَاسْتَيْقَنَتْهَا أَنفُسُهُمْ) (او دوى له دغو (معجزو) نه انكار وكړ، حال دا چې د دوى نفسونو په دغو يقين كړى و) [النمل سورت: ايت 14]. (وَلَئِن سَأَلْتَهُم مَّنْ خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ لَيَقُولُنَّ اللَّهُ ۚ قُلِ الْحَمْدُ لِلَّهِ ۚ بَلْ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ)(او قسم دى كه ته له دوى نه پوښتنه وكړي چې اسمانونه او ځمكه چا پيدا كړي دي (، نو) دوى به خامخا ضرور ووايي چې الله، ته ووايه: ټول د كمال صفتونه خاص الله لره دي بلكې د دوى زياتره نه پوهيږي) [لقمان سورت: ايت 25].

ډاډه اوسه!

او مؤمن پوهيږي چې هغه خالق ته ګران دى؛ نو پدې سره د هغه ځان ډاډمنيږي او پوهيږي چې هغه چا چې پيدا كړى دى هغه به يې له پامه ونه غورځوي، او الله به د هغه ساتنه وكړي، او دا چې هغه په خپلې سختى او خوښى، په شتمنۍ او فقر، په سختى او خوشحالیو ټولو حالتونو كې په خير دى، (أَلَا إِنَّ أَوْلِيَاءَ اللَّهِ لَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ)(خبر شئ! بېشكه د الله دوستان چې دي؛ پر هغوى باندې نه څه وېره شته او نه دوى غمجن كيږي) [يونس سورت: ايت 62].

اې الله! مونږ له تا څخه ستا په نوم چې خالق دى، غوښتنه كوو، چې مونږ د خپلو اولياوو په ډله كې وشميرې.

پیداکوونکی -جل جلاله-

د هغه -صلی الله علیه وسلم- څخه روایت دی چې هغه فرمایلي: «قَالَ سُلَيْمَانُ بْنُ دَاوُدَ -علیهما السلام- : لَأَطُوفَنَّ اللَّيْلَةَ عَلَى مِائَةِ امْرَأَةٍ، أَوْ تِسْعٍ وَتِسْعِينَ؛ كُلُّهُنَّ يَأْتِي بِفَارِسٍ يُجَاهِدُ فِي سَبِيلِ اللهِ، فَقَالَ لَهُ صَاحِبُهُ: إِنْ شَاءَ اللهُ، فَلَمْ يَقُلْ: إِنْ شَاءَ اللهُ، فَلَمْ يَحْمِلْ مِنْهُنَّ إِلَّا امْرَأَةٌ وَاحِدَةٌ؛ جَاءَتْ بِشِقِّ رَجُلٍ.سلیمان بن داود -علیهما السلام- وویل: زه به نن شپه په سلو ښځو، یا نهه نوي ښځو باندې وګرځم، دوی ټول به داسې غازیان دنیا ته راولي چې د الله په لاره کې به جهاد وکړي، ملګري یې ورته وویل: ان شاء الله ووایه، هغه ان شاء الله ونه وېل، له دوی څخه یوازې یوه یې حامله شوه؛ هغې هم نیمایي هلک وزیږاوه. وَالَّذِي نَفْسُ مُحَمَّدٍ بِيَدِهِ! لَوْ قَالَ: إِنْ شَاءَ اللهُ؛ لَجَاهَدُوا فِي سَبِيلِ اللهِ فُرْسَانًا أَجْمَعُونَ»په هغه ذات مي دې قسم وي چې د محمد نفس (ساه) د هغه په لاس کې دی! که چېرته یې إِنْ شَاءَ اللهُ ویلی وی، نو دوی ټولو به د الله تعالی په لاره کې د شاهسوارانو په شکل جهاد کړی وی. [متفق علیه]. بنده د الله –عزوجل- له دروازې پرته خپلو ارتیاوو ته لاس رسی نه لري؛ نو الله هغه: (الْخَالِقُ الْبَارِئُ الْمُصَوِّرُ ۖ لَهُ الْأَسْمَاءُ الْحُسْنَىٰ ۚ يُسَبِّحُ لَهُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ ۖ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ)(هم دغه الله پیدا کوونکی، (له نیشت نه وجود ته) راوېستونکی، صورت ورکوونکی دی، خاص د همده لپاره تر ټولو ښکلي نومونه دي، د ده پاکې بیانوي هر هغه شی چې په اسمانونو او ځمکه کې دي، او هم دی ښه غالب، ډېر حکمت والا دی) [الحشر سورت: ایت 24]. یا الله ټوله ستاینه تا لره ده! مورږ ته دی د تخلیق نعمت ډالی کړ چې داسې د یادولو (ورږ) شی نه و: (هَلْ أَتَىٰ عَلَى الْإِنسَانِ حِينٌ مِّنَ الدَّهْرِ لَمْ يَكُن شَيْئًا مَّذْكُورًا)(یقیناً په انسان باندې داسې وخت هم راغلی دی چې دی څه داسې د یادولو (ورږ) شی نه و) [الإنسان سورت: ایت 1]. او الله –عزوجل- خپل لوړ ذات په البارئ -جل وعلا- نوم سره د خپل ځان ستاینه وکړه، په خپلې دې وینا سره چې فرمایي: (هُوَ اللَّهُ الْخَالِقُ الْبَارِئُ الْمُصَوِّرُ) (هم دغه الله پیدا کوونکی، (له نیشت نه وجود ته) راوېستونکی، صورت ورکوونکی دی) [الحشر سورت: ایت 24].

البرء په لغت کې: دوه معناوي لري؛ لومړی: پیدا کول.

دویم: له یو څه څخه ځان لرې کول او له هغه څخه ځان خلاصول.

او د برئ معنا: کله چې پاک او لرې شي.

زمونږ ساه اچونکی رب: پیدا کوونکی او نوښتګر دی چې له نشت څخه شته کوي، او هغه؛ هغه ذات دی چې ځینې مخلوق یې پر نورو غوره کړی دی، او یو نسل یې له بل څخه توپیر کړی، او هر مخلوق یې په داسې طریقه پیدا کړی چې د هغه د جوړښت هدف سره مناسب دی؛ هغه یو شی له هیڅ شي څخه پیدا کوي، او هغه ته داسې ځانګړتیا ورکوي چې د نورو مخلوقاتو څخه توپیر لري.

او هغه –سبحانه و تعالی- دی چې مخلوق یې له توپیر او تنافر څخه لرې ساتلی دی؛ (الَّذِي خَلَقَ سَبْعَ سَمَاوَاتٍ طِبَاقًا ۖ مَّا تَرَىٰ فِي خَلْقِ الرَّحْمَٰنِ مِن تَفَاوُتٍ ۖ فَارْجِعِ الْبَصَرَ هَلْ تَرَىٰ مِن فُطُورٍ)(هغه (الله) چې اووه اسمانونه یې طبقي طبقي (لاندې باندې) پیدا کړي دي، ته به د رحمٰن په پیداکونه کې هیڅ خلل (او فرق) ونه ویني، پس سترګې ښپرته راواړه، ایا ته کوم ځیري والی (او چاود) ویني) [الملك سورت: ایت 3].

زمونږ پیداکوونکی رب په خپل ذات، صفاتو او اعمالو کې له هر ډول نیمګړتیاوو او عیبونو څخه پاک دی.

او د هغه په البارئ نوم کې د هغه ټول مخلوق لیدل کیږي.

او د هغه لطفونه تل لیدل کیږي او ښکته کیږي

نو پاکي ده هغه ذات لره چې ټول مخلوق ورته سجدې کړي

کله چې هغوی تسبیح، تکبیر او تهلیل وایي

الله -سبحانه وتعالی- فرمایي- : (هُوَ اللَّهُ الْخَالِقُ الْبَارِئُ الْمُصَوِّرُ) (هم دغه الله پیدا کوونکی، (له نیشت نه وجود ته) راوېستونکی، صورت ورکوونکی دی). [الحشر:24].

الخلق: یعني تقدیر.

البرء: له هیڅ څخه پیدا کول.

او التصویر: انځور ورکول دي.

نو کله چې الله - عزوجل – وغواړي چې یو شی پیدا کړي په خپلې پوهې او حکمت سره هغه اندازه کوي، نو هغه یې په خپل علم او حکمت سره جوړوي - یعني: هغه پیدا کوي؛ په داسې شکل چې خپله یې اراده کړي وي او غوښتلي یې وي –سبحانه و تعالی-.

نا څاپي نه دی..

له یوه حکیم نه پوښتنه وشوه: الله دی څنګه پېژندلی؟ هغه وویل: د مخلوقاتو په پاڼو کې د ورتیا په قلمونو سره؛ (الَّذِي أَحْسَنَ كُلَّ شَيْءٍ خَلَقَهُ)(هغه (الله) چې ښایسته کړی یې دی هر شی چې ده پیدا کړی دی) [السجدة سورت: ایت 7]، (مَا خَلَقْنَاهُمَا إِلَّا بِالْحَقِّ)(مونږ دوی دواړه نه دي پیدا کړي مګر په حقه سره) [الدخان سورت: ایت 39].

د ځمکې د نباتاتو په اړه فکر وکړه او وګوره ... د هغه څه نښې چې پاڅا پیدا کړي ... د سپینو زرو څخه جوړې شوې چشمې ... چې د وهل شوو سرو زرو په څېر دي

سترګو په تور کې ګواکې د سرو زرو شفافه ټوټه ده ... دا پدې دلالت کوي چې الله لره هیڅ شریک نشته

(قُلِ انظُرُوا مَاذَا فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ)(ته (ورته) ووایه: تاسو وګورئ په اسمانونو او ځمکه کې څه (څه دلیلونه) دي) [یونس سورت: ایت 101]، آیا د هغه له جوړښت او په زړه پورې تخلیق، او حیرانونکی ورتیا، او د هغه د حکمت له نخښو پرته بل څه شته؟! تر ټولو د الوهیت مستحق څوک دی؟ ایا هغه څوک چې پیدا کوونکی دی آیا تر ټولو لومړی د عبادت، ستاینې او یووالي مستحق ندی؟! او ډیری خلک پوهیږي چې دا ټول الله پیدا کړي دي؛ لیکن ډیری یې مشرکان دي؛ (وَمَا يُؤْمِنُ أَكْثَرُهُم بِاللَّهِ إِلَّا وَهُم مُّشْرِكُونَ) (او د دوی زیاتره پر الله ایمان نه لري، مګر په داسې حال کې چې دوی شرک کوونکي وي) [یوسف سورت: ایت 106]، نو خلک یې په دوه ډولو وویشل:

مؤمنان: او هغوی تر ټولو غوره مخلوق دي.

او مشرکان: او دوی تر ټولو بد مخلوق دي.

او بنده خپل عمل ته ګوري؛ که ښه وي، نو د الله شکر دي ادا کړي؛ ځکه چې هغه یې د نیکۍ وړ ګرځولی، او که هغه یې خپل ځان او نفس ته پریښی و، او د الله په تقوا سره یې سپمولی نه وي؛ هغه به تر ټولو بد مخلوق وی.

له همدی امله موسی -علیه السلام- خپل قوم ته امر وکړ چې الله ته توبه وباسي، کله چې دوی په الله باندې د ایمان لرلو څخه انحراف وکړ، او د ځان لپاره یې د خوسکي په ښه د خپلو ګانو څخه بت جوړ کړ: (وَإِذْ قَالَ مُوسَىٰ لِقَوْمِهِ يَا قَوْمِ إِنَّكُمْ ظَلَمْتُمْ أَنفُسَكُم بِاتِّخَاذِكُمُ الْعِجْلَ فَتُوبُوا إِلَىٰ بَارِئِكُمْ

فَاقْتُلُوا أَنفُسَكُمْ ذَٰلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ عِندَ بَارِئِكُمْ فَتَابَ عَلَيْكُمْ ۚ إِنَّهُ هُوَ التَّوَّابُ الرَّحِيمُ) (او (ياد کړه) هغه وخت چې موسٰی خپل قوم ته وويل: ای زما قومه! يقيناً تاسو د سخي په (معبود) نيولوسره په خپلو ځانونو باندې ظلم کړی دی، لهٰذا خپل خالق ته توبه وباسئ، نو خپل ځانونه قتل کړئ، دا (وژل) ستاسو لپاره ستاسو د خالق په نيز بهتر دي، بيا هغه ستاسو توبه قبوله کړه، يقيناً هم هغه ښه توبه قبلوونکی، بې حده رحم کوونکی دی) [البقرة سورت: ايت 54].

او مؤمن هرکله چې د الله تعالی له ښکلو نومونو ځخه په يو نوم پوه شي او زده يې کړي؛ د هغه په عزت او سرلوړی کې لوړوالی راځي، او د الله –عزوجل- سره يې شوق او مينه زياتيږي، او د دې نوم په پيژندلو سره الله ته نږدی کيږي.

او هغه پوهيږي چې الله عزوجل - په هر څه باندې قادر دی.

اې ناشنا پيداکوونکی ذاته! پر مونږ رحم وکړه، او خپل رحمتونه پر مونږ نازل کړه.

24

صورت جوړونکی -جل جلاله-

ابن القيم -رحمه الله- فرمايلي: او که تاسو د هغه ځه په اړه فکر وکړئ چې الله –سبحانه و تعالی- په خپل کتاب کې خپلو بندګانو ته د فکر کولو بلنه ورکړې؛ هغه –سبحانه و تعالی- به تاسو ته د هغه د پيژندلو، د توحيد، صفات، کمال، او د هغه د عظمت ستاينو لارښوونه وکړي.

د کائناتو، ځمکې، او د ټولو افقونو په کتاب کې ځومره درسونه دي ... عقلمندو، ځيړونکو او د نظر خاوندانو لپاره

د زمکې په ټولو ځنډو کې ... په ځان کې، په اوازونو او تصويرونو کې

مونږ د الله –تبارک وتعالی- د صورت جوړوونکي نوم سره تم کيږو:

الله -سبحانه وتعالی- فرمايلي: (هُوَ اللَّهُ الْخَالِقُ الْبَارِئُ الْمُصَوِّرُ)(هم دغه الله پيدا کوونکی، (له نشت نه وجود ته) راوښتونکی، صورت ورکوونکی دی). [الحشر سورت: ايت 24]. زمونږ رب –سبحانه و تعالی-، هغه ذات چې خپل مخلوقات يې لکه ځنګه چې غوښتل، جوړ کړل، او ټول موجودات يې جوړ کړل؛ هغه يې ترتيب او هر يو ته يې يو ځانګړی انځور ورکړ، او يو متفاوت شکل يې ورکړ چې د هغې په تنوع او کثرت کې توپير لري، او هغه – سبحانه و تعالی - هر يو انځور په ځانګړي توګې سره سم جوړ کړ، ځرنګه چې هغه يې غواړي. او په هغه شکل چې هغه غوره کړی وي، او په هر کيفيت سره چې ويې غواړي پلی کوي: (فِي أَيِّ صُورَةٍ مَّا شَاءَ رَكَّبَكَ)(په هر صورت (شکل) کې چې هغه غوښتل، ته يې پيوند (او جوړ) کړی) [الانفطار سورت: ايت 8].

زمونږ رب – سبحانه و تعالی- هغه ذات دی چې خپل مخلوق يې چمتو کړی چې د هغوی شکلونه او بدنونه د هغه د تقدير، پوهې او رحمت سره توافق لري، او د مخلوقاتو منافعو او ګټو سره مطابقت لري؛ دا په مختلفو انځورونو، او په مختلفو بڼو سره جوړ شوی؛ له اوږد او لنډ، ښکلا او بدرنګی، نارينه او ښځينه، هر يو په خپلې ځانګړي طريقې سره.

هغه – سبحانه و تعالی - فرمايلي: (وَلَقَدْ خَلَقْنَاكُمْ ثُمَّ صَوَّرْنَاكُمْ)(او يقيناً يقيناً مونږ تاسو پيدا کړئ، بيا مو ستاسو صورتونه جوړ کړل) [الأعراف سورت: ايت 11]، او فرمايلي يې دي: (وَصَوَّرَكُمْ فَأَحْسَنَ صُوَرَكُمْ ۖ وَإِلَيْهِ الْمَصِيرُ)(پس ستاسو صورتونه يې ډېر ښکلي کړي دي او خاص ده ته ښېرته ورتګ دی) [التغابن سورت: ايت 3].

اې له مونږ په غيب او حاضر باندې پوه ذاته

اې د مخلوقاتو، جوړښت او انځور ورکولو ربه

ما ګواهي ورکړه چې ته يو او واحد ذات يې

داسي ګواهي چې نه غير عادلانه ده او نه دروغ

په پټه او ښکاره مې ستا لوری ته خپل مخ وګرځاوه

تا لره ټولې ستاينې، تهليلونه او تکبيرونه دي

او هغه –سبحانه و تعالی- فرمايلي: (هُوَ اللَّهُ الْخَالِقُ الْبَارِئُ الْمُصَوِّرُ)(هم دغه الله پيدا کوونکی، (له نيست نه وجود ته) راوښتونکی، صورت ورکوونکی دی) [الحشر سورت: ايت 24]، نو دا دری نومونه: الخالق (د هر شي پيداکونکی)، البارئ (د نشت نه وجود ته راوستونکی)، المصور (صورت جوړوونکی) که سره يوځای شي، د هر يو لپاره يوه معنی په ګوته کوي؛ دلته تخليق: تقدير دی، او البرء دلته: اختراع ده، او التصوير دلته: هرڅه ته خپل انځور ورکول دي، او کله چې يو له بل ځخه جلا شي، معنا يې يو ده. زمونږ رب – سبحانه و تعالی-، اراده وکړه او اندازه يې کړل او فرمان يې ورکړ او بيا يې جوړ کړ، يعنی: هغه يې پيدا کړی، بيا يې هر مخلوق په مناسب شکل سره ځانګړی کړی: (سُبْحَانَ اللَّهِ عَمَّا يَصِفُونَ) (پاك دی الله له هغو خبرو نه چې دوی يې بيانوي) [المؤمنون سورت: ايت 91]. رسول الله -صلی الله عليه وسلم- به په سجده کې ويل: «اللَّهُمَّ لَكَ سَجَدْتُ، وَبِكَ آمَنْتُ، وَلَكَ أَسْلَمْتُ، سَجَدَ وَجْهِي لِلَّذِي خَلَقَهُ، وَصَوَّرَهُ، وَشَقَّ سَمْعَهُ وَبَصَرَهُ، تَبَارَكَ اللهُ أَحْسَنُ الخَالِقِينَ»«اې الله، تا ته مې سجده وکړه، او په تا مې ايمان راوړ، او ما تاته ځاڼه کېښوده، زما مخ هغه ذات ته سجده کړي ده چې هغه يې پيدا کړی، غوږ او سترګه يې ورته جوړ کړي، الله ډير د برکت خاوند او تر ټولو غوره خالق دی». [مسلم روايت کړی].

بشپړ دلالتونه:

د انسان پيدايښت: د فکر کولو لپاره نخښه، د عبرت اخيستونکو لپاره عبرت، او د نصيحت اخيستونکو لپاره موعظه ده. (وَفِي أَنفُسِكُمْ ۚ أَفَلَا تُبْصِرُونَ) (او ستاسو په ځانونو کې هم، ايا نو تاسو نه وينئ) [الذاريات سورت: ايت 21].

د انسان او د هغه د خلقت په ذات کې: د هغه د خالق او پيدا کونکي په اړه ترټولو لوی دليلونه دي.

او انسان ته تر ټولو نږدې شی: د هغه ځان دی، او هغه کې د حيرانتيا شيان دی چې د الله –جل و علا- د عظمت ځرګندونه کوي - چې عمرونه به تير شي خو مونږ به د هغو په ځينو باندې واقف شو، مګر انسان له هغه ځخه مخ اړوي، او که انسان لږ فکر وکړي له خپل کفر او انکار ځخه به واوړي، (قُتِلَ الْإِنسَانُ مَا أَكْفَرَهُ (17) (انسان دې هلاك کړی شي، دی ځومره ډېر ناشکره دی!) مِنْ أَيِّ شَيْءٍ خَلَقَهُ (18) (دی دغه (الله) له ځه شي نه پيدا کړی دی؟ مِن نُّطْفَةٍ خَلَقَهُ فَقَدَّرَهُ (19) له نطفې نه يې پيدا کړی دی، پس دی يې اندازه کړی دی. ثُمَّ السَّبِيلَ يَسَّرَهُ (20) بيا يې ده ته لاره ور اسانه کړې ده. ثُمَّ أَمَاتَهُ فَأَقْبَرَهُ (21) بيا يې دی مړ کړ، نو دی يې په قبر کې کېښود. ثُمَّ إِذَا شَاءَ أَنشَرَهُ (22)) بيا چې کله وغواړي دی به ژوندی کړي) [عبس سورت: ايتونه 17-22]. له اوو مليارډو ځخه زيات انسانان د ځمکې پر سر ژوند کوي، هر يو يې د نورو انځورونو، ځانګړتياوو، رنګونو او بدنونو کې توپير لري.. او پلار يې يو دی او مور يې يوه ده: آدم او حوا، مګر دا د الله –تبارک و تعالی- جوړښت دی؛ (صُنْعَ اللَّهِ الَّذِي أَتْقَنَ كُلَّ شَيْءٍ ۚ إِنَّهُ خَبِيرٌ بِمَا تَفْعَلُونَ) [(وګورئ) کاريګري د الله؛ هغه چې هر شی يې محکم کړی دی، بېشکه هغه ښه خبردار دی په هغو کارونو چې تاسو يې کوئ] [النمل سورت: ايت 88]، آيا دا ټول د شکر او مننې قابل ندي؟! بنده د الله –سبحانه و تعالی- نعمتونه کله چې د مور په رحم کې

نطفه و ويني، بيا يې غوږ او ليد جوړ کړ او په هغه کې يې روح واچاوه، بيا يې هغه ته خواږه او اوبه ورکړې، او جامې يې ورواغوستلې، هغه ته يې پناه ورکړه او هغه يې وساته، او له هرڅه ځخه چې يې وغوښتل هغه ته يې ورکړل؛ (أَلَمْ نَجْعَل لَّهُ عَيْنَيْنِ (8) ايا مونږ ده ته دوه سترګې نه دي ورکړي. وَلِسَانًا وَشَفَتَيْنِ (9) او يوه ژبه او دوه شونډې. وَهَدَيْنَاهُ النَّجْدَيْنِ (10)) اومونږ ده ته دوه لارې ښودلې دي) [البلد سورت: ايتونه 8-10].
يو له سترو شکرونو ځخه دا دی چې: د الله –عزوجل- نعمتونو ځخه د هغه په فرمانبرداری کې کار واخيستل شي، او د هغه له نافرمانۍ او هغه ځه ځخه چې هغه ناراضه کوي ځان وساتل شي.

بالاخره..

عاقل انسان د خلکو په شکلونو او انځورونو پسې نه خاندي، ځکه چې هغه پوهيږي چې دا ټول الله تعالى پيداکړي، (هُوَ الَّذِي يُصَوِّرُكُمْ فِي الْأَرْحَامِ كَيْفَ يَشَاءُ ۚ لَا إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ) (دی همغه ذات دی چې په رَحِمونو کې ستاسو شکلونه (صورتونه) جوړوي ځنګه چې وغواړي، نشته هيڅ لايق د عبادت مګر هم دی دی، چې ډير غالبه، ښه حکمت والا دی). [آل عمران سورت: ايت 6].
نو الله : الخالق (د هر شي پيداکونکی)، البارئ (نا اشنا ډول پيداکوونکی)، المصور (صورت جوړونکی) دی؛ بد شکل لرونکی انسان هيڅ ګناه نلري ترڅو هغه ته پيغور ورکړل شي او ملامت شي، او د ښکلي شکل لرونکي انسان هيڅ غوره والی او ځواک نه لري ترڅو د هغه ځخه منه وشي او پورته وشميرل شي.
يو سړي حکيم ته وويل: اې بد ځېره لرونکيه! هغه ورته وويل: زما د مخ جوړول زما په اختيار کې نه و ترڅو چې ما ښکلی کړی و، نو که ځوک د هنر کار ته سپکاوی وکړي، نو هغه د هغه جوړونکي ته سپکاوی کوي. حديث کې راغلي: رسول الله -صلى الله عليه وسلم- فرمايلي: «كُلُّ خَلْقِ اللهِ -عز وجل- حَسَنٌ»"د الله –جل جلاله- ټول مخلوقات ښايسته دي". [«د الباني السلسلة الصحيحة»].
که تا په مصيبت اخته کس وليده؛ نو د هغه د رغيدو لپاره د الله ستاينه وکړه، او لکه ځنګه چې ويل شوي: "په خپل ورور باندې مسخره مه کوه، ځکه چې الله به هغه روغ کړي او تا به رنځور کړي"
عبدالله بن مسعود -رضي الله عنه- به ويل: "مصيبت ويلو ته سپارل کيږي، که چيرته زه سپې باندې وخندم، زه ډارپږم چې زما ځخه به سپی جوړ شي". او د ابراهيم النخعي –رحمه الله- ځخه نقل شوي، هغه ووېل: " زه چې کله عيبجن شی وګورم، هيڅ شی ما نه منع کوي چې د هغه په اړه خبرې وکړم پرته لدې چې زه هم د هغه په ځير اخته نشم".
اې الله! اې الخالق (د هر شي پيداکونکی)، البارئ (نااشنا پيداکوونکی)، المصور (صورت جوړونکی) ذاته ! مورږ له تا ځخه سوال کوو چې: مورږ د خپل غوره مخلوق ځخه وګرځوه، او مورږ باندې تا ته د وړاندې کيدلو په ورځ رحم وکړه.

د ګناه عفوه کوونکی -جل جلاله-

کله چې ګناهکارانو واورېدل: (فَأُولَٰئِكَ عَسَى اللَّهُ أَن يَعْفُوَ عَنْهُمْ ۚ وَكَانَ اللَّهُ عَفُوًّا غَفُورًا)(نو دغه خلق (چې دي) امېد دی چې الله به هغوی ته بخښنه وکړي او الله له ازله ښه عفوه کوونکی، ښه بخښونکی دی) [النساء سورت: ايت 99]؛ د عاجزۍ لاسونه يې پورته کړل، خپل شکايتونه يې هغه ته وړاندې کړل، د هغه دروازې ته يې خپل بارونه واچول، د هغه ځنګ ته يې پناه ويوړه، ډېره بخښنه يې وغوښتله، او بيا هغوی اواز وکړ: اې عفوه کوونکی او بخښونکی ذاته ! مونږ له تاسو پرته بل ځوک نه لرو.
نو سخي او بخښونکي ذات د هغوی حالت ته وکتل، او د دوی رازونو باندې خبر شو؛ د هغوی ځخه يې خطاګاني لرې کړې، او د هغوي ګناهونه يې له منځه يوړل، او د هغوی درجې يې لوړې کړې.
نو بخښونکي ذات لره پاکي ده! او پاکي دی هغه ذات لره چې دوی يې د بښنې لپاره غوره کړل، او هغوی يې د خپلې بخښنې لپاره غوره کړل!
که تاسو ته مصيبتونه راشي، او ناخوالي دورورسيږي، او يا مو د ګناهونو بار دروند شي؛ د هغه په نوم اواز وکړه، او بخښنه تري وغواړه.
اې ربه، که زما ګناهونه لوی او ډير وي ... زه پوهيدلی يم چې ستا بخښنه ډيره لويه ده ... او که ستا ځخه يوازې نيک انسان امېد ولري ... نو مجرم به چا ته پناه يوسي او له چا ځخه به مرسته وغواړي
اې ربه زه ستا ځخه په عاجزۍ سره غواړم لکه څرنګه چې تاسو امر کړی ... نو که ته زما لاس خوشي کړي، پر ما به ځوک رحم وکړي
الله –سبحانه و تعالى- وفرمايل: (إِنَّ اللَّهَ لَعَفُوٌّ غَفُورٌ)(بېشکه الله خامخا ډېر معافي کوونکی، ډېر بخښونکی دی) [الحج سورت: ايت 60].
زمونږ رب –سبحانه و تعالى- د خپلو بندګانو ګناهونه په پراخه کچه بخښي؛ تر لامحدوده کچې پورې، هغه – جل و علا - له ګناهونو ځخه تيريږي، او د ګناهونو اثار په بشپړه توګه ليرې کوي؛ او د بندګانو ځخه به د قيامت په ورځ د هغې غوښتنه نه کوي، او د کرام الکاتبين له ديوان ځخه به يې پاک کړي، حتا د هغوی له زړونو ځخه به يې هير کړي، چې په يادولو سره يې شرمنده نه شي او د هرې بدۍ پر ځای به نيکي ثبت کړي.
او زمونږ رب – سبحانه و تعالى - هغه ذات دی چې و - او اوس هم دی - د بخښنې لپاره پيڅندل شوی دی، د خپلو بندګانو لپاره د غفران او بښنې په صفت موصوف دی، هرڅوک د هغه بخښنې، رحمت او سخاوت ته اړمن دي، او د بخښنې او عفوې ژمنه يې کړی ده ځوک يې چې اسباب له ځانه سره ولري.
او هغه –سبحانه و تعالى- هغه ذات دی چې بخښنه قبلوي، او هغه: اسانتيا راوستونکی دی، چې خپلو بندګانو لپاره يې د هغوی واجبات اسانه کړي دي، د هغه نيمګړتياوو او کمزورېو له امله چې د بنده لخوا واقع کيږي، نو ځوک چې د لمونځ اراده وکړي الله هغه باندې يې اودس فرض کړی دی، او کله چې يې اودس مات شي، نو د هغه چا لپاره بخښنه کوي چې تيمم وکړي هرکله چې اوبه و نه مومي، د خپلو بندګانو د ضعف په پام کې نيولو سره.
ويل شوي دي: عفو د مغفرت په پرتله ډيره اغيزمنه ده؛ ځکه چې عفوې سره د ستر او پردې احساس کوي، او مغفرت له پاکولو احساس ورکوي، نو پاکول د ستر او پردې په پرتله ډيره مؤثر دي.

او د هغه بخښنه دوه ډوله ده:

عمومي بخښنه: دا د کفارو او نورو ټولو مجرمينو لپاره ده؛ د هغو سزاګانو په ردولو سره چې له لاملونو سره ټاکل شوي دي، او د نعمتونو د قطع کيدولو سبب ګرځي، ځکه چې هغوی په ښکنځلو او شرک سره الله په تکليفوي، حال دا چې الله هغوی ته شفا او روزي ورکوي، او د دوی لپاره دنيا پراخه کوي، هغوی ته فرصت ورکوي او خپله بخښنه او زغم سره له دوی ځخه نه غافله کيږي، نو د الله خير او نيکي په بندګانو باندې رابښکته کيږي او د دوی بدۍ ورته پورته کيږي، الله د بندګانو له عبادت ځخه بې نيازه دی، هغه په مينې سره دوی ته نعمتونه ورکوي، او دوی په قهر او غضب سره د هغه نافرماني کوي، حال دا چې هغوی ټول الله ته محتاج دي.

خاصه بخښنه: دا هغه بخښنه ده چې د توبه کونکو، بخښني غوښتونکو، دعا کوونکو، عبادت کوونکو، او مصيبت ځپلو، ثواب غوښتونکو مومنانو لپاره ده.

هغه بخښوونکی دی ..

او د هغه –تبارک و تعالی- د بخښني له عظمت څخه: دا ده چې هرچا ته چې په دې دنيا کې بخښنه وکړي، الله ډير مهربان ذات دی لدې چې د قيامت په ورځ د خپلې بخښني څخه په شا شي، هغه کريم او سخي دی او له خپل بخښني څخه نه په شا کيږي، او دا د الله –جل وعلا- طريقه ده چې له خپلو اولياو او دوستانو سره يې کوي.

او د هغه –تبارک و تعالی- د عظمت څخه: دا ده چې په دې دنيا کې هغه توبه کوونکي ګناهکاران بخښي؛ هغه - عزوجل - په آخرت کې ټينګار کوونکو موحدينو ته بخښنه کوي.

او د هغه –عزوجل- د عظمت څخه: دا چې هغه د خپل بنده ګناه بخښي که د هغه جرم هر څه وي؛ حتی که د هغه –سبحانه و تعالی- حق هم وي، او د هغه بد عملونه په نيکيو بدلوي، نو څوک کولی شي د ګناه بدله په داسي شي سره بدله کړي بغير له رب –سبحانه و تعالی- څخه؟ او که د هغه د بخښني عظمت نه وای، نو ځمکه به د خپلو اوسيدونکو سره ډوبه شوې وه؛ د هغې ګناهونو په سبب چې په ځمکه کې تر سره کيږي.

د هغه –عزوجل- د بخښني له عظمت څخه: دا دي چې خپلو بندګانو ته د هغو اسبابو لاربښونه کوي چې له مخې يې د هغه سپيڅلي بخښنه ترلاسه کيږي؛ له کارونو، اخلاقو، قولونو او عملونو څخه، ځکه چې که بنده زيات نيک عملونه ترسره کړي، نو په خپلو ډيرو ګناهونو او خطاګانو باندې برلاسی کيږي.

هغه ته وروګرځه!

بخښونکی ذات -تبارك وتعالى-؛ تا ته د اوو اسمانونو له پاسه غږ کوي او وايي: (وَقَالَ رَبُّكُمُ ادْعُونِي أَسْتَجِبْ لَكُمْ)(او ستاسو رب فرمايي: تاسو ما وبلئ چې زه ستاسو دعا قبوله کړم). [غافر سورت: ايت 60]، څه شی تاسو د هغه له سخاوت څخه سستوي؟! او څه شی تا اړ باسي چې د ډيرو رجوع کوونکو او توبه کوونکو په ليکو کې د شاملېدو لپاره ځند وکړې؟

نو ته د الله چې د پادشاهانو پادشاه، کريم او بخښونکی ذات دی د هغه په دربار کې په عاجزی سره ودريږه؛ هغه څوک چې د هغه په لاس کې د خلاصون او خوشحالی کلياني، عفو او بخښنه ده.

(أَلَمْ يَعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ هُوَ يَقْبَلُ التَّوْبَةَ عَنْ عِبَادِهِ)(ايا دوی نه پوهېدل چې يقيناً الله دی چې هغه د خپلو بنده ګانو توبه قبلوي) [التوبة سورت: ايت 104]، بلال ابن سعد وويل: «تاسو داسي رب لرئ، چې ستاسو په عذاب ورکولو سره ګرندی ندی، تيروتنه معافوي، توبه قبلوي او راستنيدونکي ته مخي ته ورځي، او شا اړوونکي سره خواخوږي کوي». او دا د رسول الله -صلى الله عليه وسلم- له دعا څخه وه: «اللَّهُمَّ! إِنَّكَ عَفُوٌّ تُحِبُّ العَفْوَ؛ فَاعْفُ عَنِّي» «اې الله! ته بخښونکی يې او بخښنه خوښوی؛ ما وبخښه». [صحيح حديث دی. ابن ماجه روايت کړی]. ابن القيم -رحمه الله- فرمايي: "که هغه تاسو ته بخښنه وکړي، ستاسو اړتياوي به تاسو ته پرته له غوښتنې راشي". سفيان ثوري -رحمه الله- ويلي: «زه نه غواړم خپله محاسبه خپل پلار او مور ته وسپارم؛ ځکه زه پوهيږم چې الله -سبحانه و تعالی- پر ما له دوی څخه ډير مهربان دی».

او کله چې زما زړه سخت شو او لاري راتګې شوی... ستا د بخښني طرف ته مې خپل اميد پورې وګرځولی ... خپل ګناهونه راته لوی ښکاره شو نو کله چې مې پرتله کړل ... ستا د بخښني سره، نو ستا بخښنه نوره هم ډېره لويه وه

او ته همېشه له ګناه څخه د بخښني خاوند يې ... ته د احسان او منت له وجې سخا او بخښنه کوې

د بخښنې کيلي:

علماوو ويلي دي: الله ته تر ټولو محبوب مخلوق هغه دی: څوک چې د هغه –تبارک و تعالی- د نومونو او صفاتو د غوښتنو سره متصف وي، نو هغه –سبحانه و تعالی- رحم کوونکی دی رحم کوونکي خوښوي، بخښونکی دی بخښونکي خوښوي، نو الله –سبحانه و تعالی- د خپل بنده لپاره هغه څه دی لکه څنګه چې بنده د هغه د مخلوق لپاره دی، ځکه چې الله –عزوجل- فرمايي: (فَبِمَا رَحْمَةٍ مِّنَ اللَّهِ لِنتَ لَهُمْ ۖ وَلَوْ كُنتَ فَظًّا غَلِيظَ الْقَلْبِ لَانفَضُّوا مِنْ حَوْلِكَ) (نو (يوازې) د الله د رحمت په سبب ته د دوی لپاره نرم يې او که چېرې ته بدخويه، سخت زړی وی (،نو) خامخا دوی به ستا له چاپېره نه خواره شوي وو) [آل عمران سورت: ايت 159]. او د بخښني رسی تقوا ته تر ټولو نږدې درجه او مقام دی؛ بلکه د هغه د سخاوت او مهربانی څخه دي: دا چې هغه د بندګانو د بخښني په مقابل کې لويه بخښنه کوي، الله –عزوجل- فرمايلي: (إِن تُبْدُوا خَيْرًا أَوْ تُخْفُوهُ أَوْ تَعْفُوا عَن سُوءٍ فَإِنَّ اللَّهَ كَانَ عَفُوًّا قَدِيرًا) (که تاسو څه نېکي څرګندوئ، يا هغه پټوئ، يا د بدی په هکله معافي کوئ، بېشکه الله له ازله بنه معافي کوونکی، بنه قادر دی) [النساء سورت: ايت 149]. د ابوبکر صديق -رضي الله عنه- په واقعه کې، کله چې هغه قسم وکړ چې مسطح (د هغه د خپلوانو څخه و) ته به نفقه نه ورکوي، وروسته لدی چې د رسول الله –صلى الله عليه وسلم- پر ميرمنې عايشه –رضي الله عنها- يې تور پورې کړ، د افک په مشهوره واقعه کې، الله –تبارک و تعالی- وفرمايل: (وَلَا يَأْتَلِ أُولُو الْفَضْلِ مِنكُمْ وَالسَّعَةِ أَن يُؤْتُوا أُولِي الْقُرْبَىٰ وَالْمَسَاكِينَ وَالْمُهَاجِرِينَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ ۖ وَلْيَعْفُوا وَلْيَصْفَحُوا ۗ أَلَا تُحِبُّونَ أَن يَغْفِرَ اللَّهُ لَكُمْ ۗ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَّحِيمٌ) (او په تاسو کې دي د فضيلت او پراخی خاوندان له دي قسم نه خوري چې نه به وركوي (نفقه) خپلوانو او مسکينانو او د الله په لار کې هجرت کوونکو ته او دوی دي معافي وکړي او تېر دي شي، ايا تاسو دا نه خوښوئ چې الله تاسو ته بخښنه وکړي او الله بنه بخښونکی، بې حده رحم کوونکی دی) [النور سورت: ايت 22].

څوک چې بخښنه وکړي او د هغه څه تمه وکړي چې له الله سره دي؛ الله –سبحانه و تعالی- به ورته په دنيا او آخرت کې د هغه څخه ډير څه ورکړي چې هغه يې تمه درلوده.

او په صحيح حديث کې راغلي دي چې هغه - عليه الصلاة والسلام- وفرمايل: «مَا زَادَ اللهُ عَبْدًا بِعَفْوٍ إِلَّا عِزًّا»"الله بنده ته په بخښني سره نه ورکوي مګر عزت". [مسلم روايت کړی]. نووي -رحمه الله- فرمايلي: "هغه څوک چې د عفوې او بخښنې سره وپيژندل شو، په زړونو کې به لوي شي، او د هغه عزت او وقار به هم ډير شي".

اموي خليفه عبدالملک بن مروان په زړه پورې خطبه ورکړه، بيا يې خطبه ودروله، سخت يې وژړل، بيا يې وويل: «اې ربه، زما ګناهونه لوی دي، او ستا لږه بخښنه تر هغو لويه ده، ستا په لږې بخښنې سره زما لوی ګناهونه و بخښه».

دا خبره حسن البصري ته ورسېده؛ هغه وژړل او ويې ويل: که کومه خبره په سرو زرو ليکل شوي وای، دا خبره بايد ليکل شوي وای!».

او يو بانډه چې دعا وکړه: «اې الله! تا مور ته امر کړی دی چې هغه څوک معاف کړو چې پر مور يې ظلم کړی دی، مونږ پر خپلو ځانونو ظلم کړی دی، نو مونږ ته عفوه وکړه».

او مور تا ته دغه دعا کوو: (رَبَّنَا ظَلَمْنَا أَنفُسَنَا وَإِن لَّمْ تَغْفِرْ لَنَا وَتَرْحَمْنَا لَنَكُونَنَّ مِنَ الْخَاسِرِينَ)(اې زمونږه ربه! مونږ پر خپلو ځانونو ظلم کړی دی او که چېرې ته مونږ ونه بخښې او پر مونږ رحم ونه کړې (، نو) مونږ به خامخا لازمًا له تاوانيانو څخه شو) [الأعراف سورت: ايت 23].

اې الله! ته ښونکی يې، ښښنه خوښوی؛ مور ته ښښنه وکړه؛ اې د ډېر رحم څښتنه!
27 - 26

الغَفُوْرُ الغَـفَّـارُ -جل جلاله-د ډيرو او لويو ګناهونو ښښونکی ذات -جل جلاله-

طبراني د ابو طويل له قوله په صحيح سند سره نقل کړی دی چې: هغه رسول الله -صلى الله عليه وسلم- ته راغی؛ ويې فرمايل: د داسې سړي په اړه څه فکر کوې چې ټول ګناهونه يې کړي وي او هيڅ يې نه وي پرېښي، په دې کې يې هيڅ کوچنی او ستر څيز يې نه وي پرېښی مګر دا چې هغه يې کړی وي، نو آيا د ده لپاره توبه شته؟
ويې ويل: اسلام دي قبول کړی؟ ويې ويل: اما زه: فأشهد أن لا إله إلا الله، وحده لا شريك له، وأنك رسول الله، يعني زه شاهدي ورکوم چې له الله پرته بل معبود نشته، هغه يوازې دی بل شريک نه لري او ته د الله رسول يې، هغه وويل: هو؛ ته نيک کارونه وکړه او بد کارونه پرېږده، نو الله به دا ټول ستا لپاره نيک وګرځوي» هغه وويل: زما خيانتونه او بد عملونه؟! ويې ويل: هو، ويې ويل: الله اکبر (الله ډېر لوی دی)! هغه تکبيرونه ويل تردې چې پناه شو.
او له الله څخه د بخښنې غوښتنه کوم
او پوهيږم چې الله عفوه او بخښه کوي
که خلک ګناهونه لوی ګڼي، نو دغه ګناهونه
که څه هم لوی وي، د الله د رحمت په مقابل کې کوچني دي
زمور بحث د داسې نوم په اړه دی چې يو ګناهکار او مؤمن يې نه اوري مګر دا چې زړه يې ورسره ټرل کيږي، او په دې سره ډېر خوشحاله کيږي، او د اميد دروازې هغه ته پرانستل کيږي، هغه د الله: الغفور او الغفار – تبارک و تعالى- نوم دی.
هغه –سبحانه و تعالى- فرمايلي: (۞ نَبِّئْ عِبَادِي أَنِّي أَنَا الْغَفُورُ الرَّحِيمُ) (ته زما بنده ګانو ته خبر ورکړه چې بېشکه زه، همدا زه ډېر بخښونکی، بې حده رحم کوونکی يم) [الحجر سورت: ايت 49]، او فرمايلي يې دي: (فَقُلْتُ اسْتَغْفِرُوا رَبَّكُمْ إِنَّهُ كَانَ غَفَّارًا)(نو ما (دوی ته) وويل: تاسو له خپل رب نه بخښنه وغواړئ بېشکه دی ډېر بخښونکی دی) [نوح سورت: ايت 10]، او فرمايلي يې دي: (إِنَّ رَبَّكَ وَاسِعُ الْمَغْفِرَةِ)(بېشکه ستا رب د بخښنې وسيع کوونکی دی) [النجم سورت: آيت 32].
الغفر په لغت کې: پټولو او پوښلو ته وايي.
او زمور رب –سبحانه و تعالى - د خپلو بندګانو د ګناهونو پوښونکی دی، چې په خپل ستر او پردې سره يې پټوي؛ له هغه پرته د دوی ګناهونه بل څوک نه شي موندلی، او دا چې د هغوی له خطاګانو او ګناهونو څخه تير شي.
هغه –عزوجل- د خپلو بنده ګانو ګناهونه وخت په وخت سره بې شمېره بخښي، څومره چې بنده له ګناه څخه توبه وباسي، د الله –عزوجل- له لوري بخښنه تکرارېږي.

دروازه پرانيستې ده..

طبراني او نورو ذکر کړي دي: يو سړی رسول الله -صلى الله عليه وسلم- ته راغی او ويې ويل: اې د الله رسوله! زمور څخه يو چا ګناه وکړه؟ ويې ووېل: هغه باندې به ليکل کيږي، بيا يې وويل: له هغه څخه دې بخښنه وغواړي او توبه دې وباسي؟ هغه وويل: «يُغْفَرُ لَهُ وَيُتَابُ عَلَيْهِ، وَلَا يَمَلُّ اللهُ حَتَّى تَمَلُّوا»"هغه به بخښل کيږي او توبه يې قبليږي، او الله تر هغه پورې نه ستړي کيږي ترڅو چې تاسو ستړي نه شئ". [حسن حديث دی. دا په "المعجم الكبير و الاوسط" کې راغلی دی].
او هغه بخښونکی دی، که د (ځمکې) په اندازه ګناه وکړي ... پرته له شرک څخه نور ګناهونه وکړي
نو هغه به درته د هغې (ځمکې) په اندازه بخښنه وکړي ... پاکې ده هغه ذات لره چې ډېر بخښونکی دی
الله –عزوجل- د ټولو توبه کوونکو، ګناهکارانو او خطاکارانو لپاره خپله دروازه خلاصه کړې ده؛ نو هغه – سبحانه و تعالى - فرمايلي: (۞ قُلْ يَا عِبَادِيَ الَّذِينَ أَسْرَفُوا عَلَىٰ أَنفُسِهِمْ لَا تَقْنَطُوا مِن رَّحْمَةِ اللَّهِ ۚ إِنَّ اللَّهَ يَغْفِرُ الذُّنُوبَ جَمِيعًا ۚ إِنَّهُ هُوَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ) (ته (دوی) ته ووايه: ای زما هغو بنده ګانو چې په خپلو ځانونو يې زياتی کړی دی! تاسو د الله له رحمت نه مه نا اميده کيږئ، بېشکه الله ټول ګناهونه بخښي، بېشکه دغه (الله)، هم دی بښه بخښونکی، بې حده رحم کوونکی دی) [الزمر سورت: ايت 53]، بلکې له اوو اسمانونو پورته يې غږ وکړ چا چې ويلي وو: الله له دريو څخه دريم دی؛ هغوی ته يې د توبې غږ وکړ؛ ترڅو هغوی ته بخښنه وکړئ؛ هغه وفرمايل: (أَفَلَا يَتُوبُونَ إِلَى اللَّهِ وَيَسْتَغْفِرُونَهُ ۚ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَّحِيمٌ)(ايا دوی ولې الله ته توبه نه وباسي او له هغه نه بخښنه نه غواړي؟! حال دا چې الله ډېر بخښونکی، بې حده مهربان دی) [المائدة سورت: ايت 74]. ټول ګناهونه بخښل کيږي؛ پرته له هغه چا چې الله ته ورشي په داسې حال کې چې مشرک وي: (إِنَّ اللَّهَ لَا يَغْفِرُ أَن يُشْرَكَ بِهِ وَيَغْفِرُ مَا دُونَ ذَٰلِكَ لِمَن يَشَاءُ ۚ وَمَن يُشْرِكْ بِاللَّهِ فَقَدِ افْتَرَىٰ إِثْمًا عَظِيمًا) (بېشکه الله نه بخښي دا چې له هغه سره دي (څوک) شريک کړی شي او هغه بخښي هغه (ګناه) چې له دي (شرک) نه کمه وي د چا لپاره چې وغواړي او څوک چې له الله سره شريک ونيسي، نو يقيناً هغه ډېره لويه ګناه راجوړه کړله) [النساء سورت: ايت 48].
او په دې اړه آيتونه ډېر دي.
اما په حديثو کې؛ قدسي حديث کې راغلي: «قَالَ اللهُ -تبارك وتعالى- : يَا ابْنَ آدَمَ! إِنَّكَ مَا دَعَوْتَنِي وَرَجَوْتَنِي؛ غَفَرْتُ لَكَ عَلَى مَا كَانَ فِيكَ وَلَا أُبَالِي، يَا ابْنَ آدَمَ! لَوْ بَلَغَتْ ذُنُوبُكَ عَنَانَ السَّمَاءِ ثُمَّ اسْتَغْفَرْتَنِي؛ غَفَرْتُ لَكَ وَلَا أُبَالِي، يَا ابْنَ آدَمَ! إِنَّكَ لَوْ أَتَيْتَنِي بِقُرَابِ الْأَرْضِ خَطَايَا ثُمَّ لَقِيتَنِي لَا تُشْرِكُ بِي شَيْئًا؛ لَأَتَيْتُكَ بِقُرَابِهَا مَغْفِرَةً»«الله –تبارک وتعالى- فرمايلي: اې د آدم اولاده! که ته ما وبلې او له ما څخه هيله وکړې؛ زه به تاته د هغه څه په خاطر بخښنه کوم چې په تا کې وو او زه يې پروا نه لرم، اې د آدم اولاده! که ستا ګناهونه د اسمان وربځو ته ورسېږي او بيا له ما څخه بخښنه وغواړې؛ زه به تا وبخښم او پروا يې نه لرم، اې د آدم اولاده! که ته د ځمکې په اندازه ګناهونو سره ما ته راشې او زما سره ملاقات وکړې او زما سره دې هيڅ څيز شريک کړی نه وي، زه به تا ته د هغې په اندازه بخښنه وکړم». [صحيح حديث دی. ترمذي روايت کړی].
دا د هغه چا لپاره دی چې يوازې د بخښنې غوښتلو لپاره راځي، د بېرته نه ستنيدو هوډ لري، په توبه کې مخلص وي، او که الله د هغه په اخلاص پوه شي، نو هغه به د هغه بد عملونه په بښه عمل بدل کړي، دا د هغه سخاوت او مهرباني له خپلو بندګانو سره ده.

مه مايوسه کيږئ!

او نېک عملونه د ګناهونه کفاره دي، الله –سبحانه و تعالى- فرمايي: (إِنَّ الْحَسَنَاتِ يُذْهِبْنَ السَّيِّئَاتِ) (بېشکه نېکيانې بديانې لرې کوي) [هود سورت: ايت 114]، او په صحيح حديث کې راغلي دي چې هغه -عليه الصلاة والسلام- فرمايلي دي: «وَأَتْبِعِ السَّيِّئَةَ الحَسَنَةَ تَمْحُهَا»"د هرې بدۍ وروسته نيکۍ وکړئ، دا به هغه له منځه يوسي". [حسن حديث دى. ترمذي روايت کړى].
هغه مصيبتونه چې بنده ته رسيږي - که په خپل ځان، د هغه په اولاد يا د هغه په مال کې وي - د هغه بد عملونه کفاره کوي؛ که هغه د الله څخه د ثواب تمه ولري، صبر وکړي، او د الله –تبارک و تعالى- په حکم راضي وي.
او الله –عزوجل- د خپل بنده په توبې د هغه سړي په پرتله ډير خوشحاليږي چې په دښته کې يې خپله سورلۍ ورکه کړي وي چې د هغه خوراک او څښاک هغې باندې بار وي او بيا يې ومومي.
او په هره پېمانه چې د بنده ګناه لويه وي او يا له هغه څخه تکرار شي؛ الله په خپل رحمت کې تر هغه لوى دى تر هغه وخته پورې چې بنده بخښنه غواړي: (وَرَحْمَتِي وَسِعَتْ كُلَّ شَيْءٍ) (او زما رحمت هر شى راګېر کړى دى) [الأعراف سورت: ايت 156]، او له هغه - عليه الصلاة والسلام - څخه ثابت دي چې هغه د خپل رب – عزوجل- څخه روايت کوي، او فرمايي: "يو بنده ګناه وکړه؛ بيا يې وويل: اى الله! زما ګناه وبخښه، بيا هغه –تبارک و تعالى- وفرمايل: زما بنده ګناه وکړه، او پوه شو چې هغه لره رب شته چې ګناه بخښي، او ګناه باندې يې نيسي، بيا يې ګناه وکړه او ويې ويل: اى ربه! زما ګناه وبخښه، نو الله –تبارک و تعالى- وفرمايل: زما بنده ګناه وکړه، او پوه شو چې هغه لره رب شته چې ګناه بخښي، او ګناه باندې يې نيسي، ويې فرمايل: زما بنده ګناه وکړه، او پوه شو چې هغه لره رب شته چې ګناه بخښي، او ګناه باندې يې نيسى، بيا يې ګناه وکړه او ويې ويل: اى ربه! زما ګناه وبخښه، نو الله –تبارک و تعالى- وفرمايل: هر څه چې کوي وې کړه! [مسلم روايت کړى] يعنې: تر څو چې ته توبه ويستونکى، ډير دعا کوونکى، او رجوع کوونکى اوسې.

د خپل څښتن لپاره تواضع وکړه !

او د الله –عزوجل- دروازه د ټولو توبه کوونکو او دعا کوونکو لپاره پرانيستې ده، هغه عفو کوونکى او بخښونکى و؛ او دى، او هغه چا ته يې د بخښنې او عفوې ژمنه کړې ده چې د بخښنې اسباب له ځانه سره ولري: (وَإِنِّي لَغَفَّارٌ لِّمَن تَابَ وَآمَنَ وَعَمِلَ صَالِحًا ثُمَّ اهْتَدَىٰ) (او بېشکه زه خامخا ډېر بخښونکى يم هغه چا ته چې توبه وباسي او ايمان راوړي او نېک عمل کوي، بيا په نېغه لار روان اوسي) [طه سورت: ايت 82]، او هغه څوک چې دومره ګناهونه او بدۍ ولري چې د حساب او شميرلو څخه تير وي؛ نو له الله څخه دې بخښنه وغواړي د هغه څه څخه چې الله شميرلي او هغه باندې پوهه دى. د دې مطلب دا ندى: چې مسلمان په خطاګانو او ګناهونو کې اسراف وکړي، او په دې بهانه دې د الله نافرمانۍ ته زړه ښه کړي: چې الله بښونکى او مهربان دى! الله –سبحانه و تعالى- فرمايلي: (رَّبُّكُمْ أَعْلَمُ بِمَا فِي نُفُوسِكُمْ ۚ إِن تَكُونُوا صَالِحِينَ فَإِنَّهُ كَانَ لِلْأَوَّابِينَ غَفُورًا)(ستاسو رب پر هغه څه ښه پوهه دى چې ستاسو په نفسونو کې دي که تاسو نېکان يئ، نو بېشکه هغه له پېله د توبه کوونکو لپاره ډېر مغفرت کوونکى دى) [الإسراء سورت: ايت 25]، فضيل ابن عياض -رحمه الله- فرمايلي: "بخښنه پرته له پرېښودلو.. د دروا غجنو توبه ده".

د ژغورنې رسۍ ..

هغه ټولو مخلوقاتو ته امر وکړ چې بخښنه وغواړي او د هغوى په سر کې: پېغمبران دي؛ (فَقُلْتُ اسْتَغْفِرُوا رَبَّكُمْ إِنَّهُ كَانَ غَفَّارًا) (نو ما (دوى ته) وويل: تاسو له خپل رب نه بخښنه وغواړئ بېشکه دى ډېر بخښونکى دى) [نوح سورت: ايت 10]، او په مستند ډول روايت شوى دى چې هغه - عليه الصلاة والسلام - فرمايلي: «وَاللهِ! إِنِّي لَأَسْتَغْفِرُ اللهَ وَأَتُوبُ إِلَيْهِ فِي اليَوْمِ أَكْثَرَ مِنْ سَبْعِينَ مَرَّةً»«په الله قسم! زه په ورځ کې له اويا ځلو څخه زيات له الله څخه بخښنه غواړم او هغه ته توبه کوم». [بخاري روايت کړى]، دا د پېغمبرانو په حق کې دى؛ د دوى څخه راښکته خلک په اولې طريقه بايد بخښنه وغواړي. رسول الله -صلى الله عليه وسلم- علي بن ابي طالب -رضى الله عنه- ته وفرمايل: «أَلَا أُعَلِّمُكَ كَلِمَاتٍ إِذَا قُلْتَهُنَّ غَفَرَ اللَّهُ لَكَ؛ وَإِنْ كُنْتَ مَغْفُورًا لَكَ؟»، قَالَ: «قُلْ: لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ العَلِيُّ العَظِيمُ، لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ الحَلِيمُ الكَرِيمُ، لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، سُبْحَانَ اللَّهِ رَبِّ العَرْشِ العَظِيمِ»«آيا زه تا ته هغه کلمات در زده نه کړم چې که هغه ووايې، الله به تا وبخښي؛ حتا که ته بخښل شوى هم وې؟"هغه وفرمايل: ووايه: لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ العَلِيُّ العَظِيمُ، لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ الحَلِيمُ الكَرِيمُ، لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، سُبْحَانَ اللَّهِ رَبِّ العَرْشِ العَظِيمِ، يعنې: له الله پرته بل معبود نشته، لوړ او لوى دى، له الله پرته بل معبود نشته، حلېم او مهربان دى، له الله پرته بل معبود نشته، پاک دى الله چې د لوى عرش څښتن دى». [صحيح حديث دى، ترمذي روايت کړى].
او علي -رضي الله عنه- فرمايي: "حيرانتيا ده هغه چاته چې هلاک کيږي او له هغه سره نجات وي! ووېل شول: هغه څه شى دى؟ ويې ويل: استغفار. قتاده -رحمه الله- ورته ووېل: قرآن ستاسو د مرض او دوا په لور لارښوونه کوي؛ او ستاسو مرض ستاسو ګناهونه دي، او ستا د دوا استغفار دى". شيخ الاسلام - رحمه الله - فرمايي: «ګناهونه د ضرر سبب دى، او استغفار د هغه اسباب له منځه وړي، لکه څنګه چې الله –سبحانه و تعالى- فرمايي: (وَمَا كَانَ اللَّهُ مُعَذِّبَهُمْ وَهُمْ يَسْتَغْفِرُونَ) (او الله دوى ته عذاب ورکوونکى ندى، په داسې حال کې چې دوى بخښنه (استغفار) غواړي) [الأنفال سورت: ايت 33]". ابن کثير وايي: «او په چا کې چې دا صفت وي، يعنې: د «استغفار» صفت، نو الله به د هغه رزق اسانه کړي. د هغه خپل شان او خواک به محفوظ ولري».
زه تا ته د هغو ګناهونو څخه شکايت کوم چې زه له هغو څخه انکار نشم کولى ... اى زما اميده، مهرباني وکړه زما ګناهونه ما ته وبخښه ... مخکې له دې چې ته د حشر په ميدان کې زما څخه پوښتنه وکړې ... کوم چې د وحشتونو په ورځ کې دې هم په ياد دى
زه ستا څخه هيله کوم، اى د احسان څښتنه چې د جزا په ورځ يې راته وبخښه .. څرنګه چې ما له تا څخه غوښتنه کوله او هماغه څير يې راته و پوښه چې په ځمکه کې دې راته پوښلې وه.
د "لا اله الا الله" او "استغفار" د يوځاى کولو راز د هغه –سبحانه و تعالى- په دې وينا کې دى: (فَاعْلَمْ أَنَّهُ لَا إِلَٰهَ إِلَّا اللَّهُ وَاسْتَغْفِرْ لِذَنبِكَ وَلِلْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ) (نو ته پوهه شه چې بېشکه شان دا دى چې د عبادت هېڅ لايق نشته مګر الله دى او د خپلې ګناه مغفرت وغواړه او د مومنو سړيو او مومنو ښځو لپاره هم) [محمد سورت: ايت 19]: "توحيد د شرک ريښه لرې کوي، او استغفار د هغه ځانګې له منځه وړي.
تر ټولو غوره حمد: د: لا اله الا الله، ويل دي ، يعنې له الله پرته بل معبود نشته، او تر ټولو غوره دعا: استغفر الله وييل دى، يعنې زه له الله څخه بخښنه غواړم، نو هغه ته يې په توحيد سره امر وکړ، او دا چې د خپل ځان او د مؤمنانو ښځو او ورونو لپاره بخښنه وغواړي.
اى الله! مونږ، زمونږ مور او پلار او ټولو مسلمانانو ته بخښنه وکړه؛ اى د جهانونو ربه!

الكَبِـيرُ -جل جلاله-د بزرګۍ خاوند -جل جلاله-

د دروازې په درشل کې ..

ستا رب –سبحانه و تعالى-، هغه ذات چې د ټولو قدرتونو اوملکوت څښتن دی، لوی او عالي دی؛ خپلې اړتياوې د هغه دروازې ته ورسوه، او د هغه په حضور کې خپل زړه متواضع ولره؛ هغه به ستا حاجتونه پوره کړي، ستا ناروغي به لرې کړي، ستا پور به ادا کړي، او ستا اندیښنه به لرې کړي، او ستا په خوله به موسکا راولي..
هغه لوی الله –تبارک وتعالى- دی.
ستا هیلې د لوی الله سره... حقایق دي.
او ستا ارمانونه که هر څومره لوړ وي، د لوی ذات په نیز .. ډیر کوچني دي.
او ستا خواهشات د لوی ذات په نیز .. تا ته به درکړل شي، او ستا لیوالتیا به تا ته راشي.
هغه – تبارک و تعالى - لوی دی؛ د وړې په وخت کې ستا پټنځای او مصیبتونو کې ستا مرسته کوونکی... هغه لوی الله دی. (عَالِمُ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ الْكَبِيرُ الْمُتَعَالِ) (د غیبو او د ښکاره و عالم دی، ډیر لوی، لوړ برتر دی) [الرعد سورت: ایت 9]. زمونږ لوی څښتن – تبارک و تعالى -؛ څوک چې په خپل ذات کې لوی او لوړ دی، هیڅکله له هغه – عزوجل- څخه لوی او ستر شتون نه لري. (وَمَا قَدَرُوا اللَّهَ حَقَّ قَدْرِهِ وَالْأَرْضُ جَمِيعًا قَبْضَتُهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَالسَّمَاوَاتُ مَطْوِيَّاتٌ بِيَمِينِهِ) (او دغو (مشرکانو) د الله تعظیم ونه کړ د هغه حق تعظیم، حال دا چې ځمکه ټوله د ده په قبضه کې ده د قیامت په ورځ کې او اسمانونه د ده په ښي لاس کې رانغاړل (راټول کړی) شوي دي) [الزمر سورت: ایت 67].
او زمونږ رب – تبارک و تعالى - د هغه په صفاتو کې خورا لوی دی؛ دا صفتونه ټول د کمال، عظمت او جلال صفتونه دي، هیڅوک د هغه په نومونو کې شریک، مانند، شبیه، او ملګری شتون نلري،
او زمونږ رب – تبارک و تعالى- په خپلو اعمالو کې تر ټولو لوی دی، او د هغه د مخلوق عظمت د هغه د عملونو په عظمت ګواهي ورکوي، (لَخَلْقُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ أَكْبَرُ مِنْ خَلْقِ النَّاسِ وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ) (یقینًا د اسمانونو او ځمکې پیدا کول د خلقو له پیدا کولو نه ډیر لوی دي او لېکن د خلقو اکثریت نه پوهیږي) [غافر سورت: ایت 57].
زمونږ رب – تبارک و تعالى - ډیر لوی او د لویی خاوند دی، هغه ذات چې د هغه د جلال او عظمت په مقابل کی هر لوی، کوچنی ښکاري.
او زمونږ رب – عزوجل – له ټولو نیمګړتیاوو، بدیو او عیبونو څخه ډیر لوی او لوړ دی.
او زمونږ رب - عزوجل - چې له هر ډول شر ، بدۍ او ظلم څخه پورته دی؛ (الْكَبِيرُ الْمُتَعَالِ)(ډیر لوی، لوړ برتر دی) [الرعد سورت: ایت 9]، (فَالْحُكْمُ لِلَّهِ الْعَلِيِّ الْكَبِيرِ) (نو حکم خاص هغه الله لره دی چې ډیر اوچت، ډیر لوی دی) [غافر سورت: ایت 12].
ټوله ستاینه، فضل او پادشاهي تا لره ده اې زمونږ ربه
هیڅ شی ستا څخه د ویار په لحاظ لوړ ندی
پاکي ده هغه ذات لره چې خلق د هغه د قدر درناوی نه کوي
هغه ذات چې د عرش د پاسه واحد او تنها دی

عقلونه لنډ شول!

او الله – جل و علا - له هر څه څخه لوی دی، او د هر هغه څخه لوی دی چې زمونږ علم يې احاطه وشي کولی. (وَلَا يُحِيطُونَ بِهِ عِلْمًا) (او دوی د هغه د علم احاطه نشي کولی) [طه سورت: ایت 110]. الله – تبارک و تعالى - لدې څخه لوی دی چې مونږ د هغه د ذات یا د هغه د صفاتو په اړه وپوهیږو؛ له همدې امله مونږ د الله په اړه له فکر کولو څخه منع کړی شوي یو؛ ځکه چې مونږ په خپلو کوچنیو، نیمګړو او محدودو عقلونو سره هغه نشو درک کولی، په الاوسط کې د طبراني له قوله راغلي چې: رسول الله -صلى الله عليه وسلم- وفرمایل: "د الله د نعمتونو په اړه فکر وکړئ او د الله –عزوجل- په اړه فکر مه کوئ". [صحيح حديث دی] او د هغه – عزوجل- په جلال او لویی یوازې هغه پوهیږی؛ نه کوم نږدی ملایک، او نه کوم رالیږل شوی پیغمبر؛ هغه یوازې الله - عزوجل – ته ځانګړی شوی دی.

غوره وینا ..

نو الله - عزوجل - له هر څه څخه لوی دی؛ د ذات، احترام، معنی، عزت او عظمت له لحاظه؛ له همدې امله ویل کیږي چې: د عربو لپاره ترټولو غوره کلمه د تعظیم او اجلال په معنی کې: د (الله اکبر) لفظ دی؛ ځکه چې دا د عظمت له صفت څخه ډیر بشپړ دی؛ او کله چې مونږ ووایو: (الله اکبر) پدې کې عظمت شامل دی او په معنی کې له هغه څخه زیات دی.
له همدې امله په لمانځه او اذان کې مشروع الفاظ دي په: (الله اکبر) سره راغلي دي؛ ځکه چې دا د (الله اعظم) له ویلو څخه ډیر بشپړ دی، لکه څنګه چې په حدیث کې راغلی: «قَالَ اللهُ -عز وجل- : الكِبْرِيَاءُ رِدَائِي، وَالعَظَمَةُ إِزَارِي، فَمَنْ نَازَعَنِي وَاحِدًا مِنْهُمْا؛ قَذَفْتُهُ فِي النَّارِ»«الله –عزوجل- وفرمایل: لویي زما څادر دی او عظمت زما جامه ده، نو ددې هریو په اخیستلو کې چې څوک زما سره شخړه وکړي؛ هغه به اور ته واچوم». [صحيح حديث دی. ابوداود روایت کړی]. امام ابن تیمیه -رحمه الله- فرمایي: نو هغه عظمت د لنګ (پرتوګ) په څیر او لویي يې د څادر په څیر معرفي کړه، او دا معلومه خبره ده چې څادر غوره ده، نو کله چې تکبیر د تعظیم په پرتله ډیر موثر و، هغه يې پدې لفظ سره بیان کړ، او پدې کې تعظیم هم شاملیږي.

بادشاه ته د ننوتلو کیلیانې:

نو لدې امله؛ دا کلمه په لمانځه کې د داخلېدو لپاره وضع شوې ده، ځکه چې مسلمان په دې سره پاچاهانو ته د غلامانو په څیر ننوځي، او کله چې د داخلېدو شرف يې حاصل کړ، نو تر ټولو موثر لفظ (الله اکبر) دی،او د هغه حال داسې وایي چې: "الله اکبر، زه له لدې لفظ سره خپل مالک، خالق او خپل روزي ورکوونکي ته ننوځم، او الله اکبر د ژوند له اندیښنو څخه ډیر لوی دی". که يې په اخلاص او فکر سره وویل؛ د الله عظمت به يې په زړه کې پیدا شي، غړي به يې عاجز شي، له الله څخه به حیا وکړي، او د هغه وقار او لویي به يې پرینږدي چې د هغه زړه له هغه پرته نورو سره مشغول شي، د دې کلمې د عظمت له امله دا کلمه د مسلمان په ډېرو عبادتونو کې ورسره مل ده، ترڅو دالله رضا ترلاسه کړي، ابن القیم -رحمه الله- فرمایي: "(وَرِضْوَانٌ مِّنَ اللَّهِ أَكْبَرُ) (او د الله له جانبه رضامندي تر ټولو لویه ده) [التوبة سورت: ایت 72]، د الله رضا د بنده څخه د جنت او هغه څه چې په کې دی لویه ده؛ ځکه چې رضا د الله صفت دی، او جنت د هغه مخلوق دی.

غالب هغه دی چې لوی ذات ته پناه یوسي..

(الله اکبر) که له زړه سره ګډ شي؛ مؤمن هغه سره ویارمن شي، او په الله باور او اعتماد وکړي، او په هغه باندې توکل وکړي، د هغه په نیز به هر څه د الله د لویی او عظمت په مقابل کې کوچني وي.
تاریخ پوهان وایي: "حجاج د مقام ابراهیم تر شا دوه رکعته لمونځ اداء کړ؛ د یمن له خلکو څخه یو فقیر راغی او د کعبې شاوخوا يې طواف کاوه، او د طواف پر مهال د یمني فقیر په جامو کې نښه ونښتله او بیا د حجاج پر بدن وغورځیده؛ نو حجاج وویریده، بیا يې وویل: هغه ونیسئ! نو

عسکرو ونیوه او ویي ویل: هغه ماته رانږدي کړئ؛ هغه يي ورته ورنږدي کړ. حجاج وویل: ته ما پیژني؟ هغه وویل: زه تا نه پیژنم! حجاج وویل: په یمن کي ستاسو والی څوک دی؟ ویي ویل: محمد بن یوسف - د حجاج ورور- ده هغه په شان ظالم او یا تر هغه بدتر دی، ویي ویل: ته نه پوهیږي چې زه يي ورور یم؟ ویي ویل: ته حجاج یي؟ ویي ویل: هو، غریب سړي وویل: ته بدبخته یي! او بدبخته ستا ورور دی! ویي ویل: زما ورور دی په یمن کي ځنګه پرېښود؟ هغه وویل: ما هغه په خیټوري او چاقوالي حالت کي پرېښود، هغه وویل: ما له تا ځخه د هغه د روغتیا پوښتنه نه ده کړې، ما د هغه د عدالت په اړه وپوښتل، هغه وویل: ما هغه متجاوز او ظالم پرېښود، ویي ویل: ته نه پوهیږي چې هغه زما ورور دی؟ ته له ما ځخه نه وېرېږي؟ ویي ویل: اې حجاجه، ته څه فکر کوي په کومه پیمانه چې ستا ورور په تا نازیږي زه به په خپل واحد او یکتا ذات باندي له هغه ځخه زیات نه نازیږم ؟! طاووس - راوي - وویل: په الله قسم زما ویښتان ودریدل ! بیا حجاج هغه سړی خوشي کړ؛ نو هغه د کعبي طواف بیرته پیل کړ او پرته له الله ځخه له هیڅا ځخه نه ویریده.

د هغوی کفنونه د فداکارۍ په وینو رنګ شوي وو
الله د هغې زنځیرونو ځخه لوی دی چې دوی يي ورځکول
ستا په لاس کي د لاربشووني رسۍ غښتلی اړخ لري
په لاره او زمور د ارواحو په یو اړخ کي

هغه کوم لوی کار دی، لویه غمیزه او لویه اندیښنه ده چې د لوی الله لپاره به د هغه حل ستونزمن وي؟

نو؛ الله – عزوجل- لوی دی، او هر لوی سړی چې تاسو لیدلی وي، او یا مو اوریدلي وي او یا مو پیژندلی وي؛ الله د هغه رب دی، الله د هغه ځخه لوی دی، نو هغه به ځرنګه ستونزې وي چې د عزت، لویې او عظیم الله له ارادې سره مقابله وکولی شي؟

نو؛ الله – تبارک و تعالی- لوی ذات دی، هغه ذات چې ستاسو ستونزې به حل کړي، ستا ټول دردونه په روغتیا، او ستا ټول ارمانونه به په حقیقت او ستاسو ټولي اوښکي به په موسکاګانو بدلي کړي.

نو خپل لاسونه د الله رسۍ باندې ټینګ وساته
ځکه چې هغه ستا سترنه ده کله چې نوري سترني تا سره جفا وکړي
اې الله! مور له تا ځخه ستا په لوی نوم غوښتنه کوو: چې پر مونږ جنت ته د ننوتلو او له اور ځخه د خلاصون پیرزوینه وکړی.

29 – 30 - 31

الأَعْلَى العَلِيُّ المُتَعَالِ -جل جلاله-د لوی مرتبې خاوند، تر ټولو لوړ او برتر ذات -جل جلاله-

کله چې مصیبت واقع شي، بدبختي او ناورین راشي؛ زړه پورته خوا ته ګرځي، لاسونه لوی څښتن ته پورته کیږي، سترګې اسمان خوا ته ګوري او د لوړ، لوی او برتر الله ځخه د خلاصون په تمه وي.

زمور رب – عزوجل – هغه: تر ټولو لوړ، ډېر لوی او برتر دی، هغه – تبارک و تعالی– فرمایلي: (وَهُوَ الْعَلِيُّ الْعَظِيمُ)(او هم هغه ډېر اوچت، ډېر لوی دی) [البقرة سورت: ایت 255]، او فرمایلي يي دي: (سَبِّحِ اسْمَ رَبِّكَ الْأَعْلَى)(ته پاکي بیان کړه د خپل رب د نامې چې تر ټولو اوچت دی) [الأعلى سورت: ایت 1]، او الله -سبحانه وتعالى -فرمایلي- : (عَالِمُ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ الْكَبِيرُ الْمُتَعَالِ)(د غیبو او د ښکاره و عالم دی، ډېر لوی، لوړ برتر دی) [الرعد سورت: ایت 9].

زمور رب تر ټولو لوړ- ډېر لوی - او برتر دی: هغه ذات چې له هغه ځخه لوړ نشته او هغه لپاره له ټولو اړخونو ځخه مطلق لوړوالی دی:

* د ذات لوړوالی : زمور رب –سبحانه و تعالی-، په خپل عرش باندې برقراره دی، د خپل مخلوق ځخه جلا دی، هغه د ټولو مخلوقاتو ځخه لوړ دی، (الرَّحْمَٰنُ عَلَى الْعَرْشِ اسْتَوَىٰ)(رحمٰن په عرش باندې برقراره شو) [طه سورت: ایت 5]. * د مقام او منزلت لوړوالی : هغه – سبحانه و تعالی - د لوی مقام خاوند دی، د هغه صفات د کمال، ښکلا او عظمت صفتونه دي، دغه صفتونو ته د مخلوق هیڅ صفت نږدې کیدلی نشي او نه ورسره مشابهت لري، بلکي بندګان د هغه – سبحانه و تعالی- له صفتونو ځخه یو صفت هم احاطه کولی نشي، (وَلَا يُحِيطُونَ بِهِ عِلْمًا)(او دوی د هغه د علم احاطه نشي کولی) [طه سورت: ایت 110]. * د غلبې او تسلط لوړوالی: زمور رب –سبحانه و تعالی- ټولو مخلوقاتو باندې غلبه او تسلط لري، ځکه چې ټول د هغه د تسلط، واک او عظمت لاندې دي، (وَهُوَ الْقَاهِرُ فَوْقَ عِبَادِهِ)(او همدی غالب دی، د خپلو بنده ګانو له پاسه دی) [الأنعام سورت: ایت 18].

په آسمانونو او د عرش د پاسه دی
د ټولو مخلوقاتو ځخه توپیر لري او متصف دی
په خپلو ټولو عالي صفاتو سره چې بشپړ دی
او د ا د الله په ستاینو کي پټ شیان ندي

الله چیرته دی؟!

په صحیح مسلم کي له ستر صحابي معاویه بن الحکم السلمي -رضي الله عنه- ځخه روایت دی چې فرمایي: ما یوه وینځه درلوده چې د اُحُد په اطرافو کي يي پسونه پیول، یوه ورځ مي وکتل چې لیوه د هغې له پسونو ځخه یو له ځان سره یوړ، او زه بني آدم یم، په غوسه کیږم لکه ځنګه چې هغوی په غوسه کیږي، مګر ما یوه ځپیړه ووهله.

نو زه رسول الله -صلى الله عليه وسلم- ته راغلم، هغه ماته دا خبره ډېره لویه کړه، ما ووېل: اي د الله رسوله، آیا زه يي ازاده نه کړم؟ هغه وویل: هغه ماته راولئ! نو ما هغه راوستله، هغې ورته وویل: "الله چیرته دی؟" هغې وویل: "په اسمان کي دی،" هغه وویل: "زه څوک یم؟" هغې وویل: ته د الله رسول یي، هغه وویل: «أَعْتِقْهَا، فَإِنَّهَا مُؤْمِنَةٌ»."هغه آزاد کړه، ځکه هغه مومنه ده". دا چې الله په اسمان کي دی پدې معنی چې: په لوړه د اسمان د پاسه دی، او (په) د (پر) په معنا ده؛ لکه ځنګه چې دغه معنا د الله –سبحانه و تعالی- پدې قول کي راغلی ده: (وَلَأُصَلِّبَنَّكُمْ فِي جُذُوعِ النَّخْلِ)(او زه به خامخا ضرور تاسو د کجورو په تنو کي په دار کوم) [طه سورت: ایت 71]، او داسي ګمان دي و نشی چې آسمان الله احاطه او راګیر کړی دی؛ الله تعالی لوی دی د دي نه چې د هغه مخلوق دی هغه احاطه او راګیر کړي.

زه دلته دي خبري سره تم کیږم - ګرانه لوستونکیه! - او وایم: ایا دا جواز لري چې الله - عزوجل – په هغه څه سره یاد کړو چې هغه پرې خپل ځان نه وي توصیف کړی؛ لکه دا چې الله په هر ځای کي دی؟

شیخ الاسلام ابن تیمیه -رحمه الله- په "مجموع الفتاوی" کې ویلي دي: او هغه – سبحانه و تعالی - خپل ځان په لوړوالی سره یاد کړ، دا د هغه د ستاینې او تعظیم له صفتونو څخه دی؛ ځکه چې دا د کمال له صفتونو څخه دی، او همدارنګه هغه خپل ځان د لوی، پوهه، غالب، قادر، غالب، بردبار او داسې نورو صفتونو سره یاد کړی، او دا چې هغه ژوندی او وړتیا لرونکی دی، او همداسې نور د هغه د ښایسته نومونو له معنی څخه.
د دې د ضد صفتونو بیانول جواز نلري، او دا جواز نلري چې د(لوړ) ضد صفت باندې یاد شي چې هغه: د ټیټ صفت دی، او نه د قوي د ضد په صفت چې هغه کمزوری دی.
بلکې هغه – سبحانه و تعالی – له دې نیمګړتیاوو څخه پاک دی چې د کمال له صفاتو سره په ټکر کې دي چې د هغه لپاره ثابتې شوي دي.
دا د دوی له توحید څخه دي: لکه د هغه - سبحانه و تعالی- لوړوالی د اسمانونو څخه پورته دی، نو هغه -سبحانه و تعالی -په خپل ذات کې تر ټولو لوړ دی، او هغه؛ هغه ذات دی چې عرش باندې برقراره دی.
نو هغه -سبحانه وتعالی- په خپل ذات کې تر ټولو لوړ دی ... ځکه چې ناشوني ده چې د دې خلاف بیان شي ... او هغه؛ هغه ذات دی چې په حقه سره عرش باندې برقراره دی ... بېشکه چې د کایناتو چارې یې سمبال کړي دي
هغه -عز وجل- فرمایلي: (إِنَّ رَبَّكُمُ اللَّهُ الَّذِي خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ ثُمَّ اسْتَوَىٰ عَلَى الْعَرْشِ)(بېشکه ستاسو رب هغه الله دی چې اسمانونه او ځمکه یې په شپږو ورځو کې پیدا کړي دي، بیا د عرش له پاسه برقرار شو). [الأعراف سورت: ایت 54]. او الله –عزوجل- په خپل کتاب کې د جبرائیل او ملائکو راکوزېدل ذکر کړي دي: (تَنَزَّلُ الْمَلَائِكَةُ وَالرُّوحُ فِيهَا بِإِذْنِ رَبِّهِم مِّن كُلِّ أَمْرٍ)(په دغه (شپه) کې (نور) ملایك او روح (جبریل) د خپل رب په حکم سره راکوزیږي لپاره (د پوره کولو) د هر (مقرر شوي) کار) [القدر سورت: ایت 4]. او ښکته کیدل یوازې له پورته ځخه کیږي. او هغه – سبحانه و تعالی - ذکر کړي چې ملائکې هغه ته ورخیژي او پورته کیږي: (تَعْرُجُ الْمَلَائِكَةُ وَالرُّوحُ إِلَيْهِ فِي يَوْمٍ كَانَ مِقْدَارُهُ خَمْسِينَ أَلْفَ سَنَةٍ)(چې د ده په طرف پورته ملایکې او روح ورخیژي، په هغې ورځ کې چې د هغې مقدار پنځوس زره کاله دی) [المعارج سورت: ایت 4]. او هغه -سبحانه وتعالی- ذکر کړي چې نیک عملونه او ښې خبرې ورته پورته کیږي: (إِلَيْهِ يَصْعَدُ الْكَلِمُ الطَّيِّبُ وَالْعَمَلُ الصَّالِحُ يَرْفَعُهُ)(نو خاص الله ته دی ټول عزت، همدغه (الله) ته پاکیزه خبرې پورته خیژي او نېك عمل دغه (کلمات) پورته کوي) [فاطر سورت: ایت 10].
نو عملونه چا ته پورته کیږي؟
او که زمونږ رب - سبحانه وتعالی - په هر ځای کې دی؛ په نازلیدو باندې څه کوي؟ - لوړ دی الله له هغه څه چې دوی یې وایي.
زمونږ رب – عزوجل – بې شبیه، بې مثاله، بې مانند، او د هغه په څېر هیڅ څیز نشته.
زمونږ رب – عزوجل – له ښځې او اولاد نیولو څخه ډیر اوچت دی: (وَأَنَّهُ تَعَالَىٰ جَدُّ رَبِّنَا مَا اتَّخَذَ صَاحِبَةً وَلَا وَلَدًا)(او بېشکه شان دا دی چې زمونږ د رب شان ډېر اوچت دی، ده نه ښځه نیولې ده او نه اولاد) [الجن سورت: ایت 3]. او زمونږ رب – عزوجل – په خپل الوهیت کې له شریک نیولو څخه ډېر لوړ دی: (فَلَمَّا آتَاهُمَا صَالِحًا جَعَلَا لَهُ شُرَكَاءَ فِيمَا آتَاهُمَا ۚ فَتَعَالَى اللَّهُ عَمَّا يُشْرِكُونَ)(نو کله چې الله دوی ته روغ بچی ورکړ، دوی له الله سره په هغه څه کې شریکان جوړ کړل چې دوی ته یې ورکړی و، نو الله ډېر اوچت دی له هغه څه نه چې دوی یې (ورسره) شریکوي) [الأعراف سورت: ایت 190].

لار..

څوک چې د درېو نومونو په معنا پوه شي: (لوی، لوړ او تر ټولو پورته)؛ هغه پوهیږي چې الله - عزوجل - د کمال په صفتونو کې لوی، د نیمګړتیا له صفتونو څخه لوړ دی، او له مخلوق څخه پورته دی.
نو څوک چې ددې منظري حق ادا کړي – د پوهې او عبودیت له لحاظه- بې نیازه به شي، او هغه به عزت او وقار ترلاسه کړي؛ (وَرَفَعْنَاهُ مَكَانًا عَلِيًّا)(او دی مونږ ډېر اوچت ځای ته پورته کړی دی) [مریم سورت: ایت 57].
په دواړو جهانونو کې سرلوړي په لاندې څیزونو حاصلیږي:
په ایمان سره: (وَمَن يَأْتِهِ مُؤْمِنًا قَدْ عَمِلَ الصَّالِحَاتِ فَأُولَٰئِكَ لَهُمُ الدَّرَجَاتُ الْعُلَىٰ)(او هغه څوك چې ده ته په داسې حال کې راشي چې مومن وي، نېك عملونه یې کړي وي (،نو) د دوی لپاره ډېرې اوچتې درجې دي) [طه سورت: ایت 75]. پوهه: (يَرْفَعِ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا مِنكُمْ وَالَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ دَرَجَاتٍ)(الله به په تاسو کې هغه کسان په درجو کې اوچت کړي چې ایمان یې راوړی دی او هغه کسان چې هغوی ته علم ورکړی شوی دی) [المجادلة سورت: ایت 11]. او په عاجزۍ سره، دا په مستند ډول روایت شوي چې هغه -علیه الصلاة والسلام- وفرمایل: «وَمَا تَوَاضَعَ أَحَدٌ لِلهِ إِلَّا رَفَعَهُ اللهُ»"هیڅوک د الله په وړاندې عاجزي نکوي مګر دا چې الله به د هغه مقام لوړ کړي". [مسلم روایت کړی]. او کله چې له صحابه کرامو –رضی الله عنهم- څخه یو کس وغوښتل چې په جنت کې له پیغمبر -صلی الله علیه وسلم- سره ملګری شي؛ هغه ورته وویل: «فَأَعِنِّي عَلَى نَفْسِكَ بِكَثْرَةِ السُّجُودِ»«نو بیا په ډېرو سجدو کولو سره زما د ملګرتیا حاصلولو لپاره د ځان سره مرسته وکړه». [مسلم روایت کړی] او په سجده کې ذکر: (سبحان ربي الأعلى) دی، الله – عزوجل- فرمایی: (سَبِّحِ اسْمَ رَبِّكَ الْأَعْلَى)(ته پاکي بیان کړه د خپل رب د نامې چې تر ټولو اوچت دی) [الأعلى سورت: ایت 1].
له دوی څخه ځینو د سجدې په اړه دا خبره توجیه کړې ده: ځکه چې دا د بنده په نهایت عاجزۍ باندې دلالت کوي، چې د با ارزښته څیز باندې یې الله ته ترسره کوي، او هغه: د هغه مخ دی، پداسې حال کې چې په خاوره یې ږدي، نو مناسب ده چې د خپلې نهایت عاجزۍ په حالت کې د خپل رب صفت وکړي چې بېشکه دا: اوچت دی.
نو له دې امله چې د بنده وضعیت په دې شکل کې وي، نو هغه به الله –سبحانه و تعالی- ته ډېر نږدې وي، هغه – صلی الله علیه وسلم- وفرمایل: «أَقْرَبُ مَا يَكُوْنُ الْعَبْدُ مِنْ رَبِّهِ وَهُوَ سَاجِدٌ؛ فَأَكْثِرُوا الدُّعَاءَ»«بنده د سجدې په وخت کې خپل رب ته تر ټولو نږدې وي، نو ډېرې دعاګانې وکړئ». [مسلم روایت کړی].

خپل ارمان ته ورسیدي ..

او وروسته له دې چې پوهه شو چې ځمکه د ترټولو لوی او لوړ – جل و علا- لخوا اداره کیږي؛ هغه ذات چې د هغه په لاس کې د اسمانونو او ځمکې واک دی؛ نو ای رنځوره! شفا ورکوونکی په اسمان کې دی، او ای فقیره! شتمن په اسمان کې دی، او ای پریشانه! جبار ذات په آسمان کې دی، ای بې اولاده! وهاب ذات په اسمان کې دی، ای قرضداره! روزي ورکونکی په اسمان کې دی، ای غمجنه! چاره ساز او خلاصونکی په اسمان کې دی..
نو خپل زړه او مخ سره اسمان ته مخ کړه، او لوی او لوړ الله راوبله، او د هغه څه په تمه شه چې ته وړاندې خوشحالیږي؛ ځکه چې تا ته له اوو اسمانونو د پاسه د الله –عزوجل- په وینا زیږی درکول شوی دی: (وَإِذَا سَأَلَكَ عِبَادِي عَنِّي فَإِنِّي قَرِيبٌ ۖ أُجِيبُ دَعْوَةَ الدَّاعِ إِذَا دَعَانِ ۖ فَلْيَسْتَجِيبُوا لِي وَلْيُؤْمِنُوا بِي لَعَلَّهُمْ يَرْشُدُونَ)(او کله چې زما په باره کې له تا نه زما بنده ګان تپوس وکړي، نو یقیناً زه قریب یم، د دعا کوونکي دعا قبلوم کله چې له ما نه دعا غواړي، پس دوی دې زما حکم ومني، او پر ما دې ایمان راوړي، د دې لپاره چې دوی سمه لار ومومي) [البقرة سورت: ایت 186].

ستا ستاینه ده، اې د سخاوت، جلال او لوړ والي خاونده
ستا له برکت څخه دی چا ته چې وغواړي ورکوي او چا ته چې و نه غواړي نه ورکوي
اې زما الله، که زما ګناهونه ډیر او لوی وي
نو زما له ګناه څخه ستا بخښنه لویه او پراخه ده
اې الله ته زما حالت، فقر او غربت وینې
او ته زما پټې خبرې اوري
اې زما الله، که ته ما نا امیده کړې او ما وشړې
نو هغه څوک دی چې زه له هغه څخه امید ولرم او زما شفاعت وکړي
اې الله! مونږ ستا په لوړ نوم باندې ستا څخه غوښتنه کوو: چې په دنیا او آخرت کې زمونږ مقام لوړ کړي.

33 - 32

تسلط لرونکی او پر ټولو زورور ذات -جل جلاله-

ابو یعلی په خپل "مسند" کې له ابو هریره -رضي الله عنه- څخه روایت کړی دی چې فرمایي: «فرعون د خپلې مېرمنې په لاسونو او پښو څلور میخونه وهلي وو، نو کله به چې هغوی له هغې څخه جلا شول، ملایکو به وربانده سیوري کړ، او هغې به ویل: (رَبِّ ابْنِ لِي عِندَكَ بَيْتًا فِي الْجَنَّةِ وَنَجِّنِي مِن فِرْعَوْنَ وَعَمَلِهِ وَنَجِّنِي مِنَ الْقَوْمِ الظَّالِمِينَ)(ای زما ربه! ته ما ته زما لپاره خپلې خوا کې په جنت کې یو کور جوړ کړه او ته ما له فرعون او د هغه له عمل نه خلاصه کړه او ته ما ته له ظالم قوم نه نجات راکړه) [التحریم سورت: ایت 11]» [صحیح حدیث دی].
د ظالم فرعون له کوټې څخه د ځمکې یوه له سترو میرمنو څخه راوخي! او د هغه له مانۍ څخه موسی -علیه السلام- راوخي!!!
هغه فرعون چې داسي یې ویلي وو: (سَنُقَتِّلُ أَبْنَاءَهُمْ وَنَسْتَحْيِي نِسَاءَهُمْ وَإِنَّا فَوْقَهُمْ قَاهِرُونَ)(زر به مونږ د دوی زامن ووژنو او د دوی ښځې (جینکی) به ژوندۍ پرېږدو او بېشکه مونږ د دوی له پاسه زورور یو) [الأعراف سورت: ایت 127]، نو قهار او زورور ذات دغه سرکش باندې غالب شو، او هغه یې هغو خلکو ته چې وروسته له هغه څخه راځي عبرت وګرځاوه: (فَالْيَوْمَ نُنَجِّيكَ بِبَدَنِكَ لِتَكُونَ لِمَنْ خَلْفَكَ آيَةً ۚ وَإِنَّ كَثِيرًا مِّنَ النَّاسِ عَنْ آيَاتِنَا لَغَافِلُونَ)(پس نن ورځ به مونږ ستا بدن پر لوړ ځای واچوو، د دې لپاره چې ته د هغه چا لپاره چې له تا نه وروسته دي، نښه جوړه شي او بېشکه په خلقو کې ډېر زمونږ له ایتونو څخه یقینًا غافلان دي) [یونس سورت: ایت 92]. نو الله – سبحانه و تعالی- د خپل لوړ ذات ستاینه وکړه او ویې ویل: (وَهُوَ الْقَاهِرُ فَوْقَ عِبَادِهِ ۚ وَهُوَ الْحَكِيمُ الْخَبِيرُ)(او همدی غالب دی، د خپلو بنده ګانو له پاسه دی او همدی ښه حکمت والا، ښه خبردار دی) [الأنعام سورت: ایت 18].
نو زمونږ رب - عزوجل – خپل واک باندې غالب دی، او خپلو کائناتو باندې تصرف کوونکی دی او هیڅ شی د هغه د ارادې مخه نه شي نیولی..
جابرانو باندې غالب شوی دی، قیصریان یې مات کړل، او سرونه ورته ټیټ شول، او ستونزې د هغه د ځواک په مقابل کې آسانه شوې، او مخونه ورته ټیټ شول، مخلوقاتو ورته غاړه کېښوده، او د هغه د عظمت او غرور له امله عاجزه شول.
او زمونږ رب – سبحانه و تعالی- هغه ذات دی چې مخلوقات هغه ته خضوع او عاجزي کوي، او د هغه د عزت، ځواک، او کمال له امله تابع او ذلیله دي.
تسلط لرونکی او پر ټولو زورور ذات -عزوجل- د ټولو بره او لاندې نړۍ لپاره؛ هیڅ حادثه نه پېښیږي، او د هغه له اجازې پرته هیڅ اوسیدونکی نشي اوسیدلی، د هر څه اراده چې وکړي هغه کیږي او د څه شي اراده چې و نکړي هغه نه کیږي، دا زمونږ د رب د دوو نومونو: (القاهر، القهار) معنی ده.
او همدا شان د هغه د صفتونو څخه یو قهار دی ... او مخلوق د پادشاه په ځواک سره تابع کیږي
که هغه ژوندی، غالب او زورور نه وای ... هیڅ کله به غلبې او سلطنت شتون نه و درلودلای

هغه قهار ذات دی:

مجبور او عاجز انسان ته څوک ځواب ورکوي که هغه ورته بلنه ورکړي ترڅو له هغه څخه شر لرې کړي؟ څوک هډوکي بیا راژوندي کوي کله چې خاوري شي؟ او مخلوق بېرته را ژوندی کوي لکه څنګه یې چې په لومړي ځل پیدا کړی و، او دا کار د هغه لپاره اسانه دی؟ کله چې مظلوم سره ظلم وشي څوک به د هغه ملاتړ وکړي؟ او څوک دی چې د کمزوري سره مرسته وکړي کله چې یې حق وخوړل شي؟
زمونږ قاهر، حکیم رب – عزوجل-؛ هغه ذات چې هیڅ شی بې ځایه نه پیدا کوي، هیڅ شی بې ځایه نه پرېږدي، او هیڅ عمل نه مني او یا قانون نه جوړوي پرته له حکمت څخه، که څوک وربانده پوهه شو پوه به وي او که څوک ور څخه بې خبره و بې خبره به وي.
تا ته ټول کارونه بېرته راګرځي
له تا څخه امیدونه او زیري شتون لري
نو څوک د توحید او عبادت وړ دی؟ ایا الله هغه قادر ذات نه دی چې سیال نلري.
په همدې اړه یوسف -علیه السلام- له خپلو دوو ملګرو سره په زندان کې بحث وکړ او ویې ویل: (يَا صَاحِبَيِ السِّجْنِ أَأَرْبَابٌ مُّتَفَرِّقُونَ خَيْرٌ أَمِ اللَّهُ الْوَاحِدُ الْقَهَّارُ) (ای د زندان دواړو ملګرو! ایا ګڼ او متفرق خدایان غوره دي یا که هغه الله چې یو دی، ډېر قوي او غالب دی) [یوسف سورت: ایت 39].
آیا داسي مظلوم مو لیدلی چې ځان ته کټه او یا تاوان ورسولی شي؟ نو څنګه کولای شو چې د مظلوم او ضعیف څخه غوښتنه او پر هغه توکل وکړو، او الله هغه یو، غالب ذات دی؟!
د رسول الله -صلی الله علیه وسلم- له دعاګانو څخه یوه دعا دا وه کله چې له خوب څخه وارخطا پاڅیده: «لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ الوَاحِدُ القَهَّارُ، رَبُّ السَّمَاوَاتِ وَالأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا، العَزِيزُ الغَفَّارُ»"له الله پرته بل معبود نشته، هغه یو پر ټولو غالب دی، د اسمانونو او ځمکې او د هغو ټولو شیانو رب دی چې د دوی په منځ کې دي، هغه غالب، او بخښونکی دی". [صحیح حدیث دی. ابن حبان روایت کړی].

خپل کار هغه ته وسپاره..

کله چې مؤمن په دې پوه شي چې الله یو او غالب ذات دی؛ الله ته خپله تسلیمي اعلان کړي، او خپل کار یې الله ته وسپاري، او په هغه توکل وکړي، له الله پرته د بل چا تعظیم ونه کړي، او هغه له الله پرته له هیڅا و نه ویرېږي، او د کمزوري مخلوق ویره پریوتله؛ حتی که هغوی د ځواک او غلبې ادعا هم وکړي.

دا د فرعون جادوګران کله چې د دوی په زړونو کې ایمان داخل شو، او پوهه شول چې الله یو او غالب دی؛ کله چې فرعون هغوی ته ګواښ وکړ، هغوی د ځمکې د ظالم په ځواب کې وویل: (قَالُوا لَا ضَيْرَ ۖ إِنَّا إِلَىٰ رَبِّنَا مُنقَلِبُونَ)(هغوی وویل: هیڅ ضرر نشته، بېشکه مونږ خپل رب ته بېرته ورتلونکي یو) [الشعراء سورت: ایت 50]. او الله - عزوجل – پر ظالمانو او ګناهکارانو غالب دی: (وَهُوَ الْقَاهِرُ فَوْقَ عِبَادِهِ ۚ وَهُوَ الْحَكِيمُ الْخَبِيرُ) (او همدی غالب دی، د خپلو بنده ګانو له پاسه دی او همدی ښه حکمت والا، ښه خبردار دی) [الأنعام سورت: ایت 18]، د نوح قوم باندې په طوفان سره غالب شو، د صالح قوم باندې په چغې سره غالب شو، د عاد قوم باندې په باد سره غالب شو، د لوط قوم باندې په تیږو سره غالب شو، او په قارون په خسف سره غالب شو، د سبأ په قوم په لوړې او تندې او د رزق په تنګۍ سره غالب شو، او په بنی اسراییلو په ویرې، د دښمنانو تسلط او ډیرو وژنو سره غالب شو، او د دوی په ځینو قومونه باندې په شکل بدلولو او طاعون سره غالب شو. نو د الله –عزوجل- قهر او غلبه ښکاره ده: (وَمَا ظَلَمْنَاهُمْ وَلَٰكِن كَانُوا أَنفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ) (او مونږ پر هغوی باندې ظلم نه دی کړی او لېکن هغوی وو چې پر خپلو ځانونو یې ظلم کاوه) [النحل سورت: ایت 118]، هغه الله چې د مخلوقاتو قدرت یې په خپل قدرت سره له منځه یوړ، او د ټولو مخلوقاتو قدرتونه د هغه د قدرت په مقابل کې له منځه لاړل؛ (لِّمَنِ الْمُلْكُ الْيَوْمَ ۖ لِلَّهِ الْوَاحِدِ الْقَهَّارِ) (نن ورځ د چا بادشاهي ده؟ خاص د الله (بادشاهي ده) چې یو دی، ښه غالب دی) [غافر سورت: ایت 16]. رازي -رحمه الله - وایي: «کله چې دا خطاب ښکاره شو هغه زورواران او متکبران څه شول؟!
چېر ته دي انبیاء، رسولان او مقربې ملائکې د دې ملامتیا څخه؟!
چېرته دي د ګمراهۍ، الحاد او توحید او ارشاد خاوندان؟
آدم او د هغه اولاد چېرته دي؟
ابلیس او د هغه پلویان چېرته دي؟
داسې ښکاري چې لاړل او محو شول...!
نفسونه او روحونه له منځه تللي، او جسمونه تلف شول، او اړیکې پرې شوې، یوازې هغه موجود ذات پاتې شو چې تر اوسه هم شته او تر ازله پورې به وي.
اړینه نه ده چې په دې دنیا کې ټول مسایل حل شي: داسې ظلمونه شته چې د قیامت په ورځ به له سره لیدل کېږي! او دا حقیقت د ظالمانو په زړونو کې د ګرمو سندانونو (څټکو) څخه ډېر سخت دي. (وأن مَرَدّنَا إِلَى الله)(او دا چې بېشکه زمونږ بېرته ورتلل خاص الله ته دي) [غافر سورت: ایت 43]. شافعي ویلي: "په قرآن کې یو آیت دی چې د ظالم په زړه کې لکه غشی او د مظلوم په زړه کې لکه مرهم تاثیر کوي، وویل شو: هغه کوم یو دی؟! هغه وویل د الله – سبحانه و تعالی- دغه قول: (وَمَا كَانَ رَبُّكَ نَسِيًّا) (او ستا رب هیڅکله هېروونکی نه دی) [مریم سورت: ایت 64]".
اې د ظلم او استبداد څښتنه! د بدکارانو شر او د بدکارانو دسیسو نه مو وساته.

34

الوَهـّـابُ -جل جلاله-ډالۍ (بخشش) ورکوونکی ذات -جل جلاله-

همدارنګه د هغه د نومونو څخه الوهاب دی
د هغه ورکړه په ټولو زمانونو کې وګوره
د پورته اسمانونو او ځمکې اوسیدونکي
د هغه له ورکړو څخه نه جلا کېږي
الله د خپل لوړ ذات په ستاینه کې فرمایي: (أَمْ عِندَهُمْ خَزَائِنُ رَحْمَةِ رَبِّكَ الْعَزِيزِ الْوَهَّابِ)(ایا له دوی سره ستا د رب د رحمت خزاني دي (هغه رب) چې ډېر غالب، عطا کوونکی دی؟) [ص سورت: ایت 9]. زمونږ رب – تبارک و تعالی – په پراخه پیمانه ډالۍ ورکوونکی دی، چې د ځمکې او اسمانونو ټول مخلوقات پکې شامل دي، د هغه ورکړه په اوس او راتلونکي وخت کې نه قطع کېږي، هغه پرته له پوښتنې یا وسیلې څخه ورکوي، او پرته له کوم سبب او دوکي څخه نعمتونه ورکوي: (رَبَّنَا لَا تُزِغْ قُلُوبَنَا بَعْدَ إِذْ هَدَيْتَنَا وَهَبْ لَنَا مِن لَّدُنكَ رَحْمَةً ۚ إِنَّكَ أَنتَ الْوَهَّابُ)(ای زمونږه ربه! زمونږ زړونه مه کړوه وروسته له دې چې تا مونږ ته سمه لار وښودله او مونږ ته له خپلې خوا نه رحمت راکړه، یقینًا هم ته، (د نعمت او رحمت) بې حده عطا کوونکی یې) [آل عمران سورت: ایت 8]، (أَمْ عِندَهُمْ خَزَائِنُ رَحْمَةِ رَبِّكَ الْعَزِيزِ الْوَهَّابِ) (ایا له دوی سره ستا د رب د رحمت خزاني دي (هغه رب) چې ډېر غالب، عطا کوونکی دی؟) [ص سورت: ایت 9].

هغه د هر شي ورکونکی دی:

ستر خالق، جواد، سخي، او ورکوونکي ذات لره پاکي ده!
الکرم: د هغه له صفتونو څخه یو صفت دی، الجود: د هغه یو له سترو صفتونو څخه دی، او العطاء: د هغه د ډالۍ لپاره دی، له هغه څخه څوک ډېر سخاوت لري؟!
مخلوقات د هغه نافرماني کوي، مګر هغه د دوی څارنه کوي، په بسترونو کې دوی داسې ساتي لکه څنګه چې دوی د هغه هیڅ نافرماني نه وي کړي، او د دوی پالنه کوي ګواکې دوی ګناه نه وي کړي، ګناهګار باندې سخاوت کوي، او نافرمان باندې فضل او مهربان کوي.
هغه څوک دی چې هغه ته یې بلنه ورکړي وي او ځواب یې نه وي ورکړی؟! یا چا تري غوښتنه کړي وي او هغه ته یې نه وي ورکړي؟ او یا هغه څوک دی چې د هغه دروازې ته یې خپل بار اچولی وي او هغه بېرته شړلی وي؟
پاک دی هغه ذات چې په فکرونو سره امیدونه ورکوي ...هغه امیدونه چې په نفس کې وي او په ژبې سره نه وي ویل شوی
پاک دی هغه ذات چې اوس هم د هغه رزق ...د ټولو جهانیانو لپاره تضمین شوی دی
په بنده باندې د الله –تبارک و تعالی- نعمتونه له هغه وخته تر سترګو کېږي چې هغه د مور په رحم کې نطفه وه، بیا یې ورله غوږ او لید جوړ کړ او په هغه کې یې روح واچوه، بیا یې ورته خواړه ورکړل، څښاک یې ورکړ او جامې یې ورته واچولې، هغه ته یې پناه ورکړه او هغه کافي کړ، او له هر څه څخه چې یې وغوښتل هغه یې ورکړل
او الله –جل و علا- بنده ته وایي: (أَلَمْ نَجْعَل لَّهُ عَيْنَيْنِ (8) (ایا مونږ ده ته دوه سترګې نه دي ورکړي) وَلِسَانًا وَشَفَتَيْنِ (9)(او یوه ژبه او دوه شونډې) وَهَدَيْنَاهُ النَّجْدَيْنِ (10)) (اومونږ ده ته دوه لارې ښودلې دي) [البلد سورت: ایتونه 8-10]، (۞ يَا أَيُّهَا النَّاسُ أَنتُمُ الْفُقَرَاءُ إِلَى اللَّهِ ۖ وَاللَّهُ هُوَ الْغَنِيُّ الْحَمِيدُ) (اې خلقو! هم تاسو الله ته محتاجان یئ، او الله، هم دی ښه بې پروا، ښه ستایل شوی دی) [فاطر سورت: ایت 15].
هغه ته پیدا کړي او روزي یې درکړه، تا ته یې ژوند درکړ او مړ یې کړي، مینه یې درکړه او تاته یې خیزونه درکړل، ناروغ یې کړي او روغ یې کړي، وړی یې کړي او مور یې کړي، تږی یې کړي او اوبه یې درکړي، ته یې وخندولې او ویې ژړولې، تاته یې پوهه درکړه په هغه څه چې ته پرې نه پوهیدې، او تا ته یې هغه څه در زده کړل چې ته پرې نه پوهیدې، ستا رزق یې چمتو کړ.

هغه ستا دعاء يې قبوله کړه، ستا غوښتنه يې قبوله کړه، ستا پر دښمن غالب شو، تاته يې رسول ولېږه، تاته يې کتاب وښود، او تاته يې يوه طريقه وښوده... نو له دې وروسته هم ته د هغه نافرماني کوې؟! (قُتِلَ الْإِنسَانُ مَا أَكْفَرَهُ) (انسان دې هلاک کړی شي، دی څومره ډېر ناشکره دی)! [عبس سورت: ايت 17].

د هغه په درشل..

آيا دنيا تا باندې تنګه شوېده؟
ايا ناروغۍ دردولی يې؟
ايا پورونو ټرلی يې؟
آيا فقر يې برخې کړی يې؟
آيا ميرمن او اولاد غواړي؟
ايا ستا ذهن حيران دی او ستا فکرونه ګډوډ دي؟
نو په دې وخت کې ته بايد ورکوونکي ذات ته رجوع وکړي، هغه چې ډېر ورکوونکی دی، يوازې خپل لاسونه پورته کړه او د هغه دروازې ته ودرېږه او د هغه تر څنګ پناه ونيسه؛ ته به وګورې چې لوړه څنګه په مرښت بدليږي، او تنده به دې ماته شي، او د شپې له ويښ پاتې کېدو وروسته به خوب درشي، او له ناروغۍ وروسته به روغتيا ومومي، او غايب به راشي، او ورک شوی به لاره پيدا کړي، کړاونه به خلاص شي، او تياره به لرې شي.
هغه ورکونکی –سبحانه و تعالی- دی؛ هغه چې اوښکې په موسکا، ويره په امن، او ډار په خوندیتوب بدلوي، شپې ته په صبح صادق زيږی ورکوي، اندېښمن ته د ناڅاپه آرامۍ زيږی ورکوي، او مصيبت خپلې ته په پټه توګه زيږی ورکوي.
د الله – سبحانه وتعالی- خزانې ډکې دي او هيڅکله نه ختمېږي، او هغه فرمايي: (ادْعُونِي أَسْتَجِبْ لَكُمْ) (تاسو ما وبلئ چې زه ستاسو دعا قبوله کړم) [غافر سورت: ايت 60]، نو څوک چې له الله څخه څه شی غواړي، بايد لويه غوښتنه دی وکړي؛ ځکه چې هيڅ شی له هغه څخه لوی ندی! دا سليمان -عليه السلام- د دنيا او آخرت خير غواړي: (قَالَ رَبِّ اغْفِرْ لِي وَهَبْ لِي مُلْكًا لَّا يَنبَغِي لِأَحَدٍ مِّن بَعْدِيۖ إِنَّكَ أَنتَ الْوَهَّابُ) (ده وويل: ای زما ربه! ته ما وبخښه او ما ته داسې باچاهي راکړه چې له ما نه پس د چا لپاره هم مناسب نه وي، بېشکه هم ته ښه عطا کوونکی يې) [ص سورت: ايت 35]. او دا زکريا دی چې بوډاتوب ته رسيدلی او ښځه يې شنډه ده؛ خو هغه وايي: (رَبِّ هَبْ لِي مِن لَّدُنكَ ذُرِّيَّةً طَيِّبَةًۖ إِنَّكَ سَمِيعُ الدُّعَاءِ) (ای زما ربه! ما ته له خپلې خوا نه ښه پاکيزه اولاد راکړه، يقينًا ته د دعا ښه اورېدونکی يې) [آل عمران سورت: ايت 38].

وهاب (ورکوونکي) ذات ته رجوع وکړه!

او پادشاهي، حاکميت، مال، اولاد او هوسايينه ټول د ډېر مهربان پادشاه –سبحانه و تعالی- له خوا دي، (وَاللَّهُ يُؤْتِي مُلْكَهُ مَن يَشَاءُ ۚ وَاللَّهُ وَاسِعٌ عَلِيمٌ) (او الله خپله پادشاهي ورکوي چا ته چې يې وغواړي، او الله پراخه فضل والا، ښه عالم دی) [البقرة سورت: ايت 247]، (يَهَبُ لِمَن يَشَاءُ إِنَاثًا وَيَهَبُ لِمَن يَشَاءُ الذُّكُورَ) (چا ته چې وغواړي جينکی ورکوي او چا ته چې وغواړي هلکان ورکوي) [الشورى سورت: ايت 49]. او تر ټولو لوی شی چې يو بنده خپل رب ته دعا کوي: هغه د اهل علم دعا ده، هغه کسان چې د الله په زړه پورې نومونو سره د هغه د ويلو په راز باندې پوهيږي؛ دوی له هغه څخه د ثبات او رحمت غوښتنه وکړه: (رَبَّنَا لَا تُزِغْ قُلُوبَنَا بَعْدَ إِذْ هَدَيْتَنَا وَهَبْ لَنَا مِن لَّدُنكَ رَحْمَةً ۚ إِنَّكَ أَنتَ الْوَهَّابُ) (اې زمونږ ربه! زمونږ زړونه مه کړوه وروسته له دې چې تا مونږ ته سمه لار وښودله او مونږ ته له خپلې خوا نه رحمت راکړه، يقينًا هم ته، (د نعمت او رحمت) بې حده عطا کوونکی يې) [آل عمران سورت: ايت 8]. نو لدې کبله؛ الله – سبحانه و تعالی- په هر رکعت کې مقرر کړي او مونږ يې بايد تلفظ کړو، او مونږ هيله لرو چې الله به هغه مونږ ته راکړي، او هغه: هدايت دی: (اهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ) (ته مونږ ته سَمَه (نېغه) لاره وښَيه) [الفاتحة سورت: ايت 6].

راز د دعا په خوږوالي کې دی!

هغه د هغه چا سره مينه لري، چې له هغه څخه غوښتنه کوي، او که د دوی دعا نه وي د دوی پروا به يې نه کوله: (قُلْ مَا يَعْبَأُ بِكُمْ رَبِّي لَوْلَا دُعَاؤُكُمْ) (ته (دوی ته) ووايه: زما رب ستاسو څه پروا کوي که ستاسو دعا کول نه وي) [الفرقان سورت: ايت 77]. او د هغو دعاګانو له جملې څخه چې الله ته د نړدې کيدو لپاره زمونږ رب- سبحانه و تعالی- مونږ ته په خپل قول کې راښودلي دي: (وَالَّذِينَ يَقُولُونَ رَبَّنَا هَبْ لَنَا مِنْ أَزْوَاجِنَا وَذُرِّيَّاتِنَا قُرَّةَ أَعْيُنٍ وَاجْعَلْنَا لِلْمُتَّقِينَ إِمَامًا) (او هغه کسان دي چې وايي: ای زمونږه ربه! ته مونږ ته زمونږ له ښځو نه او زمونږ له اولادونو نه د سترګو يخ والی راوبخښه او ته مونږ د متقيانو امام وګرځوه) [الفرقان سورت: ايت 74]. بلکې هغه – سبحانه و تعالی- له دې دعا وروسته د جنت وعده ورکړه: (أُولَٰئِكَ يُجْزَوْنَ الْغُرْفَةَ بِمَا صَبَرُوا وَيُلَقَّوْنَ فِيهَا تَحِيَّةً وَسَلَامًا) (دغه کسان دي چې د صبر کولو په سبب به دوی ته د اوچتو مانيو بدله ورکولی شي او په دې (جنت) کې به د ژوند په دعا او سلام سره د دوی استقبال کولی شي) [الفرقان سورت: ايت 75].
ځوک چې په الله پورې ټرلی وي، او هغه ته پناه ويسي په هر هغه څه چې هغه مهم وي او غواړي يې، او د هغه دروازې ټکول يې په عاجزی، دعاء، او اوږد مناجات سره عادت وي؛ الله به هغه ته عزت ورکړي او ساتنه به يې وکړي، او هغه ته به د هغه څه څخه ډېر ورکړي چې هغه غوښتل، او د هغه د ژوند په اوږدو کې به د هغه لپاره مرسته او ملاتړ کوونکی وي.

پټه خبره...

او زمونږ د رب - عزوجل - په دې دنيا کې ورکول د امتحان په توګه وي، او په آخرت کې يې د اجر او جزا په توګه ورکوي.
نو په دې دنيا کې د هغه ورکول د هغه له ارادې سره ټرلي دي، او د خلکو ازمايل د هغه په حکمت سره دي؛ ترڅو بنده د دعا او اميد په وخت کې خپل رب سره ټرلی اوسي، او په خپل توحيد او ايمان د دعا او قضاء تر منځ خوشحاله اوسي.
دا تر ټولو ستره ډالی او ورکول دي؛ که بنده د ازموينې په حقيقت پوهه شي.
او کله چې بنده په دې پوه شو، ددغې نوم له لارې به بنده د خپل رب سره مينه پيدا کړي، د هغه ستاينه او شکر ادا کوي، او تل به د هغه سره ټرلی اوسي.
اې الله تا لره ثنا او ستاينه ده، اې غوره ورکوونکيه
او اې د موخو د ترلاسه کولو لپاره غوره هيلې
او اې هغه غوره ذاته چې د مصيبت د خلاصيدو تمه ور څخه کيدی شي
او اې غوره ذاته چې ډالی او ورکړي ورکوي
اې الله! له خپل رحمت څخه مونږ ته راکړه؛ ته ورکونکی يې، مونږ، زمونږ مور او پلار او ټولو مسلمانانو ته بخښنه وکړه؛ ای د جهانونو ربه!

الرَّزَّاقُ -جل جلاله-روزي وركونکی ذات -جل جلاله-

له لوړي وروسته مړښت، له تندي وروسته د تندي ماتيدا، له فقر وروسته شتمني، له شبګيرۍ وروسته خوب، له نارو‌غي وروسته روغتيا ده، پور به ادا شي، رزق به زيات شي، بنديان به ازاد شي، کړاونه به خلاص شي، او تيارې به ليرې شي، (فَعَسَى اللَّهُ أَن يَأْتِيَ بِالْفَتْحِ أَوْ أَمْرٍ مِّنْ عِندِهِ) [نو قريب ده چې الله فتح راولي، يا له خپلې خوا نه کوم بل حکم (راولي)] [المائدة سورت: ايت 52].

که اړتياوې مو محاصره کړي، او ستونزې درته پېښې شي، او انديښنې مو راګير کړي، پورونه مو ډير شي، او رزق مو کم شي؛ نو ته بايد هغه روزونکي ته رجوع وکړه، چې تشويش او غم لرې کوي، او د اړمن غړ بلنې ته ځواب ورکوي.

روزونکی له نړۍ وپېژنه، او په دې ستر نوم سره ژوند وکړه؛ هغه څوک چې د اورښدونکي غوږ ته په ننوتو سره يې زړه ډاډمن شي، او روح يې آرام شي، او حالت يې بدل شي.

(إِنَّ اللَّهَ هُوَ الرَّزَّاقُ ذُو الْقُوَّةِ الْمَتِينُ) (بېشکه همدغه الله ښه روزي ورکوونکی، قوت والا، (او) ډېر مضبوط دی) [الذاريات سورت: ايت 58]. زمور روزي ورکوونکی رب، د روزيې کفالت کوونکی، او د هر نفس ساتونکی دی، د هغه رزق او رحمت ټول مخلوق ته بسنه کوي؛ الله –جل وعلا- مؤمن له کافر څخه ځانګړی کړی نه دی، او نه يې دوست له دښمن څخه ځانګړی کړی، ځرنګه يې چې زورور ته رسوي کمزوري ته يې هم رسوي، د مور په ګېډه کې يې جنين ته رسوي، او مرغی په خپل استوګنځای کې، او مار ته يې په خپل سوري کې، او په سمندر کې يې کبانو ته رسوي. (وَكَأَيِّن مِّن دَابَّةٍ لَّا تَحْمِلُ رِزْقَهَا اللَّهُ يَرْزُقُهَا وَإِيَّاكُمْ ۚ وَهُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ) (او په ځمکه ډېر خوځنده (زنده سر) دي چې خپل رزق نه پورته کوي، الله دوی ته او تاسو ته روزي درکوي او هغه ښه اورښدونکی، ښه عالم دی). [العنكبوت سورت:ايت 60].

دغه نوم په قرآن کريم کې په واحد ډول يو ځل، او پنځه ځلې د جمعې په ښه ذکر شوی دی.

(الرزاق) د مبالغې په ښه راغلی؛ د دې لپاره چې تاسو خپل ځان ډاډمن کړئ، او پوهه شئ چې هغه کريم او مهربان دی، او دا چې زړونه يوازې د هغه –جل وعلا- سره تړلي وي.

له ابوهريره -رضي الله عنه- څخه روايت دی هغه وويل: يو سړي اړتيا درلوده، نو هغه دښتې ته لاړ، او د هغه ميرمن وويل: اي الله! مور ته څه راکړه چې مور يې اوړه کړو او ډوډۍ پخه کړو.

نو هغه سړی راغی چې ګوري کاسه (لګن، خانک) له خميره اوړو څخه ډک دي او په تناره کې غوښې پخيږي، او اسياب (پل) غنم اوړه کوي؛ هغه وويل: دا د کوم ځايه راغلي دي؟ هغې وويل: د الله له رزق څخه، بيا يې د آسياب (پل) شا او خوا جارو کړل.

رسول الله -صلى الله عليه وسلم- وفرمايل: «لَوْ تَرَكَهَا لَدَارَتْ -أو قال: طَحَنَتْ- إِلَى يَوْمِ القِيَامَةِ»"که هغه يې پرېښودلی وی؛ نو د قيامت تر ورځې پورې به ځرخيدلی وی، او يا يې وويل: اوړه کړی وی". [صحيح حديث دی. طبراني په المعجم الاوسط کې روايت کړی دی].

تقديرونه ليکل شوي دي ..

که په سمندر کې په يوه ډبره کې شتون ولري
سخته، داغداره، او اطراف يې ښويه وي
د بنده لپاره رزق دی که الله هغه ټاکلی وي نو هغه به وچوي
ترڅو چې هغه ته ورکړي هر څه چې ددی په منځ کې وي
او يا ورته لاره په پورته اوو اسمانونو کې وی
نو الله به د ورختلو لپاره لار اسانه کړي وای
تر څو هغه څه ترلاسه کړي چې په لوح محفوظ کې ليکل شوي دي
هغه به د رزق خوا ته ورشي، او که نه رزق به د هغه خوا ته ورشي

په صحيح بخاري کې راغلي دي چې رسول الله -صلى الله عليه وسلم- وفرمايل: «إِنَّ اللهَ -عز وجل- قَدْ وَكَّلَ بِالرَّحِمِ مَلَكًا؛ فَيَقُولُ: أَيْ رَبِّ نُطْفَةٌ، أَيْ رَبِّ عَلَقَةٌ، أَيْ رَبِّ مُضْغَةٌ! فَإِذَا أَرَادَ اللهُ أَنْ يَقْضِيَ خَلْقًا قَالَ المَلَكُ: أَيْ رَبِّ! ذَكَرٌ أَوْ أُنْثَى؟ شَقِيٌّ أَوْ سَعِيدٌ؟ فَمَا الرِّزْقُ؟ فَمَا الأَجَلُ؟ فَيُكْتَبُ كَذَلِكَ فِي بَطْنِ أُمِّهِ».«يقينا، الله - عزوجل – په رحم باندې پرښته مقرر کړي ده؛ هغه وايي: اي د نطفې ربه، اي د وينې د ټوټې ربه، اي د غوښې د ټوټې ربه! نو کله چې الله غوښتلي وي چې يو مخلوق جوړ کړي، پرښته وايي: اي ربه! نارينه که ښځينه؟ بدبخته که خوشبخته؟ رزق يې څومره دی؟ اجل يې څه وخت دی؟ نو دا به د هغه د مور په رحم کې ورته وليکل شي».

نو ستا رزق د روزي ورکوونکي له طرفه تضمين شوی دی، نو هغه د حرص کوونکي حرص نه شي جلبولی، او نه يې کرکه کوونکی ردولی شي.

په حديث کې راغلي: چې نبي -صلى الله عليه وسلم- وفرمايل: «إِنَّ الرِّزْقَ لَيَطْلُبُ العَبْدَ كَمَا يَطْلُبُهُ أَجَلُهُ»"بېشکه چې روزي بنده په هماغه شکل لټوي لکه څنګه يې چې اجل لټوي". [صحيح حديث دی. د ابن حبان روايت دی]. او هغه -عليه الصلاة والسلام- فرمايلي: "يو نفس تر هغه وخته نه مري تر څو چې خپل رزق يې پوره کړی نه وي". [صحيح حديث دی. ابن ماجه روايت کړی]. او الله په اندازه رزق نازلوي، ځکه چې هغه د خپلو بندګانو په حال ښه پوهيږي او دا چې د هغوی لپاره څه ښه دي. (۞ وَلَوْ بَسَطَ اللَّهُ الرِّزْقَ لِعِبَادِهِ لَبَغَوْا فِي الْأَرْضِ وَلَٰكِن يُنَزِّلُ بِقَدَرٍ مَّا يَشَاءُ ۚ إِنَّهُ بِعِبَادِهِ خَبِيرٌ بَصِيرٌ) (او که چېرې الله د خپلو بنده ګانو لپاره روزي پراخه کړي، نو دوی به په ځمکه کې خامخا سرکشي وکړي او لېکن هغه په يوې اندازې سره څومره چې وغواړي نازلوي يې، بېشکه هغه په خپلو بنده ګانو ښه خبردار، ښه ليدونکی دی) [الشورى سورت: ايت 27]، ابن کثير -رحمه الله- فرمايي: "هغه باخبر او ښه ليدونکی دی چې څوک د شتمنی مستحق دی او څوک د فقر مستحق دی".

د هغه خزانې ډکې دي..

د الله روزي نه ختميږي، او دا ټول يې له کوم فشار، لګښت او سختی څخه ترسره کيږي؛ هغه پرته له توښې څخه روزي ورکوونکی دی.

په قدسي حديث کې راغلي: «يَا عِبَادِي! لَوْ أَنَّ أَوَّلَكُمْ وَآخِرَكُمْ وَإِنْسَكُمْ وَجِنَّكُمْ قَامُوا فِي صَعِيدٍ وَاحِدٍ فَسَأَلُونِي؛ فَأَعْطَيْتُ كُلَّ إِنْسَانٍ مَسْأَلَتَهُ؛ مَا نَقَصَ ذَلِكَ مِمَّا عِنْدِي إِلَّا كَمَا يَنْقُصُ المِخْيَطُ إِذَا أُدْخِلَ البَحْرَ»«اې زما بندګانو! که ستاسو اول او اخر، انسانان او پيريان، که په يوه غونډی ودريږي بيا زما څخه غوښتنه وکړي؛ او زه هر يو ته د هغه غوښتنه ورکړم؛ نو دغه ورکړه به د هغه څه څخه چې زما سره دي کم نکړی، مګر دا چې له سمندر څخه هغه څه کم شي چې يوه ستنه يې له ځانه سره پورته کړي کله چې سمندر کې ننويستل شي». [مسلم روايت کړی]. که څه هم الله ټول مخلوق ته روزي ورکوي؛ دا يوه پراخه مهرباني ده، او له هغه –صلى الله عليه وسلم- څخه په مستند ډول روايت شوی دی چې فرمايي: «مَا أَحَدٌ أَصْبَرُ

عَلَى أَذًى سَمِعَهُ مِنَ اللهِ، يَدَّعُونَ لَهُ الوَلَدَ، ثُمَّ يُعَافِيهِمْ وَيَرْزُقُهُمْ»"هيڅوک له الله څخه دير صبر لرونکی ندی، دوی هغه ته د اولاد لرلو دعوه کوي، خو هغه دوی ته شفا او روزي ورکوي". [بخاري او مسلم روايت کړی].

تم شه!

د رزق کثرت د الله –سبحانه و تعالی- په مينې باندې دلالت نه کوي! دا هغه څه دي چې کافران او جاهلان فکر کوي: چې د رزق زياتوالی د الله تعالی په مينه او رضا باندې دلالت کوي، پدې اړه الله فرمايي: (وَقَالُوا نَحْنُ أَكْثَرُ أَمْوَالًا وَأَوْلَادًا وَمَا نَحْنُ بِمُعَذَّبِينَ (35)(او دوی به ويل: مونږ د مال او اولاد په لحاظ ډېر زيات يو او مونږ به په عذاب کولی نشو. قُلْ إِنَّ رَبِّي يَبْسُطُ الرِّزْقَ لِمَن يَشَاءُ وَيَقْدِرُ وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ (36)) ته (دوی ته) ووايه: بېشکه زما رب رزق پراخوي چا ته چې وغواړي او تنګوي يې او لېکن د خلقو اکثريت نه پوهيږي) [سبأ سورت: ايتونه 35-36]. همدارنګه د روزی کموالی پر اهانت دلالت نه کوي؛ (فَأَمَّا الْإِنسَانُ إِذَا مَا ابْتَلَاهُ رَبُّهُ فَأَكْرَمَهُ وَنَعَّمَهُ فَيَقُولُ رَبِّي أَكْرَمَنِ (15) (نو هر چې انسان دی، کله چې ده لره خپل رب وازمايي، پس ده ته عزت ورکړي او ده ته نعمت ورکړي، نو دی وايي: زما رب ما ته عزت راکړ. وَأَمَّا إِذَا مَا ابْتَلَاهُ فَقَدَرَ عَلَيْهِ رِزْقَهُ فَيَقُولُ رَبِّي أَهَانَنِ (16) او خو هر کله چې دي وازمايي، پس په ده باندې د ده رزق تنګ کړي، نو دی وايي: زما رب زه سپک کړم) هيڅ کله نه) [الفجر سورت: ايتونه 15-17].

د روزی کیلیانی ..

يو له سترو ځيزونو څخه چې بنده ته د زړه خوښي او سکون ورکوي: خپل رب باندې تکيه کول دي، په خپل روزي ورکونکي باندې توکل دی، د هغه په ساتنه او پالنه باندې اکتفا کوي، (إِنَّ وَلِيِّيَ اللَّهُ الَّذِي نَزَّلَ الْكِتَابَ ۖ وَهُوَ يَتَوَلَّى الصَّالِحِينَ) (بېشکه زما مددګار هغه الله دی چې کتاب يې نازل کړی دی او هغه د نېکانو مدد او ملګرتيا کوي) [الأعراف سورت: ايت 196]. او که الله د بنده خيال وساتي؛ تقوا به يې په زړه کې واچوي، او دا د رزق يو له سترو وسيلو څخه دی؛ او دا د ټولو اقتصادي نظريو لويه نظريه ده: (وَلَوْ أَنَّ أَهْلَ الْقُرَىٰ آمَنُوا وَاتَّقَوْا لَفَتَحْنَا عَلَيْهِم بَرَكَاتٍ مِّنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ وَلَٰكِن كَذَّبُوا فَأَخَذْنَاهُم بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ) (او که چېرې د کلیو اوسېدونکو ايمان راوړی وَی او پرهېزګاره شوي وَی (، نو) مونږ به خامخا په دوی باندې له اسمان او ځمکې نه برکتونه پرانستلي وی او لېکن دوی تکذيب وکړ، نو مونږ دوی د هغو عملونو په سبب ونيول چې دوی کول) [الأعراف سورت: ايت 96]، (وَمَن يَتَّقِ اللَّهَ يَجْعَل لَّهُ مَخْرَجًا (2) (او هغه ځوک چې له الله نه ووېرېږي، (نو) هغه به د ده لپاره د وتلو څه ځای پيدا کړي. وَيَرْزُقْهُ مِنْ حَيْثُ لَا يَحْتَسِبُ) او ده ته به له هغه ځايه رزق ورکړي چې دی به ګمان هم نه کوي) [الطلاق سورت: ايتونه 2-3]. او د الله – عزوجل- سنت په کاياناتو کې دادی چې: روزي له اطاعت سره تړلې ده: (وَلَوْ أَنَّهُمْ أَقَامُوا التَّوْرَاةَ وَالْإِنجِيلَ وَمَا أُنزِلَ إِلَيْهِم مِّن رَّبِّهِمْ لَأَكَلُوا مِن فَوْقِهِمْ وَمِن تَحْتِ أَرْجُلِهِم) (او که يقيناً دوی (احکام د) تورات او انجيل قايم کړي وی او هغه چې دوی ته د دوی د رب له جانبه نازل کړی شوي دي (،نو) دوی به خامخا خوراک کړی و د خپل له پاسه نه او د خپلو پښو له لاندې نه) [المائدة سورت: ايت 66]. او همدارنګه ددی ضد؛ ګناهونه د رزق مخه نيسي او برکت له منځه وړي: (ظَهَرَ الْفَسَادُ فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ بِمَا كَسَبَتْ أَيْدِي النَّاسِ لِيُذِيقَهُم بَعْضَ الَّذِي عَمِلُوا لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ) (په وچه او لونده (بر او بحر) کې فساد خور شو، په سبب د هغو (عملونو) چې د خلقو لاسونو کړي دي، د دې لپاره چې هغه (الله) په دوی ځينې برخه (د سزا) د هغو عملونو وڅکوي چې دوی کړي دي، د دې لپاره چې دوی راواپس شي) [الروم سورت: ايت 41].

هیره شوې روزي!

بنه اخلاق، په وطن کې امن، سالم بدن، د يوې ورځې روزي، د محبوب سره ملاقات، د ورور موجوديت، د زوی خندا، بنه ميرمن، بنه ملګری، د روح سکون، سترګې چې وينې، ژبه چې خبرې کوي، غوږ چې اوري، بنه خوب، او د دې څخه لوی: هغه ځوک چې الله وربانده د مور او پلار او يا د هغو څخه د يوه په شتون باندې احسان کړی وي.

او که تا ته بنه اخلاق در کړ شوی وی ... نو ته د روزی تقسيمونکي لخوا غوره شوی يې

نو د ځينو خلکو نصيب مال دی او د ځينو نصيب ... علم دی او د ځينو نصيب بنايسته اخلاق دي

بالاخره..

بنده بايد د شيطان د ويرولو څخه خبردار اوسي چې د رزق په اړه يې ويروي؛ الله –عزوجل- فرمايي: (الشَّيْطَانُ يَعِدُكُمُ الْفَقْرَ وَيَأْمُرُكُم بِالْفَحْشَاءِ ۖ وَاللَّهُ يَعِدُكُم مَّغْفِرَةً مِّنْهُ وَفَضْلًا ۗ وَاللَّهُ وَاسِعٌ عَلِيمٌ) (شيطان تاسو له غريبی څخه وېروي او تاسو ته د بې حيايی حکم کوي او الله تاسو سره له خپل جانب نه د مغفرت او فضل وعده کوي او الله پراخه فضل والا، بنه پوه دی) [البقرة سورت: ايت 268].

او له سلفو څخه يو وايي: خلکو په روزئ کې شيطان باندې باور وکړ، او په الله يې باور و نکړ!!

نفس ويريږي چې فقير نشي

فقر تر هغې شتمنی غوره دی چې انسان د هغې په وجه سرکشه کېږي

د نفس شتمني کافي ده څکه چې

انکار وکړي، نو ټول هغه څه چې په ځمکه کې دي د هغې لپاره بسنه نه کوي

اې الله! مونږ باندې د هدايت او تقوا، عفت او بډايني پيرزوينه وکړه او ته تر ټولو بنه روزي ورکونکی يې.

الـفَـتـــَّـــاحُ (اسان کوونکی) -جل جلاله-

اې له ژونده سترې شويه، له ژونده تنګ راغليه، ای هغه څوکه چې ورځې دربانديِ سختي شوي، او دردونه دې ځکلي دي! هلته بنکاره خلاصون، نږدې بريا، له سختيو وروسته راحت، او له سختی وروسته اسانتيا شته، ستا له مخي او تر شا پټ لطف او مهربانی، روښانه هيله او د خير څخه ډک راتلونکی، او ربښتينې ژمنه شتون لري: (وَعْدَ اللَّهِ ۖ لَا يُخْلِفُ اللَّهُ وَعْدَهُ) (وعده کول د الله، الله د خپلې وعدې مخالفت نه کوي) [الروم سورت: ايت 6].

له الفتاح ذات سره ستا خفګان خلاص او پای مومي، او له الفتاح سره ستا پريشانی راحت دی.

الله – سبحانه و تعالی- د خپل ځان په اړه فرمايي: (وَهُوَ الْفَتَّاحُ الْعَلِيمُ) (او هم دی بنه فيصله کوونکی، بنه عالم دی) [سبإ سورت: ايت 26].

زمونږ رب – تبارک و تعالی - د زړونو بندونه په هدايت، ايمان او تقوی سره خلاصوي.

او زمونږ رب – سبحانه وتعالی- هغه ذات دی چې په آخرت کې د خپلو بنده ګانو په منځ کې په حقه سره پرانيزي، قضاوت او فيصله کوي؛ هغه قضاوت چې په هغه کې بې انصافي، انحراف او بې عدالتي نه وي، بلکې هغه به انصاف او حق وي، او الله تر ټولو غوره پرانيستونکی دی: (قُلْ يَجْمَعُ بَيْنَنَا رَبُّنَا ثُمَّ يَفْتَحُ بَيْنَنَا بِالْحَقِّ وَهُوَ الْفَتَّاحُ الْعَلِيمُ) (ته ووايه: زمونږ رب به زمونږ په مينځ کې جمع وکړي، بيا به زمونږ په مينځ کې په حقه

سره فيصله وکړي او هم دی ښه فيصله کوونکی، ښه عالم دی) [سبأ سورت: ايت 26]. او زمونږ رب – سبحانه و تعالی- له خپلو بنده ګانو څخه تکليفونه لرې کوي، ژر راحت ورکوي، مشقت لرې کوي، مشکلات لرې کوي، او رحمتونه خوروي، د روزی دروازې پرانيزي، او خپلو بندګانو ته دنياوي چارې خلاصوي چې د هغوی ژوند سره اړخ ولګوي او ژوند يې سم شي. (مَّا يَفْتَحِ اللَّهُ لِلنَّاسِ مِن رَّحْمَةٍ فَلَا مُمْسِكَ لَهَا ۖ وَمَا يُمْسِكْ فَلَا مُرْسِلَ لَهُ مِن بَعْدِهِ ۚ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ)(هر هغه شی چې الله يې د خلقو لپاره له رحمته پرانيزي، نو د هغه (رحمت) هيڅوک بندوونکی نشته او هر شی چې هغه يې بند کړي، نو د هغه راخلاصوونکی نشته د هغه (الله) نه بعد، همغه ښه غالب، ښه حکمت والا دی) [فاطر سورت: ايت 2]. او زمونږ رب –سبحانه و تعالی-، هغه ذات دی چې د علم، حکمت، پوهې او بصيرت دروازې يې د خپلو پيغمبرانو، اولياوو او صالحو بندګانو پر مخ پرانيستې دي: (وَاتَّقُوا اللَّهَ ۖ وَيُعَلِّمُكُمُ اللَّهُ ۗ وَاللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ) (او له الله نه ووپرږئ، او الله تاسو ته ښودنه کوي، او الله په هر شي باندې ښه پوه دی) [البقرة سورت: ايت 282]. او زمونږ رب – سبحانه و تعالی- هغه څوک دی چې د خپلو نيکو او مومنو بندګانو لپاره يې سلطنتونه او ښارونه پرانيستي. (إِنَّا فَتَحْنَا لَكَ فَتْحًا مُّبِينًا)(بېشکه مونږ تا ته فتح درکړې ده، ښکاره فتح) [الفتح سورت: ايت 1]. او زمونږ رب – سبحانه و تعالی – هغه ذات دی چې نافرمانانو ته هر ډول نعمتونه پرانيزي؛ ترڅو هغوی راګير کړي: (فَلَمَّا نَسُوا مَا ذُكِّرُوا بِهِ فَتَحْنَا عَلَيْهِمْ أَبْوَابَ كُلِّ شَيْءٍ حَتَّىٰ إِذَا فَرِحُوا بِمَا أُوتُوا أَخَذْنَاهُم بَغْتَةً فَإِذَا هُم مُّبْلِسُونَ)(نو کله چې دوی هغه شی هېر کړ په څه سره چې دوی ته نصيحت شوی و، بيا نو مونږ په دوی باندې د هر شي دروازې پرانستلې تر دې چې دوی لويي وکړه، په سبب د هغه څه چې دوی ته ورکړل شوي وو (،نو) مونږه دوی ناڅاپه ونيول، بيا نو دوی ناګهانه نا اميده وو) [الأنعام سورت: ايت 44] .

همدا ډول الفتاح د هغه له نومونو څخه يو نوم دی ... او فتحه د هغه په اوصافو کې دوه حکمونه دي ... د حکم له مخې فتح، او دا زمونږ د الله قانون دی ... او د تقدير فتح دوهمه فتحه ده

او رب پدې دواړو صفتونو سره فتاح دی ... د رحمان ذات فتح په عدل او احسان کې ده

حقيقت ..

ما په دې تعريف کې هغه څه ذکر کړي چې علماوو د الله د نوم (الفتاح) د تعريف په اړه ذکر کړي دي: او هغه جامع تعريف دی، خو په دې کرښو کې به د هغه –عزوجل- پر دې قول تم کيږم: (مَّا يَفْتَحِ اللَّهُ لِلنَّاسِ مِن رَّحْمَةٍ فَلَا مُمْسِكَ لَهَا ۖ وَمَا يُمْسِكْ فَلَا مُرْسِلَ لَهُ مِن بَعْدِهِ ۚ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ) (هر هغه شی چې الله يې د خلقو لپاره له رحمته پرانيزي، نو د هغه د (رحمت) هيڅوک بندوونکی نشته او هر شی چې هغه يې بند کړي، نو د هغه راخلاصوونکی نشته د هغه (الله) نه بعد، همغه ښه غالب، ښه حکمت والا دی) [فاطر سورت : ايت 2]:

هغه حقيقت چې مؤمن بايد تل په ياد ولري، هغه دا دی چې: د الله –عزوجل- له لارې پرته هيڅ شی نشي تيريدلی، او د الله –عزوجل- د ميدان پرته بل هيڅ اړتيا شتون نلري، او د الله –عزوجل- له لوري پرته د هيڅ شي منځ ته راتلی نشي، هغه يوازې ذات دی چې په جهان کې هيڅ ځواک او قوت نشته مګر د الله –عزوجل- لخوا.

دا ممکنه نه ده چې يوه حجره حرکت وکړي، او نه يوه ذره چې شتون ولري، او نه يو تبخير شوی څاڅکی، او نه پاڼه رالويږي پرته د هغه –عزوجل- د ځواک او قدرت - په واسطه.

او ټوله نړۍ نشي کولی د هغې بدۍ مخه ونيسي چې الله –عزوجل- نه وي غوښتلې، او ټوله نړۍ نشي کولی چې له تا څخه د هغه شر مخه ونيسي چې الله –عزوجل- ستا لپاره مقرر کړی وي.

ځينو سلفو خپل يو ورور ته ليکلي وو: اما بعد؛ که الله درسره وي، له چا څخه وېرږئ؟ او که ستا پر خلاف وي، نو له چا څخه هيله لرئ؟!

کلياني د هغه په لاس کې دي...

وروسته لدې چې دردونه ناروغ په تکليف کړي او دردونه يې سترې کړي، نړۍ پرې راتنګه شي، او ډاکټران بې وسې شي، نو هغه روغتيا ته ضرورت لري، او د درملو دروازې د هغه پر مخ بندې شي، نو الرحمن، الفتاح، العليم، الشافي هغه ته د سبب له لارې شفا ورکوي، او په يو ضعيف او نږدې سبب سره او يا بغير له کوم سبب څخه شفا ورکوي... يقينا هغه –تبارک و تعالی- الفتاح دی.

حالات مو ماتوي، کړاوونه او کرکېچونه دې مخې ته راځي، دردونه مو په زړه کې درږي، او دروازه مو پر مخ بندېږي؛ آن تر دې چې ته به فکر وکړي چې دغه انديښنه او کړاو به نه لرې کيږي؛ نو الفتاح ذات به خپله فتحه په آسانۍ سره درولېږي، او د هغه اراده ترسره کيږي لکه څنګه چې هغه وغواړي.

فقر دې راګير کړي، او پورونه دې لاندې کړي، او ځيرې به مو بدلې شي، د اولاد په يادولو مو زړه مات شي، له پور ورکوونکي څخه ډاږه ږي، فکر دې نارامه شي؛ او فکرونه مو ګډوډ شي. او دروازه دې پر مخ وترل شي.

دلته هغه الفتاح - عزوجل – ذات په پټه توګه خلاصون راولېږي؛ نو پور پرې شي، او فقر له منځه لاړ شي، روح به خوشاله شي.. دا الفتاح ذات دی؛ چا چې د روزۍ دروازې خلاصې کړې.

زوی لاړ شي، پلار مسافر شي، محبوب او ملګری لاړ شي، دنيا تنګه شي؛ روح تنګ شي، فکرونه ګډوډ شي، او کله چې غايب را په ياد شي زړه ولرزېږي؛ دلته مومن د الفتاح پادشاه دروازې ته پرېوځي، د غايب د بېرته راستنيدو او ساتلو غوښتنه وکړي؛ که هغه بندي وي او يا مسافر، نو پدې وخت که زيږی د اوو اسمانونو له پاسه راشي؛ د غايب په رارسيدو، د بندي په خلاصيدو، او د محبوب بېرته راستنيدلو؛ (أَمَّن يُجِيبُ الْمُضْطَرَّ إِذَا دَعَاهُ وَيَكْشِفُ السُّوءَ) (بلکې هغه ذات (غوره دی) چې د مجبور (او عاجز) سوال قبلوي، کله چې دغه (الله) وبلي او هغه تکليف (او سختي) لرې کوي) [النمل سورت: ايت 62].

هغه ته ورمخ کړه!

هغه آسان کوونکی او پوه ذات – جل و علا-؛ څومره لوړ مقام والا دی، تر ټولو لوړه مرتبه لري، خپل مخلوق ته تر ټولو نږدې، او د خپلو بندګانو لپاره ډېر مهربان دی.

د خلاصوونکي (آسانوونکی) ذات دروازه خلاصه ده، نو کله دې چې ولېده چې رسۍ ټينګېږي؛ نو پوه شه چې هغه پرې کيږي، او کله چې تياره ډېره شي؛ نو د نږدې سهار زيږي راتلونکي ته په تمه شه، د لوی څښتن او خلاصوونکي ذات څخه مه سترې کيږه، ځکه چې د يو حالت دوام ناممکن دی، او ترټولو غوره عبادت: د خلاصون انتظار دی، او ورځې تغير کوي، او وخت بدليږي، او شپې اميدواري دي، او غيب پټ دي، الفتاح (كُلَّ يَوْمٍ هُوَ فِي شَأْنٍ) (هر وخت هغه په يوکار کې دی) [الرحمن سورت: ايت 29]، و(لَعَلَّ اللَّهَ يُحْدِثُ بَعْدَ ذَٰلِكَ أَمْرًا) (کېدای شي چې الله له دغه نه وروستهٔ کوم (ښه) کار پيدا کړي) [الطلاق سورت: ايت 1]، (فَإِنَّ مَعَ الْعُسْرِ يُسْرًا(5) (نو بېشکه له سختۍ سره اساني شته) إِنَّ مَعَ الْعُسْرِ يُسْرًا (6)) (بېشکه له سختۍ سره اساني شته) [الشرح سورت: ايتونه 5-6].

ډاکټر ته ووايه، کله چې مرګ ورته ورسيده:

اې ډاکټره ستا له طبابت سره سره چا مړ کړي؟
ناروغ ته ووايه چې هغه وژغورل شو او روغ شو وروسته لدې چې
د طبابت هنرونه ناکام شول: ته چا روغ کړي؟
روغ کس ته ووايه چې بغير له کوم علت څخه مړ شي:
اې روغ کسه چا په مرګ باندې پوهه کړي؟
دا حيرانتياوي دي ترڅو چې هغې څخه واخلي
ستا سترګې او ستا غوږونه پرې خلاص شي
اې انسانه، آرام شه، څه شي
د الله جل جلاله په اړه ته دوکه کړی يې؟

ځانګړې فتح ..

روزي د آسانوونکي ذات لخوا تقسيم شوی، نو ممکن دی د يو کس په اوږد لمونځ سره آسانه شوي وي خو د زياتې روژې له امله نه وي، او بل کس لپاره په صدقه ورکولو سره آسانه شوي وي خو د علم له امله نه وي، او بل کس لپاره په قرآن سره آسانتيا وي خو د نيکو کارونو له امله نه وي، او بل کس لپاره په عزت او له خپل مور او پلار سره په نيکی کولو آسانتيا وي... نو مبارک دې وي د هغه چا لپاره چې آسانتياوې ورته شتون ولري.
نو کله چې الله د خپل بنده باطن خوښ کړي ... په هغه باندې به د الفتاح ورکړې څرګندې شي
او کله چې الله ته د مصلح نيت پاک وي ... هغه ته به بنده ګان په خپلو روحونو باندې رامايله شي
اې الله! مور لپاره د ځمکې او اسمانونو برکتونه پرانيزه، او زمور لپاره د خپل رحمت دروازې خلاصې کړه، او مور د نيکی کېلې او د بديو بندوونکي وګرځوه. اې آسانوونکيه، اې د علم څښتنه!

السَّمِـيعُ (اوريدنکی) ذات -جل جلاله-

په داسې وخت کې چې الله غواړي چې ته پوهه شې: چې هغه د عرش د پاسه برقراره دی، هغه غواړي چې تاسو ډاډه شئ: چې هغه ستا خبرې اوري او ستا کارونه وينې؛ او له هغه څخه ستا هيڅ شی پټ ندی، ستا مناجات، غږ او خبرې اوري، ستا خاطرې د هغه لپاره روښانه دي، ستا دعاګاني اورېدل کېږي، ستا غوښتنه منل کېږي، ستا د بخښنې غوښتنه او توبه قبلېږي.
آيا دردونو مات کړی يې؟ آيا ستا روح د خپل رب په شوق کې ژاړي؟ الله ستا ژړا اوري، او هغه ستا د شا (څټ) رګ څخه هم تا ته نږدې دی؛ هغه تا ته ځواب درکوي، ستا غم محو کوي، ستا پريشانی خلاصوي ... هغه اوريدونکی، ښه پوه ذات دی. هغه – سبحانه و تعالی- د خپل ځان په ستاينه کې فرمايي: (وَهُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ) (او هم هغه ښه اورېدونکی، ښه پوه دی) [البقرة سورت: ايت 137]، د الله (السميع) نوم: د هغه ګران کتاب کې په ځلور پنځوس ځايونو کې ذکر شوی دی. زمور رب – سبحانه و تعالی- اوريدونکی دی؛ د هغه اوريدل ټول آوازونه را ګيروي، د پورته او ښکته نړۍ ټول غږونه اوري؛ پټ او ښکاره غږونه، ګواکې دا ټول يو غږ وي، د هغه په نيز غږونه يو له بل سره نه ګډېږي، او ټولې ژبې له هغه څخه نه پټېږي، نږدې او لرې، پټ او ښکاره ورته برابر دي، هغه – سبحانه و تعالی- فرمايي : (سَوَاءٌ مِّنكُم أَسَرَّ الْقَوْلَ وَمَن جَهَرَ بِهِ وَمَنْ هُوَ مُسْتَخْفٍ بِاللَّيْلِ وَسَارِبٌ بِالنَّهَارِ) (د هغۀ په وړاندې ټول) (يو برابر دي، څوک چې په تاسو کې خبره ورو وکړي او څوک چې يې څرګنده وکړي او هغه څوک چې هغه په شپه کې پټېدونکی دی او په ورځ کې ظاهرېدونکی دی) [الرعد سورت: ايت 10]. او پدې نوم کې د خالق –سبحانه و تعالی- اشتراک له مخلوق سره د مشابهت په معنی ندی –الله تردې ډير لوړ دی!-؛ ځکه چې د مخلوق صفتونه د هغه د ضعف، کمزورۍ او د هغه د خلقت سره مطابقت لري، او د خالق –تبارک و تعالی- صفات د هغه د کمال او عظمت سره سمايي . (لَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ ۖ وَهُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ) (د هغه په مثل هيڅ شی نشته او هم دغه ښه اورېدونکی، ښه ليدونکی دی) [الشورى سورت: ايت 11]. دلته د اورېدا معنا: اورېدل او احاطه کول دي. (قَدْ سَمِعَ اللَّهُ قَوْلَ الَّتِي تُجَادِلُكَ فِي زَوْجِهَا وَتَشْتَكِي إِلَى اللَّهِ وَاللَّهُ يَسْمَعُ تَحَاوُرَكُمَا ۚ إِنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ بَصِيرٌ)(يقينًا الله د هغې ښځې خبره واورېدله چې له تا سره يې د خپل خاوند په باره کې بحث (او سوال و جواب) کاوه او الله ته يې شکايت کاوه او الله ستاسو د دواړو سوال او جواب اورېده، بېشکه الله ښه اورېدونکی، ښه ليدونکی دی) [المجادلة سورت: ايت 1]، او د: ځواب ورکولو او قبلولو په معنا راځي: (إِنَّ رَبِّي لَسَمِيعُ الدُّعَاءِ) (بېشکه زما رب خامخا د دعا ښه اورېدونکی دی) [إبراهيم سورت: ايت 39].
او هغه اوريدونکی دی، چې هر څه وينې او اوري
پټ او ښکاره په کايناتو کې
او د هر غږ لپاره حاضر غوږ لري
نو پټ او ښکاره هغه ته يو شان دی
او اورېدل د هغه نه پراخه اواز والا دي چې
پټ دي او همدارنګه نږدې

هغه اوريدونکی او نږدې دی:

په "صحيحينو" کې راغلي دي: چې رسول الله -صلی الله عليه وسلم – له صحابه و-رضي الله عنهم – څخه واوريدل چې په لوړ اواز يې خپل رب رابله: هغه -صلی الله عليه وسلم- وفرمايل: «أَيُّهَا النَّاسُ! ارْبَعُوْا عَلَى أَنْفُسِكُمْ؛ فَإِنَّكُمْ لاَ تَدْعُوْنَ أَصَمَّ وَلَا غَائِبًا، وَلَكِنْ تَدْعُوْنَ سَمِيعًا بَصِيرًا»،"اې خلکو! ځانونو باندې رحم وکړئ؛ ځکه چې تاسو کوڼ او غايب نه رابلئ، بلکه تاسو اوريدونکی او ليدونکی رابلئ". او هرکله چې بنده خپل غږونه او مناجات پای ته ورسوي نو اجابت به راڅرګند شي.. ځکه چې هغه ښه اوريدونکی او ډير پوه دی.
هغه د مجبورانو غږ اوري، د اړمنو دعا قبلوي، د مصيبت خپلو سره مرسته کوي، او د ژنا ويونکو ژنا اوري، او د دعا کونکو دعا اوري، په توره شپه کې د ښويه ډبرې پر سر د تور ميږي د پښو غږ اوري، د زړونو خاطرې اوري، د نفسونو انديښنې اوري، او د ضميرونو مناجات اوري.
يوه ښځه راغله چې له رسول الله -صلی الله عليه وسلم- سره د خپل ميړه د شخړې په اړه خبرې وکړي - او هغه خوله – رضی الله عنها – او عايشه -رضی الله عنها- د کور په کونج کې وې، هغه وايي چې هغې به يوه کلمه اوريدله او يوه کلمه به يې نه اوريدله، او له دې بحث وروسته جبرائيل -عليه السلام- پر محمد -صلی الله عليه وسلم- د الله – عزوجل- دغه قول نازل کړ: (قَدْ سَمِعَ اللَّهُ قَوْلَ الَّتِي تُجَادِلُكَ فِي زَوْجِهَا وَتَشْتَكِي إِلَى اللَّهِ وَاللَّهُ يَسْمَعُ تَحَاوُرَكُمَا ۚ إِنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ بَصِيرٌ) (يقينًا الله د هغې ښځې خبره واورېدله چې له تا سره يې د خپل خاوند په باره کې بحث (او سوال و

جواب) کاوه او الله ته يې شکايت کاوه او الله ستاسو د دواړو سوال او جواب اورېده، بېشکه الله ښه اورېدونکی، ښه لیدونکی دی) [المجادلة سورت: ایت 1]، ځومره عجیب نړدي والی، لویه پوهه، او د اوریدلو احاطه لري! الله خپلو اولیاوو ته غوږ نیسي: هغه هم د ځواب، ساتنې او توفیق اورېدا، داسي اوریدا چې د هغوی ویره آراموي لکه ځرنګه چې يې د موسې -علیه السلام- ویره آرامه کړه، کله چې هغه د فرعون په لوري له تګ ځخه ویره اعلان کړه، نو هغه – جل و علا - ورته وفرمایل: (لَا تَخَافَا ۖ إِنَّنِي مَعَكُمَا أَسْمَعُ وَأَرَىٰ) [(الله) وویل: تاسو مه وېرېږئ، بېشکه زه له تاسو سره یم، زه اورم او زه وینم] [طه سورت: ایت 46].
الله د دوی ساتونکی دی او الله له دوی سره حساب کونکی دی؛ او هغه کافي دی د حسابی لپاره !

د خلاصون کیلیاني:

که ویرې تا په ځپیړه ووهي، او مشکلات دربانديې راشي؛ نو خپل رب ته په دی ستر نوم سره ځان نړدي کړه؛ لکه ځنګه چې انبیاوو -علیهم السلام- پدې نوم سره الله تعالی ته ځان نړدي کړی و، هغه ذات چې مناجات اوري، د اړتیا په وخت کې ځواب ورکوي، او شر لمنځه وړي .. نو بل چا ته خپل مشکل مه ځرګندوه، هغه ته په سجده پریوځه، د هغه په دروازه کې خپله سوارلی ښکته کړه، له هغه سره خبرې وکړه او د هغه په وړاندې وژاړه، بیا د خلاصون په تمه شه.
زکریا -علیه السلام- الله هغه ته هغه څه ورکړل چې د هغه په زړه کې و وروسته له دې چې هغه په پټه رابللی و؛ (إِذْ نَادَىٰ رَبَّهُ نِدَاءً خَفِيًّا) (کله چې ده خپل رب ته اواز وکړ ډېر ورو اواز) [مریم سورت: ایت 3]، نو هغه ته يې صالح اولاد ورکړ؛ وروسته لدې چې د هغه په نوم يې تضرع او غوښتنه وکړه: (رَبِّ هَبْ لِي مِن لَّدُنكَ ذُرِّيَّةً طَيِّبَةً ۖ إِنَّكَ سَمِيعُ الدُّعَاءِ) (اې زما ربه! ما ته له خپلې خوا نه ښه پاکیزه اولاد راکړه، یقیناً ته د دعا ښه اورېدونکی يې) [آل عمران سورت: ایت 38]. ابراهیم -علیه السلام- په دې نوم له الله ځخه غوښتنه کوي چې عمل يې قبول کړي؛ کله چې هغه او د هغه زوی اسماعیل -علیهما السلام- د کعبې د جوړولو کار پای ته ورساوه: (رَبَّنَا تَقَبَّلْ مِنَّا ۖ إِنَّكَ أَنتَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ) (ای زمونږه رَبه! زمونږ نه (دا عمل) قبول کړه، ته چې يې، خاص ته، ښه اورېدونکی، ښه عالم يې) [البقرة سورت: ایت 127]. په دې مبارک نوم سره ابراهیم -علیه السلام- د الله شکر ادا کړ چې د هغه دعا يې قبوله کړه: (الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي وَهَبَ لِي عَلَى الْكِبَرِ إِسْمَاعِيلَ وَإِسْحَاقَ ۚ إِنَّ رَبِّي لَسَمِيعُ الدُّعَاءِ) (ټوله ثنا خاص د هغه الله لپاره ده چې ما ته يې سره له زوړوالي نه اسماعیل او اسحاق رابخښلي دي، بېشکه زما رب خامخا د دعا ښه اورېدونکی دی) [إبراهيم سورت: ایت 39]. په دې نوم سره، د عمران میرمن د خپل کار په منلو سره خپل رب ته نړدي کیږي؛ کله چې هغې په هغه څه نذر وکړ چې د هغې په ګېډه کې و: (إِذْ قَالَتِ امْرَأَتُ عِمْرَانَ رَبِّ إِنِّي نَذَرْتُ لَكَ مَا فِي بَطْنِي مُحَرَّرًا فَتَقَبَّلْ مِنِّي ۖ إِنَّكَ أَنتَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ)(کله چې د عمران ښځې وویل: ای زما ربه! بېشکه ما تا لپاره نذر منلی دی د هغه چې زما په ګېډه کې دی، په دې حال کې چې ازاد به وي، نو ته يې له ما نه قبول کړه، بېشکه هم ته ښه اورېدونکی، ښه پوه يې) [آل عمران سورت: ایت 35]. د فاسدو پلانونو له مخې دنیا په یوسف -علیه السلام- باندې راتنګه شوه؛ نو خپل رب ته يې يې اواز وکړ: (رَبِّ السِّجْنُ أَحَبُّ إِلَيَّ مِمَّا يَدْعُونَنِي إِلَيْهِ ۖ وَإِلَّا تَصْرِفْ عَنِّي كَيْدَهُنَّ أَصْبُ إِلَيْهِنَّ وَأَكُن مِّنَ الْجَاهِلِينَ (33)(هغه وویل: ای زما ربه! بندي خانه ما ته ډېره خوښه ده له هغه کار نه چې دوی ما هغه ته بلي او که ته زما ځخه د دوی مکر و فریب وانه ړوي (، نو) زه به دوی ته مایله شم او شم به له جاهلانو نه. فَاسْتَجَابَ لَهُ رَبُّهُ فَصَرَفَ عَنْهُ كَيْدَهُنَّ ۚ إِنَّهُ هُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ (34)) (نو خپل رب يې د ده دعا قبوله کړه، نو له ده نه يې د دوی مکر او فریب وګرځاوه، بېشکه هغه، هم هغه ښه اورېدونکی، ښه پوه دی) [یوسف سورت: ایتونه 33-34]. یونس -علیه السلام- د کب په ګېډه کې غږ کوي: (لَّا إِلَٰهَ إِلَّا أَنتَ سُبْحَانَكَ إِنِّي كُنتُ مِنَ الظَّالِمِينَ) (نشته هېڅ لایق د عبادت مګر ته يې، ته پاک يې، بېشکه هم زه له ظالمانو ځخه یم) [الأنبياء سورت: ایت 87]، هغه کمزورې غږ چې له دریو تیارو ځخه راوتلی اسمان يې ځیرې کړ، نو بیا اوریدونکي او پوه ذات – جل و علا- هغه له غمه وژغوره: (فَاسْتَجَبْنَا لَهُ وَنَجَّيْنَاهُ مِنَ الْغَمِّ) (نو مونږ د هغه دعا قبوله کړه او مونږ هغه له غم نه خلاص کړ) [الأنبياء سورت: ایت 88]. او الله – سبحانه و تعالی- خپل بنده ازمایي ترڅو د هغه شکایتونه، زاړې او دعاګاني واوري، الله –سبحانه و تعالی- فرمایي: (قَالَ إِنَّمَا أَشْكُو بَثِّي وَحُزْنِي إِلَى اللَّهِ) (هغه وویل: بېشکه همدا خبره ده چې زه د خپلې پرېشانۍ او غم فریاد الله ته کوم) [یوسف سورت: ایت 86].

اوریدونکی ذات ستا ساتنه کوي..

انسي او جني شیطانان به په تا راټول شي؛ نو تا ته به وسوسي او قهر در اچوي تر څو ته خفه او غمجن شي، نو الله تا ته امر کوي چې له هغه ځخه مرسته وغواړه او له هغوی ځخه د هغه په دوو نومونو (السمیع العلیم) سره پناه وغواړه: (وَإِمَّا يَنزَغَنَّكَ مِنَ الشَّيْطَانِ نَزْغٌ فَاسْتَعِذْ بِاللَّهِ ۚ إِنَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ) (او که چېرې د شیطان له طرفه کومه وسوسه تا (په ګناه کولو) ورتېز کړي، نو په الله پورې پناه ونیسه، بېشکه هغه ښه اورېدونکی، ښه پوه دی) [الأعراف سورت: ایت 200].
د کعبې کور ته نړدې دوه قریشي او یو ثقفي یا دوه ثقفي او یو قریشي سره یو ځای کیږي؛ او د صحابه کرامو په اړه وایي: د دوی په ګیډو کې غوږ ډېر دي، خو زړونه يې لږ عقل لري، یو يې وویل: ته فکر کوې چې الله –تعالی- هغه څه اوري چې موږ يې وایو؟
بل وویل: که په لوړ غږ خبرې وکړو هغه يې اوري، او که پټې خبرې وکړو هغه يې نه اوري.
او بل وویل: که هغه واوري کله چې موږ په لوړ غږ خبرې وکړو؛ نو هغه زموږ پټې خبرې هم اوري! بیا الله – سبحانه و تعالی- دغه آیت نازل کړ: (وَمَا كُنتُمْ تَسْتَتِرُونَ أَن يَشْهَدَ عَلَيْكُمْ سَمْعُكُمْ وَلَا أَبْصَارُكُمْ وَلَا جُلُودُكُمْ وَلَٰكِن ظَنَنتُمْ أَنَّ اللَّهَ لَا يَعْلَمُ كَثِيرًا مِّمَّا تَعْمَلُونَ (22) (او تاسو به (د ګناه د کولو په وخت کې) ځان له دې نه نه پټولو چې په تاسو به ستاسو غوږونه او ستاسو سترګې او ستاسو ځرمنې ګواهي ورکړي او لېکن تاسو به دا خیال کاوه چې بېشکه الله په ډېرو هغو کارونو نه پوهیږي چې تاسو يې کوئ. وَذَٰلِكُمْ ظَنُّكُمُ الَّذِي ظَنَنتُم بِرَبِّكُمْ أَرْدَاكُمْ فَأَصْبَحْتُم مِّنَ الْخَاسِرِينَ (23)) (او دغه ستاسو هغه (خراب) ګمان دی چې تاسو به په خپل رب (دغه) ګمان کاوه، دغه تاسو هلاک کړئ، نو له تاوانیانو ځنې شوئ) [فصلت سورت: ایتونه 22-23].

پند او نصیحت ..

زموږ نبي -صلی الله علیه وسلم- به په دغو دوو نومونو:(السمیع العلیم) پناه غوښته، کله چې د شپې لمانځه لپاره پاڅېده؛ هغه به ویل: «أَعُوذُ بِاللهِ السَّمِيعِ العَلِيمِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ؛ مِنْ هَمْزِهِ وَنَفْخِهِ وَنَفْثِهِ»"زه هغه الله ته پناه غواړم چې اوریدونکی او پوهه دی د رټل شوي شیطان ځخه؛ د هغه د هڅولو، او پو کولو ځخه". [صحیح حدیث دی. ابوداود روایت کړی]. او هغه – صلی الله علیه وسلم- په دغو دوو نومونو سره (السمیع العلیم) پناه غوښتله، له هر هغه مصیبت ځخه چې ورته رسیده: «مَنْ قَالَ: بِسْمِ اللهِ الَّذِي لَا يَضُرُّ مَعَ اسْمِهِ شَيْءٌ، فِي الأَرْضِ وَلَا فِي السَّمَاءِ، وَهُوَ السَّمِيعُ العَلِيمُ، ثَلَاثَ مَرَّاتٍ؛ لَمْ تُصِبْهُ فَجْأَةُ بَلَاءٍ حَتَّى يُصْبِحَ، وَمَنْ قَالَهَا حِينَ يُصْبِحُ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ؛ لَمْ تُصِبْهُ فَجْأَةُ بَلَاءٍ حَتَّى يُمْسِيَ»"چاچې وویل: د هغه الله په نامه چې ضرر نشي رسولی د هغه له نوم سره هېڅ یو شی پر ځمکه او نه په آسمان کې او هغه اوریدونکی او پوهه دی، دری ځلي، نو تر سهاره پورې به ورته هېڅ شی ضرر ونه رسوي، او چا چې سهار دری ځلي وویل، نو تر شپې پورې به ورته هېڅ شی ضرر ونه رسوي". [صحیح حدیث دی. ابوداود روایت کړی].

او د دې نوم (السميع) په احساس کولو سره تا دې ته هڅوي چې دايم هغه –سبحانه و تعالى- ته نږدې اوسې.
اې اوريدونکيه.. اې د علم څښتنه! مونږ له هغو کسانو څخه وګرځوه چې ستا نه يې غواړي او ته يې خواب ورکوې، او هغه تاته تضرع او عاجزي کوي او ته وربانديې ورحميږې.

البـــَصِـــيرُ (هر څه ليدونکى) ذات -جل جلاله-

ابو نعيم په الحليه کې ليکلي دي چې امير المؤمنين عمر بن الخطاب -رضي الله عنه- د شپې له خوا د مدينې په کوڅو کې تېر شو؛ له يوې بودۍ ښځې يې واورېدل چې خپلې لور ته يې وويل: «شيدي له اوبو سره ګډي کړه، نجلۍ ورته وويل: ته نه پوهيږې چې عمر -رضى الله عنه- د شيدو له اوبو سره ګډول منع کړي؟ بودۍ وويل: او عمر چيرته دى چې مونږ ووينې؟! نجلۍ چې د الله – تبارک و تعالى- لخوا يې د هغوى دواړو په ليدلو يقين درلود وويل: که عمر مونږ ونه وينې؛ د عمر رب خو مو وينې!».
په دې دنيا کې داسې خلک شته چې په لوړ مقام، دايمې امن، دايمې خوښى، او په حق کې استقامت، او له بندګۍ څخه خوند اخلي؛ او دا يوازې د دې لپاره دي چې دوى پوهيږي چې: الله هر هغه څه ګوري چې دوى يې کوي.
د الله (البصير) نوم په قرآن کريم کې په دوه څلويښتو ځايونو کې ذکر شوى دى، هغه – سبحانه و تعالى - فرمايلي: (إِنَّ اللَّهَ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ)(بېشکه الله هغه عمل لره ښه ليدونکى دى چې تاسو يې کوئ) [البقرة سورت: ايت 110]،
زمونږ رب چې هر څه وينې؛ که هرڅومره دقيق او واړه وي، نو هغه په توره شپه کې د تور ميږې د پښو اواز اوري چې په خويه ډبرې روان وي، هغه هر هغه څه ګوري چې د اوو ځمکو لاندې دي، لکه څرنګه يې چې د اوو اسمانونو څخه پورته وينې.
هغه د هر څه ليدونکي، په ټولو حالاتو او په ټټو چارو پوه دى: با خبر دى، د باطني چارو په اړه معلومات لري.
او هغه ليدونکى دى، د تور ميږې ګرځيدا وينې ...د ځمکې او ډبرې لاندې ... او د هغې په غږو کې د خوږو لارې وينې ... او هغه د دوى د سپينوالي رګونه په واضح ډول ګوري
او د سترګو خيانتونه وينې ... او همدارنګه د سترګو د بنو اوړېدل راوړېدل هم وينې
زمونږ رب – سبحانه و تعالى - د ځان لپاره د (ليدلو) صفت ثابت کړى دى نو الله لره دوه ريښتينې سترګې دي څنګه چې د هغه د ذات – سبحانه و تعالى- سره لايقې دي - مونږ په هغو باندې باور لرو پرته له تحريف، تعطيل، تمثيل، او تاويل څخه. (لَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ ۖ وَهُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ) (د هغه په مثل هېڅ شى نشته او هم دغه ښه اورېدونکى، ښه ليدونکى دى) [الشورى سورت: ايت 11]. او په دې نوم کې له خالق سره د مخلوق تړاو د مشابهت معنا نلري: ځکه د مخلوق صفتونه د هغه د ضعف، عاجزۍ او د خلقت په تناسب دي، او د خالق صفتونه د هغه –سبحانه و تعالى- د کمال او عظمت لايق دي؛ (لَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ ۖ وَهُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ) (د هغه په مثل هېڅ شى نشته او هم دغه ښه اورېدونکى، ښه ليدونکى دى) [الشورى سورت: ايت 11].
او د هغه –عزوجل- له رحمت څخه په خپلو بندګانو باندې دا دي: چې هغوى په رحمت سره مخاطب کړي، او هغوى د خپل ځان اطاعت او اخلاص ته وهڅوي؛ سربيره پر دې چې هغه ذات له هغوى څخه بې نيازه دى؛ او د غالب الله په کتاب کې هغه – سبحانه و تعالى- فرمايى: (إِنَّ اللَّهَ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ) ، بېشکه چې الله هغه څه وينې چې تاسو يې کوئ، تر څلويښت ځله ډير ياد کړى دى، ترڅو مؤمن ته تذکر حاصل شي، او غافلانو ته خبر ورکړي چې الله د دوى په اعمالو باندې خبر دى.

د اطاعت (تابعدارى) خوښوالى ..

څوک چې پوهه شي چې د هغه رب يې ګوري؛ هغه شرميږي چې الله هغه په خپلو نافرمانيو يا په هغه څه کې چې د هغه نه خوښيږي وګوري؛ او څوک چې پوه شي چې الله هغه وينې؛ هغه خپل عمل او عبادت په ښه شکل ترسره کوي، او په خپل عمل او عبادت کې به دومره اخلاص وکړي تر دې چې د احسان مقام ته ورسيږي؛ کوم چې د اطاعت لوړ مقام دى؛ چې محبوب -صلى الله عليه وسلم- يې په اړه فرمايلي: «أَنْ تَعْبُدَ اللهَ كَأَنَّكَ تَرَاهُ، فَإِنْ لَمْ تَكُنْ تَرَاهُ فَإِنَّهُ يَرَاكَ» «د الله داسې عبادت وکړه لکه څنګه چې ته هغه ګورې، که چيرته ته هغه نه وينې، نو هغه تا وينې» [بخاري او مسلم روايت کړي] نو کله چې هغه دې مقام ته ورسيد هغه به له الله سره د بندګانو په خاص معيت کې وي، لکه څرنګه چې الله – تبارک و تعالى- په قدسي حديث کې فرمايلي دي: «وَمَا يَزَالُ عَبْدِي يَتَقَرَّبُ إِلَيَّ بِالنَّوَافِلِ حَتَّى أُحِبَّهُ، فَإِذَا أَحْبَبْتُهُ؛ كُنْتُ سَمْعَهُ الَّذِي يَسْمَعُ بِهِ، وَبَصَرَهُ الَّذِي يُبْصِرُ بِهِ»"او زما بنده په نوافلو سره ما ته نږدې کيږي ترڅو چې زه هغه سره مينه وکړم، نو کله چې زه هغه سره مينه وکړم؛ زه د هغه لپاره غوږ يم چې په هغه سره اوري، او د هغه لپاره سترګه يم چې په هغه سره وينې". [بخاري روايت کړى].
څوک چې پوه شي چې الله هغه ګوري چې له څه ازموينې سره مخ دى، زړه به يې آرامه شي، د نفس لپاره به يې سکون راشي، او ډاډه به شي چې خلاصون نږدې دى.
او څوک چې پوه شي چې هغه يې وينې نو له الله څخه به حيا وکړي چې هغه په خپلو اعمالو او خبرو کې خيانت کوونکى ووينې او پداسې حال چې بندګانو ته يې فريب ورکوي..
ابن عمر -رضي الله عنه- له خپلو څو ملګرو سره مکې ته روان شو، په لاره کې يې استراحت وکړ، يو شپون له غره څخه راښکته شو، ابن عمر -رضى الله عنه- ورته وويل: اې شپونه! پر مونږ يوه پسه خرڅ کړه!
شپون وويل: زه مريا يم - يعني زه يو اخيستل شوى غلام يم.
ابن عمر -رضي الله عنه- ورته وويل: خپل بادار ته ووايه: ليوه وخوړ، شپانه ورته وويل: الله چيرته دى؟
ابن عمر وژړل، غلام (شپون) يې له خپل بادار څخه واخيست او ازاد يې کړ.
که چيرته کوم وخت په خلوت کې وي، مه وايه
چې يواځې يم، ليکن ووايه چې ما باندې څارونکى شته
او دا فکر مه کوه چې الله به يوه لحظه درڅخه غافل وي
او نه هغه څه چې پټ وي له هغې څخه به غايب وي
ځينو هڅه وکړه چې يوې کوچنۍ ښځې سره زنا وکړي؛ نو هغه ورته ووېل: يواځې ستوري مونږ وينې، هغې ورته ووېل: ددې ستورو خالق چيرته دى؟
ويل شوي دي: چا چې الله په خپلو خيالونو کې څارونکى وګڼه؛ الله به هغه د غږو په حرکاتو کې وساتي.

او که ته هغه اوو کسانو ته وګورې چې الله به په هغه ورځ هغوی تر خپل سیوري لاندې راولي چې د هغه له سیوري پرته به بل سیوری نه وي؛ ته به د هغوی ترمنځ مشترک شی دا ومومي: چې هغوی په سمه طریقه ایمان راوړی و، داسې چې الله یې ویني؛ نو دوی د هغه عبادت کاوه لکه ځنګه چې دوی هغه ویني؛ نو له دوی امله هغوی دغه منزلت ترلاسه کړ.
په دغه نوم سره یې د موسی -علیه السلام- د قوم څخه یو صالح سړي دعا وکړه، او الله – تبارک و تعالی- ته یې پناه یوړه، او د فرعون او د هغه د قوم د مکر او فریب څخه یې پدې نوم باندې منګولې ولګولې: (وَأُفَوِّضُ أَمْرِي إِلَى اللَّهِ ۚ إِنَّ اللَّهَ بَصِيرٌ بِالْعِبَادِ) (او زه خپل کار الله ته سپارم، بېشکه الله (خپلو) بنده ګانو لره بنه لیدونکی دی) [غافر سورت: ایت 44]، نو پایله یې څه وه؟ الله د هغه دعا قبوله کړه: (فَوَقَاهُ اللَّهُ سَيِّئَاتِ مَا مَكَرُوا ۖ وَحَاقَ بِآلِ فِرْعَوْنَ سُوءُ الْعَذَابِ)(نو الله هغه د دوی د مکرونو له بدیو نه بچ وساته او (پخپله) آل فرعون دېر سخت عذاب ګېر کړل) [غافر سورت: ایت 45] .
ای هغه څوکه چې د مچیو قطار شوي وزرونه ویني
د شپې په تکه توره تیاره کې
او د هغه رګونه چې د هغې په غاړه کې دي
او د ضعیفو هډوکو مغز هم ویني
ما باندې د توبې ویستلو احسان وکړه چې پاک شي
هغه څه چې ما مخکې کړي وو

پند او نصیحت ..

مؤمن ته له پټو ګناهونو او په هغه باندې د اصرار کولو څخه خبرداری ورکول کیږي او دا چې توبه هم و نه باسي، په صحیح حدیث کې له ثوبان -رضي الله عنه- څخه نقل شوي، چې وایي: رسول الله -صلی الله علیه وسلم- وفرمایل: «لَأَعْلَمَنَّ أَقْوَامًا مِنْ أُمَّتِي يَأْتُونَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ بِحَسَنَاتٍ أَمْثَالَ جِبَالِ تِهَامَةَ بِيضًا، فَيَجْعَلُهَا اللهُ -عز وجل- هَبَاءً مَنْثُورًا»،«زه به پوه شم چې زما د امت ځینې خلک به د قیامت په ورځ د تهامې د سپینو غرونو په څیر د نیکو عملونو سره راشي، نو الله –عزوجل- به یې عملونه برباد کړي»، ثوبان وویل: ای د الله رسوله! مونږ ته یې بیان کړه، مونږ ته یې واضح کړه؛ داسې نه چې مونږ د هغوی له ډلې څخه نه شو او مونږ به خبر هم نه یو! هغه وفرمایل: «أَمَا إِنَّهُمْ إِخْوَانُكُمْ، وَمِنْ جِلْدَتِكُمْ، وَيَأْخُذُونَ مِنَ اللَّيْلِ كَمَا تَأْخُذُونَ، وَلَكِنَّهُمْ أَقْوَامٌ إِذَا خَلَوْا بِمَحَارِمِ اللهِ انْتَهَكُوهَا»«خبردار! دوی ستاسو ورونه دي، او ستاسو له جنس څخه دي، او دوی د شپې څخه اخلي لکه څنګه چې تاسو یې اخلی (د شپې عبادت کوي)، مګر دا هغه خلک دي چې کله د الله د محرماتو سره یواځې شي سرغړوني کوي». [ابن ماجه روایت کړی] او هغوی ریا کاران دي چې د خلکو لپاره عبادت کوي او الله نه یادوي مګر لږ.
او خلوت لوړوي او یا رابښکته کوي، نو څوک چې په خلوت کې د الله تعظیم وکړي، خلک به د هغه په ښکاره کې تعظیم وکړي.
ابن رجب الحنبلي -رحمه الله- فرمایي: «کوچنی نفاق د باطن او ظاهر توپیر له امله رامنځته کیږي»، او وېې ویل: «بنه پایله نشي راتلی مګر د چا چې باطن یې بنه وي؛ ځکه چې د مرګ شیبه نشي جعلي کیدلی، نو په هغه وخت کې نه راوځي مګر هر هغه څه چې دننه په زړه کې وي».
ای الله ای لیدونکی ذاته! زمونږ په کمزوریو رحم وکړه او زمونږ له نیمګړتیاو او زمونږ له تیروتنو څخه تیر شه او د مسلمانی مرګ مو په نصیب کړه؛ ای د جهانونو ربه.

39

الـتَّـوَّ ابُ (ډیر ژر توبه قبلونکی) ذات -جل جلاله-

عمر بن الخطاب -رضي الله عنه- فرمایي: "توبه کوونکو سره کښینئ! ځکه چې هغوی نرم زړونه لري".
بدي مي وکړه او بنه مي ندي کړي او تا ته توبه کوونکی راغلی یم ... او غلام کله کولی شي چې د خپل بادار څخه وتښتي
د بخښنې امید لري نو که نا امیده شو ... نو په ځمکه کې به د هغه نه بل څوک نا امیده پیدا نشي
مونږ د الله – جل وعلا- د (التواب) له نوم سره پاتې کیږو:
د الله (التواب) نوم څومره خوږ دی! دغه نوم ګناهګار ته امید ورکوي چې نوي د خوښۍ مرحله پیل کړي، او هغه پرې د نا امیدۍ او تیارو له دایرې څخه راووځي، (أَلَمْ يَعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ هُوَ يَقْبَلُ التَّوْبَةَ عَنْ عِبَادِهِ وَيَأْخُذُ الصَّدَقَاتِ وَأَنَّ اللَّهَ هُوَ التَّوَّابُ الرَّحِيمُ) (ایا دوی نه پوهیدل چې یقیناً الله دی چې هغه د خپلو بنده ګانو توبه قبلوي او صدقې اخلي او دا چې بېشکه الله، هم دی بنه توبه قبلوونکی، بې حده مهربان دی) [التوبة سورت: ایت 104].
زمونږ رب –سبحانه و تعالی- توبه قبلوونکی دی، هغه خپل ځان په توبه قبلونکي (التواب) د مبالغې صیغې سره وصف کړی، له دې امله چې د هغه بندګان پرله پسې ګناهونه کوي؛ لدې امله د مبالغې د صیغې په بڼه راغلی، ترڅو د لویو خطاګانو په مقابل کې پراخه توبه قرار ولري.
هغه – سبحانه و تعالی – د توبه کوونکو توبه قبلوي، او د رجوع کونکو ګناهونه معافوي؛ حتا که توبه تکرار شي، قبلیدل هم تکرارېږي تر لا یتناهی پورې.
الله -سبحانه وتعالی- فرمایي- : (فَمَن تَابَ مِن بَعْدِ ظُلْمِهِ وَأَصْلَحَ فَإِنَّ اللَّهَ يَتُوبُ عَلَيْهِ ۗ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ) (نو چا چې له خپل ظلم نه پس توبه وکړه او (د ځان) اصلاح یې وکړه، نو بېشکه الله د ده توبه قبلوي، بېشکه الله دېر بخښونکی، بې حده مهربان دی) [المائدة سورت: ایت 39]. په المستدرک کې راغلي: یو سړی رسول الله -صلی الله علیه وسلم- ته راغی او وېې ویل: ای د الله رسوله! له مونږ څخه یو کس ګناه کوي، هغه وفرمایل: هغه باندې لیکل کیږي، بیا یې وویل: له هغه څخه بخښنه غواړي او توبه وباسي، وېې فرمایل: «يُغْفَرُ لَهُ وَيُتَابُ عَلَيْهِ، وَلَا يَمَلُّ اللهُ حَتَّى تَمَلُّوا»"هغه بخښل کیږي او توبه یې قبلیږي، او الله نه ستړي کیږي تر هغه چې تاسو ستړي نشئ". [حسن حدیث دی].
هر څوک چې الله ته نصوحا توبه وباسي؛ الله یې توبه قبولي.

الله څومره مهربان دی!

او د الله سخاوت ته وګوره چې خپل بنده ته عزت ورکوي چې د توبې قبلول یې د بنده د توبې څخه مخکې او وروسته له توبې څخه ټاکلی دي، نو د بنده توبه د خپل رب –سبحانه و تعالی- د دوو توبو په منځ کې ده، : مخکې او وروسته.
لومړی الله د هغه توبه قبوله کړه: د اجازې، توفیق او الهام له مخې؛ کله چې د هغه زړه یې توبې ته په حرکت راوست، بیا یې توبه وویسته، او دا احسان د مهربان، رحم کوونکي او بخښوونکي الله له طرفه دی.
بیا چې کله هغه په ریښتیا توبه وباسي نو الله یې توبه قبوله کړي، ګناهونه او خطاګاني یې ورته وبخښي، الله – سبحانه و تعالی- فرمایي: (ثُمَّ تَابَ عَلَيْهِمْ لِيَتُوبُوا ۚ إِنَّ اللَّهَ هُوَ التَّوَّابُ الرَّحِيمُ) (بیا هغه (الله) پر دوی مهرباني وکړه، د دې لپاره چې دوی توبه وباسي، بېشکه چې الله، هم دی بنه توبه قبلوونکی، بې حده مهربان دی) [التوبة سورت: ایت 118].

له الله پرته بل معبود نشته، هغه لره د اول او آخري توبې احسان دی.
همدارنګه د هغه له صفاتو څخه دا دي چې توبه قبلوي ... او توبه د هغه په صفتونو کې دوه ډوله ده
بنده ته د توبې اجازه ورکول او د هغې قبلول ... وروسته د توبې نه د احسان کوونکی ذات په احسان سره
همدارنګه د نیک عمل اجر په همدې شکل دی؛ بنده ته یې الهام کړی، بیا یې اجر ورکړی؛ نو الله په احسان او فضل سره پیل کوونکی دی، او په ورکړه او مهربانۍ سره احسان کوونکی دی.

پند او نصیحت ..

او توبه: پر ټولو انسانانو واجب ده، د ژوند په ټولو پراوونو کې د مؤمنانو او نافرمانو په ګډون؛ ځکه الله – سبحانه و تعالی- فرمایلي دي: (وَتُوبُوا إِلَى اللَّهِ جَمِيعًا أَيُّهَ الْمُؤْمِنُونَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ)(او تاسو ټول الله ته توبه وباسئ اې مومنانو! د دې لپاره چې تاسو کامیاب شئ) [النور سورت: ایت31].
توبه: له هغه کمال څخه ده چې الله تعالی یې خوښوي، کوم کمی نه دی، او الله – سبحانه و تعالی- فرمایلي دي: (إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ التَّوَّابِينَ وَيُحِبُّ الْمُتَطَهِّرِينَ) (یقینًا الله دېر توبه وېستونکي خوښوي او ښه پاك اوسېدونکي خوښوي) [البقرة سورت: ایت 222]، او الله -سبحانه وتعالی- فرمایلي دي - : (لَّقَد تَّابَ اللَّهُ عَلَى النَّبِيِّ وَالْمُهَاجِرِينَ وَالْأَنصَارِ) (یقینًا الله په مهربانی سره رجوع وکړه په خپل نبي او مهاجرو او انصارو باندې) [التوبة سورت: ایت 117]، هغه -سبحانه وتعالی- د ادم -علیه السلام- په اړه وفرمایل: (فَتَلَقَّىٰ آدَمُ مِن رَّبِّهِ كَلِمَاتٍ فَتَابَ عَلَيْهِ) (نو ادم له خپل رب نه څو کلمې زده کړې، نو د هغه توبه یې قبوله کړه) [البقرة سورت: ایت 37]. او د إبراهیم او إسماعیل -علیهما السلام- په اړه یې وفرمایل: (وَأَرِنَا مَنَاسِكَنَا وَتُبْ عَلَيْنَا ۖ إِنَّكَ أَنتَ التَّوَّابُ الرَّحِيمُ)(او مونږ ته زمونږ د عبادت طریقې وښایه او زمونږه توبه قبوله کړه، یقینًا همدا ته ډېر ښه توبه قبلوونکی، ډېر حده رحم کوونکی یې) [البقرة سورت: ایت 128]. او د موسی -علیه السلام- په اړه یې وفرمایل: (فَلَمَّا أَفَاقَ قَالَ سُبْحَانَكَ تُبْتُ إِلَيْكَ وَأَنَا أَوَّلُ الْمُؤْمِنِينَ)(نو کله چې په خود شو، ویې ویل: زه ستا پاکي بیانوم، زه تا ته توبې وباسم او زه تر ټولو اول ایمان راوړونکی یم) [الأعراف سورت: ایت 143].
دا معلومه خبره ده: چې پیغمبران د لویو او کوچنیو ګناهونو له اقرار څخه پاک دي او په هغه څه سره چې هغه یې د توبې په اړه ویلي دي، د دوی درجې لوړوي او د دوی نیک عملونه لویوي؛ ځکه چې هغه؛ هغه کسان خوښوي چې توبه کوونکي او پاک وي.
او په صحیح البخاري کې له هغه - علیه الصلاة والسلام - څخه روایت دی چې فرمایي: «وَاللهِ! إِنِّي لَأَسْتَغْفِرُ اللهَ وَأَتُوبُ إِلَيْهِ فِي اليَوْمِ أَكْثَرَ مِنْ سَبْعِينَ مَرَّة».«په الله قسم! زه په ورځ کې له اویا ځلو څخه زیات له الله څخه بخښنه غواړم او هغه ته توبه کوم».

که چېرته تاسو ګناه نه کولی..

او الله پوهیږي چې بندګان یې له نیمګړتیاوو او کمیو خالي ندي، او په همدې ډول یې پیدا کړي دي؛ ترڅو په دوی کې خپل رحم، بخښنه او توبه وښیي، او هغه - علیه الصلاة والسلام – فرمایی: «لَوْ أَنَّكُمْ لَمْ تَكُنْ لَكُمْ ذُنُوبٌ يَغْفِرُهَا اللهُ لَكُمْ، لَجَاءَ اللهُ بِقَوْمٍ لهُمْ ذُنُوبٌ يَغْفِرُهَا لهُمْ»"که تاسو کومه ګناه نه درلوده چې الله به یې تاسو ته بخښي، نو الله به داسې خلک راوستې وای چې هغوی ګناهونه لرل تړڅو یې هغوی ته بخښنه کړې وای". [مسلم روایت کړی] هغه - علیه الصلاة والسلام- وفرمایل: «كُلُّ ابْنِ آدَمَ خَطَّاءٌ، وَخَيْرُ الخَطَّائِينَ التَّوَّابُونَ»"د آدم ټول اولاد خطا کوونکي دي، او تر ټولو غوره خطا کوونکي هغه دي چې توبه وباسي" [صحیح حدیث دی. ترمذي روایت کړی] الله – تبارک و تعالی- د خپلو بندګانو د توبې په قبلولو سره د خپل ځان ستاینه کړې ده. هغه وویل: (غَافِرِ الذَّنبِ وَقَابِلِ التَّوْبِ شَدِيدِ الْعِقَابِ ذِي الطَّوْلِ ۖ لَا إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ ۖ إِلَيْهِ الْمَصِيرُ) (د ګناهونو بخښونکی او د توبې قبلوونکی دی، ډېر سخت عذاب والا د لوی فضل والا دی، نشته دی هېڅ حق معبود مګر هم دی دی، خاص هم ده ته ببرته ورتلل دي) [غافر سورت: ایت 3]. او الله غواړي: چې د هغه بندګان پوهه شي : چې هغه د خپل بنده توبه قبلوي؛ حتی که د هغه ګناهونه لوی وي. (إِنَّ اللَّهَ يَغْفِرُ الذُّنُوبَ جَمِيعًا) (بېشکه الله ټول ګناهونه بخښي) [الزمر سورت: ایت 53].
زمونږ رب له مونږ او زمونږ له عبادت څخه بې پروا دی، خو لدې سره هم د خپل بنده په توبه ډېر خوشحالیږي، کله چې توبه وکړي، نو الله څومره عزتمند دی! او الله څومره مهربانه دی!
په صحیحینو کې له رسول الله - علیه الصلاة والسلام- څخه روایت دی چې فرمایي: «لَلَّهُ أَشَدُّ فَرَحًا بِتَوْبَةِ عَبْدِهِ المُؤْمِنِ مِنْ رَجُلٍ فِي أَرْضٍ دَوِّيَّةٍ مَهْلَكَةٍ، مَعَهُ رَاحِلَتُهُ عَلَيْهَا طَعَامُهُ وَشَرَابُهُ، فَنَامَ فَاسْتَيْقَظَ وَقَدْ ذَهَبَتْ، فَطَلَبَهَا حَتَّى أَدْرَكَهُ العَطَشُ."الله د خپل مومن بنده په توبه دومره خوشحالیږي لکه چې په تباه کوونکي دښته کې د یو سړي خپله سوارلی وي چې په هغې باندې د هغه خواړه او څښاک وي، او هغه ویده شي او کله چې ویښ شي، ګوري چې سوارلی یې تللې ده، نو هغه یې و لټوي تر څو چې تنده پرې راشي.
ثُمَّ قَالَ: أَرْجِعُ إِلَى مَكَانِيَ الَّذِي كُنْتُ فِيهِ؛ فَأَنَامُ حَتَّى أَمُوتَ، فَوَضَعَ رَأْسَهُ عَلَى سَاعِدِهِ لِيَمُوتَ، فَاسْتَيْقَظَ وَعِنْدَهُ رَاحِلَتُهُ، وَعَلَيْهَا زَادُهُ وَطَعَامُهُ وَشَرَابُهُ، فَاللهُ أَشَدُّ فَرَحًا بِتَوْبَةِ العَبْدِ المُؤْمِنِ مِنْ هَذَا بِرَاحِلَتِهِ وَزَادِهِ» بیا له ځان سره ووایي: زه به ببرته هغه ځای ته لاړ شم چیرې چې زه وم؛ او ویده به شم تر څو چې مړ شم، نو هغه خپل سر په خپل متې کېښود چې مړ شي، نو کله چې را ویښ شو ګوري چې سوارلی یې تر څنګ ولاړه ده، او په هغې باندې د هغه غوټې اوخوراک او څښاک دی، نو الله د مؤمن بنده په توبه تر دې هم زیات خوشحالیږي چې دغه سړی په خپلې سوارلی او غوټې خوشحاله شو».
ابن تیمیه -رحمه الله- فرمایلي: "هرڅوک چې توبه کوي نو هغه د الله محبوب دی". (إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ التَّوَّابِينَ وَيُحِبُّ الْمُتَطَهِّرِينَ) (یقینًا الله ډېر توبې وېستونکي خوښوي او ښه پاك اوسېدونکي خوښوي) [البقرة سورت: ایت 222].
نو هغه ذات چې پر خپلو بندګانو باندې دغسې د رحمت صفت ولري: ټوله مینه باید هغه ته ورکړل شي، او یوازې د هغه عبادت وشي پرته له شریک نیولو څخه، او د دې مینې اغیزې د هغه په خالص عبادت کولو سره ښکاره شي، او هغه ته د هغه د اطاعت او له هغه چا سره مینه کول چې هغه له هغوی سره مینه کوي، او د هغه چا څخه نفرت وکړي چې هغه له هغوی څخه نفرت کوي.
بلال بن سعد وویل: تاسو لره داسې رب دی چې په تاسو کې یو چا ته په عاجله توګه سزا نه ورکوي، خنډ لرې کوي، توبه قبلوي، او رجوع کوونکی ته مخ کوي، او په شا تګ کوونکی سره خواخوږي کوي. (وَهُوَ الَّذِي يَقْبَلُ التَّوْبَةَ عَنْ عِبَادِهِ وَيَعْفُو عَنِ السَّيِّئَاتِ وَيَعْلَمُ مَا تَفْعَلُونَ)(او دی همغه ذات دی چې د خپلو بنده ګانو توبه قبلوي او د بدیو معافي کوي او په هغو کارونو پوهیږي چې تاسو یې کوئ) [الشوری سورت: ایت 25].

د دروازې په درشل کې ..

توبه: له نافرمانی څخه اطاعت ته، له بدی څخه نېکی ته، او د نافرمانی له وحشت څخه د مهربان ذات نردې کېدلو ته تېښته ده.
دا د خالق څخه د هغه دروازې ته تېښته ده، دا د خالق څخه د هغه د دروازې خولې ته تېښته ده، او د جبار ذات څخه د هغه ساحې ته، او د هغه له عذاب څخه د هغه په بخښنې سره پناه غوښتل، او د هغه له عقاب څخه بخښنې ته، او د هغه څخه پر هغه باندې چې مونږ د هغه ثنا وېل نشو شمیرلی، او پرته له هغه څخه د خلاصون هېڅ څه نشته، او له هغه څخه تېښته نشته مګر د هغه خوا ته؛ (فَفِرُّوا إِلَى اللَّهِ ۖ إِنِّي لَكُم مِّنْهُ نَذِيرٌ مُّبِينٌ) (نو تاسو الله ته وتښتئ، بېشکه زه ستاسو لپاره د هغه له جانبه ښکاره وېرونکی یم) [الذاریات سورت: ایت 50].

اې ربه، که زما ګناهونه لوی او ډیر وي ... نو بېشکه زه پوهېږم چې ستا بخښنه ډېره لویه ده
نو که له تا څخه له نیکانو پرته بل څوک امید و نلري ... نو مجرم به له چا څخه مرسته وغواړي او چا ته به پناه ویسي؟
علي بن ابي طالب -رضي الله عنه- فرمايي: «تعجب دی د هغه چا لپاره چې هلاک شي او له هغه سره نجات وي! وویل شول: هغه څه دي؟ ویې ویل: توبه او استغفار». ابن القيم -رحمه الله- فرمايلي: «ډیری هغه څه چې یو مسلمان ګناه ته اړ باسي (په توبه باندې تکیه کول دی) او که چیرې هغه پوه شي چې د تکیه کولو او د توبې تر منځ به ممکن مانع راشي نو ویره به یې راپورته شي».
او ربښتیني توبه یوازې په دې کیدی شي: د ګناه پریښودل، پښیمانه کیدل، د هغې د نه تکرارولو هوډ کول، او د هغه په ځای نیک عمل سره کول، بیا که حقوق العبد وي هغه باید د هغه څښتن ته وسپارل شي.
شقيق البلخي –رحمه الله- ویلي: «د توبې نخښه: د هغه څه لپاره ژړل چې مخکې شوي دي، په ګناه کې د اخته کیدو ویره، د بدانو پریښودل، او د ښو خلکو سره پاتې کیدل دي».
صادقانه توبه قبلیږي پرته له دوو وختونو څخه: کله چې لمر له لویدیځ څخه پورته شي، او د ځنکدن په وخت کې.

د بیداری ټکان ..

او الله –عزوجل- به خپل مؤمن بنده ازمایي چې د هغه څه په واسطه د بنده بندګي بشپړه کړي، او هغه خپل رب ته تضرع، عاجزي، او رجوع وکړي.
نو څومره خلک له الله څخه لرې شوي دي؛ او الله –عزوجل- هغوی باندې تنګستیا راوستلې تر څو هغه بیرته راستون شي، او کله چې بیرته راستون شي نو د هغه د نږدې کیدو خوند وځکي، او د استقامت او توبې د نعمت احساس وکړي؛ هغه د دې مصیبت او سختۍ لپاره د الله شکر ادا کړي چې د هغه د نجات او بریالیتوب لامل وګرځید. (وَلَنُذِيقَنَّهُم مِّنَ الْعَذَابِ الْأَدْنَىٰ دُونَ الْعَذَابِ الْأَكْبَرِ لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ) (او مونږ به خامخا هرومرو په دوی د نژدې (لږ) عذاب نه وځکوو، له ډېر لوی عذاب نه مخکې، د دې لپاره چې دوی (له کفر نه اسلام ته) راوګرځي) [السجدة سورت: ايت 21].
نو که له خپلې سرغړونې او انحراف سره پریښودل شوي او توبه دې ونه ویستله، او نعمتونه دې خپلې مخې ته ولیدل؛ نو پوه شه چې هغه ستا څخه کرکه لري، او دا چې دا د هغه له خوا ستا د راګیرولو لپاره یو فرصت دی؛ ځکه الله –عزوجل- فرمايلي: (فَلَمَّا نَسُوا مَا ذُكِّرُوا بِهِ فَتَحْنَا عَلَيْهِمْ أَبْوَابَ كُلِّ شَيْءٍ حَتَّىٰ إِذَا فَرِحُوا بِمَا أُوتُوا أَخَذْنَاهُم بَغْتَةً فَإِذَا هُم مُّبْلِسُونَ) (نو کله چې دوی هغه شی هېر کړ په څه سره چې دوی ته نصیحت شوی و، بیا نو مونږ په دوی باندې د هر شي دروازې پرانستلې تر دې چې دوی لویې وکړه، په سبب د هغه څه چې دوی ته ورکړل شوي وو (،نو) مونږه دوی ناڅاپه ونیول، بیا نو دوی ناګهانه ناامېده وو) [الأنعام سورت: ايت 44]. نو کله دې چې توبه اعلان کړه؛ نو له الله څخه د استقامت غوښتنه وکړه، ځکه دا د رسول الله -صلى الله عليه وسلم- له دعاوو څخه وه: «اللَّهُمَّ يَا مُقَلِّبَ القُلُوبِ! ثَبِّتْ قَلْبِي عَلَى دِينِكَ»"اې الله، د زړونو بدلوونکیه! زما زړه په خپل دین ټینګ وساته" [صحيح حديث دی. بخاري په «الادب المفرد» کې روایت کړی].
اې الله! زمونږ توبه قبوله کړه، ځکه ته تر ټولو زیات توبه قبلوونکی او مهربان یې، او مونږ او زمونږ مور او پلار ته بخښنه وکړه؛ ځکه ته بخښونکی او مهربان یې.

40

الـعـلِـيمُ (پراخ علم لرونکی) ذات -جل جلاله-

سینې په خیالونو، فکرونو، نیتونو او ارادو پوښلې دي، چې د هغې د اوریدلو هیڅ کومه لاره نشته، هیڅ لید ورته نه رسیږي؛ مګر حکیم او پوه ذات له هغې څخه باخبره دی.
ضمیرونه د افکارو له ذخیرو څخه پټ ساتل کیږي؛ نه نږدې ملاېکې، نه رالیږل شوی پیغمبر، نه کوم محبوب دوست، او نه یو باصلاحیته عالم، او نه هم یو سرکښ شیطان په دې پوهیږي؛ مګر په غیبو پوه ذات هغو باندې پوهیږي.
جنین د مور په رحم کې د یوې پردې تر شا په بله پرده کې پوښل کیږي؛ نو معلومه نه وي چې ژوندی دی که مړ؟ نارینه ده که ښځینه؟ بد نصیب دی که خوش نصیب؟
هغه نه خپل ژوند، خپل معاش او نه خپل عمر پېژني! هغه څوک چې په هرڅه پوهیږي په دې پوهیږي. (وَاللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ)(او الله په هر شي باندې ښه پوه دی) [البقرة سورت: ايت 282].
پوهه: د ناپوهۍ ضد دی.
او زمونږ د رب – سبحانه و تعالى- پوهه ظاهر او باطن، پټ او ښکاره، پورته او لاندې نړۍ، تیر زمان، حاضر او راتلونکي باندې احاطه لري. (يَعْلَمُ مَا بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْ وَلَا يُحِيطُونَ بِهِ عِلْمًا) (دغه (الله) پوهیږي په هر هغه څه چې د دوی په وړاندې دي او په هر هغه څه چې د دوی وروسته دي او دوی د هغه د علم احاطه نشي کولی) [طه سورت: ايت 110]. او هغه – عزوجل- هر هغه څه باندې خبر دی چې د هغه مخلوق په سینو پټ کړي دي؛ د ایمان او کفر، حق او باطل، خیر او شر له لحاظه. (إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ) (بېشکه الله ښه پوهه دی پر هغو (خبرو) چې په سینو (زړونو) کې دي) [آل عمران سورت: ايت 119]، (وَاللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ)(او الله په هر شي باندې ښه پوه دی) [البقرة سورت: ايت 282].
پټې خبرې د هغه په نیز په لوړ اواز خبرې دي، او رازونه هغه لره ښکاره دي، او پټ شیان د هغه په نیز ځرګند دي.
او هغه په هر څه پوه دی، او د هغه علم په هرڅه احاطه کړې ده ... په کاېناتو کې له پټو او ښکاره وو ... او په هر شي باندې د هغه پاک ذات پوهه دی ... لرې شیان هغه ته تر نږدې شیانو ډیر نږدې دي
هېڅ ناپوهي د هغه په پوهې باندې مخکې نه ده او نه هېڅکله ... څه شی هېروي لکه څنګه چې انسان هېروي

هغه پوه ذات دی:

پاڼه د هغه په پوهې سره غورځېږي، ټیټ اواز د هغه په پوهې سره منځ ته راځي، او خبره د هغه په پوهې سره کیږي، نیت د هغه په پوهې سره ترل کیږي، او څاڅکی د هغه په پوهې سره رابنکته کیږي.
د ژوندي او مړ، لوند او وچ، حاضر او غائب، پټ او لوړ، ډیر او لږ معلومات: (۞ وَعِندَهُ مَفَاتِحُ الْغَيْبِ لَا يَعْلَمُهَا إِلَّا هُوَ ۚ وَيَعْلَمُ مَا فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ ۚ وَمَا تَسْقُطُ مِن وَرَقَةٍ إِلَّا يَعْلَمُهَا وَلَا حَبَّةٍ فِي ظُلُمَاتِ الْأَرْضِ وَلَا رَطْبٍ وَلَا يَابِسٍ إِلَّا فِي كِتَابٍ مُّبِينٍ)(او خاص له الله سره د غیبو چاېیاني دي، یوازې هغه پر دغو عالم دی او هغه عالم دی پر هغه څه چې په وچه او سمندر کې دي، او هېڅ یوه پاڼه نه غورځېږي مګر هغه پرې عالم دی او د ځمکې په تیارو کې نه یوه دانه (پرېوځي) او نه لوند څیز او نه وچ مګر (دا ټول) په څرګند کتاب (لوح محفوظ) کې دي) [الأنعام سورت: ايت 59]. او ځینو صحابه وو له خپل ځان سره خبرې وکړې او چا ته یې څرګندې نکړې، بلکه هغه یې پټې وساتلې؛ نو الله – عزوجل- دا نازل کړ: (عَلِمَ اللَّهُ أَنَّكُمْ كُنتُمْ تَخْتَانُونَ أَنفُسَكُمْ) (الله ته معلوم دي چې یقیناً تاسو له خپلو ځانونو سره خیانت کاوه) [البقرة سورت: ايت 187]. او رسول الله -صلى الله

علیه وسلم- خپلو ځینو میرمنو ته یوه خبره بیان کړه، نو ځیني یې بیان کړ او له نورو څخه یې مخ واړوه، هغې وویل: دا چا درته وویل؟ (قَالَ نَبَّأَنِيَ الْعَلِيمُ الْخَبِيرُ) (ده وویل: ما ته ډېر پوه (او) ښه خبردار ذات خبر راکړ) [التحريم سورت: ایت 3]. عمیر بن وهب او صفوان بن امیه – له بدر وروسته – د شپې کعبې سره نږدې کېناستل او د رسول الله -صلی الله علیه وسلم- د وژلو پلان یې جوړاوه؛ بیا الله – عزوجل- خپل پیغمبر ته د دوی د دسیسې خبر ورکړ او د دوی له کړنو یې خبر کړ: (قَالَ رَبِّي يَعْلَمُ الْقَوْلَ فِي السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ ۖ وَهُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ) [(رسول دوی ته) وویل: زما رب په اسمان او ځمکه کې په هره خبره پوهیږي او هم هغه ښه اورېدونکی، ښه عالم دی]. [الأنبياء سورت: ایت 4]. او په تبوک کې منافقینو یو بل سره خبرې وکړې او د رسول الله -صلی الله علیه وسلم - او صحابه وو – رضي الله عنهم- او د دین په اړه یې توهین او ملنډې ووهلې؛ نو په غیب پوهیدونکي ذات خپل پیغمبر ته د دوی له مکر، چالاکی، او ملنډو څخه خبر ورکړ. (أَلَمْ يَعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ سِرَّهُمْ وَنَجْوَاهُمْ وَأَنَّ اللَّهَ عَلَّامُ الْغُيُوبِ) (ایا دوی پر دې نه دي پوه شوي چې بېشکه الله د دوی پر پټو (نیتونو) او د دوی پر پټو مشورو عالم دی او (دوی پر دې نه دي پوهه شوي) چې بېشکه الله پر ټولو پټو خبرو ښه عالم دی) [التوبة سورت: ایت 78].

د الله پوهه بشپړه او پراخه ده:

(إِنَّمَا إِلَٰهُكُمُ اللَّهُ الَّذِي لَا إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ ۚ وَسِعَ كُلَّ شَيْءٍ عِلْمًا) (بېشکه همدا خبره ده چې ستاسو معبود هغه الله دی چې نشته هېڅ لایق د عبادت مګر هم دی دی، ده د علم په لحاظ هر شی، راګېر کړی). [طه سورت: ایت 98]. هېڅ یو مخلوق د هغه –عزوجل- د پوهې په کمال کې ورته والی نلري: (لَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ ۖ وَهُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ) (د هغه په مثل هېڅ شی نشته او هم دغه ښه اورېدونکی، ښه لیدونکی دی). [الشورى سورت: ایت 11]. (فَعَلِمَ مَا لَمْ تَعْلَمُوا فَجَعَلَ مِن دُونِ ذَٰلِكَ فَتْحًا قَرِيبًا)(پس هغه ته معلوم دي هغه څه چې تاسو ته معلوم ندي، نو له دغې نه مخکې یې نژدې بری عطا کړ). [الفتح سورت: ایت 27]، او که انسانان یو څه باندې پوهه ترلاسه کړي، هغه د الله –سبحانه وتعالى- له تعلیم څخه دې چې هغوی ته یې ورکړی دی؛ او هره شرعي او قدري پوهه غالب او حکیم الله – سبحانه و تعالى- ته ورګرځي؛ (قَالُوا سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَا إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَا ۖ إِنَّكَ أَنتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ) (هغوی وویل : ته پاک یې، مونږ ته هېڅ علم نشته سِوا له هغه نه چې تا مونږ ته راښودلی دی، بېشکه، خاص ته، ښه عالم، ښه حکمت والا یې). [البقرة سورت: ایت 32]. او الله -سبحانه وتعالى- فرمایی- : (وَعَلَّمَكَ مَا لَمْ تَكُن تَعْلَمُ) (او تا ته یې هغه څه درزده کړي دي چې ته پرې نه پوهېدلې). [النساء سورت: ایت 113]. او که خلک خپله پوهه او هغه څه چې دوی یې معلومات لرې راټول کړي؛ دا به د الله د پراخې پوهې په ترڅ کې خورا بې ارزښته وي؛ (وَيَسْأَلُونَكَ عَنِ الرُّوحِ ۖ قُلِ الرُّوحُ مِنْ أَمْرِ رَبِّي وَمَا أُوتِيتُم مِّنَ الْعِلْمِ إِلَّا قَلِيلًا) (او دوی له تا نه د روح په باره کې پوښتنه کوي ته (ورته) ووایه: روح زما د رب له امره ځنې دی او تاسو ته له علم ځنې څه برخه نه ده درکړل شوې مګر ډېره لږه). [الإسراء سورت: ایت 85]. خضر موسی -علیه السلام- ته ووېل کله چې دوی په کښتۍ کې سپاره شول، نو یوه مرغۍ یې ولیدله چې د کښتۍ په څنډه کیناسته، نو مښوکې باندې یې په سمندر کې یوه یا دوه ځلې ټونګه ووهله، خضر ورته ووېل: "اې موسی! زما او ستا پوهې د الله په پوهه کې څه کمښت نه دی راوستی مګر څومره چې د مرغۍ مښوکې له سمندر څخه کمه کړېده...".

حقیقت..

او زمونږ رب – عزوجل- ، د غیبو په پوهې باندې ځانګړی دی: (۞ وَعِندَهُ مَفَاتِحُ الْغَيْبِ لَا يَعْلَمُهَا إِلَّا هُوَ) (او خاص له الله سره د غیبو چابیاني دي، یوازې هغه پر دغو عالم دی) [الأنعام سورت: ایت 59]، او له هغه څخه یې پنځه یاد کړل: (إِنَّ اللَّهَ عِندَهُ عِلْمُ السَّاعَةِ وَيُنَزِّلُ الْغَيْثَ وَيَعْلَمُ مَا فِي الْأَرْحَامِ ۖ وَمَا تَدْرِي نَفْسٌ مَّاذَا تَكْسِبُ غَدًا ۖ وَمَا تَدْرِي نَفْسٌ بِأَيِّ أَرْضٍ تَمُوتُ ۚ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ خَبِيرٌ)(بېشکه الله چې دی، خاص له هغه سره د قیامت علم دی او هغه باران نازلوي او هغه (په یقیني طریقه، بې له وسایلو) پوهیږي په هر هغه څه چې په رحمونو کې دي او هېڅ یونفس نه پوهیږي چې هغه به سبا ته څه کار کوي او هېڅ یو نفس نه پوهیږي چې په کومه ځمکه (سیمه) کې به مري، بېشکه الله ښه عالم، ښه خبردار دی) [لقمان سورت: ایت 34].

دا د غیبو پنځه چابیاني دي چې یوازې الله هغه باندې پوهیږي:

1- د قیامت پوهه: د اخرت د ژوند لپاره د پیل چابي.

2- د باران ورل : د نباتاتو سره د ځمکې د ژوند چابي.

3- د رحمونو پوهه: د دنیا د ژوند چابي.

4- په دې پوهیدل چې سبا به څه کیږي: په راتلونکي کې د ترلاسه کولو چابي.

5- د مرګ د ځای پوهه: د برزخ د ژوند چابي، او د هر انسان قیامت د دې پر اساس وي.

د غیب علم بې له شکه تر دې زیات او پراخ دی چې یوازې تر دغو پنځو پورې محدود وي، او دلته خبر ورکول دا دی: د ځینو مهمو بیانول، نه د ټولو په ادعا سره، ځکه چې الله فرمایي: (قُل لَّا يَعْلَمُ مَن فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ الْغَيْبَ إِلَّا اللَّهُ) (ته (دوی ته) ووایه: هر هغه څوک چې په اسمانونو او ځمکه کې دي په غیبو نه پوهیږي غیر له الله نه او دوی نه پوهیږي) [النمل سورت: ایت 65].

او څوک چې دا دعوه کوي چې له الله – سبحانه و تعالى- پرته بل څوک په غیبو پوهیږي هغه په هغه څه کفر وکړ چې پر محمد -صلی الله علیه وسلم- نازل شوی دی.

او پیغمبران په غیبو هېڅ نه پوهیږي؛ پرته له هغه څه چې الله ورته ویلي وي، عایشه -رضی الله عنها- وایي: «څوک چې دا دعوه کوي چې رسول الله -صلی الله علیه وسلم- له هغه څه نه خبر ورکوي چې سبا به کیږي؛ نو هغه په الله باندې لوی تهمت ویلی دی!» (وَلَوْ كُنتُ أَعْلَمُ الْغَيْبَ لَاسْتَكْثَرْتُ مِنَ الْخَيْرِ وَمَا مَسَّنِيَ السُّوءُ) (او که چېرې زه پر غیبو عالم وَی (، نو) ما به خامخا ډېر خیر حاصل کړی و او ما ته به هېڅ تکلیف نه و رارسېدلی) [الأعراف سورت: ایت 188]، نو د هغه چا به څه حال وي چې د دوی نه په تېټه مرتبه کې دي؟!

په دې کې ستا برخه ...

چاته چې الله پوهه ورکړې ده، که څه هم لږه وي؛ الله –عزوجل- هغه ته منزلت ورکړی: (يَرْفَعِ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا مِنكُمْ وَالَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ دَرَجَاتٍ) (الله به په تاسو کې هغه کسان په درجو کې اوچت کړي چې ایمان یې راوړی دی او هغه کسان چې هغوی ته علم ورکړی شوی دی) [المجادلة سورت: ایت 11]، نو د هغه کس مقام به څه وي چې یو متقي عالم او الله وپیژني، او د هغه حق ادا کړي؟ هغوی د الله په علم یقین لري؛ نو هغه لږه د هغوی ویره او تعظیم ډېر شو، نو له همدې امله الله د هغوی پاکوالی له اوو اسمانونو د پاسه بیان کړ؛ او فرمایي: (إِنَّمَا يَخْشَى اللَّهَ مِنْ عِبَادِهِ الْعُلَمَاءُ)(بېشکه هم دا خبره ده چې له الله نه د هغه په بنده ګانو کې یوازې عالمان وېرېږي). [فاطر سورت: ایت 28].

نو پوهه: د عزتمند صفتونو اصل دی، کوم چې انسان لوړو مقامونو ته رسوي.

او دې مقام ته رسیدل نه کیږي مګر په علم سره او دا چې له الله څخه یې په دوامداره توګه وغواړي، او زمونږ د رسول الله -صلی الله علیه وسلم- د دعا په متابعت سره چې الله ورته ښوولي دي: (وَقُل رَّبِّ زِدْنِي عِلْمًا) (ای زما ربه ما ته (زما) په علم کې زیاتوالی راکړی). [طه سورت: ایت

114]. ابن حزم -رحمه الله- فرمايلي: او په علومو کې تر ټولو عزتمند: هغه ده چې تا خپل رب ته نږدې کړي. ابن القيم -رحمه الله- فرمايي: "که چيرته د ډيرو خلکو ناپوهي ددې خوند –د پوهې خوند- او منزلت څخه نه واى؛ نو هغوى به ددې خوند د تر لاسه کولو لپاره په تورو يو بل سره جګړه کړې واى،خو دا د سختيو په پرده پوښل شوې ده، او هغوى له هغه څخه د ناپوهى په پرده کې پټ پاتې شوي دي؛ ترڅو الله د هغه لپاره هغه څوک غوره کړي چې هغه غوښتي وي، او الله د لوى فضل والا دى".
(اې الله، اې پوه ذاته! مور ته هغه څه را زده کړه چې مور ته ګټه رسوي، او مور ته د هغه څه څخه ګټه راکړه چې تا مور ته را زده کړي دي، او زمور پوهه زياته کړه).

41

العــَظِـيــمُ (لوى او د عظمت څښتن) ذات -جل جلاله-

تا لره پاکي ده اې عظيم ذاته!

له هر چا څخه چې وغواړي واک اخلي، له شتمنى وروسته يې بې وزله کوي، له لوړتيا وروسته يې ټيټوي، له عزت وروسته يې ذليلوي، له خواک وروسته يې کمزورى کوي، که وغواړي د چا مقام لوړوي، چا ته چې وغواړي توفيق ورکوي، چا ته چې وغواړي مقبوليت وربخښي، چا ته چې وغواړي ورکوي يې او چا ته چې و نه غواړي نه يې ورکوي؛ ټول خير او نيکي ستا په اختيار کې دي؛ ته هر څه باندې خواکمن يې.
له تا پرته بل معبود نشته، لوى او حليم ذاته.
ستا صفتونه ډېر دي، اې ستر ذاته، نا شونى ده چې
تا باندې د ثنا ويوونکي ثنا وشميرل شي
العظيم -عزوجل-: د الله له نيکو نومونو څخه يو نوم دى، زمور د لوى رب يو لوى نوم دى، چې په اساس او معنا کې: جلال او عظمت، عزت او لور مقام ته ويل کيږي.
د لوى وقار، پياوړي وينا، او لوړې معنا لرونکى دى، هغه – تبارک و تعالى - فرمايلي: (وَهُوَ الْعَلِيُّ الْعَظِيمُ) (او هم هغه ډېر اوچت دى، ډېر لوى دى). [البقرة سورت: ايت 255].
او العظيم- عزوجل -: د عظمت ، ستر او لور مقام لرونکى دى، او هغه؛ هغه ذات دى چې د عقل له حد څخه تير شوى دى چې د هغه د ماهيت او حقيقت د پوهيدو تصور نشئ کيدلى.
زمونږ رب په خپل ذات کې لوى دى، په عظمت او لويى کې د هغه په شان هيڅ څيز نشته..
د هغه له عظمت څخه: دا دې چې د هغه په لاس کې اسمانونه او ځمکه د خردل (سرسى) له دانې څخه هم کوچنى دى. (وَمَا قَدَرُوا اللَّهَ حَقَّ قَدْرِهِ وَالْأَرْضُ جَمِيعًا قَبْضَتُهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَالسَّمَاوَاتُ مَطْوِيَّاتٌ بِيَمِينِهِ ۚ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَىٰ عَمَّا يُشْرِكُونَ) (او دغو (مشرکانو) د الله تعظيم ونه کړ د هغه حق تعظيم، حال دا چې ځمکه ټوله د ده په قبضه کې ده د قيامت په ورځ کې او اسمانونه د ده په ښي لاس کې رانغاړل (راټول کړى) شوي دي، ده لره پاکي ده او هغه ډېر اوچت دى له هغو څيزونو نه چې دوى يې (له هغه سره) شريکوي) [الزمر سورت: ايت 67]. او له هغه - عليه الصلاة و السلام - څخه صحيح روايت دى چې هغه فرمايلي دي: «ما السَّمَاوَاتُ السَّبعُ فِي الكُرْسِيِّ إِلَّا كَحَلْقَةٍ مُلْقَاةٍ بِأَرْضٍ فَلَاةٍ، وَفَضْلُ العَرْشِ عَلَى الكُرْسِيِّ كَفَضْلِ تِلْكَ الفَلَاةِ عَلَى تِلْكَ الحَلْقَةِ»"اوه اسمانونه په کرسى کې ندي مګر لکه داسې چې يوه کړى (رنګ) په يوه لويه دښته کې غورځول شوى وي؛ او د عرش لوى والى (غوره والى) په کرسى باندې داسې دى لکه د دغې دښتې لوى والى (غوره والى) په دغې کړى (رنګ) باندې». [صحيح حديث دى. ابن ابي شيبه روايت کړى].
دا عظمت په کرسى او عرش کې دى - او دا د هغه له مخلوقاتو څخه دي -؛ نو د الله -سبحانه و تعالى- عظمت به څه ډول وي – چې تر ټولو لوړ مثال لري- ، هغه ذات چې پر عرش باندې برقراره شوى، او هغه -جل جلاله- د خپل ټول مخلوق څخه لوړ دى.
او زمونږ رب – عزوجل – په خپلو صفاتو کې لوى دى، او هغه د کمال په ټولو صفتونو سره ياد شوى، په خپل رحمت کې لوى دى، په خپل توان کې لوى دى، په خپلو په ډاليو او ورکړو کې لوى دى، او په خپله ښکلا کې لوى دى.
په قدسي حديث کې راغلي: «الكِبْرِيَاءُ رِدَائِي، وَالعَظَمَةُ إِزَارِي، فَمَنْ نَازَعَنِي وَاحِدًا مِنْهُمَا؛ قَذَفْتُهُ فِي النَّارِ»"غرور زما څادر دى او عظمت زما لنګ دى، نو څوک چې په دې دواړو کې له يوه څخه زما سره شخړه وکړي؛ هغه به اور ته واچوم". [صحيح حديث دى. ابوداود روايت کړى].
او زمور رب په خپلو عملونو کې لوى دى؛ ځکه چې دا د حکمت، عدالت، فضل او ارادې وړتيا وړاندوينه کوي.
او هغه په هر لحاظ لوى دى چې د هغه تعظيم ته اړتيا لري ... چې هيڅ انسان د هغه شميرل نشي کولى
نو الله – عزوجل- په خپلې لويې کې بشپړ دى: (وَمَا قَدَرُوا اللَّهَ حَقَّ قَدْرِهِ وَالْأَرْضُ جَمِيعًا قَبْضَتُهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَالسَّمَاوَاتُ مَطْوِيَّاتٌ بِيَمِينِهِ ۚ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَىٰ عَمَّا يُشْرِكُونَ) (او دغو (مشرکانو) د الله تعظيم ونه کړ د هغه حق تعظيم، حال دا چې ځمکه ټوله د ده په قبضه کې ده د قيامت په ورځ کې او اسمانونه د ده په ښي لاس کې رانغاړل (راټول کړى) شوي دي، ده لره پاکي ده او هغه ډېر اوچت دى له هغو څيزونو نه چې دوى يې (له هغه سره) شريکوي) [الزمر سورت: ايت 67].

خپل لاسونه پورته کړه!

هغه لره مسايل لويي ندي؛ که څومره لوي او بې شمېره هم وي، صحيح روايت دى چې هغه -عليه الصلاة والسلام- فرمايلي: «إِذَا دَعَا أَحَدُكُمْ فَلَا يَقُلْ: اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي إِنْ شِئْتَ! وَلَكِنْ لِيَعْزِمِ المَسْأَلَةَ وَلْيُعَظِّمِ الرَّغْبَةَ؛ فَإِنَّ اللهَ لَا يَتَعَاظَمُهُ شَيْءٌ أَعْطَاهُ»«کله چې يو کس ستاسي نه دعا کوي نو داسي دې نه وايي: يا الله ما ته بخښنه وکړه که ستا خوښه وي! لېکن کلکه غوښتنه دي وکړي او خپله غوښتنه دي په ښي طربقي سره وغواړي، بېشکه الله تعالى نه هيڅ لوى شى نه غوښتل کېږي مګر هغه يې ورکوي». [بخاري او مسلم روايت کړى - او دا يې لفظ دى -].
او زمور رب په خپل رحمت او بخښنه کې لوى دى، په زغم کې لوى دى، او په خپلې مهربانۍ او لوى سخاوت کې لوى دى، د هغه په نيز هيڅ شى لوى نه دى چې هغه وبخښي.
په « صحيحينو» کې د شفاعت په حديث کې راغلي دي: چې نبي - صلى الله عليه وسلم- وفرمايل: «..يَا مُحَمَّدُ! ارْفَعْ رَأْسَكَ، وَقُلْ يُسْمَعْ، وَسَلْ تُعْطَهْ، وَاشْفَعْ تُشَفَّعْ!"اى محمده! خپل سر پورته کړه، ووايه هغه به اوريدل کيږي، او وغواړه هغه به تاته درکړل شي، او شفاعت وکړه ستا شفاعت به قبول شي!
فَأَقُولُ: يَا رَبِّ! ائْذَنْ لِي فِيمَنْ قَالَ: لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ، فَيَقُولُ: وَعِزَّتِي وَجَلَالِي وَكِبْرِيَائِي وَعَظَمَتِي! لَأُخْرِجَنَّ مِنْهَا مَنْ قَالَ: لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ».بيا به ووايم: اى ربه! د هغه چا په اړه اجازه راکړئ چې : لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ، يې ويلي وي، بيا به هغه وفرمايي: زما په عزت، جلال، کبرياء او عظمت قسم! زه به له هغه څخه هغه کسان وباسم چې : لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ يې ويلي وي».

او کله چې زما زړه سخت شو، او لاري مي تنګي شوې ... ما خپل امید ستا د بخښني طرف ته زینه وګرځوله،
په ما باندې زما ګناه درنه شوه نو کله مي چې پرتله کړه ... ستا د بخښني سره نو ستا بخښنه ډیره لویه شوه

چا چې لوی ذات ته پناه یوړه وژغورل شو..

له رسول الله -صلی الله علیه وسلم- څخه روایت دی: چې کله به جومات ته داخل شو نو ویل به یې: «أَعُوذُ بِاللهِ العَظِيمِ، وَبِوَجْهِهِ الكَرِيمِ، وَسُلْطَانِهِ القَدِيمِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ»، قال: «فَإِذَا قَالَ ذَلِكَ؛ قَالَ الشَّيْطَانُ: حُفِظَ مِنِّي سَائِرَ اليَوْمِ»«زه په ستر الله، او د هغه په عزتمند مخ، او د هغه په قدیمي پادشاهی سره له رټل شوي شیطان څخه پناه غواړم» (پیغمبر صلی الله علیه وسلم) وویل: «کله چې داسې ووایي، نو شیطان ووایي: ټوله ورځ له ما څخه ساتل شوی دی». [صحیح حدیث دی. ابوداود روایت کړی]. او څوک چې په خپله ژبه د الله –عزوجل- لویی بیان کړي؛ هغه بریالی شو، د قیامت په ورځ به یې تله درنه وي، په صحیح روایت سره راغلي دي چې هغه -علیه الصلاة والسلام- فرمایلي: «كَلِمَتَانِ خَفِيفَتَانِ عَلَى اللِّسَانِ، ثَقِيلَتَانِ فِي المِيزَانِ، حَبِيبَتَانِ إِلَى الرَّحْمَنِ: سُبْحَانَ اللهِ وَبِحَمْدِهِ، سُبْحَانَ اللهِ العَظِيمِ»"دوه کلمې چې په ژبه سپکې، په تله کې درنې، رحمن ته محبوبې دي: سُبْحَانَ اللهِ وَبِحَمْدِهِ، سُبْحَانَ اللهِ العَظِيمِ." (پاکي وایم د الله تعالی په ستاینې د هغه سره، پاکي وایم د لوی الله تعالی). [بخاري او مسلم روایت کړي]. بلکه، هغه خپلو بندګانو ته امر کړی چې د دې نوم سره تسبیح وکړي؛ هغه – عزوجل- فرمایلي: (فَسَبِّحْ بِاسْمِ رَبِّكَ الْعَظِيمِ) (نو ته د خپل عظیم رب د نوم پاکي بیانوه). [الواقعة سورت: ایت 74]. او رسول الله -صلی الله علیه وسلم- خپل امت ته امر کړی چې په خپلو لمونځونو کې د الله -جل جلاله- په دغه نوم سره تسبیح ووایي: «فَأَمَّا الرُّكُوعُ فَعَظِّمُوا فِيهِ الرَّبَّ -عز وجل- »"اما په رکوع کې، د رب –عزوجل- تعظیم وکړئ". [مسلم روایت کړی].

د خلاصون چابي:

که تاسو ته کوم آفت راشي، ستاسو سینه سترې شي، او تاسو په اندیښنه کې ډوب شوئ؛ نو ووایئ: «لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ العَظِيمُ الحَلِيمُ، لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ رَبُّ العَرْشِ العَظِيمِ، لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ رَبُّ السَّمَاوَاتِ وَرَبُّ الأَرْضِ، وَرَبُّ العَرْشِ الكَرِيمِ» "له الله پرته بل معبود نشته، لوی او د زغم خاوند دی، له الله پرته بل معبود نشته، د لوی عرش څښتن دی، له الله پرته بل معبود نشته، د اسمانونو او د ځمکې او لوی عرش څښتن دی". [بخاري او مسلم روایت کړی]. او که له پادشاه څخه ووپرېدی؛ د الله پادشاهي لویه ده، عبدالله بن مسعود ویلي: "ای الله! د اوو اسمانونو او د لوی عرش څښتنه؛ زما ګاونډ او مرستندوی شه د فلان زوی د فلان څخه او د هغه له ډلې چې ستا له مخلوقاتو څخه دي، د دې نه چې هغوی په ما باندې برلاسي شي او یا ما باندې ظلم وکړي؛ ستا ګاونډ غالب دی، او ستا ستاینه لویه ده، او له تا پرته بل معبود نشته". او هغه – صلی الله علیه وسلم- به هر سهار او ماښام د الله په عظمت سره پناه غوښتله له دې چې په ځمکه کې ډوب شي؛ هغه به ویل: «اللَّهُمَّ! أَعُوذُ بِعَظَمَتِكَ مِنْ أَنْ أُغْتَالَ مِنْ تَحْتِي»«ای الله! زه ستا په عظمت پناه غواړم له دې چې زه له لاندې خوا څخه ووژل شم». [صحیح حدیث دی. ترمذي روایت کړی]. له همدې کبله؛ څوک چې لوی ذات ته پناه یوسي، او لوی ذات ته نږدې شي، هغه به له متقیانو څخه وي؛ هغه به د دنیا امنیت او د آخرت اجر ترلاسه کړي، نو الله - عزوجل - فرمایلي دي: (وَمَن يَتَّقِ اللَّهَ يُكَفِّرْ عَنْهُ سَيِّئَاتِهِ وَيُعْظِمْ لَهُ أَجْرًا) (او هغه څوک چې له الله نه ووپرېږي، هغه به له ده نه د ده ګناهونه لرې کړي او د ده لپاره به اجر ډېر لوی کړي). [الطلاق سورت: ایت 5]. او د الله په نیز تر ټولو لویه درجه: د هغه چا لپاره ده چې الله – عزوجل- د هغوی په کله فرمایي: (الَّذِينَ آمَنُوا وَهَاجَرُوا وَجَاهَدُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ بِأَمْوَالِهِمْ وَأَنفُسِهِمْ أَعْظَمُ دَرَجَةً عِندَ اللَّهِ ۚ وَأُولَٰئِكَ هُمُ الْفَائِزُونَ)(هغه کسان چې ایمان یې راوړی دی او هجرت یې کړی دی او د الله په لاره کې یې په خپلو مالونو او ځانونو سره جهاد کړی دی، د الله په نیز په درجه کې تر ټولو لوی دی، اوهمدغه کسان کامیاب دي). [التوبة سورت: ایت 20]. او څوک چې له الله سره شریک راوړي، او ایمان یې د الله –عزوجل- له عظمت څخه کم شي؛ نو سزا د عمل له جنس څخه ده، او هغه به: دوزخ وي - الله دې مونږ له هغه څخه وساتي! (خُذُوهُ فَغُلُّوهُ (30) [(وبه ویل شي:) دی ونیسئ، پس دی په زولنو سره وتړئ. ثُمَّ الْجَحِيمَ صَلُّوهُ (31) بیا یې دوزخ ته واچوئ. ثُمَّ فِي سِلْسِلَةٍ ذَرْعُهَا سَبْعُونَ ذِرَاعًا فَاسْلُكُوهُ (32) بیا یې په یو ځنځیر کې چې د هغه ګزونه (اوږدوالی) اویا ګزه وي، پس دی ننه باسئ. إِنَّهُ كَانَ لَا يُؤْمِنُ بِاللَّهِ الْعَظِيمِ (33)) ببشکه ده په ډېر لوی الله باندې ایمان نه راوړ] [الحاقة سورت: ایتونه 30-33].

مسلمان به څنګه د خپل رب تعظیم کوي؟

د الله –تبارک و تعالی- تعظیم: د هغه د نومونو او صفتونو په تعظیم کې وي، او په زړه کې د هغه تعظیم کول پر دې چې هغه سره مینه، د هغه په عظمت اعتراف، او د هغه پر وړاندې عاجزي وکړي، د امام احمد په مسند کې راغلي: «مَنْ تَعَظَّمَ فِي نَفْسِهِ، أَوْ اخْتَالَ فِي مِشْيَتِهِ؛ لَقِيَ اللهَ وَهُوَ عَلَيْهِ غَضْبَانُ»«چا ته چې خپل ځان لوړ ښکاره شي، او یا په خپل تګ کې غرور وکړي؛ هغه به الله سره په داسې حال کې ملاقات وکړي چې هغه به له هغه څخه ناراضه وي». [صحیح حدیث دی] د الله – تبارک و تعالی- تعظیم په ژبه، او په ډېر ذکر سره کیږي، (فَسَبِّحْ بِاسْمِ رَبِّكَ الْعَظِيمِ) (نو ته د خپل عظیم رب د نوم پاکي بیانوه) [الواقعة سورت: ایت 74].

او د هغه – تبارک و تعالی – د تعظیم له جملې څخه د غږ په کارولو په اطاعت کې سره کیږي؛ او د هغه تعظیم دا دی: چې د هغه اطاعت وشي او نافرماني ونه شي، او د هغه یادونه وشي او هیر نشي، منله وشي او کفران یې ونه شي.

او د هغه – تبارک و تعالی – د تعظیم له جملې څخه: د هغه د رسولانو، ملایکو، عبادتونو؛ لکه لمونځ، زکات، روژه، حج او عمره او د هغه د دین نورو عبادتونو او احکامو تعظیم وشي؛ (ذَٰلِكَ وَمَن يُعَظِّمْ شَعَائِرَ اللَّهِ فَإِنَّهَا مِن تَقْوَى الْقُلُوبِ) (دغه (حکم بیان شو) او څوک چې د الله د نښو تعظیم وکړي، نو بېشکه دا د زړونو له تقوىٰ څخه دی). [الحج سورت: ایت 32]. او د هغه – تبارک و تعالی – د تعظیم له جملې څخه: د هغه د لوی کتاب تعظیم کول دي ، نو الله – سبحانه و تعالی- د خپل لوی کتاب په اړه فرمایي: (وَلَقَدْ آتَيْنَاكَ سَبْعًا مِّنَ الْمَثَانِي وَالْقُرْآنَ الْعَظِيمَ) [او یقیناً یقیناً مونږ تا ته بیا بیا لوستل کېدونکي اوه ایتونه درکړي دي او عظیم قرآن (هم)]. [الحجر سورت: ایت 87]. او د هغه – تبارک و تعالی – د تعظیم له جملې څخه: د هغه او د مومنانو د حرمتونو (احکامو) تعظیم دی. (ذَٰلِكَ وَمَن يُعَظِّمْ حُرُمَاتِ اللَّهِ فَهُوَ خَيْرٌ لَّهُ عِندَ رَبِّهِ) (دغه (حکم بیان شو) او څوک چې د الله د حرمتونو (احکامو) تعظیم کوي، نو دغه (کار) د ده لپاره د خپل رب په نیز ډېر غوره دی). [الحج سورت: ایت 30]. او د هغه – تبارک و تعالی- له تعظیم څخه دا دي: چې بنده د خپل رب په خبره د بل چا خبرې ته لومړیتوب ورنکړي؛ که د هغه هر دول مقام وي: (يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تُقَدِّمُوا بَيْنَ يَدَيِ اللَّهِ وَرَسُولِهِ ۖ وَاتَّقُوا اللَّهَ ۚ إِنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ عَلِيمٌ)(ای هغو کسانو چې ایمان یې راوړی دی! تاسو د الله او د هغه د رسول په مخکې مه وړاندې کېږئ، او له الله نه ووپرېږئ، ببشکه الله ښه اورېدونکی، ښه پوه دی). [الحجرات سورت: ایت 1].

ای د مخلوق پیدا کوونکی نوښتګر او ضامن ذاته
د ټولو روزي، او ستا سخاوت د ورېځو په څیر رابښکته کېږي
ستا صفتونه ډیر اوچت دي، ای ستر ذاته! او ناشوني ده چې
چې ویوونکي ستا ستاینه وشمېرلی شي

دغه ده زه راغلم او زما ښه ګومان زما شفاعت کوونکی دی
او زما وسیله پښېمانتیا او رواني اوښکي دي
نو خپل بنده ته د تېرو کړنو بخښنه وکړه او هغه ته
توفیق د هغه څه ورکړه چې ته یې خوښوي، ځکه ستا مهرباني پوره ده
او هغه څه ورسره وکړه چې ته د کومو ښېګڼو کوونکی یې
او ګومان او ټول ګومان دا دی چې تاسو به دغه وکړئ
زه له لوی الله څخه سوال کوم: چې موږ د پرهېزګارانو له ډلې څخه وګرځوي چې د نعمتونو جنتونه وګټي!

الـقَـوِيُّ (د قوت خاوند) ذات ـجل جلالهـ

اې ربه، زه ستا انګړ ته توبه ایستلی راغلَی یم
تسلیم شوی او نیوونکی ستا د رسی یم
زما یې څه له زورور سره چې ته اې
زما ربه لوی مقام والا یې او ستا ځواک څومره ډیر دی
زه په ژوند کې ټولو پناه ځایونو ته تللی یم
مګر ستا له پناه ګاه څخه مې عزتمند ځای و نه موند

زمونږ موضوع زمونږ د رب –سبحانه وتعالی- په اړه ده چې فرمایي: (إِنَّ اللَّهَ هُوَ الرَّزَّاقُ ذُو الْقُوَّةِ الْمَتِينُ) (بېشکه هم دغه الله ښه روزي ورکوونکی، قوت والا، (او) ډېر مضبوط دی) [الذاریات سورت: ایت 58]، او ویونکی: (وَرَدَّ اللَّهُ الَّذِينَ كَفَرُوا بِغَيْظِهِمْ لَمْ يَنَالُوا خَيْرًا ۚ وَكَفَى اللَّهُ الْمُؤْمِنِينَ الْقِتَالَ ۚ وَكَانَ اللَّهُ قَوِيًّا عَزِيزًا) (او الله کافران سره له خپلې غصې نه بېرته وشړل، په داسې حال کې چې هېڅ خیر یې ونه موند او الله مومنان له جنګ نه وساتل، الله ډېر زورور، ښه غالب دی) [الأحزاب سورت: ایت 25]، او ویونکی: (إِنَّ اللَّهَ قَوِيٌّ عَزِيزٌ)(بېشکه الله ډېر قوي، ښه غالب دی) [الحدید سورت: ایت 25].

زمونږ قوي رب -عزوجل- هغه ځوک دی چې ضعف یا نیمګړتیا نه ورسیږي، او د سستۍ او بې حسۍ څخه نه متاثره کیږي.
او زمونږ رب – عزوجل – هغه ذات دی چې هیڅ غالب هغه باندې غالبیدلای نشي، او نه کوم مانع هغه منعه کولای شي، او نه کوم دافع هغه دفعه کولای شي، او نه د هغه فیصله ځوک بېرته راګرځولی شي، هغه د بشپړ قدرت او بشپړې ارادې خاوند دی.
او هغه - عزوجل – غیر متناهي قدرت لرونکی دی.
او زمونږ رب - عزوجل - په خپل قدرت کې بشپړ دی، په هر څه قادر دی؛ هغه په هیڅ حالت کې ناتوانه یا ضعیف ندی، او د هغه –سبحانه و تعالی- حکم په هر وخت کې چې وغواړي پلی کیږي؛ په ځمکه او آسمانونو کې.
هغه – عزوجل- په خپل نیولو او عذاب کې قوي دی.
په قدرت کې یواځې دی، (أَنَّ الْقُوَّةَ لِلَّهِ جَمِيعًا) (چې یقیناً قوت ټول خاص د الله لپاره دی) [البقرة سورت: ایت 165].
او د هغه په وصف کې هغه په خپل ځواک کې ځواکمن دی ... او هغه په تا باندې قادر دی، اې پادشاه وروره

ځواک د هغه څخه دی..

مونږ باندې څه شوي دي چې خپل زړونه د هغه خوا ته متوجه نکړو؟! او مونږ باندې څه شوي دي چې په خپلو دندو او ارتیاوو کې پر هغه تکیه ونکړو؟! مونږ د هغه زور او شتمنی ته څومره بې وزله یو!!
موږ د هغه – تبارک و تعالی- له قدرت او توفیق پرته بل هیڅ ځواک نه لرو، او موږ د هغه له لارې پرته د نافرمانۍ او د نفس د بدیو د مخنیوي لپاره هیڅ ځواک نه لرو.
دغه ځواک د الله - عزوجل- له خوا چا ته چې هغه وغواړي ورکول کیږي؛ د عامې روزۍ په څیر.
او انسان کمزوری دی.. کمزوری پیدا شوی، کمزوری زیږیدلی، او کمزوری به مري؛ الله – تبارک و تعالی- وفرمایل: (وَخُلِقَ الْإِنسَانُ ضَعِيفًا)(او انسان ډېر کمزوری پیدا کړی شوی دی). [النساء سورت: ایت 28]، او هغه -عز وجل- وفرمایل:- (۞ اللَّهُ الَّذِي خَلَقَكُم مِّن ضَعْفٍ ثُمَّ جَعَلَ مِن بَعْدِ ضَعْفٍ قُوَّةً ثُمَّ جَعَلَ مِن بَعْدِ قُوَّةٍ ضَعْفًا وَشَيْبَةً ۚ يَخْلُقُ مَا يَشَاءُ ۖ وَهُوَ الْعَلِيمُ الْقَدِيرُ)(الله هغه ذات دی چې تاسو یې له ضعف نه پیدا کړئ، بیا یې له کمزورۍ نه بعد قوت پیدا کړ، بیا یې له قوت نه پس کمزوري او بوډاوالی (دوښتو سپین والی) پیدا کړ، څه چې هغه وغواړي پیدا کوي یې، او همغه ښه عالم، ښه قدرت والا دی). [الروم سورت: ایت 54].

د الله ورځې ..

کله چې ډیرې بندګانو دا حقیقت هیر کړ - چې په انسان کې اصل دا دی چې هغه ضعیف دی، او له الله پرته بل هیڅ ځواک او واک نلري؛ شیطان هغوی په خپل قوت باندې غولولي دي؛ تر دې چې هغوی د الله –عزوجل- ځواک هیر کړ، نو هغوی په خپله سرکشي کې نور هم مخکې لاړل!
او دا د عاد قوم دی، په اړه یې الله –عزوجل- فرمایي: (فَأَمَّا عَادٌ فَاسْتَكْبَرُوا فِي الْأَرْضِ بِغَيْرِ الْحَقِّ وَقَالُوا مَنْ أَشَدُّ مِنَّا قُوَّةً ۖ أَوَلَمْ يَرَوْا أَنَّ اللَّهَ الَّذِي خَلَقَهُمْ هُوَ أَشَدُّ مِنْهُمْ قُوَّةً ۖ وَكَانُوا بِآيَاتِنَا يَجْحَدُونَ) (نو هر چې عادیان وو، نو دوی خو په ځمکه کې ناحقه لویي وکړه او ویې ویل: په قوت کې زمونږ نه څوک زیات سخت (او مضبوط) دي؟! ایا دوی نه ویني چې بېشکه هغه الله چې تاسو یې پیدا کړي ییئ؛ هغه له تاسو نه په قوت کې ډېر سخت دی. او دغو به زمونږ له ایتونو نه انکار کاوه) [فصلت سورت: ایت 15]. او کله چې هود -علیه السلام- هغوی ته وویل: له الله څخه ووبرېږئ او یوازې د هغه عبادت وکړئ! هغوی ووېل: (مَنْ أَشَدُّ مِنَّا قُوَّةً) (زمونږ نه څوک زیات سخت (او مضبوط) دي؟!) [فصلت سورت: ایت 15]، موږ بندګان تسخیر کړي دي، او موږ د خپل قوت په زور د هر ډول عذاب د شنډولو توان لرو ...!! هغوی د بدن اوږدوالي وغولول، ابن عباس -رضی الله عنهما- وایي: "په هغوی کې تر ټولو اوږد قد لروونکی: سل ګزه وو، او تر ټولو لنډ قد لروونکی شپیته ګزه وو". نو کله چې ننګونه خپل اوج ته ورسېده او نافرماني خپلې انتها ته ورسېده؛ الله – عزوجل- په دوی باندې په څو ډېرو سپېرو ورځو کې ډېر زورور یخ باد راخوشي کړ، الله – تبارک وتعالی- وفرمایل: (فَأَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ رِيحًا صَرْصَرًا فِي أَيَّامٍ نَّحِسَاتٍ لِّنُذِيقَهُمْ عَذَابَ الْخِزْيِ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا ۖ وَلَعَذَابُ الْآخِرَةِ أَخْزَىٰ ۖ وَهُمْ لَا يُنصَرُونَ) (نو مونږ په دوی باندې په څو ډېرو سپېرو ورځو کې ډېر زورور یخ باد راخوشي کړ، د دې لپاره چې مونږ په دوی باندې په دنیایي ژوند کې د رسوایي عذاب وڅکو، او یقیناً د اخرت عذاب ډېر رسواکوونکی دی، په داسې حال کې چې د دوی به مدد نه شي کېدلی) [فصلت سورت: ایت 16].

او دا په ځمکه کې د الله -سبحانه وتعالى- د طرېقو نه يوه طرېقه ده، او د تاريخ په اوږدو کې هم دي: هر هغه ځوک چې په خپل ځواک سره مغرور او متکبر وي د هغه اخري انجام د عادیانو په شان وي، د جبار او بادشاه ذات قوت يې رانسې.
نو؛ هغه - سبحانه وتعالى- وفرمايل: (قُلْ سِيرُوا فِي الْأَرْضِ ثُمَّ انظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُكَذِّبِينَ) (ته ووايه: تاسو په ځمکه کې وګرځئ، بيا تاسو وګورئ چې د دروغ ګڼونکو انجام څنګه و؟) [الأنعام سورت: ايت 11]، شايد دوی د پخوانيو قومونو د هلاکت څخه عبرت واخلي! په لسګونو قومونه په الله او د هغه پر رسولانو کافران شوي وو، او په ځمکه کې دوی په ځواک، چارو او ودانيو باندې دوکه شول؛ نو الله دوي ونيول، د غالب او ځواکمن ذات په نيولو سره: (فَكُلًّا أَخَذْنَا بِذَنبِهِ ۖ فَمِنْهُم مَّنْ أَرْسَلْنَا عَلَيْهِ حَاصِبًا وَمِنْهُم مَّنْ أَخَذَتْهُ الصَّيْحَةُ وَمِنْهُم مَّنْ خَسَفْنَا بِهِ الْأَرْضَ وَمِنْهُم مَّنْ أَغْرَقْنَا ۚ وَمَا كَانَ اللَّهُ لِيَظْلِمَهُمْ وَلَٰكِن كَانُوا أَنفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ)(نو (په دوی کې) هر يو مونږ په خپلې ګناه سره ونيوه، نو په دوی کې ځينې هغه دي چې مونږ پرې کانې وېشتونکی باد راخوشې کړ او ځينې په دوی کې هغه دي چې دوی سختې چغې ونيول او ځينې په دوی کې هغه دي چې مونږ هغوی په ځمکه کې ننه ايسټل او ځينې په دوی کې هغه دي چې مونږ (په اوبو کې) غرق کړل او الله له سره داسې نه و چې په دوی يې ظلم کړی وی او لېکن دوی په خپلو ځانونو (پخپله) ظلم کاوه) [العنكبوت سورت: ايت 40]. مشرکينو رسول الله -صلى الله عليه وسلم – او د هغه صحابه –رضی الله عنهم- محاصره کړل: د احزاب په غزوه کې هغوی غوښتل چې دوی د ځمکې څخه محوه کړي؛ نو الله –عزوجل- د خپلو لښکرو څخه يو لښکر راولېږه: يو توند باد، چې بالاخره هغوی يې د ښار شاوخوا څخه وتښتېدل: (وَرَدَّ اللَّهُ الَّذِينَ كَفَرُوا بِغَيْظِهِمْ لَمْ يَنَالُوا خَيْرًا ۚ وَكَفَى اللَّهُ الْمُؤْمِنِينَ الْقِتَالَ ۚ وَكَانَ اللَّهُ قَوِيًّا عَزِيزًا) (او الله کافران سره له خپلې غصې نه بېرته وشړل، په داسې حال کې چې هېڅ خير يې ونه موند او الله مومنان له جنګ نه وساتل، الله ډېر زورور، او غالب دی). [الأحزاب سورت: ايت 25].
يو ماشوم پادشاه له منځه وړي، اوبه يو قوم ډوبوي، سمندر يو لښکر له منځه وړي، مياشی نمرود ذليلوي، ځمکه قارون تيروي، او مرغان ابرهه نابودوي..
هغه پياوړی ذات دی؛ هغه –سبحانه و تعالى- به تا په خپل ځواک سره حيران کړي.
د مخلوق هرڅيز د الله لپاره دی ... او مخلوق لره د هيڅ څيز صلاحيت نشته

آيا تا خبر نکړم؟!

هرڅومره چې د بنده پوهه د الله د (القوي) په نوم ډيره شي؛ د هغه توکل به پر الله -عزوجل- باندې ډير شي، او خپل ځواک به د هغه له ځواک څخه ترلاسه کړي، او هغه هغه وخت تر لاسه کولای شي چې له خپل ځواک او قوت څخه تير شي، او هغه -عليه الصلاة والسلام- خپل يو صحابي ته وفرمايل: «أَلاَ أَدُلُّكَ عَلَى كَلِمَةٍ هِيَ كَنْزٌ مِنْ كُنُوزِ الجَنَّةِ؟ لاَ حَوْلَ وَلاَ قُوَّةَ إِلَّا بِاللهِ»«ايا زه تا ته د يوې کلمې لارښوونه ونکړم چې هغه د جنت له خزانو څخه يوه خزانه ده؟ لاَ حَوْلَ وَلاَ قُوَّةَ إِلَّا بِاللهِ. يعني نشته د ګناه نه اړول په او نېکی باندې طاقت ورکول مګر د الله تعالى په مرسته ». [بخاري او مسلم روايت کړی دی، – او دا لفظ د بخاري دی –]، يعني حالت له يو حالت څخه بل ته نه بدليږي، او نه هم د دې توان لري چې د الله – تبارک وتعالى- له مرستې او ملاتړ پرته بدل شي. عبدالله ابن مسعود -رضي الله عنه- فرمايي: " لا حول ولا قوة إلا بالله: د الله له نافرمانۍ څخه ګرځيدل پرته د الله له عصمت څخه ناشوني دي، او د هغه د مرستې پرته د هغه د اطاعت کولو ځواک نشته". ابن القيم -رحمه الله- وايي: «او دغه کلمه په سختو کارونو کې، د سختيو په زغملو، د پاچاهانو او د هغو کسانو څخه چې له هغوی څخه يې ويره کيږي، او د ستونزو په لرلو سره خورا اغيزه لري، او د فقر په له منځه وړلو کې هم اغيزه لري!». او الله – سبحانه و تعالى- خوښوي چې تا عاجز وويني او د هغه ځواک ياد کړی؛ (وَلَوْلَا إِذْ دَخَلْتَ جَنَّتَكَ قُلْتَ مَا شَاءَ اللَّهُ لَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ ۚ إِن تَرَنِ أَنَا أَقَلَّ مِنكَ مَالًا وَوَلَدًا) (او کله چې ته خپل باغ ته داخل شوی تا ولې ونه ويل چې مَاشَاءَ اللَّهُ لَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ (کيږي هغه چې الله يې اراده وکړي، هېڅ طاقت نشته مګر د الله په توفيق سره) که ته ما له خپل ځان نه په مال او اولاد کې کم وينې). [الكهف سورت: ايت 39].
او د متواضعو خلکو لپاره د الله مينه؛ هغه د مؤمنانو په منځ کې غښتلي او قوي مومنان خوښوي، او هغه –عليه الصلاة والسلام- وفرمايل: «الْمُؤْمِنُ القَوِيُّ خَيْرٌ وَأَحَبُّ إِلَى اللهِ مِنَ المُؤْمِنِ الضَّعِيفِ، وَفِي كُلٍّ خَيْرٌ» "قوي مؤمن د ضعيف مؤمن په پرتله د الله تعالى په نيز غوره او محبوب دی، او په ټولو کې خير دی". [مسلم روايت کړی].
او دا دوه صفتونه د هغه –عزوجل- په دې قول کې سره يو ځای شوي دي: (أَذِلَّةٍ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ أَعِزَّةٍ عَلَى الْكَافِرِينَ) (په مومنانو به ډير نرمي کوونکی وي او په کافرانو باندې به ډير سخت وي) [المائدة سورت: ايت 54]، د يو ملت لپاره د علم او عمل پرته بل هيڅ ځواک نشته؛ ځکه چې الله – سبحانه و تعالى- فرمايلي دي: (وَأَعِدُّوا لَهُم مَّا اسْتَطَعْتُم مِّن قُوَّةٍ وَمِن رِّبَاطِ الْخَيْلِ تُرْهِبُونَ بِهِ عَدُوَّ اللَّهِ وَعَدُوَّكُمْ وَآخَرِينَ مِن دُونِهِمْ لَا تَعْلَمُونَهُمُ اللَّهُ يَعْلَمُهُمْ)(او تاسو قوت او ترلي اسونه تيار کړئ ځومره چې استطاعت لرئ، چې په دې سره به تاسو د الله دښمنان او خپل دښمنان وېروئ او له دوی نه سوا نور خلق (هم) چې تاسو هغوی نه پېژنئ، الله هغوی پېژني). [الأنفال سورت: ايت 60].
د الله لپاره په داسې شکل اوسه لکه څرنګه چې هغه يې غواړي، هغه به تا ستا لپاره د هغه څه څخه پورته وي چې ته يې غواړې!
اې الله، اې قوي، اې عزت والا! ظالمو خلکو باندې مور ته بری راکړه.

43

المَـتِـينُ (د ډير قوت خاوند) ذات جل جلاله

له ابو هريره -رضي الله عنه- څخه روايت دی هغه وويل: يو سړي اړتيا درلوده، نو هغه دښتې ته لاړ، او د هغه ميرمن وويل: اې الله! مور ته څه راکړه چې مور يې اوړه کړو او ډوډۍ پخه کړو.
نو هغه سړی راغی چې ګوري لګن (خانک) له ډوډۍ څخه ډک دی، او په تندور کې غوښې پخيږي، او پل غنم اوړه کوي؛ هغه وويل: دا د کوم ځايه راغلي دي؟ هغې وويل: د الله له رزق څخه، بيا يې د پل غاړې جارو کړې.
رسول الله -صلى الله عليه وسلم- وفرمايل: «لَوْ تَرَكَهَا لَدَارَتْ -أو قال: طَحَنَتْ- إِلَى يَوْمِ القِيَامَةِ»"که هغه يې پرېښودلی وی؛ نو د قيامت تر ورځې پورې به ځرخيدلی وی، يا يې وويل: اوړه کړی وی". (صحيح حديث دی. طبراني په المعجم الاوسط کې روايت کړی دی). دغه پيغام هغه چا ته دی چې غم او پريشانی را ګير کړی وي، حالت يې کمزوری وي، له ژونده سترې شوی وي، ورځې وربانديتنګي شوي وي، او پرله پسې ستونزو سره لاس او ګريوان وي؛ زه تا ته زيری درکوم چې هلته نږدې خلاصون، بښکاره بريا، له سختۍ وروسته اسانتيا، او له کمزورۍ وروسته قوت شتون لري. (وَعْدَ اللَّهِ ۖ لَا يُخْلِفُ اللَّهُ وَعْدَهُ) (وعده کول د الله، الله د خپلې وعدې مخالفت نه کوي) [الروم سورت: ايت 6].
مور د الله يو له خورا بښکلي نومونو المتين –جل جلاله- سره تم کيږو:
(إِنَّ اللَّهَ هُوَ الرَّزَّاقُ ذُو الْقُوَّةِ الْمَتِينُ)(بېشکه هم دغه الله بنه روزي ورکوونکی، قوت والا، (او) ډير مضبوط دی) [الذاريات سورت: ايت 58].
نو زمونږ رب – سبحانه و تعالى- المتين دی، يعني: ترټولو قوي او پياوړی دی.

الله – سبحانه و تعالى - په ځواک او قدرت کې آخري حد ته رسيدلی دی؛ نو هغه ډير ځواکمن دی، د هغه ځواک نه قطع کيږي، د هغه په اعمالو کې سختي نه راځي، او هغه ته ستومانی نه راځي، يوازې هغه لره ټول عزت دی، او هغه په خپل کار کې غالب دی، او هغه قادر ذات دی چې کمزوري ورته نه راځي.

هغوی چيرته دي؟!

او الله چې پياوړی او پاک دی: مونږ ته د هغو قومونو په اړه خبر راکړ چې د هغه له امر او د هغه د رسولانو په وړاندې يې سرکشي وکړه، او حتا د قدرت او ظلم دعوا يې وکړه، نو هغوی سره يې کلک حساب وکړ: (فَأَمَّا عَادٌ فَاسْتَكْبَرُوا فِي الْأَرْضِ بِغَيْرِ الْحَقِّ وَقَالُوا مَنْ أَشَدُّ مِنَّا قُوَّةً ۖ أَوَلَمْ يَرَوْا أَنَّ اللَّهَ الَّذِي خَلَقَهُمْ هُوَ أَشَدُّ مِنْهُمْ قُوَّةً ۖ وَكَانُوا بِآيَاتِنَا يَجْحَدُونَ)(نو هر چې عاديان وو، نو دوی خو په ځمکه کې ناحقه لويي وکړه او ويې ويل:په قوت کې زمونږ نه څوک زيات سخت (او مضبوط) دي؟! ايا دوی نه وينې چې بېشکه هغه الله چې تاسو يې پيدا کړي ېئ؛ هغه له تاسو نه په قوت کې ډېر سخت دی. او دغو په زمونږ له اېتونو نه انکار کاوه) [فصلت سورت: ايت 15]. نو پايله دا شوه لکه څنګه چې هغه – تبارک و تعالى- وفرمايل: (فَأَصْبَحُوا لَا يُرَىٰ إِلَّا مَسَاكِنُهُمْ ۚ كَذَٰلِكَ نَجْزِي الْقَوْمَ الْمُجْرِمِينَ)(نو دوی سبا ته داسې شول چې يوازې د دوی (خالي) کورونه ليدل کېدل، مونږ همداسې مجرم قوم ته بدله ورکوو) [الأحقاف سورت: ايت 25].

هغه پاچاهان او هغه ځوک چې په ځمکه کې اوسيدل چيرته دي
دوی له هغه څه څخه جلا شوي دي چې دوی جوړ کړي وو او پکې اوسيدل
او دوی چې هر څه کړي وو اوس د قبر ګرو شوي دي
هغوی خاوري شول وروسته له دې چې وراسته شول
سرتيري چيرته دي، نه يې څه دفع کړل او نه يې ګټه ورسوله
چيرته دي هغه څه چې يې راټول کړي او خوندي کړي وو
د عرش د څښتن فرمان دوی ته په بېړه راغی
مال ونتوانيد چې هغوی وژغوري او مرسته ورسره وکړي

ستا هيله پوره کيږي..

رينستينی مومن بنده پوهيږي: چې الله –عزوجل- قوي او پياوړی دی، او دا چې الله په هر څه ځواکمن دی، هيلې پوره کوي، لرې نږدې کوي، او خوښونه په حقيقت بدلوي.

او دا ابراهيم -عليه السلام- خپله کورنۍ يوې بې کرونده درې ته بيايي؛ او هغه ضعيفه ښځه او کوچنی ماشوم به په دې دره کې اوسيږي؛ او الله باندې پر توکل سره وايي په داسې حال کې چې د الله پر ځواک باور لري: (رَّبَّنَا إِنِّي أَسْكَنتُ مِن ذُرِّيَّتِي بِوَادٍ غَيْرِ ذِي زَرْعٍ عِندَ بَيْتِكَ الْمُحَرَّمِ) ، (اې زمونږه ربه! بېشکه ما و اوسول خپل ځينې بچي په داسې ناو (دره) کې چې د فصل والا نه دی، ستا د عزتمن کور په خوا کې)، زما ربه! ما دوی ستا دروازې ته نږدې کړل، او له تاسو پرته د دوی اميدونه پرې شول: (رَبَّنَا لِيُقِيمُوا الصَّلَاةَ) ،(اې زمونږ ربه! د دې لپاره چې دوی لمونځ قايم کړي) زما ربه! د دې لپاره چې ستاسو خدمت وکړي، تاسو زما په پرتله دوی ته ډير مهم ياست. (فَاجْعَلْ أَفْئِدَةً مِّنَ النَّاسِ تَهْوِي إِلَيْهِمْ) (نو ته د خلقو زړونه راوګرځوه، چې په مينې سره د دوی خوا ته راځغلي) [إبراهيم سورت: ايت 37]، نو د بندګانو زړونه ورته وګرځوه هرکله چې هغوی ته کومه ارتيا پيدا شي؛ ته د هر څه کولو توان لرې.

که ته ضعيف وې او ستا رب ځواکمن او پياوړی وي؛ نو ته مه وېرېږه! ځوک چې پر الله توکل کوي هغه د هغه لپاره کافي دی، او ځوک چې الله باندې بې نياز او شتمن وي هغه به الله بې نياز کړي، او الله –تبارک و تعالى- غيرت کوي چې د مؤمن زړه له هغه پرته نورو سره ترلی وي، او يا په نورو باندې تکيه وکړي، او يا د خپل مخ اوبه د بل چا په وړاندې بوځي.

د يوسف –عليه السلام- کيسه يو له غوره، روښانو او ځرګندو کيسو څخه ده؛ ځکه چې په هغه کې له يو حالت څخه بل حالت ته، له مصيبت څخه انعام او احسان ته، له ذلت څخه عزت ته، له غلامی څخه پادشاهی ته، له بيلتون او جدايی څخه ملاقات او يو ځای کيدو ته، له غم څخه خوښی ته، له سوکالی څخه فقر ته او سوکالی ته، او له انکار څخه اعتراف ته دی.

نو بيا د قوي په اړه ضعيف ته شکايت مه کوه.

او که بني آدم ته شکايت وکړي نو دا پدې معنا ده ... چې له مهربان ذات څخه هغه چا ته شکايت کوي چې رحم نکوي

نو ځواک: دا دی چې له الله -عزوجل– پرته بل هيڅا باندې تمسک او اعتماد ونشي؛ که هغه اشخاص وي او يا ملتونه وي، ايا ته د اسلامي امت حالت نه ګوري کله يې چې پر الله توکل پرېښود، او د هغه له دښمن سره يې خپلې هيلې وترلې؟! هغوی د الله په نيز لويدلي دي، او همدارنګه د خپلو دښمنانو له سترګو څخه وغورځيدل! نو هغوی په ذلت او تاوان کې دي، او هيڅکله به عزت او برلاسي دوی ته نه راګرځي تر څو چې دوی په ځواکمن او پياوړي الله باندې کلک نه وي ودريدلی، هغه ذات چې هيڅ شريک نه لري. الله – سبحانه و تعالى- فرمايلي: (كَتَبَ اللَّهُ لَأَغْلِبَنَّ أَنَا وَرُسُلِي ۚ إِنَّ اللَّهَ قَوِيٌّ عَزِيزٌ) (الله ليکلي دي چې خامخا (او) لازمًا به زه غالب کېږم او زما رسولان، بېشکه الله ډېر قوي، ښه غالب دی) [المجادلة سورت: ايت 21].

اې الله! مونږ ستا پياوړي (المتين) نوم باندې له تا څخه غواړو: چې مونږ او زمونږ مور او پلار او ټولو مسلمانانو ته بخښنه وکړې.

44 – 45 - 46

د قدرت خاوند، مطلق قادر، او د قدرت ښکاره کوونکی ذات -جل جلاله-

ځوک چې د الله –عزوجل- حکم تطبيق کړي، نو الله به د هغه کار سم کړي، او ځوک چې خپل شته امکانات د الله لپاره مسخر او وقف کړي، نو الله به هغه لپاره خپل ټول امکانات مسخر او وقف کړي، او دا ټول کاينات د الله په لاس او تصرف کې دي؛ هغه – تبارک و تعالى- مطلق قادر، او د قدرت خاوند دی.

مسلم په خپل صحيح کې روايت کړی چې رسول الله -صلى الله عليه وسلم- وفرمايل: «بَيْنَمَا رَجُلٌ بِفَلاةٍ مِنَ الأَرْضِ، فَسَمِعَ صَوْتًا فِي سَحَابَةٍ: اسْقِ حَدِيقَةَ فُلاَنٍ؛ فَتَنَحَّى ذَلِكَ السحاب، فَأَفْرَغَ مَاءَهُ فِي حَرَّةٍ، فَانْتَهَى إِلَى الحَرَّةِ، فَإِذَا هُوَ فِي أَنْذَابِ شِرَاجٍ، وَإِذَا شَرَاجَةٌ مِنْ تِلْكَ الشِّرَاجِ قَدِ اسْتَوْعَبَتْ ذَلِكَ المَاءَ كُلَّهُ، فَتَبِعَ المَاءَ؛ فَإِذَا رَجُلٌ قَائِمٌ فِي حَدِيقَتِهِ، يُحَوِّلُ المَاءَ بِمِسْحَاتِهِ، فَقَالَ لَهُ: يَا عَبْدَ اللهِ! مَا اسْمُكَ؟ قَالَ: فُلاَنٌ -بِالاسْمِ الَّذِي سَمِعَ فِي السَّحَابَةِ-.«يو سړی په صحرا کې و، په وربځ کې يې غږ واورېد چې : د فلاني باغ ته اوبه ورکړئ؛ نو هغه وربځه راغله او خپلې اوبه يې په يوې دښته کې توی کړې، اوبه کاږجنې دښتې ته ورسېدې، نو کله چې د درې بيخ ته ورسيدې، نو د دې درې څخه يوې ويالې دغه ټولې اوبه راجمع کړې، نو

هغه سړي د اوبو مسير تعقيب کړ؛ ګوري چې يو سړی په خپل باغ کې ولاړ دی او خپله چاری (بیل) سره اوبه را ګرځوي، هغه ورته وویل: اې د الله بنده! ستا نوم څه دی؟ هغه وویل: فلان - هماغه نوم چې دې په ورېځو کې اورېدلی وو- .
فَقَالَ لَهُ: يَا عَبْدَ اللهِ! لِمَ سَأَلْتَنِي عَنِ اسْمِي؟ قَالَ: إِنِّي سَمِعْتُ صَوْتًا فِي السَّحَابِ الَّذِي هَذَا مَاؤُهُ، يَقُولُ: اسْقِ حَدِيقَةَ فُلانٍ بِاسْمِكَ، فَمَا تَصْنَعُ فِيهَا؟هغه ورته وویل: اې د الله بنده! ولې دې زما نوم وپوښتو؟ ویې ویل: په وریځو کې مې یو غږ واورېږد، چې دا یې اوبه دي، ویلې یې: د فلاني – ستا په نوم- باغ ته اوبه ورکړه، نو ته یې باغ کې څه کوې؟
قَالَ: أَمَّا إِذَا قُلْتَ هَذَا؛ فَإِنِّي أَنْظُرُ إِلَى مَا خَرَجَ مِنْهَا؛ فَأَتَصَدَّقُ بِثُلُثِهِ، وَآكُلُ أَنَا وَعِيَالِي ثُلُثَهُ، وَأَرُدُّ ثُلُثَهُ».ویې ویل: نو که خبره داسي وي؛ زه د باغ محصولاتو ته ګورم؛ زه د هغې دریمه برخه صدقه ورکوم، زه او له خپلې کورنۍ سره د هغې دریمه برخه خورو، او دریمه برخه یې بیرته ورکوم».
(وَمَا كَانَ اللَّهُ لِيُعْجِزَهُ مِن شَيْءٍ فِي السَّمَاوَاتِ وَلَا فِي الْأَرْضِ ۚ إِنَّهُ كَانَ عَلِيمًا قَدِيرًا) (او الله کله هم داسي نه دی چې هغه لره دې عاجزه کړي هېڅ کوم شی په اسمانونوکې او په ځمکه کې، بېشکه هغه (الله) له ازله بنه پوه، بنه قادر دی) [فاطر سورت: ایت 44]، (أَلَمْ تَعْلَمْ أَنَّ اللَّهَ لَهُ مُلْكُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ يُعَذِّبُ مَن يَشَاءُ وَيَغْفِرُ لِمَن يَشَاءُ ۗ وَاللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ)(ایا ته پوه نه یې چې بېشکه خاص د الله لپاره د اسمانونو او ځمکې بادشاهي ده، چا ته چې وغواړي عذاب ورکوي او چا ته چې وغواړي بخښنه کوي او الله پر هر شي باندې بنه قادر دی). [المائدة سورت: ایت 40].
زمونږ رب - عزوجل - په هر څه قادر دی، هېڅ شی هغه نشي عاجزولی، او له هغه څخه هېڅ شی نه پاتې کیږي، د هغه د مخلوقاتو برعکس، نو هغه – تبارک و تعالی- ته عجز او سستي نه رسیږي.
او زمونږ رب – عزوجل- هغه ذات دی چې هر څیز باندې ځواک لري، او هغه باندې قادر دی، نو هغه –تبارک و تعالی- بشپړ قدرت لري؛ په خپل قدرت سره یې موجودات پیدا کړل، په خپل قدرت سره یې اداره کړل، او په خپل قدرت سره یې جوړ او مضبوط کړل، او په خپل قدرت سره ژوندي کول او مړه کول کوي، او بندګان د بدلې لپاره بیرته راژوندي کوي؛ نیکانو ته د نیکیو بدله ورکوي،او بدکارانو ته د بدکاریو سزا ورکوي.
(زمونږ رب -عز وجل- هغه ذات دی چې (إِذَا أَرَادَ شَيْئًا أَن يَقُولَ لَهُ كُن فَيَكُونُ) کله د یو شي اراده وکړي، دا چې هغه ته ووایي چې پیدا شه، نو هغه پیدا شي). [یس سورت: ایت 82].
زورور دی، او هېڅ شی هغه نشي عاجزولی کله چې ... د یو شي اراده وکړي د واک څښتن

د هغه د ځواک بشپړتیا ..

او زمونږ د ځواکمن رب – عزوجل- له قدرت څخه: دا دی چې هغه: (يُعَذِّبُ مَن يَشَاءُ وَيَغْفِرُ لِمَن يَشَاءُ ۗ وَاللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ) (چا ته چې وغواړي عذاب ورکوي او چا ته چې وغواړي بخښنه کوي او الله پر هر شي باندې بنه قادر دی) [المائدة سورت: ایت 40]، او هغه -تبارك وتعالى- : (الْقَادِرُ عَلَىٰ أَن يَبْعَثَ عَلَيْكُمْ عَذَابًا مِّن فَوْقِكُمْ أَوْ مِن تَحْتِ أَرْجُلِكُمْ أَوْ يَلْبِسَكُمْ شِيَعًا وَيُذِيقَ بَعْضَكُم بَأْسَ بَعْضٍ)(همغه قادر دی په دې باندې چې پر تاسو باندې ستاسو له پاسه نه عذاب راولیږي، یا ستاسو د پښو له لاندې طرف نه، یا تاسو د ډلو، ډلو ډلو په جوړولو سره ګډوډ کړي او په ځینو باندې د ځینو نورو (د) جنګ (مزه) وځکي) [الأنعام سورت: ایت 65]. او د هغه د ځواک دلیل: دا چې هغه کولی شي مونږ راولي او مونږ جمع کړي هر چیرې چې یو او هر چیرې چې لاړ سو. (أَيْنَ مَا تَكُونُوا يَأْتِ بِكُمُ اللَّهُ جَمِيعًا ۚ إِنَّ اللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ) (په هر ځای کې چې تاسو یئ الله به تاسو (ټول) په جمع راولي، یقیناً الله په هر شي باندې بنه قادر دی) [البقرة سورت: ایت 148]. او له هغه څه څخه چې زمونږ رب – تبارک و تعالی- د خپل لوی قدرت په اړه مونږ وپوهولو: دا چې هغه به د قیامت په ورځ ځمکه په خپل لاس کې قبضه کړي، او اسمانونه به په خپل بنې لاس کې رانغاړي، هغه – سبحانه و تعالی- وفرمایل: (وَمَا قَدَرُوا اللَّهَ حَقَّ قَدْرِهِ وَالْأَرْضُ جَمِيعًا قَبْضَتُهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَالسَّمَاوَاتُ مَطْوِيَّاتٌ بِيَمِينِهِ ۚ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَىٰ عَمَّا يُشْرِكُونَ) (او دغو (مشرکانو) د الله تعظیم ونه کړ د هغه حق تعظیم، حال دا چې ځمکه ټوله د ده په قبضه کې ده د قیامت په ورځ کې او اسمانونه د ده په بنې لاس کې رانغاړل (راټول کړی) شوي دي، ده لره پاکي ده او هغه ډېر اوچت دی له هغو څیزونو نه چې دوی یې (له هغه سره) شریکوي). ، [الزمر سورت: ایت 67].

تقدیرونه لیکل شوي دي..

او زمونږ رب – سبحانه و تعالی- چې د مقدارونو ټاکونکی او ویشونکی دی، هغه د شیانو په اندازه او وخت د دوی له پیدا کولو د مخه پوهیده، بیا یې هغه څه پیدا کړل چې د هغه په اړه دمخه پوهیده چې هغه به شتون ولري؛ (ذَٰلِكَ تَقْدِيرُ الْعَزِيزِ الْعَلِيمِ) (دغه د ډېر غالب، بنه پوهه ذات مُقَدر (اندازه) کول دي). [یس سورت: ایت 38]. او الله د مخلوق د پیدا کولو څخه زرګونه کاله دمخه د هغوی اندازي لیکلې وي، او هغه -علیه الصلاة والسلام- وفرمایل: «كَتَبَ اللهُ مَقَادِيرَ الخَلَائِقِ قَبْلَ أَنْ يَخْلُقَ السَّمَاوَاتِ وَالأَرْضَ بِخَمْسِينَ أَلْفَ سَنَةٍ، وَعَرْشُهُ عَلَى المَاءِ»«الله د اسمانونو او ځمکې له پیدا کولو څخه پنځوس زره کاله مخکې د مخلوق اندازي لیکلې وې، او د هغه عرش د اوبو د پاسه وو». [مسلم روایت کړی]. نو؛ دا هماغه ایمان دی چې؛ کله جبرائیل -علیه السلام- له رسول الله -صلی الله علیه وسلم- څخه د ایمان په هکله پوښتنه وکړه، هغه وفرمایل: «أَنْ تُؤْمِنَ بِاللهِ، وَمَلَائِكَتِهِ، وَكُتُبِهِ، وَرُسُلِهِ، وَاليَوْمِ الآخِرِ، وَتُؤْمِنَ بِالقَدَرِ خَيْرِهِ وَشَرِّهِ»"دا چې په الله، د هغه پر ملایکو، د هغه پر کتابونو، د هغه پر رسولانو او د آخرت په ورځ، او د خیر او شر په تقدیر ایمان ولرې". [بخاري او مسلم روایت کړی –او لفظ د هغه دی-].

مه حیرانیږه!

زمونږ رب – تبارک و تعالی- په خپل کتاب کې زمونږ لپاره د خپل قدرت په اړه دغه وینا بیان کړې ده: (وَمَا كَانَ اللَّهُ لِيُعْجِزَهُ مِن شَيْءٍ فِي السَّمَاوَاتِ وَلَا فِي الْأَرْضِ ۚ إِنَّهُ كَانَ عَلِيمًا قَدِيرًا) (او الله کله هم داسي نه دی چې هغه لره دې عاجزه کړي هېڅ کوم شی په اسمانونو کې او په ځمکه کې، بېشکه هغه (الله) له ازله بنه پوهه، بنه قادر دی) [فاطر سورت: ایت 44].
که الله – عزوجل- له تاسره مرسته وکړي؛ یو څه چې معمولا سبب نه وي هغه به ترټولو لوی سبب وګرځي.
او که قدیر ذات – عزوجل- وغواړي تاته عزت درکړي؛ د هغه چا په واسطه به عزت درکړي چې د هغه څخه د خیر تمه نه وي او هغه به ستا لپاره د لوی ډالۍ لامل وګرځول شي.
او که قادر ذات – عزوجل- وغواړي چې له تا څخه د بدۍ مخه ونیسي؛ بدي به تاته نه بنکاره کوي، او یا به بدي ستا لوري ته لاره و نه مومي.
او که هغه – عزوجل- وغواړي تا له نافرمانۍ څخه وساتي؛ له هغه سره به ستا کرکه پیدا کړي، یا به یې ترلاسه کول درته ستونزمن کړي، یا به تا له هغه څخه لرې کړي، او یا به ته و هڅول شي چې هغه ګناه ترسره کړي مګر دا چې یو څه او یا څوک راشي او له هغه څخه مو منصرف کړي.
نو مونږ څومره اړ یو چې د ځواکمن – عزوجل- دروازه وټکوو!
ابراهیم الخلیل -علیه السلام- خپله کورنۍ خپل رب – عزوجل- ته سپاري او دعا کوي: (فَاجْعَلْ أَفْئِدَةً مِّنَ النَّاسِ تَهْوِي إِلَيْهِمْ) (نو ته د خلقو زړونه راوګرځوه چې په مینې سره د دوی خوا ته راځغلي) [إبراهيم سورت: ایت 37]، نو مکه د وخت په اوږدو کې د زړونو ارمان وګرځیده. او دا

سلیمان -علیه السلام- دعا کوي: (رَبِّ هَبْ لِي حُكْمًا وَأَلْحِقْنِي بِالصَّالِحِينَ) (اې زما ربه! ما ته حکم (علم وحکمت) راکړه او ما له نېکانو سره پیوست کړه) [الشعراء سورت: ایت 83]، نو الله – عزوجل- هغه لره پیریان تابع کړل. یونس -علیه السلام- د شپې، سمندر او د کب خپټې په تیارو کې دعا کوي: (لَّا إِلَٰهَ إِلَّا أَنتَ سُبْحَانَكَ إِنِّي كُنتُ مِنَ الظَّالِمِينَ) (نشته هېڅ لایق د عبادت مګر ته یې، ته پاک یې، بېشکه هم زه له ظالمانو ځخه یم) [الأنبياء سورت: ایت 87]؛ نو د کب ګیډه د هغه لپاره یوه لوښی جوړ شو. او د رسول الله -صلی الله علیه وسلم- له دعاوو ځخه یوه دعا دا وه: « اللَّهُمَّ! إِنِّي أَسْتَخِيرُكَ بِعِلْمِكَ، وَأَسْتَقْدِرُكَ بِقُدْرَتِكَ، وَأَسْأَلُكَ مِنْ فَضْلِكَ؛ فَإِنَّكَ تَقْدِرُ وَلَا أَقْدِرُ»«اې الله! زه ستا په پوهې سره ستا ځخه د خیر غوښتنه کوم، زه ستا په ځواک سره د ځواک غوښتنه کوم، او ستا ځخه د مهربانۍ غوښتنه کوم؛ ځکه چې ته توان لرې او زه یې نلرم». [بخاري روایت کړی]. او د الله – جل و علا- قدرت باندې له هر شر او ضرر ځخه پناه غوښتل کیږي؛ او دغه دعا کې رسول الله -صلی الله علیه وسلم- ناروغ ته ښوودلې دي: «أَعُوذُ بِعِزَّةِ اللهِ وَقُدْرَتِهِ مِنْ شَرِّ مَا أَجِدُ، سَبْعَ مَرَّاتٍ» "زه د الله په عزت او قدرت پناه غواړم د هغه څه له شر ځخه چې زه یې مومم، اوه ځلې". [مسلم روایت کړی]. او د الله – عزوجل- دغه قول چې فرمایي: (وَاللَّهُ قَدِيرٌ ۚ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَّحِيمٌ) (او الله ښه قادر دی، او الله ډېر بخښونکی، بې حده رحم کوونکی دی) [الممتحنة سورت: ایت 7]، په دې کې: اشاره شوې ده چې د هغه –عزوجل- بخښنه او په بندګانو باندې د هغه رحمت د بشپړ ځواک ځخه دی، نو هیڅ ګناه د هغه لپاره دومره لویه نه ده چې هغه و نه بخښي، او هیڅ عیب د هغه لپاره دومره لوی نه دی چې هغه پټ نکړي، او هیڅ رحمت نشته چې هغه و نه لیږدوي.
نو ټول داسې ندي چې توان او قوت ولري او په هغه چا رحم وکړي او وي بخښي چې هغه باندې برلاسی وي.
او نه هغه ځوک چې بخښنه او رحم کوي قدرت لرونکی دی، نو هغه – سبحانه و تعالی- د بشپړتیا توان سره، بیا هم بخښونکی، او ډېر رحم کوونکی دی.

هر څه لپاره اندازه شته:

او الله –سبحانه و تعالی- وفرمایل: (وَمَن يَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ فَهُوَ حَسْبُهُ ۚ إِنَّ اللَّهَ بَالِغُ أَمْرِهِ ۚ قَدْ جَعَلَ اللَّهُ لِكُلِّ شَيْءٍ قَدْرًا)(او هغه څوك چې په الله باندې توکل وکړي، نو همدی د ده لپاره بس (او کافی) دی، بېشکه الله خپل کار ته رسېدونکی دی، یقیناً الله د هر شي لپاره یوه اندازه مقرر کړې ده) [الطلاق سورت: ایت 3]، څوک چې له خپل رب څخه ووېرېږي او په هغه توکل وکړي؛ نو د الله مرسته د هغه لپاره ځند نه کوي، او د هغه له مهربانۍ څخه نه مایوسه کیږي، او هغه د رحمت څخه نا امیده کیږي؛ خلاصون به ضرور راځي؛ ځکه چې الله – عزوجل- په هر څه قادر دی.
مګر الله - عزوجل - د هرڅه لپاره اندازه ټاکلې ده؛ هغه لپاره ټاکل شوی وخت دی چې هغه نه تجاوز نکوي، او داسې وخت چې له هغه څخه نه تیریږي، نو هرکله چې ټاکل شوي نیټه راشي؛ نو یو ساعت نه ځنډیږي او نه هم مخکې کیږي.
بنده به د یو کار په نه کیدلو باندې نا امیده ویده شي، او کله چې پاڅیږي هغه کار به شوی وي؛ (وَكَانَ اللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ مُّقْتَدِرًا) (او الله په هر شي باندې قدرت لرونکی دی). [الكهف سورت: ایت 45].
د ستونزو لپاره ټاکلی وخت وي او بیا له منځه ځي، او د هغه لپاره یو وخت دی او بیا ځي؛ ځکه چې الله – عزوجل- د هر څه لپاره اندازه ټاکلې ده.
ونه تر هغه وخته پورې میوه نه نیسي تر څو چې خپل وخت یې نه وي راغلی، او لمر تر هغه وخته پورې نه راخیژي چې وخت یې نه وي راغلی، او حامله ښځه تر هغه وخته پورې زیږون نه کوي چې نیټه یې نه وي راغلې. (قَدْ جَعَلَ اللَّهُ لِكُلِّ شَيْءٍ قَدْرًا)(یقیناً الله د هر شي لپاره یوه اندازه مقرر کړې ده). [الطلاق سورت: ایت 3].
اې الله! مور ته بخښنه وکړه او پر مور رحم وکړه؛ تاسو د هر څه کولو توان لرئ.

47

الحَـفِـيظُ (غوره ساتونکی) ذات -جل جلاله-

په "صحیحینو" کې راغلي: چې عامر بن طفیل او اربد بن قیس رسول الله -صلی الله علیه وسلم- ته ورغلل او د هغه د وژلو هڅه یې وکړه؛ نو هغوی ته یې ښیرا (بد دعا) وکړه.
نو عامر بن طفیل؛ د بنو سلول د یوې ښځې په کور کې و چې په ستوني کې یوه غده پیدا شوه، نو پر خپل آس باندې یې خیز کړ، او غشی یې را واخیست، او خپل آس خوا ته نږدې شو او ویې ویل: د اوښ په څیر غده، او د یوې سلولۍ ښځې په کور کې مرګ! نو همدغه یې حال و تر هغه چې له خپل آس څخه په ځمکه مړ پریوت.
او اربد بن قیس؛ هغه له اوښ سره ووتلو ترڅو یې خرڅ کړي، نو الله پر هغه او د هغه په اوښ باندې تندر ولېږه او دواړه یې وسوځول. نو رسول الله -صلی الله علیه وسلم- چا وساته؟! هغه ساتونکی الله دی.
او په خپل کتاب کې فرمایي: (فَاللَّهُ خَيْرٌ حَافِظًا ۖ وَهُوَ أَرْحَمُ الرَّاحِمِينَ) (نو الله ډېر غوره ساتونکی دی او هغه تر ټولو زیات رحم کوونکی دی). [یوسف سورت: ایت 64]. زمونږ رب – سبحانه و تعالی- د اسمانونو او ځمکې او هغه څه چې د هغو په منځ کې دي ساتنه کوي، او د هغو دوام د هغه په قدرت سره ترسره دی، او هغوی نه له منځه ځي او نه لرې کیږي، او هغوی حمل کول هغه نشي عاجزولې؛ ځکه چې هغه د بشپړ قدرت او ځواک ځښتن دی، آیا تا د هغه – سبحانه و تعالی- وینا ندې اوریدلې: (۞ إِنَّ اللَّهَ يُمْسِكُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ أَن تَزُولَا ۚ وَلَئِن زَالَتَا إِنْ أَمْسَكَهُمَا مِنْ أَحَدٍ مِّن بَعْدِهِ) (بېشکه چې الله اسمانونه او ځمکه ساتي او (نیسي یې) چې زایل نشي او قسم د ی که دواړه په زوال شي (نو) له هغه (الله) نه غیر به یې هیڅوك ونه ساتلی شي) (ونه نیولی شي). [فاطر سورت: ایت 41]. او زمونږ رب – سبحانه و تعالی- د خپل مخلوق خیر او شر، پټ او ښکاره، کوچني او ستر کارونه ټول حفظوي، د هغوی خبرې یې شمیرلي دي، او نیټونو باندې پوهه دی؛ نو له هغه ځخه هیڅ څیز نه غاښیږي، (وَعِندَنَا كِتَابٌ حَفِيظٌ) (او زمونږ سره یو ښه یاد ساتونکی کتاب دی). [ق سورت: ایت 4]. او هغه – سبحانه و تعالی- خپل بنده له خطرونو، مصیبتونو، بدو پایلو ځخه ساتي، او د هغه لپاره یې له ملایکو ځخه ساتونکي نیولي دي او هغوی: یو بل پسې راتلونکي (ملایك) دي، هغه – سبحانه و تعالی- وفرمایل: (لَهُ مُعَقِّبَاتٌ مِّن بَيْنِ يَدَيْهِ وَمِنْ خَلْفِهِ يَحْفَظُونَهُ مِنْ أَمْرِ اللَّهِ) (د دغه (انسان) لپاره د ده له مخې او د ده له شا نه نوبت په نوبت په یو بل پسې راتلونکي (ملایك) دي چې د الله په امر سره د ده ساتنه کوي). [الرعد سورت: ایت 11].

او الله خپل مخلوق په دوه ډوله ساتي:

عمومي، چې هغه: د هغه ساتنه د ټولو مخلوقاتو لپاره ده؛ چې د هغوی لپاره یې د هغوی مصلحتونه اسان کړي دي، هغه – سبحانه و تعالی- فرمایي: (إِنَّ رَبِّي عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ حَفِيظٌ) [هود:57].(بېشکه زما رب په هر شي باندې ښه نګران او ساتونکی دی).
او ځانګړې ساتنه - او دا په دواړو ډولونو کې غوره ساتنه ده– او هغه: د هغه ساتنه د خپلو دوستانو لپاره د هغوی په دنیوی مصلحتونو، بدنونو، ماشومانو، او مال کې ده، نو د دوی د ساتنې لپاره یې یو بل پسې راتلونکي (ملایك) ګمارلي دي، او د دوی دین یې له شکونو، شهوتونو، او د دوی د دښمنانو له انسي او جني شیطانانو ځخه خوندي کړی، او بیا هغوی په ایمان سره وفاتوي، هغه – سبحانه و تعالی- فرمایلي: (لَهُ مُعَقِّبَاتٌ مِّن بَيْنِ

يَدَيْهِ وَمِنْ خَلْفِهِ يَحْفَظُونَهُ مِنْ أَمْرِ اللَّهِ) (د دغه (انسان) لپاره د ده له مخي او د ده له شا نه نوبت په نوبت په يو بل پسي راتلونکي (ملايك) دي چې د الله په امر سره د ده ساتنه کوي). [الرعد سورت: ايت 11]. او زمونږ رب چې د خپل ګران کتاب د ساتنې تضمين يې کړی؛ د عصرونو او زمانو په اوږدو کې له تحريف او بدلون څخه: (إِنَّا نَحْنُ نَزَّلْنَا الذِّكْرَ وَإِنَّا لَهُ لَحَافِظُونَ) (بېشکه همدا مونږ پخپله ذکر نازل کړی دی او بېشکه مونږ د ده خامخا ساتونکي يو). [الحجر سورت : ايت 9].

کعبه يې له زوال څخه وژغورله؛ که څه هم دا په يوه نا کرل شوي دره کې د تيرو کور دی؛ تر څو د هغه د ساتنې د عظمت، او د هغه د لوی ورتيا او د هغه د ځواک ګواه پاتې شي.

ستا ملاتړ کوي ..

د قريشو کافران د يو غار په شاوخوا کې راټول شوي چې دوه سړي په کې دي: محمد -صلى الله عليه وسلم - او ابوبکر -صديق رضى الله عنه - چې غوارې دوی ووژني، نو د ابوبکر -رضي الله عنه- په زړه کې ويره خپره شوه، نو د هغه ستر ملګری ورته وکتل او يې ويل: «مَا ظَنُّكَ بِاثْنَيْنِ اللهُ ثَالِثُهُمَا؟»«د هغو دوو کسانو په اړه ستا څه ګمان دی چې د هغوی دريم الله وي»؟ [بخاري او مسلم روايت کړی]

او که چيرته د ساتنې سترګې تا باندې ولړيږي ... نو ته ويده شه او ټولې وېرې امان دي

هغه ساتونکی دی... !

طاغوتيان او ظالمان اولياوو ته دسيسې جوړوي؛ او الله د خپلو اولياوو ساتنه کوي، لکه څرنګه چې موسى -عليه السلام- فرمايي: (رَبَّنَا إِنَّنَا نَخَافُ أَن يَفْرُطَ عَلَيْنَا أَوْ أَن يَطْغَىٰ (45) (اې زمونږه ربه! بېشکه مونږ له دې نه وېرېږو چې دی به زمونږ سره زياتی وکړي، يا به سرکشي شروع کړي. قَالَ لَا تَخَافَا ۖ إِنَّنِي مَعَكُمَا أَسْمَعُ وَأَرَىٰ (46)) (وويل: تاسو مه وېرېږئ، بېشکه زه له تاسو سره يم، زه اورم او زه وينم) [طه سورت: ايتونه 45-46]؛ نو الله هغه ته زيری ورکړ، هغه يې وساته، او دښمن باندې يې برياوه ورکړه. نو پر دښمنانو باندې څوک برلاسی دی؟ هغه الله دی د خپلو اولياوو ساتونکی؛ حتا که د هغوی شمير لږ هم وي؛ (وَإِن يَكُن مِّنكُمْ أَلْفٌ يَغْلِبُوا أَلْفَيْنِ بِإِذْنِ اللَّهِ) (او که په تاسو کې زر تنه (صبر کوونکي) وي (،نو) پر دوه زره به غالبه شي، د الله په حکم سره). [الأنفال سورت: ايت 66]، (وَلَا تَهِنُوا وَلَا تَحْزَنُوا وَأَنتُمُ الْأَعْلَوْنَ إِن كُنتُم مُّؤْمِنِينَ) (او تاسو مه کمزوری کېږئ او مه غمجن کېږئ، پداسې حال کې چې هم تاسو به غالبه يئ، (خو) که تاسو مومنان يئ). [آل عمران سورت: ايت 139].

رباني انعام:

ساتونکی – عزوجل- د خپلو اولياوو د اولاد ساتنه کوي؛ د هغوی په ژوندانه کې او د هغوی د مړينې نه وروسته؛ نو دا يعقوب -عليه السلام- دی، الله تعالى له ډېرو کلونو وروسته خپل محبوب يوسف -عليه السلام- ته ور وګرځاوه، او ويې فرمايل: (فَاللَّهُ خَيْرٌ حَافِظًا ۖ وَهُوَ أَرْحَمُ الرَّاحِمِينَ) (نو الله ډېر غوره ساتونکی دی او هغه تر ټولو زيات رحم کوونکی دی). [يوسف سورت: ايت 64]. او د موسى او خضر -عليهما السلام- په خبر کې راغلي، کله چې دوی د يوه کلي خلکو ته ورغلل او د هغه له خلکو څخه يې خواړه وغوښتل؛ هغوی د دوی له ميلمه کولو څخه انکار وکړ، نو دوی په هغه کلي کې يو ديوال وموند، نږدې وه چې رنګ شي، نو خضر -عليه السلام- هغه ودراوه: (وَأَمَّا الْجِدَارُ فَكَانَ لِغُلَامَيْنِ يَتِيمَيْنِ فِي الْمَدِينَةِ وَكَانَ تَحْتَهُ كَنزٌ لَّهُمَا وَكَانَ أَبُوهُمَا صَالِحًا فَأَرَادَ رَبُّكَ أَن يَبْلُغَا أَشُدَّهُمَا وَيَسْتَخْرِجَا كَنزَهُمَا رَحْمَةً مِّن رَّبِّكَ ۚ وَمَا فَعَلْتُهُ عَنْ أَمْرِي ۚ ذَٰلِكَ تَأْوِيلُ مَا لَمْ تَسْطِع عَّلَيْهِ صَبْرًا)(او پاتې شو ديوال، نو هغه د دوه يتيمو هلکانو و، چې په ښار کې وو، او له هغه نه لاندې د هغو دواړو لپاره خزانه وه او د دغو دواړو پلار نېک (سړی) و، نو ستا رب اراده وکړه چې دوی دواړه خپلې ځوانی (او قوت) ته ورسيږي او (بيا) خپله خزانه راوباسي، ستا د رب د مهربانی په وجه او دغه (کار) ما (له خپله ځانه) په خپل حکم نه دی کړی، دغه حقيقت د هغه څه دی چې تا په هغو د صبر کولو طاقت ونشو کولای). [الكهف سورت: ايت 82].

عادل خليفه عمر بن عبدالعزيز په داسې حال کې وفاتيږي چې اووه زامن او اوه لورګاني يې پرېښودي، او له الله – عزوجل- پرته يې هيڅ شی هغوی ته پرېنښوده، نو الله د هغه د اولادونو ساتنه وکړه، علماوو وويل: د هغه زامن په خلکو کې تر ټولو شتمن وو.

يوه ارزښتناکه سپارښتنه:

رسول الله -صلى الله عليه وسلم- ابن عباس -رضي الله عنهما- ته سپارښتنه کوي: «يَا غُلَامُ! إِنِّي أُعَلِّمُكَ كَلِمَاتٍ: احْفَظِ اللهَ يَحْفَظْكَ! احْفَظِ اللهَ تَجِدْهُ تُجَاهَكَ!»"اې ځوانه! زه تاته يو څو کلمې در زده کوم: د الله حدود او احکام عملي کړه نو الله به ستا ساتنه وکړي! د الله حدود او احکام عملي کړه نو ته به الله ستا په وړاندې ومومي!». [صحيح حديث دی. ترمذي روايت کړی]. او کله چې محب الدين الطبري – او هغه لوی شافعی امام دی- ته ووايل شو: «تاسو په داسې حال کې له کښتی څخه ټوپ واچاوه چې ته د ډير عمر لرونکی يې؟ هغه ووايل: - داسې خبره يې وکړه چې په تاريخ کې ثبت شوه-! -: دا د بدن هغه غړي دي چې مور په ماشومتوب کې د هغې محافظت کړی وو؛ نو الله هغه زمونږ لپاره په بوډاتوب کې ساتلي دي». (فَاللَّهُ خَيْرٌ حَافِظًا ۖ وَهُوَ أَرْحَمُ الرَّاحِمِينَ) (نو الله ډېر غوره ساتونکی دی او هغه تر ټولو زيات رحم کوونکی دی). [يوسف سورت: ايت 64]. علماء فرمايي: د الله -تعالى- د اوامرو ساتنه د هغه په اطاعت سره وکړه، او د هغه د نواهيو څخه په ډډه کولو سره، او د هغه د حدودو په نه تيريدو سره؛ نو هغه به ستا ځان، دين، مال، اولاد او په هر هغه څه کې چې الله -تعالى- په دې دنيا کې له خپل فضل څخه درکړي، حفاظت کوي، هغه – صلى الله عليه وسلم- وفرمايل: «احْفَظِ اللهَ يَحْفَظْكَ! احْفَظِ اللهَ تَجِدْهُ تُجَاهَكَ!»«د الله حدود او احکام عملي کړه نو الله به ستا ساتنه وکړي! د الله حدود او احکام عملي کړه نو ته به الله هر مهال ستا په وړاندې ومومي!». [صحيح حديث دی. ترمذي روايت کړی]. او په آخرت کې؛ الله هغوی ته د ستر بريا زيری ورکړ او ويې فرمايل: (وَالْحَافِظُونَ لِحُدُودِ اللَّهِ ۗ وَبَشِّرِ الْمُؤْمِنِينَ) (او د الله د حدودو حفاظت کوونکي دي او ته مومنانو ته زيری ورکړه). [التوبة سورت: ايت 112].

او تر کومه حده چې تاسو د الله د حدودو ساتنه کوئ، په هماغه به ددوستی اندازه وي، او پدې کې دا شامل دي:

د توحيد ساتنه، او د دين د شعائر (اعمالو) ساتنه؛ په ځانګړي توګه لمونځ: (حَافِظُوا عَلَى الصَّلَوَاتِ وَالصَّلَاةِ الْوُسْطَىٰ وَقُومُوا لِلَّهِ قَانِتِينَ) (د لمونځونو ساتنه کوئ او (خصوصًا) د بېخي منځنی لمونځ، او الله ته ودريږئ اطاعت کوونکي). [البقرة سورت: ايت 238]. غوږونه، سترګې او زړه يې له حرامو څخه وساتل: (إِنَّ السَّمْعَ وَالْبَصَرَ وَالْفُؤَادَ كُلُّ أُولَٰئِكَ كَانَ عَنْهُ مَسْئُولًا) (بېشکه غوږونه او سترګې او زړه، په دغو کې د هر يو باره کې به تپوس کيږي). [الإسراء سورت: ايت 36]، (فَالصَّالِحَاتُ قَانِتَاتٌ حَافِظَاتٌ لِّلْغَيْبِ بِمَا حَفِظَ اللَّهُ) (نو نېکې ښځې اطاعت کوونکي دي او د الله په ساتنې سره پسې شا (د ځان او مال) حفاظت کوونکي دي). [النساء سورت: ايت 34]. او د فرج (د شهوت ځايونه) ساتل: (وَالَّذِينَ هُمْ لِفُرُوجِهِمْ حَافِظُونَ)(او هغه چې هغوی د خپلو فرجونو (د شهوت ځايونو) ساتونکي دي). [المؤمنون سورت: ايت 5]. او د قسمونو ساتل: (وَاحْفَظُوا أَيْمَانَكُمْ) (او تاسو د خپلو قسمونو حفاظت کوئ). [المائدة سورت: ايت 89]. په صحيح روايت کې راغلي چې رسول الله -صلى الله عليه وسلم- به دا دعا کوله: «اللَّهُمَّ! احْفَظْنِي مِنْ بَيْنِ يَدَيَّ وَمِنْ خَلْفِي، وَعَنْ يَمِينِي وَعَنْ شِمَالِي، وَمِنْ فَوْقِي، وَأَعُوذُ بِعَظَمَتِكَ مِنْ أَنْ أُغْتَالَ مِنْ تَحْتِي»«اې الله! له وړاندې او وروسته، له

ښي او چپ خوا، او د پورته لخوا زما ساتنه وکړه، او ستا لويي ته پناه غواړم چې له لاندې خوا څخه ترور نشم». [صحيح حديث دی. ترمذي روايت کړی]، او کله يې چې غوښتل ويده شي، نو هغه –صلى الله عليه وسلم- له الله څخه د ساتنې غوښتنه کوله.

زيری..

کله چې يو نيک بنده يو څه الله ته وسپاري، هغه به يې ساتنه وکړي؛ ځرنګه چې روايت دی چې رسول الله -صلى الله عليه وسلم- ابوهريره -رضي الله عنه- ته وفرمايل: «أَسْتَوْدِعُكَ اللهَ الَّذِي لَا تَضِيعُ وَدَائِعُهُ»"زه تا الله ته سپارم، هغه چې امانتونه يې هيڅکله نه ضايع کيږي". [صحيح حديث دی. ابن ماجه روايت کړی]. په بل حديث کې راغلي: رسول الله -صلى الله عليه وسلم- فرمايلي: «إِنَّ اللهَ إِذَا اسْتُودِعَ شَيْئًا حَفِظَهُ»" کله چې يو څه الله ته وسپارل شي، د هغه ساتنه کوي". صحيح حديث دی. بيهقي په سنن الکبرى کې روايت کړی دی. ځومره غوره ده چې خپلو اولادونو ته دې د پناه غوښتنه وکړي لکه ځرنګه چې رسول الله -صلى الله عليه وسلم- کول؛ حسن او حسين -رضي الله عنهما- ته به يې د پناه غوښتنه کوله - او کله چې دې هغوی الله ته وسپارل پدې معنا چې ساتونکي ذات –سبحانه و تعالى- ته دې سپارلي دي؛ (فَاللَّهُ خَيْرٌ حَافِظًا ۖ وَهُوَ أَرْحَمُ الرَّاحِمِينَ) (نو الله ډېر غوره ساتونکی دی او هغه تر ټولو زيات رحم کوونکی دی). [يوسف سورت: ايت 64].

اې الله! مونږ خپل خان، خپل مور او پلار، خپل اولاد او هر هغه نعمت چې تا مونږ ته راکړی دی تا ته سپارو.

الغَـنِـيُّ(بې نيازه) ذات -جل جلاله-

په صحيح بخاري کې راغلي دي چې رسول الله -صلى الله عليه وسلم- وفرمايل: «بَيْنَا أَيُّوبُ يَغْتَسِلُ عُرْيَانًا، فَخَرَّ عَلَيْهِ جَرَادٌ مِنْ ذَهَبٍ؛ فَجَعَلَ أَيُّوبُ يَحْتَثِي فِي ثَوْبِهِ."پداسې حال کې چې ايوب بربنډ غسل کاوه، د سرو زرو ملخان وربانديې راولوېدل؛ نو ايوب شروع شو چې په خپلو جامو کې يې راټولول.

او د هغه رب ورته غږ وکړ: اې ايوبه! ايا ته ما نه وې مالداره کړی د دې څه نه چې ته يې وېنې؟ ويې ويل: ولې نه ستا په عزت مې دې قسم وي! مګر ستاسو له برکت څخه زه بې نيازه پاتې کېدلی نشم».

شايد يو انسان ته مال ورکړل شي، املاک ورکړل شي، اولادونه ورکړل شي، د منزلت خاوند شي، يا لوی مقام تر لاسه کړي، او لوړه درجه تر لاسه کړي، پراخه رهبري يا ځواکمنه رهبري تر لاسه کړي.. کيدای شي نوکران د هغه شا او خوا را تاو وي، سرتيرو احاطه کړی وي، او لښکر د هغه ساتنه وکړي ، خلک هغه ته تابع وي، سرونه ورته ښکته وي، او خلک يې تابع وي ... ددې هر څه باوجود -دا ټول- هر يو الله –جل و علا- ته محتاجه دي: (۞ يَا أَيُّهَا النَّاسُ أَنتُمُ الْفُقَرَاءُ إِلَى اللَّهِ ۖ وَاللَّهُ هُوَ الْغَنِيُّ الْحَمِيدُ)(اې خلقو! هم تاسو الله ته محتاجان يئ، او الله، هم دی بنه بې پروا، بنه ستايل شوی دی). [فاطر سورت: ايت 15].

او زمونږ رب – عزوجل- بې حاجته دی؛ هغه ذات چې له هغه پرته څوک بې نيازه نشي پاتې کېدلی، او ټول هغه لره بې وزله او اړمن دي.

زمونږ رب په خپل ذات، صفات او واک کې بې حاجته دی، په خپله بډاينه کې بشپړ دی، نو هيڅا ته اړتيا نلري.

او زمونږ د رب له کمالاتو څخه: دا چې د اطاعت کوونکي اطاعت ورته ګټه نه رسوي او نه د نافرمانو نافرماني هغه ته زيان رسوي؛ که ټوله نړۍ هم کافران شي! هغه - عزوجل - وفرمايل: (وَمَن كَفَرَ فَإِنَّ اللَّهَ غَنِيٌّ عَنِ الْعَالَمِينَ) (او څوک چې کافر شو، نو بېشکه الله له مخلوقاتو نه بېخي بې پروا دی). [آل عمران سورت: ايت 97]. او د هغه د بډايتوب له کمال څخه: دا دي چې هغه د خپلو بندګانو خير غواړي، او له هغوی څخه شر لرې کوي؛ دا کار نکوي مګر د مهربانۍ او احسان له مخې. (وَرَبُّكَ الْغَنِيُّ ذُو الرَّحْمَةِ) (او هم ستا رب بنه بې پروا، (او) رحمت والا دی). [الأنعام سورت: ايت 133]. او د هغه د بډايني له کمال څخه: دا دي چې هغه له نيمګړتياوو او عيبونو څخه پاک دی، او هر هغه څه چې د هغه د بډايني سره په ټکر کې وي، نو نه يې خان لپاره بښلې او نه يې زوی نيولی، نه يې په بادشاهي کې شريک لري، او نه يې د ذلت له مخې خان لپاره دوست نيولی، او د هغه سره هيڅوک سيال ندی، زمونږ رب – عزوجل- فرمايي: (وَقُلِ الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي لَمْ يَتَّخِذْ وَلَدًا وَلَمْ يَكُن لَّهُ شَرِيكٌ فِي الْمُلْكِ وَلَمْ يَكُن لَّهُ وَلِيٌّ مِّنَ الذُّلِّ ۖ وَكَبِّرْهُ تَكْبِيرًا)(او ته ووايه: ټوله ثنا هغه الله لره خاص ده چې نه يې څوک اولاد نيولی دی او نه د هغه لپاره په بادشاهي کې څوک شريك شته او نه د هغه لپاره د عاجزۍ په وجه څوک دوست شته او ته د هغه لويي بيانوه، لويي کامله). [الإسراء سورت: ايت 111]. او د هغه د بډايتوب او سخاوت له کمال څخه: دا دي چې هغه خپلو بندګانو ته د هغه د رابللو امر کوي او د دوی دعاګانو ته د قبولتيا ژمنه کوي: (وَقَالَ رَبُّكُمُ ادْعُونِي أَسْتَجِبْ لَكُمْ)(او ستاسو رب فرمايي: تاسو ما وبلئ چې زه ستاسو دعا قبوله کړم). [غافر سورت: ايت 60]، او په صحيح روايت کې راغلي دی چې هغه - عليه الصلاة والسلام - وفرمايل: «لَيْسَ شَيْءٌ أَكْرَمَ عَلَى اللهِ -عز وجل- مِنَ الدُّعَاءِ»"د الله – عزوجل- په نيز له دعا څخه بل څه د قدر وړ نشته". [حسن حديث دی. ترمذي روايت کړی].

ټوله نړۍ الله لره اړمن دي ..

ټوله نړۍ؛ پيريان او انسانان، بډايه او فقيران، زاړه او ځوانان، د دوی حاکم او ټيټ خلک، ځواکمن او کمزوري: دوی ټول الله لره اړمن دي، او په هر ساعت کې هغه ته اړتيا لري.

او د الله له سخاوت څخه: دا چې هغه خپل نوم (الغني) يې له خپل (الرحمة) صفت سره يو ځای کړی دی، د هغه – سبحانه و تعالى- پدې قول کې: (وَرَبُّكَ الْغَنِيُّ ذُو الرَّحْمَةِ) (او هم ستا رب بنه بې پروا، (او) رحمت والا دی). [الأنعام سورت: ايت 133]؛ دا د دې لپاره چې بندګانو ته ووايي چې: هغه د دوی له عبادت څخه مستغني دی، او د دې سره سره په هر څه کې پر دوی رحم کوي. حتى په عبادتونو او مکلفيتونو کې، او د هغه له رحمت څخه: دا چې هغه لږ قبلوي او په ډيرو يې شميري. د هغه له سخاوت څخه دا هم دي چې خپل نوم (الغني) يې له خپل نوم (الحميد) سره يوځای کړی، الله – سبحانه و تعالى- فرمايي: (وَقَالَ مُوسَىٰ إِن تَكْفُرُوا أَنتُمْ وَمَن فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا فَإِنَّ اللَّهَ لَغَنِيٌّ حَمِيدٌ)(او موسى وويل: که کافران شئ تاسو او هغه څوک چې په ځمکه کې دي، ټول، نو بېشکه الله خامخا ډېر بې پروا، ډېر ستايل شوی دی). [إبراهيم سورت: ايت 8]، پدې معنا چې: ډير د ستايني وړ دی؛ د خپلو سترو نعمتونو په لړلو سره.

نو ټول ورته اړتيا لري؛ په هر کوچني او لوی، او په هر ساعت او هره ثانيه کې.

او دا تر ټولو کامل مخلوق په بندګۍ کې خپل رب ته دعا کوي، او هغه ته د خپلې بې وزلۍ او اړتيا څرګندونه کوي، او د سترګو د رپېدو په اندازه هم له هغه څخه بې نيازه نشي پاتې کېدلی، نو د هغه - عليه الصلاة والسلام- له دعاوو څخه دي: «أَصْلِحْ لِي شَأْنِي كُلَّهُ، وَلَا تَكِلْنِي إِلَى نَفْسِي طَرْفَةَ عَيْنٍ»"زما ټول کارونه زما لپاره سم کړه، او ما د سترګو د رپېدو په اندازه هم ځان ته مه پرېږده". [صحيح حديث دی. نسائی روايت کړی].

ته په هر ساعت کې بې نيازه ذات ته اړتيا لري، ځومره چې خپله فقر هغه ته وښيي، نو په هماغه پيمانه به بدله درکړي.

او په ياد ولره: چې الله غني دی، او د هغه بډاينه ذاتی ده، حتا که د اسمانونو او ځمکې خلک وغواړي او هر يو ته د هغه غوښتنه ورکړی شي، نو د هغه په بادشاهۍ کې به هيڅ کموالی رانشي. په «صحيح مسلم» کې راغلي دي: «لَوْ أَنَّ أَوَّلَكُمْ وَآخِرَكُمْ وَإِنْسَكُمْ وَجِنَّكُمْ قَامُوا فِي صَعِيدٍ وَاحِدٍ،

فَسَأَلُونِي؛ فَأَعْطَيْتُ كُلَّ إِنْسَانٍ مَسْأَلَتَهُ، مَا نَقَصَ ذَلِكَ مِمَّا عِنْدِي إِلَّا كَمَا يَنْقُصُ المِخْيَطُ إِذَا أُدْخِلَ البَحْرَ»."كه ستاسو لومړي او وروستي، انسانان او پيريان، پر يوې غونډۍ پورته شي، او زما څخه وغواړي؛ نو زه هر انسان ته د هغه غوښتنه ورکړم، دا د هغه څه څخه نه کميږي چې زه يې لرم، مګر په دومره اندازه لکه د سمندر څخه چې څه کم شي کله چې ستنه ورننويستل شي".

د بې نيازۍ چاپي:

زه څنګه بې نيازۍ ته ورسيږم؟

ځواب: لکه څنګه چې په قدسي حديث کې راغلي: «ابْنَ آدَمَ! تَفَرَّغْ لِعِبَادَتِي أَمْلَأْ قَلْبَكَ غِنًى، وَأَمْلَأْ يَدَيْكَ رِزْقًا."اې د آدم اولاده! خپل ځان زما عبادت ته وقف کړه، زه به ستا زړه په مالدارۍ او ستا لاسونه په رزق سره ډک کړم. اې د آدم اولاده! زما څخه مه لرې کيږه، بيا به زه ستا زړه له بې وزلۍ، او ستا لاسونه به له کار څخه ډک کړم». [صحيح حديث دی. حاکم په مستدرک کې روايت کړی دی].

نو کله چې زړه په الله - عزوجل - بې حاجته شي، او هغه باندې قناعت وکړي، او په هغه څه خوشحاله شي چې الله ورته ورکړی وي؛ هغه به د خپل خالق په واسطه له ټول مخلوق څخه بې نيازه شي، د خپل رزق په واسطه تر ټولو به باعزت مخلوق وي، او د خپل مالک په واسطه به تر ټولو پياوړی ضعيف وي، نو دا بې نيازي پرته له مال، او ځواک پرته له واک، او عزت پرته له قبيلې څخه دی، نو ځومره ستره بې حاجتي ده؛ او ځومره د ارزښت وړ ده!

په صحيح حديث کې رسول الله – صلى الله عليه وسلم- فرمايلي: «قَدْ أَفْلَحَ مَنْ أَسْلَمَ، وَرُزِقَ كَفَافًا، وَقَنَّعَهُ اللهُ بِمَا آتَاهُ»"چا چې اسلام قبول کړ، کامياب شو، هغه ته کفايت ورکړل شو، او الله په هغه څه راضي کړ چې هغه ورته ورکړي". [مسلم روايت کړی]. که انسان د ټولې دنيا مالک هم شي هغه به مور نشي؛ تر څو چې په زړه کې مالداري نه وي، او لکه څرنګه چې په "صحيح ابن حبان" کې راغلي: رسول الله - عليه الصلاة والسلام- وفرمايل: «يَا أَبَا ذَرٍّ! أَتَرَى كَثْرَةَ المَالِ هِيَ الغِنَى؟ إِنَّمَا الغِنَى غِنَى القَلْبِ وَالفَقْرُ فَقْرُ القَلْبِ»«اې ابوذره! ايا ته فکر کوې چې د مال ډير والی مالدراي ده؟ بلکې مالداري د زړه مالدراي ده او فقر د زړه فقر دی». [صحيح حديث دی] ځوک چې د زړه بډاينه ولري؛ هغه ته به هيڅ ضرر نه رسيږي چې په دنيا کې ورسره مخامخ کيږي، او د چا چې په زړه کې فقر وي؛ نو د نړۍ ډير شيان يې هم نشي بډايه کولی، په صحيح حديث کې رسول الله -صلى الله عليه وسلم- فرمايلي دي: «وَارْضَ بِمَا قَسَمَ اللهُ لَكَ تَكُنْ أَغْنَى النَّاسِ»"په هغه څه راضي شه چې الله درته تقسيم کړی وي، نو ته به تر ټولو بډايه اوسي". [حسن حديث دی. ترمذي روايت کړی]. او په بل حديث کې راغلي: «وَمَنْ يَسْتَعْفِفْ يُعِفَّهُ اللهُ، وَمَنْ يَسْتَغْنِ يُغْنِهِ اللهُ»«او ځوک چې له سوال کولو څخه ځان وساتي الله تعالى به يې د خلکو د سوال کولو نه وساتي، او ځوک چې له خلکو څخه ځان بې نيازه وګڼي، الله به يې بډايه کړي». [بخاري او مسلم روايت کړي].

نفس د غريب کيدلو څخه ويره لري

فقر تر هغې مالدارۍ غوره دی چې انسان سرکښه کوي

او د نفس بې حاجتي کافي ده او که

انکار وکړي، نو ټول هغه څه چې په ځمکه کې دي د هغې لپاره به بسنه ونکړي

نو په اسلام کې شتمن هغه ځوک دی: ځوک چې په زړه کې له خلکو څخه شتمن وي، او الله –سبحانه و تعالى- ته فقير وي، هغه –صلى الله عليه وسلم- فرمايلي: «شَرَفُ المُؤْمِنِ صَلَاتُهُ بِاللَّيْلِ، وَعِزُّهُ: اسْتِغْنَاؤُهُ عَمَّا فِي أَيْدِي النَّاسِ»"د شپې لمونځ مؤمن لپاره شرف دی، او د هغه عزت: شتمن اوسيدل له هغه څه څخه چې د خلکو په لاس کې دي". [حسن حديث دی. حاکم روايت کړی].

او کله چې اعرابي ته ووېل شو: يوه ډوډۍ په يو دينار شوه!

هغه ځواب ورکړ: په الله قسم! زه يې په کيسه کې نه يم؛ حتا که د غنمو يوه دانه په دينار هم شي! زه د الله عبادت کوم لکه څرنګه چې هغه ماته امر کړی دی او هغه ماته روزي راکوي لکه څرنګه چې هغه ما سره ژمنه کړې ده!

نسفي -رحمه الله- فرمايي: واسطي ويلي دي: «هغه څوک چې الله باندې ځان بې نيازه کړي هيڅکله به بل چاته محتاج نشي، او څوک چې د الله په واسطه عزتمن او غالب شي هغه به هيڅکله نه ذليل کيږي؛ او حسين ويلي: په هره پيمانه چې بنده الله ته ځان محتاج کړي، په هماغه پيمانه به په الله باندې غني او بې نيازه وي».

يو حکيم ويلي: "يو سړی به ماسره جفا وکړي، نو کله چې له هغه څخه په الله باندې خپله شتمنتيا په ياد راولم، زما په ځيګر کې يخ والی پيدا کيږي". ابن سعدي -رحمه الله- فرمايي: " شتمني د زړه شتمني ده، ځومره خلک دي چې شتمن وي خو زړه به يې فقير او پښيمانه به وي؟"

زه د خپل ځواک، ټول عمر او قوت څخه بې زاره يم

او زه خپل مالک ته په خورا فقر کې يم

د انسان شتمني پر رحمان ذات باندې له شتمنی څخه زياته شتمني ده

په دې سره د هيبت او عزت جامې اغوستل کيږي

اې الله! مخکې له دې چې مونږ يې له تا څخه وغواړو تا مونږ ته هر څه راکړي؛ نو که مونږ يې له تا څخه وغواړو څنګه به وي؟!

اې الله! مونږ خپل ځانته په ارمنډلو سره شتمن کړه، او مونږ مه بې وسي کوه چې ستا څخه بې نيازه شو؛ يقينا چې ته بې نياز يې، له تا پرته بل الله نشته.

اې الله! ستا له حرامو څخه مونږ په حلالو شتمن کړه، او ستا په فضل مو له تا پرته له نورو مستغني کړه.

50 - 49

الحَكَمُ الحَكِيمُ (د مخلوقاتو مطلق حاکم، د لوی حکمت خاوند) ذات -جل جلاله-

په سنن نسائي کې د هاني څخه روايت دی چې کله رسول الله -صلى الله عليه وسلم- ته يو پلاوی راغی نو له هغه (پلاوي) څخه يې واوريدل، چې هغوی به هاني په: ابا الحکم کنيې سره ياداوه؛ نو رسول الله -صلى الله عليه وسلم- راوغوښت او ويې فرمايل: «إِنَّ اللهَ هُوَ الحَكَمُ، وَإِلَيْهِ الحُكْمُ، فَلِمَ تُكُنَّى أَبَا الحَكَمِ؟»، فقال: إن قومي إذا اختلفوا في شيء أتوني، فحكمت بينهم؛ فرضي كلا الفريقين؛ فقال رسول الله -صلى الله عليه وسلم- : «مَا أَحْسَنَ مِنْ هَذَا! فَمَا لَكَ مِنَ الوَلَدِ؟» قال: لي شريح، ومسلم، وعبد الله، قال: «فَمَنْ أَكْبَرُهُمْ؟»، قلت: شريح، قال: «فَأَنْتَ أَبُو شُرَيْحٍ» الله الحکم دی، او ټول حکم هغه لره دی، نو تا ولې خپل ځان باندې ابا الحکم نوم ايښی دی؟ هغه وويل: هر کله چې زما قوم کې اختلاف پيدا شي نو هغوی ما ته راځي، زه د هغوی په منځ کې فيصله کوم؛ نو دواړه خواوې راضي کيږي؛ نو رسول الله – صلى الله عليه وسلم- وفرمايل: " دا څومره ښه خبره ده! آيا ته

زوی لري؟" ويي ويل: زه شريح، مسلم او عبدالله لرم، ويي ويل: په دوی کي تر ټولو لوی څوک دی؟ ما ويل: شريح، هغه وفرمايل: ته ابو شريح يي". [صحيح حديث دی] زمونږ د رب – عزوجل- له نومونو څخه: الحكم او الحكيم (د مخلوقاتو مطلق حاكم، د لوی حكمت خاوند) دی، الله – سبحانه و تعالی- فرمايي: (لَا إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ)(نشته دي هيڅ لايق د عبادت مګر هم دی دی، چې ډير غالبه، ښه حكمت والا دی). [آل عمران سورت: ايت 6]، او هغه -سبحانه وتعالى- وفرمايل- : (أَلَا لَهُ الْحُكْمُ وَهُوَ أَسْرَعُ الْحَاسِبِينَ)(د حكم (او فيصلي كولو) ټول اختيار خاص د هغه دی، او هغه تر ټولو ژر حساب كوونكی دی) [الأنعام سورت: ايت 62].

«الحكيم دوه معناوي لري:

لومړی: هغه څوک چې ټول شيان يي محكم او مكمل كړي وي، او الله –تبارک و تعالى– حكيم دی؛ ځكه چې هغه په خپلو خبرو او كارونو كي تر ټولو ماهر او محكم دی؛ د هغه خبري او عمل ټول سم دي، اوچت كمال ته رسېدلي دي.

او په هغه كي مهارت شتون لري چې د حكمت هدف دی: دا دی چې هر ځيز يي په خپل ځای كي اينبی دی؛ او خپل مخلوق يي په غوره توګه اداره كړی، او خپل مخلوق يي په غوره توګه جوړ كړی، نو د هغه په اداره كولو او ارزونو كي هيڅ عيب نه راځي، او د هغه په كار كي هيڅ ډول كمواليي او نيمګړتيا نه پيدا كيږي، او د هغه په كار كي هيڅ ډول تيروتنه او خطا شتون نلري، او الله – تبارک و تعالى- رښتيا ويلي دي: (صُنْعَ اللَّهِ الَّذِي أَتْقَنَ كُلَّ شَيْءٍ) [(وګورئ) كاريګري د الله هغه چې هر شی يي محكم كړی دی]. [النمل سورت : ايت 88]. او لكه څنګه چې هغه خپل مخلوق مضبوط كړی د خپل كتاب –چې هغه قران كريم- دی ايتونه يي هم مضبوطي كړي دي؛ هغه –جل جلاله– فرمايلي دي: (فَيَنسَخُ اللَّهُ مَا يُلْقِي الشَّيْطَانُ ثُمَّ يُحْكِمُ اللَّهُ آيَاتِهِ ۗ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ)(نو الله هغه لرې كوي چې شيطان يي غورځوي، بيا الله خپل ايتونه مضبوطوي، او الله ښه عالم، ښه حكمت والا دی). [الحج سورت: ايت 52]، او خپل كتاب يي په حكمت لرونكي كتاب باندې وصف كړی: (تِلْكَ آيَاتُ الْكِتَابِ الْحَكِيمِ)(دغه د حكمت لرونكي كتاب ايتونه دي). [لقمان سورت: ايت 2].

د الحكيم دويمه معنا: دا ده چې هغه –تبارک و تعالى- د خپلو بندګانو په منځ كي قضاوت كوونكی او حاكم دی، نو الله -عزوجل- د خپلو بندګانو په منځ كي قاضي او حاكم دی، يعنې: هغه د خپلو بندګانو تر منځ قضاوت كوي، او د خپل قانون او شريعت له مخې د هغوی تر منځ فيصله كوي.

او ځان يي په پريكړي كولو سره ځانګړی كړی؛ نو د هيڅوا لپاره جواز نلري چې د هغه څه څخه سرغړونه وكړي، چې هغه د ځان لپاره ځانګړی كړی، ځكه چې الله - عزوجل - فرمايلي دي: (إِنِ الْحُكْمُ إِلَّا لِلَّهِ ۖ يَقُصُّ الْحَقَّ ۖ وَهُوَ خَيْرُ الْفَاصِلِينَ)(حكم (د فيصلي اختيار) يوازې له الله سره دی، هغه حق بيانوي او هغه دېر غوره فيصله كوونكی دی). [الأنعام سورت: ايت 57]، او الله -عز وجل- فرمايي-: (أَلَا لَهُ الْحُكْمُ وَهُوَ أَسْرَعُ الْحَاسِبِينَ)(د حكم (او فيصلي كولو) ټول اختيار خاص د هغه دی، او هغه تر ټولو ژر حساب كوونكی دی). [الأنعام سورت: ايت 62]". او الله د قاضي او حاكم په توګه غوره كول د هغه د كتاب او د هغه د رسول -صلى الله عليه وسلم- د سنتو په تحكيم سره كيږي هر كله چې اختلاف پيدا شي؛ الله فرمايي: (وَمَا اخْتَلَفْتُمْ فِيهِ مِن شَيْءٍ فَحُكْمُهُ إِلَى اللَّهِ)(او هر هغه شی چې تاسو په هغه كي اختلاف وكړئ، نو د هغه حكم (فيصله) الله ته ده). [الشورى سورت: ايت 10]. هغه يوازې الله –عزوجل- دی چې د خپلو بندګانو په منځ كي د قضاوت وړ دی؛ ځكه چې هغه د دوی رب، خالق او معبود دی. (أَفَغَيْرَ اللَّهِ أَبْتَغِي حَكَمًا وَهُوَ الَّذِي أَنزَلَ إِلَيْكُمُ الْكِتَابَ مُفَصَّلًا)(ايا نو زه له الله نه سِوا بل كوم حَكم (عادل قاضي) ولټوم، حال دا چې همغه دی چې تاسو ته يي كتاب نازل كړی دی، چې ښه تفصيل يي شوی دی). [الأنعام سورت: ايت 114]. او زمونږ رب تر ټولو ډېر ښه حكم او فيصله كونكی دی، ځكه هغه –تبارک و تعالى- په هر څه پوهيږي، او د هرې مسئلې لپاره مناسب حكم وركوي؛ الله – عزوجل- فرمايي: (وَاتَّبِعْ مَا يُوحَىٰ إِلَيْكَ وَاصْبِرْ حَتَّىٰ يَحْكُمَ اللَّهُ ۚ وَهُوَ خَيْرُ الْحَاكِمِينَ) (او ته متابعت كوه د هغه څه چې تا ته وحي كيږي او صبر كوه تر هغه پورې چې الله فيصله وكړي او هغه تر ټولو غوره فيصله كوونكی دی). [يونس سورت: ايت 109]. مؤمن تر هغه وخته مؤمن نه دی چې تر څو د الله -تعالى- شريعت ته غاړه كي نه ږدي، او په هغه كي چې هر څه راغلي وي ورته تسليم نشي، الله – تبارک و تعالى- وفرمايل: (فَلَا وَرَبِّكَ لَا يُؤْمِنُونَ حَتَّىٰ يُحَكِّمُوكَ فِيمَا شَجَرَ بَيْنَهُمْ ثُمَّ لَا يَجِدُوا فِي أَنفُسِهِمْ حَرَجًا مِّمَّا قَضَيْتَ وَيُسَلِّمُوا تَسْلِيمًا)(پس داسې نه ده، ستا پر رب مي دي قسم وي! دوی مومنان كېدی نشي تر هغه پورې چې دوی په خپل مينځ كي په پېښو جګړو كي تا فيصله كوونكی ومني، بيا په خپلو نفسونو كي ستا د كړې فيصلې په باره كي هيڅ تنګي ونه مومي او په ښو منلو سره يي ومني). [النساء سورت: ايت 65].

او هغه امت چې د اسلام دعوه كوي هغوی لره بريا نشته ترڅو چې د الله شريعت خپل قانون جوړ كړي.

د حكمت والا ذات جايزه ..

او چا ته چې حكمت وركړل شو، نو ډېر خير وركړل شوی دی، او الله له خپلو بندګانو څخه چا ته چې وغواړي حكمت وركوي. (وَلَقَدْ آتَيْنَا لُقْمَانَ الْحِكْمَةَ)(او يقيناً مونږ لقمان ته حكمت وركړی و). [لقمان سورت: ايت 12]، او ټولو پيغمبرانو ته حكمت وركړل شوی وو او هغه كي پر يو بل باندې برتری وركړی شوی وه. په صحيحينو كي راغلي: رسول الله -صلى الله عليه وسلم- وفرمايل: «كَانَتِ امْرَأَتَانِ مَعَهُمَا ابْنَاهُمَا، جَاءَ الذِّئْبُ فَذَهَبَ بِابْنِ إِحْدَاهُمَا، فَقَالَتْ لِصَاحِبَتِهَا: إِنَّمَا ذَهَبَ بِابْنِكِ، وَقَالَتِ الأُخْرَى: إِنَّمَا ذَهَبَ بِابْنِكِ."دوه ښځې وې چې هري يوې سره د هغې زوی هم و، ليوه راغی او د يوې زوی يې له ځان سره يوړ، نو يوې يې بلې ته ويېل: ليوه ستا زوی يې له ځانه سره يوړ، هغې بلې وويل ستا زوی يې يوړ.

فَتَحَاكَمَتَا إِلَى دَاوُدَ -عليه السلام- ؛ فَقَضَى بِهِ لِلْكُبْرَى، فَخَرَجَتَا عَلَى سُلَيْمَانَ ابْنِ دَاوُدَ -عليهما السلام- فَأَخْبَرَتَاهُ؛ فَقَالَ: ائْتُونِي بِالسِّكِّينِ أَشُقُّهُ بَيْنَهُمَا.نو هغوی دواړو د فيصلي لپاره داود -عليه السلام- ته ورغلل؛ نو هغه پرې د مشرې لپاره فيصله وكړه، نو هغوی دواړه سليمان بن داود -عليهما السلام- ته لاړل او كيسه يي بيانه كړه؛ هغه وويل: ماته يو چاقو راوړئ چې ستاسو تر منځ يي دوه توتي كړم.

فَقَالَتِ الصُّغْرَى: لاَ تَفْعَلْ -يَرْحَمُكَ اللهُ!- هُوَ ابْنُهَا؛ فَقَضَى بِهِ لِلصُّغْرَى».نو كشري وويل: داسې مه كوه -الله دي په تا رحم وكړي- هغه د هغې زوی دی؛ نو هغه كشري ښځې لپاره فيصله وكړه».

ډاډه اوسه!

او په ياد ولره: چې الله لوی حكمت لري؛ هغه پرته له حكمت څخه نه وركوي، او پرته له حكمت څخه نه منع كوي، او هغه څه چې الله يي ستا لپاره غوره كوي ستا له غوره كولو څخه ښه دی، (وَكَانَ بِالْمُؤْمِنِينَ رَحِيمًا) (او هغه په مومنانو ډېر رحم كوونكی دی). [الأحزاب سورت: ايت 43]. سفيان الثوري وويل: «د هغه منع كول وركړه ده؛ او دا ځكه چې هغه د بخل او كموالي له مخې نه منع كوي؛ بلكې د بنده خير ته په كتلو سره د خپل اختيار او ښه نظر له مخې يي له هغه څخه منع كوي». تاسو ممكن ته هغه څه وغواړي چې پايله يي د ستايلو نه وي، او ممكن هغه كي ستا مرګ وي! ابن مسعود -رضي الله عنه- فرمايي: «بنده به د تجارت او رهبری د تر لاسه كولو په لټه كي شي ترڅو چې هغه لاس ته راوړي، نو الله به ورته وګوري؛ او ملايكو ته به ووايي: دغه كار له هغه څخه لرې كړئ، ځكه چې كه دغه كار ورته اسانه كړم، نو هغه به اور ته داخل كړم؛ نو الله به هغه كار له هغه څخه لرې كړي، او هغه به په وړاند وينو پيل وكړي او وايي به چې: فلانی له ما څخه مخكې شو، فلاني له ما څخه يي واخيست، هغه نه وركول نه وو مګر د الله- عزوجل- فضل او احسان وو». له ځينو سلفو څخه روايت دي چې يو سړي د الله څخه د جهاد غوښتنه

کوله، په خوب کې يې يو اواز واورېد: "که ته جهاد وکړې، ته به ونيول شې، او که ته ونيول شې، ته به نصراني شې!". (وَاللَّهُ يَعْلَمُ وَأَنتُمْ لَا تَعْلَمُونَ)(او الله ښه پوهيږي او تاسو نه پوهيږئ). [البقرة سورت: ايت 216] .
هغه برکت والا دی، ځکه چې هغه الله جل جلاله دی ... هغه سخي، کريم او بښېر دی مثال يې نشي ورکول کېدلی
او هغه د خپل قضاوت په واسطه څه چې وغواړي پريکړه کوي ... زغمونکی ذات دی، او د هيڅ شي د تيريدلو څخه ويره نلري چې عجله وکړي

ځان وساته!

بيا هم ځان وساته د دي نه چې په الله باندې بد ګومانې وکړې کله چې حکمت له تا څخه پټ وي، او خپل ځان ته جهل منسوب کړه! ځکه چې عقلونه د هغه د حکمت په مطالعه کې نيمګړي دي، ملاپکې -الله ته د دوی نږدېوالي او د هغه د عظمت او ځواک په پوهيدو سره هم- ځمکې ته د ادم په راښکته کېدلو کې د هغه حکمت باندې پوهې نه شوی؛ نو هغوی وويل: (أَتَجْعَلُ فِيهَا مَن يُفْسِدُ فِيهَا وَيَسْفِكُ الدِّمَاءَ وَنَحْنُ نُسَبِّحُ بِحَمْدِكَ وَنُقَدِّسُ لَكَ ۖ قَالَ إِنِّي أَعْلَمُ مَا لَا تَعْلَمُونَ)(ايا ته په هغې کې داسې ځوک پيدا کوې چې په هغې کې به ورانی کوي او وينې به تويوي؟ حال دا چې مونږ ستا له ستاينو سره تسبيح وايو او ستا پاکوالی بيانوو، (الله) وويل: يقيناً زه پوهيږم پر هغه څه چې تاسو پرې نه پوهيږئ). [البقرة سورت: ايت 30].
له الله سره خاموش اوسه کله چې د هغه تقدير او عمل راشي؛ تر څو تا ته خپلې ډيرې مهربانی ښکاره کړي.
عمر -رضي الله عنه- وفرمايل: "که مونږ ته له غيب څخه پرده پورته شي، نو هيڅ به له مونږ څخه د ځان لپاره کوم شی نه وي غوره کړی مګر هغه چې الله تعالی ورته غوره کړی دی".
د حديبيې په سوله کې عمر -رضي الله عنه- رسول الله -صلى الله عليه وسلم- ته راغی؛ ويې ويېل: ای د الله رسوله ! ألسنا على حق وهم على باطل؟! آيا مونږ پر حق او هغوی پر باطل ندي؟!
قال: «بَلَى».هغه وويل: ولې نه.
قال: أليس قتلانا في الجنة وقتلاهم في النار؟!ويې ويل: آيا زمونږ مړي په جنت کې او د هغوی مړي په دوزخ کې ندي؟!
قال: «بَلَى».هغه وويل: ولې نه.
قال: ففيم نعطي الدنية في ديننا ونرجع ولما يحكم الله بيننا وبينهم؟!ويې ويل: نو ولې مونږ په خپل دين کې کمواليۍ راولو او بېرته وګرځو، او لا تراوسه الله زمونږ او د دوی ترمنځ فيصله نه ده کړې؟!
فقال:نو هغه وويل: «يَا ابْنَ الخَطَّابِ! إِنِّي رَسُولُ اللهِ، وَلَنْ يُضَيِّعَنِي اللهُ أَبَدًا»؛ فأنزل الله سورة (الفتح)، فعلم الناس أن الصلح: فتح."اې د خطاب زويه! زه د الله رسول يم او الله به هيڅکله ما ضايع نه کړي. بيا الله د الفتح سورت نازل کړ، بيا خلک پوه شول چې سوله: فتحه او بريا ده. [بخاري او مسلم روايت کړی]. قلمونه پورته شوي دي، او صحيفې وچې شوي دي، او پريکړه شوې ده، او اندازی ليکل شوي دي؛ (قُل لَّن يُصِيبَنَا إِلَّا مَا كَتَبَ اللَّهُ لَنَا هُوَ مَوْلَانَا ۚ وَعَلَى اللَّهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُؤْمِنُونَ) (ته (دوی ته) ووايه: مونږ ته به له سره مصيبت راونه راسيږي مګر هغه چې الله زمونږ لپاره ليکلی دی، همغه زمونږ کارساز دی او پس لازم ده چې مومنان خاص په الله باندې توکل وکړي). [التوبة سورت: ايت 51].
او الله له تولو رحم کوونکو څخه ډير رحم کوونکی دی، او هغه تر تولو ښه قضاوت کوونکی دی؛ د چټکې آرامۍ او خلاصون زيرې په تمه اوسه؛ له اوښکو وروسته موسکا ده، له وېرې وروسته آرامي ده، او له وېرې وروسته سکون دی، خو ته يوازې له الله څخه ووېرېږه.
آلوسي ويلي: "ځوک چې له الله –سبحانه و تعالی- څخه ووېرېږي، د هغه له زړه څخه به د حکمت چينې وبهېږي، او د هغه د تقوا له مخې به هغه ته دقيق رازونه راڅرګند شي". (وَاتَّقُوا اللَّهَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ) (او له الله نه ووېرېږئ، د دي لپاره چې تاسو کامياب شئ). [آل عمران سورت:130 و200 ايتونه].
اې د حکمت څښتنه! مونږ ته د خپل حکمت دروازې خلاصې کړه، او په هغه څه مو راضي کړه چې تا مونږ ته ويشلي دي؛ ته په هر څه پوه او د حکمت څښتن يې.

51

اللَّطِيفُ (په بارکيو پوه) ذات -جل جلاله-

مونږ د الله –جل و علا- د : (اللطيف -جلا جلاله-) له نوم سره تم کيږو؛ د هغه له رښاکانو څخه برخمن کيږو او د هغه له سيوري څخه برخمن کيږو:
هغه –سبحانه و تعالی- فرمايي: (إِنَّ رَبِّي لَطِيفٌ لِّمَا يَشَاءُ ۚ إِنَّهُ هُوَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ) (بېشکه زما رب باريك تدبير والا دی، د هغه (شي) لپاره چې اراده يې وکړي، بېشکه هغه، هم هغه، ښه عالم، ښه حکمت والا دی). [يوسف سورت: ايت 100]. او الله -سبحانه وتعالی- فرمايي- : (لَّا تُدْرِكُهُ الْأَبْصَارُ وَهُوَ يُدْرِكُ الْأَبْصَارَ ۖ وَهُوَ اللَّطِيفُ الْخَبِيرُ) (سترګې د هغه ادراك نشي کولی او هغه د سترګو ادراك کوي او هغه ډېر باريکبين، ښه خبردار دی). [الأنعام سورت: ايت 103].
او لطف په لغت کې: نيکی، ښه راغلاست، عزت، مهربانی او دقيقو کارونو باندې پوهې ته وايي.
هر کله چې عمل کې مهرباني او لطف کې ادراک يوځای شي، د اللَّطِيف (په بارکيو پوه) معنا بشپړيږي.
زمونږ رب – جل و علا– په بارکيو پوه دی؛ هغه ځوک چې له هغه څخه بل هيڅ ځوک لطيف او په باريکيو پوه ندی؛ خپلو بندګانو باندې مهربان دی؛ پر ګناه باندې سمدستي عذاب نه ورکوي، هغه څخه ځيز پټ نه پاتې کيږي؛ که هر څومره دقيق، باريک، او کوچنی وي.
او زمونږ رب –سبحانه و تعالی- هغه ذات چې پر خپلو بندګانو مهربان او هغوی باندې احسان کوونکی دی له هغه ځايه پر دوی مهربان دی چې دوی نه پوهيږي. (اللَّهُ لَطِيفٌ بِعِبَادِهِ يَرْزُقُ مَن يَشَاءُ) (الله په خپلو بنده ګانو ډېر مهربان دی، هغه روزي ورکوي چا ته چې وغواړي). [الشورى سورت: ايت 19]، او هغه؛ هغه ذات دی چې دوی ته يې له هغه ځايه څخه روزي چمتو کړي چې د هغوی تمه نه کيدله. او زمونږ رب – سبحانه وتعالی- هغه ذات دی، چې نه په حواسو سره راګيرېږي، او نه په سترګو ليدل کېږي: (لَّا تُدْرِكُهُ الْأَبْصَارُ وَهُوَ يُدْرِكُ الْأَبْصَارَ ۖ وَهُوَ اللَّطِيفُ الْخَبِيرُ)(سترګې د هغه ادراك نشي کولی او هغه د سترګو ادراك کوي او هغه ډېر باريکبين، ښه خبردار دی). [الأنعام سورت: ايت 103]. الله هغوی ته له بسنې څخه ډير ورکړ، او د هغوی د ځواک څخه يې په لږ ځيز مکلف کړل، او د هغوی لپاره يې په لنډ وخت کې خوښيو ته د رسيدلو اسانتياوي برابرې کړلې: (إِنَّ رَبِّي لَطِيفٌ لِّمَا يَشَاءُ)(بېشکه زما رب باريك تدبير والا دی، د هغه (شي) لپاره چې اراده يې وکړي). [يوسف سورت: ايت 100].
او هغه پر خپل بنده مهربانه دی ... او د هغه په وصف کې نرمي په دوه ډوله ده ... په خپلې پوهې سره د ځيزونو رازونه درک کوي ... او مهربانی د نيکيو په ځايونو کې
ترڅو تا ته خپل عزت او مهربانی ښکاره کړي ... او بنده له دې عالي شان کار څخه غافل دی

هغه په باركيو پوه دی:

ستا مهربان او په باركيو پوه رب – تبارک و تعالی-؛ تا ته خپل احسان په نرمی مهربانی سره دررسوي، او هغه ستا په حالت ستا څخه ښه پوه دی، او ستا څخه تا باندې ډير مهربان دی.

نو کله چې په باريکيو پوه ذات –جل و علا- وغواړي چې پر تا رحم وکړي؛ نو ستا نفس لره د ايمان رڼا درلېږی؛ نو ستا سينه به د هغې په رڼا سره ځليږي، د بد کاريو او فتنو څخه به نفرت کوي، د نافرمانيو څخه به ډډه کوي، (وَهُوَ اللَّطِيفُ الْخَبِيرُ) (او هغه ډېر باريکبين، ښه خبردار دی). [الأنعام سورت: ايت 103]. نو کله چې په باريکيو پوه ذات – جل و علا- وغواړي چې تا سره مرسته وکړي داسې ځيز باندې به امر وکړي چې معمولا دغه کار له اسبابو څخه نه وي؛ نو دا به ستا د بريا تر ټولو ستر لامل وګرځي؛ واقعا چې هغه: (اللَّطِيفُ الْخَبِيرُ) (ډېر باريکبين، ښه خبردار دی). [الأنعام سورت: ايت 103]. کله چې په باريکيو پوه ذات –جل و علا- غواړي چې تا ته شفا درکړي؛ ستا د شفا لپاره به يو عجيب سبب درولېږي، او شايد ترټولو ضعيف سبب وي؛ (اللَّطِيفُ الْخَبِيرُ) (او هغه ډېر باريکبين، ښه خبردار دی). [الأنعام سورت: ايت 103]. هرکله چې په باريکيو پوه ذات – تبارک و تعالی - غواړي چې تاسو ته روزي درکړي؛ کارونه به اسانه کړي چې ممکن ستا څخه پټ وي، مګر الله هغې باندې پوه دی، ممکن يو فقير انسان تا ته واستوي او ته هغه لپاره يو څه ورکړي، او هغه ستا لپاره دعا وکړي؛ نو د هغه دعا لپاره د اسمان دروازې پرانستل شي، او تا ته روزي در واستول شي، او هغه څه ترسره کيږي چې د هغه اراده وي، او ته د هغه درک نشي کولی؛ چې هغه : (اللَّطِيفُ الْخَبِيرُ) (او هغه ډېر باريکبين، ښه خبردار دی). [الأنعام سورت: ايت 103].

ايا د هغه د ملاقات شوق نه درځي؟!

که بنده پوه شي چې په باريکيو پوهه ذات د هغه لپاره څه تدبير نيسي؛ د هغه ملاقات لپاره به يې زړه اوبه شي.

په ځومره ناروغيو به اخته کيدلې نو هغه يې له تا څخه لرې کړی...!

ځومره مصيبتونه به ستا خوا ته راغلي وي او هغه به يې ستا څخه ګرځولي وي ...!

ځومره پورونه به يې پرې کړي وي...!

او ځومره غمونه به يې خلاص کړي وي...!

ستا د ځواک يا قوت په واسطه نه، مګر د هغه په مهربانی او سخاوت سره!

که خلک د پادشاهانو دروازې ټکوي؛ ته د لوی پادشاه دروازه وټکوه.

او که هغوی د امير دروازې ته ودرېږي؛ نو ته د مهربان الله دروازې ته ودرېږه.

او که ناروغي تا ته ورسېږي، او پور تا باندې بار شي، او غايب پسې غمجن شي، او ماشوم باندې وويريږي، او بې وزلي مو سترې کړي؛ نو په ياد ولره چې هغه : (اللَّطِيفُ الْخَبِيرُ) (ډېر باريکبين، ښه خبردار دی). [الأنعام سورت: ايت 103]. ځکه هغه هغه ځوک دی چې د خلاصون کيلياني ورسره دي، او خزاني يې ډکې دي، او شپه او ورځ د الله په لاس کې دي. (وَإِن مِّن شَيْءٍ إِلَّا عِندَنَا خَزَائِنُهُ) (او نشته هېڅ ځيز مګر زمونږ سره د هغه خزاني دي). [الحجر سورت: ايت 21].

خوښي له هغه سره ده، امنيت له هغه سره دی، راحت له هغه سره دی، قناعت له هغه سره ده، شفا له هغه سره ده، او د هغه په لاس کې د هر څه پادچاهي ده، او هغه پر هر څه واک لري.

نو ته د هيڅ څه انديښنه مه کوه کچيرې ته له الله –تبارک و تعالی- سره اوسې؛ که څه هم د دنيا کړاونه تا باندې زيات شي، نو پوهه شه چې دغه کړاونه به تا لوړ مقام ته ورسوي؛ لکه څرنګه يې چې يوسف -عليه السلام - ورساوه.

ستا له ژوند څخه که ځومره شيان پناه (ورک) شي او ته به فکر کوې چې هغه به ستا د خوښی لامل و، ډاډ ه اوسه چې الله هغه شيان له تا څخه لرې کړي دي مخکې لدې چې ستا د بدبختی لامل شي.

د خوښی چابې:

او که غواړې چې د مهربان الله – عزوجل- په ملتيا کې اوسې؛ نو د هغه په شريعت خوشحاله اوسه، د هغه په نعمت شکر وباسه، د هغه په پادشاهی کې فکر وکړه، د هغه په ياد کې خوشحاله اوسه، د هغه له ويناوو څخه خوند واخله، هغه د رب په توګه، او د هغه کتاب د لارښود په توګه، او د هغه پيغمبر د رسول په توګه ومنه.

د الله – تبارک و تعالی- ملتيا له سبب پرته نه راځي، او لاس ته نه راځي پرته له ستړيا څخه، نو په هغه وخت کې به ستا په زړه کې اُنس او صميميت پيدا شي، او ستا انديښنې به له منځه لاړې شي، د ژوند ستړياوي او د دنيا مصيبتونه به هيرې کړي.

په باريکيو پوه ذات لپاره تواضع وکړه!

زمونږ رب (په باريکيو پوه) مهرباني خوښوي، او له تاسره مينه کوي کچيرته له مخلوق سره په مهربانی او رحم چلند وکړي.

په صحيح حديث کې هغه -صلی الله عليه وسلم- فرمايلي: «أَلاَ أُخْبِرُكُمْ بِمَنْ يَحْرُمُ عَلَى النَّار -أَوْ بِمَنْ تَحْرُمُ عَلَيْهِ النَّارُ-: عَلَى كُلِّ قَرِيبٍ هَيِّنٍ سَهْلٍ»"ايا زه تاسو خبر نکړم چې ځوک په اور باندې حرام دی– او يا اور د چا لپاره حرام دی: پر هر نږدی، نرم، او اساني کوونکې باندې". [صحيح حديث دی. ترمذي روايت کړی].

هرکله مو چې د الله مهربانی ته اړتيا پيدا شوه ترڅو تاسو له هغه څه څخه روغ کړي چې تاسو ته يې زيان رسيدلی؛ نو الله ته خپل ضعف او کمزوري څرګنده کړه، او پر مسلمانانو مهربانه اوسه؛ په ځانګړي توګه ضعيفانو باندې.

اې زما الله، ته د احسان وړ يې ... او ستا لپاره سخاوت او لويه مهرباني ده ... اې زما الله، زما په زړه کې غمونه دي ... او زما حال باندې دوست نه خوشحاليږي

اې زما الله، زما لپاره بخښنه وکړه ځکه چې زه ... پر دروازو باندې متواضع او ذليل ولاړ يم

اې الله! پر مونږ رحم وکړه، مونږ لره ستا خوا ته نږدی والی په برخه کړه، ستا په اطاعت کولو باندې زمونږ سره مرسته وکړه، او مونږ ته ښه پايله راکړه.

الخَبِـــيرُ (خبرداره) ذات -جل جلاله-

نسائي په صحيح سند سره روايت کړی دی چې يو اعرابي رسول الله -صلی الله عليه وسلم- ته راغی؛ نو هغه پرې ايمان راوړ او د هغه متعابعت يې وکړ، بيا يې وويل: زه له تا سره هجرت کوم، نو رسول الله -صلی الله عليه و سلم- خپلو ځينو اصحابو ته د هغه په هکله سپارښتنه وکړه.

کله چې د خيبر غزا پای ته ورسيدله رسول الله -صلى الله عليه وسلم- اسيران ونيول، نو هغه يې تقسيم کړل او هغه ته يې هم تقسيم ورکړ، او هغه شا ساتله، نو هر کله چې اعرابي راغی نو هغوی اسير ورته وړاندې کړ، هغه وويل: دا څه شی دی؟ هغوی وويل: دا هغه برخه ده چې رسول الله -صلى الله عليه وسلم- تا ته وېشلې ده. نو هغه يې له ځانه سره واخيست او رسول الله -صلى الله عليه وسلم- ته يې راوړ؛ او ويې ويل: دا څه دي؟ هغه وويل: دا ستا برخه ده چې ما ستا لپاره تقسيم کړی دی، هغه وويل: ما ددې لپاره ستا متابعت نه وو کړی، مګر ما ددې لپاره ستا متابعت کړی وو چې دلته ولګيږم -او خپلې سترګې ته يې اشاره وکړه- او مړ شم، او جنت ته ننوځم.

نو رسول الله -صلى الله عليه وسلم- وفرمايل: «إِنْ تَصْدُقِ اللهَ يَصْدُقْكَ»، فلبثوا قليلًا، ثم نهضوا في قتال العدو، فأتي به النبي -صلى الله عليه وسلم- يحمل قد أصابه سهم حيث أشار.يدې معنا چې که ته له الله سره ريښتيا اوسې هغه به ستا خبره ريښتيا کړي، لږه موده وروسته د دښمن سره جګړې لپاره پاڅيدل، نو کس رسول الله –صلى الله عليه وسلم- ته راوړل شو او په هماغه ځای کې چې اشاره کړې وه يو غشی لګيدلی و.

نو رسول الله -صلى الله عليه وسلم- وفرمايل: «أَهُوَ هُوَ؟»، قالوا: نعم، قال: «صَدَقَ اللهَ فَصَدَقَهُ»، ثم كفنه النبي -صلى الله عليه وسلم- في جبة النبي -صلى الله عليه وسلم- ، ثم قدمه فصلى عليه، فكان فيما ظهر من صلاته:يدې معنا چې «ايا دا هماغه دی؟» هغوی وويل: «هو»، هغه وويل: «الله ته يې ريښتيا وويلې، نو هغه هم د هغه ريښتينولي قبوله کړه» بيا رسول الله -صلى الله عليه وسلم- په خپل چېن کې کفن ورکړ، او بيا يې هغه مخکې کيښود او د جنازې لمونځ يې ادا کړ، د هغه له دعاوو څخه دا څرګنده شوه: «اللَّهُمَّ هَذَا عَبْدُكَ خَرَجَ مُهَاجِرًا فِي سَبِيلِكَ فَقُتِلَ شَهِيدًا؛ أَنَا شَهِيدٌ عَلَى ذَلِكَ»."اې الله دغه بنده ستا په لاره کې مهاجر وتلی وو او شهيد مړ شو؛ او زه هغه باندې ګواه يم". د غږ عملونه د زړونو د عملونو تابع وي؛ د قيامت په ورځ ژغورنه د زړه د سلامتيا پر بنسټ وي؛ (يَوْمَ لَا يَنفَعُ مَالٌ وَلَا بَنُونَ (88) (په هغې ورځ چې نه به مال نفع رسوي او نه زامن. إِلَّا مَنْ أَتَى اللَّهَ بِقَلْبٍ سَلِيمٍ (89)) مګر هغه چا ته چې الله ته په ډېر سلامت زړه راغلی وي). [الشعراء سورت: ايتونه 88-89]. له پوهه او باخبر الله څخه پرته زړونو باندې څوک خبر ندي! الله – تبارک و تعالى- د خپل ځان په اړه فرمايي: (وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ) (او الله پر هغو عملونو چې تاسو يې کوئ؛ ښه خبردار دی). [البقرة سورت: ايت 234].

زمونږ رب د خپلو بندګانو په رازونو، او هغه څه چې د هغوی په زړونو کې پټ وي، له هغه څخه باطني خبرې پټې ندي، او د هغه په پادشاهی او کاينناتو کې هيڅ شی نه پېښيږي، او د ذرې په اندازه ځيز هم حرکت نه کوي او نه مستقر کيږي، او هيڅ نفس ته پريشاني او دارد نه پېښيږي مګر دا چې د هغو په اړه هغه لره معلومات شته.

هغه په ظاهرې، باطني، پټ او ښکاره، مکلفيتونو، ناممکنو، ممکنو، پورته او ښکته نړۍ، په تيرو، حاضرو او راتلونکو کارونو باندې پوه دی؛ او له هغه څخه هيڅ ځيز پټ نه دی.

هغه د ځيزونو د پايلو او د هغو د مصير په اړه خبر ورکوي او دا چې څه به پېښيږي، (الَّذِي خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ ثُمَّ اسْتَوَىٰ عَلَى الْعَرْشِ ۚ الرَّحْمَٰنُ فَاسْأَلْ بِهِ خَبِيرًا) (هغه (الله) چې اسمانونه او ځمکه، او هغه څه چې د دواړو په منځ کې دي، په شپږو ورځو کې پيدا کړي دي، بيا په عرش باندې برقرار شو، (دغه) رحمان دی، نو ته د ده په باره کې له ښه خبردار نه تپوس وکړه). [الفرقان سورت: ايت 59].

الله د ځيزونو په ښکاره وو باندې پوه دی، او د ځيزونو په باطن باندې باخبر دی.

په حقايقو او معناوو باندې باخبر دی ... پوهه دی، او دليل ويلو او موافقت کولو ته اړتيا نلري

احاطه کوونکی دی او هيڅ ځيز له هغه څخه نه خطا کيږي ... او هغه څه چې پټ دي له هغه څخه پټ نه دي

د احسان مقام:

څوک چې پوه شي چې الله د هغه په باطن باندې پوه دی، او هغه يې ويني؛ هغه له الله څخه حيا کوي چې هغه په داسې کار وويني چې د هغه نه خوښيږي، بيا خپل عمل سم او په اخلاص سره عبادت وکړي؛ تر څو چې هغه د احسان مقام ته ورسيږي؛ کوم چې په صحيح حديث کې راغلي دي: «أَنْ تَعْبُدَ اللهَ كَأَنَّكَ تَرَاهُ، فَإِنْ لَمْ تَكُنْ تَرَاهُ فَإِنَّهُ يَرَاكَ»«دا چې د الله داسې عبادت وکړې چې ګواکې ته هغه وينې، نو که ته هغه نشې ليدلی هغه به تا هرومرو وينې». [بخاري اومسلم روايت کړی]. ابو حاتم وويل: "په دنيا کې د انسان د طاعتونو قطب: د پټو کارونو اصلاح، او د ضمير د خرابولو پريښودل دي".

راز په زړه کې دی!

تاسو به يو ښه کار وګورئ چې دوه سړي يې کوي؛ له يوه څخه قبليږي او له بل څخه نه قبليږي! يو کس لمونځ کوي او قبليږي، او بل کس چې د ده تر څنګ لمونځ کوي، نو هغه به له خپل لمونځ څخه کټه نه پورته کوي پرته له هغه څه چې هغه له خپل لمونځ څخه پوهيدلی وي، هغه –صلى الله عليه وسم- وفرمايل: «إِنَّ الرَّجُلَ لَيُصَلِّي الصَّلَاةَ، وَلَعَلَّهُ لَا يَكْتُبُ لَهُ مِنهَا إِلَّا عُشْرُهَا، أَوْ تُسْعُهَا، أَوْ ثُمُنُهَا، أَوْ سُبُعُهَا، أَوْ سُدْسُهَا»؛ حتى أتى على العدد."په حقيقت کې يو سړی لمونځ کوي، او ممکن هغه ته د دې لمونځ لسمه، يا نهمه، يا اتمه، يا اوومه، او يا شپږمه برخه ثواب ورسيږي" تر هغه چې شميرې ته راغی. [صحيح حديث دی. ابن حبان روايت کړی]. او دا يو کس صدقه او خيرات ورکوي؛ او هغه الله قبلوي او د هغه لپاره به يې وده کوي -لکه څنګه چې مونږ خپل آس ته وده ورکوو- او بل کس به هم صدقه او خيرات ورکوي؛ نو الله به هغه بيرته وګرځوي او قبوله به يې نکړي، او حتى د هغه په وجه به عذاب ورکړي! (إِن تُبْدُوا الصَّدَقَاتِ فَنِعِمَّا هِيَ ۖ وَإِن تُخْفُوهَا وَتُؤْتُوهَا الْفُقَرَاءَ فَهُوَ خَيْرٌ لَّكُمْ ۚ وَيُكَفِّرُ عَنكُم مِّن سَيِّئَاتِكُمْ ۗ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ) (که تاسو خيراتونه په ښکاره وکړئ، نو دا يو ښه کار دی او که تاسو دا په پټه وکړئ او فقيرانو ته يې ورکړئ، نو دا ستاسو لپاره ډېر غوره دی او هغه (الله) به له تاسو نه ستاسو ځينې ګناهونه لرې کړي، او الله پر هغو (کارونو) چې تاسو يې کوئ ؛ ښه خبردار دی). [البقرة سورت: ايت 271]. هغه څوک چې د خلکو په مخ کې سترګې ښکته کوي او ځان ښودنه کوي ! بيا چې کله يوازې شي نو حرامو ته ګوري او حرام ځيزونه ترسره کوي؛ ايا له هغه، د هغه له زړه او له با خبر او ليدونکي ذات پرته بل څوک پرې خبر لري؟ (يَعْلَمُ خَائِنَةَ الْأَعْيُنِ وَمَا تُخْفِي الصُّدُورُ)[هغه د سترګو په خيانت پوهيږي او په هغو خبرو چې سينې يې پټوي (او رازونه وي)]. [غافر سورت: ايت 19].

د اطاعت او نافرمانی تر منځ د ژوند کولو يو خطر دا دی چې ته نه پوهيږي چې پايله (خاتمه) به په کوم وخت کې وي.

خلوت يا لوړوي يا ښکته کوي، نو څوک چې په يوازيتوب کې د الله تعظيم وکړي، خلک به د هغه په ښکاره کې تعظيم وکړي.

امام مالک -رحمه الله- فرمايي: "که څوک خوښوي چې زړه کې يې پراخي راشي، او د مرګ د سخت ځنکدن او د قيامت د ورځې له وحشتونو څخه وژغورل شي؛ نو د هغه د پټې عمل بايد له ښکاره څخه ډير وي". ابن رجب -رحمه الله- فرمايي: "ښه پايله نشي رامنځته کيدلی پرته له هغه چا څخه چې باطني ژوند يې ښه وي، ځکه چې د مرګ شيبه جعلي نه شي کيدلی، او يوازې هغه څه به را ښکاره شي چې زړه کې وي". او الله – سبحانه و تعالى- د خپل ځان په اړه فرمايي چې هغه له هر څه څخه باخبر دی، بلکه هغه –عزوجل- خپل نوم (الخبير) سره شل ځلي تړلی دی، چې هغه د انسان د هر فعل، عمل، او کړنې باندې پوه دی؛ ترڅو هغه تقوا ته وهڅوي؛ (اعْدِلُوا هُوَ أَقْرَبُ لِلتَّقْوَىٰ ۖ وَاتَّقُوا اللَّهَ ۚ إِنَّ اللَّهَ خَبِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ)(عدل کوئ، دا تقوا ته ډېر نژدې دی او له الله نه ووېرېږئ، بيشکه الله ښه خبر دی پر هغو کارونو چې تاسو يې کوئ). [المائدة سورت: ايت 8].

او هغه يې و هڅاوه ترڅو خپل باطني، او ظاهري کړنو ته وګوري، نو پدې نوم (الخبير) سره که د چا ايمان زيات شو؛ نو هغه پوهيږي چې د هغه په نړۍ کې څه تيريږي، او د هغه نړۍ: د هغه زړه، بدن، او هغه رازونه چې زړه هغه باندې يادیږي؛ له دوکې، خيانت او د شر پټولو څخه.
او الله- عزوجل - شکلونو ته نه ګوري، مګر زړونو او عملونو ته ګوري. (۞ أَفَلَا يَعْلَمُ إِذَا بُعْثِرَ مَا فِي الْقُبُورِ (9) (ايا نو دى نه پوهيږي کله چې هغه (مړي) راوښکل شي چې په قبرونو کې دي؟ وَحُصِّلَ مَا فِي الصُّدُورِ (10) او هغه څه راښکاره کړى شي چې په سينو کې دي. إِنَّ رَبَّهُم بِهِمْ يَوْمَئِذٍ لَّخَبِيرٌ (11)) بېشکه د دوى رب په دغې ورځ کې په دوى باندې يقيناً ښه خبردار دى). [العاديات سورت : ايتونه 9-11].

ملتيا:

او کله چې مؤمن بنده خپله برخه د الله له نوم (الخبير- جل وعلا -) څخه واخلي؛ نو هغه به د الله ملتيا او نږديوالى له ځانه سره ولري، او کله چې د هغه نږديوالى له ځانه سره ولري، نو هغه لوړوي او پاکوي يې، او نورو ته د نږدې کيدلو څخه يې مشغولوي، او په تلپاتې احتياط او پرله پسې وېره کې يې ساتي، او الله ورته په دنيا کې کفايت ورکوي، او دنيا ورته مجبور کيږي چې ورشي، او هغه به له خپلې کورنۍ سره يو ځاى کړي، او په هر هغه څه کې به برکت واچوي چې هغه ورته روزي ورکړي ده، او هغه لره خفګان، اندېښنه او شيطان لاره نشي موندلى؛ ځکه چې الله – تبارک و تعالى- وفرمايل: (وَمَن يَتَّقِ اللَّهَ يَجْعَل لَّهُ مَخْرَجًا) (او هغه څوك چې له الله نه ووېرېږي، (نو) هغه به د ده لپاره د وتلو څه ځاى پيدا کړي) [الطلاق سورت: ايت 2].
اې هغه ذاته چې هر څه چې په ضمير کې دي هغه وېنې او اوري ... ته چمتو کوونکى يې د هر هغه څېز چې تمه يې کېږي ... اې هغه ذاته چې د ټولو سختيو لپاره يوازې له هغه څخه د اميد تمه کېږي ... اې هغه ذاته چې د شکايت او ويرې په وخت کې هغه ته رجوع کېږي ... ما ته ستا لپاره زما له فقر نه پرته بله وسيله نشته ... نو تا ته په عاجزۍ سره خپله بې وزلي له منځه وړم.
ستا د دروازې د ټکولو پرته بله چاره نه لرم ... نو که زه بېرته وګرځول شوم، نو زه به بيا کومه دروازه وټکوم ... لرې خبره ده چې ستا د جلال او مقام څخه ګنهکار نا اميده شي ... نو ستا فضل او احسان ډير دى او ستا ورکړه پراخه ده.
اې الله! پر مونږ لطف وکړه، اې باخبر ذاته .. اې په رازونو او وجدانونو باندې پوه ذاته!

53

الحَلِيمُ (ډير تحمل والا) ذات -جل جلاله-

العز بن عبدالسلام -رحمه الله- فرمايي: «د الله – عزوجل- پېژندنه او د هغه د بنکلو نومونو او لوړو صفاتو پېژندل له غوره اعمالو څخه دي د عزت، ثمره لرونکو او اغيزمنو کارونو له پلوه».
مونږ د الله – عزوجل- له نومونو څخه يو نوم سره تم کيږو: او هغه الحليم - جل و علا- دى.
الله -سبحانه وتعالى- وفرمايل- : (وَاللَّهُ غَنِيٌّ حَلِيمٌ (او الله ډير بې پروا، ډير تحمل والا دى) [البقرة:263]، و (إِنَّهُ كَانَ حَلِيمًا غَفُورًا) (بېشکه هغه له ازله ډير تحمل والا، ډير بخښونکى دى) [الإسراء:44].
زمونږ رب – عزوجل – بخښونکى او صبر کوونکى دى، هغه څوک چې غوسه يې نه پاروي، د جاهل ناپوهي او د ګناهکارانو ګناه د هغه شان بنکته نه راولي، د خپلو بندګانو په شرک، کفر او د هغوى ډيرو ګناهونو باندې د عذاب ورکولو بېړه نلري.
له هغه څخه څوک ډير تحمل والا دى؟! مخلوق د هغه نافرماني کوي، او هغه د دوى څارنه کوي، دوى په خپلو بسترونو کې داسې ساتي لکه څنګه چې دوى د هغه هيڅ نافرماني نه وي کړي، او د دوى د ساتنې مسوليت اخلي ګواکې هغوى هيڅ ګناه نه وي کړي، هغه په ګناهکار مهرباني کوي، او مجرم باندې خپل فضل او احسان جاري ساتي.

هغه (حليم) ډېر تحمل والا ذات دى!

يو اړمن او بې وسه کس د هغه پر وړاندې ودرېږي پداسې حال کې چې هغه نافرمان او ګناهکار وي؛ نو الله د هغه بلنه قبلوي، او له هغه څخه يې وغواړي نو ورته يې ورکوي، (فَإِذَا رَكِبُوا فِي الْفُلْكِ دَعَوُا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ فَلَمَّا نَجَّاهُمْ إِلَى الْبَرِّ إِذَا هُمْ يُشْرِكُونَ)(نو کله چې دوى په کشتۍ کې سپاره شي (، نو) دوى الله بولي، په داسې حال کې چې خاص هغه لره دين خالص کوونکي وي، نوکله چې هغه (الله) دوى ته وچې ته نجات ورکړي (نو) ناڅاپه دوى (له الله سره) شريکان نيسي). [العنكبوت سورت: ايت 65].
له الله پرته بل معبود نشته! هغه د فضل خاوند دى او له هغه څخه د فضل تمه کيږي، هغه سخي دى او له هغه څخه د سخاوت تمه کيږي، هغه تحمل والا دى او له هغه څخه د زغم تمه کيږي.
او هغه تحمل والا دى، او خپل بنده ته ... د نافرمانۍ له امله په تلوار سره عذاب نه ورکوي تر څو توبه و باسي
او په "صحيحينو" کې له ابو موسى اشعري -رضي الله عنه- څخه روايت دى چې رسول الله -صلى الله عليه وسلم- وفرمايل: «مَا أَحَدٌ أَصْبَرَ عَلَى أَذًى يَسْمَعُهُ مِنَ اللهِ -تَعَالَى-؛ إِنَّهُمْ يَجْعَلُونَ لَهُ نِدًّا وَيَجْعَلُونَ لَهُ وَلَدًا، وَهُوَ -مَعَ ذَلِكَ- يَرْزُقُهُمْ، وَيُعَافِيهِمْ، وَيُعْطِيهِمْ!».«هيڅوک به د الله – تعالى- څخه ډير صبر والا نه وي کله چې هغه څيز واورى چې هغه ورباندې اذيت کيږي؛ دوى هغه لره مثل او زوى نيسي، او هغه –ددې با وجود- دوى ته روزي، شفا، او نور نعمتونه ورکوي!».

الله څومره تحمل والا دى!

زمونږ څومره تيروتنې الله پوښلي دي؟! په څومره ګناهونو مونږ نه يو نيول شوي؟! او څومره ګناهونه مو کړي دي؛ او هغه مونږ ته غږ کوي - او هغه زمونږ څخه بداى دى -: (۞ نَبِّئْ عِبَادِي أَنِّي أَنَا الْغَفُورُ الرَّحِيمُ)(ته زما بنده ګانو ته خبر ورکړه چې بېشکه زه، همدا زه ډېر بخښونکى، بې حده رحم کوونکى يم). [الحجر سورت: ايت 49]. نو پاکي ده تحمل والا ذات لره! پيدا کوي مګر د بل کس عبادت کيږي، روزي ورکوي مګر د بل کس څخه مننه کيږي، بندګانو لپاره د هغه خير راښکته کيږي او د دوى شر ورته پورته کيږي، هغه د نعمتونو په واسطه دوى ته ځان محبوبوي پداسې حال کې چې هغه له دوى څخه بداى دى، او دوى د هغه په نافرمانۍ سره د نفرت سبب ګرځي حال داچې دوى د هغه لپاره خورا بې وزله دي. (وَلَوْ يُؤَاخِذُ اللَّهُ النَّاسَ بِظُلْمِهِم مَّا تَرَكَ عَلَيْهَا مِن دَابَّةٍ وَلَٰكِن يُؤَخِّرُهُمْ إِلَىٰ أَجَلٍ مُّسَمًّى ۖ فَإِذَا جَاءَ أَجَلُهُمْ لَا يَسْتَأْخِرُونَ سَاعَةً ۖ وَلَا يَسْتَقْدِمُونَ) (او که چېرى الله خلق د ظلم په وجه نيولى (، نو) هغه به د دې (ځمکې) پر سر هيڅ خوځنده نه و پرېښى او لېکن هغه دوى تر مقررې نېټې وروسته کوي، نو کله چې د دوى نېټه راشي (بيا به نو) دوى يوه ګړۍ نه وروسته کېږي او نه مخکې کېږي). [النحل سورت: ايت 61].

پټه خبره!

د هغه – تبارک و تعالی- له غضب څخه باید ځان وساتو؛ ځکه چې زغم کوونکی که په غوسه شي، هیڅ شی د هغه د غصې مخه نه شي نیولی، او د هغه –سبحانه و تعالی- زغم د هغه د خواک او وړتیا څخه وي، او زغم کوونکی الله نه په غصه کیږي مګر په هغه چا چې د رحمت مستحق نه وي، او د هغه لپاره زغم کول مناسب نه وي هغه هم وروسته لدې چې مهلت او فرصت وکړي.
هغه – تبارک و تعالی - وفرمایل: (فَلَمَّا آسَفُونَا انتَقَمْنَا مِنْهُمْ فَأَغْرَقْنَاهُمْ أَجْمَعِينَ) (نو کله چې دوی مونږ خفه کړو (،نو) مونږ له دوی نه انتقام واخیست، پس مونږه دوی ټول غرق کړل). [الزخرف سورت: ایت 55]. الله به کافرانو باندې رحم وکړي او روزي به ورکړي، او په دنیا کې به عذاب نه ورکوي؛ خو هغه – سبحانه و تعالی- یې په اخرت کې له هغوی څخه نه سپموي، او نه به یې بخښي؛ بلکې ملایکې به هغوی اور ته دننه کوي؛ د دوی لپاره به هیڅ عذر او زاړی ونه منل شي، او نه به د دوی څخه عذاب سپک شي، (فَوَرَبِّكَ لَنَحْشُرَنَّهُمْ وَالشَّيَاطِينَ ثُمَّ لَنُحْضِرَنَّهُمْ حَوْلَ جَهَنَّمَ جِثِيًّا (68)(نو قسم دی ستا په رب چې مونږ به خامخا ضرور دوی او شیطانان ټول راجمع کړو، بیا به مونږ دوی خامخا ضرور د دوزخ چاپیره په ګونډو پراته راحاضر کړو. ثُمَّ لَنَنزِعَنَّ مِن كُلِّ شِيعَةٍ أَيُّهُمْ أَشَدُّ عَلَى الرَّحْمَٰنِ عِتِيًّا (69)) بیا به خامخا ضرور مونږ له هري ډلې نه راوباسو هر هغه څوك چې د سرکشۍ په لحاظ په رحمٰن باندې ډېر سخت دی) [مریم سورت: ایت 68-69]، (يَسْتَعْجِلُونَكَ بِالْعَذَابِ وَإِنَّ جَهَنَّمَ لَمُحِيطَةٌ بِالْكَافِرِينَ) (او دوی د عذاب په راتلو سره په تا تلوار کوي، حال دا چې جهنّم خو کافرانو لره خامخا راګیروونکی دی). [العنکبوت سورت: ایت 54].

د اطاعت خوږوالی!

او بنده د دې سپېڅلي صفت په خپلولو سره هلې ځلې کوي؛ او هغه د: (زغم لرلو) صفت دی، او هغه –تبارک و تعالی-: (زغم کوونکی) دی او په خپلو بندګانو کې یې زغم کوونکي خوښیږي، سخاوت کوي او سخاوت کوونکي یې خوښیږي.
خبردار اوسې چې د یو کس زغم تر ټولو لوړه فیصدي ده ... چې د هغه د اوچت مقام په واسطه د کریم ذات سره افتخار لاسته راوړي
نو ای ربه ما ته زغم راوبخښه ځکه چې زه ... فکر کوم چې له زغم کولو څخه به حلیم کس پښېمانه نه شي
او الله – تبارک و تعالی- د خپل پیغمبر ابراهیم الخلیل -علیه السلام- ستاینه وکړه او ویې فرمایل: (إِنَّ إِبْرَاهِيمَ لَحَلِيمٌ أَوَّاهٌ مُّنِيبٌ) (بېشکه ابراهیم یقیناً ډېر حلم والا، ډېر نرم زړی (او الله ته) رجوع کوونکی و). [هود سورت: ایت 75]، دا د اسماعیل -علیه السلام- له ځانګړنو څخه دی: (فَبَشَّرْنَاهُ بِغُلَامٍ حَلِيمٍ) (نو مونږ ده ته د ډېر حلم والا هلك زېرى ورکړ). [الصافات سورت: ایت 101].
او زمونږ پیغمبر - صلی الله علیه وسلم- د دې اخلاقو څخه لویه برخه درلوده.
په صحیحینو کې له انس -رضي الله عنه- څخه روایت دی چې هغه وفرمایل: زه له رسول الله -صلی الله علیه وسلم- سره وم او د هغه پر غاړه نجرانی چپنه وه چې کلکه غاړه یې درلوده، یو اعرابي راغی؛ نو هغه یې کلک را کښ کړ، نو ما د رسول الله -صلی الله علیه وسلم- غاړې ته وکتل چې د چپنې غاړې په کې نښه کړې وه، بیا یې وویل: ای محمده! د الله هغه مال چې له تاسره دی امر وکړه چې له هغه ما ته راکړل شي، نو هغه ورته مخ کړ او ویې خندل، بیا یې هغه ته د ورکولو امر وکړ.
رسول الله -صلی الله علیه وسلم- د اشج بن عبدالقیس -رضي الله عنه- ستاینه وکړه او ویې فرمایل: «إِنَّ فِيكَ لَخَصْلَتَيْنِ يُحِبُّهُمَا اللهُ: الحِلْمُ، وَالأَنَاةُ»"تا کې دوه ځانګړتیاوې دي چې الله یې خوښوي: نرمي، او زغم". [د مسلم روایت].
له میمون بن مهران څخه روایت دی: «چې یوه ورځ د هغه وینځه له یوې کاسې سره چې په هغې کې ګرمه شوربا وه راغله، او هغه سره مېلمانه وو، نو د هغې پښه وښویدله؛ او شوربا هغه باندې توی شوه، نو میمون غوښتل چې هغه ووهي، نو وینځې وویل: ای زما مالکه! د الله – تبارک و تعالی- کلام وکاروه: (وَالْكَاظِمِينَ الْغَيْظَ) (یعنې چې غصې لره زغمونکي وي) هغه ورته وویل: و مې کړ، هغې وویل: هغه څه وکړه چې له هغې وروسته راځي: (وَالْعَافِينَ عَنِ النَّاسِ) (یعنې خلقو ته معافي کوونکي وي) وېې ویل: ما بخښلې یې، وینځې وویل: (وَاللَّهُ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ) (یعنې الله نېکي کوونکي خوښوي) [آل عمران:134]، ویې ویل: ما له تا سره احسان وکړ، ته د الله تبارک و تعالی- په خاطر آزاده یې».
ابو حاتم – رحمه الله- وفرمایل: کله چې یو عاقل په قهر او غصه شي نو په کار ده چې: د ده په وړاندې د الله زغم رایاد کړي، کله چې هغه د الله د نافرمانیو سرغړونو او د هغه له حرمتونو سرغړوني کوي، بیا یې هم په وړاندې له زغم څخه کار اخلي، او د هغه غصه هغه دې ته نه اړ باسي چې د ګناهونو لاملونو ته مخه کړي.

په پای کې..

که تاسو ته مصیبت یا بدبختي راشي؛ نو الله ته دعا وکړئ او د (حلیم) نوم په دعا کې یاد کړئ؛ رسول الله -صلی الله علیه وسلم- به په سختیو کې دا دعا ویله: «لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ العَظِيمُ الحَلِيمُ، لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ رَبُّ العَرْشِ العَظِيمِ، لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ رَبُّ السَّمَاوَاتِ وَرَبُّ الأَرْضِ، وَرَبُّ العَرْشِ الكَرِيمِ» "له الله پرته بل معبود نشته، لوی او زغم والا دی، له الله پرته بل معبود نشته، د لوی عرش څښتن دی، له الله پرته بل معبود نشته، د اسمانونو او ځمکې او عرش څښتن دی". [بخاري او مسلم روایت کړی].
ای الله! لکه څنګه چې ته د خپلو بندګانو په وړاندې له زغمه کار اخلې، نو خپل زغم زمونږ لپاره په دواړو جهانونو کې د خوښۍ سبب وګرځوه.

الـرَّؤُوْفُ (ډېر شفقت کوونکی) ذات -جل جلاله-

په صحیحینو کې له رسول الله -صلی الله علیه وسلم- څخه راغلي دي چې فرمایي: «أَسْرَفَ رَجُلٌ عَلَى نَفْسِهِ، فَلَمَّا حَضَرَهُ المَوْتُ أَوْصَى بَنِيهِ؛ فَقَالَ: إِذَا أَنَا مِتُّ فَأَحْرِقُونِي، ثُمَّ اسْحَقُونِي، ثُمَّ اذْرُونِي فِي الرِّيحِ فِي البَحْرِ، فَوَاللهِ! لَئِنْ قَدَرَ عَلَيَّ رَبِّي لَيُعَذِّبَنِّي عَذَابًا مَا عَذَّبَهُ أَحَدًا."یو سړي خپل ځان سره زیاتې کړی و، او کله چې مرګ ورته راغی، نو خپلو زامنو ته یې امر وکړ؛ ویې ویل: کله چې زه مړ شوم، ما وسوځوئ، بیا مې میده او خاوري کړئ، بیا مې باد ته په سمندر کې وغورځوئ، قسم په الله! که زما رب ما وممي ما ته به داسې عذاب راکړي چې هیڅ چا ته به یې نه وي ورکړی.
نو هغوی هماغسې وکړل، هغه ځمکې ته وویل: څه دي چې اخستي دي هغه بېرته راکړه، تر دي چې هغه کس بېرته په خپلو پښو ودرید، نو هغه ته یې وویل: ته څه مجبور کړي چې دا کار وکړې؟ هغه وویل: ای ربه ستا له ویرې -یا به ووایي: ستا له ډاره- نو هغه ته یې په دې وجه بخښنه وکړه».
او زمونږ رب - عزوجل - د خپل ځان ستاینه وکړه او هغه – سبحانه و تعالی- خپلو بندګانو ته د دې په ویلو سره زیرى ورکړ: (إِنَّ رَبَّكُمْ لَرَءُوفٌ رَّحِيمٌ) (بېشکه ستاسو رب یقیناً ډېر نرمي کوونکی، بې حده مهربان دی). [النحل سورت: ایت 7].
الرأفة: شدید او بشپړ رحمت ته وایي.

او هغه په هر لحاظ غوره دی، هغه – تبارک و تعالی- وفرمایل: (إِنَّ اللَّهَ بِالنَّاسِ لَرَءُوفٌ رَّحِيمٌ) (بېشکه ستاسو رب یقیناً ډېر نرمي کوونکی، بې حده مهربان دی). [البقرة سورت: ایت 143].
او زمونږ رب – عزوجل- هغه ذات دی چې انسان یې پیدا کړ، د هغه ساتنه یې وکړه، په هغه یې رحم وکړ، د هغه سره یې احسان وکړ، ټول کاینات یې د هغه تابع کړل، د هغه څخه یې بدي لرې کړه، او خیر یې ورته نږدی کړ؛ دا د هغه د مهربانۍ او سخاوت څخه دي.
بلکه د هغه – عزوجل- د مهربانۍ څخه دا دي چې هغه د اطاعت کوونکو اطاعت قبلوي، که هر څومره کوچنی وي، او د هغه چا ایمان ساتي چې په هغه یې ایمان راوړی وي او له لاسه یې ورنکړي، او دا د هغه –سبحانه و تعالی- له احسان څخه دي چې له خپلو اولیاوو سره یې کوي : (وَمَا كَانَ اللَّهُ لِيُضِيعَ إِيمَانَكُمْ ۚ إِنَّ اللَّهَ بِالنَّاسِ لَرَءُوفٌ رَّحِيمٌ)(او الله کله هم داسې نه دی چې ستاسو ایمان (لمونځونه) ضایع کړي، یقیناً الله پر خلقو باندې خامخا ډېر نرمي کوونکی، بې حده رحم کوونکی دی). [البقرة سورت: ایت 143].

بشپړې نښانې:

او د هغه د مهربانۍ له عظمت څخه: دا دي چې خپلو بندګانو ته یې خبرداری ورکړ، هغوی یې وهڅول او ویې ویرول، وعده یې ورکړه او اخطار یې ورکړ، د مهربانۍ له مخې، د هغوی د صلاح او د مصلحتونو په پام کې نیولو سره، (وَيُحَذِّرُكُمُ اللَّهُ نَفْسَهُ ۗ وَاللَّهُ رَءُوفٌ بِالْعِبَادِ)(او الله کله همداسې ندی چې ستاسو ایمان (لمونځونه) ضایع کړي، یقیناً الله پر خلقو باندې خامخا ډېر نرمي کوونکی، بې حده رحم کوونکی دی). [آل عمران سورت: ایت 30]. د هغه د مهربانۍ له نښو څخه دا هم دی چې په خپل رسول باندې یې کتاب نازل کړ تر څو خلک له تیارو څخه رڼا ته راوباسي، هغه – عزوجل- فرمایي: (هُوَ الَّذِي يُنَزِّلُ عَلَىٰ عَبْدِهِ آيَاتٍ بَيِّنَاتٍ لِّيُخْرِجَكُم مِّنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ ۚ وَإِنَّ اللَّهَ بِكُمْ لَرَءُوفٌ رَّحِيمٌ) (دی همغه ذات دی چې په خپل بنده باندې څرګندې نښې (دلیلونه) نازلوي، د دې لپاره چې دغه (الله) تاسو له تیارو نه رڼا ته وباسي او بېشکه الله پر تاسو باندې یقیناً ډېر نرمي کوونکی، بې حده رحم کوونکی دی). [الحدید سورت: ایت 9]. د هغه د مهربانۍ له دلایلو څخه دا دی: چې هغه زمونږ لپاره د انتقال وسایل تابع کړي دي؛ لکه په یخوانیو زمانو کې آسونه، کچرۍ او خره، او په اوسنۍ زمانه کې موټر، الوتکې، ریل ګاډي او داسې نور، الله – سبحانه و تعالی- فرمایي: (وَتَحْمِلُ أَثْقَالَكُمْ إِلَىٰ بَلَدٍ لَّمْ تَكُونُوا بَالِغِيهِ إِلَّا بِشِقِّ الْأَنفُسِ ۚ إِنَّ رَبَّكُمْ لَرَءُوفٌ رَّحِيمٌ) (او دوی ستاسو درانه بارونه پورته کوي هغه ښار ته چې تاسو هغه ته رسېدونکي نه وئ مګر د ځانونو په مشقت سره، بېشکه ستاسو رب یقیناً ډېر نرمي کوونکی، بې حده مهربان دی). [النحل سورت: ایت 7]. او د هغه د عظمت له مهربانۍ څخه: دا دي چې هغه څه چې د دوی د ژوند او د دوی د مالونو څخه یې اخیستي دي یوازې د هغه خالص ملکیت دی، نو هغه –تبارک و تعالی- د دوی څخه خپل ملکیت په بې شمیره قیمت اخلي، هغه – تبارک وتعالی- فرمایلي: (وَمِنَ النَّاسِ مَن يَشْرِي نَفْسَهُ ابْتِغَاءَ مَرْضَاتِ اللَّهِ ۗ وَاللَّهُ رَءُوفٌ بِالْعِبَادِ) (او بعضي له خلقو نه هغه څوک دي چې د الله د رضا لټولو لپاره ځان خرڅوي، او الله په بنده ګانو باندې ډېر نرمي کوونکی دی). [البقرة سورت: ایت 207]. او د هغه د مهربانۍ له عظمت څخه: دا چې هغه د خپلو اولیاوو دعا ته قبلوي، هغه –عزوجل- فرمایلي: (وَالَّذِينَ جَاءُوا مِن بَعْدِهِمْ يَقُولُونَ رَبَّنَا اغْفِرْ لَنَا وَلِإِخْوَانِنَا الَّذِينَ سَبَقُونَا بِالْإِيمَانِ وَلَا تَجْعَلْ فِي قُلُوبِنَا غِلًّا لِّلَّذِينَ آمَنُوا رَبَّنَا إِنَّكَ رَءُوفٌ رَّحِيمٌ)(او د هغو کسانو لپاره دي چې له دوی (هجرت کوونکو او انصارو) نه وروسته راغلي دي؛ دوی وایي: ای زمونږه ربه: ته مونږ ته مغفرت وکړه او زمونږ هغو وروڼو ته چې زمونږ نه یې په ایمان سره سبقت (او ړومبی والی) یې کړی دی او ته زمونږ په زړونو کې د هغو کسانو لپاره هېڅ بغض (او کینه) مه پیدا کوه چې ایمان یې راوړی دی ای زمونږه ربه! بېشکه ته ډېر نرمي کوونکی، بې حده رحم کوونکی یې). [الحشر سورت: ایت 10]. او د هغه د رحم له عظمت څخه: دا دي چې هغه حدود ټاکلي چې د هغه حدونو مخه نیسي چې د تقوا مخه نیسي، ځکه چې رحمت پر رحمت شوي کس باندې راځي؛ ځکه چې دا تر ټولو نرم او تر ټولو غوره رحمت دی، الله – عزوجل- فرمایي: (وَلَوْلَا فَضْلُ اللَّهِ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَتُهُ وَأَنَّ اللَّهَ رَءُوفٌ رَّحِيمٌ) (او که پر تاسو باندې د الله فضل او د هغه رحمت نه وي او دا چې بېشکه الله ډېر نرمي کوونکی، بې حده رحم کوونکی دی). [النور سورت: ایت 20]. د هغه د رحمت له نښو څخه: کفارو او ګناهکارانو لپاره مهلت ورکول دي چې دوی ته په ناڅاپه ډول عذاب ورکړي، په داسې حال کې چې دوی نه پوهیږي، بلکې هغوی ته مهلت ورکوي، شفا ورکوي، او روزي ورکوي، هغه –تبارک و تعالی- وفرمایل: (أَوْ يَأْخُذَهُمْ عَلَىٰ تَخَوُّفٍ فَإِنَّ رَبَّكُمْ لَرَءُوفٌ رَّحِيمٌ) (یا دوی په وېره ونیسي، پس یقیناً ستاسو رب خامخا ډېر نرمي کوونکی، بې حده مهربان دی). [النحل سورت: ایت 47]. (السَّمَاءَ أَن تَقَعَ عَلَى الْأَرْضِ إِلَّا بِإِذْنِهِ ۚ إِنَّ اللَّهَ بِالنَّاسِ لَرَءُوفٌ رَّحِيمٌ)او د هغه د مهربانۍ له دلایلو څخه دا دي چې هغه (اسمان ساتي له دې نه چې په ځمکه راولوېږي مګر (خو) د هغه په حکم سره، بېشکه الله په خلقو باندې خامخا ډېر نرمي کوونکی، مهربان دی). [الحج سورت: ایت 65].

پیغام ..

هر هغه چا ته چې په فقر کې راګیر وي، په کراوونو کې ډوب وي، د هغه څیره بدله شوې وي، او زړه یې مات شوی وي.
هغه چا ته چې پور ورباندې بار وي، فکر یې حیران وي، ذهن یې ګډوډ وي، او داسې فکر وکړي چې دنیا هغه باندې تنګه شوې ده.
هغه چا ته چې دردونو کړولی او ستړی کړی وي، او ډاکټرانو د بې وسۍ ځواب ورکړی وي، او دروازه یې پر مخ تړلی وي.
هغه چا ته چې اندېښمن وي، په غم کې ډوب وي، او دنیا ورته شا کړې وي؛ دنیا د ټولې پراخې سره پرې راتنګه شوې وي.
هغه چا ته چې زوی یې ورڅخه لرې شوی وي، محبوب یې مسافر شوی وي، او ملګری یې تللی وي، له ځان څخه تنګ وي، روح یې تنګ شوی وي؛ زړه یې ولرزیږي؛ ګل ازغی وګرځي، او ښکلې نړۍ غمجنه او مړاوی شي..
نو د هغه –عزوجل- وینا په یاد ولره چې فرمایي: إِنَّ رَبَّكُمْ لَرَءُوفٌ رَّحِيمٌ) (بېشکه ستاسو رب یقیناً ډېر نرمي کوونکی، بې حده مهربان دی) [النحل سورت: ایت 7]، او دا تکرار کړه: (وَاللَّهُ رَءُوفٌ بِالْعِبَادِ) (او الله په بنده ګانو باندې ډېر نرمي کوونکی دی) [البقرة سورت: ایت 207]، او غږ وکړه: ای رؤف ذاته! زما په حال رحم وکړه، زما په ضعف رحم وکړه، زما پریشانۍ او بدی لرې کړه.
ابن القیم وویل: "او الله – سبحانه وتعالی- خپل بنده ازمایي، ترڅو د هغه شکایتونه، عاجزي او دعاګاني واوري". (قَالَ إِنَّمَا أَشْكُو بَثِّي وَحُزْنِي إِلَى اللَّهِ) (هغه وویل: بېشکه همدا خبره ده چې زه د خپلې پرېشانۍ او غم فریاد الله ته کوم). [یوسف سورت: ایت 86]. او دلته؛ د آرامۍ او خلاصون لپاره انتظار وباسه؛ الله – عزوجل- فرمایلي: (أَمَّن يُجِيبُ الْمُضْطَرَّ إِذَا دَعَاهُ وَيَكْشِفُ السُّوءَ وَيَجْعَلُكُمْ خُلَفَاءَ الْأَرْضِ ۗ أَإِلَٰهٌ مَّعَ اللَّهِ ۚ قَلِيلًا مَّا تَذَكَّرُونَ) (بلکې هغه ذات (غوره دی) چې د مجبور (او عاجز) سوال قبلوي، کله چې دغه (الله) وبلي او هغه تکلیف (او سختي) لرې کوي او تاسو د ځمکې خلیفه ګان جوړوي، ایا له الله سره بل معبود شته؟ تاسو ډېر لږ شانته نصیحت قبلوئ). [النمل سورت: ایت 62].
هغه –سبحانه و تعالی- رؤوف او مهربان دی، نو هغه څومره لوی شان او لوړ مقام والا دی! او خپل مخلوق ته نږدې دی! او پر خپلو بندګانو رحم کوونکی دی!
که تا چیرته ولیدل چې رسۍ ټینګیږي؛ نو پوه شه چې هغه به پرې کیږي، او که چیرته تیاره زیاته شي؛ نو د نږدی سهار د زیږی څرګندونه کوي.
له رؤوف او مهربان رب –جل و علا- څخه مه ستړی کیږه، د یو حال او وضعیت دوام ناشونی دی، او غوره عبادت: د خلاصون لپاره انتظار دی، او ورځې بدلیږي، زمانه بدلیږي، او شپو کې دننه رازونه دي، او غیب پټ دي، او الرؤوف ذات فرمایلي: (كُلَّ يَوْمٍ هُوَ فِي شَأْنٍ) (هر وخت هغه په

يوكار كي دى). [الرحمن سورت: ايت 29]، او هغه -جل وعلا- وفرمايل- : (لَعَلَّ اللَّهَ يُحْدِثُ بَعْدَ ذَٰلِكَ أَمْرًا) (كېدى شي چې الله له دغه نه وروسته كوم (بڼه) كار پيدا كړي). [الطلاق سورت: ايت 1]، او الله -سبحانه وتعالى- فرمايلي- : (فَإِنَّ مَعَ الْعُسْرِ يُسْرًا (5) (نو بېشكه له سختى سره اساني شته. إِنَّ مَعَ الْعُسْرِ يُسْرًا (6)) بېشكه له سختى سره اساني شته). [الشرح سورت: ايتونه 5-6].

زړونو سجده وكړه..

الله – سبحانه و تعالى- خپل رسول -صلى الله عليه وسلم- په دې صفت سره ياد كړى دى چې فرمايلي دي: (لَقَدْ جَاءَكُمْ رَسُولٌ مِّنْ أَنفُسِكُمْ عَزِيزٌ عَلَيْهِ مَا عَنِتُّمْ حَرِيصٌ عَلَيْكُم بِالْمُؤْمِنِينَ رَءُوفٌ رَّحِيمٌ) (يقيناً يقيناً تاسو ته له هم ستاسو له جنسه نه رسول راغلى دى، هغه څه چې تاسو په تكليف كې اچوي؛ پر ده ډېر سخت (او درانه) دي، ستاسو (د هدايت) لپاره پر تاسو باندى ډېر حرصناک دى، په مومنانو باندې ډېر نرمي كوونكى، ډېر مهربان دى). [التوبة سورت: ايت 128]، يعنې: هغه پر مؤمنانو ډېر مهربان او رحم كوونكى دى، حتا د هغوى د مور او پلار څخه ډېر مهربان دى.

له همدې كبله؛ د هغه حق پر مخلوق باندې په ټولو حقونو لومړيتوب لري، او ټول مكلفيت لري چې پر هغه ايمان راوړي، د هغه تعظيم، عزت او احترام وكړي.

رسول الله -صلى الله عليه وسلم- په ټوله شپه په دې ايت سره لمونځ كاوه: (إِن تُعَذِّبْهُمْ فَإِنَّهُمْ عِبَادُكَ ۖ وَإِن تَغْفِرْ لَهُمْ فَإِنَّكَ أَنتَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ) (كه چېرې ته دوى ته عذاب وركوې، نو يقيناً دوى ستا بنده ګان دي او كه چېرې ته دوى ته بخښنه كوې، نو بېشكه هم ته ډېر غالب، ښه حكمت والا يې). [المائدة سورت: ايت 118]، نو د هغه رب –عزوجل- چې الرؤوف ذات دى ورته وويل چې مورِ به تا په خپل امت باندې راضي كړو.

او مؤمن په خپل ځان رحم كوي، او هغه د نجات لارو ته رسوي، او د هلاكت له لارو څخه يې ساتي، او همدا ډول هغه د نورو په اړه همدا فكر وي.

ابن رجب -رحمه الله- فرمايي: "څوک چې د الله د بندګانو سره سخي وي، الله به ورسره د خپل عطا او فضل سره سخاوت وكړي، او بدله د كار له جنس څخه وي".

الهى! ته زما حالت، زما فقر، او بې وزلي ګورې
او ته زما پټې خبرې اورې
الهى! ستا د بخښني خوند ما باندې وځكه هغه ورځ چې
نه اولاد او نه مال ګټه رسولى شي
اې الله مورِ له تا څخه غوښتنه كوو، اې رؤوف ذاته! چې مونږ خپل جنت ته داخل كړي، او له خپل اوره مو وساتي.

55

الـوَدُوْدُ (ډېر محبت كوونكى) ذات -جل جلاله-

او كله چې مونږ په داسې يو مجلس كې ناست وو، چې شبنم پرې راورېده
په يو ښكلى باغ او ځايناستي كې
مورِ لره د ځاې ښكلا را څرګنده شوه
او مورِ هيله وكړه، او ته زمورِ هيله وګرځيدې
زمونږ ډېر محبت كوونكى رب –سبحانه و تعالى-؛ د فرمانبردارانو دوست، د تښتيدونكو پټنځاى، د پناه وړونكو لپاره پناه ځاى، او د ويريدونكو لپاره د امنيت ځاى.

د توبه كوونكو او پاكې خوښونكو لپاره دوست، د سخاوت كوونكو څخه ډېر سخي، او مخكې لدې چې څوک ور څخه غوښتنه وكړي هغه ته يې وركوي.

په وركولو كې تر ټولو سخي، په رحم كولو كې تر ټولو ډېر رحم كوونكى، او تر ټولو كريم چې د هغه په لورې اراده كوي، په سختى كې د پناه ځاى، په يوازيتوب كې آرامتيا، او په لږ شمير كې مرسته كوونكى دى –سبحانه وتعالى-.

د الله (الودود) – سبحانه و تعالى- د نوم په اړه خبرې كوو:

هغه – سبحانه و تعالى- فرمايلي: (إِنَّ رَبِّي رَحِيمٌ وَدُودٌ) (بېشكه زما رب ډېر مهربان، بې حده مينه كوونكي دى). [هود سورت: ايت 90]، او هغه -سبحانه وتعالى- وفرمايل- : (وَهُوَ الْغَفُورُ الْوَدُودُ (14) (او هم دى ډېر بخښونكى، ډېر محبت كوونكى دى. ذُو الْعَرْشِ الْمَجِيدُ (15)) (د عرش مالك دى، لوى شان (او عزت) والا دى) [البروج سورت: ايتونه 14-15].

الود: مينې ته وايي.

زمورِ رب –سبحانه و تعالى- خپلو اولياوو (دوستانو) سره د خپل ځان د معرفت، او ښكلي صفتونو له لارې مينه او خواخوږي كوي..

دغه مينه او خواخوږي د اولياوو او پرهيزګارانو لپاره ځانګړې ده؛ نو د هغوى لپاره يې د هغه سره د مينې او خواخوږى لاملونه برابروي، او د هغوى زړونه د هغه مينه جذبوي، نو هغوى ته يې ښكلي نومونه، پراخ، لوى، او ښكلي صفتونه ور ياد كړل؛ نو هغه لره روغ او مستقيم زړونه جذب شول.

او زما زړه ستا سره له مينې كولو څخه مخكې خالي وه
او د مخلوق په ياد كې به يې خوشحالى او لوبې كولې
كله چې زما زړه ستا د مينې غوښتنه وكړه، هغې قبوله كړه
زه فكر نكوم چې هغه به ستا څخه لرې شي

او زمورِ رب – تبارک و تعالى - ډېر محبت كوونكى دى، هغه د خپلو نافرمانو او توبه كوونكي مخلوق سره مينه او خواخوږي كوي؛ هغوى ته يې د بخښنې د ترلاسه كولو اسباب او د بخښنې لارې، او د هغه د رحمت د پراخوالي دلايل بيان كړي دي.

هغه –سبحانه و تعالى- وفرمايل: (۞ قُلْ يَا عِبَادِيَ الَّذِينَ أَسْرَفُوا عَلَىٰ أَنفُسِهِمْ لَا تَقْنَطُوا مِن رَّحْمَةِ اللَّهِ ۚ إِنَّ اللَّهَ يَغْفِرُ الذُّنُوبَ جَمِيعًا ۚ إِنَّهُ هُوَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ) (ته (دوى) ته ووايه: اى زما هغو بنده ګانو چې په خپلو ځانونو يې زياتى كړى دى! تاسو د الله له رحمت نه مه ناهيڅه كېږئ، بېشكه الله ټول ګناهونه بخښي، بېشكه دغه (الله)، هم دى ښه بخښونكى، بې حده رحم كوونكى دى). [الزمر سورت: ايت 53]، او هغه -سبحانه وتعالى- وفرمايل: (وَرَحْمَتِي وَسِعَتْ كُلَّ شَيْءٍ) (او زما رحمت هر شى راګېر كړى دى). [الأعراف سورت: ايت 156].

او زمور رب –تبارک و تعالی- خپلو بندګانو سره په خپلو نعمتونو او سترو ظاهري او باطني نعمتونو له لاري مينه او خواخوږي کوي، ځکه چې هغه؛ هغه ذات دی چې دوی يې پيدا کړي، دوی يې ساتلي، دوی يې ژوندي کړي، اصلاح کړي يې دي، د دوی کارونه يې بشپړ کړي، او دوی ته يې ايمان او اسلام ته لارښوونه کړی ده؛ چې دا تر ټولو ستر نعمت دی.
او هغه ډير محبت کوونکی دی چې له هغوی سره مينه کوي ... او د هغه دوستان د هغه سره مينه کوي او فضل او منت د منان ذات لپاره دي ...
او هغه؛ هغه ذات دی چې مينه يې د هغوی په زړونو کې ځای پر ځای کړي ده ... او په مقابل کې يې هغوی ته دويمه مينه ورکړی ده
دا واقعاً لوی احسان دی ... چې هېڅ بدله يې نشته او نه د هغوی نه د مننې تمه لري

خالص احسان:

که د الودود نوم معنی يو بنده لره ځرګنده شي؛ زړه به يې له خپل رب سره وترل شي؛ هغه به په مينه، ليوالتيا او خوښوالي کې مشغول شي چې له هغه ځخه به بل نه خوږ او نه پاک ځيز وموندل شي!
او دا تر ټولو لوی هغه ځه دي چې عبادت کوونکي يې پرې عبادت کوي، او هغه ته نږدی کيدونکی پرې نږدی کيږي؛ (يُحِبُّهُمْ وَيُحِبُّونَهُ) [(الله) به له دوی سره مينه کوي او دوی به له هغه (الله) سره مينه کوي]. [المائدة سورت: ايت 54].
او د حالت پاکوالی د الله د نومونو او صفتونو د پوهې د پاکوالي له مخې وي.
او مؤمن بنده پوهيږي چې دغه حالت د بنده د زور او قوت له لاري نه را منځته کيږي، بلکې دا د هغه الودود ذات لخوا دی کله چې له خپل بنده سره مينه وکړي، نو په زړه کې يې مينه اچوی، او کله چې بنده د خپل رب –سبحانه و تعالی- په توفيق سره له هغه سره په رښتيني توګه مينه وکړي، الله به هغه لره يوه بله مينه هم ورکړي، او هغه همدغه خالص احسان دی؛ ځکه چې سبب او مسبب دواړه د الله له لوري ترسره کيږي.
او کله چې بنده له خپل رب سره رښتيني مينه وکړي د عبوديت اخلاص به يوازې هغه لره ځرګند شي، او دا به د دې سبب شي چې بنده له هغه چا سره مينه وکړي چې الله او بنده له هغه سره مينه کوي، او له هغه چا ځخه نفرت کوي چې پخپله او الله له هغه ځخه نفرت کوي، او د ولاء او براء (دوستي او بې زاري) حقيقت دي؛ (لَّا تَجِدُ قَوْمًا يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ يُوَادُّونَ مَنْ حَادَّ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَلَوْ كَانُوا آبَاءَهُمْ أَوْ أَبْنَاءَهُمْ أَوْ إِخْوَانَهُمْ أَوْ عَشِيرَتَهُمْ ۚ أُولَٰئِكَ كَتَبَ فِي قُلُوبِهِمُ الْإِيمَانَ وَأَيَّدَهُم بِرُوحٍ مِّنْهُ ۖ وَيُدْخِلُهُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِن تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا ۚ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ وَرَضُوا عَنْهُ ۚ أُولَٰئِكَ حِزْبُ اللَّهِ ۚ أَلَا إِنَّ حِزْبَ اللَّهِ هُمُ الْمُفْلِحُونَ)(ته به داسې قوم ونه مومې چې په الله او په ورځ د اخرت ايمان لري، چې دوی به له هغو کسانو سره دوستي کوي چې د الله او د هغه د رسول مخالفت کوي اګر چې دغه خلق د دوی پلرونه وي، يا د دوی زامن، يا د دوی وروڼه، يا د دوی قبيله وي، دغه کسان دي چې هغه (الله) د دوی په زړونو کې ايمان ليکلی دی او دوی يې په هغه روح سره قوي کړي دي چې د ده له جانبه دی او هغه به دوی داسې جنتونو ته داخل کړي چې د هغو له لاندې ولې بهيږي، چې دوی په هغه کې تل تر تله وي، الله له دوی نه راضي شو او دوی له هغه نه راضي شول، دغه کسان د الله لښکر دی اګاه شئ! بېشکه د الله لښکر، هم دوی کامياب دي). [المجادلة سورت: ايت 22].

يوازې د مينه والو لپاره!

او رښتينی مؤمن په نيکو عملونو سره الله لره نږديوالی غواړي چې د الله –عزوجل- د مينې سبب ګرځي؛ له اقوالو او اعمالو ځخه، او تر ټولو لوی يې: د الله –عزوجل- او د هغه د رسول -صلی الله عليه وسلم- اطاعت دی، او هغه –سبحانه و تعالی- فرمايلي: (قُلْ إِن كُنتُمْ تُحِبُّونَ اللَّهَ فَاتَّبِعُونِي يُحْبِبْكُمُ اللَّهُ) [(اې نبي!) ته ووايه: که چېرې ښۀ تاسو چې له الله سره مينه کوئ، بيا نو زما پيروي وکړئ، الله به له تاسو سره مينه وکړي]. [آل عمران سورت: ايت 31]. او بنده هغه ځه ته ادامه ورکوي کوم چې الله عزوجل- يې خوښوي، او په هغه ځه کې چټکتيا کوي چې د هغه مالک يې غواړي، تر هغه چې د هغه مينه او نږديوالی لاس ته راوړي. «إِذَا أَحَبَّ اللهُ العَبْدَ نَادَى جِبرِيلَ: إِنَّ اللهَ يُحِبُّ فُلَانًا فَأَحْبِبْهُ! فَيُحِبُّهُ جِبرِيلُ، فَيُنَادِي جِبرِيلُ فِي أَهْلِ السَّمَاءِ: إِنَّ اللهَ يُحِبُّ فُلَانًا فَأَحِبُّوهُ! فَيُحِبُّهُ أَهْلُ السَّمَاءِ، ثُمَّ يُوضَعُ لَهُ القَبُولُ فِي الأَرْضِ»«کله چې الله له بنده سره مينه ولري، نو جبرائيل ته غږ وکړي: الله له فلاني سره مينه لري، نو له هغه سره مينه وکړه! نو جبرئيل له هغه سره مينه وکړي، بيا جبرائيل د اسمان پر اوسيدونکو غږ کوي: الله له فلاني سره مينه لري، نو له هغه سره مينه وکړئ! نو د اسمان اوسيدونکي هم له هغه سره مينه وکړي، بيا په ځمکه کې هغه لره قبولوالی حاصل شي». [بخاري روايت کړی]. هغه –سبحانه و تعالی- وفرمايل: (إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ سَيَجْعَلُ لَهُمُ الرَّحْمَٰنُ وُدًّا)(بېشکه هغه کسان چې ايمان يې راوړی دی او نېک عملونه يې کړي دي ژر به رحمٰن د دوی لپاره (د خلقو په زړونو کی) مينه (او محبت) پيدا کړي). [مريم سورت: ايت 96]. «سَمْعُهُ الَّذِي يَسْمَعُ بِهِ، وَبَصَرُهُ الَّذِي يُبْصِرُ بِهِ، وَيَدَهُ الَّتِي يَبْطِشُ بِهَا، وَرِجْلَهُ الَّتِي يَمْشِي بِهَا» او کله چې الله –عزوجل- له بنده سره مينه وکړي؛ نو«الله به د هغه غوږ اوسي چې هغه باندې اوري، او د هغه سترګه به شي چې هغه باندې وينې، او د هغه لاس به شي چې هغه سره نيول کوي، او د هغه پښه به شي چې هغه وربانډې ګرځي». [بخاري روايت کړی]. ابن القيم -رحمه الله- فرمايي: هغه اسباب چې د الله –عزوجل- مينه منځ ته راولي لس دي:
يو له هغو ځخه: د قرآن کريم لوستل او د هغه په معنی پوهيدل او هغه ځه چې هغه يې غواړی..
دويم: له فرض لمانځه وروسته په نفلي اعمالو سره الله ته نږدی کېدل..
دريم: په هر حالت کې د هغه د ذکر دوام؛ په ژبه، زړه، کار او حال کې ...
څلورم: هغه ځه ته ترجيح ورکول چې هغه يې خوښوي او ستا زړه يې غواړي کله چې ستاسو خواهشات غلبه وکړي.
پنځم: له زړه نه د هغه د نومونو او صفتونو مطالعه کول، او د هغو ليدل او هغو باندې ځان پوهول.
شپږم: د هغه د نيکی، احسان، نښانې، باطني او ظاهري نعمتونو ليدل...
اووم - او دا خورا حيرانونکی دی -: د الله – سبحانه و تعالی- پر وړاندې په بشپړ ډول د زړه ماتيدل (تواضع کول)...
اتم: د نزول په وخت کې له هغه سره د مناجات او دعاء لپاره خلوت کول...
نهم: له رښتينو مينه والو سره کښېناستل او د هغوی د خبرو خوندوري ميوې اخيستل...
لسم: د هر هغه سبب لرې کول چې د زړه او الله –عزوجل- تر منځ مانع وي.

د مينې دليل:

هره سترګه د محبوب لپاره د سترګو يخوالی نه وي ... او نه هر څوک چې را وبلل شي ځواب ورکوي.
مينه وال د محبوب لوري ته د اواز کوونکي غږ اوري (حي الفلاح!): نو هغوی خپلې بستری پرېږدي، او خوب له ځانه لرې کړي، او په پښو ودرېږي؛ د لمر په ګرمی او يا د يخنی په شدت کې، داسې روان وي لکه چې دا په وربښمو د پاسه روان وي، او د هغوی غوږونو کې دا اوري چې : (د مبارزې خوا ته ودرومئ!) هغوی خپله خوښي، روح، او نفس قربانوي، او پدې لاره کې خپلې وينې تويوي.

په هغوی دا ایت لوستل کیږي : (أَنفِقُوا مِمَّا رَزَقْنَاكُم) (له هغه (مال) نه څه حصه خرچ کوئ چې مونږ تاسو ته درکړی دی) [البقرة سورت: ایت 254]؛ نو دوی خورا قیمتي شیانو کې یو بل سره سیالي کوي، او دوی ترټولو ګران او غوره شیان ورکوي چې دوی یې خوښوي، او د الله په لاره کې داسې ورکړي کوي چې د فقر څخه هیڅ ویره ونلري. او هغوی ته دا ایت تلاوت شي: (وَلِلَّهِ عَلَى النَّاسِ حِجُّ الْبَيْتِ) (او خاص د الله لپاره په خلقو باندې د (هغه د) کور حج کول فرض دي) [آل عمران سورت: ایت 97]؛ نو دوی له هرې ژورو او لرو دښتو او درو څخه راځي، ګډوډو ویښتانو او تشو خیټو او تږو زړونو سره وایي: ای الله زه حاضر یم! زه حاضر یم تا لره هیڅ شریک نشته زه حاضر یم!

د دوی او نورو حالت داسې دی لکه شاعر چې ویلي دي:

څوک چې د مینې په ډک زړه سره خوب نشي کولی ... هغه نه پوهیږي چې ځیګر څنګه ماتیږي

جلال الدین رومي وایي: «مینه ترخه خوږوي، او خاوره سره زر جوړوي، او ناپاکه پاکوي، او درد دوا کوي، زندان باغ جوړوي، له ناروغۍ څخه نعمت جوړوي، او غصه مهربانۍ ته اړوي، او اوسپنه نرموي، ډبره ویلي کوي، مړی راژوندی کوي، او هغه لره ژوند ورکوي».

ای کاش چې ته خوږ شی ځکه چې ژوند تریخ دی ... او کاش چې ته راضي شي او اګر که خلک غصه وي ... او ای کاش چې زما او ستا تر منځ لاري ودانې شي ... او زما او د مخلوقاتو تر منځ لاري خرابې وي

که زه ستا مینه ترلاسه کړم، نور هر څه به اسانه شي ... او هر څه چې د خاورې پر سر دي خاوري دي

ابن القیم -رحمه الله- د مینې په اړه وایي: او دا: د بندګۍ راز او د هغه توحید دی: دا پر هغه باندې شاهدي ورکول دي (لا إله إلا الله) نشته بل معبود پرته له الله څخه. رسول الله -صلى الله عليه وسلم- له خلکو سره خبرې کولې یو اعرابي ورته وویل: قیامت به کله وي یا رسول الله؟ هغه وفرمایل: «مَا أَعْدَدْتَ لَهَا»، قال: ما أعددت لها من كثير صلاة ولا صوم ولا صدقة؛ ولكني أحب الله ورسوله، قال: «أَنْتَ مَعَ مَنْ أَحْبَبْتَ» «د هغې لپاره دی څه تیار کړي دي، ویې ویل: ما د هغې لپاره ډېر لمونځ، روژه او صدقه نه ده تیاره کړې؛ خو زه له الله او د هغه له رسول سره مینه لرم، هغه وویل: ته به له هغه چا سره یې چې مینه ورسره لرې». [بخاري او مسلم روایت کړی].

زه له صالحانو سره مینه لرم خو له هغوی څخه نه یم ... امید دی چې د هغوی د مېنې په وجه به زما سپارش وشي

او له هغو کسانو څخه کرکه لرم چې د هغوی تجارت نافرمانۍ وي ... حتا که مورِ په توکو او توښه کې یو شان هم اوسو.

نبښه..

هرم بن حیان ویلي: «هیڅ بنده د زړه له کومې الله –عزوجل- ته نه راګرځي؛ مګر دا چې الله تعالی د مؤمنانو زړونه هغه ته را ګرځوي تر څو چې هغه ته د دوی مینه ورکړي». نو مؤمن: مینه ناک وي؛ هغه له خلکو سره مینه کوي او هغوی له هغه سره مینه کوي، او هغه له خلکو سره الفت کوي او هغوی له هغه سره الفت او مینه کوي، لکه څرنګه چې رسول الله -صلى الله عليه وسلم- فرمایي: «الْمُؤْمِنُ يَأْلَفُ وَيُؤْلَفُ»"مومن مینه کوي او مینه ورسره کیږي". حسن حدیث دی. طبراني په «المعجم الاوسط» کې روایت کړی دی. دا ځکه چې هغه د خپلو مسلمانو ملګرو لپاره نیکي خوښوي او له هغوی څخه شر لرې کوي، او په صحیح حدیث کې راغلي دي چې رسول الله –صلى الله عليه وسلم- به دغه دعا ویله: «اللَّهُمَّ! وَأَسْأَلُكَ حُبَّكَ، وَحُبَّ مَنْ يُحِبُّكَ، وَحُبَّ عَمَلٍ يُقَرِّبُنِي إِلَى حُبِّكَ»«ای الله! او زه له تا څخه ستا د مینې او د هغه چا د مینې غوښتنه کوم چې تا سره مینه لرې او د هغو عملونو مینه چې ما ستا مینې ته نږدې کوي». [صحیح حدیث دی. ترمذي روایت کړی].

ای ډیر محبت کوونکیه ذاته! مورِ له تا څخه ستا د مینې او د هغه چا د مینې غوښتنه کوو چې تا سره مینه لرې او د هغو عملونو مینه چې ما ستا مینې ته نږدې کوي.

-

56

الـبـــرُّ(بښه سلوک کوونکی) ذات-جل جلاله-

ای فقیر بنده! د خپل مهربان رب دروازه تینګه ونیسه، او په غالب، او پوه رب باندې پیاوړی اوسه، او د هغه په اطاعت سره هغه ته نږدې شه؛ ځکه چې هغه بښه سلوک کوونکی او مهربان ذات دی.

بیا دلته؛ هغه پر تا باندې د خپلو نعمتونو فضل کوي؛ او که ته د هغه اطاعت وکړی هغه به تا ته عزت او فضل درکړي، او که تا هغه څه چې تیر شوي ضایع کړل، هغه به په تا باندې رحم وکړي او تا ته به مهلت او فرصت درکړي، نو که تا توبه وکړه او له ګناهونو څخه پښیمانه شوی، ستا څخه به منله وکړي، او که تا نافرماني او بد چلند وکړ ستا ستر او پرده به وکړي.

چا چې د هغه د بندګۍ او محبت خوند څکلی وي نو څنګه به د هغه لري والی وزغمي؟ یا هغه چا چې د هغه پر وړاندې د ذلت خوند څکلی وي نو هغه به څنګه د هغه لوري ته نه ورګرځي؟!

که د سرګردانو مینانو برخه په مخلوقاتو کې

لیلا او سلما وي چې زړه او عقل اخلي

نو بیا د هغه مین به څه حال وي چې

زړه یې وغواړي چې پورته اسمان خوا ته لاړ شي

او هغه چا ریښتیا ویلي چې ویلي یې دي: «په الله قسم! هغه لاره څومره د وحشت او تیارو لاره ده چې الله د هغې لارې تامینوونکی نه وي، او هغه لاره به څومره د ورکې لاره وي چې د هغې لارې لارښود نه وي".

بښه سلوک کوونکي او مهربان ذات لره پاکي ده! چې د هغه احسان، خیر او نیکمرغي د ځمکې او اسمانونو ټولو اوسیدونکو لپاره ظاهري او باطني خیر او نیکي؛ هر وخت کې خپره کړي ده.

او الله تعالی وفرمایل: (وَأَسْبَغَ عَلَيْكُمْ نِعَمَهُ ظَاهِرَةً وَبَاطِنَةً) (او پر تاسو باندې یې خپل نعمتونه، چې ظاهري او باطني دي ؛ پوره کړي دي). [لقمان سورت: ایت 20]، او الله د خپل لوړ ذات ستاینه په دې وینا سره کړي ده: (إِنَّهُ هُوَ الْبَرُّ الرَّحِيمُ) (بېشکه هم دی ډېر احسان کوونکی، بې حده رحم کوونکی دی). [الطور سورت: ایت 28].

زمونږ رب –سبحانه و تعالی- چې پر خپلو بندګانو عطف کوونکی، مهربان، او هغوی باندې له نرمۍ څخه کار اخلي، د هغوی دنیوي او شرعي چارو ته سمون ورکوي.

او د هغه –تبارک و تعالی- د نیکۍ له کمال څخه دا دی چې هغه د نیکۍ کار کوونکي ته څو چنده اجر ورکولو باندې احسان کوي، ظالم او تیرې کوونکو ته په بخښنې باندې احسان کوي.

او زمونږ رب پر خپلو بندګانو مهربان دی؛ هغه د دوی لپاره اسانتیا غواړي او سختي نه غواړي.

هغه خپلو اولياوو باندې احسان کوونکی دی؛ ځکه چې هغوی يې خپلې دوستۍ باندې ځانګړي کړل، هغوی يې د خپل عبادت لپاره غوره کړل، او له هغوی څخه يې هر ډول شر، بدي، او آفتونه لرې کړل.
د هغه د نيکۍ وړتيا په هغه څه کې ځرګندیږي چې هغه د خپل ابديت په کور کې د خپلو ساتونکو لپاره چمتو کړی دي: (إِنَّا كُنَّا مِن قَبْلُ نَدْعُوهُ ۖ إِنَّهُ هُوَ الْبَرُّ الرَّحِيمُ) (بېشکه مونږ له دې نه مخکې هم دغه (الله) باله، بېشکه هم دی ډېر احسان کوونکی، بې حده رحم کوونکی دی). [الطور سورت: ايت 28] .
او پاکي ده هغه لره ده چې نيکي د هغه له صفتونو څخه ده
او هغه احسان او دنيکو کارونو ډير والی دی
له نيکۍ څخه يې سرچينه اخيستې ده چې هغه د هغه وصف دی
نو پدې اساس نيکي په دوه ډوله ده
وصف او فعل دی، نو هغه نيکي او احسان کوونکی دی
د ښو ورکوونکی او تل احسان کوونکی دی
نو الله –سبحانه و تعالی-: پر خپلو بندګانو باندې احسان کوونکی دی، دوی باندې مهربانه، دوی باندې احسان کوونکی، دوی په نيکی، سخاوت، فضل، شکر او قبليدو سره نازوي؛ (وَأَسْبَغَ عَلَيْكُمْ نِعَمَهُ ظَاهِرَةً وَبَاطِنَةً) (او پر تاسو باندې يې خپل نعمتونه، چې ظاهري دي او باطني دي؛ پوره کړي دي). [لقمان سورت: ايت 20].

ټول ستا په خدمت کې دي..

هغه ملايکي چې د رحمٰن د عرش حمل کوونکی او د هغې په شاوخوا کې دي؛ دوی تا ته د بخښنې دعا کوي!
هغه ملايکي چې تا باندې مقرري شوي دي ستا ساتنه کوي، او هغه ملايکي چې په اوبو او بوټو باندې مقرري شوي دي ستا د رزق لپاره هڅه کوي او په هغې کې کار کوي.
فلکونه او سياري ستا د ګټو لپاره مسخرې شوي دي، لمر، سپوږمۍ او ستوري ستا لپاره مسخرې شوي دي، په دوامداره توګه په حرکت کې دي ترڅو ستا د وخت او زمان محاسبه وکړي، او ستا رزق تنظيم کړي.
نو ټوله ښکته نړۍ ستا لپاره تابع ده؛ ځمکه، غرونه، سمندرونه، ونې، ميوې، نباتات، حيوانات... هر څه چې په کې دي ستا دي؛ (وَسَخَّرَ لَكُم مَّا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا مِّنْهُ ۚ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ) (او تاسو لپاره يې په کار لګولي دي هر هغه څه چې په اسمانونو کې دي او هر هغه څه چې په ځمکه کې دي، په داسې حال کې چې دا ټول د هغه له جانبه (مسخر) دي، بېشکه په دغو کې د هغه قوم لپاره يقيناً ډېرې نښې دي چې غور فکر کوي). [الجاثية سورت: ايت 13].

د نيکۍ وړمه..

د هغه – سبحانه و تعالی- له احسان څخه: دا دی چې مونږ ته د هغه په لوري لاره اسانوي؛ هغه زمونږ لپاره خپل شريعت اسانه، له تکلف او تکليف څخه لرې وساته، او پر مونږ يې هغه کار ندی تحميل کړی چې مونږ يې نه شو زغملای: (وَمَا جَعَلَ عَلَيْكُمْ فِي الدِّينِ مِنْ حَرَجٍ) (او په تاسو باندې يې په دين کې هېڅ حرج (مشقت) ندی ايښی). [الحج سورت: ايت 78]، (لَا يُكَلِّفُ اللَّهُ نَفْسًا إِلَّا وُسْعَهَا) (او الله هېڅ يو نفس نه مکلف کوي مګر د هغه له وَس سره سم). [البقرة سورت: ايت 286]، (وَلَقَدْ يَسَّرْنَا الْقُرْآنَ لِلذِّكْرِ فَهَلْ مِن مُّدَّكِرٍ) (او يقيناً مونږ دا قرآن (د يادولو او پند اخيستلو لپاره) اسان کړی دی، نو آيا څوک پند اخيستونکی شته؟) [القمر سورت: ايت 17]. او له مونږ سره د هغه له نيکيو څخه: دا دي چې هغه –تبارک وتعالی- زمونږ څخه لږ څه قبلوي، په ډيرو انعام ورکوي، او ډير ګناهونه معافوي، او دا لوی حديث زمونږ لپاره کافي دی؛ کوم چې رسول الله -صلی الله عليه وسلم- وفرمايل: «إِنَّ اللهَ كَتَبَ الحَسَنَاتِ وَالسَّيِّئَاتِ، ثُمَّ بَيَّنَ ذَلِكَ:"الله ښه او بد ليکلي، او بيا يې بيان کړي دي:
فَمَنْ هَمَّ بِحَسَنَةٍ فَلَمْ يَعْمَلْهَا؛ كَتَبَهَا اللهُ عِنْدَهُ حَسَنَةً كَامِلَةً، وَإِنْ هَمَّ بِهَا فَعَمِلَهَا؛ كَتَبَهَا اللهُ -عز وجل- عِنْدَهُ عَشْرَ حَسَنَاتٍ، إِلَى سَبْعِمِائَةِ ضِعْفٍ إِلَى أَضْعَافٍ كَثِيرَةٍ. نو څوک چې د ښه کار نيت وکړي او بيا يې تر سره نکړي؛ الله هغه ورته بشپړ نيک عمل په توګه ليکي، او که نيت وکړي او بيا يې ترسره کړي؛ الله –عزوجل- په خپل نيز لس نيکي ليکي، تر اوه سوه چنده او له هغه څخه هم ډير.
وَإِنْ هَمَّ بِسَيِّئَةٍ فَلَمْ يَعْمَلْهَا؛ كَتَبَهَا اللهُ عِنْدَهُ حَسَنَةً كَامِلَةً، وَإِنْ هَمَّ بِهَا فَعَمِلَهَا؛ كَتَبَهَا اللهُ سَيِّئَةً وَاحِدَةً»او که د بدۍ نيت وکړي او بيا يې تر سره نکړي؛ الله هغه ورته بشپړ نيک عمل په توګه ليکي، او که نيت وکړي او بيا يې ترسره کړي؛ الله –عزوجل- يې په خپل نيز يوه بدي ليکي». [بخاري او مسلم روايت کړی]. او پر مونږ باندې د هغه احسان: دا دی چې هغه د خپل بنده په توبه خوشحاليږي، او که مونږ ګناه وکړو هغه مونږ نه شرموي؛ بلکه، هغه زمونږ لپاره د توبې دروازې خلاصې کړي دي: (۞ قُلْ يَا عِبَادِيَ الَّذِينَ أَسْرَفُوا عَلَىٰ أَنفُسِهِمْ لَا تَقْنَطُوا مِن رَّحْمَةِ اللَّهِ ۚ إِنَّ اللَّهَ يَغْفِرُ الذُّنُوبَ جَمِيعًا ۚ إِنَّهُ هُوَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ)(ته (دوی) ته ووايه: ای زما هغو بنده ګانو چې په خپلو ځانونو يې زياتی کړی دی! تاسو د الله له رحمت نه مه نااميده کيږئ، بېشکه الله ټول ګناهونه بخښي، بېشکه دغه (الله)، هم دی ښه بخښونکی، بې حده رحم کوونکی دی). [الزمر سورت: ايت 53].
او له هغه- عليه الصلاة والسلام- څخه په مستند ډول روايت شوي دي: «قَالَ اللهُ -سبحانه وتعالى- : يَا ابْنَ آدَمَ! إِنَّكَ مَا دَعَوْتَنِي وَرَجَوْتَنِي غَفَرْتُ لَكَ عَلَى مَا كَانَ مِنْكَ وَلَا أُبَالِي. -چې الله– سبحانه و تعالى- فرمايلي: ای د آدم اولاده! هرکله چې ته ما ته دعا وکړې او له ما څخه بخښنه وغواړې، زه به تاته د هغه څه بخښنه وکړم چې تا کړي دي او زه يې پروا نه کوم.
يَا ابْنَ آدَمَ! لَوْ بَلَغَتْ ذُنُوبُكَ عَنَانَ السَّمَاءِ ثُمَّ اسْتَغْفَرْتَنِي غَفَرْتُ لَكَ وَلَا أُبَالِي.ای د آدم اولاده! که ستا ګناهونه د اسمان څوکو ته ورسيږي او بيا له ما څخه بخښنه وغواړې، زه به تاته بخښنه وکړم او پروا يې هم نه کوم.
يَا ابْنَ آدَمَ! إِنَّكَ لَوْ أَتَيْتَنِي بِقُرَابِ الأَرْضِ خَطَايَا ثُمَّ لَقِيْتَنِي لَا تُشْرِكُ بِي شَيْئًا لأَتَيْتُكَ بِقُرَابِهَا مَغفِرَةً»[حديث صحيح. رواه الترمذي].ای د آدم اولاده! که ته ما ته د ځمکې په اندازه له ګناهونو سره راشې او بيا ماسره مخ شې چې له ما سره دې هېڅ شرک نه وي کړی، زه به تاته بښنه وکړم. [صحيح حديث دی. ترمذي کړی].
ستا ستاينه ده، هغه ستاينه چې په هغه سره مونږ ستا په يادولو سره خوند اخلو ... که څه هم زه ټوله ثنا او ستاينه نه شم شمېرلی ... تا لره داسې نيکي ستاينې دي چې اسمان ډکوي ... او د هغه غاړې څنډې او ځمکه او وچه او درياب
ای الله ما په خپل رحمت کې وپوښه، کوم چې ... پراخه دی او ټول مخلوق يې په کښې راغونډ کړي دي.

هغه کې ستا برخه ...

او زمونږ رب نيک دی، نيکۍ خوښوي، او هغه باندې امر کوي، او بندګانو کې دغه اخلاق خوښوي.

او تر ټولو بشپړ آيتونه: د هغه – سبحانه وتعالى- دا وينا ده: (لَّيْسَ الْبِرَّ أَن تُوَلُّوا وُجُوهَكُمْ قِبَلَ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ وَلَٰكِنَّ الْبِرَّ مَنْ آمَنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَالْمَلَائِكَةِ وَالْكِتَابِ وَالنَّبِيِّينَ وَآتَى الْمَالَ عَلَىٰ حُبِّهِ ذَوِي الْقُرْبَىٰ وَالْيَتَامَىٰ وَالْمَسَاكِينَ وَابْنَ السَّبِيلِ وَالسَّائِلِينَ وَفِي الرِّقَابِ وَأَقَامَ الصَّلَاةَ وَآتَى الزَّكَاةَ وَالْمُوفُونَ بِعَهْدِهِمْ إِذَا عَاهَدُوا ۖ وَالصَّابِرِينَ فِي الْبَأْسَاءِ وَالضَّرَّاءِ وَحِينَ الْبَأْسِ ۗ أُولَٰئِكَ الَّذِينَ صَدَقُوا ۖ وَأُولَٰئِكَ هُمُ الْمُتَّقُونَ) (نېکي دا نده چې خپل مخونه د مشرق او مغرب په طرف وګرځوئ، او لېکن نېکي (د هغه چا) ده چې پر الله او پر ورځ د اخرت او پر ملايکو او پر کتابونو او پر نبيانو يې ايمان راوړی دی او د هغه په مينه (کې) خپلوانو او يتيمانو او مسکينانو او مسافرو او سوالګرو ته مال ورکوي او په (ازادولو د) څټونو کې (يې لګوي) او لمونځ قايموي او زکات ورکوي او د خپلو وعدو پوره کوونکي وي کله چې وعده وکړي، (خصوصًا) چې په سختی او تکليف او د جنګ په وخت کې صبر کوونکي دي، دا هغه خلق دي چې رښتيني دي او همدغه خلق متقيان دي). [البقرة سورت: ايت 177]. او بنده به په آخرت کې د هغه له خوا د الله نېکی ته نه رسيږي مګر د هغه څه په پيروی کولو چې د هغه د نېکی او رضايت لامل کيږي، هغه –سبحانه و تعالى- ويلي: (لَن تَنَالُوا الْبِرَّ حَتَّىٰ تُنفِقُوا مِمَّا تُحِبُّونَ ۚ وَمَا تُنفِقُوا مِن شَيْءٍ فَإِنَّ اللَّهَ بِهِ عَلِيمٌ)(تاسو به (پوره) نېکی ته له سره ونه رسيږئ تر هغه پورې چې له هغه (څيز) نه څه حصه خرچ کړئ چې تاسو يې خوښوئ، او تاسو چې څه څيز هم خرچ کوئ، نو بېشکه الله په هغه ښه عالم دی)، [آل عمران سورت: ايت 92].
رازي -رحمه الله- فرمايي: "هرڅوک چې د الله د بندګانو لپاره د خير او آرامۍ دروازې پراخې کړي، الله به د هغه لپاره د دنيا او آخرت نعمتونه پراخه کړي".
اې الله! موږ باندې احسان وکړه، او موږ د سختو عذابونو څخه وساته؛ په يقين سره چې ته نيک او مهربان يې!
57

القَريبُ (ډير نږدې) ذات -جل جلاله-

الله -عز وجل- وفرمايل- : (وَإِذَا سَأَلَكَ عِبَادِي عَنِّي فَإِنِّي قَرِيبٌ ۖ أُجِيبُ دَعْوَةَ الدَّاعِ إِذَا دَعَانِ ۖ فَلْيَسْتَجِيبُوا لِي وَلْيُؤْمِنُوا بِي لَعَلَّهُمْ يَرْشُدُونَ)(او کله چې زما په باره کې له تا نه زما بنده ګان تپوس وکړي، نو يقيناً زه قريب يم، د دعا کوونکي دعا قبلوم کله چې له ما نه دعا غواړي، پس دوی دې زما حکم ومني، او پر ما دې ايمان راوړي، د دې لپاره چې دوی سمه لار وموميٰ). [البقرة سورت: ايت 186].
هغه پوښتنه چې الله –جل و علا- په يو آيت کې په خپله ځواب ورکړی دی، چې د هر مومن زړه ته خوږه، دوستانه ارامتيا، ډاډمن قناعت، کافي اعتماد، او يقيني شفا ورکوي.
او د همدې آرامتيا او مينه ناک نږدېوالي په رڼا کې؛ د الله –جل جلاله- د نوم (القريب) سره معرفت ترلاسه کوو:
هغه – سبحانه و تعالى- فرمايلي: (إِنَّهُ سَمِيعٌ قَرِيبٌ) (بېشکه هغه ښه اورېدونکی، ډېر نژدې دی). [سبا سورت: ايت 50].
نفسونو ته ډير په زړه پورې نوم دی، او ډيرې معنا ګاني او دلالتونه لري..
د دې نوم لفظ د هغه د معنا څرګندونه کوي لکه څنګه چې په صفا پياله کې صفا اوبه څرګنديږي.
زموږ رب –جل وعلا– خپلو بندګانو ته نږدې دی، په خپل عرش باندې برقراره دی؛ او هغه؛ هغه څوک دی چې د خپل مخلوق څخه پورته دی، په رازونو او هغه څه چې ضميرونه يې پټوي پوه دی، او ملتيا يې د هر چا لپاره ده.

او د مخلوق سره د هغه نږدې والی دوه ډوله:

لومړی: عمومي نږدې والی چې هغه: د هغه سبحانه و تعالى- نږدې والی هر چا ته په خپله پوهه، ليدل او هر څه باندې احاطه کول دي، او هغه د ټولو مخلوقاتو څخه لوړ دی، او انسان ته د هغه د شا رګ څخه هم نږدې دی.
او دا عمومي موجوديت دی: (وَنَحْنُ أَقْرَبُ إِلَيْهِ مِنْ حَبْلِ الْوَرِيدِ) (او مونږ ده ته (د ده) د ورمېږ له رګ نه زيات نژدې يو). [ق سورت: ايت 16].
دويم: خاص نږدېوالی، چې دا: د هغه -سبحانه و تعالى - نږدېوالی د هغه د عبادت کوونکو، سوال کوونکو او مينه والو ته دی، او دا هغه نږدېوالی دی چې لاندې ځيزونو ته اړتيا لري: مينه او ملاتړ، د حرکاتو او سکناتو تائيدول، او دعا کوونکو ته ځواب ويل، او د عبادت کوونکو لپاره قبولي او اجر ورکول دي.
دا هغه نږدې والی دی چې د هغه واقعيت نه په سترګو کيږي، بلکې د هغې اغيزې ښکاره کيږي؛ لکه د هغه لطف او احسان، پالنه، توفيق او لارښوونې پر خپل بنده باندې: (وَإِذَا سَأَلَكَ عِبَادِي عَنِّي فَإِنِّي قَرِيبٌ ۖ أُجِيبُ دَعْوَةَ الدَّاعِ إِذَا دَعَانِ) (او کله چې زما په باره کې له تا نه زما بنده ګان تپوس وکړي، نو يقيناً زه قريب يم، د دعا کوونکي دعا قبلوم کله چې له ما نه دعا غواړي). [البقرة سورت: ايت 186].
او هغه نږدې دی، او د هغه نزدېکت خاص دی په ... رابلونکي او ايمان والاو باندې
هغه - عليه الصلاة والسلام – په صحيح حديث کې فرمايي: «وَالَّذِي تَدْعُونَهُ أَقْرَبُ إِلَى أَحَدِكُمْ مِنْ عُنُقِ رَاحِلَةِ أَحَدِكُمْ»"او هغه څوک چې تاسو يې بلئ هغه تاسو ته ستاسو د سوارلی له غاړې څخه ډير نږدې دی". [مسلم روايت کړی].
په توره شپه کې د ښوی (هموارې) ډبرې پر سر د تور ميږي غږ اوري.

د الله په حمايت کې..

او الله –عزوجل- خپلو اولياوو ته نږدې دی، د خپلو بندګانو ساتنه کوي، په خپله پالنه کې يې احاطه کوي، هغوی باندې د رحمت باران وروي، د سترګو د رپيدو په اندازه يې ځانته نه پريږدي، هغوی خپل ځانونو ته نه سپاري، هغوی باندې د هغه دښمنانو ته واک نه ورکوي، او شيطان ته اجازه نه ورکوي چې پر دوی باندې لاره وموميٰ.
هغوی د ځانګړي ملتيا په قيمت سره راغلي؛ او هغه: نږدېوالی، بريا، ملاتړ، او ساتنه ده، (وَقَالَ اللَّهُ إِنِّي مَعَكُمْ ۖ لَئِنْ أَقَمْتُمُ الصَّلَاةَ وَآتَيْتُمُ الزَّكَاةَ وَآمَنتُم بِرُسُلِي وَعَزَّرْتُمُوهُمْ وَأَقْرَضْتُمُ اللَّهَ قَرْضًا حَسَنًا)(او الله وفرمايل: بېشکه زه له تاسو سره يم، يقيناً که چېرې تاسو لمونځ قايم وساتئ او زکات ادا کړئ او زما پر رسولانو ايمان راوړئ او تاسو د هغوی مدد وکړئ او تاسو الله ته ډير ښکلی قرض ورکړئ). [المائدة سورت: ايت 12].
هغوی خپل رب باندې مطمين دي، او هغوی د هغه –سبحانه و تعالى- په اړه ښه نظر لري؛ او هغه د دوی لپاره په هر وخت کې وي..
دا نوح -عليه السلام- نهه سوه او پنځوس کاله وروسته له دعوت، ازمويښو، تکليفونو او سختيو څخه وروسته خپل رب ته دعا وکړه؛ نو هغه يې دعا قبوله کړه، هغه ته يې نجات ورکړ، او دښمنان يې ورله له منځه يوړل.
او دا ابراهيم -عليه السلام- دی خپل رب ته يې پناه يوړه؛ نو هغه له اوره وژغوره.
او يونس بن متی (عليه السلام) يې له لوی مصيبت څخه خلاص کړ، يوسف يې بيرته يعقوب ته راستون کړ، او هغوی يې سره يو ځای کړل، او له خپلو وروڼو سره يې مينه پيدا کړه، او د يعقوب سترګې يې بيرته ورته ورکړی.

او زمونږ رسول -صلی الله علیه وسلم– باندې داسې حالات راغلي وو چې د سر ویښتان یې سپینول، او زړونه یې ستونې ته رسېدل، او ځینو اصحابو یې د الله په اړه هر ډول ګمانونه کول، نو هغه به خپل مولا ته عاجزي او دعا کوله؛ بیا به الله -عزوجل– خپله وعده پوره کوله، او مراد به یې پوره کاوه، او د حق کلمه به یې لوړوله..
نو الله -عزوجل- ټولو مومنو مخلوقاتو ته نړدې دی، دوی ویني او د دوی ساتنه کوي.
یوه ښځه راغله چې د خپل میړه په اړه له رسول الله -صلی الله علیه وسلم- سره بحث وکړي، او عایشه -رضي الله عنها- د کور په یوه طرف کې وه، او وایي چې هغې به د دوی یوه خبره اوریده او یوه به یې نه اوریدله، او له بحث وروسته جبرائیل -علیه السلام- محبوب محمد -صلی الله علیه وسلم- باندې په دې ویښا سره نازلیږي: (قَدْ سَمِعَ اللَّهُ قَوْلَ الَّتِي تُجَادِلُكَ فِي زَوْجِهَا وَتَشْتَكِي إِلَى اللَّهِ وَاللَّهُ يَسْمَعُ تَحَاوُرَكُمَا ۚ إِنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ بَصِيرٌ)(یقینًا الله د هغې ښځې خبره واورېدله چې له تا سره یې د خپل خاوند په باره کې بحث (او سوال و جواب) کاوه او الله ته یې شکایت کاوه او الله ستاسو د دواړو سوال او جواب اورېده، بېشکه الله ښه اورېدونکی، ښه لیدونکی دی). [المجادلة سورت: ایت 1]، پاک دی هغه ذات چې د هغه غږ د ټولو غږونو د اوریدلو وړتیا لري!

هغه نړدې دی:

ددعا په وخت کې خپل غږ مه پورته کوه! هغه نړدې دی ستا اواز اوري..
رسول الله -صلی الله علیه وسلم- د صحابه وو -رضی الله عنهم- څخه واوریدل چې په لوړ اواز یې خپل رب ته دعا کوله؛ نو هغه وفرمایل: «أَيُّهَا النَّاسُ! ارْبَعُوْا عَلَى أَنْفُسِكُمْ؛ فَإِنَّكُمْ لاَ تَدْعُوْنَ أَصَمَّ وَلَا غَائِبًا، وَلَكِنْ تَدْعُوْنَ سَمِيعًا بَصِيرًا»"اې خلکو! خپلو ځانونو باندې رحم وکړئ؛ ځکه چې تاسو کوڼ او غایب نه رابلئ، بلکه تاسو اوریدونکی او لیدونکی ذات رابلئ". [بخاري او مسلم روایت کړی]. او الله په هغه څه خبر دی چې ستا په ضمیر او فکرونو کې دي، نو ته په خپل زړه کې هغه راوبله هغه به یې قبوله کړي.. هغه –سبحانه وتعالی- نړدې دی: (إِذْ نَادَىٰ رَبَّهُ نِدَاءً خَفِيًّا) (کله چې ده خپل رب ته اواز وکړ ډېر ورو اواز). [مریم سورت: ایت 3].
هغه په خپل ځان کې یاد کړه هغه به یې واوري او تا به یاد کړي؛ ځکه هغه –سبحانه و تعالی- نړدې دی-.
په متفق علیه قدسي حدیث کې راغلي: «إِنْ ذَكَرَنِي فِي نَفْسِهِ ذَكَرْتُهُ فِي نَفْسِي، وَإِنْ ذَكَرَنِي فِي مَلَإٍ ذَكَرْتُهُ فِي مَلَإٍ خَيْرٌ مِنْهُمْ»."که هغه ما خپل ځان کې یاد کړي، زه به یې خپل ځان کې یاد کړم، او که هغه ما په عام ځای کې یاد کړي، نو زه به یې د هغه څخه په ښه ډله کې یاد کړم".
او هیڅ داسې انسان نشته مګر چې د نړدې الله -جل وعلا- له خوا هغه ته ډالۍ نه وي؛ د کړاوونو په لړي کولو او یا د مصیبت څخه د خلاصون په برخه کې، او یا د ضرر په مخنیوي، د خطر په منع کولو، او د محبوب په ترلاسه کولو، او یا د غوښتنې په ترلاسه کولو سره ...
نو د نړدې الله دروازه خلاصه ده، د هغه ورکړه ورکول کېږي، د هغه سخاوت لوی دی، مهربانۍ یې لوبه ده؛ څومره حاجتونه مو پوره شوي دي، څومره دعاګاني مو قبولي شوي دي، څومره برکتونه نازل شوي دي، او څومره رحمتونه خپاره شوي دي؟!

د بې وزلۍ جامه ...

هر کله چې ته پوه شوي چې الله –جل و علا- تا ته نړدې دی، او هغه ستا د باطن څخه خبر دی؛ هغه ستا دعا اوري، ستا ځای ویني او پوهیږي چې ستا په زړه کې څه دي؛ نو ته د نیکې کوونکو څخه اوسه: (إِنَّ رَحْمَتَ اللَّهِ قَرِيبٌ مِّنَ الْمُحْسِنِينَ) (بېشکه د الله رحمت نېکې کوونکو ته ډېر نژدې دی). [الأعراف سورت: ایت 56]. هغه ته نژدې شه؛ که ته د یو لویشت په اندازه هم هغه ته نړدې شي، نو هغه به د یو ګز په اندازه تا ته نړدې شي، په قدسي حدیث کې راغلي: «وَمَنْ تَقَرَّبَ إِلَيَّ شِبْرًا تَقَرَّبْتُ إِلَيْهِ ذِرَاعًا، وَمَنْ تَقَرَّبَ إِلَيَّ ذِرَاعًا تَقَرَّبْتُ إِلَيْهِ بَاعًا، وَإِذَا أَقْبَلَ إِلَيَّ يَمْشِي أَقْبَلْتُ إِلَيْهِ أُهَرْوِلُ»"او څوک چې ما ته یو ولیشت نړدې شي، زه به هغه ته یو ګز نړدې شم، او څوک چې ما ته یو ګز نړدې شي، زه به هغه ته د هغه دوه برابره نړدې شم، او څوک چې زما خوا ته کرار کرار راشي، زه به هغه ته په منډو ورشم". [بخاري او مسلم روایت کړی دی - او لفظ د مسلم دی]. هغه ته نړدې کیدل د فرایضو له لارې کېږي مخکې لدې چې د نوافلو له لارې وشي؛ «وَمَا تَقَرَّبَ إِلَيَّ عَبْدِي بِشَيْءٍ أَحَبَّ إِلَيَّ مِمَّا افْتَرَضْتُ عَلَيْهِ، وَمَا يَزَالُ عَبْدِي يَتَقَرَّبُ إِلَيَّ بِالنَّوَافِلِ حَتَّى أُحِبَّهُ»«ما ته زما هغه بنده خوښیږي چې د فرایضو په ادا کولو سره زما لوړې ته نړدېوالی ترلاسه کوي، او هغه ما ته د نوافلو په ترسره کولو خپل ځان نړدې کوي تر څو زه ورسره مینه وکړم». [بخاري روایت کړی]. هرڅومره چې بنده د بندګۍ په درجو کې تکامل ته ورسیږي، هغومره الله –سبحانه وتعالی- ته نړدې کېږي، او هرڅومره چې د الله پر وړاندې عاجزي وکړي او د خپل رب او محبوب پر وړاندې ودرېږي، خپله پوزه او مخ په ځمکه کیږدي؛ د هغه نړدیوالي به خپل رب ته ډېر شي، او مقام به یې لوړ شي، له هغه –صلی الله علیه وسلم- څخه په صحیح حدیث کې روایت شوی دی چې هغه فرمایي: «أَقْرَبُ مَا يَكُوْنُ العَبْدُ مِنْ رَبِّهِ وَهُوَ سَاجِدٌ؛ فَأَكْثِرُوا الدُّعَاء»«بنده د سجدې په حالت کې خپل رب ته ډېر نړدې وي؛ نو ډېرې دعاګاني وکړئ». [مسلم روایت کړی].
نو په سجده کې: د تعظیم لوی دلیل دی، او د بندګۍ تر ټولو لوړه درجه ده، او د عاجزۍ تر ټولو غوره څرګندونه ده، د مینې تر ټولو ښکلي پېغامونه دي، د اطاعت تر ټولو خوږې صحنې دي، او د افتقار او بې وزلۍ تر ټولو غوره جامه ده.
هرڅومره چې الله –جل وعلا- ته ډېرې سجدې وکړې هغومره په د الله تعالی په نیز لوړوالی ولرې، او له هغه څخه –صلی الله علیه وسلم- روایت دی چې ویې فرمایل: «عَلَيْكَ بِكَثْرَةِ السُّجُودِ لِلَّهِ، فَإِنَّكَ لَا تَسْجُدُ لِلَّهِ سَجْدَةً إِلَّا رَفَعَكَ اللهُ بِهَا دَرَجَةً، وَحَطَّ عَنْكَ بِهَا خَطِيئَةً»"الله ته ډېرې سجدې وکړه، ځکه چې ته الله ته سجده نه کوې مګر دا چې الله ستا یوه درجه لوړوي، او یوه تیروتنه دی پاکوي". [مسلم روایت کړی]. نو دلته ته ابدي نعمتونه ترلاسه کوي: (أُولَٰئِكَ الْمُقَرَّبُونَ) [هم دوی نژدې کړی شوي دي (الله ته)]. [الواقعة سورت: ایت 11]، (عَيْنًا يَشْرَبُ بِهَا الْمُقَرَّبُونَ) (یوه چینه ده چې له دې نه به (د الله) مقربین څښي). [المطففین سورت: ایت 28].
داسې رب دي تا ته مبارک وي و ستا رجوع کول دي تا ته مبارک وي!
حتا که اسمان لري ښکاري ... هغه ذات چې د اسمان څخه پورته دی نړدې دی
نو خپل لاسونه په دعا کې الله ته پورته کړه ... ځکه چې زخمونه په دعا سره شفا مومي
د اسمان لرې والی مور ته څه ضرر رسوي ... که ته اې د اسمان ربه نړدې اوسې
اې الله تا ویلي دي او ستا ویښتیا ده: (وَإِذَا سَأَلَكَ عِبَادِي عَنِّي فَإِنِّي قَرِيبٌ ۖ أُجِيبُ دَعْوَةَ الدَّاعِ إِذَا دَعَانِ ۖ فَلْيَسْتَجِيبُوا لِي وَلْيُؤْمِنُوا بِي لَعَلَّهُمْ يَرْشُدُونَ)(او کله چې زما په باره کې له تا نه زما بنده ګان تپوس وکړي، نو یقینًا زه قریب یم، د دعا کوونکي دعا قبلوم کله چې له ما نه دعا غواړي، پس دوی دې زما حکم ومني، او پر ما دې ایمان راوړي، د دې لپاره چې دوی سمه لار وموميِ). [البقرة سورت: ایت 186].
اې تر ټولو نړدې او اجابت کوونکی الله!! زمونږ دعاګاني قبولې کړه، زمونږ پر کمزورتیا رحم وکړه، زمونږ تکلیف لرې کړه، زمونږ په ټولو چارو کې نېکه خاتمه راکړه، او مونږ د دنیا له ذلت او د آخرت له عذاب څخه وژغوره، او زمونږ مور او پلار او ټولو مسلمانانو ته بخښنه وکړه؛ اې د دعا اوریدونکیه!

المُجِـيـبُ (دعا قبلونکی) ذات -جل جلاله-

مورِ د شبنم په څیر یوه خبره واوریدله ... نو هغې په نفس کې بدلونونه او نوښتونه راوستل
نو هغې زمورِ امیدونه تازه کړل ... او زمورِ د دردونو لپاره د آرامتیا ځای وګرځیده
عطا وویل: «طاووس – رحمه الله- ماته راغی او راته یې وویل: ای عطا ! هغه چا ته خپل شکایت مه وړاندې کوه چې خپله دروازه یې ستا پر مخ تړلې وي، له هغه چا څخه خپل حاجتونه وغواړه چې دروازه یې د قیامت تر ورځې پورې درته خلاصه وي، ستا څخه غواړي چې له هغه څخه وغواړې او د قبلیدو ژمنه یې هم درسره کړیده». (فَاسْتَغْفِرُوهُ ثُمَّ تُوبُوا إِلَيْهِ ۚ إِنَّ رَبِّي قَرِيبٌ مُّجِيبٌ) (نو تاسو لده نه مغفرت وغواړئ، بیا تاسو ده ته رجوع وکړئ، بېشکه زما رب ډېر نژدې دی، د دعا قبلوونکی دی). [هود سورت: ایت 61]. زمورِ رب –سبحانه و تعالی- ځواب ورکوونکی دی، هغه ذات چې خپل سوالګر ته هغه څه ورکوي چې هغه یې غواړي، پریشان او اندیښمنو سره مرسته کوي، ویریدونکو ته خوندیتوب او امان ورکوي، آن تر دې چې هغه چا سره مرسته کوي چې هغوی کافران دي، او هغه یې په ورځ کی د یو ساعت لپاره هم ندی پیژندلی ! هغه د دوي غوښتنې ته ځواب ورکوي، او په خپل سخاوت سره د دوی سختی لمنځه وړي، چې شاید هغوی ایمان راوړي. خو ډېرې خلک کوښښ کوي چې احسان هېر کړي، له ښه وو او نېکیو څخه انکار وکړي، الله –عزوجل- فرمایي: (فَإِذَا رَكِبُوا فِي الْفُلْكِ دَعَوُا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ فَلَمَّا نَجَّاهُمْ إِلَى الْبَرِّ إِذَا هُمْ يُشْرِكُونَ) (نو کله چې دوی په کښتی کې سواره شي (، نو) دوی الله بولي، په داسې حال کې چې خاص هغه لره دین خالص کوونکي وي، نوکله چې هغه (الله) دوی ته وچې ته نجات ورکړي (نو) ناڅاپه دوی (له الله سره) شریکان نیسي). [العنکبوت سورت: ایت 65].

ددروازې په درشل ..

او د خلکو پر مخ که دروازې وتړلی شي، او ځمکه پرې راتنګه شي، او د دوی لپاره غمونه سخت شي، او واقعي لویي شي، او په مخلوقاتو کې ددوی لپاره هیڅ پناه ځای او پټنځای و نه موندل شي؛ هغوی په خپل فطرت سره الله –سبحانه و تعالی- ته رجوع کوي، او د هغه خوا ته پناه وړي، او د هغه په درشل باندې پرېږدي: (ثُمَّ إِذَا مَسَّكُمُ الضُّرُّ فَإِلَيْهِ تَجْأَرُونَ) (بیا چې کله تاسو ته ضرر درورسېږي، نو (بیا هم) خاص هغه ته زاري کوئ). [النحل سورت: ایت 53]. او د الله کرم، مهرباني او احسان څخه دا چې: هغه خوښوي چې له هغه څخه په سختیو او اسانیو وختونو کې غوښتنه وشي، او ځوک چې الله د اسانیو په وخت کې وپیژني هغه یې د سختیو په وخت کې پیژني، له هغه –صلی الله علیه وسلم- څخه په صحیح توګه روایت شوي چې فرمایي: «مَنْ سَرَّهُ أَنْ يَسْتَجِيبَ اللهُ لَهُ عِنْدَ الشَّدَائِدِ وَالكَرْبِ؛ فَلْيُكْثِرِ الدُّعَاءَ فِي الرَّخَاءِ»«څوک چې دا خوښوي چې الله یې د مصیبت او د سختیو په وخت کې غوښتنه قبوله کړي؛ نو هغه باید د اسانتیا په وخت کې ډیره دعا وکړي». [حسن حدیث دی. ترمذي روایت کړی]. له امام احمد بن حنبل -رحمه الله- څخه پوښتنه وشوه: زمونږ او د رحمن عرش تر منځ څومره فاصله ده؟ هغه وویل: «د ریښتیني زړه څخه د زړه له کومې دعا کول».

پند ..

او مومن بنده د دعا د قبلیدو د خندونو څخه د دعا پر مهال ویرېږي، د هغو له جملې څخه:
1- په اخلاص سره د الله خوا ته نه تلل.
2- په مسئله کې قاطعیت او په دعا کې اصرار نه کول.
3- رسول الله -صلی الله علیه وسلم – باندې درود نه ویل.
4- د دعا په قبلیدو باندې تلوار کول.
5- د حرام خوړل، د حرام څښل او یا د حرامو اغوستل.
6- په ښو باندې د امر کولو او له بدیو څخه د منع کولو پرېښودل.
په نبوي سنت کې داسې وختونه او حالتونه ذکر شوي دي چې پدې کې تمه کېږي چې دعاګانې به قبولې شي، له هغې له جملې څخه:
1) د اذان او اقامت تر منځ دعا.
2) د شپې په اخري شیبو کې.
3) د سجدې په حالت کې.
4) د جمعې د ورځې یو ساعت.
5) د سفر په وخت کې.
6) د مظلوم دعا.
7) زوی ته د پلار ښیرا.
او پدې کې موضوع پراخه ده، مګر کله چې ته خپل لاسونه پورته کوي په یاد ولره چې دا ستا د رب لخوا تا باندې فضل دی، هغه غواړي چې تا ته درکړي. نو ښه ګومان او د مسئلې اراده وکړه؛ الله –جل و علا- وفرمایل: (ادْعُونِي أَسْتَجِبْ لَكُمْ) (تاسو ما وبلئ چې زه ستاسو دعا قبوله کړم). [غافر سورت: ایت 60]. علي بن ابي طالب -رضي الله عنه- وفرمایل: "په دعا سره د مصیبتونو فوجونه له منځه ویسئ". انس بن مالک -رضي الله عنه- فرمایلي: "د دعا څخه مه عاجزه کیږه؛ ځکه چې له دعا سره هیڅوک له منځه نه ځي". ابن حجر -رحمه الله- فرمایلي: "دعا کوونکي ته ځواب ورکول کیږي، مګر د ځوابونو په توپیر سره؛ ځینې وختونه په هغه شکل رائي چې دعا کوونکي غوښتی وي، او ځینې وختونه د هغه بدله ورکول کیږي".
زه تا ته پناه دروړم او ستا پرته بل څوک پناه ورکولی نشي ... نو دي ضعیف بنده ته چې ستا د حمایت غوښتونکی دی پناه ورکړه ... زه ضعیف یم، ستا په ځواک باندې مرسته غواړم ... زما ګناهونه او نافرمانۍ ستا په ځینو قوتونو سره ... ای زما ربه ما ګناه کړې ده او زما ګناهونو ډیر په تکلیف کړی یم ... نشته د هغو بخښونکي پرته له تا څخه
ای الله زه دعا کوم چې زما تیروتنې و بخښې ... او په خپل هدایت سره زما مرسته او مدد وکړې ... نو زما دعا قبوله کړه او زما زاریو ته ځواب راکړه ... هغه کس به یوه ورځ هم نا امیده نشي چې له تا څخه یې څه غوښتلي وي او هیله یې کړي وي
ابن القیم -رحمه الله- فرمایي: "د بنده لپاره دا بده خبره ده چې بندګانو ته سوال وکړي؛ حال دا چې د هغه مولا لره ټول هغه ځیزونه شته چې هغه یې غواړي!".
ای ځواب ورکوونکی الله! زمورِ دعا قبوله کړه، زمورِ په ضعف رحم وکړه، او مونږ او زمونږ مور او پلار له اور څخه وژغوره.

المَجِـيدُ (د لوی شان خاوند) ذات -جل جلاله-

ستا رب ستاینه خوښوي..

په صحیح حدیث کې هغه -صلي الله علیه وسلم- فرمایلي: «وَلاَ أَحَدَ أَحَبُّ إِلَيْهِ المِدْحَةُ مِنَ اللهِ، وَمِنْ أَجْلِ ذَلِكَ: وَعَدَ اللهُ الجَنَّةَ»[رواه مسلم]، وفي رواية: «وَلاَ أَحَدَ أَحَبُّ إِلَيْهِ المِدْحَةُ مِنَ اللهِ؛ فَلِذَلِكَ مَدَحَ نَفْسَهُ»«له الله څخه بل هیڅوک دیره ستاینه نه خوښوي، او د دې لپاره: الله د جنت وعده کړې ده» [مسلم روایت کړی]، او په بل روایت کې دي: «او د الله په څیر بل هیڅوک نشته چې ستاینه خوښه کړي؛ له همدې امله هغه د خپل ځان ستاینه وکړه». [بخاري روایت کړی].

او د بخاري په الادب المفرد کې راغلي: چې اسود بن سریع وایي: زه شاعر وم، نو رسول الله -صلی الله علیه وسلم- ته راغلم؛ ما وویل: ایا زه تاسو ته هغه ستاینې ونه وایم چې ما هغې باندې د خپل رب ستاینه کړیده؟

هغه وفرمایل: «إِنَّ رَبَّكَ يُحِبُّ المَحَامِدَ» «ستا رب ستاینه خوښوي» او پر دې یې څه زیات نکړل. [حسن حدیث دی].

دالی کوونکي په ستاینې سره تا ته نشي رسیدلی ... حتا که دوی مبالغه هم وکړي، ځکه هغه څه چې په تاسو کې دي ډیر لوی دي

زموږ ستاینه الله ته ګټه نه رسوي، او زموږ نیمګړتیاوې الله باندې اثر نکوي؛ نو الله – تبارک و تعالی- په خپل ذات کې بډای دی، هغه په خپلو صفتونو باندې ستایل شوی دی نه د خلکو په ستاینې او تمجید سره، او نه د هغوی په منني سره د هغه پر نعمتونو باندې.

مګر د الله – سبحانه و تعالی- له مهربانۍ څخه پر موږ باندې: دا چې زمونږ د ژوند جوړیدا د هغه د شکر او ستاینې په کولو سره ترسره کیږي؛ ترڅو نفس خپل رب ته پاک، مستقیم او ډاډه شي.

دا لیکنه چې زه یې تاسو ته وړاندې کوم او دا کتاب د الله –جل جلاله- له تمجید څخه دی چې موږ باندې یې پیرزو کړی دی؛ زه له هغه څخه غواړم چې زموږ له ټولو څخه یې قبوله کړي، او له ځان سره یې د ملاقات د ورځې لپاره مونږ ته ذخیره کړي.

ټوله ستاینه، نعمتونه او ملک تا لره دي اې زموږ ربه ... له تا څخه بل هیڅ څیز لوی او لوړ مقام والا نه دی

هغه – تبارک و تعالی – فرمایلي دي: (إِنَّهُ حَمِيدٌ مَّجِيدٌ) (بېشکه هغه (الله) ډېر ستایل شوی، د ډېرې لویې والا دی). [هود سورت: ایت 73].

او المجید: له مجد څخه اخیستل شوی دی، او هغه: پوره او بشپړ عزت، پراخوالي او کثرت ته ویل کیږي.

زموږ رب- عزوجل – ډیر سخاوت والا دی، د جلال خاوند دی، او هغه کوم عظمت او جلال دی چې له هغه –تبارک و تعالی- څخه به لوړ او بشپړ وي؟!

هغه په دې صفاتو سره توصیف شوی دی لکه: عزت، لویي، عظمت او جلال، او هغه د هر څیز څخه لوی دی، او له ټولو شیانو څخه لوړ مقام والا او برلاسی دی.

او زموږ د رب –تبارک و تعالی- هر صفت ډېر لوړ مقام والا دی؛ هغه په خپل علم کې په بشپړ دول سره پوه دی، خورا مهربان دی چې د هغه رحمت په هر څه کې شامل دی، په هر څه قادر دی، هیڅ شی هغه نشي عاجزولی، په خپل زغم کې بشپړ حلیم دی، په خپل حکمت کې خورا حکیم دی.

د هغه ټول نومونه او صفتونه د کمال والا دي؛ مونږ نشو کولی د هغه ستاینې وشمیرو، هغه داسې ذات دی چې پخپله یې د خپل ځان ستاینه کړیده.

تا لره ستاینه ده..

الله –سبحانه و تعالی– د خپل ځان تمجید او ستاینه کړي ده، ځکه هغه د کمال، عظمت او جلال والا دی، په قدسي حدیث کې راغلي دي: «أَنَا الجَبَّارُ، أَنَا المُتَكَبِّرُ، أَنَا المَلِكُ، أَنَا المُتَعَالِي؛ يُمَجِّدُ نَفْسَهُ»«زه ځواکمن یم، زه متکبر یم، زه پادشاه یم، زه لوړ یم؛ خپل ځان ویاړمن بیانوي». [صحیح حدیث دی. احمد په مسند کې روایت کړی دی]. او زموږ رب د خپل عظمت او لوړ مقام په لرلو سره د ستاینې وړ دی: (إِنَّهُ حَمِيدٌ مَّجِيدٌ) (بېشکه هغه (الله) ډېر ستایل شوی، د ډېرې لویې والا دی). [هود سورت: ایت 73].

او هغه – تبارک و تعالی- په خپلو بندګانو باندې ډیر مهربان دی چې هغوی ته نعمتونه ورکوي، او دا چې خپلو اولیاوو ته د ستاینې او د هغه –تبارک و تعالی- د خاص عبودیت لپاره توفیق ورکوي.

په قدسي حدیث کې راغلي: «وَإِذَا قَالَ: (مَالِكِ يَوْمِ الدِّينِ) [الفاتحة: 4]، قال: مَجَّدَنِي عَبْدِي»«او کله چې هغه وویل: (مَالِكِ يَوْمِ الدِّينِ) د بَدلي د ورځې مالك دی [الفاتحة: 4] (الله تعالی) وفرمایل: زما بنده زما ستاینه یې وکړه». [مسلم روایت کړی] او له هغه – صلی الله علیه وسلم- څخه په صحیح حدیث کې روایت شوی دی چې کله به یې سر له رکوع څخه پورته کاوه نو ویل به یې: «رَبَّنَا لَكَ الحَمْدُ، مِلْءَ السَّمَاوَاتِ وَالأَرْضِ، وَمِلْءَ مَا شِئْتَ مِنْ شَيْءٍ بَعْدُ، أَهْلَ الثَّنَاءِ وَالمَجْدِ» "اې زموږ ربه ستا لپاره ستاینه ده، د اسمانونو او ځمکې د ډکوالي په اندازه، او د هر هغه څه د ډکوالي په اندازه چې ته یې له هغې وروسته غواړې، ته د ستاینې او جلال وړ یې". [مسلم روایت کړی]

له هغه سره اوسه!

د هغه –سبحانه و تعالی- له جلال څخه رسولانو او پیغمبرانو خپل جلال ترلاسه کړی؛ له همدې امله صحابه وو –رضي الله عنهم– له رسول الله –صلی الله علیه وسلم– څخه وپوښتل: موږ پوهیږو چې تا باندې څنګه سلام واچوو؛ مګر تاسو باندې څنګه درود وایوو؟

هغه وفرمایل: « اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِ مُحَمَّدٍ، كَمَا صَلَّيْتَ عَلَى إِبْرَاهِيمَ، وَعَلَى آلِ إِبْرَاهِيمَ؛ إِنَّكَ حَمِيدٌ مَجِيدٌ» "اې الله! پر محمد او د هغه پرکورنۍ رحمت وروره، لکه پر ابراهیم او د هغه پر کورنۍ دې چې لورولي ، بېشکه ته ستایلی او لوی یې». [بخاري روایت کړی او مسلم هم په همدې دول روایت کړی].

د کامیابۍ دره:

او قرآن: د الله -سبحانه وتعالی- کلام دی، او هغه: (قُرْآنٌ مَّجِيدٌ) بلکې دغه د لوی قدر والا قرآن دی [البروج:21]، عزتمند، کریم، لوی دی، په نیکی، فضل او سخاوت کې پراخ دی.

او الله –عزوجل- په خپل سپېڅلي قرآن کې د خپل ځان ستاینه کړي ده، نو تر ټولو لوی آیت یې: هغه آیت دی چې د هغه ستاینه او د هغه صفتونه په کې ذکر شوي دي؛ لکه د البقره سورت، الکرسي آیت، چې د الله –عزوجل- په کتاب کې تر ټولو لوی آیت دی، او سورت اخلاص چې تر ټولو غوره سورت دی، تر دې چې په صحیح حدیث کې رسول الله -صلی الله علیه وسلم - فرمایلي: «إِنَّهَا تَعْدِلُ ثُلُثَ القُرْآنِ»"دا د قرآن د دریمې برخې سره برابر دی". [مسلم روایت کړی].

یو له سترو شیانو څخه چې بنده پرې د خپل رب لویي او ستاینه بیانوي: د شپې او د ورځې په لږ کې د هغه د کتاب تلاوت کول دي، او د هغه په احکامو باندې ټینګار کول، هغه کې فکر کول او پرې عمل کول دي؛ د پوهې، عاجزۍ او فهم له لحاظه.

او څوک چې د قرآن والاو له ډلې څخه وي، هغه د الله له ډلې څخه دی، هغه ډله چې د الله هغه ځانګړې ډله ده، په صحیح حدیث کې هغه –صلی الله علیه وسلم- فرمایلي: «إِنَّ اللهَ يَرْفَعُ بِهَذَا الكِتَابِ أَقْوَامًا، وَيَضَعُ بِهِ آخَرِينَ»"په حقیقت کې الله ځینې خلک په دې کتاب سره لوړوي او ځینې ښکته کوي". [مسلم روایت کړی].
عمر بن خطاب له نافع بن حارث سره په عسفان کې وکتل، عمر هغه په مکه کې په دندې ګمارلی و، هغه ورته وویل: تا د وادي خلکو باندې څوک وګمارە؟ هغه وویل: ابن ابزا، ویې ویل: ابن ابزا څوک دی؟ ویې ویل: زمونږ له خادمانو څخه یو خادم دی، ویې ویل: نو تا پر هغوی باندې خادم وټاکه؟! هغه وویل: هغه د الله د کتاب قاري دی، او د میراث په علم پوه دی.
عمر -رضي الله عنه- وویل: بېشکه زمونږ رسول الله -صلی الله علیه وسلم- فرمایلي: «إِنَّ اللهَ يَرْفَعُ بِهَذَا الكِتَابِ أَقْوَامًا، وَيَضَعُ بِهِ آخَرِينَ»"په حقیقت کې الله ځینې خلک په دې کتاب سره لوړوي او ځینې ښکته کوي". [مسلم روایت کړی].
عزت د هغه چا لپاره دی چې هغه قبول کړي او عمل پرې وکړي، او ذلت د هغه چا لپاره دی چې له هغه څخه مخ اړوي.
د هغو ځیزونو له جملې څخه چې د رب – تبارک وتعالی- تمجید وربانديې کیږي: د هغه ښه ستاینه کول دي په: الحمد لله، الله اکبر، سبحان الله او لا اله الا الله ویلو سره، او څوک چې په دې ستاینو باندې مداومت وکړي، د دنیا او آخرت خیر به تر لاسه کړي.
بخاري په خپل صحیح کې له ابوهریره -رضي الله عنه- څخه روایت کړی دی چې رسول الله -صلی الله علیه وسلم- فرمایلي: «إِنَّ لِلَّهِ مَلَائِكَةً يَطُوفُونَ فِي الطُّرُقِ يَلْتَمِسُونَ أَهْلَ الذِّكْرِ؛ فَإِذَا وَجَدُوْا قَوْمًا يَذْكُرُوْنَ اللهَ؛ تَنَادَوْا: هَلُمُّوْا إِلَى حَاجَتِكُمْ! فَيَحُفُّوْنَهُمْ بِأَجْنِحَتِهِمْ إِلَى السَّمَاءِ الدُّنْيَا."الله لره پرښتې دي چې په لارو ګرځي، د ذکر حلقې لټوي؛ نو کله چې دوی داسې خلک وموميې چې د الله ذکر کوي؛ نو غږ وکړي: راشئ خپلې اړتیا ته! نو دوی په خپلو وزرونو باندې د لاندنۍ اسمان پورې وپوښي.
فَيَسْأَلُهُمْ رَبُّهُمْ -وَهُوَ أَعْلَمُ مِنْهُمْ-: مَا يَقُوْلُ عِبَادِي؟ قَالُوْا: يَقُوْلُوْنَ: يُسَبِّحُوْنَكَ وَيُكَبِّرُوْنَكَ وَيَحْمَدُوْنَكَ وَيُمَجِّدُوْنَكَ.بیا الله له دوی څخه پوښتنه وکړي –پداسې حال کې چې هغه ښه پوهیږي-: زما بندګان څه وایي؟ دوی وایي: هغوی ستا تسبیح، تکبیر، تحمید، او تمجید بیانوي.
فَيَقُوْلُ: هَلْ رَأَوْنِي؟ فَيَقُوْلُوْنَ: لاَ -وَاللهِ!- مَا رَأَوْكَ؟هغه به وفرمایي: ایا زه یې لیدلی یم؟ دوی به ووایي: نه - په الله قسم – تاسو یې نه یئ لیدلي؟
فَيَقُوْلُ: وَكَيْفَ لَوْ رَأَوْنِي؟ يَقُوْلُوْنَ: لَوْ رَأَوْكَ كَانُوا أَشَدَّ لَكَ عِبَادَةً، وَأَشَدَّ لَكَ تَمجِيدًا وَتَحْمِيدًا، وَأَكْثَر لَكَ تَسْبِيحًا.هغه به وفرمایي: که هغوی ما ووینې نو څنګه به وې؟ دوی به ووایي: که هغوی تاسو ووینې، نو ستا عبادت به ډېر وکړي، او ستا ډېر تمجید، تحمید او تسبیح او ستاینه به ادا کړي.
يَقُوْلُ: فَمَا يَسْأَلُوْنِي؟ يَقُوْلُوْنَ: يَسْأَلُوْنَكَ الجَنَّةَ.هغه به وفرمایي: له ما څخه څه غواړي؟ هغوی به ووایي: له تا څخه د جنت غوښتنه کوي.
يَقُوْلُ: وَهَلْ رَأَوْهَا؟ يَقُوْلُوْنَ: لاَ -وَاللهِ!- يَا رَبِّ مَا رَأَوْهَا.هغه به وفرمایي: ایا هغوی جنت لیدلی دی؟ هغوی به ووایي: نه - په الله قسم! هغوی جنت ندي لیدلی.
يَقُوْلُ: فَكَيْفَ لَوْ أَنَّهُمْ رَأَوْهَا؟ يَقُوْلُوْنَ: لَوْ أَنَّهُمْ رَأَوْهَا؛ كَانُوا أَشَدَّ عَلَيْهَا حِرْصًا، وَأَشَدَّ لَهَا طَلَبًا، وَأَعْظَمَ فِيهَا رَغْبَةً.هغه به وفرمایي: که هغوی لیدلی وای نو څنګه به وې؟ هغوی به ووایي: که هغوی لیدلی وای د هغوی حرص به نور هم ډېر وای؛ او د هغې خورا غوښتونکي به وای، او د هغې لپاره به یې خورا لیوالتیا درلوده.
قَالَ: فَمِمَّ يَتَعَوَّذُوْنَ؟ يَقُوْلُوْنَ: مِنَ النَّارِ.هغه به وفرمایي: له څه شي څخه پناه غواړي؟ هغوی به ووایي: له اوره.
يَقُوْلُ: وَهَلْ رَأَوْهَا؟ يَقُوْلُوْنَ: لاَ -وَاللهِ!- يَا رَبِّ! مَا رَأَوْهَا.هغه به وفرمایي: ایا هغوی اور لیدلی دی؟ هغوی به ووایي: نه - په الله قسم! هغوی اور ندی لیدلی.
يَقُوْلُ: فَكَيْفَ لَوْ رَأَوْهَا؟ يَقُوْلُوْنَ: لَوْ رَأَوْهَا كَانُوا أَشَدَّ مِنْهَا فِرَارًا، وَأَشَدَّ لَهَا مَخَافَةً.هغه به وفرمایي: که هغوی لیدلی وی نو څنګه به وې؟ هغوی به ووایي: که یې لیدلی وی، نو له هغه نه به ډېر تښتیدونکي وای، او د هغه نه به ډېر ویریدونکی وی.
فَيَقُوْلُ: فَأُشْهِدُكُمْ أَنِّي قَدْ غَفَرْتُ لَهُمْ!هغه به وفرمایي: نو زه تاسو ګواه نیسم چې ما هغوی ته بخښنه وکړه!
يَقُوْلُ مَلَكٌ مِنَ المَلَائِكَةِ: فِيهِمْ فُلاَنٌ لَيْسَ مِنْهُمْ، إِنَّمَا جَاءَ لِحَاجَةٍ!ویوه ملایکه به ووایي: په دوی کې فلانی هم شته چې له دوی څخه نه دی، خو د اړتیا لپاره راغلی دی!
قَالَ: هُمُ الْجُلَسَاءُ لاَ يَشْقَى بِهِمْ جَلِيسُهُمْ».هغه به وفرمایي: دوی هغه ناست خلک دی چې هغوی سره ناست کس نه بد بخته کیږي».
نو که د دوی سره ناست کس نه بدبخته کیږي؛ نو د هغوی مقام به څه وي؟!

عرش:

زمونږ رب چې خپل عرش باندې برقراره دی چې په (المجید) سره یې وصف کړی، او الله–عزوجل- د ځان لپاره هیڅ شی نه غوره کوي مګر دا چې ترټولو غوره، بشپړ او خورا بشپړ وي، له همدې کبله حق یې دی چې مجید اوسي.
ای ربه تا لره ستاینه، نعمتونه او پادشاهي ده
له تا څخه بل هیڅ شی د مجد او عظمت وړ نه دی
هغه د اسمان د عرش مالک او تسلط لرونکی دی
د هغه د جلال لپاره مخونه عاجزي او سجدې کوي
پاکي ده هغه ذات لره چې مخلوق د هغه قدر نه پیژني
او هغه څوک چې د عرش څخه پورته دی یو او واحد دی
ای الله! ستا په مجید نامه سره مونږ سوال کوو: چې مونږ، زمونږ مور او پلار او ټولو مسلمانانو ته بخښنه وکړی.

الحَمِيدُ (د حمد او تعریف لایق) ذات -جل جلاله-

په صحیح البخاري کې راغلي: چې رسول الله -صلی الله علیه وسلم- خپلو اصحابو ته لمونځ ورکړ، کله یې چه خپل سر له رکوع څخه پورته کړ؛ او ویې ویل: "سمع الله لمن حمده"، الله واوریدل چا چې د هغه ستاینه وکړه ! «د هغه شاته یو سړي وویل: ربنا و لک الحمد؛ حمدًا کثیرًا طیبًا مبارکًا فیه، یعني زمونږ ربه ستا ستاینه ده؛ په ډېر ښه او برکتي ستاینې سره، او کله چې لمونځ پای ته ورسید، ویې فرمایل: خبرې کوونکی څوک و؟ هغه وویل: زه وم، هغه وفرمایل: ما څه د پاسه دیرش ملایکې ولیدلې چې کوښښ یې کاوه څوک یې اول ولیکي!» څنګه به پر هغه باندې کوشش نکوي په داسې حال کې چې الله ستاینه خوښوي؟!
ستا ستاینه ده، هغه ستاینه چې مونږ د هغه په ذکر سره خوند اخلو
او که څه هم زه د هغه ستاینې او شکراني نشم شمیرلی

الله – سبحانه و تعالى- د خپل عالي ذات په ستاينه کې داسې فرمايلي دي: (وَهُوَ الْوَلِيُّ الْحَمِيدُ) (او هم دى ښه کارساز، ښه ستايل شوى دى). [الشورى سورت: ايت 28].
زمونږ رب –سبحانه و تعالى- چې په خپل ذات، نومونو، صفتونو او عملونو کې ستايل شوى دى؛ هغه په نومونو کې غوره نوم، او په صفتونو کې بشپړ صفتونه، او په فعلونو کې غوره او بشپړ فعلونه لري.
او زمونږ رب –سبحانه و تعالى– په خپله شرع کې ستايل شوى؛ ځکه دا د ټولو مخلوقاتو لپاره بشپړ او خورا ګټور شريعت دى.
او زمونږ رب –سبحانه و تعالى- چې په خپل وحدانيت سره ستايل شوى دى، او هغه د شريک، مثل، او ملګري د ذلت له وجې ځکه پورته دى، هغه –تبارک و تعالى- فرمايلي: (وَقُلِ الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي لَمْ يَتَّخِذْ وَلَدًا وَلَمْ يَكُن لَّهُ شَرِيكٌ فِي الْمُلْكِ وَلَمْ يَكُن لَّهُ وَلِيٌّ مِّنَ الذُّلِّ ۖ وَكَبِّرْهُ تَكْبِيرًا) (او ته ووايه: ټوله ثنا هغه الله لره خاص ده چې نه يې ځوك اولاد نيولى دى او نه د هغه لپاره په بادشاهى کې ځوك شريك شته او نه د هغه لپاره د عاجزۍ په وجه ځوك دوست شته او ته د هغه لويې بيانوه، لويې کامله). [الإسراء سورت: ايت 111]. او زمونږ رب –سبحانه و تعالى- چې په هره ژبه او په هر حالت کې د هغه ستاينه کيږي، ټول مخلوقات د هغه ستاينه کوي؛ جمادات او خبرې کوونکي په هر وخت کې د هغه په نعمتونو، فضلونو، او د هغه –سبحانه و تعالى- د کمال او عظمت ستاينه کوي: (تُسَبِّحُ لَهُ السَّمَاوَاتُ السَّبْعُ وَالْأَرْضُ وَمَن فِيهِنَّ ۚ وَإِن مِّن شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ وَلَٰكِن لَّا تَفْقَهُونَ تَسْبِيحَهُمْ ۗ إِنَّهُ كَانَ حَلِيمًا غَفُورًا)(خاص د هغه لپاره تسبيح وايي اووه اسمانونه او ځمکه او هغه ځوك چې په دغو کې دي، او نشته هيڅ يو شى مګر د هغه له ستايني سره تسبيح وايي او لېکن تاسو د هغو پر تسبيح نه پوهيږئ، بېشکه هغه له ازله ډېر تحمل والا، ډېر بخښونکى دى). [الإسراء سورت: ايت 44].
نو زمونږ رب –سبحانه و تعالى- ؛ په ټولو صيغو او شکلونو سره د ستايني وړ دى، حتا که دوى د هغه ستاينه هم ونکړي، هغه د ستايني ځښتن دى؛ د هغه د فضل، کرم، ورکړې او رحمت په خاطر.
او له هغه پرته په ټولو شرايطو کې د هيڅ چا ستاينه نکيږي.

خپل رب ته عاجزي وکړه!

او هغه –سبحانه و تعالى- پرته له نورو ځخه ستاينه يې د خپل ځان لپاره غوره کړه، او نور کسان يې د خپل ځان د ستاينو ځخه منع کړل؛ هغه وفرمايل: (فَلَا تُزَكُّوا أَنفُسَكُمْ) (نو تاسو د خپلو ځانونو تزکيه (پاکوالى) مه کوئ). [النجم سورت: ايت 32].
زمونږ رب –سبحانه و تعالى- د خپل ځان ستاينه کوي چې مونږ يې وپيژنو، او د دې لپاره چې مونږ د هغه په ستاينو سره هغه ته ورسيږو، هغه ته وګرځو، د هغه د بخښنې په تمه شو، او د هغه د ورکړې امېد ولرو، او همدا راز مونږ د هغه ځخه د جنت هيله لرو.
نو دا څومره لويه مهرباني ده؟! هغه ستا سره د نيکو کارونو په کولو کې مرسته کوي او پر هغه باندې ستا ستاينه کوي؟! (وَنُودُوا أَن تِلْكُمُ الْجَنَّةُ أُورِثْتُمُوهَا بِمَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ) (او دوى ته به اواز وکړى شي چې دا جنت دى چې تاسو د ده وارثان ګرځول شوي يئ، په سبب د هغو عملونو چې تاسو به کول). [الأعراف سورت: ايت 43]، که ستا رب وغواړي چې پر تا خپل فضل وکړي؛ فضل به پيدا کړي او تاته به يې منسوب کړي، تا ته به مال درکړي، او ته به لدې مال ځخه انفاق وکړې، بيا به له دې وروسته.. الله –جل وعلا- ستا د انفاق کوولو لپاره ستا ستاينه وکړي؛ که ځه هم مال د الله لخوا تا ته درکړل شوى دى! او زمونږ د رب – سبحانه و تعالى- له مهربانيو ځخه پر مونږ باندې: دا چې خپله ستاينه يې تقسيم کړى ده؛ تر ځو بنده پوه شي چې ځنګه د الله ستاينه او ثنا ووايي؛ هغه –سبحانه و تعالى- وفرمايل: (الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ) (ټول (د کمال) صفتونه خاص د الله لپاره دي چې د ټولو عالمونو ښه پالونکى دى)، [الفاتحة سورت : ايت 2]، او فرمايي: (الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ وَجَعَلَ الظُّلُمَاتِ وَالنُّورَ) (ټول د کمال صفتونه خاص هغه الله لره دي چې اسمانونه او ځمکه يې پيدا کړي دي، او پيدا کړې يې دي تياري او رڼا). [الأنعام سورت: ايت 1].

ټوله ستاينه تا لره ده..

د مؤمنانو تر ټولو لويه ځانګړنه دا ده چې هر وخت د الله –سبحانه و تعالى- ستاينه کوي؛ په اسانيو او سختيو کې؛ ځکه هغوى پوهيږي چې د الله –جل و علا- په ټولو کارونو کې دوى لپاره حکمت او خير دى.
په صحيح حديث کې هغه -عليه الصلاة والسلام- فرمايلي: «إِذَا مَاتَ وَلَدُ العَبْدِ قَالَ اللهُ لِمَلاَئِكَتِهِ: قَبَضْتُمْ وَلَدَ عَبْدِي؟ فَيَقُوْلُوْنَ: نَعَمْ.«کله چې د بنده ماشوم مړ شي، الله خپلو پرښتو ته ووايي: تاسو زما د بنده د ماشوم روح قبض کړ؟ هغوى ووايي: هو.
فَيَقُولُ: قَبَضْتُمْ ثَمَرَةَ فُؤَادِهِ؟ فَيَقُوْلُوْنَ: نَعَمْ.هغه به وفرمايي: تاسو د هغه د زړه ميوه تري واخيسته؟ هغوى ووايي: هو.
فَيَقُولُ: مَاذَا قَالَ عَبْدِي؟ فَيَقُوْلُوْنَ: حَمِدَكَ وَاسْتَرْجَعَ.هغه به وفرمايي: نو زما بنده څه وويل؟ نو هغوى وويل: ستا ستاينه يې وکړه او انا لله و انا اليه راجعون يې وويل.
فَيَقُولُ اللهُ: ابْنُوا لِعَبْدِي بَيْتًا فِي الجَنَّةِ وَسَمُّوهُ: بَيْتَ الحَمْدِ»نو الله به وفرمايي: زما د بنده لپاره په جنت کې يو کور جوړ کړئ او نوم يې بيت الحمد کيږدئ». [ترمذي روايت کړى]. نو؛ د غوره ذکرونو ځخه: د بنده دغه وينا ده: (الحمد لله) هغه –سبحانه و تعالى- فرمايلي: (وَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ قَبْلَ طُلُوعِ الشَّمْسِ وَقَبْلَ الْغُرُوبِ) (او د خپل رب له ستايني سره تسبيح وايه له لمر ختلو نه مخکې او له لمر ډوبيدلو نه مخکې). [ق سورت: ايت 39]. په صحيح حديث کې هغه -عليه الصلاة والسلام- فرمايلي: «مَنْ قَالَ: سُبْحَانَ اللهِ وَبِحَمْدِهِ فِي يَوْمٍ مِائَةَ مَرَّةً؛ حُطَّتْ خَطَايَاهُ، وَإِنْ كَانَتْ مِثْلَ زَبَدِ البَحْرِ"ځوك چې : ورځ کې سل ځلې سُبْحَانَ اللهِ وَبِحَمْدِهِ، ووايي، يعني خاص الله لره پاکي او ستاينه ده، د هغه ګناهونه به ټوى شي، حتا که د سمندر د ځګ په ځير هم وي". [بخاري او مسلم روايت کړى].
او کله چې له رسول الله -صلى الله عليه وسلم- ځخه پوښتنه وشوه: کومه وينا غوره ده؟
قال: «مَا اصْطَفَى اللهُ لِمَلاَئِكَتِهِ أَوْ لِعِبَادِهِ: سُبْحَانَ اللهِ وَبِحَمْدِهِ»هغه وفرمايل: «هغه چې الله د خپلو ملايکو او يا د خپلو بندګانو لپاره غوره کړي ده: سُبْحَانَ اللهِ وَبِحَمْدِهِ، يعني خاص الله لره پاکي او ستاينه ده». [مسلم روايت کړى]. ستاينه په ژبه، زړه او غړو سره ترسره کيږي. طبراني په المعجم الكبير کې روايت کړى چې رسول الله -صلى الله عليه وسلم- وفرمايل: «إِنَّ أَفْضَلَ عِبَادِ اللهِ يَوْمَ القِيَامَةِ: الحَمَّادُوْنَ»«د قيامت په ورځ به د الله په بندګانو کې تر ټولو غوره بندګان هغه وي چې ډيرې ستاينې يې کړى وي». [صحيح دى].
تا لره ستاينه ده، ښه ستاينه چې اسمان ډکوي
او د هغې شاوخوا، ځمکه، دښته، او سمندر
تا لره ثلپاتي او مبارکې ستاينې دي
د سمندر رنګ به د هغه د لېکلو لپاره لږ وي
ستا ستاينه ده، اې د کبريا ځښتنه، او هغه څوک
چې ستا په ستاينې سره شکر کوي په يقين سره هغه شکر تر لاسه کړى دى

اې الله! ستا ستاينه ده لکه څنګه چې ستاسو با د عزتمند مخ او د ځواک عظمت دی.

61 - 62

الشَّـــاكِرُ الشَّكُورُ (ډير قدردان) -جل جلاله-

بخاري په خپل صحيح کې روايتوي چې رسول الله -صلى الله عليه وسلم- فرمايلي: «أَنَّ رَجُلًا رَأَى كَلْبًا يَأْكُلُ الثَّرَى مِنَ العَطَشِ؛ فَأَخَذَ الرَّجُلُ خُفَّهُ، فَجَعَلَ يَغْرِفُ لَهُ بِهِ حَتَّى أَرْوَاهُ؛ فَشَكَرَ اللهُ لَهُ، فَأَدْخَلَهُ الجَنَّةَ».«يو سړي وليدل چې يو سپى له تندې څخه خاوري خوري؛ نو هغه سړي خپله موزه واخيسته او په هغې کې يې اوبه ورکولې تر څو يې تنده ماته شوه؛ نو الله د هغه څخه منله وکړه، او هغه يې جنت ته داخل کړ». هغه –سبحانه و تعالى- د خپل ذات په ستاينه کې فرمايي: (وَكَانَ اللَّهُ شَاكِرًا عَلِيمًا) (او الله له همېشه شکر قبلوونکي، ښه پوه دی). [النساء سورت: ايت 147]، او الله -سبحانه وتعالى- فرمايي-: (وَاللَّهُ شَكُورٌ حَلِيمٌ) (او الله ښه قدردان، ښه تحمل والا دی). [التغابن سورت: ايت 17]. زمونږ رب – سبحانه و تعالى - په لږ اطاعت سره منله کوي؛ او هغه باندې ډېر اجر ورکوي، بلکې څو چنده ثواب ورکوي؛ له شميرلو او حساب څخه ډېر اجر ورکوي، (مَن جَاءَ بِالْحَسَنَةِ فَلَهُ عَشْرُ أَمْثَالِهَا ۖ وَمَن جَاءَ بِالسَّيِّئَةِ فَلَا يُجْزَىٰ إِلَّا مِثْلَهَا وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ) (څوك چې يوه نېکي راوړي، نو د هغه لپاره د هغې لس چنده دي او څوك چې يوه بدي راوړي، نو هغه ته به يوازې د هغې په مثل سزا ورکولى شي او پر دوى به ظلم نه کېږي). [الأنعام سورت: ايت 160]. او زمونږ رب –سبحانه و تعالى- د بندګانو په شکر کولو سره له هغوى څخه مننه کوي؛ او هغوى د خپل له ډېر خير او فضل څخه برخمن کوي، حال دا چې هغه ذات دا ټول هغوى ته ورکړي دي، (وَمَا بِكُم مِّن نِّعْمَةٍ فَمِنَ اللَّهِ) (او پر تاسو چې هر نعمت شوى دى، نو د الله له طرفه دى). [النحل سورت: ايت 53]. او زمونږ رب –سبحانه و تعالى- د خپل بنده څخه داسې مننه کوي چې د خپلو د ملائکو په منځ کې او په پورته اسمان کې د هغه ستاينه کوي، او د خپلو بندګانو په منځ کې د هغه شکر برقراروي، او د هغوى د کړنو په خاطر له هغوى څخه مننه کوي، (ذُرِّيَّةَ مَنْ حَمَلْنَا مَعَ نُوحٍ ۚ إِنَّهُ كَانَ عَبْدًا شَكُورًا) (اې د هغه چا اولاده چې مونږ له نوح سره سواره کړي وو، بېشکه هغه ډېر شکر ايستونکى بنده و). [الإسراء سورت: ايت 3]. او زمونږ رب –سبحانه و تعالى- ډېرى خطاګانې بخښي، او لږ مقدار نيک عملونه هم قبلوي او هغه باندې اجر ورکوي؛ (إِنَّ رَبَّنَا لَغَفُورٌ شَكُورٌ) (بېشکه زمونږ رب خامخا ډېر بخښونکى، بې حده قدردان دى). [فاطر سورت: ايت 34].

زمونږ رب –سبحانه و تعالى- ډېر د نعمت ورکوونکى دى، او هغه په لږې ستاينې او شکر کولو سره راضي کېږي.

په صحيح مسلم کې له رسول الله -صلى الله عليه وسلم- څخه روايت دى چې هغه فرمايلي: «إِنَّ اللهَ لَيَرْضَى عَنِ العَبْدِ أَنْ يَأْكُلَ الأَكْلَةَ فَيَحْمَدَهُ عَلَيْهَا، أَوْ يَشْرَبَ الشَّرْبَةَ فَيَحْمَدَهُ عَلَيْهَا»."بېشکه الله د بنده څخه راضي کېږي که چېرې بنده خواړه وخوري بيا د الله ستاينه وکړي، او يا څه وڅښي بيا د الله ستاينه وکړي". د ابو داود په سنن کې راغلي دي: چې رسول الله -صلى الله عليه وسلم- وفرمايل: «مَنْ قَالَ حِينَ يُصْبِحُ: اللَّهُمَّ! مَا أَصْبَحَ بِي مِنْ نِعْمَةٍ فَمِنْكَ وَحْدَكَ، لَا شَرِيكَ لَكَ، فَلَكَ الحَمْدُ، وَلَكَ الشُّكْرُ؛ فَقَدْ أَدَّى شُكْرَ يَوْمِهِ، وَمَنْ قَالَ مِثْلَ ذَلِكَ حِينَ يُمْسِي؛ فَقَدْ أَدَّى شُكْرَ لَيْلَتِهِ»«كله چې چا باندې سهار راشي او ووايي: اې الله! کوم نعمتونه چې ماته راکړ شوي دي هغه يوازې ستا له طرفه دي، ته هيڅ شريک نلرې، تا لره ستاينه او شکر دى؛ نو دغه کس د خپلې ورځې شکر ادا کړ، او څوک چې ماښام کې داسې ووايي؛ هغه د خپلې شپې شکر ادا کړ». [حسن حديث دى].

ورځې کړل نو ويې ستايه!

او د هغه –سبحانه و تعالى- د شکر له کمال څخه دا دى چې هغه بنده ته ورکړه ورکوي او هغه ته د هغه څه لپاره توفيق ورکوي چې پر هغه باندې د هغه شکر ادا کړي؛ نو هغه؛ هغه ذات دى چې ورکوي نو ستاينه کوي، له هغه څخه سبب او مسبب دواړه دي، الله –عزوجل- وفرمايل: (إِنَّ هَٰذَا كَانَ لَكُمْ جَزَاءً وَكَانَ سَعْيُكُم مَّشْكُورًا) (بېشکه دا (نعمت) ستاسو لپاره بدله ده. او ستاسو سعي (کوشش) قبول کړى شوى دى). [الإنسان سورت: ايت 22]. پاکې ده هغه ذات لره چې پر مونږ باندې يې د هلوځلو احسان وکړ، بيا يې مونږ ته توفيق راکړ، او بيا پرې مونږ بدله راکوي ! ايا دا د فضل او احسان انتها نده؟ نو خاص هغه لره ستاينه او شکر دى.

او هغه د شکر قبلوونکى دى، نو هغه به د دوى هلې ځلې ضايع نکړي ... بلکه هغه به څو چنده کړي بغير له شميرلو څخه

تر ټولو لويه بدله ..

کله چې د الله تعالى پېغمبر سليمان –عليه السلام- په غصې سره خپل آسونه ذبح کړل -ځکه چې آس يې هغه د الله له ذکر څخه مشغول کړى و، نو هغه وغوښتل چې بيا هغه سره مشغول نشي-؛ نو د هغې په بدل کې: باد ورکړ شو.

کله چې يوسف الصديق –عليه السلام- د زندان سختې وزغمله؛ الله تري قبوله کړه داسې چې هغه ته يې واک ورکړ؛ (وَكَذَٰلِكَ مَكَّنَّا لِيُوسُفَ فِي الْأَرْضِ يَتَبَوَّأُ مِنْهَا حَيْثُ يَشَاءُ ۚ نُصِيبُ بِرَحْمَتِنَا مَن نَّشَاءُ ۖ وَلَا نُضِيعُ أَجْرَ الْمُحْسِنِينَ)(او همدارنګه مونږ يوسف ته په ځمکه (د مصر) کې اقتدار ورکړ، چې په دې (ملك) کې به يې چېرې چې غوښتل؛ ځاى نيوه (اوسېدلو)، مونږ خپل رحمت کوو پر چا چې مونږ وغواړو او مونږ د نېکې کوونکو اجر نه ضايع کوو). [يوسف سورت: ايت 56].

او کله چې د هغه پېغمبرانو (عليهم السلام) د الله تعالى لپاره خپل عزت د هغه د دښمنانو مقابل کې ولګاوه؛ هغوى ته يې سپکې سپورې او ښکنځلې وکړې؛ نو الله دوى ته دا بدله ورکړه چې الله او د هغه ملايکو هغوى باندې درود ووېل، او د دوى لپاره يې په اسمانونو او د هغه په مخلوقاتو کې غوره ستاينه وکړه، نو هغوى يې خورا مخلص وګرځول (بِخَالِصَةٍ ذِكْرَى الدَّارِ) [ص سورت: ايت 46]. (مونږ دوى په يو خالص خوى سره خالص کړي دي چې هغه د اخرت يادول دي).

او کله چې صحابه و –رضي الله عنهم– خپل کورونه پرېښودل، او د الله د خوښي لپاره يې پرېښودل؛ نو په خپل رضوان او خوښۍ سره يې هغوى ته بدله ورکړه: دنيا يې د هغوى تر قبضې لاندې راوستله او دنيا يې د هغوى په واسطه فتحه کړه.

هغه –سبحانه و تعالى – ډير قدردان ذات دى؛ بنده له اور څخه د يوې ذرې د خير کار په کولو سره را باسي، دغه لږه اندازه هم نه ضايع کوي، په يوه متفق عليه حديث کې راغلي چې رسول الله -صلى الله عليه وسلم- وفرمايل: "يو سړى پر سړک روان وو، د ازغي يوه ځانګه يې په لاره ومونډله او هغه يې د لارې نه لرې کړه، نو الله تعالى د هغه دا نيکي قبوله کړه، او هغه ته يې بخښنه وکړه". نو د هغه چا به څه حال وي چې د خلکو له لارې معنوي خندونه لرې کوي؟ نو د هغه چا به څه حال وي چې د خلکو په چارو کې اسانتياوې راولي، د هغوى غمونه لرې کوي، د هغوى د ارتياوو په پوره کولو کې ورسره مرسته کوي، او د هغوى په زړونو کې خوښي راولي؟! او دا ټول د هغه –سبحانه و تعالى- له خوا دي؛ چې تا ته يې په اول او آخر کې توفيق درکړي.

لکه څنګه چې هغه –سبحانه و تعالى– په حقيقت کې ډير قدر دان دى؛ هغه ته د خپل مخلوق تر ټولو محبوب کس: هغه څوک دى چې د قدردانۍ په صفت پېژندل شوى وي، او همدارنګه د هغه تر ټولو بد مخلوق هغه دى: چې دغه صفت و نلري او ددې صفت مخالف صفت لرونکى وي.

امام ابن القيم -رحمه الله- فرمايلي: "نعمتونه د الله له طرفه ازمايښت او امتحان دى؛ چې په هغې کې د شکر کوونکي شکر او د انکار کوونکو انکار څرګندېږي".

او شکر په دوه ډوله دی:

لومړی: چې په ژبه باندې وي، او هغه: د نعمتونو ورکوونکي ستاینه کول دي.
او بل: د ټولو اندامونو سره شکر ادا کول، او د الله –عزوجل- په اطاعت کې يې کارول دي.
او دا د ټولو پیغمبرانو او صالحینو (عادت) عمل دی.
بخاري روایت کوي: رسول الله -صلی الله علیه وسلم- به د شپې لمونځ لپاره ولاړیده تر دې چې پښې به يې وپړسېدلې، نو عایشې -رضی الله عنها- به ورته وویل: ته دا کار ولې کوې حال دا چې الله ستا مخکینې او راتلونکي ګناهونه بخښلي؟! نو هغه وفرمایل: «أَفَلَا أَكُوْنُ عَبْدًا شَكُوْرًا؟!»."ایا زه باید شکر ګذار بنده و نه اوسم؟!". او الله –عزوجل- د داود -علیه السلام- کورنۍ د هغوی د شکر ادا کولو له امله ستاینه وکړه: (اعْمَلُوا آلَ دَاوُودَ شُكْرًا) (ای آل داوده! تاسو (نېک) عمل کوئ د شکر لپاره). [سبا سورت: ایت 13].
او که څه هم چې د الله –جل وعلا- په بندګانو کې لږ شمېر هغه دي چې د شکر عبادت يې ترسره کړی؛ نو بنده باندې يې واجب کړي چې د هغه د شکر او قبلولو لپاره مدد وغواړي.
نو لدې کبله پیغمبر -صلی الله علیه وسلم- معاذ ته نصیحت کوي چې له هر لمانځه وروسته باید ووایي: «اللَّهُمَّ أَعِنِّي عَلَى ذِكْرِكَ وَشُكْرِكَ وَحُسْنِ عِبَادَتِكَ!»"ای الله، ما سره مرسته وکړه چې ستا ذکر، شکر ادا کړم، او ښه عبادت کوونکی اوسم!". [صحیح حدیث دی. ابوداود روایت کړی]. په بل حدیث کې راغلي دي چې رسول الله -صلی الله علیه وسلم- وفرمایل: «رَبِّ اجْعَلْنِي لَكَ شَكَّارًا، لَكَ ذَكَّارًا»"ای ربه، ما تا لره شکر ګزار، او ذکر کوونکی جوړ کړه". [صحیح حدیث دی. ابوداود روایت کړی]. بیا د رب العالمین له لورې د دې ضمانت په اړه فکر وکړه، که ته شکر ویستونکی وې؛ نو الله –عزوجل- فرمایي: (مَّا يَفْعَلُ اللَّهُ بِعَذَابِكُمْ إِن شَكَرْتُمْ وَآمَنتُمْ ۚ وَكَانَ اللَّهُ شَاكِرًا عَلِيمًا) (الله تاسو ته په عذاب درکولو څه کوي که تاسو شکر وباسئ؟! او ایمان راوړئ او الله همېشه شکر قبلوونکی، ښه پوه دی). [النساء سورت: ایت 147]. او شکر تا لره دی، الله –عزوجل- فرمایي:- (وَمَن يَشْكُرْ فَإِنَّمَا يَشْكُرُ لِنَفْسِهِ ۖ وَمَن كَفَرَ فَإِنَّ اللَّهَ غَنِيٌّ حَمِيدٌ) (او هر چا چې شکر وکړ، نو بېشکه همدا خبره ده چې هغه د ځان لپاره شکر کوي، او هر چا چې ناشکري وکړه، نو بېشکه الله ډېر بې پروا، ښه ستایل شوی دی). [لقمان سورت: ایت 12]، او څوک چې ډېر غواړي، هغه باید شکر وباسي (وَإِذْ تَأَذَّنَ رَبُّكُمْ لَئِن شَكَرْتُمْ لَأَزِيدَنَّكُمْ) (او کله چې ستاسو رب اعلان وکړ چې قسم دی که تاسو شکر وباسئ (،نو) زه به خامخا هرومرو تاسو ته (په نعمتونو کې) اضافه والی راولم). [إبراهیم سورت: ایت 7].. الله څومره مهربانه دی! خبردار چې ځان له نورو سره په نعمتونو او ورکړو کې پرتله کړي؛ ځکه چې دا به ستاسو د غم او تکلیف لامل شي، او د هغه –سبحانه و تعالی- په قول عمل وکړه: (فَخُذْ مَا آتَيْتُكَ وَكُن مِّنَ الشَّاكِرِينَ) نو ته هغه څه ونیسه چې ما تا ته درکړي دي، او له شکر کوونکو څخه شه [الأعراف سورت: ایت 144].

د زړونو کیلي:

او د الله –جل وعلا- د شکر ځخه: د هغه چا شکر ادا کول چې الله د هغو له لارې هغه باندې احسان کړی وي، او لومړی يې مور او پلار دي: (أَنِ اشْكُرْ لِي وَلِوَالِدَيْكَ إِلَيَّ الْمَصِيرُ) (دا چې ته زما او د خپل مور و پلار شکر کوه، خاص ما ته ببرته راتله دي). [لقمان سورت: ایت 14]. د امام احمد په مسند کې راغلي دي: «مَنْ لَا يَشْكُرِ النَّاسَ لَا يَشْكُرُ اللهَ»"هغه څوک چې د خلکو شکر نه ادا کوي د الله شکر نه ادا کوي". [صحیح حدیث دی]

مبارک دی هغه ذات چې د مخلوق شکر هغه لره لږ دی
ځکه چې د هغه د نیکیو لاسونه محدود ندي
او د نعمتونو شکر کوونکي د هغو د شکر کولو لپاره شکر ته اړتیا لري
همدا راز د شکر ادا کولو شکر، شکر ته اړتیا لري
او په هر شکر کې نعمت دی وروسته له نعمت څخه
پرته لدې چې لري وي، د نعمت په تناسب شکر لږ دی
نو که څوک چې دا کار وکړي هغه د واجب حق ادا کړی
له شکر سربیره يې تحمل کړي هغه څه چې لوی دي
ای الله! مور له شکر کوونکو څخه وګرځوه؛ ای د جهانونو ربه!

64 - 63

الأَكْـرَمُ الكَرِيـمُ (ډېر مهربان سخاوتمند) ذات -جل جلاله-

هغه – صلی الله علیه وسلم- په صحیح حدیث کې فرمایلي: «إِنِّي لَأَعْلَمُ آخِرَ أَهْلِ الجَنَّةِ دُخُوْلًا الجَنَّةَ، وَآخِرَ أَهْلِ النَّارِ خُرُوْجًا مِنْهَا: رَجُلٌ يُؤْتَى بِهِ يَوْمَ القِيَامَةِ؛ فَيُقَالُ: اعْرِضُوْا عَلَيْهِ صِغَارَ ذُنُوبِهِ، وَارْفَعُوْا عَنْهُ كِبَارَهَا! فَتُعْرَضُ عَلَيْهِ صِغَارُ ذُنُوبِهِ، فَيُقَالُ: عَمِلْتَ يَوْمَ كَذَا وَكَذَا كَذَا وَكَذَا، وَعَمِلْتَ يَوْمَ كَذَا وَكَذَا كَذَا وَكَذَا؟«زه وروستی کس چې جنت ته ننوځي پیژنم، او وروستی کس چې له دوزخ څخه را ویستل کیږي پیژنم: یو سړی به راوستل شي؛ وبه ویل شي: د هغه واړه ګناهونه ورته ورانديِ کړئ، او لوی ګناهونه تري لري کړئ! بیا به هغه ته د هغه واړه ګناهونه ورانديِ شي، او ورته به ووایل شي: تا فلانی او فلانی ورځ کې دا کړي، او په فلانی او فلانی او فلانی او فلانی ورځ کې دې دا کړي؟
فَيَقُوْلُ: نَعَمْ، لَا يَسْتَطِيعُ أَنْ يُنْكِرَ؛ وَهُوَ مُشْفِقٌ مِنْ كِبَارِ ذُنُوبِهِ أَنْ تُعْرَضَ عَلَيْهِ.هغه به ووایي: هو، انکار به نه شي کولی؛ او هغه دا تشویش کوي چې د هغه لوی ګناهونه ورته ورانديِ نشي.
فَيُقَالُ لَهُ: فَإِنَّ لَكَ مَكَانَ كُلِّ سَيِّئَةٍ حَسَنَةً، فَيَقُوْلُ: رَبِّ! قَدْ عَمِلْتُ أَشْيَاءَ لَا أَرَاهَا هَا هُنَا».بیا به ورته ووایل شي: ستا د هرې بدۍ پر ځای نیکي درکول کیږي، هغه به ووایي: ای ربه! ما خو ځینې کارونه کړي دي چې زه يې دلته نه وینم».
ابو ذر -رضي الله عنه- د حدیث راوي وایي: ما رسول الله -صلی الله علیه وسلم- ولید چې ویې خندل، تر دې چې د ژامې غاښونه يې ښکاره شول. [مسلم روایت کړی].
الله څومره مهربان دی! او الله څومره حلیم دی! او الله څومره لوی دی!
(يَا أَيُّهَا الْإِنسَانُ مَا غَرَّكَ بِرَبِّكَ الْكَرِيمِ) (ای (کافره) انسانه! ته په خپل کریم (او سخي) رب باندې څه شي دوکه کړی يې؟) [الانفطار سورت: ایت 6]، (وَمَن شَكَرَ فَإِنَّمَا يَشْكُرُ لِنَفْسِهِ ۖ وَمَن كَفَرَ فَإِنَّ رَبِّي غَنِيٌّ كَرِيمٌ) (او څوک چې شکر وباسي، نو هغه یوازې د ځان لپاره شکر وباسي او څوک چې ناشکري کوي، نو بېشکه زما رب ډېر بې پروا، ډېر کرم کوونکی دی). [النمل سورت: ایت 40].
او سخاوت: د خیر او ستاینې لپاره یو جامع لفظ دی، د هغه ځخه مراد یوازې ورکول ندي، بلکه د ورکولو بشپړه معنا ده، له همدې امله؛ د نوم د معنا په اړه د اهل علمو په نیز ډېر اقوال شتون لري، او ټول نومونه يې چې را نقل کړي دي حق دي.

زمور رب –جل وعلا- د ډير خير او ورکړي ځښتن دی، تل د خير ورکوونکی دی، هغه لره لوی مقام او شان دی، له نيمګړتياوو او افتونو ځخه پاک دی، ورکوونکی، انعام کوونکی، او احسان کوونکی دی؛ هغه ذات چې پرته له عوض او پرته له سببه ورکوي، محتاج او غير محتاج ته يې ورکوي، که وعده وکړي وفا کوي، هغه ته کوچنی او لوی ارتياوی وړاندی کيږي، هغه ځوک چې ورته رجوع وکړي هغه نه ضايع کيږي، له ګناهونو ځخه تيريږي، بدی بخښي، بلکه بدی په نيکی بدلوي، مخکی له دی چې وغواړو هغه مور ته راکوي.
مور ته يې غوږونه او سترګې، زړونه او غږې، ځواک، ښکاره او پټې ورتياوی راکړي دي؛ چې مور نشو کولی هغه وشميرو (وَإِن تَعُدُّوا نِعْمَتَ اللَّهِ لَا تُحْصُوهَا ۗ إِنَّ الْإِنسَانَ لَظَلُومٌ كَفَّارٌ) (او که تاسو د الله نعمتونه وشمېرئ (نو) تاسو به هغه ونشمېرلی شئ، بېشکه انسان خامخا ډېر ظلم کوونکی، ډېر ناشکره دی). [إبراهيم سورت: ايت 34]، پرته له دی چې د هغه ځخه يې وغواړو مور باندی مهرباني کوي، او مخکې له دی چې مور يې له هغه ځخه وغواړو؛ د خپلی مهربانی او احسان له مخې، نو هغه يې ورکوي او ستاينه کوي.
زمور مهربان رب –جل وعلا-؛ هغه ذات چې د قدرت باوجود بخښنه کوي، او که وعده وکړي وفا کوي، نو مؤمنانو ته په دنيا او آخرت کې د فضل، خير، برکت او بيلابيلو نعمتونو او ورکړي وعده کړېده.
بلکه د هغه –سبحانه و تعالی- له سخاوت او مهربانی ځخه دا دي چې هغه د خپلو نافرمانو بندګانو عذاب د خپلې ارادې سره تړلی دی؛ که وغواړي عذاب ورکوي، او که وغواړي هغوی ته بخښنه کوي.
زمور رب چې سوال کوونکي بې ځوابه نه پريږدي.. "هغه ژوندی او سخي دی".

ورېيې کړل او ويې ستايه:

نو هغه ايمان ورکوي، بيا يې پر هغه ستاينه کوي: (وَلَٰكِنَّ اللَّهَ يَهْدِي مَن يَشَاءُ ۗ وَمَا تُنفِقُوا مِنْ خَيْرٍ فَلِأَنفُسِكُمْ ۚ وَمَا تُنفِقُونَ إِلَّا ابْتِغَاءَ وَجْهِ اللَّهِ ۚ وَمَا تُنفِقُوا مِنْ خَيْرٍ يُوَفَّ إِلَيْكُمْ وَأَنتُمْ لَا تُظْلَمُونَ)(او لېکن الله سمې لارې ته رارۅي چا ته چې وغواړي، او هغه څه چې تاسو يې له مال ځخه خرچ کوئ؛ نو ستاسو ځانونو ګټه (يې فايدې) دي او تاسو يوازې د الله د مخ لټولو (رضا) لپاره انفاق کوئ، او هغه څه چې تاسو يې له مال ځخه لګوئ (انفاق کوئ، نو) هغه به تاسو ته پوره پوره درکړی شي، په داسې حال کې چې پر تاسو به ظلم نه کېږي). [البقرة سورت: ايت 272]. جنيد له يوه سړي ځخه واورېدل چې ويل يې: (إِنَّا وَجَدْنَاهُ صَابِرًا ۚ نِّعْمَ الْعَبْدُ ۖ إِنَّهُ أَوَّابٌ) (بېشکه مونږ هغه صابر وموندە، (هغه) ښه سړی و، بېشکه هغه ډېر رجوع کوونکی و). [ص سورت: ايت 44]؛ هغه وفرمايل: سبحان الله! وريې کړل او بيا يې وستايه، يعنې: هغه ته يې صبر ورکړ، بيا هغه ستايې اوصفت يې کوي.
زه الله ته ستاينه، شکر او ثنا ډالی کوم
زمور مولا لره ستاينه ده، او پر هغه تکيه کيږي
او زه ګواهي ورکوم چې له الله پرته بل رب نشته
سخي، او مهربان دی، او هغه اميد بخښونکی دی
نو پاکي ده هغه ذات لره چې سخي او مهربان دی !!
مهرباني د هغه له صفتونو ځخه ده، سخاوت د هغه له سترو صفتونو ځخه دی، او ورکړه د هغه له لورو ډاليو ځخه ده؛ نو ځوک به له هغه ځخه په سخاوت او مهربانی کې لوی وي؟!

هغه ډير سخي دی:

مخلوق د هغه نافرماني کوي، او هغه د دوی ځارنه کوي، په خپلو بسترونو کې د هغوی داسې ساتنه کوي لکه ځنګه چې دوی د هغه هيڅ نافرماني نه وي کړې، او د دوی پالنه کوي لکه ځنګه چې دوی هيڅ ګناه نه وي کړی، او د ګناهګار سره سخاوت کوي، او بد کار سره مهرباني کوي .. ځوک دی چې هغه يې را بللی وي او ځواب يې نه وي ورکړی؟ او ځوک دی چې له هغه يې سوال کړی وي او هغه نه وي ورکړی؟ يا هغه ځوک دی چې د هغه دروازه يې ټکولی وي او هغه شړلی وي؟! نو هغه د فضل ځښتن دی او له هغه ځخه د فضل تمه کيږي، هغه سخي دی او له هغه ځخه د سخاوت تمه کيږي، هغه سخي او مهربان دی او له هغه ځخه د سخاوت او مهربانی تمه کيږي.

له ستايني ځخه بې نيازه..

زمور رب –تبارک و تعالی- زمور له شکر ځخه بې نيازه دی، د شکر ګټې هغه ته نه ورګرځي، او د انکار کوونکو انکار هغه ته ضرر نه رسوي، بيا هم هغه (سخي او مهربان) دی چې په تلوار سره سزا نه ورکوي؛ (وَمَن كَفَرَ فَإِنَّ رَبِّي غَنِيٌّ كَرِيمٌ) (او ځوك چې ناشكري كوي، نو بېشكه زما رب ډېر بې پروا، ډېر كرم كوونكى دى). [النمل سورت: ايت 40]. او د هغه – سبحانه و تعالی- د بډايتوب او سخاوت له کمال ځخه: دا چې بندګان يې د خپل عبادت لپاره پيدا کړي دي؛ او د هغو ټولو د رزق ضمانت يې کړی دی، که هغه مؤمن وي او که کافر، که انسانان وي او که پيريان: (وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ (56) (او ما پيريان او انسانان نه دي پيدا کړي مګر د دي لپاره چې دوی زما عبادت وکړي. مَا أُرِيدُ مِنْهُم مِّن رِّزْقٍ وَمَا أُرِيدُ أَن يُطْعِمُونِ (57) زه له دوی نه هيڅ رزق نه غواړم او نه دا غواړم چې دوی ما ته خوراك راكړي. إِنَّ اللَّهَ هُوَ الرَّزَّاقُ ذُو الْقُوَّةِ الْمَتِينُ (58)) بېشكه هم دغه الله ښه روزي ورکوونکی، قوت والا، (او) ډېر مضبوط دی). [الذاريات سورت: ايتونه 56-58].

له اميدونه ځخه ډير ورکوي..

د هغه د عظمت له جملې ځخه: دا چې مسايل او دعاګانې پر هغه باندی لوېيې او ډير والی نکوي؛ که هر ځومره ډيرې او لوېې وي، په صحيح حديث کې هغه –صلی الله عليه وسلم- فرمايي: «إِذَا دَعَا أَحَدُكُمْ؛ فَلَا يَقُلْ: اللَّهُمَّ اغْفِر لِي إِنْ شِئْتَ! وَلَكِنْ لِيَعْزِمِ المسألَةَ، وَلِيُعْظِمْ رَغْبَتَهُ؛ فَإِنَّ اللهَ -عز وجل- لَا يَتَعَاظَمُهُ شَيْءٌ أَعْطَاهُ»"كه ستاسو ځخه يو ځوک دعا وکړي، داسې دی نه وايې چې: اې الله ما وبخښه، که ستا خوښه وي! ليکن خپله غوښتنه دي کلکه وغواړي، او خپل طلب دي لوړ کړي؛ ځکه چې د الله په نيز د هيڅ شي ورکول لوی نه دي". [مسلم روايت کړی] بلکه د هغه –سبحانه و تعالی- له سخاوت ځخه دا دی: چې هغه –سبحانه وتعالی- لره دعا کول يې ترټولو با عزت عبادت ګرځولی دی، په صحيح حديث کې هغه –صلی الله عليه وسلم- فرمايي: «لَيْسَ شَيْءٌ أَكْرَمَ عَلَى اللهِ -سُبْحَانَه- مِنَ الدُّعَاء»"د الله – سبحانه- په نيز له دعا ځخه بل هيڅ شی د عزت وړ نه دی". [حسن حديث دی. ابن ماجه روايت کړی]. بلکې د هغه –سبحانه و تعالی- ستر سخاوت ته وګوره: هغه –صلی الله عليه وسلم- فرمايلي: «إِنَّ اللهَ حَيِيٌّ كَرِيمٌ يَسْتَحِي إِذَا رَفَعَ الرَّجُلُ إِلَيْهِ يَدَيْهِ أَنْ يَرُدَّهُمَا صِفْرًا خَائِبَتَيْنِ»"په حقيقت کې، الله ډير د حيا او سخاوت ځښتن دی، او حيا کوي کله چې يو سړی خپل لاسونه ورته پورته کړي او هغه بيرته نااميده او تش وګرځوي". [صحيح حديث دی. ترمذي روايت کړی]. او د هغه سخاوت دوامداره دی؛ تر هغه وخته نه دريږي چې ته ورسره ملاقات وکړې، نو ته وګوره د قيامت په ورځ به تا ته ترټولو ستره او لويه ډالی وړاندی کيږي -که چيرته مومن اوسيږي -. (أَوْلَٰئِكَ هُمُ الْمُؤْمِنُونَ حَقًّا ۚ لَّهُمْ دَرَجَاتٌ عِندَ رَبِّهِمْ وَمَغْفِرَةٌ وَرِزْقٌ كَرِيمٌ) (همدغه خلق په حقه مومنان دي، د دوی لپاره د خپل رب په نيز درجې دي او بخښنه او عزتمن رزق دی). [الأنفال سورت: ايت 4]. بلکې له هيلې ځخه ډير ورکوي، او په متفق عليه قدسي حديث کې

راغلي دي: «قَالَ اللهُ -عز وجل- : أَعْدَدْتُ لِعِبَادِيَ الصَّالِحِين: مَا لَا عَيْنٌ رَأَتْ، وَلَا أُذُنٌ سَمِعَتْ، وَلَا خَطَرَ عَلَى قَلْبِ بَشَرٍ»«الله –عزوجل- فرمايلي: ما د خپلو نيکانو بندګانو لپاره هغه څه چمتو کړي دي چې نه کومې سترګې ليدلي دي، نه کوم غوږ اوريدلي دي، او نه د چا په زړه کې تير شوي دي»، او د دې ټولو څخه لوی څيز: د هغه مهربان ذات مخ ته کتل دي؛ (وُجُوهٌ يَوْمَئِذٍ نَّاضِرَةٌ (22) (په دغې ورځ کې به څه مخونه تازه روښانه وي. إِلَىٰ رَبِّهَا نَاظِرَةٌ (23)) خپل رب ته به کتونکي وي. [القيامة سورت: آيتونه 22-23].
اې الله! مورږ لدې ډلې څخه جوړ کړه؛ اې تر ټولو مهربان ذاته!

تله:

د قيامت په ورځ د عزت او ذلت تله: تقوا ده؛ (إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِندَ اللَّهِ أَتْقَاكُمْ) (بېشکه د الله په نيز په تاسو کې دېر عزتمن، ستاسو زيات پرهېزګار دی). [الحجرات سورت: ايت 13]، د کفارو لپاره عزت نشته، بلکې سپکاوی دی: (وَكَثِيرٌ حَقَّ عَلَيْهِ الْعَذَابُ ۗ وَمَن يُهِنِ اللَّهُ فَمَا لَهُ مِن مُّكْرِمٍ ۚ إِنَّ اللَّهَ يَفْعَلُ مَا يَشَاءُ ۩) (او (په دوی کې) ډېر داسې دي چې په هغو باندې عذاب ثابت شوی دی او هغه څوک چې الله يې سپک کړي، نو ده ټه هيڅوک عزت ورکوونکی نشته، بېشکه الله کوي هغه څه چې اراده يې وکړي). [الحج سورت: ايت 18]، په دنيا کې د خلکو مقياس ته اعتبار نشته؛ کوم چې الله –تبارک و تعالی- په دې ډول ذکر کړی دی: (فَأَمَّا الْإِنسَانُ إِذَا مَا ابْتَلَاهُ رَبُّهُ فَأَكْرَمَهُ وَنَعَّمَهُ فَيَقُولُ رَبِّي أَكْرَمَنِ (15) (نو هر چې انسان دی، کله چې ده لره خپل رب وازمايي، پس ده ته عزت ورکړي او ده ته نعمت ورکړي، نو دی وايي: زما رب ما ته عزت راکړ. وَأَمَّا إِذَا مَا ابْتَلَاهُ فَقَدَرَ عَلَيْهِ رِزْقَهُ فَيَقُولُ رَبِّي أَهَانَنِ (16)) او خو هر کله چې دی وازمايي، پس په ده باندې د ده رزق تنګ کړي، نو دی وايي: زما رب زه سپک کړم). [الفجر سورت: ايتونه 15-16]. ابن الجوزي -رحمه الله- فرمايي: "او په عامو خلکو باندې د شيطان له فريب څخه: دا چې دوی ګناهونه کوي، او که تاسو يې مخه ونيسئ، دوی به ووايي: رب ډېر مهربان دی، او بخښنه پراخه ده!".

پند او نصيحت..

څوک چې قرآن سره تعلق پيدا کړي؛ هغه ته په دواړو جهانونو کې د عزت زيری ورکول کيږي، ځکه چې الله –سبحانه و تعالی- فرمايلي: (إِنَّهُ لَقُرْآنٌ كَرِيمٌ) (بېشکه دا خامخا ډېر عزتمن قرآن دی). [الواقعة سورت: ايت 77]، ډېر خير لرونکی، د ډېرې پوهې لرونکی، حافظ ته عزت ورکوي، او لوستونکي ته ويار ورکوي. او د سخاوت څښتن –سبحانه و تعالی- ډوب شوی ژغورې، غايب بيرته راولي، مصيبت ځپلي ته عافيت بخښي، د مظلومانو سره مرسته کوي، ګمراه ته هدايت کوي، غريبان شتمنوي، ناروغ ته شفا ورکوي، د ستونزمن ستونزه خلاصوي، او خوښ ګڼي چې په خپلو نومونو سره وبلل شي، او نبي –صلی الله عليه وسلم- به د ستونزو پر مهال داسې ويل: «لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ الْعَظِيمُ الْحَلِيمُ، لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ رَبُّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ، لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ رَبُّ السَّمَاوَاتِ وَرَبُّ الأَرْضِ، وَرَبُّ الْعَرْشِ الْكَرِيمِ» "له الله پرته بل معبود نشته، لوی او بردبار دی، له الله پرته بل معبود نشته، د لوی عرش څښتن دی، له الله پرته بل معبود نشته، د اسمانونو او ځمکې څښتن دی". [بخاري او مسلم روايت کړی]. او الله سخيان خوښوي، ابن رجب -رحمه الله- فرمايي: "څوک چې د الله پر بندګانو باندې سخاوت وکړي، الله به پر هغه باندې په خپله ورکړه او فضل سره سخاوت وکړي، او اجر د عمل له جنس څخه دی".
زه غاييږم مګر د لطفونو څښتن نه غاييږي ... او له هغه څخه هيله لرم چې هغه به ما نه ناهيلی کوي ... او له هغه څخه له هغه وخته د خوندیتوب غوښتنه کوم ... چې زه ورسره مخ يم، هغه چې پاېله يې وېښتان سپينوي ... او خپله غوښتنه په هر حال کې هغه چا ته وړاندې کوم ... چې په هغه سره زړونه ډاډمنيږي ... او زه د الله له دروازې پرته بله دروازه نه لرم ... نه څوک ملګری او نه څوک دوست لرم
هغه سخي انعام کوونکی نيک او نرمي کوونکی دی ... ډېر ښه پرده اچوونکی او د غوښتونکي د دعا قبلوونکی دی ... نو ای د بادشاهانو بادشاه زما ګناهونه وبخښه ... يقېنا زه ګناهونو ستا څخه لرې کړی يم ... او له بده مرغه خواهشاتو رنځور کړی يم ... خو مګر ستا نه پرته ما لره بل څوک ډاکټر (رنځپوه) نشته.
اې مهربان الله! مونږ په خپل جنت بخښنې او رضايت باندې ونازوه.

65

المُـقِـيتُ (مخلوق ته په روزۍ سره قوت ورکوونکی) ذات -جل جلاله-

صحيح روايت دی چې هغه -صلی الله عليه وسلم- فرمايلي: «إِنَّ اللهَ -تَعَالَى- يَقُوْلُ: يَا ابْنَ آدَمَ! تَفَرَّغْ لِعِبَادَتِي أَمْلَأْ صَدْرَكَ غِنًى، وأَسُدُّ فَقْرَكَ، وَإِنْ لَا تَفْعَلْ؛ مَلَأْتُ يَدَكَ شُغْلًا، وَلَمْ أَسُدَّ فَقْرَكَ»«الله –تعالی- فرمايي: اې د آدم اولاده! خپل ځان زما د عبادت لپاره وقف کړه، زه به ستا زړه له شتمنۍ ډک کړم، او ستا د فقر مخه به ونيسم، او که داسې دي و نه کړل؛ زه به ستا لاسونه په کار باندې ډک کړم، او ستا د فقر مخه به و نه نيسم». [صحيح حديث دی. ترمذي روايت کړی]. او په صحيح حديث کې راغلي: «يَدُ اللهِ مَلْأَى لاَ يَغِيضُهَا نَفَقَةٌ، سَحَّاءُ اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ، أَرَأَيْتُمْ مَا أَنْفَقَ مُنْذُ خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالأَرْضَ؟ فَإِنَّهُ لَمْ يَغِضْ مَا فِي يَدِهِ»«د الله لاس ډک دی او د ورځې او شپې انفاق کول هغه نه کموي، ايا تاسو نه ګورئ چې هغه د اسمانونو او ځمکې له پيدا کولو راهيسې ځومره انفاق کړی دی؟ هغه څه چې د هغه په لاس کې وو ندي کم شوي». [بخاري روايت کړی -او دا د هغه لفظ دی- او مسلم هم روايت کړی].
هغه الله –سبحانه و تعالی- باندې د اسمانونو او ځمکې چارې ولاړې دي او د دنيا او آخرت چارې د هغې په واسطه سمبالېږي، لوند او وچ ورته تسليم دي.
د بادشاهۍ واک د هغه په لاس کې دی، د شيانو اندازې د هغه سره دي، د معاملاتو چاپياني د هغه سره دي، د بندګانو برخليک هغه ته ورګرځي، ټول عزت هغه لره دی، او ملک ټول هغه لره دی، د هغه د ورکړې منع کوونکی نشته، او د هغه د منعې ورکوونکی نشته.
نو ايا هغه سخي، ځواکمن، رحم کوونکی او قوت ورکوونکی ذات لدې عاجزه کيدلی شي چې تا ته يوه ډوډۍ، خوراک او ځښاک درکړي، چې ستا روح ورسره ژوندۍ شي؟
او مونږ به څومره نيکمرغه يو چې د الله له خوا ښکلي نومونو څخه يو نوم سره تم شو، چې هغه المقيت –تبارک و تعالی- دی.
الله – عزوجل- فرمايي: (مَّن يَشْفَعْ شَفَاعَةً حَسَنَةً يَكُن لَّهُ نَصِيبٌ مِّنْهَا ۖ وَمَن يَشْفَعْ شَفَاعَةً سَيِّئَةً يَكُن لَّهُ كِفْلٌ مِّنْهَا ۗ وَكَانَ اللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ مُّقِيتًا)(چا چې سفارش وکړ، ښه سفارش، هغه ته به په دې (سفارش) سره (د ثواب) برخه وي او چا چې سفارش وکړ، بد سفارش (، نو) هغه ته به پدې سره (د ګناه) پېټی وي او الله له همېشه پر هر شي باندې قدرت لرونکی دی). [النساء سورت: ايت 85].
المقيت: په هر شي قدرت لرونکی؛ چا چې خواړه (روزي) پيدا کړي دي.
المقيت: الحفيظ؛ څوک چې هر څيز ته د اړتيا په اندازه له ساتنې څخه ورکوي.
نو زمونږ رب – سبحانه و تعالی- هغه لوی ذات دی چې ټولو موجوداتو ته يې خواړه رسولي دي، او هغوی ته يې د هغه رزق رسولی او په خپله خوښه، حکمت او ستاينې سره يې ويښلی دی.

نو هر مخلوق ته روزي شته: د بدنونو قوت او روزي: خوراک او څښاک دی، د ارواحو قوت او روزي: علوم دي، او د ملائکو قوت او روزي: ستاینه ده.
نو الله –عزوجل- خپلو بنده ګانو ته قوت (روزي) ورکوونکی دی، د هغوی ساتونکی، د هغوی د حالاتو شاهد، او له هغوی څخه باخبر دی.
رب –سبحانه و تعالی- د بندګانو د مصلحتونو پر اساس عمل کوي؛ او هغوی ته قوت او روزي ورکوي.
تر ټولو ښه روزي: عقل دی، او چا ته چې عقل ورکړل شوی وي، الله –تبارک و تعالی- هغه ته عزت ورکړی دی.
اي الله! تا لره هغه احسان دی چې ټول مخلوق ته رسیدلی دی
چې په ټول مخلوق کې په ډیره پیمانه شتون لري
او له تا پرته، ستا خزانې له بل چا سره نشته چې
په لګښت او انفاق سره ډیریږي، تر څو پرې بخل وکړي
زه تا ته پناه راوړم اي الله، زمونږ له بدو کړونو څخه
چې ستاسو نعمتونه له مونږ څخه وګرځول شي

ډاډه اوسه!

د هغه څه په اړه مه بوخت کېږه چې تا ته تضمین شوي دي؛ الله د خپل ځان په باره کې فرمایلي دي: (المقیت، قوت او روزي ورکوونکی) او د خپل ځان په اړه یې فرمایلي دي: (الرزاق، روزي ورکوونکی).
او المقیت – قوت او روزي ورکوونکی- له الرزاق څخه خاص دی؛ نو، القوت: هغه څه چې په هغه سره بدن تغذیه کیږي، او الرزق: هر هغه څه چې د بنده تر ملکیت لاندې راځي، په شمول د هغه څه چې د خوړو وړ دي او څه چې نه خوړل کیږي.
تر څو چې موده او اجل پاتې وي؛ خواړه او روزي به راځي، او که د روزۍ یوه لاره یې په څه حکمت سره در باندې بنده کړه، هغه به ستا لپاره په خپل رحمت سره بله لاره پرانیزي.
او د جنین حالت ته پام وکړه: هغه ته خواړه راځي چې هغه: وینه ده، او له یوې لارې څخه راځي، چې هغه: ناف (نوم) دی، او کله چې د مور له رحم څخه ووځي، دغه لاره هغه باندې بنده شي، او دوه نورې لارې هغه ته خلاصیږي، د هغه لپاره چې لومړي خواړه خورا ښه او خوندور وي؛ پاکې او خوندورې شیدې، او کله چې د شیدو د تغذیې مرحله بشپړه شي، د هغه لپاره ځلور نورې لارې خلاصیږي، چې د هغې لارې څخه دوه خواړه او دوه څښاک ترلاسه کوي؛ اما دوه خواړه: حیوانات او نباتات دي، او د دوه څښاک : اوبه او شیدې دي.
کله چې مړ شي نو هغه ځلور لارې بندې شي، او د جنت اته دروازې د مؤمنانو لپاره پرانستل شي؛ دوی به له هرې دروازې چې وغواړي جنت ته به ننوځي!

منندوی اوسه!

د الله –تبارک و تعالی- نعمتونه له شمېرلو څخه پورته دي، او هیڅ محدودیت نلري، او هیڅ حساب یې مقید کولی نشي: (وَإِن تَعُدُّوا نِعْمَتَ اللَّهِ لَا تُحْصُوهَا ۗ إِنَّ الْإِنسَانَ لَظَلُومٌ كَفَّارٌ) (او که تاسو د الله نعمتونه وشمېرئ (نو) تاسو به هغه ونشمېرلی شئ، بېشکه انسان خامخا ډېر ظلم کوونکی، ډېر ناشکره دی). [إبراهيم سورت: ایت 34]. داسې نعمتونه دي چې ډېر مهربان او جلیل القدر ذات یې مخلوق ته ورکوي، پرته له دې چې له هغوی څخه ووېرېږي او یا امید ولري، بلکې هغوی باندې فضل، مهرباني، نیکي، احسان، سخاوت، او منت کوي. (وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ (56) او ما پېریان او انسانان نه دي پیدا کړي مګر د دې لپاره چې دوی زما عبادت وکړي. مَا أُرِيدُ مِنْهُم مِّن رِّزْقٍ وَمَا أُرِيدُ أَن يُطْعِمُونِ (57) زه له دوی نه هیڅ رزق نه غواړم او نه دا غواړم چې دوی ما ته خوراك راکړي. إِنَّ اللَّهَ هُوَ الرَّزَّاقُ ذُو الْقُوَّةِ الْمَتِينُ (58)) بېشکه هم دغه الله ښه روزي ورکوونکی، قوت والا، (او) ډېر مضبوط دی) [الذاريات سورت: ایتونه 56-58]، مګر ډېری خلک شکر نه کوي: (يَعْرِفُونَ نِعْمَتَ اللَّهِ ثُمَّ يُنكِرُونَهَا وَأَكْثَرُهُمُ الْكَافِرُونَ) (دوی د الله نعمتونه پېژني، بیا له هغو نه انکار کوي او د دوی زیاتره کافران دي). [النحل سورت: ایت 83]. هغه تا ته بې لدې چې هغه باندې حق ولري درکړی دی، بیا تا د هغه له حقوقو څخه انکار وکړ! ستا سره مینه کوي پرته لدې چې ستا وربانديې احسان وي بیا تا د هغه له احسان څخه انکار وکړ! (قُتِلَ الْإِنسَانُ مَا أَكْفَرَهُ) (انسان دې هلاك کړی شي، دی څومره ډېر ناشکره دی!). [عبس سورت: ایت 17]. د الله – تبارک و تعالی- نعمتونه پر تا باندې وریږي؛ کله چې وغواړي تاته یې درکوي، او که دعا وکړې ستا ځواب درکوي، او که ته مرسته وغواړي درسره مرسته کوي، ستا لپاره پرته له هغه څخه بې نیازي نشته؛ که شکر کوي، نو د هغه بل نعمت شکر وباسه چې تا ته یې درکړی دی؛ (وَإِذْ تَأَذَّنَ رَبُّكُمْ لَئِن شَكَرْتُمْ لَأَزِيدَنَّكُمْ)(او کله چې ستاسو رب اعلان وکړ چې قسم دی که تاسو شکر وباسئ (،نو) زه به خامخا هرومرو تاسو ته (په نعمتونو کې) اضافه وکړم). [إبراهيم سورت: ایت 7].

د شتمنۍ ستنې:

او که بني ادم د سرو زرو یوه دره ولري، نو دوی خوښوي چې دوه دري ولري.
او خوښي دا نه ده چې: د ټولې نړۍ ملکیت ولري، مګر د انسان خوښي: پدې کې ده چې د خپلې ورځې لپاره خواړه، د بدن سلامتیا، او امنیت ولري. «مَنْ أَصْبَحَ مِنْكُمْ آمِنًا فِي سِرْبِهِ، مُعَافًى فِي جَسَدِهِ، عِنْدَهُ قُوْتُ يَوْمِهِ؛ فَكَأَنَّمَا حِيزَتْ لَهُ الدُّنْيَا» «څوک چې په تاسو کې په خپل بدن کې خوندي وي، په بدن کې صحتمند وي، د خپلې ورځې لپاره خواړه ولري؛ دا پدې معنی ده چې هغه لره ټوله دنیا ورکړ شوې وي». [حسن حدیث دی. ترمذي روایت کړی].

د صالحانو عادت ..

مؤمن په ځان ډاډمن وي؛ ځکه چې هغه پوهیږي چې الله قوت او روزي ورکوونکی دی، او دا چې د هغه روزي لیکل شوې ده، او تر هغه به نه مري تر څو چې خپله روزي بشپړه نه کړي، نو هغه خپلې هڅې سره پر الله توکل کوي او د خپل ځان او شاوخوا خلکو د قوت او خواک څخه بې زاره کیږي، او خپل زړه الله –سبحانه و تعالی- باندې چې قوت او روزي ورکوونکی دی ترلې ساتي، ځکه چې هغه پوهیږي چې د هغه -سبحانه و تعالی- د تسلط، قوت، او خواک څخه پرته بل تسلط، قوت او خواک نشته.
لکه څنګه چې په "صحیح مسلم" کې راغلي دي چې د رسول الله -صلی الله علیه وسلم- د خپل رب -عزوجل – څخه روایت کوي چې هغه فرمایي: «يَا عِبَادِي كُلُّكُمْ جَائِعٌ إِلَّا مَنْ أَطْعَمْتُهُ؛ فَاسْتَطْعِمُونِي أُطْعِمْكُمْ».«اې زما بندګانو، تاسو ټول وږي یاست، پرته له هغه چا چې ما هغه لره خواړه ورکړي وي؛ نو تاسو زما څخه خواړه وغواړئ تاسو ته به خواړه درکړم». ابن رجب -رحمه الله- فرمایلي: «ځینو مخکینو خلکو به په خپلو دعاګانو کې د الله څخه د خپلو ټولو اړتیاو غوښتنه کوله، حتا د خپلو اوړو لپاره مالګه او د خپل پسه لپاره د وښو (ګیاه) غوښتنه به یې کوله».

نو څوک چې د الله نوم: المقيت، یاد کړي، او د الله شتون په المقيت نوم سره احساس کړي، او په هغه څه باور ولري چې هغه یې لري، هغه به ابدي خوشحالی ترلاسه کړي، چې هغه: په دنیا او آخرت کې راضي اوسیدل دي.
همدارنګه رسول الله -صلی الله علیه وسلم- هغو کسانو ته خبرداری ورکړی چې د کورنۍ خوراک او نفقې باندې د اجر د غوښتلو لپاره صدقه او خیرات ورکوي، نو د دوی دا کار به په ګناه بدل شي که چیرې هغه خپل د لاس لاندې کسان (کورنۍ، اولادونه، غلامان) ضایع او محتاجه کړي؛ ځکه چې نفقه د انسانانو په حقوقو پورې تړلې ده، هغوی ډیر مستحق دي او حق یې ثابت دی، له رسول الله -صلی الله علیه وسلم- څخه په صحیح روایت کې راغلي دي چې فرمایي: «كَفَى بِالمَرْءِ إِثْمًا: أَنْ يُضَيِّعَ مَنْ يَقُوْتُ»«د انسان د ګناه لپاره همدا کافي ده، چې د هغه چا څخه بې پروایي وکړي، چې د هغوی روزي پر هغه باندې وي». [حسن حدیث دی. ابوداود روایت کړی].
او رسول الله -صلی الله علیه وسلم- د خپلې کورنۍ لپاره د ټول کال د خوراکې توکو د خوندي کولو لپاره لیواله و، په بخاري کې نقل شوي دي چې وایي: «رسول الله -صلی الله علیه وسلم- د بنو نضیر د کجورو ونې یې خرڅولې او د خپلې کورنۍ لپاره به یې د هغوی د یو کال خوارې ساتل».
او د هغه – صلی الله علیه وسلم- د دعاګانو څخه: «اللَّهُمَّ! اجْعَلْ رِزْقَ آلِ مُحَمَّدٍ قُوْتًا»«ای الله! د محمد د کورنۍ روزي ګوزاره حالي وګرځوه». [مسلم روایت کړی]. یعني: هغه څه چې دوی ته روزي ورکوي او بسنه کوي؛ تر څو فقر هغوی ستړي نکړي، او سوال کول دوی سپک نه کړي، او د دې لپاره چې دنیا ورته خلاصه نشي او دوی په هغې باندې تکیه ونکړي؛ دنیا پریښودونکی او اخرت پاتې کېدوونکی دی، نو باقي په فاني باندې مه غوره کوه -زما د رب درودونه دې وي پر هغه او د هغه پر کورنۍ باندې، او پر هغو کسانو چې د قیامت تر ورځې پورې د هغه د لارښوونو پیروي کوي-.
ای الله! مونږ له تاسو څخه ستاسو په المقیت نوم سره غوښتنه کوو: چې مونږ ته پراخه فضل څخه راکړي، او مونږ سره مرسته وکړي چې ستاسو اطاعت وکړو، ستاسو ذکر او شکر ادا کړو.

الـوَاسِـعُ (پراخي ورکوونکی) ذات -جل جلاله-

کله چې د ایمان خاوندانو د الله (الواسع) نوم واورید، نو زړونه یې د هغه په یاد ولګېدل، او د دوی روحونه د هغه د لیدو لیواله شول، ځکه چې د دوی زړونه پرته لدې چې هغه ته سجده وکړي، د هغه د کور طواف وکړي، د هغه په وړاندې ودریږي، د هغه لپاره له خوبه پاڅي، او د هغه په لاره کې قرباني ورکړي، الله –جل و علا- فرمایي: (وَرَحْمَتِي وَسِعَتْ كُلَّ شَيْءٍ) (او زما رحمت هر شی راګېر کړی دی). [الأعراف سورت: ایت 156]، او الله -سبحانه وتعالی- فرمایلي: (وَاللَّهُ يُؤْتِي مُلْكَهُ مَن يَشَاءُ ۚ وَاللَّهُ وَاسِعٌ عَلِيمٌ) (او الله خپله بادشاهي ورکوي چا ته چې یې وغواړي، او الله پراخه فضل والا، ښه عالم دی). [البقرة سورت: ایت 247].
زمونږ رب –عزوجل- پراخي ورکوونکی او بډای دی، لوړ دی. هغه ذات چې د هغه بډای خپلو ټولو بندګانو ته رسیدلی ده، او خپل ټول مخلوق ته یې کفایت، احسانونو، سخاوت او تدبیر رسولی دی.
او هغه –عزوجل- په خپل ذات، صفتونو، عملونو، مالکیت، پادشاهی کې مطلق پراخي ورکوونکی دی، هیڅ څوک هغه لره ستاینه نشي شمیرلی ځرنګه هغه د خپل ځان ستاینه کوي، که هرڅومره ستایوونکی د هغه د ستاینو بیان وکړي، دوی به د هغه جوهر ته ونه رسیږي، او نه به د هغه پوهې باندې احاطه وکړي.
او زمونږ د رب پوهې هر څیز راګېر کړی دی: (وَسِعَ رَبُّنَا كُلَّ شَيْءٍ عِلْمًا) (زمونږ رب هر شی په (خپل) علم کې راګېر کړی دی). [الأعراف سورت: ایت 89]، له هغه څخه هیڅ شی پټ ندی، نو الله –سبحانه و تعالی- هغه لوی ذات دی چې په توره شپه کې په هموارې ډبره باندې د تور میږي غږ اوري، له هغه څخه په ځمکه او آسمان کې هیڅ شی پټ نه دی. او د هغه پوهه د زړونو رازونو ته شاملیږي، او هغه څه چې سینو ته د خیر او شر څخه پټې ساتلې دي؛ (يَعْلَمُ خَائِنَةَ الْأَعْيُنِ وَمَا تُخْفِي الصُّدُورُ) [هغه د سترګو په خیانت پوهیږي او په هغو خبرو چې سینې یې پټوي (او رازونه وي)]. [غافر سورت: ایت 19]، (وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ مَا فِي أَنفُسِكُمْ فَاحْذَرُوهُ ۚ وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ غَفُورٌ حَلِيمٌ) (او پوه شئ چې یقیناً الله پر هغه څه پوهیږي چې ستاسو په نفسونو کې دي، نو له هغه (الله) نه وېرهږئ، او پوه شئ چې یقیناً الله ډېر بخښونکی، ډېر تحمل کوونکی دی). [البقرة سورت: ایت 235]. او زمونږ رب –سبحانه و تعالی- د پراخي بخښنې څښتن دی؛ هر هغه چا ته بخښنه کوي چې توبه وباسي او هغه ته رجوع کوي؛ که د هغه ګناهونه او خطاګاني هرڅومره ډیرې وي: (إِنَّ رَبَّكَ وَاسِعُ الْمَغْفِرَةِ) (بېشکه ستا رب د بخښنې وسیع کوونکی دی). [النجم سورت: ایت 32]. او زمونږ رب –سبحانه و تعالی-؛ هغه چې په خپلو بندګانو باندې د دوی دین پراخوي او په هغوی باندې بار او مسولیت نه اچوي چې د دوی په وس کې نه وي، (وَلِلَّهِ الْمَشْرِقُ وَالْمَغْرِبُ ۚ فَأَيْنَمَا تُوَلُّوا فَثَمَّ وَجْهُ اللَّهِ ۚ إِنَّ اللَّهَ وَاسِعٌ عَلِيمٌ) (او خاص د الله لپاره مشرق او مغرب دی، نو کوم طرف ته چې تاسو مخ کوئ، نو هلته د الله مخ دی، بېشکه الله ډېر پراخې والا، ښه پوه دی). [البقرة سورت: ایت 115] .
وَأَشْهَدُ أَنَّ اللهَ لَا رَبَّ غَيرُهُ او زه ګواهي ورکوم چې له هغه پرته بل رب نشته
سخي، او مهربان دی، او هغه امید بخښونکی دی
کله چې له هغه څخه د بښو ځیزونو غوښتنه وشي، په ډیره پیمانه ورکوي
او د افتونو بدوالی لرې کوي او لمنځه یې وړي
او مخلوق ته په پراخه پیمانه خیر او له بښو ځیزونو څخه ورکوي
نو هغه هر کله بډای او قناعت بخښي او تبدیلوي
هر کله چې ثنا ویوونکی هغه باندې ډیر ثناوې وایي
نو عرش خاوند په عظمت کې لوړ او ښکلی دی

پراخي راوستونکی ذات ستا ستونزې لره کافي دی!

څوک چې د الله (الواسع) په نوم پوه شي: د هغه ویره له منځه ځي، او په زړه کې یې اطمینان راځي، او د هغه لپاره د امید دروازه پرانیستل کیږي. هغه بزګر چې د حاصلاتو وخت یې وځندیږي، اوبه کمې شي، او میوو ته یې ارتیا زیاته شي؛ کله چې پوه شي چې الله د پراخي پوهې څښتن دی؛ اسمان ته به وګوري، زړه به یې له خپل رب سره وترل شي، او غږ به وکړي: ای د پراخي ورکړې څښتنه.. ای الله.. ای د ډېر رحمت څښتنه، ای د ډېرې مهربانۍ څښتنه! ما له خپلو برکتونو او نعمتونو څخه برخمن کړه.
او هغه بې اولاده چې د ورځې په تیریدو سره دردونو ستړی کړی وي، د ماشوم لرلو شوق ولري چې ورسره لوبې وکړي چې ژوند یې ورسره مشغول شي، حمل وځندیږي او غمجن شي او د خلکو پر دې خبرې کله چې وایي: بې اولاده! او په داسې حال کې چې دا ورته پیښیږي، او غم خپریږي؛ د هغه دننه یو بل ژوند را بیداریږي او ورته یادونه کوي چې الله د پراخي مهربانۍ او سخاوت څښتن دی، هغه هغه غوښتونکی نه ردوي

چې په قبلیدو یې یقین ولري، او اواز به وکړي: (رَبِّ هَبْ لِي مِن لَّدُنكَ ذُرِّيَّةً طَيِّبَةً) (ای زما ربه! ما ته له خپلې خوا نه ښه پاکیزه اولاد راکړه). [آل عمران سورت: ایت 38]، (رَبِّ لَا تَذَرْنِي فَرْدًا وَأَنتَ خَيْرُ الْوَارِثِينَ (89) (ای زما ربه! ما یوازې (بې اولاده) مه پرېږده او ته ترټولو غوره وارث یې). فَاسْتَجَبْنَا لَهُ وَوَهَبْنَا لَهُ يَحْيَىٰ وَأَصْلَحْنَا لَهُ زَوْجَهُ ۚ إِنَّهُمْ كَانُوا يُسَارِعُونَ فِي الْخَيْرَاتِ وَيَدْعُونَنَا رَغَبًا وَرَهَبًا ۖ وَكَانُوا لَنَا خَاشِعِينَ) (نو مونږ د هغه دعا قبوله کړه او مونږ هغه ته یحیٰی عطا کړ او د هغه لپاره مو د هغه ښځه روغه کړه، بېشکه دوی (نبیان داسې) وو چې په نېکیو کې به یې تلوار کاوه او مونږ به یې بللو، په دې حال کې چې رغبت کوونکي او وېرېدونکي وو او دوی خاص زمونږ لپاره تواضع کوونکي وو). [الأنبياء سورت: ایت 89-90] همدارنګه ناروغ؛ د هغه چیغې الله اوري، او د هغه دردونو باندې الله پوه دی، نو کله چې د پراخې ورکړې ذات په یاد راولي، چې هغه د خپلو بندګانو لپاره شفا ورکوونکی او کافي دی؛ اواز به وکړي: (أَنِّي مَسَّنِيَ الضُّرُّ وَأَنتَ أَرْحَمُ الرَّاحِمِينَ) (ما ته تکلیف رارسېدلی دی او ته تر ټولو زیات رحم کوونکی یې). [الأنبياء سورت: ایت 83].

نو الله – سبحانه و تعالی- به اندیښنه، او غم لیرې کړي، او شفا به وکړي.. دا الله – عزوجل- د پراخې ورکړې ځښتن دی.

د پور اخیستونکي په زړه کې اندیښنې راټولیږي؛ حتا هغه به دا فکر وکړي چې دغه اندیښنې به پای ونه مومي، بیا به الله –سبحانه وتعالی- د هغه زړه خلاص کړي، او هغه ته به یې وروګرځوي، نو د پراخې ورکړې، سخاوت او مهربانۍ ذات ته به پناه واخلي؛ بیا به غږ وکړي: ای د ضرورتونو بشپړ کوونکیه.. ای د پراخې ورکړې ځښتنه! (أَمَّن يُجِيبُ الْمُضْطَرَّ إِذَا دَعَاهُ وَيَكْشِفُ السُّوءَ) (بلکې هغه ذات (غوره دی) چې د مجبور (او عاجز) سوال قبلوي، کله چې دغه (الله) وبلي او هغه تکلیف (او سختي) لرې کوي). [النمل سورت: ایت 62]. الله به پور ادا کړي، له هغه ځایه به ورته روزي ورکړي چې تمه یې نه وي، موسکا به ښکاره شي، زړه به آرامه شي، او روح به سکون ترلاسه کړي؛ (قُلِ اللَّهُ يُنَجِّيكُم مِّنْهَا وَمِن كُلِّ كَرْبٍ) (ته (ورته)ووایه: الله تاسو ته له دغه (مصیبت) نه نجات درکوي او له هر غم نه هم). [الأنعام سورت: ایت 64].

نړۍ کې به ستونزه رامنځته شي، او مسئله به ورته ستونزمنه شي؛ حق موندلو لپاره به لاره ونه مومي، او ځواب به ورته ګران شي، نو خپله پزه به خاورو کې ومړي، غږ به وکړي او مرسته به وغواړي: ای تر ټولو سخاوت کوونکیه، د پراخ علم خاونده، د ابراهیم ښوونکیه ماته پوهه راکړه.. ای د سلیمان پوهونکیه، ما پوه کړه!

بیا به توفیق راشي، او خندونه به د پراخې وروکوونکی ذات - سبحانه و تعالی- له لورې لیرې شي.

ښځه او خاوند به سره اختلاف وکړي، رسې به پرې شي، د مینې اړیکي به پرې شي، او د طلاق وروسته به د دوی لپاره وضعیت تنګ شي؛ دوی به پراخې ورکوونکي ذات ته رجوع وکړي.

نو هغه به هر یو لره په بل غوره کس باندې بدلوي: (وَإِن يَتَفَرَّقَا يُغْنِ اللَّهُ كُلًّا مِّن سَعَتِهِ ۚ وَكَانَ اللَّهُ وَاسِعًا حَكِيمًا) (او که دواړه (ښځه او خاوند) له یو بل نه بېل شي (، نو) الله به هر یو په خپلې پراخې سره غني کاندي او الله له همېشه فراخې والا، ښه حکمت والا دی). [النساء سورت: ایت 130].

بیعې ګټه وکړه ..

یو کس له مصرف کولو ځخه وېرېږي، او له فقر ځخه ډارېږي؛ او دا یوازې د دې لپاره چې شیطان د هغه په سینه کې د شر او غریبۍ وسوسه واچوله، او هغه یې د کنجوسی او نه مصرف کولو باندې حکم کوي، (الشَّيْطَانُ يَعِدُكُمُ الْفَقْرَ وَيَأْمُرُكُم بِالْفَحْشَاءِ ۖ وَاللَّهُ يَعِدُكُم مَّغْفِرَةً مِّنْهُ وَفَضْلًا ۗ وَاللَّهُ وَاسِعٌ عَلِيمٌ) (شیطان تاسو له غریبۍ ځخه وېروي او تاسو ته د بې حیایی حکم کوي او الله تاسو سره له خپل جانب نه د مغفرت او فضل وعده کوي او الله پراخه فضل والا، ښه پوه دی). [البقرة سورت: ایت 268]. نو مؤمن په یاد راولي چې الله –سبحانه و تعالی- په خپل قول سره د پراخې مهربانۍ وعده کړې ده: (مَّن ذَا الَّذِي يُقْرِضُ اللَّهَ قَرْضًا حَسَنًا فَيُضَاعِفَهُ لَهُ أَضْعَافًا كَثِيرَةً ۚ وَاللَّهُ يَقْبِضُ وَيَبْسُطُ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ) (ځوک دی هغه کس چې الله ته قرض ورکوي، قرضِ حسنه، نو هغه (الله) به د هغه لپاره دا (قرض) زیات کړي په دېرو زیاتولو سره، او الله تنګي راولي او (هغه) پراخي راولي، او تاسو به خاص هغه ته بېرته ورګرځول کېږئ). [البقرة سورت: ایت 245]، او د الله -سبحانه وتعالی- دغه قول په یاد راولي چې- : (قُلْ إِنَّ الْفَضْلَ بِيَدِ اللَّهِ يُؤْتِيهِ مَن يَشَاءُ ۗ وَاللَّهُ وَاسِعٌ عَلِيمٌ)[(ای نبي!) ته ووایه: بېشکه فضل د الله په لاس کې دی، چا ته چې وغواړي هغه ورکوي او الله پراخې والا دی، ښه پوه دی]. [آل عمران سورت: ایت 73]؛ نو هغه له خپل مال ځخه خرچ کوي او خپل رب ته قرض ورکوي، په دې باور وي چې الله –تبارک و تعالی- د هغه بدله به بیا په دواړو جهانونو کې ورکوي، نو برکتونه او رحمتونه به وربانډي نازلیږي، او د پراخوونکي الله چې د مهربانۍ او سخاوت ذات دی خپل پراخ احسان به هغه باندې خپور کړي.

د وېرېدونکو اوښکې ...

مؤمن د خپلې ګناه او خطاګانو لوی والی یادوي؛ نو غمونه یې وربانډي هجوم راوړي، او او زړه یې سوځي، او د ځواکمن ذات له ویرې یې له سترګو اوښکې روانیږي؛ نو د الله –عزوجل- دغه وینا په یاد راولي: (وَرَحْمَتِي وَسِعَتْ كُلَّ شَيْءٍ) (او زما رحمت هر شی راګېر کړی دی). [الأعراف سورت: ایت 156]، او د الله -سبحانه وتعالی- دغه قول چې- : (إِنَّ رَبَّكَ وَاسِعُ الْمَغْفِرَةِ) (بېشکه ستا رب د بخښنې وسیع کوونکی دی). [النجم سورت: ایت 32]. نو هغه خپله توبه او رجوع کول الله –عزوجل- ته اعلانوي او هیله لري چې هغه -سبحانه و تعالی- یې د خپل پدې وینا کې شامل کړي: (إِلَّا مَن تَابَ وَآمَنَ وَعَمِلَ عَمَلًا صَالِحًا فَأُولَٰئِكَ يُبَدِّلُ اللَّهُ سَيِّئَاتِهِمْ حَسَنَاتٍ ۗ وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَّحِيمًا) (مګر هغه کس چې توبه وباسي او ایمان راوړي او نېک عمل وکړي، نو دغه کسان دي چې الله به د دوی بدۍ په نېکۍ سره بدلې کړي او الله له ازله ډېر بخښونکی، بې حده رحم کوونکي دی). [الفرقان سورت: ایت 70]، د پرښتو د دعا احساس کوي: (رَبَّنَا وَسِعْتَ كُلَّ شَيْءٍ رَّحْمَةً وَعِلْمًا فَاغْفِرْ لِلَّذِينَ تَابُوا وَاتَّبَعُوا سَبِيلَكَ وَقِهِمْ عَذَابَ الْجَحِيمِ) (ای زمونږه ربه! ته د رحمت په لحاظ سره هر شي ته رسېدلی یې، نو ته هغو کسانو ته بخښنه وکړی چې توبه یې ایستلې ده او ستا د لارې پیروي یې کړې ده او ته دوی د دوزخ له عذاب نه وساته). [غافر سورت: ایت 7]، توبه د هغه د زړه سوځیدنه او د هغه د روح درد له مینځه وړي، او الله –سبحانه و تعالی- هغه به د هغه خلکو ځخه وګرځوي چې توبه کوونکي او پاکوونکي دي، بیا به هغه ته تر مرګ پورې ثبات او استقامت ورکړي ، بیا به یې د نعمتونو جنتونو ته راستون کړي، بیا به واوري: (إِنَّ هَٰذَا لَرِزْقُنَا مَا لَهُ مِن نَّفَادٍ) (بېشکه دا خامخا زمونږ داسې رزق دی، چې ده لره هېڅ خلاصېدل نشته). [ص سورت: ایت 54].

پیغامونه..

او زمونږ پراخوونکی رب –تبارک و تعالی-؛ هغه ذات دی چې د هغه رحمت ټول مخلوقات یې راګیر کړي دي. (رَبُّكُمْ ذُو رَحْمَةٍ وَاسِعَةٍ) (ستاسو رب د پراخه رحمت والا دی). [الأنعام سورت: ایت 147]. الله د خپلو بندګانو په دین کې پراخي راوړې ده، او د هغوی ځخه یې تنګی او حرج لرې کړی دی، او هغه د ناروغ، مسافر، بوډاګانو او نور هغه کسان چې عذرونه لري اساني راوړې ده، نو هغه –سبحانه و تعالی- پر دوی باندې څه ندي مکلف کړي چې دوی یې نشي برداشت کولی؛ (لَا تُكَلَّفُ نَفْسٌ إِلَّا وُسْعَهَا) (هیڅوک هم مکلف کولی نشي مګر د هغه له وَس سره سم). [البقرة سورت: ایت 233]، او که ځمکه چا باندې تنګه شي؛ نو الله –عزوجل- ځمکه خپلو بندګانو لپاره پراخه کړې ده؛ (وَأَرْضُ اللَّهِ وَاسِعَةٌ)(او د الله ځمکه پراخه ده). [الزمر سورت: ایت 10]. او ترټولو پراخه ډالی چې الله –سبحانه و تعالی- یې خپل مخلوق ته ورکوي هغه: صبر دی، او هغه

–صلى الله عليه وسلم- په صحيح حديث کې فرمايلي: «وَمَنْ يَتَصَبَّرْ يُصَبِّرْهُ اللهُ، وَمَا أُعْطِيَ أَحَدٌ عَطَاءً خَيْرًا وَأَوْسَعَ مِنَ الصَّبْرِ»"او څوک چې صبر وکړي، الله به هغه ته صبر ورکړي، او هيڅا ته د صبر څخه غوره او پراخه ډالۍ نه ده ورکړل شوې". [بخاري روايت کړی- او دا د هغه لفظ دی - او مسلم هم روايت کړی].
صبر د عبادت په ټولو چارو کې شامل دی؛ په طاعت کې صبر، په نافرمانۍ کې صبر، او د الله – سبحانه و تعالى- په تقديراتو صبر، نو ژوند ټول صبر دی تر هغه پورې چې مور ټول د هغه –عزوجل- سره ملاقات وکړو.
حسن البصري -رحمه الله- فرمايي: "صبر: د خير له خزانو څخه يوه خزانه ده، چې الله هغه نه ورکوي مګر خپل د قدر وړ بنده ته يې ورکوي".
اې هغه ذات چې له نا اميده کېدو وروسته د مخلوق مرسته کوي
په هغو خلکو رحم وکړه چې د فقر لاسونه يې اوږده کړي دي
هغوی دې بغير له سبب څخه په پراخ روزي باندې عادت کړي دي
پرته له ښايسته هيلې چې د هغه خوا ته يې پراخې کړي دي
اې الله .. اې د پراخې ورکړې څښتنه! زمونږ هر يو ته د هغه له غوښتنې څخه ډير ورکړه؛ ته پر هر څيز باندې ځواکمن يې.
-

67

الرَّقِـيبُ (لوی ساتونکی) ذات -جل جلاله-

ابن الجوزي -رحمه الله- فرمايلي: "څوک چې خپل باطن سم کړي؛ د هغه د مهربانۍ خوشبويي به خوره شي، او زړونه به د هغه د نيکمرغۍ په خپريدو سره ډک شي، نو پر باطن باندې زيار وباسئ، ځکه چې د هغه په فاسديدو سره د انسان ظاهري اصلاح ته ګټه نه رسوي". ابو حفص النيسابوري -رحمه الله- فرمايي: "که ته خلکو سره کيناستي، خپل زړه او نفس ته نصيحت کوونکی اوسه، او پر تا باندې د دوی راغونډيدل تا مغرور نکړي؛ ځکه چې دوی ستا ظاهر ګوري، او الله ستا باطن ځاري". الله لره تر ټولو لوړ مقام هغه دی: چې مؤمن د خپل رب -جل و علا- د ځارنې احساس وکړي، او دا چې الله د هغه ځارنه کوي، الله د خپل لوړ ذات په ستاينه کې فرمايي: (إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلَيْكُمْ رَقِيبًا) (بېشکه الله پر تاسو باندې ښه ساتونکی (نګهبان) دی). [النساء سورت: ايت 1].
زمونږ رب –سبحانه و تعالى- ځارونکی او خبردار دی په هغه څه چې سينو پټ کړي دي، او هغه ساتونکی دی، چې هېڅ شی له هغه څخه پټ نه دی.
او زمونږ رب په هغه څه پوه دی چې په ضميرونو کې دي، د پټو رازونو شاهد دی او د سترګو پر پټو شيانو شاهد دی، او د هر نفس په کړنو باندې قايم دی.
او زمونږ رب د بنده ګانو د عملونو او کړنو ځارونکی دی.
هغه ځارونکی او ساتونکی دی، هر هغه څه چې حفظوي له ياده نباسي، د مخلوقاتو ساتنه يې کړې، او هغه يې په غوره ترتيب او خورا بشپړ تدبير سره ترسره کوي.
او هغه د افکارو ځارونکی دی، ترڅو ملاحظه کړي چې فعلونه او غړي څه ترسره کوي
(وَمَا يَعْزُبُ عَن رَّبِّكَ مِن مِّثْقَالِ ذَرَّةٍ فِي الْأَرْضِ وَلَا فِي السَّمَاءِ وَلَا أَصْغَرَ مِن ذَٰلِكَ وَلَا أَكْبَرَ إِلَّا فِي كِتَابٍ مُّبِينٍ) (او ستا له رب نه په ځمکه کې او نه په اسمان کې د ذرې په اندازه (شی) هم نه پټيږي او نه له دې نه زيات وړوکی شی او نه له دې نه زيات غټ مګر په واضحه کتاب کې دي). [يونس سورت: ايت 61]؛ او هغه –سبحانه و تعالى- د بنده د حالت او د هغه د شپې او ورځې د بدلونونو باندې پوه دی، د هغه د ښکاره او پټو کارونو باندې پوه دی، او د هغه په اقامت او سفر کې خبر دی.
نو هغه ځارونکی -سبحانه و تعالى- اوري او وينې، بلکه هغه څه باندې پوهيږي چې په سينو کې پټ دي مخکې لدې چې په شوندو يې راولي، او قلمونه يې په کاغذونو وليکي.
د هغه مطلق پوهې ټول موجودات راګير کړي دي، او د هر مخلوق په اړه د هغه بشپړه پوهه؛ هيڅ شی د هغه له علم څخه انکار نشي کولی، د هغه له علم څخه هيڅ شی انحراف نه کوي، او د هغه له علم څخه هيڅ شی نه ورکيږي، د غايب غيبيدل له هغه –سبحانه و تعالى- څخه پوښلی ندي، او پټ څيز له لوی ذات څخه پټيدلی نشي، پټې خبرې د هغه په نيز واضحې دي، او راز د هغه په نيز ښکاره دی، او پټ څيز د هغه په نيز روښانه دی.

بريالی شو..

په المستدرک کې راغلي: يو سړی رسول الله -صلى الله عليه وسلم- ته راغی؛ ويې ويل: اې د الله رسوله! ماته يو جامع سورت ولوله؟ نو رسول الله -صلى الله عليه وسلم- دا ورته ولوسته: (إِذَا زُلْزِلَتِ) [الزلزلة:1] (کله چې ځمکه وخوځولی شي).تر دې چې هغه يې پای ته ورساوه، سړي وويل: قسم په هغه ذات چې ته يې په حقه رالېږلی يې! زه به هيڅکله پر دې باندې څه زيات نکړم.
بيا هغه سړی ولاړ، نو رسول الله -صلى الله عليه وسلم- وفرمايل: «أَفْلَحَ الرُّوَيْجِلُ» رويجل (سړکی) بريالی شو. [حاکم او ذهبي صحيح کړی]. او په "مسند امام احمد" کې د صعصعة بن معاوية رضی الله عنه حديث دی چې هغه: رسول الله -صلى الله عليه وسلم- ته راغی؛ هغه ورته دا ولوسته: (فَمَن يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ خَيْرًا يَرَهُ (7)(نو هغه څوك چې د يوې ذرې په اندازه نېك عمل وكړي (،نو) دی به هغه ووينې. وَمَن يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ شَرًّا يَرَهُ (8)او هغه څوك چې د يوې ذرې په اندازه د شر (او بدۍ) عمل كوي (، نو) دی به هغه ووينې). [الزلزلة سورت: ايت 7-8]، هغه وويل: "دا ماته کافي ده! زه پروا نه لرم چې پرته لدی څخه څه وا نورم". [حسن دی. ارناووط]. يو آيت چې له انسان څخه فقيه جوړوي او خپل رب ته يې نږدې کوي، هر کله چې دغه آيت تلاوت کړي او عملي يې کړي: (إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلَيْكُمْ رَقِيبًا) ((بېشکه الله پر تاسو باندې ښه ساتونکی (نګهبان) دی). [النساء سورت: ايت 1]. نو مؤمن پوهيږي چې الله – تبارک و تعالى - په هر څه کې د هغه ځارونکی او شاهد دی؛ مونږ هغه وينو چې حتا د خپلې ساه اخيستلو ځارنه کوي، او خپل کار د خپل رب لپاره خالصوي، او په هر څه کې الله ځاري .. د خپل رب د ځارنې احساس کوي؛ نو په همدې ترتيب سره د احسان مقام ته ورسيد، (قُلْ إِنَّ صَلَاتِي وَنُسُكِي وَمَحْيَايَ وَمَمَاتِي لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ) (ته ووايه: بېشکه زما لمونځ او زما قرباني او زما ژوند او زما مرګ خاص د الله رب العلمين لپاره دي). [الأنعام سورت: ايت 162].
علماوو ويلي دي: له غوره طاعتونو څخه: تل او هر وخت د الله ځارنې ته توجه کول دي.

د الله مرسته:

هر څومره چې ستا په ژوند کې د الله – سبحانه و تعالى – ځارنه شتون ولري؛ د الله مرسته به درسره وي.

نو د خپل مالک د طاعت څخه مخکې، او په طاعت کې، او په مباح کارونو کې، او د نافرمانۍ په وخت کې خپل مولا وځاره:
نو د طاعت څخه مخکې؛ د نیت په ځارنه او اصلاح کولو کې یې وي؛ د هغه – صلى الله عليه وسلم- د وینا پر اساس چې فرمایي: «وَإِنَّمَا لِكُلِّ امْرِئٍ مَا نَوَى»"او هر چا لپاره د هغه د نیت پر اساس بدله ورکول کیږي". [بخاري روایت کړی].
او په طاعاتو کې؛ دا چې د الله ځارنې ته دوام ورکړي، او د هغه لپاره خالص وي.
اما په مباح کارونو کې؛ د ادب په مراعتولو، او د نعمتونو په شکر ویستلو باندې ترسره کیږي.
او د نافرمانۍ په وخت کې؛ د الله پر وړاندې جرات او د هغه له حدودو څخه تجاوز و نکړي، نو مؤمن ډیر ژر خپل رب ته په توبه، استغفار او د ګناه په پریښولو سره ورګرځي. (۞ وَسَارِعُوا إِلَىٰ مَغْفِرَةٍ مِّن رَّبِّكُمْ) (او تاسو له یو بل نه تلوار کوئ هغه (مغفرت او) بخښنې ته چې د خپل رب له جانبه ده). [آل عمران سورت: ایت 133].
که ته په دې حالاتو کې الله –سبحانه و تعالى- ځارونکی وګڼې؛ حاصل به داشي چې: د سینې پراخي، او د سترګو یخوالی به تاته حاصل شي.

پټه خبره ...

کله چې الله –عزوجل- وفرمایيل: (إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلَيْكُمْ رَقِيبًا) (بېشکه الله پر تاسو باندې ښه ساتونکی (نګهبان) دی). [النساء سورت: ایت 1]، او فرمایي: (وَكَانَ اللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ رَّقِيبًا) (او الله دی په هر شي باندې ښه نګران). [الأحزاب سورت: ایت 52]؛ نو هغه مور ته په ځانګړي ډول خطاب کوي، او مور ته وایي: اې زما بنده! ایا ته فکر کوې چې که له خلکو څخه د خپلو ګناهونو په پټولو کې بریالی شوې، نو په دې کار کې به زما څخه هم وژغورل شې؟!
دا خبره په ځانګړي توګه په داسي وخت کې یوه ستره خبره ده؛ په کوم وخت کې چې فتنې ډیرې شوي دي، او هغې ته رسیدل اسانه شوي دي.
ویل شوي دي چې: د ځان جوړونې ترټولو پیاوړی عامل: "د الله ځارنه ده"، او د ځان د تباهۍ تر ټولو پیاوړی عامل: "د خلکو ځارنه ده".
که کومه ورځ یوازې له ځانه سره وي، داسې مه وایه ... چې زه یوازې یم، لیکن ووایه زه ځاروونکی لرم
او فکر مه کوه چې الله به یو ساعت له تا څخه غافل وي ... او نه دا چې هغه څه چې له هغه څخه پټ دي غاښېږي
اې الله! مور له تا څخه ستا په ځارونکي نوم غوښتنه کوو: مور له خپلو دوستانو څخه وګرځوه، او له ستا څخه په پټه او ښکاره کې د وېرې غوښتنه کوو، او په فقر او شتمنۍ کې ستا څخه د اعتدال، او د غوسې او رضایت په وخت کې د عدالت غوښتنه کوو.

الحَسِيبُ (د ټولو لپاره کافي) ذات -جل جلاله-

جعفر الصادق -رحمه الله- فرمایلي: "زه هغه چاته حیران یم چې ډارېږي او د هغه – تعالى- وینا ته رجوع نکوي: (حَسْبُنَا اللَّهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ) (زمونږ لپاره الله کافي دی او هغه ښه کار جوړوونکی دی). [آل عمران سورت: ایت 173]؛ ما اوریدلي چې الله د هغې وروسته ویلي دي: (فَانقَلَبُوا بِنِعْمَةٍ مِّنَ اللَّهِ وَفَضْلٍ لَّمْ يَمْسَسْهُمْ سُوءٌ) (نو دوی د الله له جانبه په نعمت او فضل سره بېرته وګرځېدل، پداسي حال کې چې ونه رسېده دوی ته هېڅ تکلیف). [آل عمران سورت: ایت 174]. زه غمجن کس ته حیران یم چې ځنګه د الله تعالى دي وینا ته پام نکوي: (لَّا إِلَٰهَ إِلَّا أَنتَ سُبْحَانَكَ إِنِّي كُنتُ مِنَ الظَّالِمِينَ) (نشته هېڅ لایق د عبادت مګر ته یې، ته پاک یې، بېشکه هم زه له ظالمانو څخه یم). [الأنبياء سورت: ایت 87]؛ ما اوریدلي چې الله د هغې وروسته ویلي دي: (فَاسْتَجَبْنَا لَهُ وَنَجَّيْنَاهُ مِنَ الْغَمِّ ۚ وَكَذَٰلِكَ نُنجِي الْمُؤْمِنِينَ) (نو مونږ د هغه دعا قبوله کړه او مونږ هغه له غم نه خلاص کړ او همداسي مونږ مومنانو ته نجات ورکوو). [الأنبياء سورت: ایت 88]. او زه هغه کس ته حیران یم چې دوکه شوی وي، ځنګه د الله تعالى دي وینا ته رجوع نکوي: (وَأُفَوِّضُ أَمْرِي إِلَى اللَّهِ ۚ إِنَّ اللَّهَ بَصِيرٌ بِالْعِبَادِ) (او زه خپل کار الله ته سپارم، بېشکه الله (خپلو) بنده ګانو لره ښه لیدونکی دی). [غافر سورت: ایت 44]؛ ما اوریدلي چې الله ویلي دي: (فَوَقَاهُ اللَّهُ سَيِّئَاتِ مَا مَكَرُوا) (نو الله هغه د دوی د مکرونو له بدیو نه بچ وساته). [غافر سورت: ایت 45]".
کله چې له تا څخه چالونه راتاو شي، او ستا لارې تنګې شي، او امیدونه ختم شي، او رسۍ پرې شي؛ نو ته ووایه: زما لپاره الله کافي دی او هغه ښه استازی دی!
که ځمکه د پراخۍ با وجود ستا لپاره تنګه شي، او ستا نفس د هغه څه په خاطر تنګ شي څه یې چې بار کړي دي؛ نو غږ وکړه چې: زما لپاره الله بسنه کوي او هغه ښه استازی دی! پدې وخت کې به مدد راشي، او د هغه مرسته او خلاصون به ژر را ورسیږي. (فَانقَلَبُوا بِنِعْمَةٍ مِّنَ اللَّهِ وَفَضْلٍ لَّمْ يَمْسَسْهُمْ سُوءٌ)(نو دوی د الله له جانبه په نعمت او فضل سره بېرته وګرځېدل، په دې حال کې چې ونه رسېده دوی ته هېڅ تکلیف). [آل عمران سورت: ایت 174]. او الله –سبحانه و تعالى- خپل ځان خپلو بندګانو ته ورپیژني چې هغه: د هغوی سره حساب کوونکی دی، نو هغه –سبحانه و تعالى- وفرمایل: (وَكَفَىٰ بِاللَّهِ حَسِيبًا) (او الله کافي دی، چې ښه حساب اخیستونکی دی). [النساء سورت: ایت 6]، او فرمایلي یې دي: (إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ حَسِيبًا) (بېشکه الله د هر شي ښه حساب کوونکی دی). [النساء سورت: ایت 86].
نو زمونږ رب - عزوجل – هغه: د ټولو لپاره کافي دی.
او زمونږ رب - سبحانه و تعالى – د ټول مخلوق لپاره بسنه کوي په هر څه کې چې دوی ورته اړتیا لري؛ په ګټو کې، او د ضرر په دفع کولو کې.

او د هغه کفایت:

1- د ټول مخلوق لپاره عمومي کفایت؛ د هغوی په پیدا کولو، روزې ورکولو، او د هر هغه څه په وړاندې کولو سره چې د هغوی لپاره پیدا شوي دي، (الَّذِي أَعْطَىٰ كُلَّ شَيْءٍ خَلْقَهُ ثُمَّ هَدَىٰ) (زمونږ رب هغه ذات دی چې هر شي ته یې د ده (موافق) شکل ورکړی دی، بیا یې لار ښودلې ده). [طه سورت: ایت 50]. 2- د هغه ځانګړي بسنه د خپلو موحدو بندګانو لپاره؛ په بریا او ځواکمنتیا سره، او په هر هغه څه له منځه وړل چې دوی ورځخه کرکه لري، (يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ حَسْبُكَ اللَّهُ وَمَنِ اتَّبَعَكَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ) (اې نبي! تا لپاره او ستا پیروي کوونکو مومنانو لپاره الله کافي دی). [الأنفال سورت: ایت 64]. او زمونږ رب – سبحانه و تعالى- له ټولو مخلوقاتو څخه به د خپلو اعمالو حساب اخلي په هغه ورځ کې چې دوی بېرته هغه ته ورګرځول کېږي، او د هغې بدله به ورکوي، له هغه نه هېڅ شی پټ نه دی، او ځمکه او اسمان کې له هغه څخه د یوې ذرې په اندازه څه شی پوښل شوی نه دی. (وَإِن كَانَ مِثْقَالَ حَبَّةٍ مِّنْ خَرْدَلٍ أَتَيْنَا بِهَا ۗ وَكَفَىٰ بِنَا حَاسِبِينَ) او که دا (عمل) د اوري د دانې په وزن وي مونږ به هغه راوړو او هم مونږ حساب کوونکي بس یو [الأنبياء سورت :47].

په سختو حالاتو کې ستا پالنه کوي..

څوک چې له الله پرته په بل څه ووېرول شي او ووایي: الله زما لپاره بسنه کوي! هغه به وژغوري او بریا به ور په برخه کړي.

ابراهيم -عليه السلام- په اور کې واچول شو؛ هغه وويل: زمونږ لپاره الله کافي دی او هغه تر ټولو ښه استازی دی! الله ورته هغه يخ او د امن ځای وګرځاوه.
زمونږ رسول - صلی الله علیه وسلم - او د هغه صحابه؛ کله چې دوی د کفارو لښکرو او د بت پرستانو لښکرو لخوا وګوابنل شول؛ هغوی ووېل: (حَسْبُنَا اللَّهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ (173) (زمونږ لپاره الله کافی دی او هغه ښه کار جوړونکی دی. فَانقَلَبُوا بِنِعْمَةٍ مِّنَ اللَّهِ وَفَضْلٍ لَّمْ يَمْسَسْهُمْ سُوءٌ وَاتَّبَعُوا رِضْوَانَ اللَّهِ ۗ وَاللَّهُ ذُو فَضْلٍ عَظِيمٍ (174)) نو دوی د الله له جانبه په نعمت او فضل سره بېرته راوګرځېدل، په داسې حال کې چې ونه رسېد دوی ته هېڅ تکليف او دوی د الله د رضامندۍ تابع شول او الله د بېخي لوی فضل والا دی). [آل عمران سورت: ایتونه 173-174].
نو الله د ټولو لپاره کافي دی: هغه ذات چې د سهار په وخت کې ورته د لاسونو ورغوي پورته کېږي، او لاسونه د اړتیا په وخت کې، او سترګې په مصیبتونو کې، او په حوادثو کې پوښتنې.
زورور د هغه په لاس کې دي، کمزوري د هغه په لاس کې دي، ستا روغتیا د هغه په لاس کې ده، ستا ښځه د هغه په لاس کې ده، او هر هغه څوک چې ستا تر لاس لاندې دي، ستا روزي د هغه په لاس کې ده، پاچاهان د هغه په لاس کې دي، ظالم د هغه په لاس کې دی، او ستا دښمن د هغه په لاس کې دی.
ته یوازې دا کار وکړه چې هغه ته پناه ویسه او غږ وکړه: حسبنا الله ونعم الوکیل!زمونږ لپاره الله کافي دی او هغه خورا غوره استازی دی!

ستا شعار او جامه ...

"حسبنا الله ونعم الوكيل!" دا: د هر مصیبت نه د خلاصېدو کیلي ده، او نېکبختۍ ته دروازه ده. (فَانقَلَبُوا بِنِعْمَةٍ مِّنَ اللَّهِ وَفَضْلٍ لَّمْ يَمْسَسْهُمْ سُوءٌ وَاتَّبَعُوا رِضْوَانَ اللَّهِ ۗ وَاللَّهُ ذُو فَضْلٍ عَظِيمٍ) (نو دوی د الله له جانبه په نعمت او فضل سره بېرته راوګرځېدل، په داسې حال کې چې ونه رسېد دوی ته هېڅ تکليف او دوی د الله د رضامندۍ تابع شول او الله د بېخي لوی فضل والا دی). [آل عمران سورت: ایت 174]، که له ناروغۍ ځخه ووېريدلي، او تجارت کې دې تاوان وکړ، یا له فقر ځخه، او یا د خپل اولاد ځخه، او یا د ظالم یا دښمن ځخه ووېرېدلی، نو وویایه: حسبي الله ونعم الوكيل، زما لپاره الله کافي دی او هغه غوره ذات دی چې زه پرې توکل کوم! که کومه ښځه د ولادت په وخت کې یا د خپل ماشوم یا خپل ځان په اړه خفګان ورته ورسېږي، نو باید ووایي: «حسبي الله ونعم الوكيل»، زما لپاره الله کافي دی او هغه غوره استازی دی"، د ابن السني ځخه په مرفوع ډول او ابو داود ځخه په موقوف ډول روایت دی، او د دې سند تصحیح شعیب ارناووط کړې ده: «مَنْ قَالَ: حِينَ يُصْبِحُ وَحِينَ يُمْسِي: حَسْبِيَ اللهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ، وَهُوَ رَبُّ العَرْشِ العَظِيمِ سَبْعَ مَرَّاتٍ؛ كَفَاهُ اللهُ مَا أَهَمَّهُ مِنْ أَمْرِ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ».چا چې وویل: کله چې سهار او ماښام وربانډي راشي: (حَسْبِيَ اللهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ، وَهُوَ رَبُّ العَرْشِ) (زما لپاره الله کافي دی چې له هغه پرته بل معبود نشته هغه باندې زما توکل دی، او هغه د ستر عرش ځښتن دی)، اووه ځلي؛ الله به د دې کس د دنیا او آخرت چارو لپاره کفایت وکړي.

ستا د شعار معنا دا ده:

اې ربه! تاته مې پناه دروړه، ستا ځخه مې د حمایت غوښتنه وکړه، او له تا نه مې د هغه څه په خاطر مرسته وغوښته چې زه هغه ځخه وېرېږم، او تا باندې مې توکل وکړ؛ ته زما لپاره کافی یې، ته زما امید یې، ته زما پټنځای او پناه ګاه یې! (أَمَّن يُجِيبُ الْمُضْطَرَّ إِذَا دَعَاهُ وَيَكْشِفُ السُّوءَ) (بلکې هغه ذات (غوره دی) چې د مجبور (او عاجز) سوال قبلوي، کله چې دغه (الله) وبلي او هغه تکلیف (او سختي) لرې کوي). [النمل سورت: ایت 62].
او کله چې ته پوه شي چې الله: هغه کافي ذات دی، او هغه حسابکوونکی دی؛ یوازې به هغه ته خپلې ارتیاوې پورته کړې.
او هغه حسابکوونکی، کافي او ساتونکی دی ... او د بنده لپاره هر وخت کې کافي دی

ددې لپاره چې لاره امن وي:

کله چې مؤمن په دې پوه شي: چې سبا به الله له ده سره د لویو او کوچنیو حساب کوي، او له ده ځخه به د نقیر او قطمیر (د کجورې دننه تار او پردې) غوښتنه کوي، او دا چې هېڅ شی له هغه ځخه پټ نه دی، او د مخلوق حساب به حسابکوونکي ذات لپاره ستونزمن نه وي؛ نو بنده به تل چمتو وي، او هغه به په ټولو حالاتو کې د الله - عزوجل - ځارنه په نظر کې نیسي. (ثُمَّ رُدُّوا إِلَى اللَّهِ مَوْلَاهُمُ الْحَقِّ ۚ أَلَا لَهُ الْحُكْمُ وَهُوَ أَسْرَعُ الْحَاسِبِينَ)(بیا به دوی ورګرځولی شي الله ته چې د دوی حق مالك دی، اګاه شئ! د حکم (او فیصلې کولو) ټول اختیار خاص د هغه دی، او هغه تر ټولو ژر حساب کوونکی دی). [الأنعام سورت: ایت 62].
د امام احمد په مسند کې راغلي: عایشه -رضی الله عنها- وایي: ما له رسول الله -صلی الله علیه وسلم- ځخه اورېدلي چې په ځینو لمونځونو کې به یې ویل: «اللَّهُمَّ! حَاسِبْنِي حِسَابًا يَسِيرًا»، «اې الله! زما سره اسانه حساب وکړه» ما وویل: اې د الله رسوله! اسانه حساب څه شی دی؟
قال: «أَنْ يَنْظُرَ فِي كِتَابِه فيتجاوز عَنْهُ؛ إِنَّهُ مَنْ نُوقِشَ الحِسَابَ يَوْمَئِذٍ -يَا عَائِشَةُ!- هَلَكَ»هغه وفرمایل: «کوم چې د هغه په عمل نامه کې وګوري د ګناهونو ځخه تیر شي؛ اې عایشې! په هغه ورځ کې که د چا سره حساب وشي هغه هلاک شو». [صحیح حدیث دی]
او له عمر بن الخطاب -رضي الله عنه- ځخه روایت دی چې هغه وویل: «د خپل ځان حساب وکړئ مخکې له دې چې تاسو سره حساب وشي، او خپل عملونه وزن کړئ مخکې له دې چې په تاسو باندې وزن شي، او د لویې نندارې لپاره تیاری ونیسئ؛ په هغه ورځ به تاسو پېش کړی شئ او ستاسو هېڅ شی به پټ نه وي".
قرطبي ویلي: ځینو صالحانو ویلي دي: دا هغه کتاب دی، چې ستا ژبه د هغه قلم دی، ستا د خولې لاړې د هغه رنګ دی، او ستا د بدن غړي د هغه کاغذ دی، تا خپلې ملاښکې ته ویلي، هغه کې څه نه زیات شوي او نه کم شوي دي، او کله چې ته د هغه ځخه انکار وکړې، ستا په وړاندې به له خپل ځانه ځخه ګواه وي؛ (اقْرَأْ كِتَابَكَ كَفَىٰ بِنَفْسِكَ الْيَوْمَ عَلَيْكَ حَسِيبًا) (ته خپل کتاب ولوله، نن ورځ ستا په خلاف هم ستا خپل نفس کافي دی، حساب کوونکی). [الإسراء سورت: ایت 14]".

پند او نصیحت ..

په آخرت کې داسې یوه محکمه ده چې حقونه په کې بېرته ګرځول کیږي؛ په هغه ځای کې به نه درهم وي او نه دینار، مګر حساب به په نیکیو او عملونو وي، په داسې حال کې چې ته به نیکیو ته ډیر محتاج اوسې.
او د توکو د ارزښت له مخې د هغه اندازه ټاکل کیږي! اوسپنه په ټن، میوه.. په کیلو، سره زر.. په ګرام، او الماس.. په قیراط، مګر د آخرت اعمال به ... په ذره باندې وي؛ (فَمَن يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ خَيْرًا يَرَهُ (7) (نو هغه څوک چې د یوې ذرې په اندازه نېک عمل وکړي (،نو) دی به هغه ووینې. وَمَن يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ شَرًّا يَرَهُ (8)) (او هغه څوک چې د یوې ذرې په اندازه د شر (او بدی) عمل کوي (، نو) دی به هغه ووینې). [الزلزلة سورت: ایتونه 7-8]. نو خبردار د نورو د حقونو ځخه ځان وساته! ځکه چې هغه حلال نه دي؛ حتا که رسول الله -صلی الله علیه وسلم- یې په اړه هغه چاته فیصله وکړي چې له خپل ورور ځخه په استدلال کې چالاک وي او ښه استدلال وکړي، ځکه چې له هغه –صلی الله علیه وسلم- ځخه په صحیح

ډول روايت شوي دي چې فرمايلي يې دي: «إِنَّمَا أَنَا بَشَرٌ، وَإِنَّكُمْ تَخْتَصِمُونَ إِلَيَّ، وَلَعَلَّ بَعْضَكُمْ أَنْ يَكُونَ أَلْحَنَ بِحُجَّتِهِ مِنْ بَعْضٍ، وَأَقْضِيَ لَهُ عَلَى نَحْوِ مَا أَسْمَعُ."په حقيقت کې، زه انسان يم، او تاسو ما ته خپله دعوا راوړئ، او ستاسو خُبني ممکن د نورو په پرتله ډير نرم او ښه استدلال ولري، نو زه د هغه په حق کې د هغه د وينا مطابق فيصله وکړم. فَمَنْ قَضَيْتُ لَهُ مِنْ حَقِّ أَخِيهِ شَيْئًا؛ فَلَا يَأْخُذْ، فَإِنَّمَا أَقْطَعُ لَهُ قِطْعَةً مِنَ النَّارِ »که چيرته ما د هغه د ورور له حق څخه د هغه لپاره څه فيصله کړي وي؛ هغه دي يې نه اخلي، ځکه ګويا کې ما د هغه لپاره د اور يوه ټوټه ورکړه". [د بخاري او مسلم روايت دی].

اې الله! ته مونږ ته بسنه کوې او همدا کافي ده.. زمونږ لپاره اوسه او زمونږ پر ضد مه کېږه، مونږ او زمونږ مور او پلار او ټولو مسلمانانو ته بخښنه وکړه.

الشَّـهِـيدُ (هر وخت، حاضر او ناظر) ذات -جل جلاله-

الله د خپل (الشهيد) په نوم په دی وينا سره د خپل ځان ستاينه وکړه: (إِنَّ اللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدٌ) (بېشکه الله په هر شي باندې ګواه دی). [الحج سورت: ايت 17].

د الله (الشهيد) نوم د الله په کتاب کې اتلس ځلي ذکر شوی دی.

زمونږ رب – سبحانه و تعالى- هغه ذات دی چې له هغه څخه هيڅ شی پټ نه دی، او هغه د هر څه ساتونکی دی، او د هغه پوهې هر څه راګير کړي دي.

زمونږ رب –سبحانه و تعالى- په حق باندې شاهدي ورکوي، له مظلوم سره انصاف کوي، ظالم ته سزا ورکوي، پټ او ښکاره اوازونه اوري، او ټول وارې او لوی موجودات وينې، او د هغه پوهې هر څه راګير کړي دي.

او زمونږ رب – سبحانه و تعالى- هغه ذات دی چې د خپلو بندګانو لپاره او هغوی باندې ګواه دی څه چې دوی يې کوي، ځکه چې د هغه ګواهي د ګواهيو اساس دی، د ګواهيو سرچينه او لويه ګواهي ده، نو کله چې هغه د –سبحانه و تعالى- په نيز هيڅ شی پټ نه دی؛ هغه به ضرور هغه باندې ګواه وي، يعنې: په حقايقو باندې پوه دی، او د هغې په ليدلو باندې پوه دی؛ ځکه چې له هغه –عزوجل- څخه هيڅ شی پټ نه دی.

د هغه –سبحانه و تعالى- له عظمت څخه دا دي چې: هغه د خپل ځان لپاره د وحدانيت او عدالت پلي کولو باندې ګواهي ورکوي: (شَهِدَ اللَّهُ أَنَّهُ لَا إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ وَالْمَلَائِكَةُ وَأُولُو الْعِلْمِ قَائِمًا بِالْقِسْطِ)(الله ګواهي ورکړي ده د دې خبرې چې يقيناً نشته هيڅ لايق د عبادت مګر هم دی دی او ملايکو او د علم خاوندانو، (هم) په داسې حال کې چې دی په انصاف سره قايم دی). [آل عمران سورت: ايت 18]. او د هغه –سبحانه و تعالى- ګواهي د مومنانو په ريښتينولې باندې ده کله چې هغوی د هغه يووالی ادا کړي، او د هغه ګواهي خپلو رسولانو او ملايکو لپاره ده: (وَأَرْسَلْنَاكَ لِلنَّاسِ رَسُولًا ۚ وَكَفَىٰ بِاللَّهِ شَهِيدًا) (او (ای نبي) ته مونږه د خلقو لپاره رسول ليږلی يې او کافي دی الله (د) ګواه (په حيث). [النساء سورت: ايت 79]. او د هغه – سبحانه و تعالى- ګواهي د هغه مظلوم لپاره ده چې د ظالم او تجاوز کوونکي په مقابل کې هيڅ ګواه او مرستندوی و نه لري، او دغه ګواهي: د مرستې او ملاتړ تقاضا کوي، الله پاک فرمايلي: (إِنَّ اللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدٌ) (بېشکه الله په هر شي باندې ګواه دی). [الحج سورت: ايت 17]. او بندګان د هغه په وحدانيت ګواهي ورکوي، او هغه ته پر بندګۍ سره اقرار کوي: (وَإِذْ أَخَذَ رَبُّكَ مِن بَنِي آدَمَ مِن ظُهُورِهِمْ ذُرِّيَّتَهُمْ وَأَشْهَدَهُمْ عَلَىٰ أَنفُسِهِمْ أَلَسْتُ بِرَبِّكُمْ ۖ قَالُوا بَلَىٰ ۛ شَهِدْنَا)(او کله چې ستا رب د ادم له اولادې نه د هغو له شاګانو نه د هغوی اولاد راواخيست او دوی يې په خپلو ځانونو باندې ګواه جوړ کړل، (او ورته ويې ويل:) ايا زه ستاسو رب نه يم؟ دوی وويل: ولې نه! مونږ (د دې) ګواهي کوو). [الأعراف سورت: ايت 172].

حقيقت:

د بندګانو ګواهي او ځارنه وخت پورې محدود دي، او بايد متوقف شي؛ بنده ويده کېږي، غافل کېږي، ضعيف کېږي او بيا مري، مګر د الله – تبارک و تعالى- ځارنه تلپاتي او بشېړه ده، هغه ژوندی دی او نه مري، (وَكُنتُ عَلَيْهِمْ شَهِيدًا مَّا دُمْتُ فِيهِمْ ۖ فَلَمَّا تَوَفَّيْتَنِي كُنتَ أَنتَ الرَّقِيبَ عَلَيْهِمْ ۚ وَأَنتَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدٌ) (او زه په دوی باندې ګواه وم تر څو پورې چې زه په دوی کې موجود وم، نو کله چې تا زه واخيستلم (، نو) هم ته له همېشه پر دوی نګهبان وې او ته په هر شي باندې ګواه يې). [المائدة سورت: ايت 117]. د الله –سبحانه و تعالى- ګواهي تر ټولو لويه ګواهي ده، ځکه د هغه ګواهي د حضور او ليدلو ګواهي ده، او له هغه څخه د حقيقت هيڅ اړخونو څخه هيڅ شی پټ ندی؛ لکه څنګه چې په انسانانو کې پېښېږي، او د هغه چا لپاره چې الله ګواهي ورکړي د هغه لپاره کافي ده، او د نورو ګواهي ته اړتيا نلري؛ (قُلْ أَيُّ شَيْءٍ أَكْبَرُ شَهَادَةً ۖ قُلِ اللَّهُ ۖ شَهِيدٌ بَيْنِي وَبَيْنَكُمْ ۚ وَأُوحِيَ إِلَيَّ هَٰذَا الْقُرْآنُ لِأُنذِرَكُم بِهِ وَمَن بَلَغَ ۚ أَئِنَّكُمْ لَتَشْهَدُونَ أَنَّ مَعَ اللَّهِ آلِهَةً أُخْرَىٰ ۚ قُل لَّا أَشْهَدُ ۚ قُلْ إِنَّمَا هُوَ إِلَٰهٌ وَاحِدٌ وَإِنَّنِي بَرِيءٌ مِّمَّا تُشْرِكُونَ)(ته ووايه: د ګواهۍ په لحاظ کوم شی تر ټولو لوی دی؟ ته ووايه: الله دی، (هغه) زما او ستاسو په منځ کې ګواه دی او ما ته دا قرآن وحي شوی دی، د دې لپاره چې په دې (قرآن) سره زه تاسو ووېروم او هغه څوک چې دا ورته رسي، ايا تاسو په رښتيا (د دې خبرې) ګواهي کوئ چې يقيناً له الله سره نور معبودان (هم) شته؟ ته ووايه: زه (د دې) شاهدي نه کوم، ته ووايه: بېشکه همدا خبره ده چې همغه يو حق معبود دی او بېشکه زه له هغه څه نه بې زاره يم چې تاسو يې شريکوئ). [الأنعام سورت: ايت 19]. دا ګواهي يو له هغو سترو شيانو څخه ده چې په دې سره د مخالفينو د باطل او درواغو سره مخ کيږو: (وَيَقُولُ الَّذِينَ كَفَرُوا لَسْتَ مُرْسَلًا ۚ قُلْ كَفَىٰ بِاللَّهِ شَهِيدًا بَيْنِي وَبَيْنَكُمْ وَمَنْ عِندَهُ عِلْمُ الْكِتَابِ)(او کافران شوي خلق وايي: ته رسول نه يې، ته (ورته) ووايه: زما او ستاسو په منځ کې د ګواه په ډول الله بسنه کافي دی او هغه څوک (هم) چې له هغه سره د کتاب علم دی). [الرعد سورت: ايت 43].

د پېښ کيدولو ورځ..

او کله چې بندګان د قيامت په ورځ د الله –سبحانه و تعالى- پر وړاندې حاضر شي، نو الله به د هغوی سره په داسې حال کې حساب وکړي چې د هغوی د کړنو څخه باخبر دی، د دوی په پټو رازونو باندې پوهېږي او د هغوی خبرې او کارونه يې شميرلي دي؛ (إِنَّ اللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدٌ) (بېشکه الله په هر شي باندې ګواه دی). [الحج سورت: ايت 17]. مؤمن په دې پوهېږي چې عملونه به يې له الله سره نه ضايع کېږي، (قُلْ مَا سَأَلْتُكُم مِّنْ أَجْرٍ فَهُوَ لَكُمْ ۖ إِنْ أَجْرِيَ إِلَّا عَلَى اللَّهِ ۖ وَهُوَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدٌ)(ته (دوی ته) ووايه: هغه چې ما له تاسو نه څه اجرت غوښتی وي، نو هغه دې تاسو لپاره وي، زما اجر نشته مګر په الله باندې دی او هغه په هر شي باندې ښه ګواه (او ښه خبردار دی). [سبأ سورت: ايت 47]. مګر کافر؛ د هغه کار نه ضايع کيږي؛ او که هغه يې هېر کړي، نو الله حساب کړی دی: (أَحْصَاهُ اللَّهُ وَنَسُوهُ ۚ وَاللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدٌ) (الله هغه محفوظ کړي دي او دوی هغه هېر کړي دي او الله په هر شي باندې ښه شاهد (ګواه) دی). [المجادلة سورت: ايت 6].

ستا وضعيت..

څوک چې په شي چې د هغه رب –سبحانه و تعالى- د هغه پر ظاهر او باطن باندې ګواه دى؛ نو هغه به وشرميږي چې الله يې په نافرمانى او يا په هغه څه کې چې هغه يې نه خوښوي وګوري، او کله چې څوک په شي چې الله هغه ويني هغه به ترټولو غوره عمل او عبادت ترسره کړي، او په دې کارونو کې به اخلاص وکړي تر دې پورې چې د احسان مقام ته ورسيږي، او دا د طاعت لوړ مقام دى؛ هغه مقام چې په اړه يې محبوب -صلى الله عليه وسلم- وفرمايل: «أَنْ تَعْبُدَ اللهَ كَأَنَّكَ تَرَاهُ، فَإِنْ لَمْ تَكُنْ تَرَاهُ فَإِنَّهُ يَرَاكَ»«د الله عبادت په داسې شکل وکړه چې ګويا ته يې ويني، او که ته يې نشې ليدلى هغه خو هرومرو تا ويني». [بخاري او مسلم روايت کړى].

که کومه ورځ يوازې له ځانه سره وې داسې مه وايه
چې زه يوازې يم، ليکن ووايه چې پر ما څارونکى شته
داسې فکر مه کوه چې الله به يو ساعت غافل وي
او نه هغه څه چې له هغه پټ دي غايبيږي

او د مؤمنانو موقف: دا دى چې په ياد راولي چې الله – سبحانه و تعالى- د هغوى ټولو کارونه ګوري؛ که کوچنى وي او يا لوى وي؛ او الله – جل و علا - فرمايي: (وَمَا يَعْزُبُ عَن رَّبِّكَ مِن مِّثْقَالِ ذَرَّةٍ فِي الْأَرْضِ وَلَا فِي السَّمَاءِ وَلَا أَصْغَرَ مِن ذَٰلِكَ وَلَا أَكْبَرَ إِلَّا فِي كِتَابٍ مُّبِينٍ) (او ستا له رب څخه نه په ځمکه کې او نه په اسمان کې د ذرې په اندازه (شى) هم نه پټيږي او نه له دې نه زيات وړوکى شى او نه له دې نه زيات غټ مګر په واضحه کتاب کې دي). [يونس سورت: ايت 61]. رسول الله -صلى الله عليه وسلم- معاذ يمن ته ولېږه او ورته وې ويل: اې د الله رسوله ما ته نصيحت وکړه! هغه وفرمايل: «عَلَيْكَ بِتَقْوَى اللهِ مَا اسْتَطَعْتَ، وَاذْكُرِ اللهَ -عز وجل- عِنْدَ كُلِّ حَجَرٍ وَشَجَرٍ..»"څومره چې کولى شي د الله څخه ووېرېږه، او د هرې ډبرې او ونې په ليدلو سره د الله –عزوجل- ذکر وکړه". [صحيح حديث دى. احمد روايت کړى]. ابن القيم -رحمه الله- فرمايلي: "د ذکر مداومت په لاره، کور، اقامت، سفر، او په هر ګوټ کې د بنده لپاره د قيامت په ورځ د ګواهيانو زياتوالى شميرل کيږي"؛ (يَوْمَئِذٍ تُحَدِّثُ أَخْبَارَهَا) (په دغې ورځې کې به دا ځمکه خپلې خبرې (حالات) بيانوي). [الزلزلة سورت: ايت 4]، (وَكَفَىٰ بِاللَّهِ شَهِيدًا) (او کافي دى الله (د) ګواه (په حيث). [النساء سورت: ايت 79].

او ويل شوي دي: هغه څوک چې الله په خپلو فکرونو کې وڅاري؛ الله به هغه د غږ په حرکاتو کې وساتي.

بيا که ته هغو اوو کسانو ته وګورې چې د قيامت په ورځ به الله هغوى تر سيوري لاندې راولي؛ ته به وګورې چې په دوى کې مشترک ځيز: دا دى چې دوى ايمان درلود چې الله په دوى باندې ګواه دى، او دوى خپل حالت ته وکتل او د هغه عبادت يې کاوه لکه څنګه چې دوى هغه ويني، نو دوى دغه مقام ترلاسه کړ.

اې الله چې ګواه يې! موږ له تا څخه غواړو چې موږ ته بخښنه وکړې، پر مونږ رحم وکړې او موږ معاف کړې؛ اې تر ټولو ډېر رحم کوونکيه!

70

الحَـقُّ (حق) ذات -جل جلاله-

فکر کوونکو ته يې خپل دلايل واضح کړل، ليدونکو ته يې خپل ثبوتونه وښودل، او خپلې نخبنانې يې عالميانو ته بيان کړلې، د ضد کوونکو عذرونه يې پرې کړل، او د منکرينو دليلونه يې رد کړل؛ نو د ربوبيت نښانې روښانه شوې، او د الوهيت نښانې واضحې شوې، او د شک ستونزې او تياري ليرې شولې، (فَذَٰلِكُمُ اللَّهُ رَبُّكُمُ الْحَقُّ) (نو دغه الله ستاسو په حقه رب دى). [يونس سورت: ايت 32]، (فَتَعَالَى اللَّهُ الْمَلِكُ الْحَقُّ) (نو اوچت دى الله حق بادشاه دى). [طه سورت: ايت 114]، (ثُمَّ رُدُّوا إِلَى اللَّهِ مَوْلَاهُمُ الْحَقِّ) (بيا به دوى ورګرځولى شي الله ته چې د دوى حق مالك دى). [الأنعام سورت: ايت 62].

زموږ رب – سبحانه و تعالى - په خپل ذات، نومونو او صفتونو او کړنو کې حق دى، د هغه په هکله هيڅ شک نشته، هغه په حق سره معبود دى، او د هغه پرته بل هيڅ په حق معبود نشته.

هغه – عزوجل- حق دى، او د حق پرته بل هر څه باطل او ګمراهي ده، او که څوک له الله پرته بل معبود رابلي، هغه باطل او درواغ رابللي دي؛ (ذَٰلِكَ بِأَنَّ اللَّهَ هُوَ الْحَقُّ وَأَنَّ مَا يَدْعُونَ مِن دُونِهِ هُوَ الْبَاطِلُ وَأَنَّ اللَّهَ هُوَ الْعَلِيُّ الْكَبِيرُ)(دغه په دې سبب چې بېشکه الله، هم دى حق دى او دا چې بېشکه هغه چې دوى يې له هغه (الله) نه غير بولي، همغه باطل دى او دا چې بېشکه الله، هم دى ډېر اوچت، ډېر لوى دى). [الحج سورت: ايت 62]. زموږ رب –سبحانه و تعالى- حق دى، د هغه خبرې حق دي، عمل يې حق دى، ملاقات يې حق دى، رسولان يې حق دي، کتابونه يې حق دي، دين يې حق دى، او يوازې د هغه عبادت کول حق دي، او هر هغه څه چې هغه ته په حق سره منسوب شوي وي حق دي؛ (فَتَعَالَى اللَّهُ الْمَلِكُ الْحَقُّ) (نو اوچت دى الله حق بادشاه دى). [طه سورت: ايت 114] په صحيحينو کې د عبدالله بن عباس -رضي الله عنهما- څخه روايت دى چې د رسول الله -صلى الله عليه وسلم- په دعا کې راغلي دي: هرکله چې هغه د شپې په پاى کې د لمانځه لپاره پاڅيده، نو داسې به يې ويل: «اللَّهُمَّ! أَنْتَ الحَقُّ، وَوَعْدُكَ الحَقُّ، وَلِقَاؤُكَ حَقٌّ، وَقَوْلُكَ حَقٌّ، وَالجَنَّةُ حَقٌّ، وَالنَّارُ حَقٌّ، وَمُحَمَّدٌ حَقٌّ، وَالسَّاعَةُ حَقٌّ».«اې الله! ته حق يې، ستا وعده حقه ده، ستا ملاقات حق دى، ستا خبره حقه ده، جنت حق دى، اور حق دى، محمد حق دى، او قيامت حق دى».

مبارزه..

او دا د حق او باطل تر منځ ابدي مبارزه ده؛ څوک چې له الله سره وي، نو هغه په ښکاره حق باندې دى، او په دنيا او آخرت کې هغه لره بريا ده، (هُوَ الَّذِي أَرْسَلَ رَسُولَهُ بِالْهُدَىٰ وَدِينِ الْحَقِّ لِيُظْهِرَهُ عَلَى الدِّينِ كُلِّهِ وَلَوْ كَرِهَ الْمُشْرِكُونَ) (دى همغه ذات دى چې خپل رسول يې په هدايت او حق دين سره راليږلى دى، د دې لپاره چې هغه (الله) دا (دين) په نورو ټولو دينونو باندې غالب کړي اګر که مشرکان (دا کار) بد ګڼي). [التوبة سورت: ايت 33]. او مومنان د حق پيروان دي، (ذَٰلِكَ بِأَنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا اتَّبَعُوا الْبَاطِلَ وَأَنَّ الَّذِينَ آمَنُوا اتَّبَعُوا الْحَقَّ مِن رَّبِّهِمْ ۚ كَذَٰلِكَ يَضْرِبُ اللَّهُ لِلنَّاسِ أَمْثَالَهُمْ)(دغه په دې سبب چې يقيناً کافران شويو کسانو د باطل پيروي کړې ده او يقيناً هغو کسانو چې ايمان يې راوړى دى د خپل رب له جانبه د حق پيروي کړې ده، همداسې الله خلقو ته د دوى مثالونه (او احوال) بيانوي). [محمد سورت: ايت 3]، هغوى يو بل ته د حق په نيولو باندې توصيه کوي: (وَالْعَصْرِ (1) (قسم دى په عصر (مازيګر، يا زمانه). إِنَّ الْإِنسَانَ لَفِي خُسْرٍ (2) چې بېشکه يقيناً انسان په زيان (او تاوان) کې دى. إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَتَوَاصَوْا بِالْحَقِّ وَتَوَاصَوْا بِالصَّبْرِ (3)) غير له هغو کسانو نه چې ايمان يې راوړى دى او نېک عملونه يې کړي دي او يو بل ته يې د حق (دين) وصيت کړى دى، او يو بل ته يې د صبر وصيت کړى دى). [سورة العصر]. څوک چې د حق قول ردوي وروسته لدې چې ورته بيان شي: هغه متکبر او پر خپل ځان ظلم کوونکى دى؛ په صحيح حديث کې هغه – صلى الله عليه وسلم – فرمايلي: «الكِبْرُ: بَطَرُ الحَقِّ، وَغَمْطُ النَّاسِ»«تکبر: له حق څخه انکار، او د خلکو سپکاوى دى". [مسلم روايت کړى].

لاره چېرته ده؟

ډېرى خلک لاهم د حقيقت په لټه کې دي ترڅو حق لوري ته يې لارښوونه وکړي:

ددوی له جملي څخه: ځيني داسي کسان دي چې خپل دننه د فطرت غږ باندې تکيه کوي، (فِطْرَتَ اللَّهِ الَّتِي فَطَرَ النَّاسَ عَلَيْهَا) (د الله هغه فطرت لره چې په هغه يې خلق پيدا کړي دي). [الروم سورت: ايت 30].
او ددوی له جملي څخه: ځيني داسي کسان دي چې د "سببيت" اصولو باندې اعتماد لري؛ کوم چې وايي: هر صنعت بايد يو جوړونکی ولري، او هره حادثه بايد يو پيدا کوونکی ولري، او د هر نظم تر شا بايد يو تنظيم کوونکی شتون ولري.
ددوی له جملي څخه: ځيني داسي کسان دي چې دغه مسله يې د "حساب" مسئله ګرځولې ده، او دوی د شک او شبهې خلک دي، نو دوی دې نتيجې ته رسيدلي چې د دوی د ژوند لپاره او د ژوند څخه وروسته خورا ډاډمن څيز دا دی چې: په الله او آخرت، قيامت او جزا باندې ايمان ولري؛ لکه څرنګه چې د دوی شاعر وايي:
نجومي او طبيب دواړو وويل ... مړي نه راژوندي کيږي، ما ورته وويل: دواړه متوجي شئ
که ستاسي خبره ربښتيا شي نو زه به تاواني نه يم ... او که زما خبره ربښتيا شي نو تاسي دواړه په تاوان کې ياستئ
له شک سره ژغورل نشته، الله –سبحانه وتعالى- فرمايلي: (أَفِي اللَّهِ شَكٌّ فَاطِرِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ) (ايا د الله په باره کې شک دی، چې د اسمانونو او ځمکې پيدا کوونکی دی؟). [ابراهيم سورت: ايت 10]. ددوی له جملي څخه: ځيني داسي کسان دي چې لا هم حيران او مشرکان دي – الله ته پناه غواړو له کمښته وروسته له زياتوالي څخه، او له ګمراهۍ څخه وروسته له هدايته-. (۞ أَفَمَن يَعْلَمُ أَنَّمَا أُنزِلَ إِلَيْكَ مِن رَّبِّكَ الْحَقُّ كَمَنْ هُوَ أَعْمَىٰ ۚ إِنَّمَا يَتَذَكَّرُ أُولُو الْأَلْبَابِ)(ايا نو هغه څوک چې پر دې پوهيږي چې بېشکه هغه (قرآن) چې تا ته د خپل رب له جانبه نازل کړی شوی دی، حق دی، د هغه چا په شان دی چې هغه ړوند دی؟ يقيناً همدا خبره ده چې نصيحت د خالصو عقلونو والا اخلي). [الرعد سورت: ايت 19]. حقيقت دا دی چې: په هر هغه څه چې دليل دلالت وکړي چې تا الله –سبحانه و تعالى- ته نږدې کوي هغه حق دی، او هر هغه څه چې تا له الله څخه لرې کوي هغه باطل دی، (قُلْ إِن كُنتُمْ تُحِبُّونَ اللَّهَ فَاتَّبِعُونِي يُحْبِبْكُمُ اللَّهُ)[(اى نبي!) ته ووايه: که چېرې يئ تاسو چې له الله سره مينه کوئ، بيا نو زما اتباع وکړئ، الله به له تاسو سره مينه وکړي]. [آل عمران سورت: ايت 31]. ابن تيميه ويلي: "د انسان صلاح يوازې دا نه ده چې په حق پوه شي ترڅو چې مينه ورسره ونه کړي، او هغه وغواړي او پيروي يې وکړي".
او مصيبت دا نه دی: چې د يو چا په خپل ځان، مال، او اولاد باندې مصيبت راشي، بلکې لوی مصيبت، او هغه (کسر) ماته چې نه جبران کيږي: دا دی چې د يو انسان دين ته مصيبت راشي! او شک د يقين ځای ونيسي؛ او باطل ورته د حق په توګه، او ښه د منکر په توګه، او منکر ورته د ښه په توګه ښکاره شي.

د ژغورنې درې ته ښکته شه!

هغه کوم لوی کار، سخته ستونزه او لويه انديښنه ده چې د الله رب العزت لپاره ستونزمنه وي؟ الله حق دی، د هغه خبره حق ده، او د هغه ژمنه حق ده.
نو د بنده لپاره لازمه ده چې خپل رب باندې ښه ګمان وکړي، پر هغه توکل وکړي، د هغه د فضل انتظار وکړي، او له خپل مولا څخه د مهربانۍ غوښتنه وکړي، او د هغه په عهدونو وفا وکړي. له هغه پرته بل هيڅوک ګټه نشي رسولی، يوازې هغه د ضرر مخه نيولی شي، او په هر نفس د هغه مهرباني ده، او په هر حرکت کې د هغه حکمت دی، او په هر ساعت کې خلاصون دی، د شپې وروسته سهار راولي او له وچکالۍ وروسته باران راولي.
او الله د ړينستينې مؤمن دعا نه ردوي؛ ځکه چې الله –جل وعلا- حق دی، او وعده يې حق ده؛ او الله –سبحانه و تعالى- فرمايلي: (وَقَالَ رَبُّكُمُ ادْعُونِي أَسْتَجِبْ لَكُمْ ۚ إِنَّ الَّذِينَ يَسْتَكْبِرُونَ عَنْ عِبَادَتِي سَيَدْخُلُونَ جَهَنَّمَ دَاخِرِينَ)(او ستاسو رب فرمايي: تاسو ما وبلئ چې زه ستاسو دعا قبوله کړم. بېشکه هغه کسان چې زما له عبادت نه تکبر کوي، ژر ده چې دوی به دوزخ ته ننوځي، په داسي حال کې چې خوار او ذليله به وي). [غافر سورت: ايت 60].
نو؛ ستا ټولې ستونزې په حل کېدو دي، ستا ټول دردونه په رغيدو دي، ستا ټول اميدونه په واقعيت، او ستا ټولې اوښکې به په مسکا بدلې شي ... ډاډه اوسه!
نو له بېوزلۍ وروسته شتمني ده، له تندۍ وروسته خړوبيدل دي، له جلا کېدو وروسته يو ځای کيدل دي، له هجران وروسته وصال دی، او له پرېکون وروسته په اړيکه کيدل دي، الله –تبارک و تعالى- فرمايلي: (فَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ ۖ إِنَّكَ عَلَى الْحَقِّ الْمُبِينِ) (نو ته خاص په الله باندې توکل وکړه، بېشکه ته په ښکاره حق باندې يې). [النمل سورت: ايت 79].
اې الله! مورِ ته حق د حق په توګه وښيه او مونږ د هغه پيروان وګرځوه، او مورِ ته باطل د باطل په توګه وښيه او مورِ له هغه څخه لرې وساته.

المُبِينُ (د هر څخه ښکاره کوونکی) ذات -جل جلاله-

د خپل مبين مالک د درواړي خوا ونيسه، او په خپل پياوړي او پوه مالک باندې عزت ترلاسه کړه، او د هغه د اطاعت په واسطه هغه ته توسل وکړه؛ نو هغه به په خپلو نعمتونو او مهربانيو باندې تا ونازوي.
که ته د هغه اطاعت وکړې، هغه به تا ته عزت او غوره والی درکړي، او که تا هغه څه چې تير شوي دي ضايع کړل، هغه به پر تا رحم وکړي او تا ته به مهلت درکړي، او که چېرته تا توبه او رجوع وکړه تا قبلوي، او که تا نافرماني او بد چلند وکړ هغه به ستا پرده وکړي.
زړونه ژوند نشي کولی مګر د هغه د راتګ په هوا سره، او اوښکې به رابنکته نشي مګر د هغه د هجران له ډاره او يا د هغه د وصال په اميد سره.
او هغه چاربښتياويلي: "په الله قسم! هغه لاره به څومره وحشتناکه وي کوم چې الله د هغې امنيت نه وي ساتلی، او هغه لاره به څومره ګمراه کوونکی وي کوم چې هغه يې لارښوونکی نه وي".
مورِ څومره د مبين الله د دروازې لارې ته اړتيا لرو؛ ترڅو هغه ته د ورتلو لاره روښانه شي.
دلته راځو د الله –عزوجل- د نوراني نومونو څخه يو نوم چې: (المبين) – عزوجل- دی بيانوو:
نو الله – تبارک و تعالى- د خپل ځان په تعريف کې فرمايلي دي: (يَوْمَئِذٍ يُوَفِّيهِمُ اللَّهُ دِينَهُمُ الْحَقَّ وَيَعْلَمُونَ أَنَّ اللَّهَ هُوَ الْحَقُّ الْمُبِينُ)(په دغې ورځ کې به الله دوی ته د دوی حقه (لايقه) بدله پوره ورکړي او دوی به پوه شي چې بېشکه الله، هم هغه ښکاره (او ثابت) حق دی). [النور سورت: ايت 25].
او د شي بيان: د هغې ښکاره او واضح کيدل دی.
زمورِ رب – جل و علا – ټولو مخلوقاتو ته ښکاره دی، خپل وجود او وحدانيت کې څرګند، او دا چې د هغه په الوهيت او نومونو او صفتونو کې هېڅ شريک نشته.

او زمور رب –سبحانه و تعالى- چې خپلو بندګانو ته يې د هدايت لاره روښانه کړې ده، او هغه عملونه يې ورته روښانه کړي چې په کولو يې د ثواب مستحق کيږي، او هغه عملونه چې په کولو يې د عذاب مستحق کيږي، او د قيامت په ورځ به له منافقانو څخه شک لرې شي؛ هغه کسان چې په دنيا کې يې په کومو وعدو اخته وو.

د بيان صفت: د الله –تبارک و تعالى- يو له سترو صفتونو څخه دی.

او بيان په دوه ډوله راغلي:

لومړی: هغه څه چې د الله –عزوجل- په خپلو نازل کړی شوو کتابونو کې په خپلو پيغمبرانو نازل کړي دي، او هغه څه چې خپلو رسولانو او انبياوو ته يې وحي کړي دي: (قَدْ جَاءَكُم مِّنَ اللَّهِ نُورٌ وَكِتَابٌ مُّبِينٌ) (يقيناً تاسو ته د الله له جانبه رنا او روښانه کتاب راغلی دی). [المائدة سورت: ايت 15]. دويم: د هغو نښو سره چې پيدا کړي يې دي هغه باندې دلالت کوي، (إِنَّ فِي خَلْقِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاخْتِلَافِ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ لَآيَاتٍ لِّأُولِي الْأَلْبَابِ)(بيشکه د اسمانونو او ځمکې په پيدا کولو او د شپې او ورځې په تلو راتلو کې خامخا د خالص عقل خاوندانو لپاره ډيرې نښې دي). [آل عمران سورت: ايت 190].

او په هر څه کې هغه لره يوه نښه شتون لري ... چې پدې دلالت کوي چې هغه يو دی

لکه څرنګه چې قرآن ښکاره کوونکی و؛ همدارنګه د الله رسولانو –عليهم الصلاة و السلام- هم ښکاره کوونکي وو، ځکه چې الله - عزوجل - د نوح په ژبه وويل: (زه نه يم مګر ويره ورکوونکی ښکاره). [الشعراء سورت: ايت 115]، او هغه –عزوجل- خپل پيغمبر ته امر وکړ چې ووايي: (إِن يُوحَىٰ إِلَيَّ إِلَّا أَنَّمَا أَنَا نَذِيرٌ مُّبِينٌ) (ما ته وحي نه کيږي مګر د دي چې بيشکه همدا خبره ده چې زه ښکاره وبروونکی يم). [ص سورت: ايت 70]. او الله –سبحانه و تعالى- په خپلو کتابونو او په دي دنيا کې د خپلو پيغمبرانو په ژبه بندګانو ته ويلي دي چې په هغه څه کې چې دوی په دي دنيا کې اختلاف کړي و د قيامت په ورځ به دوی ته څرګند شي؛ هغه –سبحانه و تعالى- وفرمايل: (وَلَيُبَيِّنَنَّ لَكُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ مَا كُنتُمْ فِيهِ تَخْتَلِفُونَ)(او خامخا ضرور به د قيامت په ورځ تاسو ته بيانوي هغه څه چې تاسو به په هغه کې اختلاف کاوه). النحل سورت: ايت 92]. او چا ته چې حق څرګند شي او بيا له هغه څخه مخ واړوي. د هغه جزا دردناک عذاب دی، هغه -تبارک و تعالى- وفرمايل: (فَإِن زَلَلْتُم مِّن بَعْدِ مَا جَاءَتْكُمُ الْبَيِّنَاتُ فَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ) (او خامخا ضرور به د قيامت په ورځ تاسو ته بيانوي هغه څه چې تاسو به په هغه کې اختلاف کاوه). [البقرة سورت: ايت 209]. همدارنګه چا چې حق پټ کړ؛ ځان يې د لعنت لورې ته وړاندې کړ؛ الله –سبحانه و تعالى- فرمايلي: (إِنَّ الَّذِينَ يَكْتُمُونَ مَا أَنزَلْنَا مِنَ الْبَيِّنَاتِ وَالْهُدَىٰ مِن بَعْدِ مَا بَيَّنَّاهُ لِلنَّاسِ فِي الْكِتَابِ ۙ أُولَٰئِكَ يَلْعَنُهُمُ اللَّهُ وَيَلْعَنُهُمُ اللَّاعِنُونَ)(يقيناً کوم خلق چې هغه څه پټوي چې مونږ نازل کړي دي، چې هدايت او ښکاره دليلونه دي، له دې نه پس چې مونږ هغه په کتاب کې خلقو ته بيان کړي دي، دغه خلق (چې دي)، الله پر دوی لعنت کوي اولعنت ويونکي پر دوی لعنت وايي). [البقرة سورت: ايت 159].

د عقل خاوندان:

نو الله ښکاره (او ثابت) کوونکی- سبحانه و تعالى – خپل دلالت متفکرينو[1]ته روښانه کړ، او ليدونکو ته يې خپل ثبوتونه څرګندې کړي.

نړۍ ته د هغه د نښانو له جملې څخه، او د عناد کوونکو د عذرونو پرې کولو لپاره هغه – سبحانه و تعالى- فرمايي: (أَمَّن جَعَلَ الْأَرْضَ قَرَارًا وَجَعَلَ خِلَالَهَا أَنْهَارًا وَجَعَلَ لَهَا رَوَاسِيَ وَجَعَلَ بَيْنَ الْبَحْرَيْنِ حَاجِزًا ۗ أَإِلَٰهٌ مَّعَ اللَّهِ ۚ بَلْ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ (61)(بلکې هغه ذات (غوره دی) چې ځمکه يې د قرار (او ارام) ځای جوړ کړ او د هغې په مينځ کې يې نهرونه جوړ کړي دي او د دې لپاره يې پاخه لوړ غرونه پيدا کړي دي، او د دوو سمندرونو په مينځ کې يې پرده پيدا کړې ده، ايا له الله سره بل معبود شته؟ بلکې د دوی اکثره نه پوهيږي. أَمَّن يُجِيبُ الْمُضْطَرَّ إِذَا دَعَاهُ وَيَكْشِفُ السُّوءَ وَيَجْعَلُكُمْ خُلَفَاءَ الْأَرْضِ ۗ أَإِلَٰهٌ مَّعَ اللَّهِ ۚ قَلِيلًا مَّا تَذَكَّرُونَ (62) بلکې هغه ذات (غوره دی) چې د مجبور (او عاجز) سوال قبلوي، کله چې دغه (الله) وبلي او هغه تکليف (او سختي) لرې کوي او تاسو د ځمکې خليفه ګان جوړوي، ايا له الله سره بل معبود شته؟ تاسو ډير لږ شانته نصيحت قبلوئ. أَمَّن يَهْدِيكُمْ فِي ظُلُمَاتِ الْبَرِّ وَالْبَحْرِ وَمَن يُرْسِلُ الرِّيَاحَ بُشْرًا بَيْنَ يَدَيْ رَحْمَتِهِ ۗ أَإِلَٰهٌ مَّعَ اللَّهِ ۚ تَعَالَى اللَّهُ عَمَّا يُشْرِكُونَ (63) بلکې هغه ذات (غوره دی) چې تاسو ته د وچې او سمندر په تيارو کې لاره ښيي او هغه ذات چې له خپل رحمت نه مخکې هواګاني لېږي، چې زېرې ورکوونکي وي، ايا له الله سره بل معبود شته؟ الله ډير اوچت دی له هغو شيانو نه چې دوی يې (له الله سره) شريکوي. أَمَّن يَبْدَأُ الْخَلْقَ ثُمَّ يُعِيدُهُ وَمَن يَرْزُقُكُم مِّنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ ۗ أَإِلَٰهٌ مَّعَ اللَّهِ ۚ قُلْ هَاتُوا بُرْهَانَكُمْ إِن كُنتُمْ صَادِقِينَ (64)) بلکې هغه ذات چې اول ځلې مخلوق پيدا کوي، بيا به دغه (مخلوق) بېرته ژوندی کوي او هغه ذات چې تاسو ته له اسمان او ځمکې نه روزي درکوي، ايا له الله سره بل معبود شته؟ ته (دوی ته) ووايه: تاسو خپل دليل راوړئ، که تاسو رښتيني يئ). [النمل سورت: ايتونه 61-64]، نو پاکي دي وي هغه ذات لره چې د هغه عظمت د عارفانو (پوهانو) ذهنونه حيران کړي! پاکي دي وي هغه ذات لره چې رڼاګانو يې د لارويانو بصيرت روښانه کړی!

د ځمکې په نباتاتو کې فکر وکړه او وګوره ... هغه نښې نښانې چې بادشاه جوړې کړي دي ... د سپينوزرو چينې وګوره چې واضحه ښکاري ... په سترګو کې ګويا چې خالص سره زر دي

---

[1] د الله أهل الثناء والمجد»: کتاب ليکوال وايي: «مؤمن داسې چا ته اړتيا نه لري چې هغه ته د الله –سبحانه و تعالى- د وجود تاکيد وکړي، او يا هغه ته د ايمان اړتيا شرحه کړي، مګر دلته ځيني خبرې او ګواهيانې او اعترافونه د ځينو پوهانو او د فکر د خاوندانو او د فلسفې مشرانو وړاندې کوم: يو مشهور امريکايي اروپاوه ډاکټر (هينري لينک) چې په دين کافر شوی و، او د ايمان په مقابل کې جنګيدلی و، او د الله له وجود څخه منکر و، له يو اوږد او بې ساري سفر وروسته بيرته راستون شو، بيا يې وويل: چې دين: هغه دی چې پر داسې ځواک ايمان ولري چې هغه د ژوند سرچينه وي، او دغه ځواک: د الله ځواک دی، د کائناتو تدبير کوونکی، د اسمانونو پيدا کوونکی. استاد (هوش) وايي: هرڅومره چې د پوهې ساحه پراخه شي، هومره د يو هوښيار خالق قاطع او قوي ثبوتونه ډيريږي، د هغه د وړتيا او احوال لرلو لپاره حد او پای نشته، ساينس پوهان، رياضي پوهانو، فلک پوهانو، او طبيعت پوهانو لاس سره يو کړ ترڅو د پوهې لورې ودانی جوړه کړي، کوم چې هغه: يوازې د الله د عظمت ودانی ده".

(هربرټ سپنسر) د "تربيه " په رساله کې تشريح کړی؛ هغه وويل: "ساينس د توهماتو او خرافاتو سره مخالف دی، مګر دين سره مخالفت نه کوي"، او هغه ځيني مثالونه وړاندې کړل؛ هغه وويل: هغه ساينس پوه چې د اوبو يو څاڅکی ووينې نو هغه به پوه شي چې دا په ځانګړي تناسب سره د اکسيجن او هايدروجن څخه جوړه شوې ده؛ او که د دې تناسب نيمايي برخه واخيستل شي نو دا به د اوبو پرته بل څه وي؛ باور پر دې دی چې د خالق عظمت، حکمت او ځواک د طبيعي نړۍ پرته خورا پياوړی دی؛ کوم چې يوازې په دې کې د اوبو يو څاڅکی ګوري او بس!" او طبيعت پوه (سير آرتر تامسن) - مشهور سکاټليندي ليکوال - د "ساينس او مذهب" په ټولګه کې وايي: "مور دې خبرې باندې اقرار کوو چې: ساينس ترټولو لوی خدمت چې ترسره کړی دا دی چې: انسان يې دې مفکوري ته کړ چې الله تر ټولو د عالي پوهې او لوړ مقام ځښتن دی". او (وليم جيمز) - مشهور اروپاوه -؛ هغه وويل: "زمور او د الله تر منځ يوه نه پرې کيدونکی اړيکه ده، نو که مور خپل ځان د هغه نظارت ته وسپارو نو زمور ټولې هيلې او اميدونه به پوره شي".

دا د زمردو په تنه (ساقه) کې پدې دلالت کوي ... چې يقيناً الله هيڅ شريک نلري
د آل عمران سورت په پای کې، الله –سبحانه و تعالى- د عقل خاوندانو ستاينه وکړه، کله چې دوی د هغه د کائناتو په اړه د قبلولو لپاره خپلې سترګې خلاصې کړي؛ نو دوی به په خپلو زړونو په ولاړه، ناسته، او په اړخونو الله ته رجوع وکړي، او سيني يې له ايمان څخه ډکې شولې، او الله ته يې خپل لاسونه د ريښتيني دعا او د هدايت غوښتلو لپاره پورته کړل؛ نو ددوی ځواب يې پداسې شکل سره ورکړ: (أَنِّي لَا أُضِيعُ عَمَلَ عَامِلٍ مِّنكُم مِّن ذَكَرٍ أَوْ أُنثَىٰ ۖ بَعْضُكُم مِّن بَعْضٍ ۖ فَالَّذِينَ هَاجَرُوا وَأُخْرِجُوا مِن دِيَارِهِمْ وَأُوذُوا فِي سَبِيلِي وَقَاتَلُوا وَقُتِلُوا لَأُكَفِّرَنَّ عَنْهُمْ سَيِّئَاتِهِمْ وَلَأُدْخِلَنَّهُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِن تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ ثَوَابًا مِّنْ عِندِ اللَّهِ ۗ وَاللَّهُ عِندَهُ حُسْنُ الثَّوَابِ) (بېشکه زه په تاسو کې د هيڅ يو عمل کوونکي عمل نه ضايع کوم، نر وي او که ښځه، ستاسو ځينې له ځينو نورو څخه دي، نو هغه کسان چې هجرت يې کړی دی او له خپلو کورونو نه وېستل شوي دي او زما په لاره کې ورته تکليفونه رسول شوي دي او جنګونه يې کړي دي او وژل شوي دي (نو) زه به خامخا ضرور لرې (معاف) کړم له دوی نه د دوی ګناهونه او خامخا ضرور به يې داسې جنتونو ته داخل کړم چې د هغو له لاندې وَلِي بهېږي، چې د الله له طرفه بدله ده او هم دا الله دی چې له هغه سره ښه بدله ده). [آل عمران سورت: ايت 195].
اې الله! ستا د ښکاره نوم په برکت سره، مونږ له تا څخه غوښتنه کوو: ته مونږ د نعمتونو جنت ته داخل کړه، او مونږ له اور څخه وژغوره؛ اې د جهانونو ربه!

72

المُحِيطُ (هر څيز باندې احاطه لرونکی) ذات -جل جلاله-

ابن حجر -رحمه الله- فرمايلي: «څوک چې د الله، د هغه د نومونو، صفاتو، اعمالو او قضاوتونو په اړه ډير پوه وي؛ هغه به له هغه څخه ډير ووېرېږي او ډير به پرهيزګار وي، او هرڅومره چې د الله په اړه پوهه کمه وي په هماغه اندازه به ويره کمه وي.
او بنده چې کله پوه شي چې الله هر څيز باندې احاطه لري؛ د هغه روح به ډاډمن شي، او انديښنه به يې ورکه شي، او زړه به يې د احاطه کوونکي رب سره وصل شي».
الله خپلو بندګانو ته خبر ورکړ چې هغه هر څيز باندې احاطه لري؛ هغه –سبحانه و تعالى- فرمايلي: (وَلِلَّهِ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ ۚ وَكَانَ اللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ مُّحِيطًا) (او خاص د الله لپاره دي هر هغه څه چې په اسمانونو کې دي او هر هغه څه چې په ځمکه کې دي او الله هر شي لره ښه راګېروونکی دی). [النساء سورت: ايت 126]. زمونږ رب –عزوجل- د هغه له علم څخه هيڅ شی پټ نه دی، نه کوچنی او نه لوی، نه ظاهري او نه باطني؛ هغه په هغه شان دی چې خپل ځان يې وصف کړی: (أَلَا إِنَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ مُّحِيطٌ) (بېشکه هغه په هر شي احاطه کوونکی دی). [فصلت سورت: ايت 54].
او د هغه احاطه کول: په ټولو حالتونو کې پوهېدل او خبرېدلو ته شامل دي]، او همدارنګه: ورټيا او له لاسه نه ورکولو ته شاملېږي، او همدارنګه: واک او فيصلې ته شاملېږي.
په "شرح الطحاويه" کې راغلي دي: دا چې هغه په هر څه باندې احاطه لري؛ هغه –سبحانه و تعالى- فرمايلي: (وَاللَّهُ مِن وَرَائِهِم مُّحِيطٌ) (او الله د دوی له چاپېره نه راګېروونکی دی). [البروج سورت: ايت 20]، (أَلَا إِنَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ مُّحِيطٌ) (بېشکه هغه په هر شي احاطه کوونکی دی). [فصلت سورت: ايت 54]، پر مخلوقاتو باندې د هغه احاطه کول پدې معنا ندي چې: هغه د فلک په څېر دی، او دا چې مخلوقات د هغه په مقدس ذات کې دننه دي -الله تعالى د دي څخه ډير لوړ دی-.
بلکې مطلب: د هغه عظمت احاطه کول دي، او د هغه د پوهې پراخوالی او د هغه ورټيا دي، او دا چې هغه د هغه د عظمت په تناسب د سرسی (خرڅل) په څېر دي؛ همدارنګه له ابن عباس -رضي الله عنهما- څخه روايت دی چې هغه ويلي: "اووه اسمانونه او اووه ځمکې او هر هغه څه چې په دوی کې دي او څه چې د دوی په منځ کې دي د رحمان ذات په لاس کې دي لکه څرنګه چې ستاسو څخه د يوه په لاس کې د سرسی (خرڅل) يوه دانه وي".

هغه احاطه کوونکی دی:

نو، د الله – سبحانه و تعالى- احاطه کول په خپل مخلوق باندې: يوه بشپړ احاطه ده؛ او هغوی هيڅکله تېښته نشي کولی، او هيڅوک نړدې کېدلی نشي، د هغه ځواک دوی محاصره کړي، د هغه پوهې دوی محاصره کړي، هغه د دوی نفس، ويناوې او عملونو باندې احاطه لري؛ لکه څنګه چې هغه – سبحانه و تعالى - فرمايي: (وَأَنَّ اللَّهَ قَدْ أَحَاطَ بِكُلِّ شَيْءٍ عِلْمًا) (او دا چې يقيناً الله د علم په لحاظ هر شی راګېر کړی دی). [الطلاق سورت: ايت 12].
او دا عمومي احاطه کول، د اسمانونو او ځمکې د وګړو لپاره دي او دا د رحمت احاطه ده.
مګر ځانګړې احاطه، د قهر او غضب احاطه ده او په دې کې: د نافرمانو او سرغړوونکو لپاره ګواښ دی.
او اکثراً دغه نومونه د کافرانو او منافقانو لپاره د ګواښونو او اخطارو په ځايونو کې راغلي، او هغه – سبحانه و تعالى – د هغوی په سازش او دروغو باندې ښه پوهيږي، او هغه – سبحانه و تعالى - د علم په لحاظ هغوی راګېر کړي دي، او هغوی ته په کمين (ځارنه) کې دی، هغه ته بيرته راستنيدونکي دي، او هغه ته د دوی لاره ده، او له هغه –عزوجل- څخه تېښته نشي کېدلی؛ نو چيرته به وتښتي او برخليک به يې چيرته وي؟
نو هغه -سبحانه و تعالى- د کافرانو په اړه وفرمايل: (وَاللَّهُ مُحِيطٌ بِالْكَافِرِينَ) (او الله تعالى کافرانو لره راګېرونکی دی). [البقرة سورت: ايت 19].
همدا دول الله – عزوجل- د متکبرانو او حق پوښونکو په هکله فرمايي: (وَلَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ خَرَجُوا مِن دِيَارِهِم بَطَرًا وَرِئَاءَ النَّاسِ وَيَصُدُّونَ عَن سَبِيلِ اللَّهِ ۚ وَاللَّهُ بِمَا يَعْمَلُونَ مُحِيطٌ)(او تاسو د هغه خلقو په شان مه کېږئ چې له خپلو کورونو نه ووتل، په داسې حال کې چې تکبر کوونکي او خلقو ته ځان ښودونکي وو او دوی د الله له لارې نه (خلق) منع کوي او الله د هغو کارونو احاطه کوونکی دی چې دوی يې کوي). [الأنفال سورت: ايت 47]. او د کافرانو او منافقانو د بد ګمانی او چل په هکله فرمايي: (إِن تَمْسَسْكُمْ حَسَنَةٌ تَسُؤْهُمْ وَإِن تُصِبْكُمْ سَيِّئَةٌ يَفْرَحُوا بِهَا ۖ وَإِن تَصْبِرُوا وَتَتَّقُوا لَا يَضُرُّكُمْ كَيْدُهُمْ شَيْئًا ۗ إِنَّ اللَّهَ بِمَا يَعْمَلُونَ مُحِيطٌ) (که چېرې تاسو ته څه ښېګڼه درورسېږي، نو هغه دوی لره خفه کوي او که چېرې تاسو ته څه بدي (تکليف) درورسېږي، نو دوی په هغې باندې خوشحالېږي او که تاسو صبر وکړئ او(د دوی له دوستۍ نه) ځان وساتئ (نو) د هغوی چل (او فريب) به تاسو ته هيڅ ضرر هم در ونه رسولی شي، بېشکه چې الله د هغو کارونو چې دوی يې کوي، احاطه کوونکی دی). [آل عمران سورت: ايت 120]. او کله چې د الله عزوجل- عذاب په کوم قوم باندې نازل شي؛ هغه به د دوی نه چاپېر شي: (وَإِنِّي أَخَافُ عَلَيْكُمْ عَذَابَ يَوْمٍ مُّحِيطٍ) (او بېشکه زه پر تاسو باندې د چاپېرېدونکي ورځې له عذاب نه وېرېږم). [هود سورت: ايت 84]. او د قيامت په ورځ به اور د کافرانو څخه چاپېره وي: (إِنَّا أَعْتَدْنَا لِلظَّالِمِينَ نَارًا أَحَاطَ بِهِمْ سُرَادِقُهَا) (بېشکه مونږ د ظالمانو لپاره داسې اور تيار کړی دی چې له دغو نه د هغه پردې راچاپېره شوي دي). [الكهف سورت: ايت 29].

ډاډه اوسه!

او کله چې مؤمن په دې پوه شي چې الله چاپیرونکی دی : د هغه نفس به ډاډمن شي، په خپل رب به توکل وکړي او له هغه څخه به ویره وکړي؛ نو هغه د الله مرسته نه سستوي، د هغه له رحمت څخه نه نا امیده کیږي، او د هغه د خلاصون څخه خپل امید نه ماتوي؛ خلاصون به حتمي راځي.
هغه پوهیږي چې د کښتۍ سوري کول: د مهربانۍ لوړه مرتبه ده، او د ماشوم وژل: د رحمت لوړه مرتبه ده، او د دوو یتیمانو خزانه بندي ساتل: د وفاداری لوړه مرتبه ده؛ (وَكَيْفَ تَصْبِرُ عَلَىٰ مَا لَمْ تُحِطْ بِهِ خُبْرًا) (او ته به څنګه پر هغه کار صبر وکړې چې د علم په لحاظ تا د هغهٔ احاطه نه ده کړې). [الكهف سورت: ايت 68]. مګر د ځیزونو لپاره وختونه دي، او مقدور شیان عمر لري؛ هغه باید دغه موده پشپره کړي تر څو چې هغه راشي، او د الله سره هر څه یو ټاکلی وخت لري: (وَإِن تَصْبِرُوا وَتَتَّقُوا لَا يَضُرُّكُمْ كَيْدُهُمْ شَيْئًا ۗ إِنَّ اللَّهَ بِمَا يَعْمَلُونَ مُحِيطٌ) (او که تاسو صبر وکړئ او(د دوی له دوستی نه) ځان وساتئ (نو) د هغوی چل (او فریب) به تاسو ته هیڅ ضرر هم در ونه رسولی شي، بېشکه چې الله د هغو کارونو چې دوی یې کوي، احاطه کوونکی دی). [آل عمران سورت: ايت 120].
الله –عزوجل- د هر څه لپاره اندازه ټاکلي ده، او هغه نیټه لري چې د هغې څخه تجاوز نکوي، او وخت لري چې د هغه څخه نه تیریږي، نو که چیرې ټاکل شوی وخت راشي نو د خپل وخت څخه یو ساعت نه ځنډیږي او نه مخکې کیږي.
او مصیبت هم یو وخت لري او بیا تیریږي، او زمان لري او بیا بدلیږي؛ هغه به د هغه څه د لاسته راوړلو لپاره بیره ونه کړي چې غوښتلی وي او د هغه څه چې ویره ور څخه لري، ځکه چې خبره بنده پورې تړاو نلري، او بنده باید چې اسبابو او صبر څخه کار واخلي، او د الله –عزوجل- او د هغه خلاصون د هیڅ غوښتونکي لپاره ګرانه نه ده چې هرچیرې وي.
ابراهیم -علیه السلام- راګیر شو، او اور ته واچول شو؛ نو اور ورته یخ او ارام شو.
یوسف -علیه السلام- د خپلو وروڼو له خوا راګیر شو، او کوهي ته یې وغورځاوه، بیا ځل د بادشاه د مېرمني او د هغې سره د ملګرو لخوا راګیر شو، بیا زنداني شو؛ خو چاپیرونکي الله –سبحانه و تعالی- د دښمنانو دسیسې شندې کړې؛ نو د دوی راګیرول د یوسف -علیه السلام- لپاره یوه فتحه او بریا وه؛ تر څو د ځمکې خزانو باندې واکمن وګمارل شي.
د موسی -علیه السلام- د مور کور راګیر شو او موسی -علیه السلام- سمندر ته وغورځول شو، نو د هغوی راګیرول د هغه او د هغې د خلاصون سبب وګرځید؛ نو هغه بیرته ورته راوګرځید پداسي حال کې چې هغه ډاډه وه.
فرعون موسی –علیه السلام- او ورسره کسان راګیر کړل؛ د دوی راګیریدل د فرعون له منځه وړلو، او د موسی –علیه السلام- د بریا لامل شو.
کافرانو د رسول الله -صلی الله علیه وسلم- کور محاصره کړل؛ بیا له مکې څخه په غمجنه او په شړل شوي توګه بهر شو، بیا الله د هغه دښمنان راګیر کړل؛ بیا هغه –صلی الله علیه وسلم- د یو بریالي فاتح په توګه بیرته مکې ته راستون شو.
نو کله چې مؤمن د الله –عزوجل- د احاطې احساس وکړي، نو ایمان یې زیاتیږي، په خپل رب باندې خوشحالیږي، او د هغه لوري ته تښتي او د هغه د عظمت تابع وي، او د هغه حکم ته غاړه ږدي، د هغه –عزوجل- د وینا په اطاعت سره چې فرمایي: (فَفِرُّوا إِلَى اللَّهِ ۖ إِنِّي لَكُم مِّنْهُ نَذِيرٌ مُّبِينٌ) (نو تاسو الله ته وتښتئ، بېشکه زه ستاسو لپاره د هغه له جانبه ښکاره وېروونکی یم). [الذاريات سورت: ايت 50].

زه ستا لوري ته پناه غواړم او ستا پرته څوک پناه ورکولی شي
نو دغه ضعیف ته پناه ورکړه چې ستا مرستې ته پناه راوړي
ما په ژوند کې هر پناه ځای ته پناه یووړه
خو ستا د پناه ځای څخه مې ډیر باعزت پناه ځای و نه لیده
نو زما دعا قبوله کړه او زما غوښتنو ته ځواب راکړه
هیڅکله نه مایوسه کیږي څوک چې ستا څخه غوښتنه کوي او ستا نه امید ساتي

اې الله! ستا په چاپیرونکی نوم باندې غوښتنه کوم: چې زموږ دښمنان خپل عذاب باندې راګیر کړه، او زموږ لپاره د هرې اندیښنې څخه خلاصون راکړه، او د هرې تنګۍ څخه د وتلو لاره پیدا کړه.

73 – 74 – 75 - 76

الأَوَّلُ الآخِـرُ الظـَّاهِـرُ الـبـَاطِـنُ(تر ټولو اول، تر ټولو آخر، څرګند ښکاره، پټ) -جل جلاله-

الله - سبحانه وتعالی- د خپل ذات په ستاینه کې داسې فرمایلي دي: (هُوَ الْأَوَّلُ وَالْآخِرُ وَالظَّاهِرُ وَالْبَاطِنُ ۖ وَهُوَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ) (هم دغه (الله) اول دی (هیڅ شی له هغه نه مخکې نه و) او اخر دی (له ده نه بعد هیڅ شی نشته) او لوړ دی (په هر شي بره دی) او باطن دی (له ده په ورانده هیڅ شی پټ نه دی) او هغه په هر شي باندې ښه پوه دی). [الحديد سورت: ايت 3]. او له هغه - علیه الصلاة والسلام- څخه روایت شوي دي چې هغه به فرمایل: «اللَّهُمَّ! رَبَّ السَّمَاوَاتِ وَرَبَّ الأَرْضِ وَرَبَّ العَرْشِ العَظِيمِ، رَبَّنَا وَرَبَّ كُلِّ شَيْءٍ، فَالِقَ الحَبِّ وَالنَّوَى، وَمُنْزِلَ التَّوْرَاةِ وَالإِنْجِيلِ وَالفُرْقَانِ؛ أَعُوذُ بِكَ مِنْ شَرِّ كُلِّ شَيْءٍ أَنْتَ آخِذٌ بِنَاصِيَتِهِ. «اې د آسمانونو او ځمکې او د لوی عرش، پالونکیه (ربه)! او زمونږ او د هر شي ربه، د دانې او زړې چوونکیه، د تورات، انجیل او فرقان نازلوونکیه، پناه درورم تاته د هر هغه شي له شر نه چې ته یې له پیکې څخه نیسي. اللَّهُمَّ! أَنْتَ الأَوَّلُ فَلَيْسَ قَبْلَكَ شَيْءٌ، وَأَنْتَ الآخِرُ فَلَيْسَ بَعْدَكَ شَيْءٌ، وَأَنْتَ الظَّاهِرُ فَلَيْسَ فَوْقَكَ شَيْءٌ، وَأَنْتَ البَاطِنُ فَلَيْسَ دُونَكَ شَيْءٌ؛ اقْضِ عَنَّا الدَّيْنَ، وَأَغْنِنَا مِنَ الفَقْرِ» یا الله تعالی! ته اول یې له تا څخه مخکې څه نشته، او ته آخر یې له تا څخه وروسته څه نشته، او ته اوچت یې نو له تا څخه پورته څوک نشته، او ته (د ذات په لحاظ) پټ یې له تا څخه بل څوک پټ نشته؛ زمونږ څخه پور پرې کړه، او مونږ د غریبی څخه مالداره کړه). [مسلم روایت کړی].

نو هغه لومړی دی؛ د هغه څخه مخکې څه نشته.
او هغه آخر دی؛ چې له هغه څخه وروسته څه نشته.
هغه ښکاره دی؛ چې د هغه پورته څه نشته.
هغه پټ دی؛ چې له هغه څخه ښکته بل څوک نشته.

او د دې نومونو مفهوم د دې لپاره دی چې وښیي چې رب –سبحانه و تعالی- خپل مخلوقات یې، د زماني او مکاني له لحاظه احاطه کړي دي:
زماني احاطه: په (لومړي) او (آخر) کې: (لومړی څه نشته مګر الله د هغه څخه مخکې دی)؛ ټول شیان د هغه څخه وروسته پیدا شوي، او هغه د ټولو څخه مخکې دی.

(او وروسته څه نشته مګر دا چې الله له هغه څخه وروسته دی)؛ هغه - عزوجل - د خپل مخلوق (خبرې کوونکی او یا خاموش) له منځه تللو وروسته باقي دی.
او مکاني احاطه: په (ښکاره) او (پټه) کې، نو هغه له هر څه پورته دی، هیڅ شي له هغه څخه لوړ نه دی: (او هیڅ ښکاره څه نشته مګر دا چې الله د هغه پورته وي) عرش باندې برقرار دی، او عرش د ټولو مخلوقاتو څخه لوړ دی، هغه لره د ذات لوړوالی، دمقام لوړوالی دی، او د قهار لوړوالی دی.
(او هیڅ څه پټ نشته مګر دا چې الله د هغه څخه ډیر پټ دی): د هغه – سبحانه و تعالی- پټ والي هر څه راګیر کړي آن تر دې چې هغه ورته د خپل ځان څخه ډیر نږدې وي، او په رازونو او ضمیرونو باندې باخبر وي.
او د خپل عظمت او برترۍ باوجود، او دا چې هغه د اسمانونو د پاسه پر عرش باندې برقراره دی؛ بیا هم هغه خپلو بندګانو ته نږدې دی، د هغوی په باطن باندې پوهیږي، او د هغوی له ظاهر څخه هم باخبر دی، (وَلَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنسَانَ وَنَعْلَمُ مَا تُوَسْوِسُ بِهِ نَفْسُهُ ۖ وَنَحْنُ أَقْرَبُ إِلَيْهِ مِنْ حَبْلِ الْوَرِيدِ) (او یقیناً یقیناً مونږه دا انسان پیدا کړی دی، په داسي حال کې چې مونږ په هغه څه پوهیږو چې د ده نفس په هغه سره وسوسه (او خطره) کوي او مونږ ده ته (د ده) د ورمېړ له رګ نه زیات نژدې یو). [ق سورت: ایت 16]، (قُلْ إِن تُخْفُوا مَا فِي صُدُورِكُمْ أَوْ تُبْدُوهُ يَعْلَمْهُ اللَّهُ) (ته ووایه: که تاسو پټ ساتئ هغه څه چې ستاسو په سینو کې دي، یا هغه څرګندوئ، الله ته هغه معلوم دي). [آل عمران سورت: ایت 29].

تا ته نږدې دی ..

هغه ستا خبرې اوري، او ستا عملونه ویني، ستا هیڅ پټ کار له هغه څخه پټ ندی.
رسول الله -صلی الله علیه وسلم- د خپلو اصحابو څخه واورېدل چې خپل رب ته یې په لوړ غږ دعا کوله؛ نو هغه وفرمایل: «أَيُّهَا النَّاسُ! ارْبَعُوْا عَلَى أَنْفُسِكُمْ؛ فَإِنَّكُمْ لاَ تَدْعُونَ أَصَمَّ وَلَا غَائِبًا، وَلَكِنْ تَدْعُونَ سَمِيعًا بَصِيرًا»"اې خلکو! خپلو ځانونو باندې رحم وکړئ؛ ځکه چې تاسو کوڼ او غایب نه رابلئ، بلکې تاسو اوریدونکی او لیدونکی ذات رابلئ". [بخاري او مسلم روایت کړی].
په سجده کې په تېټ غږ وایې چې: " سبحان ربي الأعلى"؛ نو د دعا لپاره آسمانونه پرانیستل کیږي او څښتن تعالی ستا دعا اوري؛ دا تصور مه کوه چې هغه لرې دی، یا دا چې ستا کوم کار له هغه څخه پټ دی.
هغه -تعالی- د تور میږی د پښو غږ اوري کله چې، په همواره ډبره، په توره شپه کې روانه وي. (وَمَا تَسْقُطُ مِن وَرَقَةٍ إِلَّا يَعْلَمُهَا) (او هیڅ یوه پاڼه نه غورځیږي مګر هغه پرې عالم دی). [الأنعام سورت: ایت 59].
د هغه له حکمت او نعمت څخه: چې تا ته په یاد درولي چې مخلوقات له هغه څخه پیل شول، او د هغوی بنده ګي خاص هغه لره ده، نو څرنګه چې هغه ستا په پیدا کولو کې یوازې و، نو ته هغه یوازینی سبب وګرځوه چې ته یې ددی عبادت لایق وګرځولې، او لکه څنګه چې ستاسو وجود او پیدایښت له هغه څخه پیل شو، نو ته هغه د خپلې مینې، ارادې او لیاقت انتها وګنه.

په ولاړیدو مه ستړی کیږه!

که چلونه تا تنګ کړي، او وېرې تا ته پناه راوړي؛ په یاد ولره چې هغه –الله- لومړی او وروستی دی، او هغه تا ته نږدې دی، او هغه په هر څیز باندې واک لري، هغه په خپلو بندګانو باندې غالب دی، هغه د اسمان څخه ځمکې ته لاربښونه کوي او بیا هغه ته پورته کیږي، او دا چې هغه ستا په رازونو او په هغه څه چې ستا ضمیر ته ننوځي باخبر دی.
دلته ستا زړه یو رب لري چې د هغه اراده کوي، یو هغه معبود چې عبادت یې کوي، او بې نیازه ذات دی چې د اړتیا په وخت کې هغه ته رجوع کوي، او پټنځای دی چې هغه ته پناه وروړي، که دا هر څه ځای پر ځای شو نو ستا زړه به خوشحاله وي، ستا روح ته به سکون راشي، ستا ضمیر به آرام وي، او خلاصون به نږدې وي، ځکه ته پوهیږی چې هغه لومړی او وروستی دی، ظاهر او باطن دی، او هغه په هر څه قادر دی.
اور ابراهیم خلیل الله ونه سوځاوه؛ ځکه چې د الله پالنې یوه کړکۍ پرانیستله شوله، (قُلْنَا يَا نَارُ كُونِي بَرْدًا وَسَلَامًا عَلَىٰ إِبْرَاهِيمَ) (مونږ وویل: اې اوره! یخ او سلامتیا والا شه په ابراهیم باندې). [الأنبياء سورت: ایت 69]. سمندر کلیم الرحمن (موسی) دوب نه کړ؛ ځکه چې هغه قوي غږ چې د الله په عظمت باور لري داسي وویل: (قَالَ كَلَّا ۖ إِنَّ مَعِيَ رَبِّي سَيَهْدِينِ) [(موسی) وویل: هېڅکله داسي نشي کېدی، بېشکه زما سره زما رب دی، هغه به ضرور زما لارښوونه کوي]. [الشعراء سورت: ایت 62]. یونس -علیه السلام- په بحر کې د کب په خپټه کې غږ کوي: (لَّا إِلَٰهَ إِلَّا أَنتَ سُبْحَانَكَ إِنِّي كُنتُ مِنَ الظَّالِمِينَ) (نشته هېڅ لایق د عبادت مګر ته یې، ته پاک یې، بېشکه هم زه له ظالمانو څخه یم). [الأنبياء سورت: ایت 87]، یو کمزورى غږ چې له دریو تیارو څخه راوځي: د شپې تیاره، د سمندر تیاره، او د کب د خپټې تیاره؛ اسمان ته پورته کیږي او خلاصون راځي.
او په غیبو کې ضعیف بنده لپاره مهربانیاني دي
پدې سره قلمونه وچ شول او ورقې وترلې شوې

د تحول ځای ..

انسان په یوازې توګه باندې د پیښو سره مبارزه نه شي کولی، نه د آفتونو او مصیبتونو سره مقاومت کولی شي؛ ځکه چې هغه کمزورى او بې وسه پیدا شوی دی پرته له دې چې پر خپل رب توکل وکړي؛ ځکه چې هغه پوهیږي چې د هغه لومړیتوب د هر څه څخه مخکې دی، او په وروسته والی کې له هرڅه وروسته دی، هغه د خپل ظاهر سره د هر څه څخه پورته دی، او په خپل باطن سره هر څه ته نږدې دی.
له هغه څخه یو اسمان بل آسمان نه شي پناه کولی، او نه ترې یوه زمکه بله زمکه پناه کولی شي، بلکې باطن ورته ښکاره دی، غایب ورته حاضر دی، لیرې ورته نږدې دی، او راز ورته ښکاره دی.
اې نیک بخته هغه څوک چې په الله پورې ترلې وي، د الله نومونه زده کړي، خپل پټ کارونه سم کړي، عمل کې اخلاص ولري، نیت ښه کړي، او زغم خپل ډال وګرځوي، او په خپل رب باندې اعتماد خپل سپر وګرځوي! نو دا عبادت په خالص او سوچه مینې سره ترسره کیږي.
او تا ته زما شوق زما سره شخړه وکړه او زه یې ولرزولم ... له غیبو څخه هغه څه چې ما یې هیله درلوده
ابن القیم -رحمه الله- فرمایلي: د دې څلورو نومونو پېژندل، یعنې: اول، اخر، ظاهر او باطن د علم او پوهې ستنې دي، نو د بنده لپاره لازمه ده چې د هغو په پېژندنه کې تر هغه ځایه ځان ورسوي چې د هغه قوت او فهم پای ته ورسېږي.
هغه لومړی دی، هغه وروستی دی، هغه ظاهر دی ... هغه باطن دی دا څلور دي په یو وزن سره
چې له هغه څخه مخکې وروسته څه نشته ... اوچت دی الله تعالی د بادشاهی خاوند
او د دې څلورو نومونو او د هغه په معناګانو باندې ځان پوهول د وسوسې په مخنیوي کې لوی تاثیر لري.
د ابو زمیل په نوم یو سړی د امت عالم عبدالله بن عباس -رضی الله عنهما- ته راغی؛ هغه څخه یې وپوښتل: اې ابن عباسه! زه په سینه کې یو څه لرم؟ هغه وویل: څه شی دی؟ ما وویل: په الله قسم زه یې نه وایم! هغه وویل: نو هغه راته وویل: آیا د شک څخه څه شی دی؟ وېې ویل: او وېې

خندل، وېي ويل: له دې څخه هيڅوک نه دې ژغورل شوي، وېي ويل: تر دې چې الله دغه قول نازل کړ: (فَإِن كُنتَ فِي شَكٍّ مِّمَّا أَنزَلْنَا إِلَيْكَ فَاسْأَلِ الَّذِينَ يَقْرَءُونَ الْكِتَابَ مِن قَبْلِكَ ۚ لَقَدْ جَاءَكَ الْحَقُّ مِن رَّبِّكَ فَلَا تَكُونَنَّ مِنَ الْمُمْتَرِينَ) (نو که چېرې ته د هغه (قرآن) په باره کې په شک کې يې چې مونږ تا ته نازل کړی دی، نو ته له هغو کسانو څخه پوښتنه وکړه چې له تا نه مخکې کتاب لولي، يقيناً يقيناً ستا د رب له جانبه تا ته حق راغلی دی، نو ته هيڅکله هم له شک کوونکو څخه مه کېږه). [يونس سورت: ايت 94]. بيا يې راته وويل: که تا په خپل نفس کې څه پيدا کړل؛ نو دغه ووايه: (هُوَ الْأَوَّلُ وَالْآخِرُ وَالظَّاهِرُ وَالْبَاطِنُ ۖ وَهُوَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ)(هم دغه (الله) اول دی (هيڅ شی له هغه نه مخکې نه و) او اخر دی (له ده نه بعد هيڅ شی نشته) او لوړ دی (په هر شي برې دی) او باطن دی (له ده په وړاندې هيڅ شی پټ نه دی) او هغه په هر شي باندې ښه پوه دی). [الحديد سورت: ايت 3]".

اې الله! چې اول او اخر او ظاهر او باطن دی! زمونږ پټ کارونه سم کړه، په ټولو چارو کې زمونږ پايله ښه کړه، او مونږ د دنيا او آخرت له ذلت څخه وژغوره.

-

77

الـوَكِـيلُ (لوی کار ساز) -جل جلاله-

ايا مونږ د يو څه وخت لپاره فکر کړی او د هغه -عزوجل- دې وينا سره تم شوي يو: (وَتَوَكَّلْ عَلَى الْحَيِّ الَّذِي لَا يَمُوتُ وَسَبِّحْ بِحَمْدِهِ ۚ وَكَفَىٰ بِهِ بِذُنُوبِ عِبَادِهِ خَبِيرًا) (او ته توکل وکړه په هغه تل ژوندي ذات چې نه مري او ته د هغه له ستايني سره تسبيح بيانوه او هم الله د خپلو بنده ګانو په ګناهونو ښه کافي خبردار دی). [الفرقان سورت: ايت 58]؟

د لوی پادچا لخوا اواز دی .. د هر مومن او مومني لپاره اواز دی .. د هر ناروغ، اندېښمن او قرضدار لپاره اواز دی.. د هر ويريدونکي يا شکمن لپاره اواز دی..

هغه مونږ ته وايي چې هغه لوی کار ساز - عزوجل – دی، او دا چې هغه په هر څه قادر دی؛ هغه ستا ټولې ستونزې په حلونو، او ستا ټول دردونه په روغتيا، او ستا اميدونه په واقعيت، او ستا ويره په امنيت، او ستا اوښکې په مسکا بدلوي.

زه د خپل ځواک، سلطي او قوت څخه بېزار يم ... او زه خپل مالک ته خورا فقير يم

خپل نفس د هغې له ضعف، اضطراب، نفرت څخه ارامه کړه! او هغه دې ته وهڅوه چې د الوکيل (لوی کار ساز) له سيوري څخه په دې کربنو کې برخمنه شي، او د الله د نوم (الوکيل) – عزوجل- له رناګانو څخه ځان ته واخلي:

نو الله – سبحانه و تعالى- وفرمايل: (وَهُوَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ وَكِيلٌ) (او هغه په هر شي باندې نګران دی). [الأنعام سورت : ايت 102].

علماوو ويلي دي: الوکيل: هغه څوک دی چې په خپل علم، په بشپړ قدرت او حکمت سره د خپل مخلوق کارونه سمبالوي.

او هغه: هغه ذات دی چې د بندګانو د روزنې او مصلحتونه تضمين يې کړی، او د هغوی چارې ئې اداره کړي، او دوی ته يې لارښوونه کړې چې کوم شيان د دوی د دنيا او آخرت ګټې دي او کوم شيان يې په زيان کې دي.

او دا هماغه د: ټولو مخلوقاتو لپاره عمومي وکالت دی، (اللَّهُ خَالِقُ كُلِّ شَيْءٍ ۖ وَهُوَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ وَكِيلٌ) (الله د هر شي پيدا کوونکی دی او هغه په هر شي باندې نګران دی). [الزمر سورت: ايت 62].

ليکن دلته يوه ځانګړې وکالت شتون لري؛ دغه وکالت الله – سبحانه و تعالى- خپلو اولياو او د خپل اطاعت کوونکو او مينه پالو لپاره ځانګړی کړی؛ چې هغوی اسانتياو ته برابروي، او له سختيو څخه يې لرې کوي، او د دوی د چارو کفالت کوي.

له همدې امله الله خپل پيغمبر – صلى الله عليه وسلم- ته او ټول امت ته امر وکړ چې پر هغه باندې توکل وکړي د خپل پدې قول سره: (وَتَوَكَّلْ عَلَى الْحَيِّ الَّذِي لَا يَمُوتُ) (او ته توکل وکړه په هغه تل ژوندي ذات چې نه مري). [الفرقان سورت: ايت 58]، هغه – عزوجل- دوی د خپلې مينې لپاره په خپلې دې وينا سره ځانګړي کړل: (إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُتَوَكِّلِينَ)(يقيناً الله له توکل کوونکو سره مينه کوي). [آل عمران سورت: ايت 159].

نو توکل: د مؤمن نښه، د موحد صفت، او د تقوا نښه ده، او دا له سترو مرتبو څخه ده چې له غوره نومونو سره تړاو لري.

رښتيا ويوونکو لپاره ...

ابن القيم -رحمه الله- فرمايلي: توکل: د دين نيمايي ده، او بله نيمايي: توبه کول دي، نو دين: مرسته غوښتل او عبادت دی.

نو توکل: مرسته غوښتل دي، او توبه: عبادت کول دي.

او توکل: د ايمان په زياتيدو سره زياتيږي، او په کميدو سره کميږي، او هغه څوک چې توکل ونلري هغه ايمان نلري. (وَعَلَى اللَّهِ فَتَوَكَّلُوا إِن كُنتُم مُّؤْمِنِينَ) (او تاسو خاص په الله باندې توکل وکړئ که چېرې تاسو مومنان يئ). [المائدة سورت: ايت 23]. نو تا لره د الله –عزوجل- کفايت ستا توکل پورې تړلی دی؛ (وَمَن يَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ فَهُوَ حَسْبُهُ) (او هغه څوک چې په الله باندې توکل وکړي، نو همدی د ده لپاره بس (او کافی) دی). [الطلاق سورت: ايت 3]. نو ته په خپل توکل کې صادق اوسه ترڅو هغه څه ترلاسه کړې چې ته يې غواړې؛ که څه هم لوی وي؛ په ترمذي کې راغلي چې رسول الله -صلى الله عليه وسلم- وفرمايل: «لَوْ أَنَّكُمْ كُنْتُمْ تَوَكَّلُوْنَ عَلَى اللهِ حَقَّ تَوَكُّلِهِ؛ لَرُزِقْتُمْ كَمَا يُرْزَقُ الطَّيْرُ: تَغْدُوْ خِمَاصًا، وَتَرُوْحُ بِطَانًا»"که چېرته تاسو په الله باندې په حق سره توکل وکړئ ؛ تاسو ته به داسې روزي درکړي لکه مرغانو ته يې چې ورکوي: سهار په تشه خيټه ځي، او ماښام په ډکه خيټه بېرته راځي". [صحيح حديث دی]. هر څوک غواړي چې په دنيا او آخرت کې د الله – سبحانه و تعالى- په نيز لوړ مقام ترلاسه کړي، او دا کار له رښتينو خلکو پرته نه کيږي چې په خپل توکل سره يې ترلاسه کوي، ځکه چې دې خلکو زړونه په الله – عزوجل- باندې توکل کړی، او د دوی ژبې په سختی کې ويلي دي چې: (حَسْبُنَا اللَّهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ) (زمونږ لپاره الله کافي دی او هغه ښه کار جوړوونکی دی). [آل عمران سورت: ايت 173]، نو عظمت ځرکند شو، معجزه ښکاره شوه، او د الله – عزوجل- ساتنه د هغه اولياوو ته ښکاره شوه. (حَسْبُنَا اللَّهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ)(زمونږ لپاره الله کافي دی او هغه ښه کار جوړوونکی دی). [آل عمران سورت: ايت 173]، ابراهيم -عليه السلام- دا خبره هغه وخت وکړه کله چې اور ته واچول شو؛ نو پايله يې څه وه ؟ (قُلْنَا يَا نَارُ كُونِي بَرْدًا وَسَلَامًا عَلَىٰ إِبْرَاهِيمَ) (مونږ وويل: اې اوره! يخ او سلامتيا والا شه په ابراهيم باندې). [الأنبياء سورت: ايت 69]. زمونږ پيغمبر محمد -صلى الله عليه وسلم - او د هغه اصحابو -رضي الله عنهم- دا خبره وکړه کله چې دوی ته وويل شول: (إِنَّ النَّاسَ قَدْ جَمَعُوا لَكُمْ فَاخْشَوْهُمْ فَزَادَهُمْ إِيمَانًا وَقَالُوا حَسْبُنَا اللَّهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ)(بېشکه (د مکې) خلق په رښتيا سره ستاسو (سره د جنګ) لپاره راټول شوي دي، نو تاسو له هغوی نه ووېرېږئ، نو (دې خبرې) د هغوی ايمان (نور هم) زيات کړ او وې ويل:زمونږ لپاره الله کافي دی او هغه ښه کار جوړوونکی دی). [آل عمران سورت: ايت 173]؛ نو پايله يې څه وه؟ (فَانقَلَبُوا بِنِعْمَةٍ مِّنَ اللَّهِ وَفَضْلٍ لَّمْ يَمْسَسْهُمْ سُوءٌ) (نو دوی د الله له جانبه په نعمت او فضل سره بېرته راوګرځېدل، په دې حال کې چې ونه رسېد دوی ته هيڅ تکليف). [آل عمران سورت: ايت 174] کله چې دې مقام ته ورسيدي؛ د هغه –سبحانه و تعالى- مينې ته رسيدلی يې: (فَإِذَا عَزَمْتَ فَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ ۚ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُتَوَكِّلِينَ)(بيا چې کله ته پخه اراده

وکړي، نو په الله باندې توکل کوه، يقيناً الله له توکل کوونکو سره مينه کوي). [آل عمران سورت: ايت 159]. او لدې مينې سره سره به تا ته لوی ثواب هم درکړي: (فَمَا أُوتِيتُم مِّن شَيْءٍ فَمَتَاعُ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا ۖ وَمَا عِندَ اللَّهِ خَيْرٌ وَأَبْقَىٰ لِلَّذِينَ آمَنُوا وَعَلَىٰ رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ) (پس تاسو ته چې څه شی هم درکړی شوی دی، نو (دغه) د دنيايي ژوند فايده ده، او هغه (ثواب) چې د الله په نېز دی (هغه) ډېر غوره او ډېر باقي پاتې کېدونکی دی د هغو کسانو لپاره چې ايمان يې راوړی دی او خاص په خپل رب باندې توکل کوي). [الشوری سورت: ايت 36].

توکل کوونکو لپاره...

په خپل توکل کې ريښتينی اوسه، الله به تا له شيطان څخه وساتي؛ (إِنَّهُ لَيْسَ لَهُ سُلْطَانٌ عَلَى الَّذِينَ آمَنُوا وَعَلَىٰ رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ)(بېشکه چې دی، نشته ده ته هېڅ غلبه په هغو کسانو باندې چې ايمان يې راوړی دی او چې خاص په خپل رب باندې هغوی توکل کوي). [النحل سورت: ايت 99]. او کله چې دښمنان د چال او فريب رسې ګاني ولاړې کړي؛ ته هغوی ته د توکل دېوال ولاړ کړه: (۞ وَاتْلُ عَلَيْهِمْ نَبَأَ نُوحٍ إِذْ قَالَ لِقَوْمِهِ يَا قَوْمِ إِن كَانَ كَبُرَ عَلَيْكُم مَّقَامِي وَتَذْكِيرِي بِآيَاتِ اللَّهِ فَعَلَى اللَّهِ تَوَكَّلْتُ فَأَجْمِعُوا أَمْرَكُمْ وَشُرَكَاءَكُمْ ثُمَّ لَا يَكُنْ أَمْرُكُمْ عَلَيْكُمْ غُمَّةً ثُمَّ اقْضُوا إِلَيَّ وَلَا تُنظِرُونِ)(او ته دوی ته د نوح خبر ولوله، کله چې هغه خپل قوم ته وويل: ای زما قومه! که چېرې پر تاسو باندې زما اوسېدل او د الله په ايتونو سره (تاسو ته) زما نصيحت کول سخت (او ګران) وي، نو ما خاص په الله باندې توکل کړی دی، نو تاسو له خپلو شريکانو سره د خپل کار پخه اراده وکړئ، بيا دې پر تاسو باندې خپله معامله پټه نه وي، بيا ما ته ضرر راورسوئ او ما ته مهلت (هم) مه راکوئ). [يونس سورت: ايت 71]. که څوک غواړي چې پر دښمنانو برلاسي او له مصيبته خلاص شي؛ هغه بايد په الله باندې توکل وکړي: (إِن يَنصُرْكُمُ اللَّهُ فَلَا غَالِبَ لَكُمْ ۖ وَإِن يَخْذُلْكُمْ فَمَن ذَا الَّذِي يَنصُرُكُم مِّن بَعْدِهِ ۗ وَعَلَى اللَّهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُؤْمِنُونَ)(که چېرې الله ستاسو مدد وکړي، نو بيا پر تاسو باندې هيڅوک غالب راتلونکی نشته او که چېرې تاسو (بې مدده) پرېږدي، نو څوک دی هغه کس چې له هغه (الله) نه بعد به ستاسو مدد وکړي؟ او پس لازم ده چې مومنان خاص په الله باندې توکل وکړي). [آل عمران سورت: ايت 160]. او که مخلوق ستا څخه مخ واړوي؛ نو په وکيل ذات باندې تکيه وکړه: (فَإِن تَوَلَّوْا فَقُلْ حَسْبِيَ اللَّهُ لَا إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ ۖ عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ ۖ وَهُوَ رَبُّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ) (نو که چېرې دوی (د حق له قبلولو نه) وګرځي، نو ته وويايه: ما ته الله کافي دی، نشته دی هېڅ لايق د عبادت مګر هغه دی، خاص په هغه باندې ما توکل کړی دی او هم هغه د عظيم عرش مالك دی). [التوبة سورت: ايت 129]. او که له تا څخه د روغې جوړې او سمون غوښتنه وشوه؛ هغې ته د توکل له لارې داخل شه: (۞ وَإِن جَنَحُوا لِلسَّلْمِ فَاجْنَحْ لَهَا وَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ ۚ إِنَّهُ هُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ) (او که دغه (کفار) سولې ته مايل شي، نو ته هم دې ته مايل شه او په الله باندې توکل وکړه، بېشکه هم هغه، ښه اورېدونکی، ښه پوه دی). [الأنفال سورت: ايت 61]. او کله چې ايمان په زړه کې برقراره شو، او ته پوه شوې چې ستا کار د هغه –سبحانه و تعالی- په مخ کې دی؛ ستا توکل بايد يوازې پر هغه –عزوجل- باندې وي؛ (قُلْ هُوَ رَبِّي لَا إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَإِلَيْهِ مَتَابِ) (ته وويايه: هغه زما رب دی، له هغه نه غير د عبادت هېڅ لايق نشته، خاص پر هغه باندې ما توکل کړی دی او خاص هم هغه ته زما پېرته ورتله دي). [الرعد سورت: ايت 30]، څوک چې په هر حالت کې توکل له ځانه سره ولري؛ الله –تبارک و تعالی- به هغه ته کافي وي: (وَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ ۚ وَكَفَىٰ بِاللَّهِ وَكِيلًا) (او ته په الله توکل وکړه او الله ښه کافي دی کار جوړوونکی). [الأحزاب سورت: ايت 3].

د وتلو څخه مخکې:

هغه سړی چې له خپل کور څخه ووځي او پر الله باندې توکل وکړي؛ نو الله –عزوجل- به د هغه د کار جوړوونکی وي، په صحيح ډول روايت شوی دی چې هغه -صلی الله عليه وسلم- وفرمايل: «إِذَا خَرَجَ الرَّجُلُ مِنْ بَيْتِهِ فَقَالَ: بِسْمِ اللهِ، تَوَكَّلْتُ عَلَى اللهِ، لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللهِ، يُقَالُ حِينَئِذٍ: هُدِيتَ، وَكُفِيتَ، وَوُقِيتَ.«کله چې يو سړی له کوره ووځي او ووايي: د الله په نوم، زه په الله توکل کوم، د الله پرته هېڅ قوت او ځواک نشته، پدې وخت کې به وويل شي: تا ته لارښونه وشوه، ستا کفايت وشو، او ستا ساتنه وشوه. فَتَتَنَحَّى لَهُ الشَّيَاطِينُ، فَيَقُولُ لَهُ شَيْطَانٌ آخَرُ: كَيْفَ لَكَ بِرَجُلٍ قَدْ هُدِيَ وَكُفِيَ وَوُقِيَ؟»بيا به شيطانان د هغه د خوا نه روان شي، او بل شيطان به ورته ووايي: ته څنګه داسې سړی ته ځان ورسوې چې هدايت، کفايت او ساتنه يې شوی وي؟». [صحيح حديث دی. ابوداود روايت کړی]. د رسول الله -صلی الله عليه وسلم- صحابه کرام غمجن شول کله چې د رسول الله -صلی الله عليه وسلم- څخه دغه خبرې واورېدلې: «كَيْفَ أَنْعَمُ وَصَاحِبُ القَرْنِ قَدْ التَقَمَ القَرْنَ، وَاسْتَمَعَ الإِذْنَ مَتَى يُؤْمَرُ بِالنَّفْخِ فَيَنْفُخُ؟!»،"زه به څنګه خوشحاله اوسم په داسې حال کې چې د ښکر (قرن) څښتن ښکر خپلې خولې کې نيولی، او غوږ يې نيولی چې کله به ورته د ډوُ کولو امر کيږي چې ډوُ يې کړي؟"، او کله چې رسول الله -صلی الله عليه وسلم- ولېد چې دا خبره د دوی لپاره ډېره درنه وه نو هغوی ته يې فرمايل: «قُولُوا: حَسْبُنَا اللهُ ونِعْمَ الوَكِيلُ! عَلَى اللهِ تَوَكَّلْنَا»«الله زمونږ لپاره کافي دی، او هغه تر ټولو ښه کار جوړوونکی دی! مونږ په الله توکل لرو». [صحيح حديث دی. ترمذي روايت کړی].

پند او نصيحت!

د توکل مفهوم ډېری خلکو څخه ورک دی! دوی الله هېر کړ، نو هغه –جل و علا- هم دوی هېر کړل، دوی په الله باندې توکل پرېښود، نو هغه هم دوی خپل ځان ته وسپارل..

ناروغ ناروغيږي او زړه يې ډاکټر باندې ټرل کيږي؛ درمل او ډاکټر باندې ټرل کيږي او دا دواړه اسباب دي، او د ځمکې او اسمان څښتن يې هېر کړی، او هغه څوک چې د شفا ورکولو قدرت لري!!

په ځينو باندې مصيبتونه راځي، او فتنې وربانديږي سختيږي، او دوی لپاره کارونه تنګيږي، دوی غمونه او اندېښنې زغمي، او د خپلو ملګرو دروازو ته رجوع کوي، غالب او وهاب ذات – جل و علا- هېروي.

دښمنان هغه ځاري، مخالفين يې غولوي، د خصومت کوونکو لخوا محاصره کيږي؛ هغه په سخت غم او اضطراب کې وي، او د هغه چا څخه غافل وي چې هغه –سبحانه و تعالی- هغه ته د هغه د ورمېړ د رګ څخه ډېر نږدې دی.

ابن الجوزي وايي: «پرهيزګاران بايد پوه شي چې الله - عزوجل – د هغه لپاره کافي دی؛ او خپل زړه دې له اسبابو سره نه نښلوي، هغه – سبحانه و تعالی- وفرمايل: (وَمَن يَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ فَهُوَ حَسْبُهُ) (او هغه څوک چې په الله باندې توکل وکړي، نو همدی د ده لپاره بس (او کافی) دی). [الطلاق سورت: ايت 3]». ځينې خلک شته چې د توکل مفهوم څخه د: تواکل معنا اخلي؛ لکه د يمن يوه ډله چې غوښتل چې حج ته لاړ شي بغير لدې چې له ځانه سره توښه او خوراک واخلي، او هغوی وويل: "مورِ توکل کوونکي يو"، بيا يې له خلکو څخه خوراک په سوال کولو سره اخيسته! نو الله – عزوجل- دا نازل کړ: (وَتَزَوَّدُوا فَإِنَّ خَيْرَ الزَّادِ التَّقْوَىٰ) (او توښه واخلئ، پس يقيناً بهترينه توښه تقوىٰ ده). [البقرة سورت: ايت 197]، پدې معنا: چې توښه واخلئ چې ستاسو مخونه له خلکو لرې وساتي، او له سوال کولو د ذلت څخه مو ساتي.

او ځيني وايي: زما رزق ليکل شوی دی؛ زه ولې ځمکه کې هڅه وکړم؟!

له هغه – صلی الله عليه وسلم- څخه په صحيح ډول روايت شوی دی چې يو سړي ورځخه پوښتنه وکړه: ويې ويل: ای د الله رسوله! و يې ترم بيا توکل وکړم، او يا دا چې خوشي يې کړم بيا توکل وکړم؟ هغه – صلی الله عليه وسلم - وفرمايل: «اعْقِلْهَا وَتَوَكَّلْ» "هغه وتره بيا توکل وکړه".

[حسن حديث دی. ترمذي روايت کړی]. او الله -عز وجل- وفرمايل: (فَامْشُوا فِي مَنَاكِبِهَا وَكُلُوا مِن رِّزْقِهِۖ وَإِلَيْهِ النُّشُورُ)(نو تاسو د دې په اوږو (اطرافو، لارو) کې وګرځئ او د دغه (الله) له رزق نه خوړئ او خاص ده ته (ستاسو) بيا ژوندي را پورته کېدل دي). [الملك سورت: ايت 15]، نو د اسبابو اخيستل له توکل سره مخالفت نه کوي، توکل د سبب له اخيستلو پرته سم ندی، کنه نو هغه: لټې او فاسد توکل دی! (رَّبَّنَا عَلَيْكَ تَوَكَّلْنَا وَإِلَيْكَ أَنَبْنَا وَإِلَيْكَ الْمَصِيرُ) (اې زمونږه ربه! خاص په تا باندې مونږ توکل کړی دی او خاص تا ته مو رجوع کړې ده او خاص تا ته ښېرته درتګ دی). [الممتحنة سورت: ايت 4].

لار لدې خوا څخه ده ..

زه څنګه په خپل ژوند کې الله باندې توکل وکړم؟

لومړی: د هغه د نومونو او غوره صفاتو په پېژندلو سره، په هره کچه چې د الله -عزوجل- قدر ستا په زړه کې ډير شي؛ په هماغه کچه به هغه –سبحانه و تعالى- ته نږدې کيږې.

دويم: پر الله- عزوجل- نيک ګمان کول، «أَنَا عِنْدَ ظَنِّ عَبْدِي بِي...»"زه هغه سي يم لکه څنګه چې زما چې بنده زما په اړه فکر کوي ...". [صحيح حديث دی. ابن ماجه روايت کړی]، نو هغه انفاق کوونکی انفاق نکوي مګر دا چې پر الله باندې ښه ګمان کوي، دا چې هغه به ورته نيکه بدله ورکوي، او هغه څوک چې د خپلې بسترې څخه پورته کيږي او د خپل رب په وړاندې درېږي، هغه ندی دريدلی مګر دا چې پر الله باندې يې ښه ګمان کړی، همدارنګه عمره کوونکی، حاجي او لمونځ کوونکی ... دريم: د خپل ځواک پرېښودل، او د الله –عزوجل- پر وړاندې خپل ضعف باندې اعتراف کول، او هغه ته د خپلې ارتيا څرګندول، او هغه را بلل دا چې: تا خپل ځان يا د هغه بل مخلوق ته پرې نږدي، او په بل صحيح حديث راغلي: «اللَّهُمَّ! رَحْمَتَكَ أَرْجُو، فَلَا تَكِلْنِي إِلَى نَفْسِي طَرْفَةَ عَيْنٍ»«اې الله! زه ستا د رحمت غوښتونکی يم، نو د سترګو د رپولو په اندازه هم ما خپل ځان ته مه پرېږده». [صحيح حديث دی. احمد په مسند کې روايت کړی دی].

ځلورم: د سبب درلودل؛ لکه دعا چې الله هغه څه چې غوښتل شوي ځيز د حاصلولو لپاره سبب ګرځولی دی.

پنځم: د حالاتو په بدلولو کې د الله قدرت په ياد راوستل، او دا چې د ځمکې او اسمانونو واک د هغه په لاس کې دی او هغه پر هر څه باندې قادر دی، او تل په ياد ولره: چې د هغه په لاس کې د هر څه خزانې دي، نو ستا لپاره هيڅ واک نشته لکه د بې وسه، ضعيف، ماتې خوړلي زوی چې واک خپل پلار ته وسپاري، او الله لره لوړ مثال دی، (وَأُفَوِّضُ أَمْرِي إِلَى اللَّهِۚ إِنَّ اللَّهَ بَصِيرٌ بِالْعِبَادِ) (او زه خپل کار الله ته سپارم، بېشکه الله (خپلو) بنده ګانو لره ښه ليدونکی دی). [غافر سورت: ايت 44]. شېږم: په هغه څه راضي اوسه چې الله تعالى درته تقسيم کړی دی، او په دې باندې بايد پوه شي چې خير په هغه څه کې دی چې الله تعالى تاته ويشلی دی، او که راضي نشي نو دا پدې معنا ده لکه چې بشر الحافي ويلي دي: «له هغو څخه به يو څوک ووايي: (زه په الله توکل کوم) هغه پر الله درواغ وايي! که پر الله يې توکل درلودی هغه به په هغه څه راضي وی چې الله تعالى يې ورسره کوي».

ابن حمدون وايي: «د يوې بودې ښځې پر کښت باندې ګلی راغله، له خپمې څخه يې سر راوويست، کښت ته يې وکتل چې سوځېدلی و، نو سر يې اسمان ته پورته کړه او ويې ويل: هر څه دې چې خوښه وي وې کړه؛ ځکه چې زما روزي تا باندې ده!».

که بنده په هغه ژوندي ذات باندې چې نه مري توکل وکړي؛ الله به د هغه ټول کارونه د هغه لپاره را ژوندي کړي، کارونه به يې تکميل او بشپړ کړي. (وَتَوَكَّلْ عَلَى الْحَيِّ الَّذِي لَا يَمُوتُ وَسَبِّحْ بِحَمْدِهِۚ وَكَفَىٰ بِهِ بِذُنُوبِ عِبَادِهِ خَبِيرًا) (او ته توکل وکړه په هغه تل ژوندي ذات چې نه مري او ته د هغه له ستاينې سره تسبيح بيانوه او هم الله د خپلو بنده ګانو په ګناهونو ښه کافي خبردار دی). [الفرقان سورت: ايت 58].

اې الله اې د کار جوړوونکيه! د سترګو د رپ په اندازه مو خپل ځان ته مه پرېږده، زمونږ په کمزورۍ رحم وکړه، او زمونږ مجبورتيا جبران کړه؛ ته په ټولو شيانو باندې قادر يې.

78

الـنـشـورُ (رښا) -جل جلاله-

الله تعالى خپل ذات باندې داسې ثنا وايي:

(۞ اللَّهُ نُورُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِۚ مَثَلُ نُورِهِ كَمِشْكَاةٍ فِيهَا مِصْبَاحٌۖ الْمِصْبَاحُ فِي زُجَاجَةٍۖ الزُّجَاجَةُ كَأَنَّهَا كَوْكَبٌ دُرِّيٌّ يُوقَدُ مِن شَجَرَةٍ مُّبَارَكَةٍ زَيْتُونَةٍ لَّا شَرْقِيَّةٍ وَلَا غَرْبِيَّةٍ يَكَادُ زَيْتُهَا يُضِيءُ وَلَوْ لَمْ تَمْسَسْهُ نَارٌۚ نُّورٌ عَلَىٰ نُورٍۖ يَهْدِي اللَّهُ لِنُورِهِ مَن يَشَاءُۚ وَيَضْرِبُ اللَّهُ الْأَمْثَالَ لِلنَّاسِۗ وَاللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ) (الله د اسمانونو او ځمکې نور دی، د هغه د نور صفت داسې دی لکه يوه طاقچه ده چې په هغې کې بله ډيوه ده، بله ډيوه په شيشې (قنديل) کې ده، دغه قنديل (داسې دی) ګوياکې هغه رونړ ځليدونکی ستوری دی، د زيتون له مبارکې ونې نه بلولی شي چې (دغه ونه) نه مشرق طرف ته وي او نه مغرب طرف ته، نژدې ده چې د هغې تېل (پخپله) رښا وکړي اګر چې دغو ته اور هم نه وي رسېدلی، رښا له پاسه رښا، الله د خپل نور په طرف هغه چا ته لار ښيي چې يې وغواړي او الله د خلقو لپاره مثالونه بيانوي، او الله په هر شي باندې ښه پوه دی). [النور سورت: ايت 35]. په "صحيحينو" کې راغلي: چې رسول الله -صلى الله عليه وسلم- به پدې شيانو دعا کوله: «اللَّهُمَّ! اجْعَلْ فِي قَلْبِي نُورًا، وَفِي بَصَرِي نُورًا، وَفِي سَمْعِي نُورًا، وَعَنْ يَمِينِي نُورًا، وَعَنْ يَسَارِي نُورًا، وَفَوْقِي نُورًا، وَتَحْتِي نُورًا، وَأَمَامِي نُورًا، وَخَلْفِي نُورًا، وَاجْعَلْ لِي نُورًا». «يا الله! زما په زړه کې رښا پيدا کړي، او زما سترګې، او غوږونه روښانه کړي، او زما ښی او ګس (چپ) لوری رښا کړي، او له ما پورته او له ما ښکته رښا پيدا کړي، او زما مخه او زما شا رښا کړي، او ما ته رښا راکړي».

او په الله قسم! دا بنده لپاره د الله له خورا قيمتي ډالیو څخه ده؛ چې هغه ته خپله رښا او هدايت ورکړي.

او زمونږ بحث د زړونو د غذا، د روحونو د نعمتونه، او د نفسونو د خوښۍ په اړه دی، او دا تر ټولو لويه، ګټوره او غوره غذا ده، لکه څنګه چې ويل شوي:

هغې لره ستا په ياد کې خبرې دي چې مشغوله کړي يې ده
له ځښاک او خوراک څخه يې بې غافله کړي ده
هغې لره ستا له مخ څخه رښا ده چې په هغې سره روښانه کوي.
او له هغه وروسته ستا له خبرې څخه په تېزۍ سره ګټه اخلي
که د هغې لارې د ستونزو په اړه شکايت وکړي چې ژمنه يې کړې
د ملاقات روحيه په ټاکل شوي وخت کې به نور هم پياوړی شي

د هغه د رښا په سيوري کې:

الله -تبارك وتعالى- وفرمايل : (۞ اللَّهُ نُورُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ) (الله د اسمانونو او ځمکې نور دی). [النور سورت: ايت 35].

د کتاب او سنت نصوص -لکه څنګه چې ابن تیمیه– رحمه الله - ذکر کړي، په کومو کې چې الله خپل ځان (رڼا) نومولی، په دریو سره راغلي:
لومړی: د هغه وصف په رڼا سره، د هغه – سبحانه و تعالی – پدې ویناسره: (وَأَشْرَقَتِ الْأَرْضُ بِنُورِ رَبِّهَا) (او ځمکه به د خپل رب په نور سره روښانه شي). [الزمر سورت: ایت 69]، او په حدیث کې دي: «وَأَلْقَى عَلَيْهِمْ مِنْ نُورِهِ»"او په دوی باندې یې د خپلې رڼا څخه واچوله". [صحیح حدیث. ابن حبان روایت کړی]. دویم: دا چې هغه –تبارک و تعالی – پخپله رڼا ده، (اللَّهُ نُورُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ) (الله د اسمانونو او ځمکې نور دی). [النور سورت: ایت 35]، او په حدیث کې دي: «أَنْتَ نُورُ السَّمَاوَاتِ وَالأَرْضِ»"تاسو د اسمانونو او ځمکې رڼا یاست". [د بخاري او مسلم روایت دی]. دریم: د هغه حجاب (پرده) رڼا ده، لکه په صحیح حدیث کې چې راغلي: «حِجَابُهُ النُّورُ، لَوْ كَشَفَهُ لَأَحْرَقَتْ سُبُحَاتُ وَجْهِهِ مَا انْتَهَى إِلَيْهِ بَصَرُهُ مِنْ خَلْقِهِ»"د هغه پرده رڼا ده، که چیرته هغه پرده لرې کړي، نو د هغه د مخ رڼایي به د هغه مخلوق سوځولي وای ځومره چې د هغه لید رسیږي". [مسلم روایت کړی]. سبحات وجهه: د هغه نور او رڼا. او د الله – عزوجل- رڼا چې د هغه وصف ده د پیدا شویو رڼاګانو سره مشابهت نه لري. (لَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ ۖ وَهُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ) (د هغه په مثل هیڅ شی نشته او هم دغه ښه اوریدونکی، ښه لیدونکی دی). [الشوری سورت: ایت 11].
او نور د هغه له نومونو څخه دی او همدارنګه
د هغه له صفاتو څخه، پاکي ده هغه ذات لره چې د ثبوت ځښتن دی

تا ته څو خبرې ډالۍ کوم ...

علامه عبدالرحمن السعدي -رحمه الله- فرمایي: «د هغه – جل جلاله- له نومونو او صفتونو څخه: (رڼا) ده؛ چې دا د هغه لوی وصف دی، هغه د عظمت او عزت ځښتن دی، او هغه د نور او رڼا ځښتن دی، که چیرې له خپل عزتمند مخ څخه پرده لرې کړي نو د هغه د مخ رڼایي به د هغه مخلوق سوځولي وای ځومره چې د هغه لید رسیږي».
هغه؛ هغه ذات دی چې ټوله نړۍ یې روښانه کړې؛ نو د هغه د مخ په رڼا سره تیاري، عرش، کرسی، اووه طبقې او ټول کاینات روښانه شول، او دا حسي رڼایي ده.
او کوم چې معنوی نور دی: نو هغه رڼا ده چې د هغه د پیغمبرانو، د هغه ځانګړو، د هغه د اولیاوو او د هغه د پرښتو زړونه په پوهې او مینې سره یې روښانه کړي، او د هغه پیژندنه د اولیاوو په زړونو کې رڼاګاني دي د پوهې له مخې چې دوی یې د هغه تعالی د صفتونو د عظمت څخه لري، او هغه ښکلي صفتونه چې هغوی ور باندې عقیده لري.

د هغه د لارښوونې خوږوالی!

هرکله چې تا الله –سبحانه و تعالی- وپیژانده، تا تر ټولو لوی علم ترلاسه کړ؛ او د هغه په اړه پوهه د لوړو علومو څخه ده، او ټول ګټور علوم په زړونو کې رڼاګاني دي، په ځانګړي توګه هغه علم چې: ترټولو علومو غوره، عالي، اصل او اساس دی؟
او دلته؛ ستا په زړه کې د هغه –سبحانه و تعالی- د قول تصدیق کیږي چې فرمایي: (مَثَلُ نُورِهِ كَمِشْكَاةٍ فِيهَا مِصْبَاحٌ ۖ الْمِصْبَاحُ فِي زُجَاجَةٍ ۖ الزُّجَاجَةُ كَأَنَّهَا كَوْكَبٌ دُرِّيٌّ يُوقَدُ مِن شَجَرَةٍ مُّبَارَكَةٍ زَيْتُونَةٍ لَّا شَرْقِيَّةٍ وَلَا غَرْبِيَّةٍ يَكَادُ زَيْتُهَا يُضِيءُ وَلَوْ لَمْ تَمْسَسْهُ نَارٌ ۚ نُّورٌ عَلَىٰ نُورٍ ۗ يَهْدِي اللَّهُ لِنُورِهِ مَن يَشَاءُ ۚ وَيَضْرِبُ اللَّهُ الْأَمْثَالَ لِلنَّاسِ ۗ وَاللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ) (الله د اسمانونو او ځمکې نور دی، د هغه د نور صفت داسي دی لکه یوه طاقچه ده چې په هغې کې بله دیوه ده، بله دیوه په شیشي (قندیل) کې ده، دغه قندیل (داسي دی) ګویاکي هغه رون ځلیدونکی ستوری دی، د زیتون له مبارکې ونې نه بلولی شي چې (دغه ونه) نه مشرق طرف ته وي او نه مغرب طرف ته، نژدې ده چې د هغې تېل (پخیله) رڼا وکړي اګر چې دغو ته اور هم نه وي رسېدلی، رڼا له پاسه رڼا، الله د خپل نور په طرف هغه چا ته لار ښیي چې یې وغواړي او الله د خلقو لپاره مثالونه بیانوي، او الله په هر شي باندې ښه پوه دی). [النور سورت: ایت 35].
او دغه ورکړل شوی د رڼا مثال : په الله – عزوجل- او د هغه په صفتونو او نښانو باندې د ایمان رڼا ده، او همدارنګه د مومنانو په زړونو کې لکه: دغه رڼا چې ټول صفتونه یې سره یو ځای کړي دي.
نو له همدې امله د رسول الله -صلی الله علیه وسلم- له دعاوو څخه دا وه چې: «اللَّهُمَّ! اجْعَلْ فِي قَلْبِي نُورًا، وَفِي بَصَرِي نُورًا، وَفِي سَمْعِي نُورًا، وَعَنْ يَمِينِي نُورًا، وَعَنْ يَسَارِي نُورًا، وَفَوْقِي نُورًا، وَتَحْتِي نُورًا، وَأَمَامِي نُورًا، وَخَلْفِي نُورًا، وَاجْعَلْ لِي نُورًا» (یا الله! زما په زړه کې رڼا پیدا کړې، او زما سترګې، او غوږونه روښانه کړې، او زما بنی او ګس (چپ) لوری رڼا کړې، او له ما پورته او له ما بنکته رڼا پیدا کړې، او زما مخه او زما شا رڼا کړې، او ما ته رڼا راکړې). [بخاري او مسلم روایت کړی]. او کله دې چې زړه لدې رڼا څخه ډک شي، مخ خوا ته جریان پیدا کوي؛ نو مخ هم روښانوي، او د بدن غړي ورسره په اطاعت کولو مطیع او فرمانبرداره وي؛ لکه څرنګه چې په کتاب او سنت کې راغلي دي، او الله –سبحانه و تعالی- فرمایلي دي: (يَهْدِي اللَّهُ لِنُورِهِ مَن يَشَاءُ) (الله د خپل نور په طرف هغه چا ته لار ښیي چې یې وغواړي). [النور سورت: ایت 35]. ابن سعدي -رحمه الله- فرمایلي: «کله چې د دوی باطني ښه په لمانځه روښانه شوه، د دوی ظاهري ښه به د عظمت په رڼا سره روښانه شي، (سِيمَاهُمْ فِي وُجُوهِهِمْ مِنْ أَثَرِ السُّجُود)".(د دوی (د دینداری) نښې د دوی په مخونو کې دي د سجدو له اثر نه)». او دغه رڼا بنده د بدکارۍ څخه منع کوي؛ څرنګه له رسول الله -صلی الله علیه وسلم- څخه په صحیح حدیث کې راغلي دي چې فرمایي: «زناکار په داسي حال کې زنا نه کوي چې مومن وي، او هغه شراب نه ځښي کله چې هغه ځښي په داسي حال کې چې هغه مومن وي، او هغه غلا نه کوي کله چې غلا کوي په داسي حال کې چې هغه مومن وي ...». [بخاري او مسلم روایت کړی].

د هغه کتاب رڼا ده:

الله –عزوجل- مور ته خبر راکړی چې هغه کتابونه چې د هغه له خوا نازل شوي دي: رڼا ده چې الله د خپلو بندګانو زړونه وربانده روښانه کوي، هغه – تبارک و تعالی- وفرمایل: (إِنَّا أَنزَلْنَا التَّوْرَاةَ فِيهَا هُدًى وَنُورٌ) (بېشکه مونږ تورات نازل کړی دی، چې په هغه کې هدایت او رڼا ده). [المائدة سورت: ایت 44]، او فرمایي: (وَآتَيْنَاهُ الْإِنجِيلَ فِيهِ هُدًى وَنُورٌ)(او مونږ هغه ته انجیل ورکړ، چې په هغه کې هدایت او رڼا وه). [المائدة سورت: ایت 46]. او تر ټولو سترو نازل شوو رڼاګانو څخه: هغه کتاب دی چې پر محمد -صلی الله علیه وسلم- نازل شوی دی، هغه – تبارک و تعالی - وفرمایل: (قَدْ جَاءَكُم مِّنَ اللَّهِ نُورٌ وَكِتَابٌ مُّبِينٌ) (یقینًا تاسو ته د الله له جانبه رڼا او روښانه کتاب راغلی دی). [المائدة سورت: ایت 15]. په دې سره الله – عزوجل- هغه کسان چې ایمان یې راوړی وو له تیارو څخه رڼا ته راوویستل: (الر ۚ كِتَابٌ أَنزَلْنَاهُ إِلَيْكَ لِتُخْرِجَ النَّاسَ مِنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ بِإِذْنِ رَبِّهِمْ إِلَىٰ صِرَاطِ الْعَزِيزِ الْحَمِيدِ) (الف، لام، را، (دا) کتاب دی چې مونږ تا ته نازل کړی دی، د دې لپاره چې ته خلق له تیارو نه رڼا ته وباسې د دوی د رب په اذن (او حکم) سره، د ډېر غالب، ډېر ستایل شوي ذات لارې ته). [إبراهيم سورت: ایت 1]، نو؛ کله چې کافران په دې پوه شول چې په دې امت کې دغه رڼا ځومره اغیز لري؛ هغوی د دې رڼا د خاموشولو هڅه وکړه، مګر الله - عزوجل – د خپل کتاب ساتنه وکړه، (يُرِيدُونَ لِيُطْفِئُوا نُورَ اللَّهِ بِأَفْوَاهِهِمْ وَاللَّهُ مُتِمُّ نُورِهِ وَلَوْ كَرِهَ الْكَافِرُونَ) (دوی غواړي چې په خپلو خولو سره د الله رڼا مړه کړي او الله د خپلې رڼا پوره کوونکی

دی اګر که کافران (دا کار) بد ګڼي). [الصف سورت: ایت 8]، او الله دي امت تر هغه وخته ساتنه کوي تر څو یی چې د هغه –سبحانه و تعالی- کتاب نیولی او تطبیق کړی وي.

لنډه دا چې ..

څرنګه چې رښا د هغه له نومونو او صفتونو څخه ده؛ د هغه: دین رښا ده، رسول یې رښا ده، خبرې یې رښا دي، او د بندګانو لپاره د هغه د عزت کور ځلانده رښا ده، او د هغه د مؤمنو بنده ګانو په زړونو کې رښا ځلیږي، او د هغوی په ژبو جاري ده، د دوی په غړو کې څرګندیږي، او هغه – تبارک و تعالی – خپله رښا د قیامت په ورځ هغوی باندې بشپړوي، بېشکه چې الله فرمایلي دي: (نُورُهُمْ يَسْعَىٰ بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَبِأَيْمَانِهِمْ يَقُولُونَ رَبَّنَا أَتْمِمْ لَنَا نُورَنَا وَاغْفِرْ لَنَا ۖ إِنَّكَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ)(د دوی رښا به د دوی په وړاندې او د دوی په ښي اړخ منډې وهي، دوی به وایي: ای زمونږه ربه! ته مونږ ته زمونږ رښا پوره کړه او مونږ وبخښه، بېشکه ته په هر شي باندې ښه قادر یې). [التحریم سورت: ایت 8].

ای د ځمکې او اسمانونو رښا! زمونږ لپاره زمونږ رښا بشپړه کړه، او مونږ ته بخښنه وکړه؛ ته په هر څه باندې قادر یې.

کفایت کوونکی – جل جلاله -

په "صحیحینو" کې له جابر -رضي الله عنه- نه روایت دی چې وایي: مونږ له رسول الله -صلی الله علیه وسلم- سره د نجد غزا لپاره ووتلو، او په داسې دره کې ور باندې خوب راغلی چې ډیرې وني پکې وې، نو د یوې وني لاندې ښکته شو ترڅو د هغې د سیوري لاندې ارام وکړي، او خپله توره یې ځوړنده کړه، نو خلک د سیوري لپاره په ونو کې خواره شول، نو مونږ په همدې حالت کې وو؛ چې رسول الله -صلی الله علیه وسلم- مونږ باندې غږ وکړ؛ نو مونږ راغلو، د هغه مخې ته یو اعرابي ناست و، هغه وویل: «إِنَّ هَذَا أَتَانِي وَأَنَا نَائِمٌ؛ فَاخْتَرَطَ سَيْفِي، فَاسْتَيْقَظْتُ وَهُوَ قَائِمٌ عَلَى رَأْسِي مُخْتَرِطٌ صَلْتًا، قَالَ: مَنْ يَمْنَعُكَ مِنِّي؟ قُلْتُ: اللهُ، فَشَامَهُ ثُمَّ قَعَدَ، فَهُوَ هَذَا»« دغه کس هغه وخت ماته راغی چې زه ویده وم؛ او زما توره یې را ووستله، نو زه له خوبه پاڅېدم، چې ګورم هغه زما پر سر ولاړ و، او توره یې له پوښ څخه ویستلی وه، بیایي وویل: تا له ما څخه څوک ژغورلی شي؟ ما وویل: الله! نو هغه خپله توره پوښ کې ننویستله او بیا کښناست، نو هغه دا دی»، هغه وویل: رسول الله -صلی الله علیه وسلم- هغه ته سزا ورنکړه.

هغه – سبحانه و تعالی - وفرمایل: (أَلَيْسَ اللَّهُ بِكَافٍ عَبْدَهُ) (ایا الله خپل بنده ته بنه کافي کېدونکی نه دی). [الزمر سورت: ایت 36].

زمونږ رب – سبحانه و تعالی- د خپلو بندګانو لپاره کافي دی؛ ځکه چې هغه د دوی روزونکی، ساتونکی او د دوی د چارو اصلاح کوونکی دی؛ الله –عزوجل- د دوی لپاره کفایت کوي، او دا د ټولو مخلوقاتو لپاره عمومي کفایت دی.

مګر د هغه ځانګړی کفایت؛ هغه: د توکل کوونکو او توبه کوونکو لپاره دی.

او دا پراخ کفایت دی، نو الله –سبحانه و تعالی- فرمایلي دي: (أَلَيْسَ اللَّهُ بِكَافٍ عَبْدَهُ ۖ وَيُخَوِّفُونَكَ بِالَّذِينَ مِن دُونِهِ ۚ وَمَن يُضْلِلِ اللَّهُ فَمَا لَهُ مِنْ هَادٍ)(ایا الله خپل بنده ته بنه کافي کېدونکی نه دی او دوی تا په هغو (معبودانو) وېروي چې له دغه (الله) نه غیر دي او هغه څوک چې الله یې ګمراه کړي، نو د هغه لپاره هیڅوک نېغه لار ښوونکی نشته). [الزمر سورت: ایت 36]، او هغه -سبحانه وتعالی- فرمایي- : (وَمَن يَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ فَهُوَ حَسْبُهُ) (او هغه څوک چې په الله باندې توکل وکړي، نو همدې د ده لپاره بس (او کافي) دی). [الطلاق سورت: ایت 3]، یعنی: د هغه د ټولو دیني او دنیوي چارو لپاره بسنه کوي. او د هغه –تبارک و تعالی- له کفایت څخه د خپلو رسولانو او مؤمنانو لپاره: دا دی چې پر دوی باندې خپله مرسته نازلوي، او د خپلو ملایکو په ذریعه د هغوی ملاتړ کوي: (وَلِلَّهِ جُنُودُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ) (او خاص الله لره د اسمانونو او ځمکې لښکرې دي). [الفتح سورت: ایت 4]. او هغه -سبحانه وتعالی- فرمایي- : (بَلَىٰ ۚ إِن تَصْبِرُوا وَتَتَّقُوا وَيَأْتُوكُم مِّن فَوْرِهِمْ هَٰذَا يُمْدِدْكُمْ رَبُّكُم بِخَمْسَةِ آلَافٍ مِّنَ الْمَلَائِكَةِ مُسَوِّمِينَ)(ولې نه! که تاسو صبر وکړئ او پرهېزګاره شئ او هغوی پر تاسو باندې په خپل جوش سره په تېزۍ حمله وکړي، (نو) دا دی چې ستاسو رب به په پنځو زرو علامي لرونکو ملایکو سره ستاسو مدد وکړي). [آل عمران سورت: ایت 125].

هغه کافي دی:

بنده د خپل ژوند په ټولو چارو کې حتا د سترګو د رپولو لپاره هم خپل رب ته اړ دی؛ نو هغه د الله حفاظت، کفایت، او تایید کولو ته اړتیا لري؛ دا پیغمبر - صلی الله علیه وسلم - دی، مونږ ته یو حدیث را زده کوي چې یو له لویو حدیثونو څخه دی چې الله – سبحانه و تعالی- د بنده لپاره کافي دی: صحیح روایت دی چې هغه -صلی الله علیه وسلم- وفرمایل: هغه سړی چې له خپل کور څخه ووځي او پر الله باندې توکل وکړي؛ نو الله –عزوجل- به د هغه د کار جوړوونکی وي، په صحیح ډول روایت شوی دی چې هغه -صلی الله علیه وسلم- وفرمایل: «إِذَا خَرَجَ الرَّجُلُ مِنْ بَيْتِهِ فَقَالَ: بِسْمِ اللهِ، تَوَكَّلْتُ عَلَى اللهِ، لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللهِ، يُقَالُ حِينَئِذٍ: هُدِيتَ، وَكُفِيتَ، وَوُقِيتَ.« کله چې یو سړی له خپل کور څخه ووځي او داسې ووایي: د الله تعالی په نوم، په الله تعالی باندې توکل کوم، نشته ځواک او طاقت مګر الله تعالی لره دي، په دغه وخت کې به ووبل شي: تا ته ښودنه وشوه، او ته خود کفا شوې، او ته بچ وساتل شوې. بیا به شیطانان د هغه خوا ته روان شي، او بل شیطان به ورته ووایي: ته څنګه داسې سړي ته ځان وررسوې چې هدایت، کفایت او ساتنه یې شوې وي؟». [صحیح حدیث دی. ابوداود روایت کړی]. او مؤمن بنده د حفاظت او استقامت لپاره د هغه په ښکلو نومونو سره په مکرر ډول دعا او توسل کوي، ځکه چې له هغه پرته بل څوک کفایت کوونکی نشته، او له هغه پرته بل څوک ساتونکی نشته، په صحیح مسلم کې راغلي دي چې رسول الله – صلی الله علیه وسلم- چې به کله خپل بستري ته تللو نو دا به یې ویل: «الحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي أَطْعَمَنَا وَسَقَانَا، وَكَفَانَا وَآوَانَا؛ فَكَمْ مِمَّنْ لَا كَافِيَ لَهُ وَلَا مُؤْوِيَ!».«د الله ستاینه ده چې مونږ ته یې خواړه او څښاک راکړل، او زمونږ لپاره کافي شو او مونږ ته یې سرپناه راکړه؛ څومره ډیر دي هغه خلک چې نه کافي لروونکی لري او نه سرپناه!».

د هغه له دروازې څخه مه لرې کیږه!

نو کله چې مؤمن بنده که د الله – سبحانه و تعالی- په هکله ښه ګمان وکړي، او په توکل کې رینستینی اوسي او د هغه هیله لویه شي؛ نو یقینا چې الله هغه نه مایوسه کوي؛ ځکه الله –سبحانه و تعالی- فرمایلي دي: (وَمَن يَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ فَهُوَ حَسْبُهُ) (او هغه څوک چې په الله باندې توکل وکړي، نو همدې د ده لپاره بس (او کافي) دی). [الطلاق سورت: ایت 3]. دا اسبابو ته د هغوی له مسبباتو سره له ورکولو څخه دي، او له هغه –صلی الله علیه وسلم- څخه په صحیح ډول روایت شوي دي چې فرمایي: «الله فرمایي: «أَنَا عِنْدَ ظَنِّ عَبْدِي بِي؛ إِنْ ظَنَّ بِي خَيْرًا فَلَهُ، وَإِنْ ظَنَّ شَرًّا فَلَهُ»زه به هماغسي یم لکه څنګه چې زما بنده زما په اړه فکر کوي؛ که هغه زما په اړه ښه فکر وکړي، هغه لپاره به هماغسي وي، او که هغه بد فکر وکړي، د هغه لپاره به هماغسي وي». [صحیح حدیث دی. احمد په مسند کې روایت کړی دی].

الله د یوسف -علیه السلام- د موضوع مسولیت په غاړه واخیست، نو کاروان یې په صحرا کې اوبو ته اړ کړ چې د کوهي څخه یې راوباسي، بیا د مصر پاچا یې اولاد ته اړ کړ ترڅو هغه د ځان لپاره په زوی توب ونیسي، بیا یې پاچا د خوب تعبیر ته اړ کړ ترڅو له زندان څخه یې وباسي، بیا

يې ټول مصر خوراک ته اړ کړ ترڅو د مصر عزيز جوړ شي، نو کله چې الله ستا مسئووليت پر غاړه واخلي د خوشحالۍ ټول اسباب به درته چمتو کړي پداسې حال کې چه ته به خبر هم نه يې، نو ته يوازې په الله توکل وکړه هغه ستا لپاره کافي دی، او په ريښتيا توګه ووايه: "وَأُفَوِّضُ أَمْرِي إِلَى اللَّهِ". "او زه خپل کار الله ته سپارم".

ازمويئه ..

ابن القيم -رحمه الله- فرمايي: کله چې هغه خپل کفايت توکل کوونکی لپاره بيان کړ؛ نو کيدای شي چې دا وهم او خيال پيدا شي چې: د توکل په وخت کې د چټکتيا سره به کفايت هم پلي کيږي؛ نو لدې امله يې ورپسې دغه وينا وکړه چې: (قَدْ جَعَلَ اللَّهُ لِكُلِّ شَيْءٍ قَدْرًا) (يقيناً الله د هر شي لپاره يوه اندازه مقرره کړې ده). [الطلاق سورت: ايت 3]، يعنې: هغه وخت چې هغه څخه نه تېرېږي، هغه به هغه وخت ته رسوي چې د هغه لپاره يې ټاکلی دی. نو توکل کوونکی دې بېړه نکوي دا چې هغه ووايی: دعا مې وکړه، لمونځ مې وکړ، خو څه مې ونه ليدل، او زما لپاره کفايت حاصل نشو؟! الله په هغه وخت کې خپل کار ترسره کوي چې د هغه لپاره يې ټاکلی وي".

نو لدې امله؛ الله -جل و علا- خپل ځينې بندګان د هغوی د توکل ريښتونولي ازموييي؛ نو په ځواب کې ځند کوي، او کله چې پر ځينو باندې دغه موده اوږده شي، دوی په الله باندې توکل پرېږدي، او هغه به لاړ شي او مخلوق ته به ځان خوار او ذليل کړي؛ حتا که د دين او رب - عزوجل – د رضايت په بيه هم وي .

په حديث کې راغلي دي چې رسول الله -صلى الله عليه وسلم- وفرمايل: «مَنِ الْتَمَسَ رِضَاءَ اللهِ بِسَخَطِ النَّاس؛ كَفَاهُ اللهُ مُؤْنَةَ النَّاس، وَمِنَ الْتَمَسَ رِضَاءَ النَّاسِ بِسَخَطِ اللهِ؛ وَكَلَهُ اللهُ إِلَى النَّاسِ»«څوک چې د خلکو په قهرولو سره د الله رضا لټوي؛ الله به يې د خلکو د مرستې څخه د هغه کفايت وکړي، او څوک چې د الله په قهرولو سره د خلکو رضايت لټوي؛ الله به يې خلکو ته وسپاري». [صحيح حديث دی. ترمذي روايت کړی].

مناسب او کافي ځواب..

او بنده لره به د هغه مقصود ترلاسه نشي ترڅو چې آخرت خپله انديښنه ونه ګرځوي، او په حديث کې له هغه -عليه الصلاة والسلام- څخه نقل شوي چې فرمايي: «مَنْ جَعَلَ الْهُمُومَ هَمًّا وَاحِدًا: هَمَّ آخِرَتِهِ؛ كَفَاهُ اللهُ هَمَّ دُنْيَاهُ، وَمَنْ تَشَعَّبَتْ بِهِ الْهُمُومُ فِي أَحْوَالِ الدُّنْيَا لَمْ يُبَالِ اللهُ فِي أَيِّ أَوْدِيَتِهَا هَلَكَ!»«هغه څوک چې خپلې انديښنې يوه انديښنه وګرځوي: د آخرت انديښنه؛ الله به د هغه د دنيوي انديښنو کفايت وکړي، او چا لره چې د دنيا د کارونو بيلابيلې انديښنې راشي، الله به د هغه پروا ونکړي چې په کومه دره کې هلاک کيږي!». [صحيح حديث دی. ابن ماجه روايت کړی]. ابن القيم -رحمه الله- فرمايي: "څوک چې له ځان څخه پرته الله سره مشغول شي، الله به د هغه د کار تضمين او کفايت وکړي، او څوک چې د خلکو پرته الله سره مشغول شي، الله به د هغه کار چې خلکو سره دی تضمين او کفايت وکړي، څوک چې د الله پرته له ځان سره مشغول شي، الله به هغه خپل ځان ته وسپاري، او څوک چې د الله پرته خلکو سره مشغول شي، الله به هغه خلکو ته وسپاري».

ستا لپاره کافي دی هغه ذات چې رحمت ... او کفايت يې مخلوق ته رسېږي د مهربانۍ او احسان څښتن دی .... او ستا لپاره دا کافي دی هغه ذات چې مهرباني يې تر اوسه جريان لري ... تا ته په مهربانۍ او نرمۍ سره راځي ... ستا لپاره کافي دی هغه ذات چې تر اوسه د هغه په ستر کې يې ... او تا وېنې کله چې ته نا فرماني او ګناه وکړې

ستا لپاره کافي دی هغه ذات چې تر اوسه د هغه په ساتنه ... او بچاوو کې يې د زمانو په اوږدو کې ... کافي دی تا لره هغه رب چې ته همېشه د هغه په فضل او مهرباني کې يې ... اوږې را اوږې په پټه او ښکاره کې

اې الله، اې کافي ذاته! مورِ ته په حلالو له حرامو څخه بسنه وکړه، او له نورو د فضل څخه خپل فضل باندې مو بسنه وکړه.

81 - 80

المَوْلَى الوَلِيُّ (مالک او مدد ګار) -جل جلاله-

ته ملاتړ ته اړتيا لري، ښوونکي ته اړتيا لري، مرجع او سرچينې ته اړتيا لري، هغه چا ته اړتيا لري چې هغه باندې توکل وکړي، څښتن ته اړتيا لري، داسې چا ته اړتيا لري چې تا ته ډاډ درکړي ځکه چې پدې ژوند کې د ستونزو شتون طبيعي خبره ده، ته قوي ځواک ته اړتيا لري چې د دښمنانو له شر څخه ستا ساتنه وکړي، ته خپل مالک ته اړتيا لري.

زه تا ته هېله مند راغلی يم اې د جلال څښتنه ... نو هغه بد حالت چې په ما راغلی زما څخه يې لري کړه

يو غلام شکايت نه کوي مګر ... خپل بادار ته اې د غلامانو باداره (مالکه)

الله – سبحانه و تعالى- په خپل کتاب کې فرمايلي دي: (وَهُوَ الْوَلِيُّ الْحَمِيدُ) (او هم دی ښه کارساز، ښه ستايل شوی دی). [الشورى سورت: ايت 28]، او فرمايلي يې دي: (اللَّهُ وَلِيُّ الَّذِينَ آمَنُوا يُخْرِجُهُم مِّنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ) (او الله د هغو کسانو دوست دی چې ايمان يې راوړی دی، هغه دوی لره له تيارو نه رڼا ته راوباسي). [البقرة سورت: ايت 257].

زمور رب - عزوجل - د ټولو مخلوقاتو ولي او مالک دی؛ په پيدا کولو او تدبير سره، او په هر وخت او هره شيبه کې د اسمانونو او ځمکې د کارونو او اندازو، او اداره کولو کې، او مور لره له هغه پرته بل څوک ساتونکی نشته چې مور ته ګټه ورسوي، او له مور څخه زيانونه، د شر کارونه او بدی لرې کړي، زمور واک او اختيار له هغه – عزوجل- سره دي.

او دا عمومي ولايت (دوستي) ده، چې دا: د ټولو مخلوقاتو سرپرستي او ټوليز اداره کول دي، د نيک او فاسق، مؤمن او کافر لپاره.

مګر ځانګړی ولايت (دوستي)؛ دا د متقيانو اولياوو لپاره ده؛ چې هغوی د جهالت، کفر او نافرمانۍ له تيارو څخه د علم، ايمان او اطاعت رڼا ته راوباسي، د هغوی پر دښمن باندې د هغوی مرسته کوي، او د هغوی لپاره د دوی دنيوي او ديني چارې سموي.

دا ولايت (دوستي) لاندې شيانو ته اړتيا لري: نرمي، رحمت، اصلاح، ساتنه او مينه، ايا الله –عزوجل- ندې فرمايي: (اللَّهُ وَلِيُّ الَّذِينَ آمَنُوا يُخْرِجُهُم مِّنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ)(او الله د هغو کسانو دوست دی چې ايمان يې راوړی دی، هغه دوی لره له تيارو نه رڼا ته راوباسي). [البقرة سورت: ايت 257].

دوستي د پيروی په پيمانه ده:

د الله –تبارک و تعالى- ولايت (دوستي) د مومن بنده لپاره د هغه د مينې له مخې ده چې هغه سره يې لري، ابن القيم -رحمه الله- فرمايي: "د ولايت او دوستۍ اساس: مينه ده، ځکه چې د مينې پرته دوستي نشته، لکه څنګه چې دښمني کې اصل نفرت دی.

او الله د هغو کسانو ساتونکی او دوست دی چې ايمان يې راوړی وي او هغوی د الله اوليا او دوستان دي، نو دوی د هغه سره د مينې درلودلو پر اساس دوستي کوي ،او هغه له دوی سره د مينې درلودلو پر اساس دوستي کوي، نو الله د خپل مومن بنده سره د هغه د مينې پر اساس دوستي کوي".

او د الله -سبحانه و تعالى- دوستي د نورو دوستيو په څير نه ده؛ (لَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ ۖ وَهُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ) (د هغه په مثل هيڅ شى نشته او هم دغه ښه اورېدونكى، ښه ليدونكى دى). [الشورى سورت: ايت 11]. او الله - سبحانه وتعالى - د خپل بنده سره په احسان، مهربانى، او جبران كولو له مخي دوستي كوي. (اللَّهُ وَلِيُّ الَّذِينَ آمَنُوا) (الله د هغو كسانو دوست دى چې ايمان يې راوړى دى). [البقرة سورت: ايت 257]، د مخلوق پر خلاف؛ مخلوق به مخلوق سره دوستى كوي تر څو هغه تقويه كړي او په خپلې دوستى سره يې ډيروي، د بنده د ذلت او محتاجى په موخه. مګر غالب او بډاى ذات – سبحانه و تعالى - هغه د ذلت او محتاجى له امله د هيڅا سره خواخوږي او دوستي نه كوي، نو الله – عزوجل- فرمايلي دي: (وَقُلِ الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي لَمْ يَتَّخِذْ وَلَدًا وَلَمْ يَكُن لَّهُ شَرِيكٌ فِي الْمُلْكِ وَلَمْ يَكُن لَّهُ وَلِيٌّ مِّنَ الذُّلِّ ۖ وَكَبِّرْهُ تَكْبِيرًا) (او ته وواياه: ټوله ثنا هغه الله لره خاص ده چې نه يې څوك اولاد نيولى دى او نه د هغه لپاره په بادشاهى كې څوك شريك شته او نه د هغه لپاره د عاجزۍ په وجه څوك دوست شته او ته د هغه لويي بيانوه، لويي كامله). [الإسراء سورت: ايت 111].

هغوى هغه خلک دي ..

د الله د بندګانو څخه د دوست صفت: هغه څوک دي چې الله – عزوجل- او د هغه له رسول –صلى الله عليه وسلم- سره مينه لري، او له هغه چا سره مينه لري چې هغه له الله او د هغه له رسول سره مينه لري، او له هغه چا سره دښمني كوي چې له الله او د هغه له رسول سره دښمني كوي، او د هغه چا سره دوستي كوي چې هغه د الله او د هغه د رسول سره دوستي كوي، او د هغه چا سره دښمني كوي چې د الله او د هغه د رسول سره دښمني كوي، او د الله اطاعت كوي، او د هغه د نافرمانى څخه ډډه كوي. (وَمَن يَتَوَلَّ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَالَّذِينَ آمَنُوا فَإِنَّ حِزْبَ اللَّهِ هُمُ الْغَالِبُونَ) (او څوك چې له الله او د هغه له رسول او مومنانو سره دوستي وكړي، نو يقينًا هم د الله ډله غالبه كېدونكي ده). [المائدة سورت: ايت 56]، (لَّا تَجِدُ قَوْمًا يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ يُوَادُّونَ مَنْ حَادَّ اللَّهَ وَرَسُولَهُ) (ته به داسې قوم ونه مومې چې په الله او په ورځ د اخرت ايمان لري، چې دوى به له هغو كسانو سره دوستى كوي چې د الله او د هغه د رسول مخالفت كوي). [المجادلة سورت: ايت 22].

لاره:

ولايت او دوستي: له دوو شرطونو پرته نه حاصليږي: په تقوا، او ايمان سره، نو الله –سبحانه و تعالى- فرمايلي دي: (أَلَا إِنَّ أَوْلِيَاءَ اللَّهِ لَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ (62)(اګاه شئ! بېشكه د الله دوستان چې دي؛ پر هغوى باندى نه څه وېره شته او نه دوى غمژن كېږي. الَّذِينَ آمَنُوا وَكَانُوا يَتَّقُونَ (63) هغه كسان چې ايمان يې راوړى دى او ځان (له نافرمانيو) ساتي. لَهُمُ الْبُشْرَىٰ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَفِي الْآخِرَةِ ۚ لَا تَبْدِيلَ لِكَلِمَاتِ اللَّهِ ۚ ذَٰلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ (64)) د همدوى لپاره په دنيايي ژوند كې زېرى دى او په اخرت كې (هم). د الله كلماتو لره هيڅ تبديلي نشته، همدغه ډېر ستر برى دى). [يونس سورت: ايت 62-64]. او د الله – تبارک و تعالى – دوستي هغه لاسته راوړنه ده چې اسباب او د زړه او جسمي اعمالو په درلودلو سره ترلاسه كېږي، الله –سبحانه و تعالى- فرمايي: (وَالَّذِينَ جَاهَدُوا فِينَا لَنَهْدِيَنَّهُمْ سُبُلَنَا ۚ وَإِنَّ اللَّهَ لَمَعَ الْمُحْسِنِينَ) (او هغه كسان چې په (دين) زمونږ كې كوښښ كوي (نو) مونږ به دوى ته خامخا ضرور خپلې لارې وښيو او بېشكه الله خامخا د نېكي كوونكو ملګرى دى). [العنكبوت سورت: ايت 69]، (وَهُوَ وَلِيُّهُم بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ) (او هغه د دوى مددګار دى، په سبب د هغو عملونو چې دوى به كول). [الأنعام سورت: ايت 127].
خلک د الله –عزوجل- په دوستى كې د هغوى د ايمان او تقوا له مخي يو بل سره توپير لري.

د قبولى چابيانې:

هرڅومره چې بنده د فرايضو او شرعي غوښتنو په ترسره كولو سره الله ته نږدى شي؛ په هماغه پيمانه به د الله –سبحانه و تعالى- مينه او نږدېوالى ترلاسه كړي.
صحيح روايت دى چې هغه -صلى الله عليه وسلم- وفرمايل: «يَقُولُ اللهُ -عز وجل- : مَنْ عَادَى لِي وَلِيًّا فَقَدْ آذَنْتُهُ بِالحَرْبِ، وَمَا تَقَرَّبَ إِلَيَّ عَبْدِي بِشَيْءٍ أَحَبَّ إِلَيَّ مِمَّا افْتَرَضْتُ عَلَيْهِ، وَمَا يَزَالُ عَبْدِي يَتَقَرَّبُ إِلَيَّ بِالنَّوَافِلِ حَتَّى أُحِبَّهُ، فَإِذَا أَحْبَبْتُهُ: كُنْتُ سَمْعَهُ الَّذِي يَسْمَعُ بِهِ، وَبَصَرَهُ الَّذِي يُبْصِرُ بِهِ، وَيَدَهُ الَّتِي يَبْطِشُ بِهَا، وَرِجْلَهُ الَّتِي يَمْشِي بِهَا، وَإِنْ سَأَلَنِي لَأُعْطِيَنَّهُ، وَلَئِنِ اسْتَعَاذَنِي لَأُعِيذَنَّهُ.«الله – عزوجل- فرمايي: څوک چې زما له دوست سره دښمني وكړي، زه له هغه سره د جګړې اعلان كوم، او زما بنده ما ته په يو شي نه نږدى كېږي چې ما ته دېر ګران وي د هغه څه نه چې ما په هغه فرض كړي، او زما بنده په نفلونو سره ما ته نږدى كېږي تر څو چې زه ورسره مينه وكړم، نو كله چې ورسره مينه وكړم: زه د هغه غوږ يم چې هغه وربانديى اوري، او د هغه سترګه به يم چې هغې سره ويني، او د هغه لاس يم چې په هغه ورسره نيول كوي، او د هغه پښه يم چې هغې سره ګرځي، او كه هغه له ما څخه وغواړي، زه به يې وركړم، او كه هغه زما څخه د پناه غوښتنه وكړي، زه به هغه ته پناه وركړم. وَمَا تَرَدَّدْتُ عَنْ شَيْءٍ أَنَا فَاعِلُهُ تَرَدُّدِي عَنْ نَفْسِ المُؤْمِنِ؛ يَكْرَهُ المَوْتَ، وَأَنَا أَكْرَهُ مَسَاءَتَهُ»او زه د هيڅ څيز په هكله زړه نا زړه نه يم چې زه يې كوونكى يم لكه زما زړه نا زړه توب د مومن د ساه (روح اخيستلو) كې، هغه د مرګ څخه كركه لري، او زه د هغه خپګان بد ګڼم». [بخاري روايت كړى]. شيخ الاسلام ابن تيميه -رحمه الله- فرمايي: «ولي، هيڅكله د الله ولي نشي جوړيدلى مګر دا چې په ظاهر او باطن كې د رسول -صلى الله عليه وسلم- پيروي وكړي، نو د هغه سره دوستي كول د رسول -صلى الله عليه وسلم- د پيروۍ په پيمانه دي».

كله چې تاسره دوستي وكړي تا به حيران كړي !!

د دى ځانګړې دوستى غوښتنه: په خپلو بندګانو باندى مهرباني او هغوى ته توفيق وركول دي، (اللَّهُ وَلِيُّ الَّذِينَ آمَنُوا يُخْرِجُهُم مِّنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ)(او الله د هغو كسانو دوست دى چې ايمان يې راوړى دى، هغه دوى لره له تيارو نه رڼا ته راوباسي). [البقرة سورت: ايت 257]. او دا : د ګناهونو د بخښنې او رحمت تقاضا كوي، (أَنتَ وَلِيُّنَا فَاغْفِرْ لَنَا وَارْحَمْنَا ۖ وَأَنتَ خَيْرُ الْغَافِرِينَ) (او الله د هغو كسانو دوست دى چې ايمان يې راوړى دى، هغه دوى لره له تيارو نه رڼا ته راوباسي). [الأعراف سورت: ايت 155]. او په : دښمنانو باندې د بريا او ملاتړ تقاضا كوي، (أَنتَ مَوْلَانَا فَانصُرْنَا عَلَى الْقَوْمِ الْكَافِرِينَ) (هم ته زمونږ كار ساز يې نو د كافر قوم په خلاف ته زمونږ مدد وكړه). [البقرة سورت: ايت 286]، او الله –سبحانه وتعالى- وفرمايل: (بَلِ اللَّهُ مَوْلَاكُمْ ۖ وَهُوَ خَيْرُ النَّاصِرِينَ) (بلكي الله ستاسو مددګار دى او هغه تر ټولو ښه مدد كوونكى دى). [آل عمران سورت: ايت 150]. د ولايت او دوستى تقاضا: جنت ته ننوتل او د دوزخ له اوره ژغورل كيدل دي، الله –سبحانه و تعالى- وفرمايل: (۞ لَهُمْ دَارُ السَّلَامِ عِندَ رَبِّهِمْ ۖ وَهُوَ وَلِيُّهُم بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ)(د دوى لپاره د خپل رب په نيز د سلامتى كور دى او هغه د دوى مددګار دى، په سبب د هغو عملونو چې دوى به كول). [الأنعام سورت: ايت 127]. د الله له سترو نعمتونو څخه: دا چې الله ستا دوست وي، هغه – سبحانه و تعالى - وفرمايل: (نِعْمَ الْمَوْلَىٰ وَنِعْمَ النَّصِيرُ) (هغه ښه مولى دى او ښه مدد كوونكى دى). [الأنفال سورت: ايت 40]، نو كه الله – عزوجل- ستا دوست وي؛ نو په يقين سره تا په دنيا او اخرت كې امنيت ترلاسه كړ: (أُولَٰئِكَ لَهُمُ الْأَمْنُ وَهُم مُّهْتَدُونَ)(نو) دغه كسان دي چې د همدوى لپاره (له عذاب نه) امن (بچاو) دى او دغه كسان هدايت موندونكي دي). [الأنعام سورت: ايت 82]. ته دادمن يې؛ ځكه چې الله – جل و علا- ستا سره دى، ستا ژبه تل وايي: (قُل لَّن يُصِيبَنَا إِلَّا مَا كَتَبَ اللَّهُ لَنَا هُوَ مَوْلَانَا ۚ وَعَلَى اللَّهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُؤْمِنُونَ) (ته (دوى ته) وواياه: مونږ ته به له سره مصيبت راونه راسېږي مګر هغه چې الله زمونږ لپاره ليكلى دى، همغه زمونږ كارساز دى او پس لازم ده چې مومنان خاص په الله باندې توكل وكړي). التوبة سورت: ايت 51]. هغه تا باندې سختي

راولي، تا باندې فشار راوړي، ترڅو تا غوره کړي؛ (وَنُرِيدُ أَن نَّمُنَّ عَلَى الَّذِينَ اسْتُضْعِفُوا فِي الْأَرْضِ وَنَجْعَلَهُمْ أَئِمَّةً وَنَجْعَلَهُمُ الْوَارِثِينَ)(او مونږ اراده وکړه چې په هغو کسانو احسان وکړو چې په ځمکه کې ډېر ضعيف کړی شوي دي او چې دوی امامان وګرځوو او چې مونږ دوی (د فرعون د ملك) وارثان وګرځوو). [القصص سورت: ايت 5].
که ستا مالک ستا پالنه په غاړه واخلي؛ ته به په ډېره پاملرنې کې واوسې، او په لوی نعمت کې به وې، ته به خطا کوې او هغه تا ته سزا درکوي، ته به اسراف کوې او هغه به تا باندې کمښت راولي، ته به مغروره کيږې او هغه به تا ته ادب درکوي؛ او دا يوازې د دې لپاره دی چې الله – جل و علا – ستا مالک دی؛ ښه پالونکی او ښه ساتونکی دی.
او ته په يقين سره پوهيږې: چې دا د مينې کوونکي لخوا سزا ده او عذاب ندی؛ ځکه چې الله خپلو عزيزانو ته عذاب نه ورکوي؛ (وَقَالَتِ الْيَهُودُ وَالنَّصَارَىٰ نَحْنُ أَبْنَاءُ اللَّهِ وَأَحِبَّاؤُهُ ۚ قُلْ فَلِمَ يُعَذِّبُكُم بِذُنُوبِكُم ۖ بَلْ أَنتُم بَشَرٌ مِّمَّنْ خَلَقَ) (او يهوديانو او نصرانيانو وويل: مونږ د الله زامن او د هغه دوستان يو، ته (ورته) ووايه: نو بيا ولې هغه تاسو ته ستاسو د ګناهونو په وجه عذاب درکوي؟ بلکې تاسو د هغه په مخلوقاتو کې انسانان يئ). [المائدة سورت: ايت 18].
اې زما الله! ته د احسان ځښتن يې ... او ستا له طرفه سخاوت او ډېره مهرباني ده
اې زما الله! خپلې بخښنې سره ما باندې مهرباني وکړه ... زه په دروازو کې ذليل او متواضع ولاړ يم
اې الله! مونږ ستا د مولا په نوم له تا ځخه سوال کوو چې مونږ ته جنت ته د ننوتو اجازه راکړه، او په پټه او ښکاره کې مو له خپلو دوستانو ځخه وګرځوه.

الهَـادِي (د نېغې لارې هدايت کوونکی) ذات -جل جلاله-

زه د يو وخت لپاره ګمراه شوم چې په هدايت نه پوهېدم
او هغه زما په زړه کې د تيارې په ځير وه
نو کله چې الله وغوښتل ما ته لارښوونه وکړې
هغه ماته د حق لاره وښودله او ماته يې لارښوونه وکړه
نو له خپل ځان ځخه مې د بدبختۍ او بدۍ تياره لرې کړې
او د هدايت لپاره مې رڼا له ځانه سره واخيستله
او زه د محمد پيغمبر دين ته ورسيدم
او د ګمراهۍ وروسته دعوتګر جوړ شوم
د الله –جل و علا- له رحمت ځخه پر بندګانو باندې دا دی چې: هدايت د هغه په لاس کې دی، او الله خپل ځان په لارښوونکي (الهادي- عزوجل-) نومولی:
او مونږ د دې نوم سره تم کړو، او مونږ له هغه ځخه دا غواړو چې: په خپلې اجازې سره مونږ ته د حق او مستقيمې لارې لارښوونه وکړې:
هغه –تبارک و تعالى- فرمايلي: (وَإِنَّ اللَّهَ لَهَادِ الَّذِينَ آمَنُوا إِلَىٰ صِرَاطٍ مُّسْتَقِيمٍ) (او بېشکه الله خامخا هغو کسانو ته چې ايمان يې راوړی دی؛ د نېغې لارې هدايت کوونکی دی). [الحج سورت: ايت 54]، او هغه -تبارک وتعالى- فرمايلي-: (وَكَفَىٰ بِرَبِّكَ هَادِيًا وَنَصِيرًا)(او ستا رب ډېر کافي دی، سمه لار ښوونکی، او ښه مدد کوونکی). [الفرقان سورت: ايت 31].
نو زمونږ رب –عزوجل- هغه ذات دی چې خپلو بندګانو ته د ګټې په جلبولو او د تاوان له مخنيوي ځخه لارښوونه کوي، او دوی ته هغه ځه ور زده کوي چې دوی پرې نه پوهيږي، دوی ته د بريالیتوب او سم کار لارښوونه کوي، او دوی ته د تقوی الهام ورکوي، او د دوی زړونه توبه کولو ته اړ باسي، ترڅو د هغه –سبحانه و تعالى- د امر تابع وګرځي.

د الله لارښوونه انسان ته..

په ځلور ډوله ده:
لومړی: عمومي لارښونه، او هغه: د هر نفس لپاره د هغه د ژوند د ګټو او هغه ځه چې هغه يې ترسره کوي لارښوونه کوي، او دا د ټولو ژوندیو لپاره جامع لارښوونه ده؛ خبرې کوونکي ژوندي او ځاروي، مرغی او خوځيدونکي، فصاحت لرونکي او عجميان.
دويم: د مکلفو کسانو لپاره د هدايت او بيان لارښوونه، او هغه: د الله –عزوجل- حجت دی د هغه پر مخلوق باندې؛ چې هغه ته به عذاب نه ورکوي مګر د حجت د قايمولو ځخه وروسته.
هغه –سبحانه و تعالى- فرمايلي: (وَأَمَّا ثَمُودُ فَهَدَيْنَاهُمْ فَاسْتَحَبُّوا الْعَمَىٰ عَلَى الْهُدَىٰ) (او پاتې شول ثموديان، نو مونږ دوی ته نېغه لار وښودله، نو دوی په هدايت باندې ړوندوالي ته ترجيح ورکړه). [فصلت سورت: ايت 17]. دريم: د توفيق ورکولو او الهام لارښوونه او د حق د منلو او هغه باندې د رضايت لپاره د سينې پراخوالی، نو الله –سبحانه و تعالى- فرمايلي: (وَمَن يَهْدِ اللَّهُ فَهُوَ الْمُهْتَدِ) (او چا ته چې الله هدايت وکړي، نو هم هغه هدايت موندونکی دی). [الإسراء سورت: ايت 97]، (وَمَن يُؤْمِن بِاللَّهِ يَهْدِ قَلْبَهُ) (او هغه ځوك چې په الله ايمان راوړي (، نو) هغه به د ده زړه ته هدايت وکړي). [التغابن سورت: ايت 11]. نو لدې امله؛ الله –سبحانه و تعالى- خپلو بندګانو ته امر کړی چې له هغه ځخه هدايت او لارښوونه وغواړي؛ بلکې هغوی ته يې لارښوونه وکړه چې په هر رکعت کې له هغه ځخه د لارښووني غوښتنه وکړي: (اهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ) (ته مونږ ته سَمَه (نېغه) لاره وښَيه). [الفاتحة سورت: ايت 6]. ځلورم: د قيامت په ورځ د جنت او دوزخ خوا ته لارښونه؛ نو الله –سبحانه و تعالى- وفرمايل: (سَيَهْدِيهِمْ وَيُصْلِحُ بَالَهُمْ) (هغه (الله) به دوی ته خامخا لار ښوونه وکړي او د دوی حال به ښه کړي). [محمد سورت: ايت 5]، (وَقَالُوا الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي هَدَانَا لِهَٰذَا وَمَا كُنَّا لِنَهْتَدِيَ لَوْلَا أَنْ هَدَانَا اللَّهُ) (او دوی به وايي: ټولې ستاينې هغه الله لره دي؛ هغه چې مونږ ته يې د دې هدايت وکړ او مونږ پخپله (داسې) نه وو چې دا لار مو موندلې وَی، که چېرې الله مونږ ته دا لار نه وه رابنودلی). [الأعراف سورت: ايت 43]. اما د اور خوا ته لارښوونه؛ الله –سبحانه و تعالى- وفرمايل: (۞ احْشُرُوا الَّذِينَ ظَلَمُوا وَأَزْوَاجَهُمْ وَمَا كَانُوا يَعْبُدُونَ (22) [(الله به ملايکو ته ووايي:) تاسو راټول کړئ هغه کسان چې ظلم (شرك) يې کړی دی او د دوی جوړې (د عقيدې ملګري) او هغه ځه چې دوی به يې عبادت کاوه. مِن دُونِ اللَّهِ فَاهْدُوهُمْ إِلَىٰ صِرَاطِ الْجَحِيمِ (23)) له الله نه غير، نو تاسو دوی د دوزخ په لاره روان (او برابر) کړئ]. [الصافات سورت: ايتونه 22-23].

هرڅومره چې ستا لارښوونې ډيرې شي، په هماغه پيمانه لوړيږي..

او لارښوونه (هدايت) تر ټولو لوی نعمت دی چې لارښود (الهادي) ذات يې خپل بنده ته ورکوي، او له دې پرته هر نعمت زوال کيدونکي دي.

او هغه کسان چې په علم کې راسخ او قوي ریښي لروونکي وي د دې نعمت لپاره خورا لیواله دي، او دوی الله ته دعا کوي چې دغه نعمت تري ختم نشي: (رَبَّنَا لَا تُزِغْ قُلُوبَنَا بَعْدَ إِذْ هَدَيْتَنَا) [(او وایي) اې زمونږه ربه! زمونږ زړونه مه کړوه وروسته له دې چې تا مونږ ته سمه لار وښودله]. [آل عمران سورت: آیت 8]. او په یقین سره چې لارښوونې لپاره پاي نشته؛ که بنده هرڅومره په هغې کې هرې درجې ته رسیدلی وي! نو د هغه د لارښوونې څخه پورته بله لارښوونه شتون لري، او د هغه لارښوونې څخه پورته بله لارښوونه شتون لري، تر هیڅ پایه پورې، نو ځومره چې بنده د خپل رب څخه ووړپرې، هغه به بلې لارښوونې ته پورته کېږي؛ او هغه به په ډیرو لارښوونو کې وي که چیرې هغه په دیرو تقواګانو کې وي، الله -سبحانه وتعالى- فرمايي: (وَيَزِيدُ اللَّهُ الَّذِينَ اهْتَدَوْا هُدًى) (او الله هغو کسانو ته هدایت نور هم زیاتوي چې نېغه لار یې موندلې ده). [مریم سورت: ایت 76]. او کله چې د تقوا یوه برخه له لاسه ورکړي نو د هغه په اندازه د لارښوونې یوه برخه له لاسه ورکوي، او چا لره چې لارښوونه حاصله شي؛ هغه ابدي نعمتونه ترلاسه کړل، او الله –سبحانه و تعالى- وفرمايل: (اهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ (6) (ته مونږ ته سَمَه (نېغه) لاره وښَيَه. صِرَاطَ الَّذِينَ أَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ) د هغو خلقو لاره چې تا پر هغوي باندې انعام کړی دی). [الفاتحة سورت: ایت 7]. او د لارښوونې نښه: د سینې پراخوالی دی؛ هغه – سبحانه و تعالى- وفرمايل: (فَمَن يُرِدِ اللَّهُ أَن يَهْدِيَهُ يَشْرَحْ صَدْرَهُ لِلْإِسْلَامِ) (نو هغه څوک چې الله هغه ته د هدایت کولو اراده وکړي، (نو) د هغه سینه د اسلام لپاره پراخه کړي). [الأنعام سورت: ایت 125]، او هغه چا لره چې الله –تبارک و تعالى- هدایت وکړي، هیڅوک هغه نشي ګمراه کولی؛ او ددې خبرې ضد هم سم دی؛ هغه –سبحانه و تعالى- وفرمايل: (وَمَن يُضْلِلِ اللَّهُ فَمَا لَهُ مِنْ هَادٍ (36)(او هغه څوک چې الله یې ګمراه کړي، نو د هغه لپاره هیڅوک نېغه لار نشودونکی نشته. وَمَن يَهْدِ اللَّهُ فَمَا لَهُ مِن مُّضِلٍّ) او هغه څوک چې الله ورته هدایت وکړي، نو د هغه لپاره هیڅوک ګمراه کوونکی نشته). [الزمر سورت: ایت 36-37]. له همدې امله؛ د رسول الله -صلى الله عليه وسلم- له ډېرو دعاګانو څخه یوه دا وه: «اللَّهُمَّ! إِنِّي أَسْأَلُكَ الهُدَى وَالتُّقَى، وَالعَفَافَ وَالغِنَى»«اې الله! زه له تا څخه د هدایت او تقوا، عفت او بډایني غوښتنه کوم». [مسلم روایت کړی]، او هغه -صلى الله عليه وسلم- علي -رضي الله عنه- ته ددې ښوونه وکړه: «قُلْ: اللَّهُمَّ! اهْدِنِي وَسَدِّدْنِي»«وویه: اې الله! ما ته لارښوونه وکړه او ما مضبوط کړه». [مسلم روایت کړی]. او هغه -صلى الله عليه وسلم- حسن بن علي -رضي الله عنهما- ته ښوونه وکړه چې د وترو په قنوت کې دا ووایي: «اللَّهُمَّ! اهْدِنِي فِيمَنْ هَدَيْتَ»«اې الله! ما ته هدایت وکړه له هغه چا سره چې تا ورته هدایت کړی وي». [صحیح حدیث دی. ابوداود روایت کړی].

د اطاعت او ګناه تر منځ د ژوند یو خطر دا دی چې ته نه پوهیږي چې ستا پایله به په کوم یو سره وي.

شیخ الاسلام ابن تیمیه -رحمه الله- فرمايي: «ګناهونه د انسان د نفس له لوازمو څخه دي، او هغه په هره شېبه کې هدایت ته اړ دی، او تر خوراک او څښاک زیات هدایت ته اړتیا لري».

د اسمان دروازه وټکوه!

هغه – عزوجل- د ابراهیم -علیه السلام- په ژبه فرمايي: (وَقَالَ إِنِّي ذَاهِبٌ إِلَىٰ رَبِّي سَيَهْدِينِ) (او ده (ابراهیم) وویل: بېشکه زه خپل رب ته تلونکی یم، ژر به هغه ما ته لاره وښيي). [الصافات سورت: ایت 99].

ته په خپل ضعف سره الله ته لاړ شه هغه به تاته په خپل قوت سره راشي.. الله ته په ذلت لاړ شه هغه به تاته په خپل عزت سره راشي..

ته په یوازیتوب او تنهایي سره الله ته لاړ شه، هغه به تاته په خپل اُنس سره راشي..

ته په خپل فقر سره الله ته لاړ شه، هغه به تا ته په خپلې شتمنی سره راشي.

ته په خپلې اندېښنې سره الله ته لاړ شه، هغه به تا ته آرامي او خلاصون درکړي..

ته په خپل غم سره الله ته لاړ شه، هغه به تا ته خپله خوښي راولیږي.

اې زما الله ما د خپل عذاب څخه وژغوره ځکه چې زه ... یو ذلیل، زنداني، ډاریدونکی او تاته تسلیم یم

اې الله ما ته د بخښنې خوند راوڅکه هغه ورځ چې هلته اولاد او مال ګټه نشي رسولی

او په پای کې ..

شیرازي -رحمه الله- وایي: »یوه شپه مې له خپل پلار سره تیره کړه او شاوخوا نور خلک ویده ول، ما وویل: له دې کسانو څخه هیڅوک هم پا نه ځیدل ترڅو دوه رکعته لمونځ وکړي! هغه وویل: اې زما زویه!». ستا استقامت تا ته دا حق نه درکوي چې د نورو په ګمراهۍ باندې ملنډې ووهې؛ زړونه د رحمان د دوو ګوتو تر منځه دي، هغه چې ځرنګه وغواړي بدلوي یې، نو په خپل کار او عبادت باندې مه دوکه کېږه، ځکه چې دا پر تا باندې د الله فضل دی؛ نو له الله څخه ځان ته د استقامت او نورو ته د هدایت غوښتنه وکړه؛ او الله خپل پیغمبر – غوره انسان -ته وفرمايل: (وَلَوْلَا أَن ثَبَّتْنَاكَ لَقَدْ كِدتَّ تَرْكَنُ إِلَيْهِمْ شَيْئًا قَلِيلًا) (او که ته مونږ (په حق باندې) نه وی تینګ کړی (،نو) یقیناً یقیناً ته نژدې وې چې دوی ته لږ څه مایله شې). [الإسراء سورت: ایت 74]، نو ستا به څه حال وي؟!".

اې هدایت کوونکی ذاته! مونږ ته لارښوونه وکړه د هغه حق په اړه چې دوی پکې سره ستا په اجازې اختلاف لري؛ ته لارښوونه کوي چا ته چې ته وغواړې.

النـَّصِـيرُ (ښه مدد کوونکی) ذات -جل جلاله-

په صحیحینو کې راغلي دي: د حدیبي شرطونه د رسول الله -صلى الله عليه وسلم- په اصحابو باندې درانه تمام شول..

قال عمر بن الخطاب: فأتيت النبي -صلى الله عليه وسلم- ؛ فقلت: ألست نبي الله؟ قال: «بَلَى»، قلت: ألسنا على الحق، وعدونا على الباطل؟ قال: «بَلَى»، قلت: فلم نعطي الدنية في ديننا إذًا؟!عمر بن الخطاب -رضي الله عنه- وایي: زه رسول الله -صلى الله عليه وسلم- ته راغلم؛ ما ووېل: ایا ته د الله پیغمبر نه یې؟ ویې ویل: هو یم، ما ووېل: آیا مونږ په حق او د دښمنان په باطل ندي؟ ویې ویل: هو دي، ما ووېل: نو بیا ولې خپل دین ته ټیټ ارزښت ورکوو؟!

نو هغه – صلى الله عليه وسلم - وفرمايل: «إِنِّي رَسُولُ اللهِ، وَلَسْتُ أَعْصِيهِ، وَهُوَ نَاصِرِي»"زه د الله رسول یم، او د هغه نافرماني نه کوم، او هغه زما مرستندوی دی". [دا د بخاري لفظ دی].

ته هغه لوړ ذات یې چې حق غالبوي ... او هغه شر ته ماتې ورکوي چې له حده اوختی وي او ورانی کوي

نو ته هغه ذات یې چې حقدارانو ته خپل حقونه ورکوي ... او ستا مرسته ډیره قوي او نږدې ده.

الله -تعالى- د خپل لوړ ذات په اړه فرمايي: (فَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ مَوْلَاكُمْ ۚ نِعْمَ الْمَوْلَىٰ وَنِعْمَ النَّصِيرُ) (نو تاسو پوه شئ چې بېشکه الله ستاسو مولى (ساتونکی) دی، هغه ښه مولى او ښه مدد کوونکی دی). [الأنفال سورت: ایت 40]. زمونږ رب – سبحانه و تعالى- هغه ذات دی چې په دې دنیا کې د خپلو دښمنانو په مقابل کې د خپلو رسولانو، پیغمبرانو او اولیاوو مرسته کوي، هغه -سبحانه وتعالى- فرمايي: (إِنَّا لَنَنصُرُ رُسُلَنَا وَالَّذِينَ آمَنُوا فِي

الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَيَوْمَ يَقُومُ الْأَشْهَادُ) (بېشکه مونږ خامخا د خپلو رسولانو او د هغو کسانو چې ایمان یې راوړی دی، په دنیایي ژوند کې مدد کوو او په هغې ورځ کې (هم) چې ګواهان به ودرېږي). [غافر سورت: ایت51].
او زمونږ رب – عزوجل – د کمزورو سره مرسته کوي، او له مظلوم څخه ظلم لرې کوي؛ حتا که هغوی کافران هم وي؛ او د هغوی لپاره له الله پرته بل هیڅ مرستندوی نشته.
او زمونږ رب – عزوجل- مومنانو ته د دوی د دښمن پر وړاندې بریا ورکوي؛ که هغه بهرني وي؛ لکه کافران او ظالمان، او یا داخلي وي؛ لکه نفس او شیطان، او دا د مومن لپاره د هغه د بهرنیو دښمنانو په پرتله ډیر زیان رسوونکي دي؛ (وَالَّذِينَ جَاهَدُوا فِينَا لَنَهْدِيَنَّهُمْ سُبُلَنَا ۚ وَإِنَّ اللَّهَ لَمَعَ الْمُحْسِنِينَ) (او هغه کسان چې په (دین) زمونږ کې کوشش کوي (نو) مونږ به دوی ته خامخا ضرور خپلې لارې وښیو او بېشکه الله خامخا د نېکي کوونکو ملګری دی). [العنکبوت سورت: ایت 69]. او کله چې د الله مرسته رابنکته شي؛ نو پر هغه کس به هیڅ څوک بریالی نشي چې هغه یې ملاتړ کوي، او هغه چا سره به مرسته ونشي د چا یې چې مرسته نه وي کړی. (إِن يَنصُرْكُمُ اللَّهُ فَلَا غَالِبَ لَكُمْ) (که چېرې الله ستاسو مدد وکړي، نو بیا پر تاسو باندې هیڅوک غالب راتلونکی نشته). [آل عمران سورت: ایت 160].

د بریا شکلونه:

او د الله د مرستې ډولونه د مومنو بندګانو لپاره د الله –عزوجل- له خوا څخه راځي چې بنده یې فکر هم نکوي، نه شمیرل کیږي، نه محدودیږي، او نه رد کیږي:
کله: د ملایکو په ملاتړ سره وي؛ لکه څنګه چې د بدر په بریا کې د هغه د پیغمبر او د هغه د صحابه وو سره وشو؛ او کله په سخت باد سره لکه په عاد او احزابو باندې چې وشو، او یا د ابابیل مرغانو په لیږلو سره؛ لکه چې اصحاب الفیل سره وشو، او یا په چیغه باندې؛ لکه څنګه چې په ثمودو باندې وشو، او یا ځمکې په شلېدلو (خسف) لکه چې د قارون قوم باندې ترسره شو؛ او یا په کانې ویشتونکي باد سره، لکه چې د لوط قوم باندې ترسره شو، او یا په طوفان سره ؛ لکه چې د نوح قوم باندې ترسره شو.
او د الله – عزوجل- لښکرې بې حده دي، او الله په خپل کار باندې غالب دی، او هغه –تبارک و تعالی- په هر څه قدرت لري.
د بریا شکلونه: ځینې وختونه پر دښمنانو باندې کامیابېدلو او ماتولو باندې وي؛ لکه د داؤد او سلیمان –علیهما السلام- او محمد -صلی الله علیه وسلم-.
او کله کله د رسولانو په ژوند کې له درواغ ویوونکو څخه په غچ اخیستلو سره وي؛ لکه د نوح، او د لوط قومونو، او د فرعون او نورو له منځه وړل، او یا د هغوی له مرګه وروسته؛ لکه د یحیی علیه السلام په قاتلینو باندې د بختنصر تسلط، او د رومیانو تسلط د عیسی -علیه السلام- د وژنې په اراده کوونکو باندې.
نو الله -عز وجل - وفرمایل: (إِنَّا لَنَنصُرُ رُسُلَنَا وَالَّذِينَ آمَنُوا فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَيَوْمَ يَقُومُ الْأَشْهَادُ) (بېشکه مونږ خامخا د خپلو رسولانو او د هغو کسانو چې ایمان یې راوړی دی، په دنیایي ژوند کې مدد کوو او په هغې ورځ کې (هم) چې ګواهان به ودرېږي). [غافر سورت: ایت 51].

کافي او بشپړ ځواب..

السدي وایي: «انبیاء او مؤمنان په دې دنیا کې په داسې حال کې وژل شوي چې دوی مدد کړل شوي وو، او هغه ددې لپاره: هغه قوم چې د پیغمبرانو او مومنانو سره داسې چلند کوي، تر هغه وخته له منځه نه ځي ترڅو چې الله یو قوم راولیږي چې هغوی باندې هغو کسانو سره مدد وکړي چې دوی څخه خلک وژل شوي دي، نو په دې آیت سره دغه ستونزه لرې شوه». او د بلې ستونزې په اړه چې ځینې خلک هغه واردوي د الله – عزوجل- پدې وینا سره: (وَلَن يَجْعَلَ اللَّهُ لِلْكَافِرِينَ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ سَبِيلًا) او الله به کله هم د کافرانو لپاره په مومنانو باندې (د غلبې) څه لار جوړه نه کړي [النساء سورت: ایت 141]:
نو په آخرت کې هیڅ ستونزه نشته.
مګر په دنیا کې؛ د دې ځواب په اړه لکه څنګه چې ابن القیم -رحمه الله- وفرمایل: "هر کله چې ایمان ضعیف شي، د دوی دښمنان به پر دوی باندې لاري ولري د هغه څه له مخې چې د دوی په ایمان کې نیمګړتیاوی شتون لري. نو مومن عزیز، غالب، ملاتړ شوی او مرسته کړی شوی دی: (إِنَّا لَنَنصُرُ رُسُلَنَا وَالَّذِينَ آمَنُوا فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَيَوْمَ يَقُومُ الْأَشْهَادُ) (بېشکه مونږ خامخا د خپلو رسولانو او د هغو کسانو چې ایمان یې راوړی دی، په دنیایي ژوند کې مدد کوو او په هغې ورځ کې (هم) چې ګواهان به ودرېږي). [غافر سورت: ایت 51]. هغه څه چې مسلمان د کافرانو له تسلط څخه په دې زمانه کې ویني هغه لدې له امله دي: کوم څه چې مسلمانانو په خپل دین کې د لږوالي او یا زیاتوالي له مخې منځته راوړي دي، نو که دوی توبه وکړي، د دوی ایمان به بشپړ شي، او د دوی بریا به د الله – عزوجل- له خوا راشي: (وَعْدَ اللَّهِ ۖ لَا يُخْلِفُ اللَّهُ وَعْدَهُ) (وعده کول د الله، الله د خپلې وعدې مخالفت نه کوي). [الروم سورت: ایت 6]. د بریا قیمت: ایمان، تیاری او صبر دی؛ ځکه چې الله – عزوجل- فرمایي: (وَكَانَ حَقًّا عَلَيْنَا نَصْرُ الْمُؤْمِنِينَ) (او په مونږه باندې د مومنانو مدد کول حق دي). [الروم سورت: ایت 47]، او فرمایي: (وَأَعِدُّوا لَهُم مَّا اسْتَطَعْتُم مِّن قُوَّةٍ) (او تاسو قوت او تړلي اسونه تیار کړئ څومره چې استطاعت لرئ). [الأنفال سورت: ایت 60]، او فرمایي: (وَإِن تَصْبِرُوا وَتَتَّقُوا لَا يَضُرُّكُمْ كَيْدُهُمْ شَيْئًا) (او که تاسو صبر وکړئ او(د دوی له دوستۍ نه) ځان وساتئ (نو) د هغوی چل (او فریب) به تاسو ته هیڅ ضرر هم در ونه رسولی شي). [آل عمران سورت: ایت 120]، له رسول الله -صلی الله علیه وسلم- څخه روایت دی چې هغه وفرمایل: «...وَأَنَّ النَّصْرَ مَعَ الصَّبْرِ»"... او بریا له صبر سره راځي". [صحیح حدیث. احمد په مسند کې روایت کړی دی]. او دلته، بریا د مرستندوی رب څخه رابنکته کیږي؛ ځکه چې الله – عزوجل- فرمایي: (وَمَا النَّصْرُ إِلَّا مِنْ عِندِ اللَّهِ) (او نه دی مدد مګر د الله له جانبه). [آل عمران سورت: ایت 126]، او فرمایي: (إِن يَنصُرْكُمُ اللَّهُ فَلَا غَالِبَ لَكُمْ) (که چېرې الله ستاسو مدد وکړي، نو بیا پر تاسو باندې هیڅوک غالب راتلونکی نشته). [آل عمران سورت: ایت 160].
او کله چې الله –جل وعلا- تا سره وي، څوک به ستا پر وړاندې وي؟
او کله چې هغه ستا پر ضد وي نو څوک به ستا سره وي؟
څوک چې په الله تعالی پناه واخلي هغه به خود کفا کړي او د هغه مقام به لوړ کړي: (وَاعْتَصِمُوا بِاللَّهِ ۖ هُوَ مَوْلَاكُمْ ۖ فَنِعْمَ الْمَوْلَىٰ وَنِعْمَ النَّصِيرُ) (او په (دین د) الله باندې منګولې ټینګې کلکې کړئ، هغه ستاسو مالك دی، نو هغه ښه مالك دی او ښه مدد کوونکی دی). [الحج سورت: ایت 78].
نو مؤمن له مؤمن سره مینه کوي، او په غیب کې ورسره مرسته کوي، که څه هم کورونه او وختونه له یو بل څخه لرې وي.
اې الله اې مدد کوونکیه! مونږ ته پر کافرانو باندې بریا په برخه کړه.

الـوَارِثُ (دهر شي وارث ، مالک) ذات -جل جلاله-

يو حكيم ته وويل شو: ته ولي د لكړي په نيولو باندې عادت شوى يې، په داسې حال کې چې نه بودا يې او نه ناروغ يې؟ هغه وويل: د دې خبرې په ياد راوستلو چې زه مسافر يم.
لكړه مې له ځانه سره واخيسته، کمزورۍ دې ته اړ کړى نه يم چې هغه واخلم
او نه هم د دې لپاره چې ملا مې د بودا توب له امله کړه شوې وي
خو ما خپل ځان دې ته اړ کړى چې هغه له ځان سره واخلم
ترڅو هغه ته وښايم چې مقيم په سفر کې دى
مسافر ته يې اعلان وکړ چې: په دې دنيا کې د اوسيدو لپاره ځاى نه لرې؛ هغې ته زړه مه ښه کوه، او اعلان يې د هغه –عزوجل- په دې قول کې دى: (إِنَّا نَحْنُ نَرِثُ الْأَرْضَ وَمَنْ عَلَيْهَا وَإِلَيْنَا يُرْجَعُونَ) (بېشکه مونږ چې يو، همدا مونږ د ځمکې او د هغه چا چې په دغه (ځمکه) باندې دي؛ وارثان کېږو او خاص مونږ ته به دوى بېرته راوستى شي). [مريم سورت: ايت 40].
نو الله: الوارث (دهر شي وارث ، مالک) – تبارک و تعالى- دى.
مونږ د هغه – سبحانه و تعالى- د نوم: الوارث –تبارک و تعالى- سره تم کېږو، مونږ خپل ځان ته يادونه کوو؛ ترڅو الله په مونږ رحم وکړي:
هغه – سبحانه و تعالى- وفرمايل: (وَإِنَّا لَنَحْنُ نُحْيِي وَنُمِيتُ وَنَحْنُ الْوَارِثُونَ) (او بېشکه مونږ، يقيناً همدا مونږ ژوند ورکوو او مرګ ورکوو او همدا مونږ وارثان يو). [الحجر سورت: ايت 23].
نو زمونږ رب - عزوجل - هغه ذات دى چې د ټولو مخلوقاتو له فنا کيدو وروسته پاتې کېدونکى دى، د ټولو ځيزونو وارث دى کله چې فنا شي هر هغه څه چې په ځمکه او اسمانونو کې دي.
او زمونږ رب الوارث –عزوجل- دى، پرته له دې چې هيڅا ته ميراث پريږدي، پاتې او باقي ذات دى چې ملک يې محدود ندى، هغه –سبحانه و تعالى- فرمايلي: (إِنَّا نَحْنُ نَرِثُ الْأَرْضَ وَمَنْ عَلَيْهَا وَإِلَيْنَا يُرْجَعُونَ)(بېشکه مونږ چې يو، همدا مونږ د ځمکې او د هغه چا چې په دغه (ځمکه) باندې دي؛ وارثان کېږو او خاص مونږ ته به دوى بېرته راوستى شي). [مريم سورت: ايت 40]. او زمونږ رب – سبحانه و تعالى - اوس هم د ټولو شيانو د اصل مالک دى، چا ته چې وغواړي له هغې څخه ورکوي، او چا ته يې چې خوښه وي پر هغې باندې ځاى ناستى ګرځوي، هغه –سبحانه و تعالى- وفرمايل: (إِنَّ الْأَرْضَ لِلَّهِ يُورِثُهَا مَن يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ ۖ وَالْعَاقِبَةُ لِلْمُتَّقِينَ) (بېشکه ځمکه د الله لپاره ده، هغه په خپلو بنده ګانو کې هغه څوک د دې وارث ګرځوي چې يې وغواړي او ښه انجام د پرهېزګارانو لپاره دى). [الأعراف سورت: ايت 128].
او زمونږ رب –سبحانه و تعالى- هغه ذات دى چې مومنانو ته په دنيا کې د کافرانو کورونه او په آخرت کې د دوى د استوګنې ځايونه په ميراث ورکوي.
او ددنيا په اړه؛ الله –سبحانه و تعالى- فرمايي: (وَأَوْرَثَكُمْ أَرْضَهُمْ وَدِيَارَهُمْ وَأَمْوَالَهُمْ وَأَرْضًا لَّمْ تَطَئُوهَا)(او هغه، تاسو وارثان کړئ د هغوى د ځمکو او د هغوى د کورونو او د هغوى د مالونو او د هغې ځمکې چې تاسو هغه نه وه پايمال کړي). [الأحزاب سورت: ايت 27]، او د آخرت په اړه؛ الله -سبحانه وتعالى- فرمايي:- (تِلْكَ الْجَنَّةُ الَّتِي نُورِثُ مِنْ عِبَادِنَا مَن كَانَ تَقِيًّا) (دغه هغه جنتونه دي چې مونږ يې په خپلو بنده ګانو کې هغه څوک وارث ګرځوو چې پرهېزګاره وي). [مريم سورت: ايت 63]، او هغه -سبحانه وتعالى- فرمايي- : (وَنَزَعْنَا مَا فِي صُدُورِهِم مِّنْ غِلٍّ تَجْرِي مِن تَحْتِهِمُ الْأَنْهَارُ ۖ وَقَالُوا الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي هَدَانَا لِهَٰذَا وَمَا كُنَّا لِنَهْتَدِيَ لَوْلَا أَنْ هَدَانَا اللَّهُ ۖ لَقَدْ جَاءَتْ رُسُلُ رَبِّنَا بِالْحَقِّ ۖ وَنُودُوا أَن تِلْكُمُ الْجَنَّةُ أُورِثْتُمُوهَا بِمَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ)(او مونږ به د دوى په سينو کې پرته کينه راوباسو، د دوى له لاندې به ويالې بهېږي، او دوى به وايي: ټولې ستاينې هغه الله لره دي؛ هغه چې مونږ ته يې د دې هدايت وکړ او مونږ پخپله (داسې) نه وو چې دا لار مو موندلې وَى، که چېرې الله مونږ ته دا لار نه وه راښودلې، يقيناً يقيناً زمونږ د رب رسولان په حقه سره راغلي وو او دوى ته به اواز وکړى شي چې دا جنت دى چې تاسو د ده وارثان ګرځول شوي يئ، په سبب د هغو عملونو چې تاسو به کول). [الأعراف سورت: ايت 43]. او د الله –عزوجل- کتاب : د لارښوني، عزت او کاميابۍ کتاب دى، هغه چا ته يې په ميراث ورکوي چې د عزت له مخې انتخاب او غوره شوې وي، الله -سبحانه وتعالى- فرمايلي:- (ثُمَّ أَوْرَثْنَا الْكِتَابَ الَّذِينَ اصْطَفَيْنَا مِنْ عِبَادِنَا ۖ فَمِنْهُمْ ظَالِمٌ لِّنَفْسِهِ وَمِنْهُم مُّقْتَصِدٌ وَمِنْهُمْ سَابِقٌ بِالْخَيْرَاتِ بِإِذْنِ اللَّهِ ۚ ذَٰلِكَ هُوَ الْفَضْلُ الْكَبِيرُ)(بيا مونږ د دغه کتاب (قرآن) وارثان کړل هغه کسان چې مونږ په خپلو بنده ګانو کې غوره (او انتخاب) کړي وو، بيا په دوى کې ځينې په خپل ځان ظلم کوونکي دي او ځينې په دوى کې منځ لاري دي او ځينې په دوى کې نېکيو ته ړومبى کېدونکي دي، د الله په حکم سره، يقيناً همدغه ډېر لوى فضل دى). [فاطر سورت: ايت 32].

حقيقي ملکيت ..

دا چې مؤمن جانشين دى او خپل رب ته تلوونکى دى؛ او د مؤمن لپاره د الله له مهربانۍ او سخاوت څخه دا دي: چې هغه ته يې امر کړى چې له هغه څه څخه چې الله ورته ورکړي دي انفاق وکړي؛ که څه هم هغه د هغه –سبحانه و تعالى- له خاص ملکيت څخه دى، او بيا يې ورته د لوى اجر ژمنه هم وکړه، هغه –سبحانه و تعالى- فرمايي: (آمِنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَأَنفِقُوا مِمَّا جَعَلَكُم مُّسْتَخْلَفِينَ فِيهِ ۖ فَالَّذِينَ آمَنُوا مِنكُمْ وَأَنفَقُوا لَهُمْ أَجْرٌ كَبِيرٌ) [(اې خلقو! تاسو په الله او د هغه په رسول ايمان راوړئ او له هغه (مال) څخه څه خرچ کړئ چې هغه (الله) تاسو په دغه (مال) کې (د نورو خلقو) ځاى ناستي (خليفه ګان) جوړ کړي يئ، نو هغه کسان چې له تاسو نه يې ايمان راوړى دي او انفاق يې کړى دى، د دوى لپاره ډېر لوى اجر دى]. [الحديد سورت: ايت 7]، او هغه -سبحانه وتعالى- فرمايلي- : (وَمَا لَكُمْ أَلَّا تُنفِقُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَلِلَّهِ مِيرَاثُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ) (او تاسو ته څه مانع (او عذر) دى چې د الله په لاره کې خپل مال) نه لګوئ، حال دا چې د اسمانونو او ځمکې ميراث خاص د الله لپاره دى). [الحديد سورت: ايت 10]، واقعي مالکيت: هغه څه دي چې بنده د آخرت ورځې لپاره خوندي کړي دي. په صحيح مسلم کې مطرف له خپل پلار عبدالله بن الشخير -رضي الله عنه- څخه روايت کړى چې هغه وويل: زه رسول الله -صلى الله عليه وسلم- ته راغلم، په داسې حال کې چې هغه تلاوت کاوه :(أَلْهَاكُمُ التَّكَاثُرُ) (تاسو غافله کړئ فخر کولو په يو بل باندې په دېروالي (د مال، اولاد او قام) سره) [التكاثر:1]، هغه وويل: «يَقُولُ ابْنُ آدَمَ: مَالِي.. مَالِي! وَهَلْ لَكَ -يَا ابْنَ آدَمَ!- مِنْ مَالِكَ إِلَّا مَا أَكَلْتَ فَأَفْنَيْتَ، أَوْ لَبِسْتَ فَأَبْلَيْتَ، أَوْ تَصَدَّقْتَ فَأَمْضَيْتَ؟».«د آدم اولاد وايي: زما مال، زما مال! او اې د آدم اولاده، آيا تا لره پرته له هغه مال څخه چې تا وخوړ او خلاص دى کړي، او هغه چې تا واغوست او زوړ دى کړ، او هغه چې تا صدقه کړ او له زړه څخه دې وښښه، نور څه تا پورې اړه لري!؟».
او مؤمن پوهيږي چې لاس يې د امانت لاس دى، او هغه څه چې د هغه د لاس لاندې دي امانت دي، او الله ويني چې هغه څنګه کاروي!
مال او کورنۍ ندي مګر امانت دي
او يوه ورځ به هرومرو دغه امانت بېرته سپارې

د دعا له مفاهيمو څخه ..

نو بيا پوه شه چې په دې نوم باندې الله ته توسل کول د الله –سبحانه وتعالى- ددې وينا په عموميت کې شامل دي: (وَلِلَّهِ الْأَسْمَاءُ الْحُسْنَىٰ فَادْعُوهُ بِهَا) (او خاص د الله لپاره تر ټولو ښکلي نومونه دي، نو تاسو الله په دغو (نومونو) سره بلئ). [الأعراف سورت: ايت 180]؛ په ځانګړې توګه د غوښتل

شوي ځيز او ياد شوي نوم ترمنځ د تناسب په نظر کي نيولو سره؛ لکه څنګه چې د الله د نبی زکريا –عليه السلام- په دعا کي راغلي: (وَزَكَرِيَّا إِذْ نَادَىٰ رَبَّهُ رَبِّ لَا تَذَرْنِي فَرْدًا وَأَنتَ خَيْرُ الْوَارِثِينَ) (او (ياد کړه) زکريا کله چې هغه خپل رب ته اواز وکړ: اى زما ربه! ما يوازې (بې اولاده) مه پرېږده او ته ترټولو غوره وارث يې). [الأنبياء سورت: ايت 89]، او فرمايي: (وَإِنِّي خِفْتُ الْمَوَالِيَ مِن وَرَائِي وَكَانَتِ امْرَأَتِي عَاقِرًا فَهَبْ لِي مِن لَّدُنكَ وَلِيًّا (5) (او ببشکه زه چې يم، خپل وروسته له خپلوانو نه وېرېږم، او زما ښځه له شروع نه شنده ده، نو ته ما ته له خپل جانب نه يو وارث راکړه. يَرِثُنِي وَيَرِثُ مِنْ آلِ يَعْقُوبَ ۖ وَاجْعَلْهُ رَبِّ رَضِيًّا (6)) چې وارث شي د دين زما او وارث شي د دين د اولاد د يعقوب او دى وګرځوه اى ربه غوره شوى). [مريم سورت: ايتونه 5-6]. هغه ميراث چې دلته يې يادونه شوې ده: دا د علم، نبوت او د الله – عزوجل- لوري ته د دعوت کولو ميراث دى، د مال ميراث ندى، او دا ډول مبارک ميراث هغه دى چې د هغه –سبحانه و تعالى- په دې وينا کي ذکر شوى: (وَوَرِثَ سُلَيْمَانُ دَاوُودَ) (او سليمان د داود (په علم، نبوت او سلطنت کي) وارث شو). [النمل سورت: ايت 16]. او له هغه –صلى الله عليه وسلم- څخه په صحيح ډول روايت شوى دى چې هغه به فرمايل: «اللَّهُمَّ! أَمْتِعْنِي بِسَمْعِي وَبَصَرِي، وَاجْعَلْهُمَا الْوَارِثَ مِنِّي»«اې الله! زما د غوږونو او سترګو څخه د خوند اخيستلو توفيق راکړه، او هغوى دواړه زما وارثان وګرځوه». [صحيح حديث دى. حاکم په مستدرک کي روايت کړى دى].
علماوو په دې نوم سره دې ته اشاره کړې ده چې: بنده د ميراث د حقوقو په اړه له الله –تبارک و تعالى- څخه ووېرېږي؛ پر هيڅ يو له وارثانو دې ظلم نه کوي.
اې الله! مونږ له تا څخه ستا په الوارث نوم غوښتنه کوو: چې مونږ ته ددې توفيق راکړې چې له غوږونو او سترګو څخه خوند واخلو، او هغوى دواړه زمونږ وارثان وګرځوه.
85

الشَّـافِـي (شفا ورکوونکى) ذات -جل جلاله-

په "صحيحينو" کي راغلي: چې رسول الله -صلى الله عليه و سلم- د يو ناروغ اعرابي پوښتنې ته لاړ چې له سختي تبي څخه کړېده، هغه ته يې وويل –د هغه د تسلى او هڅونې په موخه - «طَهُورٌ». "پاکي دي وي".
باندې چې وويل: بلکي دا هغه تبه ده چې پر بودا باندى راځي، او قبر ته يې ننباسي!
قال: «فَنَعَمْ إِذًا!».هغه وفرمايل: هو، نو هماغسي به وشي!».
د يو انسان روغيدل او يا په خپله ناروغى کي پاتې کيدل - ډيرى وختونه - يوازې د خپل ځان څخه سرچينه اخلي، که مونږ خوشحاله فکرونه ولرو، مونږ به خوشحاله يو، او که مونږ د روغيدلو، خوشبينى او د الله په اړه د ښه ګمان کولو فکرونه ولرو، مونږ به د الله په اجازې سره روغ شو، او که مونږ باندې د ناروغى او مرض تشويشونه غالب شي نو ډيره شونې ده چې ناروغي به زمونږ څخه لرې نشي.
او زمونږ رب –سبحانه و تعالى- د هر ناروغ لپاره د اميد دروازه پرانستې ده، هغه –سبحانه و تعالى- و فرمايل: (ادْعُونِي أَسْتَجِبْ لَكُمْ) (تاسو ما وبلئ چې زه ستاسو دعا قبوله کړم). [غافر سورت: ايت 60]، او هغه -سبحانه وتعالى- فرمايلي- : (وَلِلَّهِ الْأَسْمَاءُ الْحُسْنَىٰ فَادْعُوهُ بِهَا) (او خاص د الله لپاره تر ټولو ښکلي نومونه دي، نو تاسو الله په دغو (نومونو) سره بلئ). [الأعراف سورت: ايت 180].
د هغه له ښکلو نومونو څخه: (الشافي) دى، نو په دې نوم سره الله ته نږدې شه؛ تر څو چې خپلى موخې ته نږدې شي، او ارتيا ترلاسه کړي.
کله به چې رسول الله -صلى الله عليه وسلم- کوم ناروغ ته راغى او يا به ورته راوړل شو، نو هغه به وفرمايل: «أَذْهِبِ الْبَاسَ رَبَّ النَّاسِ! اشْفِ وَأَنْتَ الشَّافِي، لاَ شِفَاءَ إِلَّا شِفَاؤُكَ، شِفَاءً لاَ يُغَادِرُ سَقَمًا»«اې د خلکو ربه تکليف لرې کړه! شفا ورکړه چې ته شفا ورکوونکى يې، هيڅ شفا نشته پرته ستا له شفا څخه، داسې شفا چې هيڅ ناروغي نه پرېږدي». [بخاري او مسلم روايت کړى].
او شفا په لغت کي: له ناروغى څخه روغيدل دي.
نو زمونږ رب –سبحانه و تعالى- هغه ذات دى چې تکليفونه او ناروغى پورته کوي، او ناروغ ته په اسبابو او اميد سره شفا ورکوي، او ممکن دى چې ناروغ پرته له درملو څخه روغ شي، او ممکن ناروغي د درملو په اخيستلو سره له منځه لاړه شي، او هغې باندې د شفاء اسباب مرتب شي، او دواړه د الله –سبحانه و تعالى- قدرت ته په کتو سره برابر دي.
او زمونږ رب – سبحانه و تعالى - لکه څنګه چې بدنونو ته له ناروغيو څخه شفا ورکوي؛ همدارنګه زړونو ته د هغې له ناروغيو څخه شفا ورکوي، او سينو ته د هغوى له تنګستيا څخه، او نفسونو ته د هغوى له ناروغيو څخه شفا ورکوي، نو الله – عزوجل- وفرمايل: (يَا أَيُّهَا النَّاسُ قَدْ جَاءَتْكُم مَّوْعِظَةٌ مِّن رَّبِّكُمْ وَشِفَاءٌ لِّمَا فِي الصُّدُورِ وَهُدًى وَرَحْمَةٌ لِّلْمُؤْمِنِينَ) (اې خلقو! يقينًا تاسو ته د خپل رب له جانبه نصيحت راغلى دى او په سينو کي چې څه (مرضونه) دي د هغو لپاره ستره شفا ده او د مومنانو لپاره هدايت او رحمت دى). [يونس سورت: ايت 57].
او هغه –سبحانه و تعالى- چا ته چې وغواړي شفا ورکوي، او د ډاکټرانو څخه د شفا پوهه پټوي، که هغه شفا نه وي مقدر کړي.
او هغه –سبحانه و تعالى- يوازې شفا ورکوونکى دى چې هيڅ شريک نلري؛ هيڅ شفا نشته پرته د هغه له شفا څخه، لکه څرنګه چې ابراهيم -عليه السلام- وفرمايل: (وَإِذَا مَرِضْتُ فَهُوَ يَشْفِينِ) (او کله چې زه ناروغه شم، نو هغه ما ته شفا راکوي). [الشعراء سورت: ايت 80]، او لکه څرنګه چې هغه – صلى الله عليه وسلم - وفرمايل: «...لاَ شَافِيَ إِلَّا أَنْتَ»"... پرته له تا څخه شفا ورکوونکى نشته". [بخاري روايت کړى]. او د شفاء ورکوونکي الله له فضل او کرم څخه: چې هيڅ ناروغي يې نده نازل کړي پرته لدې چې دوا يې ورته نازل کړي ده، په صحيح حديث کي رسول الله – صلى الله عليه وسلم- فرمايي: «يَا عِبَادَ اللهِ تَدَاوَوْا! فَإِنَّ اللهَ -عز وجل- لَمْ يَضَعْ دَاءً إِلَّا وَضَعَ لَهُ دَوَاءً، غَيْرَ دَاءٍ وَاحِدٍ: الهَرَمُ»«اې د الله بندګانو، تاسو د شفا غوښتنه وکړئ! ځکه چې، الله –عزوجل- هيڅ ناروغي يې نده نازل کړې پرته لدې چې د هغې لپاره يې درمل ټاکلي، پرته له يوې ناروغى څخه: چې هغه بودا توب (مرګ) دى. [صحيح حديث دى. ترمذي روايت کړى].

ستا پناه ګاه ..

ناروغ باندې ناروغي نازليږي، د شفا دروازې يې پر مخ ترلى کيږي، ځمکه له پراخوالي سره وربانديې تنګيږي، غمونه يې ډېرېږي، او مخلوق سره ځان لپاره هيڅ پناه ګاه او پټنځاى نه ويني، او د هغه حالت داسې وايي:

دې ځيزونو کمزورى کړى يم، او دا يو راز دى، او که دا نه واى
د وخت تيريدلو سره به زه کمزورى شوى نه واى
نو کله چې زه خپل سر په خپلو لاسونو باندې تکيه کړم
هغې څخه ما ته هغه څه راوړل شو چې لاسونه کمزورى کوي
کله چې د ځانښت راختل شپې لره سترې کړي
نو هيله کوي چې اې کاش سهار تور شوى واى

نو دلته؛ د نفس د فطرت پر اساس، ناروغ الله ته پناه وړي، او د هغه –سبحانه و تعالى- د دروازې پر وړاندې ځان اچوي، (ثُمَّ إِذَا مَسَّكُمُ الضُّرُّ فَإِلَيْهِ تَجْأَرُونَ) (او کله چې زه ناروغه شم، نو هغه ما ته شفا راکوي). [النحل سورت: ایت 53]، او مؤمن د شفا ورکوونکي په نوم غږ کوي: اې شفا ورکوونکيه.. اې الله ماته شفا راکړه! همدا دول کافر د علاج په هیله د هغه د دروازې پر وړاندې ځان اچوي؛ (فَإِذَا مَسَّ الْإِنسَانَ ضُرٌّ دَعَانَا ثُمَّ إِذَا خَوَّلْنَاهُ نِعْمَةً مِّنَّا قَالَ إِنَّمَا أُوتِيتُهُ عَلَىٰ عِلْمٍ ۚ بَلْ هِيَ فِتْنَةٌ وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ) (نو کله چې انسان ته تکليف ورسي (، نو) مونږ بلي، بيا چې کله ده ته مونږ له خپله جانبه نعمت ورکړو (، نو) دی وايي: دا خو ما ته يوازې (زما) د علم په سبب راکړ شوی دی، بلکې دغه (ورکړه) ازمېښت دی، او لېکن د دوی اکثره نه پوهيږي). [الزمر سورت: ایت 49]. له اصرار او صبر څخه وروسته... راحت او خلاصون راځي، او شفا ورکوونکی – جل و علا - د شفا اجازه ورکوي، (أَمَّن يُجِيبُ الْمُضْطَرَّ إِذَا دَعَاهُ وَيَكْشِفُ السُّوءَ) (بلکې هغه ذات (غوره دی) چې د مجبور (او عاجز) سوال قبلوي، کله چې دغه (الله) وبلي او هغه تکليف (او سختي) لرې کوي). [النمل سورت: ایت 62].

د هغه ورکول انعام دی، د هغه مهرباني لويه ده، د هغه سخاوت لوی دی؛ نو اړتيا به پوره شي، او دعاګاني به ومنل شي، او رحمت به نازل شي، او ازموينې به ليرې شي، او شفا به ورکول شي.

ډاکټر څومره ناروغان تداوي کړل ... خو په خپله دردمن پاتې شو

نو ډاکټر مړ شو او ناروغ ژوندی پاتې شو ... نو د خلکو طرف ته راغی چې د ډاکټر د مرګ خبر ورکړي

ابن القيم وويل: "الله –سبحانه و تعالى- خپل بنده د دې لپاره نه ازمايي چې هغه له مينځه يوسي، بلکه هغه د هغه د صبر او بندګۍ د ازمايښت لپاره ازمايي؛ نو بنده بايد الله –سبحانه و تعالى- لپاره ستونزمن او د مشقت عبادت ترسره کړي ..

د نيکانو عادت ..

د مؤمن او د نورو تر منځ فرق دا دی: چې مؤمن پوهيږي چې د نړۍ اداره کول د الله –سبحانه و تعالى- په لاس کې دی، او دا چې هغه شفا ورکونکی دی، او هغه د رحم کونکو څخه ډير مهربان دی، او دا چې ناروغی ندې ليږل شوي مګر له خير سره چې مهربان الله وربانډې پوهيږي؛ (وَعَسَىٰ أَن تَكْرَهُوا شَيْئًا وَهُوَ خَيْرٌ لَّكُمْ) (او کېدای شي چې تاسو به يو شی خوښوئ، حال دا چې هغه به ستاسو لپاره ډېر بد وي). [البقرة سورت: ایت 216]، نو هرڅومره چې پېښې سختې وي او حالتونه بدل شي؛ په دې اړه به يوازې لويه اراده (د الله اراده) پريکړه وکړي. (وَاللَّهُ غَالِبٌ عَلَىٰ أَمْرِهِ وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ)(او الله پر خپل کار غالب دی او لېکن اکثره خلق نه پوهيږي). [يوسف سورت: ایت 21]، ته به يو ناروغ مؤمن، راضي، غاړه ايښودونکی او د هغې ناروغی په وجه چې وربانډې راغلي ده د اجر غوښتونکی ومومي. او مؤمن په دې پوهيږي: "هغه څه چې هغه ته پېښ شوي هغه به ضرور ورته رسيدې، او هغه څه چې ورته ندې رسيدلي هغه به هيڅ کله هغه ته پېښ نشي"؛ د هغه – تبارک و تعالى- پدې وينا سره: (قُل لَّن يُصِيبَنَا إِلَّا مَا كَتَبَ اللَّهُ لَنَا) (ته (دوی ته) ووايه: مونږ ته له سره مصيبت راونه رسېږي مګر هغه چې الله زمونږ لپاره ليکلي دي). [التوبة سورت: ایت 51]، او د هغه –صلى الله عليه وسلم- پدې وينا سره: «..وَلَوْ أَنْفَقْتَ مِثْلَ أُحُدٍ ذَهَبًا فِي سَبِيلِ اللهِ مَا قَبِلَهُ اللهُ مِنْكَ حَتَّى تُؤْمِنَ بِالْقَدَرِ، وَتَعْلَمَ أَنَّ مَا أَصَابَكَ لَمْ يَكُنْ لِيُخْطِئَكَ، وَأَنَّ مَا أَخْطَأَكَ لَمْ يَكُنْ لِيُصِيبَكَ، وَلَوْ مُتَّ عَلَى غَيْرِ هَذَا لَدَخَلْتَ النَّارَ»«.. او که ته د احد د غره په اندازه سره زر د الله په لار کې مصرف کړې، الله به يې له تا څخه قبول نکړي ترڅو چې په تقدير ايمان راوړې، او پدې باندې پوه شې چې هغه څه چې تاته رسيدلي دي هغه به ضرور تاته رسيده، او هغه څه چې تا ته ندې رسيدلي هغه به هيڅ کله تا ته و نه رسيږي، او که ته ددې ايمان خلاف مړ شي ته به اور ته ننوځې». [صحيح حديث دی. ابوداود روايت کړی].

علي بن ابي طالب، عدي بن حاتم - رضي الله عنهما- څخه تېر شو، هغه يې غمجن او خپه وليد؛ هغه ورته وويل: اې عدي، زه تا ولې خپه او غمجن وينم؟

هغه وويل: زه به ولې خپه او غمجن نه يم چې زما زامن ووژل شول او سترګه مې وويستلی شوه؟

علي -رضي الله عنه- ورته وفرمايل: اې عدي! څوک چې د الله په هغه حکم راضي شو په هغه باندې به راشي او د هغه لپاره به اجر وي، او څوک چې د الله په هغه حکم راضي نه وي چې هغه باندې مقرر شوی وي، د هغه عمل به لمنځه لاړ شي».

علماوو ويلي دي: هرڅومره چې انسان الله ته اړتيا ولري، د هغه پر وړاندې سر ټيټ کړي، او هغه ته پناه يوسي؛ ځواب به يې هم هماغه اندازه وي، راحت او خلاصون به راشي، او دعا به قبوله شي.

او په مونږ کې داسې څوک نشته چې د ناروغی تجربه و نه لري، او دا چې ځنګه ناروغی زمونږ کمزوري په ډاګه کوي، او دا چې زمونږ لپاره هيڅ ځواک او قوت نشته مګر د هغه –تبارک و تعالى- له لارې، او کله چې زمونږ څخه يې ناروغي لرې کړه، زمونږ حال به داسې وي لکه ځنګه چې شاعر ويلي دي:

مونږ په هر مصيبت کې الله ته دعا کوو ... بيا چې کله سختی لرې کړي مونږ هغه هېر کړو

مونږ به ځنګه د دعا د قبليدو تمه کوو ... او مونږ ددعا د قبليدلو لارې په ګناهونو بندې کړي

له الله – عزوجل- سره زمونږ تعامل حيرانونکی دی !!

مه خپه کيږه!

که ته په کومه ناروغۍ اخته يې، نو پوه شه چې الله شفا ورکوونکی دی، او هيڅ شی د هغه د ارادې مخه نشي نيولی، او که ګمان وکړې چې ستا د ناروغۍ هيڅ علاج نشته؛ نو تا پر الله بد ګمان وکړ! ته يوازې په ښه ګمان او رينستيني پناه وړلو سره هغه ته مراجعه وکړه، صبر وکړه او د ثواب تمه وکړه او صدقه ورکړه، او په غوښتنه کې ټينګار وکړه: اې شفا ورکونکيه! ځکه هغه حق دی، او د هغه خبره حق ده، او هغه په هر څه قدرت لري. (وَقَالَ رَبُّكُمُ ادْعُونِي أَسْتَجِبْ لَكُمْ) (او ستاسو رب فرمايي: ماسو ما وبلئ چې زه ستاسو دعا قبوله کړم). [غافر سورت: ایت 60]. په يو حديث کې راغلي دي چې هغه –صلى الله عليه وسلم- فرمايلي: «إِنَّ اللهَ حَيِيٌّ كَرِيمٌ يَسْتَحِي إِذَا رَفَعَ الرَّجُلُ إِلَيْهِ يَدَيْهِ أَنْ يَرُدَّهُمَا صِفْرًا خَائِبَتَيْنِ»"الله ډير حيا لرونکی او سخي دی، کله چې يو سړی خپل لاسونه ورته پورته کړي او هغه يې بيرته خالي او مايوسه وګرځوي". [صحيح حديث دی. ترمذي روايت کړی] او الله – عزوجل- وفرمايل: (أَمَّن يُجِيبُ الْمُضْطَرَّ إِذَا دَعَاهُ وَيَكْشِفُ السُّوءَ) (بلکې هغه ذات (غوره دی) چې د مجبور (او عاجز) سوال قبلوي، کله چې دغه (الله) وبلي او هغه تکليف (او سختي) لرې کوي). [النمل سورت: ایت 62]. او کله چې ته پداسې حال کې اوسې؛ ستا مولا تا ته ډير لوی اجر او ثواب په برخه کړی دی، هغه – صلى الله عليه وسلم- وفرمايل: «مَا مِنْ مُصِيبَةٍ تُصِيبُ الْمُسْلِمَ إِلَّا كَفَّرَ اللهُ بِهَا عَنْهُ؛ حَتَّى الشَّوْكَةَ يُشَاكُهَا»«هيڅ مصيبت نشته چې يو مسلمان ته ورسيږي مګر دا چې الله هغه د هغه لپاره کفاره ګرځوي؛ حتا که يو اغزی د هغه په بدن کې ننوځي". [بخاري - دا د هغه قول دی - او مسلم روايت کړي]. ابن تيميه -رحمه الله- فرمايلي: «الله د خپل عزت او کرامت په کور کې د لوړو کورونو ځښتن دی: يوازې هغه څوک يې ترلاسه کولی شي چې ستونزې او مصيبتونه يې ګاللي وي».

بيا په مصيبت ځپلو باندې وبارې؛ نو په هر کور کې ژړا، په هر مخ اوښکې، او په هره دره کې بنو سعد شته.

څومره مصيبتونه دي، او څومره صبر کوونکي شتون لري؟!

بوازي ته په مصيبت کي نه يي، او ستا مصيبت د نورو په پرتله لږ دی.
څومره ناروغان د څو کلونو راهيسي په خپلو بسترونو کي دي؟! په ښي او کين اړخ اوړی را اوړي، له درده ځوريږي، او د ناروغی له امله چيغي وهي. او په ياد ولره چې ددې دنيا ژوند د مومنانو لپاره زندان دی، او د غمونو او مصيبتونو کور دی، په دې کې به سهار مانې د هغې له اوسيدونکو څخه ډکې وي، او ماښام به له تختونو سره خالي او خاورو سره خاوري شي. (لَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنسَانَ فِي كَبَدٍ) (يقيناً يقيناً مونږ انسان په مشقت کي پيدا کړی دی). [البلد سورت: ايت 4].
خپله دنيا لکه څنګه چې ده ومنه، او خپل ځان هغې کي د ژوند کولو سره عادت کړه؛ ځکه ناخوالي د هغې له طبيعت څخه ده، او کمال د هغې له شان او طبيعت څخه ندی.
که د ناروغی تريخوالی نه وای ته به د روغتيا په نعمت نه پوهيدی.
او تا ته ايوب –عليه السلام- يو ښه مثال دی..
او مؤمن تل له الله څخه د عافيت غوښتنه کوي، عبدالله التيمي -رحمه الله- به ويل: «له الله څخه د عافيت غوښتنه زياته کوئ، ځکه چې هغه څوک چې په مصيبت اخته وي، که څه هم د هغه مصيبت سخت وي، د هغه چا په پرتله د دعا مستحق ندی چې صحتمند وي چې له مصيبت څخه خوندي نه دی.
هغه کسان چې نن رنځ وړي هغوی پرون د روغو خلکو څخه وو، او هغه کسان چې له نن څخه وروسته اخته کيږي هغوی نن د روغو خلکو څخه دي».
امام ابن القيم -رحمه الله- فرمايلي: "د ناروغی لپاره ترټولو لوی درمل: نيک عملونه، احسان، ذکر، په زاری سره دعا، او توبه کول دي".
ډاکټر ته ووايه کله چې مرګ له ځانه سره يوور اي ډاکټره خپل طب سره ته چا مړ کړي
هغه ناروغ ته ووايه چې وژغورل شو او روغ شو ... پس لدې چې د طبابت فنونه بې وسه او عاجزي شولي ته چا روغ کړي
هغه مهربان، شفا ورکوونکی، صحت ورکوونکی ذات دی، (وَإِذَا مَرِضْتُ فَهُوَ يَشْفِينِ) (او کله چې زه ناروغه شم، نو هغه ما ته شفا راکوي). [الشعراء سورت: ايت 80].
اي الله، اي شفا ورکونکيه! مورږ او ټولو مسلمانو ناروغانو ته شفا راکړه؛ اي د جهانونو ربه!

86

الجَمِـيلُ (ډير ښکلی) ذات -جل جلاله-

په صحيح مسلم کي له صهيب -رضي الله عنه – څخه روايت دی چې رسول الله -صلى الله عليه وسلم- وفرمايل: «إِذَا دَخَلَ أَهْلُ الجَنَّةِ الجَنَّةَ، يَقُوْلُ اللهُ -تبارك وتعالى- : تُرِيدُونَ شَيْئًا أَزِيدُكُمْ؟ فَيَقُوْلُوْنَ: أَلَمْ تُبَيِّضْ وُجُوهَنَا؟ أَلَمْ تُدْخِلْنَا الجَنَّةَ، وَتُنَجِّنَا مِنَ النَّارِ؟ فَيَكْشِفُ الحِجَابَ، فَمَا أُعْطُوا شَيْئًا أَحَبَّ إِلَيْهِمْ مِنَ النَّظَرِ إِلَى رَبِّهِمْ -عز وجل- ».«کله چې جنتيان جنت ته داخل شي، نو الله – تبارک وتعالى- به وفرمايي: ايا تاسو اضافه څه غواړئ چې زه يې درکړم؟ دوی به ووايي: ايا تا زمورږ مخونه سپين نه کړل؟ آيا تا مورږ جنت ته داخل نکړو، او له دوزخ څخه دي ونه ژغورلو؟ بيا به الله پرده لرې کړي، او دوی ته به خپل رب –عزوجل- ته د کتلو څخه محبوب څيز نه وي ورکړ شوی».
پاکي ده هغه ذات لره چې ښکلا يې فکرونه حيران کړي دي ..
پاکي ده هغه ذات لره چې عظمت يې عقلونه په اضطراب کي اچولي دي..
پاکي دی هغه ذات لره چې ذهنونه د هغه له رناګانو څخه حيران شوي دي..
الله ښکلی دی او ښايست خوښوي، بلکې هغه ټول ښايست دی، او ټول ښايست د هغه څخه دی، هغه ښايسته کارونه کوي، او ښايسته کارونو باندې انعام ورکوي.
او هغه واقعاً ښکلی دی، او څنګه به داسې نه وي؟!
چې هغه د دې ټولو کائناتو ښکلا ده
د جميل ذات له ځينو آثارو څخه، چې د هغې رب
ډير حقدار دی د عرفان د څښتنانو په نيز

ژبه د بيان څخه عاجزه ده!!

په صحيح مسلم کي رسول الله -صلى الله عليه وسلم- فرمايلي دي: «إِنَّ اللهَ جَمِيلٌ يُحِبُّ الجَمَالَ».”بيشک چې الله ښکلی دی او ښکلا خوښوي". شيخ السعدي -رحمه الله- د ابن القيم د بيتونو د تفسير په تړاو خپل «نونية» کي وايي: " الجميل: هغه څوک چې د ښو او نيکيو صفتونه ولري، نو هغه په خپل ذات، نومونو، صفاتو، او خپلو اعمالو کي ښکلی دی، او هيڅ مخلوق نشي کولی د هغه –سبحانه و تعالى- د ذات ښکلا بيان کړي، آن تر دې چې جنتيان سره له دې چې هغوی تل پاتې نعمتونو، خوندونو، خوشحاليانو، او نيکمرغيو کي وي چې هيڅ اندازه او حد نلري؛ کله چې دوی خپل رب وويني او د هغه له ښکلاو څخه خوند واخلي، او له دوی څخه هغه خوښي لمنځه ځي چې دوی په کې دي، او دوی هيله لري چې دا حالت دوام وکړي؛ ترڅو د هغه د ښکلا او د هغه د رنا څخه د خپلو ښکلاوو په ډيرولو کې ګټه پورته کړي؛ ځکه چې د دوی په زړونو کې د خپل رب د ليدلو ارمان او تمايل وي، او خوشحالياني کوي د (مزيد د ورځې) لپاره، داسې خوشحالي چې زړونه تقريباً په الوتلو وي! او همدارنګه هغه: په خپلو نومونو کي ښکلی دی؛ د هغه ټول ښکلي نومونه دي، بلکې د ټولو نومونو څخه غوره او خورا ښکلي دي – سبحانه و تعالى -؛ (وَلِلَّهِ الْأَسْمَاءُ الْحُسْنَىٰ فَادْعُوهُ بِهَا) (او خاص د الله لپاره تر ټولو ښکلي نومونه دي، نو تاسو الله په دغو (نومونو) سره بلئ). [الأعراف سورت: ايت 180].
دا ټول په ستايني، جلال، عزت او د کمال په انتها دلالت کوي، او هغه په هغه ويشل شوي نوم چې يو يې کمال او بل يې جلا څيز وي ندی نومول شوي.
او هغه: په خپلو صفتونو کي ښايسته دی؛ د هغه ټول صفتونه د کمال، ثنا او د ستايني صفتونه دي.
او د هغه ټول عملونه ښکلي دي؛ او په داسې حلقه کي څرخي چې نيکو او ښو عملونو تر منځ دي چې پر هغو باندې د هغه ستاينه او شکر کيږي.
او که وني قلمونه شي، سمندرونه رنګ شي، او اسمانونه تختي شي، او مخلوقات د هغه ستاينه وکړي، او د الله د ښکلا په اړه تعريفونه وليکي؛ په هغه څه کي چې هغوی مستحق وي، دا به وي چې هغوی مقصر وي په هغه څه کي چې هغه ته لازم دي: هغوی به پورورې او پرې کوونکي وبلل شي، او د هغه د شکر په څرګندولو کي به په خپلې ناتوانی اعتراف وکړي.

د هغې ښکلا په ذهنونو کې نه احاطه کيږي، او سترګې هغه نشي درک کولی؛ لکه څنګه چې رسول الله -صلی الله علیه وسلم- وفرمایل: «لَا أُحْصِي ثَنَاءً عَلَيْكَ، أَنْتَ كَمَا أَثْنَيْتَ عَلَى نَفْسِكَ»"زه نشم کولی ستا ستاینه ادا کړم، ته هغه یې لکه څرنګه چې تا په خپله د خپل ځان ستاینه کړې ده". [مسلم روایت کړی].

د کائناتو ښکلا..

او هغه څه چې په دې کې د ځمکې، سمندر، شنه ځایونه، لمر، سپوږمی، ستوري او حیواناتو څخه شتون لري: د هغه –سبحانه و تعالی- د ښکلا ثبوت دی؛ هغه د ښکلا ورکوونکی دی، او د ښکلا ورکوونکی د ښکلا ډیر حقدار وي، (فَتَبَارَكَ اللَّهُ أَحْسَنُ الْخَالِقِينَ) (نو الله ډېر برکت والا دی چې تر ټولو ښه پیدا کوونکی دی). [المؤمنون سورت: ایت 14].

او د دې ښکلا ته څوک نشي لیدلی ترڅو چې الله د هغه زړه ایمان باندې رڼا نکړي؛ او هغه ددې ښکلا تر شا د الله ښکلا، عظمت او کمال ویني.

او څوک چې د الله له ذکر څخه مخ واړوي، د هغه له رڼا نه منکر شي، او د هغه له لارښوونې څخه سرغړاوی وکړي؛ نو هغه باندې د نوښت ښکلا ته کتل حرامیږي، ځکه چې سترګې یې ړندې او بصیرت یې د لیدلو توان نلري!

اې شکایت کوونکیه تا لره هیڅ ناروغي نشته ... ستا حال به څه وی که ته ناروغه شې ... او ته په ګلابونو کې اغزي ویني او ته ړوند یې .... چې هغې باندې شبنم وویني

او څوک چې پخپله د ښکلا څخه محروم وي ... هغه به په وجود کې هیڅ ښکلا و نه ویني

شوق ..

په دې نوم باندې ایمان لرل د مؤمن په ایمان کې زیاتوالی راولي او د ښکلي الله د لیدو شوق او لیوالتیا پیدا کوي، او د رسول الله –صلی الله علیه وسلم- له دعاوو څخه دا ده: «وَأَسْأَلُكَ لَذَّةَ النَّظَرِ إِلَى وَجْهِكَ، وَالشَّوْقَ إِلَى لِقَائِكَ..»"او زه له تا څخه ستا د مخ د لیدلو خوند او ستا ملاقات ته د شوق پیدا کولو غوښتنه کوم". [صحیح حدیث دی. ترمذي روایت کړی]، بیا به ته هغه د هغه څه په اړه ډاډمن او مطمئن وومومي چې الله - عزوجل - د هغه لپاره مقدر کړی وي؛ ځکه چې هغه –سبحانه و تعالی- د خپل مؤمن بنده لپاره له حکمت او خیر پرته بل څه نه کوي، ځکه چې د هغه ټول عملونه ښکلي دي، او له ښکلي فعل څخه پرته ښکلا نه بل څه نه پیدا کیږي، او دا الله باندې ښه ګمان کول دي؛ کوم چې رسول الله -صلی الله علیه وسلم- په قدسي حدیث کې د امام احمد په مسند کې روایت کړی دی چې : رب العزت وفرمایل: «أَنَا عِنْدَ ظَنِّ عَبْدِي بِي؛ إِنْ ظَنَّ بِي خَيْرًا فَلَهُ، وَإِنْ ظَنَّ شَرًّا فَلَهُ»«زه لکه څنګه چې زما بنده زما په اړه ګمان کوي یم؛ که هغه زما په اړه ښه ګمان وکړي، د هغه لپاره هماغه وي، او که هغه بد ګمان وکړي، د هغه لپاره هماغه وي». [صحیح حدیث دی]

او زه تر هغه پورې الله رابلم، تر دې چې لکه زه چې

په ښه ګمان سره ګورم چې الله څه کوي

د ښېګڼې څخه انکار مه کوه!

مؤمن په باطني او ظاهري بڼه ښکلی وي؛ ځکه چې په دې ښکلا سره الله تعالی ته نږدې کیږي، او دا چې الله تعالی په ښکلو خبرو، اخلاقو او عملونو باندې تاکید کوي، نو له خپل بنده څخه خوښوي چې: خپله ژبه په اخلاص، او زړه یې په اخلاص، توبه او توکل، او د بدن غړي یې په اطاعت سره، او بدن کې په جامو او پاکوالي سره د هغه د نعمتونو په ظاهرولو سره ښکلي کړي.

او مؤمن خپل رب د هغې ښکلا په واسطه پیژني چې د هغه وصف دی، او په هغه عظمت سره د هغه عبادت کوي چې د هغه شریعت او دین دی.

او کله چې رسول الله -صلی الله علیه وسلم- خپلو اصحابو ته وویل: «لَا يَدْخُلُ الجَنَّةَ مَنْ كَانَ فِي قَلْبِهِ مِثْقَالُ ذَرَّةٍ مِنْ كِبْرٍ»،"د چا په زړه کې چې د ذرې په اندازه کبر وي جنت ته به داخل نشي". قال رجل: إن الرجل يحب أن يكون ثوبه حسنًا ونعله حسنةً!یو سړي وویل: یو سړی دا خوښوي چې جامې یې ښې وي او بوټونه یې ښه وي! قال -صلی الله علیه وسلم- :هغه -صلی الله علیه وسلم- وفرمایل: «إِنَّ اللهَ جَمِيلٌ يُحِبُّ الجَمَالَ، الكِبْرُ: بَطَرُ الحَقِّ، وَغَمْطُ النَّاسِ»"الله ښکلی دی او ښکلا خوښوي، تکبر: حق پټول، او خلکو ته په سپکه کتل دي". [مسلم روایت کړی].

اې الله! مور ته په دواړو جهانونو کې ښکلا راکړه، او مور ته په دواړو کړنو کې ښکلا راکړه: پټې کړنې او ښکاره کړنې، او مور ته په خبرو او عملونو کې ښکلا راکړه؛ اې د جهانونو ربه!

87 - 88

القَابِضُ البَاسِطُ (د هر شي منع کونکی، پراخه روزي ورکونکی) ذات -جل جلاله-

مخکې له پیل څخه یو پیغام ...

هغه چا ته چې ټولو لارو باندې تللی وي؛ او وګوري چې ټولې لارې بندې دي، او دروازې یې ټکولي وي؛ او هغه یې ترلي موندلي وي..

او هغه چا ته چې د هغه د نفس اړخونه او د هغه باطني رازونه لمس کوي؛ او ځمکه وربانديې تنګه شي سره لدې چې هغه پراخه ده.

او هغه څوک چې د ذلت ترخه احساس کړي او د ناتوانۍ قیدونو چاپیر کړی وي او د هغه وجود له منځه وړي..

او هغه چا ته چې ورونه ور څخه لرې شوي وي، او دوستانو ورځخه مخ اړولی وي، نو دښمن وربانديې خوښ شي او باور یې کمزورې شي..

او هغه چا ته چې د مصیبتونو او بدبختیو سره لاس او ګریوان وي، او ناخوالو راګیر کړی وي، راحت او خلاصون د هغه په لور وځنډیږي..

او د هغه چا لپاره چې زړه یې سخت وي، د هغه روح نا امیده وي، او د ژوند څخه سترې شوی وي.

او هغه چا ته چې په ناروغی اخته وي، یا پور سترې کړی وي، یا فقر ورته راغلی وي، او یا اړتیا له حرکته غورځولی وي ...

هغه ته وایم چې: مه خپه کېږه! الله –سبحانه و تعالی- د هر شي منع کونکی او پراخه روزي ورکونکی دی؛ هغه ستا د ټولو اندیښنو لپاره کافي دی، په ناورینونو کې ستا ساتنه کوي، په مصیبتونو کې ستا پالنه کوي، پرته له قبیلي تاته عزت درکوي او پرته له مال څخه شتمني درکوي، په شکر ویستلو سره نور هم درکوي، که چیرې یاد یې کړي تا یادوي، او تا ته درکوي که چیرې ته ورځخه وغواړي.

نو د هغه خوا ته وګرځه، او د هغه د دوو نومونو (القابض الباسط) په پوهیدو سره هغه ته نږدې شه: د دې دوو نومونو سره چې یو بل سره یو ځای دي؛ او دا هغه دوه نومونه دي چې په تقابل کې قرار لري او هغه –سبحانه و تعالی- نه باید په یو د دوو باندې وصف شي..

ترڅو ستا نفس ډاډمن شي، او ستا سینه آرامه شي؛ نو د خپل محبوب –صلی الله علیه وسلم- په څیر ووایه چې ویيل به یې: «اللَّهُمَّ! لَكَ الحَمْدُ كُلُّهُ.«اې الله! ټولې ستاینې تا لره دي.

اللَّهُمَّ! لَا قَابِضَ لِمَا بَسَطْتَ، وَلَا بَاسِطَ لِمَا قَبَضْتَ، وَلَا مُقَرِّبَ لِمَا بَاعَدْتَ، وَلَا مُبَاعِدَ لِمَا قَرَّبْتَ، وَلَا مُعْطِيَ لِمَا مَنَعْتَ، وَلَا مَانِعَ لِمَا أَعْطَيْتَ.اې الله! د هغه څه لپاره نيوونکی نشته چې تا پراخ کړی وي، او نه د هغه څه لپاره پراخوونکی شته چې تا نيولی وي، او نه نږدې کوونکی شته کوم چې تا لرې کړی وي، او نه لرې کوونکی شته کوم چې تا نږدې کړی وي، او نه ورکوونکی شته د هغه څه چې تا منعه کړی وي، او نه منع کوونکی شته د هغه څه لپاره چې تا ورکړی وي.
اللَّهُمَّ! ابْسُطْ عَلَيْنَا مِنْ بَرَكَاتِكَ، وَرَحْمَتِكَ، وَفَضْلِكَ، وَرِزْقِكَ»اې الله! زموږ لپاره خپل برکتونه، او خپل رحمت، او خپل فضل، او خپله روزي پراخه کړه». [صحيح حديث دی. بخاري په «ادب المفرد» کې روايت کړی].

د هغه د دوو نومونو القابض الباسط (د هر شي منع کونکی، پراخه روزي ورکونکی): د سيوري لاندې:

زموږ رب – سبحانه و تعالی – کوم چې د خپلو بندګانو څخه د چا لپاره چې وغواړي روزي پراخوي؛ تر څو هيڅ اړتيا پاتې نشي، او هغه له چا څخه چې وغواړي اخلي يې؛ تر څو هيڅ طاقت پاتې نشي؛ په بشپړ ځواک او عدالت سره؛ د هغه څه پر اساس چې د هغه د حکمت تقاضا وي، او د هغه څه پر اساس چې د هغه د بندګانو شرايطو سره سم وي. او که الله – سبحانه و تعالی- هغه زيات کړي؛ نو په هغه کې اسراف او تجاوز نه کوي، او که کم يې کړي نو د کموالي او يا بخل له وجې يې نه کموي؛ نو الله –سبحانه و تعالی- وفرمايل: (۞ وَلَوْ بَسَطَ اللَّهُ الرِّزْقَ لِعِبَادِهِ لَبَغَوْا فِي الْأَرْضِ وَلَٰكِن يُنَزِّلُ بِقَدَرٍ مَّا يَشَاءُ ۚ إِنَّهُ بِعِبَادِهِ خَبِيرٌ بَصِيرٌ)(او که چېرې الله د خپلو بنده ګانو لپاره روزي پراخه کړي، نو دوی به په ځمکه کې خامخا سرکشي وکړي او لېکن هغه په يوې اندازې سره څومره چې وغواړي نازلوي يې، بېشکه هغه په خپلو بنده ګانو ښه خبردار، ښه ليدونکی دی). [الشورى سورت: ايت 27]. او په حديث کې راغلي: کله چې د رسول الله -صلى الله عليه وسلم- په زمانه کې نرخونه لوړ شول؛ صحابه کرامو -رضي الله عنهم– له رسول الله -صلى الله عليه وسلم– څخه وغوښتل چې نرخونه وټاکي؛ هغوی وويل: اې د الله رسوله! نرخونه ګران شول، نو زموږ لپاره نرخونه وټاکه؟ هغه وويل: «إِنَّ اللهَ هُوَ: المُسَعِّرُ القَابِضُ البَاسِطُ الرَّازِقُ»"په حقيقت کې الله د هر شي تعين کونکی، پراخه کونکی او روزي ورکونکی دی". [صحيح حديث دی. ابن ماجه روايت کړی].
او زموږ رب – سبحانه و تعالی- چې له شتمنو څخه صدقات اخلي، او ضعيفانو لپاره رزق پراخه کوي، صدقات اخلي او زياتوي يې، او نعمتونه پراخوي او چمتو کوي يې.
او زموږ رب – سبحانه و تعالی - د مرګ په وخت کې له بدنونو څخه روحونه اخلي، او په ژوند کې بدنونو کې روحونه پراخوي.
او زموږ رب – سبحانه و تعالی - زړونه تنګوي، نو ښخي يې تنګ کړي، ګويا کې هغه پورته اسمان ته په سختی سره خېژي، او هغه د خپلې نيکۍ، لطف او ښکلا په معناګانو سره پراخوي؛ نو هغه به خوشحاله پاتې شي، ځکه چې الله - عزوجل - فرمايي: (فَمَن يُرِدِ اللَّهُ أَن يَهْدِيَهُ يَشْرَحْ صَدْرَهُ لِلْإِسْلَامِ ۖ وَمَن يُرِدْ أَن يُضِلَّهُ يَجْعَلْ صَدْرَهُ ضَيِّقًا حَرَجًا كَأَنَّمَا يَصَّعَّدُ فِي السَّمَاءِ ۚ كَذَٰلِكَ يَجْعَلُ اللَّهُ الرِّجْسَ عَلَى الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ)(نو هغه څوک چې الله هغه ته د هدايت کولو اراده وکړي، (نو) د هغه سينه د اسلام لپاره پراخه کړي او هغه څوک چې هغه يې د ګمراه کولو اراده وکړي (، نو) د هغه سينه تنګه کړي، ښخي تنګه، ګويا کې هغه پورته اسمان ته په سختی سره خېژي، همدارنګه الله پليتي (عذاب) اچوي په هغو کسانو باندې چې ايمان نه راوړي). [الأنعام سورت: ايت 125].
او زمونږ رب –سبحانه و تعالی- چې په خپلو دوو مهربانو لاسونو سره يې نيسي او پراخوي- يې په حقيقت په داسې طريقه چې د هغه د جلال او کمال سره ښايي - د هغه مخلوق لپاره چې ويې غواړي، او د هغو له جملې څخه: ځمکه او لوړ اسمانونه دي.
الله - عزوجل- وفرمايل: (وَمَا قَدَرُوا اللَّهَ حَقَّ قَدْرِهِ وَالْأَرْضُ جَمِيعًا قَبْضَتُهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَالسَّمَاوَاتُ مَطْوِيَّاتٌ بِيَمِينِهِ) (او دغو (مشرکانو) د الله تعظيم ونه کړ د هغه حق تعظيم، حال دا چې ځمکه ټوله د ده په قبضه کې ده د قيامت په ورځ کې او اسمانونه د ده په ښي لاس کې رانغاړل (راټول کړی) شوي دي). [الزمر سورت: ايت 67]، او په صحيح دول روايت شوی دی چې رسول الله -صلى الله عليه وسلم- وفرمايل: «يَأْخُذُ اللهُ -عز وجل- سَمَاوَاتِهِ وَأَرَضِيهِ بِيَدَيْهِ؛ فَيَقُوْلُ: أَنَا اللهُ -وَيَقْبِضُ أَصَابِعَهُ وَيَبْسُطُهَا- أَنَا المَلِكُ»"الله – عزوجل- به خپل اسمانونه او ځمکه په خپلو دواړو لاسونو کې واخلي؛ او بيا به ووايي: زه الله يم - او خپلې ګوتې نيسي او پراخوي يې - زه پاچا يم». [مسلم روايت کړی]. او الله – جل و علا- هغه چاته د توبې لاس وغځاوه چې ګناه يې کړې وي، نو له هغه –صلى الله عليه وسلم- څخه روايت دی چې فرمايلي يې دي: «إِنَّ اللهَ يَبْسُطُ يَدَهُ بِاللَّيْلِ لِيَتُوبَ مُسِيءُ النَّهَارِ، وَيَبْسُطُ يَدَهُ بِالنَّهَارِ لِيَتُوبَ مُسِيءُ اللَّيْلِ؛ حَتَّى تَطْلُعَ الشَّمْسُ مِنْ مَغْرِبِهَا»"الله د شپې په اوږدو کې خپل لاس پرانيزي ترڅو د ورځې ګناهکاران توبه وکړي، او د ورځې لخوا خپل لاس اوږدوي ترڅو د شپې ګناهکاران توبه وکړي؛ تر هغه وخته چې لمر له لويديځ څخه راپورته شي". [مسلم روايت کړی].
او هغه – تبارک و تعالی- ګناهکارانو ته مهلت ورکوي؛ او هغوی د ويرې او اميد تر منځه ساتي.
او زموږ رب هر شپه خپل لاسونه هر هغه چا ته پراخوي څوک چې له هغه څخه غوښتنه کوي، د هغه –صلى الله عليه وسلم- څخه روايت دی چې فرمايي: «...ثُمَّ يَبْسُطُ يَدَيْهِ -تبارك وتعالى- يَقُولُ: مَنْ يُقْرِضُ غَيْرَ عَدُومٍ، وَلَا ظَلُومٍ؟»"...بيا هغه خپل لاسونه پرانيزي او وايي: څوک دی چې فقير، او غير ظالم (مظلوم) ته پور ورکړي؟" [مسلم روايت کړی]. او زمونږ رب – سبحانه و تعالی- د چا لپاره چې وغواړي په علم او بدن کې يې پراخي راولي، او هغه –تبارک و تعالی- فرمايی: (وَزَادَهُ بَسْطَةً فِي الْعِلْمِ وَالْجِسْمِ) (او هغه ته يې په جسم او علم کې زياته پراخي ورکړي ده). [البقرة سورت: ايت 247]. او زموږ رب په خپل مهربان لاس موتي کړی (له اور څخه به خلک راوباسي)؛ هغه خلک چې هيڅکله يې ښه کار نه وي کړی؛ لکه څنګه چې په اوږد حديث کې راغلي: «فَيَقْبِضُ قَبْضَةً مِنَ النَّارِ، فَيُخْرِجُ مِنْهَا قَوْمًا لَمْ يَعْمَلُوا خَيْرًا قَطُّ»"هغه به د اور څخه يو موتی راواخلي، او هغه خلک به له هغې څخه راوباسي چې هيڅکله يې ښه کار نه وي کړی". «مسلم روايت کړی».
او زمونږ رب سيوری او رناګانی رانيسي او پراخوي يې او هغه څه چې هغې باندې مرتبيږي د شپې او ورځې له اختلاف څخه.
او هغه – سبحانه و تعالی - د تحريم له وجې رانيسي، او د جواز له وجې پراخوي.
او زمونږ رب – سبحانه و تعالی- د بندګانو زړونه رانيسي او پراخي ورکوي، او مؤمن د اميد او ويرې ترمنځ ژوند کوي.
هغه منع کوونکی دی، هغه پراخي ورکوونکی دی، هغه ټيټوونکی دی
هغه په عدالت او ميزان (اندازې) سره پورته کوونکی دی

تله (ترازو):

بنده چې کله د خپل رب لوري ته ځي؛ اطاعت ته لومړيتوب ورکوي، د فرايضو او نوافلو تر منځ اوږي را اوږي، او هغه دواړه ډير ادا کوي، زړه يې له خپل رب سره ترلی وي؛ نو ته به هغه په خوشحاله او پراخه سينه وګوری، ځکه چې الله د هغه لپاره دا حالت پراخه کړی دی، نو کله چې يو مؤمن بنده ګناه وکړي؛ ته به هغه ډير په اضطراب او خپګان کې ووينې.

او دغه خپگان او تنګستيا هماغه د هغه –تبارک و تعالی- رانيول دي، او دا يو سمدستي امتحان دی چې د هغه سخاوت ته رسول کيږي، (وَعَلَى الثَّلَاثَةِ الَّذِينَ خُلِّفُوا حَتَّىٰ إِذَا ضَاقَتْ عَلَيْهِمُ الْأَرْضُ بِمَا رَحُبَتْ وَضَاقَتْ عَلَيْهِمْ أَنفُسُهُمْ وَظَنُّوا أَن لَّا مَلْجَأَ مِنَ اللَّهِ إِلَّا إِلَيْهِ ثُمَّ تَابَ عَلَيْهِمْ لِيَتُوبُوا ۚ إِنَّ اللَّهَ هُوَ التَّوَّابُ الرَّحِيمُ)(او په هغو درې کسانو باندې چې وروسته کړی شوي وو، تر دې چې په هغوی باندې ځمکه، سره د هغې له ارت والي تنګه شوه او هغوی پر خپلو ځانونو (هم) تنګ شول (خپل ځانونه پرې بوج شول) او هغوی يقين وکړ چې د الله (له عذاب) نه د پناه هيڅ ځای نشته مګر هم له هغهٔ سره دی، بيا هغه (الله) پر دوی مهرباني وکړه، د دې لپاره چې دوی توبه وباسي، بېشکه چې الله، هم دی ښه توبه قبلوونکی، بې حده مهربان دی). [التوبة سورت: ايت 118].

نو خوښي او الله جل جلاله ته رجوع کول هغه: پراخي ده، او هغه –سبحانه و تعالی- پراخي ورکوونکی دی.

او د خوښۍ نشتوالی او له اطاعت څخه رجوع کول او يا له اطاعت خوند نه اخيستل عبارت دی له: نيولو (قبض کولو) څخه، او هغه د القابض سبحانه وتعالی له لوري دي، او ممکن دغه نيول (قبض کول) د بنکاره او يا پټو ګناهونو له وجې وي، لکه د زړونو ناروغي.

هغه - صلی الله عليه وسلم- وفرمايل: «إِذَا أَذْنَبَ الْعَبْدُ نُكِتَ فِي قَلْبِهِ نُكْتَةٌ سَوْدَاءُ، فَإِنْ تَابَ صُقِلَ مِنْهَا، فَإِنْ عَادَ عَادَتْ حَتَّى تَعْظُمَ فِي قَلْبِهِ؛ فَذَلِكَ الرَّانُ الَّذِي قَالَ اللهُ:"کله چې بنده ګناه وکړي، په زړه کې يې تور ټکی ولګول شي، او کله چې توبه وکړي نو هغه ور څخه پاک شي، او که بيا ورته وګرځي بيا يې په زړه کې ټکی ولګول شي، تر دې چې په زړه کې يې لوی شي؛ او دا هغه زنګ (ران) لګول دي چې الله يې په اړه فرمايي: (كَلَّا ۖ بَلْ ۜ رَانَ عَلَىٰ قُلُوبِهِم مَّا كَانُوا يَكْسِبُونَ) (داسې نه ده، بلکې د دوی په زړونو باندې هغو (د ګناه عملونو) زنګ لګولی دی چې دوی به کول). [المطففين سورت: ايت 14]». [ابن حبان روايت کړی. او شعيب الأرناؤوط صحيح کړی]. د مؤمن حالت د نيولو او پراخولو تر منځ وي؛ له همدې امله هغه تل له الله څخه د استقامت او ښې پای غوښتنه کوي، او د رسول الله -صلی الله عليه وسلم- له دعاګانو څخه يوه دا وه: «يَا مُقَلِّبَ الْقُلُوبِ! ثَبِّتْ قَلْبِي عَلَى دِينِكَ»"اې د زړونو بدلوونکيه! زما زړه په خپل دين ټينګ ولره". [صحيح حديث دی. ترمذي روايت کړی]، نو دا د مؤمن حالت دی د خپل رب سره، نو د هغه چا حالت به څنګه وي چې په ګناهونو باندې ټينګار کوي؟!

ترټولو لوی پراخوالی:

له همدې امله علماوو ويلي دي: تر ټولو ستر پراخوالی: زړونو باندې د رحمت پراخوالی دی؛ تر هغه وخته چې روښانه شي، او د ګناهونو له کثافاتو څخه خلاصه شي، (أَفَمَن شَرَحَ اللَّهُ صَدْرَهُ لِلْإِسْلَامِ فَهُوَ عَلَىٰ نُورٍ مِّن رَّبِّهِ) (ايا نو هغه څوک چې الله د هغه سينه د اسلام لپاره پرانيستلي وي، نو دغه کس به رنا کې وي د خپل رب له جانبه). [الزمر سورت: ايت 22]، (فَمَن يُرِدِ اللَّهُ أَن يَهْدِيَهُ يَشْرَحْ صَدْرَهُ لِلْإِسْلَامِ) (نو هغه څوک چې الله هغهٔ ته د هدايت کولو اراده وکړي، (نو) د هغهٔ سينه د اسلام لپاره پراخه کړي). [الأنعام سورت: ايت 125]. او د دې ضد: د هغه –سبحانه و تعالی- پدې وينا کې راغلی دی: (وَمَن يُرِدْ أَن يُضِلَّهُ يَجْعَلْ صَدْرَهُ ضَيِّقًا حَرَجًا كَأَنَّمَا يَصَّعَّدُ فِي السَّمَاءِ) (او هغه څوک چې هغه يې د ګمراه کولو اراده وکړي (، نو) د هغه سينه تنګه کړي، ببخي تنګه، ګويا کې هغه پورته اسمان ته په سختی سره خيژي). [الأنعام سورت: ايت 125]. او کله چې الله -تبارك وتعالى- وفرمايل - : (قُلْ إِنَّ رَبِّي يَبْسُطُ الرِّزْقَ لِمَن يَشَاءُ وَيَقْدِرُ وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ) (ته (دوی ته) ووايه: بېشکه زما رب رزق پراخوي چا ته چې وغواړي او تنګوي يې او لېکن د خلقو اکثريت نه پوهيږي). [سبا سورت: ايت 36]، او هغه -تبارك وتعالى- وفرمايل- : (إِنَّ رَبَّكَ يَبْسُطُ الرِّزْقَ لِمَن يَشَاءُ وَيَقْدِرُ ۚ إِنَّهُ كَانَ بِعِبَادِهِ خَبِيرًا بَصِيرًا) (بېشکه ستا رب رزق پراخوي چا ته چې وغواړي او تنګوي يې، (چا ته چې وغواړي) بېشکه هغه په خپلو بنده ګانو ښه خبردار، ښه ليدونکی دی). [الإسراء سورت: ايت 30]؛ خبر ورکوي چې: نيول او پراخول ټول د هغه –تبارک و تعالی- په لاس کې دي؛ په ورکولو او نه ورکولو سره، د چا لپاره چې وغواړي په مال، هوساينې، عمر، او پوهه کې کموالی يا پراخوالی راولي، او هغه حکمت والا او په هر څه ښه پوه دی، او هغه څه چې ته د الله په دښمنانو کې د ورکړې څخه وينې دا پراخلولی ندی بلکه: دا د هغوی لپاره دوکه ورکول او د هغوی راګيرول دي. او ممکن چې يو مومن له يو څيز څخه منع شي او دا منعه په اصل کې هغه ته ورکړه ده، او ممکن يو څه ورکړ شي او هغه د هغه لپاره بلا او تباهي وي. (وَعَسَىٰ أَن تَكْرَهُوا شَيْئًا وَهُوَ خَيْرٌ لَّكُمْ ۖ وَعَسَىٰ أَن تُحِبُّوا شَيْئًا وَهُوَ شَرٌّ لَّكُمْ)(او کېدی شي چې تاسو به يو شی خوښوئ، حال دا چې هغه به تاسو لپاره دېر بد وي). [البقرة سورت: ايت 216].

پند او نصيحت ..

او که څه هم الله – عزوجل -: منع کوونکی، پراخي ورکوونکی، بنکته کوونکی، پورته کوونکی دی – د قضا او قدر لمخي -؛ دا د دې مانع نه ګرځي چې دغه کارونه د بندګانو لخوا د اسبابو په عنوان رامنځته شي؛ هرکله چې دوی دا کارونه وکړي، هغوی ته به حاصل شي، او هغه دا دوه شيان د هغه –صلی الله عليه وسلم- په دې قول سره پوځای کړل چې فرمايي: «مَنْ أَحَبَّ أَنْ يُبْسَطَ لَهُ فِي رِزْقِهِ، وَيُنْسَأَ لَهُ فِي أَثَرِهِ؛ فَلْيَصِلْ رَحِمَهُ»"څوک چې دا خوښوي چې روزي يې پراخه شي، او په خپلو کارونو کې يې زياتوالی راشي؛ خپلوي دې وپالي". [بخاري او مسلم روايت کړی].

نو د رزق پراخول د الله په لاس کې دي، او د خپلوی پالنه يو سبب دی چې بنده يې ترسره کوي.

د راز خبره ...

نو چا باندې چې الله د مال، پوهې، بدن، او مقام پراخوالی راوستی وي؛ هغه بايد د نورو بندګانو څخه دير الله ته نږدی شي؛ لکه څنګه چې الله په هغه باندې مهرباني او احسان وکړ، او دا د انعام ورکوونکی شکر کول دي، او پدې سره نعمتونه دوام مومي، او څوک چې دا ونه مومي، هغه دې بايد له خلکو سره ښه چلند وکړي: (وَاللَّهُ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ)(او الله نېکي کوونکي خوښوي). [آل عمران سورت: ايت 134].

اې منع کوونکيه.. اې پراخي ورکوونکيه! مونږ باندې خپل رحمت پراخه کړه، او زمونږ څخه خپل شر رسووونکی مخلوق لرې کړه.

اې الله! مونږ باندې خپل برکتونه، رحمتونه، فضل او رزق پراخه کړه.

المُـقَـدِّمُ المُؤَخِّـرُ (مخکې کوونکی، وروسته کوونکی) ذات -جل جلاله-

ابن القيم -رحمه الله- فرمايي: «بنده روان دی او ولاړ ندی، هغه يا پورته خوا ته يا بنکته خوا ته روان دی، يا مخکې خوا ته يا شاته روان دی.

نه په طبيعت او نه هم په شريعت کې هيڅ بشپړ توقف شتون لري، دا يوازی هغه پراووته دي چې په چټکتيا سره يا جنت خوا ته او يا دوزخ خوا ته قطع کيږي؛ نو دوی کې به ګرځندي هم وي او ورو هم، مخکښ هم او وروسته پاتې هم.

او په لاره کې هيڅ بشپړ ولاړ څوک نشته، مګر دا چې دوی د لاری په لوري کې په ګرځيدو او سستی کې سره توپير لري، (إِنَّهَا لَإِحْدَى الْكُبَرِ (35) (بېشکه دغه (اور د سقر) يقينًا په لويو (بلاګانو) کې يو دی. نَذِيرًا لِّلْبَشَرِ (36)چې انسان لره وېروونکی دی. لِمَن شَاءَ مِنكُمْ أَن يَتَقَدَّمَ أَوْ يَتَأَخَّرَ (37))هغه چا لره چې په تاسو کې غواړي چې وړاندې شي، يا وروسته شي). [المدثر سورت: ايتونه 35-37]، او د ولاړيدو يادونه يې نه ده کړې،

ځکه چې د جنت او دوزخ تر منځ هیڅ ځای نشته، او نه کومه لاره شته چې تلونکی له هغې ځخه ګټه پورته کړي پرته د همدې دوو کورونو (جنت او دوزخ) ځخه.
ځوك چې په نیکو کارونو سره دي ته (جنت) وړاندیتوب ونکړي، نو هغه به وروسته پاتې وي دي (دوزخ) ته په بدو کارونو سره».
مخکې والی او وروسته والی د الله – عزوجل- په لاس کې دي، او د الله له بنکلي نومونو ځخه (المقدم او المؤخر – جل وعلا-) دی:
په صحیحینو کې له ابن عباس -رضي الله عنهما- ځخه روایت دی: د رسول الله -صلی الله علیه وسلم- له دعاوو ځخه دا وه کله به چې د شپې له خوا پاځېده: «فَاغْفِرْ لِي مَا قَدَّمْتُ وَمَا أَخَّرْتُ، وَمَا أَسْرَرْتُ وَمَا أَعْلَنْتُ، أَنْتَ المُقَدِّمُ وَأَنْتَ المُؤَخِّرُ، لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ -أَوْ: لاَ إِلَهَ غَيْرُكَ-».«ما ته بخښنه وکړه د هغه ځه چې ما کړي دي او ځه چې زه یې وروسته کوم، او هغه ځه چې ما په پټه او هغه ځه چې ما په ښکاره کړي دي، ته مخکې کوونکی او وروسته کوونکی یې، نشته بل معبود مګر ته یې – او یا: له تا پرته بل معبود نشته».
زمونږ رب مخکې کوونکی او وروسته کوونکی – جل و علا – هر شی په خپله اندازه نازل کړی دی، هر ډول چې وغواړي مخکې او وروسته کوي یې.
مخکې لدې چې مخلوقات پیدا کړي اندازې یې وړاندې کړي دي.
خپلو کومو اولیاوو او دوستانو ته یې چې خوښه وي د خپلو نورو بندګانو په پرتله لومړیتوب ورکړی، او ځینې خلقو ته یې د نورو ځخه لوړوالی او مرتبې ورکړي.
او چا ته یې چې غوښتلې وي د مخکینیو مقامونو توفیق ورکوي، او چا ته چې وغواړي د دوی له درجې ځخه یې وروسته کوي او د هغې ځخه یې بې برخې کوي، او ځینې شیان ځنګه چې تمه یې کیږي له خپلې مودې ځخه ځنډوي د کوم حکمت او پایلو پر اساس چې پخپله پوهیږي؛ ځکه هغه ځه چې هغه وروسته کړي وي د هغه هیڅ مخکې کوونکی نشته، او هغه ځه یې چې وروسته کړي وي د هغه لپاره هیڅ مخکې کوونکی نشته.
او زمونږ رب – جل و علا- د خپل مخلوق ځخه چا ته چې وغواړي په خپل توفیق سره خپل رحمت ته رسوي، او د هغه د مرسته نه کولو په ذریعه ځینې مخلوق لدې رحمت او توفیق ځخه بې برخې او وروسته کوي.
او ددې نومونو په یو ځای کولو کې: ادب او د بنکلا ډیروالی دی؛ ځکه چې کمال د هغو په یو ځای کیدلو کې دی.
هغه منع کوونکی او پراخي ورکوونکی دی او دا دواړه ... د هغه فعلي صفتونه دي چې ذات تابع دي
او دا دواړه ذاتي صفتونه هم دي ځکه چې دا دواړه ... په ذات پورې ولاړ دي نه بل ځه شي پورې

وړاندې او وروسته کول..

کوني، او شرعي دي:
د کوني ښلکه: الله – عزوجل- خپل مخلوقات پر ځینو نورو مخلوقاتو په پیدایښت او رامنځته کولو کې مخکې کړي، په حدیث کې راغلي: «إِنَّ أَوَّلَ مَا خَلَقَ اللهُ: القَلَمَ»"لومړی شی چې الله پیدا کړی: قلم دی". [صحیح حدیث دی. ابوداود روایت کړی] اسمانونه او ځمکه یې په شپږو ورځو کې پیدا کړل، او د ملائکو پیدایښت یې د پیریانو او انسانانو له پیدایښت ځخه مخکې کړل، او پیریان یې له انسانانو ځخه مخکې پیدا کړي: (وَالْجَانَّ خَلَقْنَاهُ مِن قَبْلُ مِن نَّارِ السَّمُومِ) (او جانّ (پلار د پیریانو) مونږ هغه له ده نه مخکې د بې لوګي اور ځخه پیدا کړي دي). [الحجر سورت: ایت 27]، او په پیدایښت کې لومړنی انسان: ادم -علیه السلام- دی، بیا د هغه اولاده په پیدایښت کې پرله پسې پیدا شول، ځینې یې مخکې او ځینې وروسته یې پیدا شول. دا پدې معنا نه ده: چې مخکینې باید له وروستنې ځخه غوره وي؛ نو ادم د شپږو ورځو په پای کې پیدا شو، هغه او د هغه د اولاده پر نورو مخلوقاتو چې لد دوی ځخه مخکې پیدا شوي وو فضیلت او غوره والی لري: (وَلَقَدْ كَرَّمْنَا بَنِي آدَمَ وَحَمَلْنَاهُمْ فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ وَرَزَقْنَاهُم مِّنَ الطَّيِّبَاتِ وَفَضَّلْنَاهُمْ عَلَىٰ كَثِيرٍ مِّمَّنْ خَلَقْنَا تَفْضِيلًا)(او یقینًا مونږ د ادم اولادې ته ډېر عزت ورکړی دی، او مونږ دوی ته په وچه او سمندر کې سورلۍ ورکړي دي او مونږ دوی ته خوندور پاکیزه شیان ورکړي دي او مونږ دوی په خپل مخلوق کې په ډېرو زیاتو باندې غوره کړي دي، غوره کول). [الإسراء سورت: ایت 70].
او محمد -صلی الله علیه وسلم - وروستی پیغمبر دی، او هغه تر ټولو غوره پیغمبر دی، او د هغه امت د ټولو امتونو وروستی امت دی، او هغوی په ټولو امتونو کې غوره دي.
او دا هم کیدای شي مخکې له وروستني ځخه غوره وي؛ د پیغمبرانو پلار ابراهیم -علیه السلام- له ټولو پیغمبرانو او رسولانو ځخه غوره دی؛ پرته زمونږ له پیغمبر محمد -صلی الله علیه وسلم- ځخه.
شرعي او ديني مخکې والی او وروسته والی: اذان پر لمونځ، او د جمعې خطبه د جمعې په لمانځه باندې مخکې دي، او عباداتو لپاره په شرطونو او واجباتو کې یو خاص ترتیب دی چې له هغې پرته عبادت نه صحیح کیږي.
د شرعي او ديني مخکې والي له جملې ځخه: د ځینو عبادتونو غوره والی پر نورو باندې، او د ځینو عبادت کوونکو پر نورو باندې؛ نو الله ته فرایض له نوافلو حخه ډېر خوښ دي، او تر ټولو غوره انسانان: پیغمبران او رسولان دي، او هغوی په خپل منځ کې یو له بل ځخه فضیلت لري، او له دوی پرته نور هم همداسې دي؛ د دوی په منځ کې: مخکښان، او وروستني دي.
او کله چې مؤمن بنده پوه شي چې الله -جل و علا- مخکې کوونکی او وروسته کوونکی دی؛ زړه یې یوازې له الله سره ترلی وي، او له هغه ځخه د ایمان او استقامت غوښتنه کوي، او پر هغه توکل کوي؛ ځکه چې د هغه –سبحانه و تعالی- مخکې کولو لپاره وروسته کوونکی نشته، او د هغه وروسته کولو لپاره مخکې کوونکی نشته.

واقعي پرمختګ:

اصلي او ګټور پرمختګ: د الله –عزوجل-په اطاعت، د هغه جنت، او د هغه په رضامندۍ کې مخکې والی او پرمختګ دی، او په هغو کې ځنډ کول او وروسته والي: بد او مذموم وروسته والی دی؛ ځکه چې الله –سبحانه و تعالی- فرمایلي دي: (۞ وَسَارِعُوا إِلَىٰ مَغْفِرَةٍ مِّن رَّبِّكُمْ وَجَنَّةٍ عَرْضُهَا السَّمَاوَاتُ وَالْأَرْضُ أُعِدَّتْ لِلْمُتَّقِينَ)(او تاسو له یو بل نه تلوار کوئ هغه (مغفرت او) بخښنې ته چې د خپل رب له جانبه ده او داسې جنت ته چې د هغه پلن والی د اسمانونو او د ځمکې (په اندازه) دی، د پرهیزګارانو لپاره تیار کړی شوی دی). [آل عمران سورت: ایت 133]، او هغه -سبحانه وتعالی- وفرمایل- : (سَابِقُوا إِلَىٰ مَغْفِرَةٍ مِّن رَّبِّكُمْ وَجَنَّةٍ عَرْضُهَا كَعَرْضِ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ)(تاسو تلوار وکړئ د الله له جانبه مغفرت ته او داسې جنت ته چې د هغه پلنوالی د اسمان او ځمکې د پلنوالي په شان دی). [الحدید سورت: ایت 21]. او په مستند ډول روایت شوی دی چې هغه -صلی الله علیه وسلم- و فرمایل: «تَقَدَّمُوا؛ فَأْتَمُّوا بِي، وَلْيَأْتَمَّ بِكُمْ مَنْ بَعْدَكُمْ، لَا يَزَالُ قَوْمٌ يَتَأَخَّرُونَ حَتَّى يُؤَخِّرَهُمُ اللهُ!»«مخکې شئ؛ او ما پسې اقتدا وکړئ، او هغه کسان چې ستاسو شاته دي تاسو ته دې نږدې شي او ستاسو شاته دې ودریږي، ځکه چې ځینې خلک وروسته دریږي او پاتې کیږي تر ځو چې الله هغوی له خپل رحمت ځخه وروسته کړی!» [مسلم روایت کړی].
اما دنیا کې مخکې والی او وروسته والی؛ دا د الله - عزوجل - سره د اندازې معیار ندی، او دا ګټه هم نلري.

او د ایمان له دلالت څخه: هغه چه الله –عزوجل- مخکې کړی وي د هغه وړاندې کول، او وروسته کول د هغه څه چې الله –عزوجل- وروسته کړی وي، او دا د مخکې والي او وروسته والي، مینې او کرکې، دوستۍ او دښمنۍ معیار دی، دا د الله مقیاس او معیار دی، نو الله - عزوجل - فرمایي: (أَمْ حَسِبَ الَّذِينَ اجْتَرَحُوا السَّيِّئَاتِ أَن نَّجْعَلَهُمْ كَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ سَوَاءً مَّحْيَاهُمْ وَمَمَاتُهُمْ ۚ سَاءَ مَا يَحْكُمُونَ)(ایا هغو کسانو چې جرمونه یې کړي دي؛ دا ګمان کړی چې مونږ به دوی د هغو کسانو په شان وګرځوو چې ایمان یې راوړی دی او نېک عملونه یې کړي دي، په داسې حال کې چې د دوی ژوند او د دوی مرګ به یو برابر وي، بده ده هغه فیصله چې دوی یې کوي). [الجاثية سورت: ایت 21].
اې الله، اې مخکې کوونکیه او اې وروسته کوونکیه! مونږ له تا څخه غواړو چې مونږ ته بخښنه وکړې، مونږ خپل جنت ته داخل کړې، او مونږ له خپل اور څخه وژغورې.

91

الحَيِـيُّ (ډیر حیاء کوونکی) ذات -جل جلاله-

رسول الله -صلى الله عليه وسلم - یو سړی وليد چې له لنګ پرته په عام ځای کې غسل کوي - یعني د ځمکې په پراخه ساحه کې- نو رسول الله -صلى الله عليه وسلم– د هغه دغه کار څخه کرکه وکړه او منبر ته پورته شو، د الله حمد او ثنا یې وویله، بیا یې وفرمایل: «إِنَّ اللهَ حَيِيٌّ سِتِّيرٌ، يُحِبُّ الحَيَاءَ وَالسَّتْرَ؛ فَإِذَا اغْتَسَلَ أَحَدُكُمْ فَلْيَسْتَتِرْ»«په حقیقت کې الله حیا کوونکی او ستر کوونکی دی، حیا او ستر خوښوي؛ نو کله چې یو له ستاسو څخه غسل کوي، هغه دې ځان پټ کړي». [صحيح حديث دی. ابوداود روایت کړی].
نو زمونږ رب – سبحانه و تعالى – ډیر حیا کوونکی دی، چې د حیا په کمال سره یې صفت شوی، کوم چې د هغه د کمال، عظمت او لوړوالي لایق دی. نه د مخلوق د حیاء په ځیر، کوم چې: تغیر او عاجزي ده.
د رب –جل و علا- حیا یو بل ډول دی، چې مفهومونه د هغه درک نشي کولی، او نه عقلونه د هغه کیفیت بیانولی شي؛ هغه یو ډول حیا، مهربانی، نیکي، سخاوت او عظمت دی.
د الله –سبحانه و تعالى- له عظمت څخه: دا دي چې د هغه حیا: د هغه څه پریښودل دي چې د هغه د رحمت، د سخاوت له کمال، مهربانی، لوی بخښنې او نرمی سره مطابقت و نلري، د هغو له جملې څخه: دا چې هغه له شرلو څخه حیا کوي کله چې هغه ورته په دعا سره لاسونه پورته کړي.
هغه -صلى الله عليه وسلم- فرمایلي: «إِنَّ اللهَ حَيِيٌّ كَرِيمٌ، يَسْتَحِي إِذَا رَفَعَ الرَّجُلُ إِلَيْهِ يَدَيْهِ أَنْ يَرُدَّهُمَا صِفْرًا خَائِبَتَيْنِ»"یقینا الله حیا کوونکی او سخي دی، کله چې یو سړی ورته لاسونه پورته کړي، هغه حیا کوي چې بیرته یې په نا امیدی سر ولیږي". [صحيح حديث دی. ترمذي روایت کړی].
او د هغه – سبحانه و تعالى- له جلال څخه: دا دي چې د خپلې بشپړې بډاینې او قدرت سره نه غواړي له بنده څخه پرده پورته کړي او هغه بې عزته کړي.
او هغه حیا لرونکی دی، نو خپل بنده نه بې عزته کوي ... کله چې هغه په ښکاره توګه نافرماني وکړي
بلکې پر هغه باندې پرده اچوي ... نو هغه هغه څوک دی چې پرده اچوی او د بخښني څښتن دی.
او د الله له انصاف څخه: دا چې هغه له حق څخه حیا نه کوي، هغه –سبحانه و تعالى- وفرمایل: (وَاللَّهُ لَا يَسْتَحْيِي مِنَ الْحَقِّ)(او الله د حقې خبرې (له ویلو) نه حیا نه کوي). [الأحزاب سورت: ایت 53]، او هرڅومره چې د الله مشاهده ډیره وشي په هماغه پیمانه به د مؤمن په زړه کې د حیا ځواک وي.

حقیقت:

د چا چې ایمان زیات شي د هغه حیا به زیاته شي؛ له همدې امله انبیاء تر ټولو حیا لروونکي خلک وو، او رسول الله -صلى الله عليه وسلم- وصف شوی دی چې هغه: «د یوې پرده کوونکي پیغلې نه هم ډیر حیاناک».
او حیا د ایمان له څانګو څخه ده، له رسول الله -صلى الله عليه وسلم- څخه روایت دی چې فرمایي: «الإِيمَانُ بِضْعٌ وَسَبْعُونَ شُعْبَةً، وَالحَيَاءُ: شُعْبَةٌ مِنَ الإِيمَانِ»"ایمان څو اویا څانګې لري، او حیا د ایمان یوه څانګه ده". [بخاري او مسلم روایت کړي].
تر ټولو ستره او محبوبه حیا: له الله – جل جلاله- څخه حیا کول دي.
ولما قال النبي -صلى الله عليه وسلم- لأصحابه: «اسْتَحْيُوا مِنَ اللهِ حَقَّ الحَيَاءِ»، قالوا: يا رسول الله! إنا نستحيي؛ والحمد لله!او کله چې رسول الله -صلى الله عليه وسلم- خپلو اصحابو ته وویل: له الله څخه په واقعي توګه حیا وکړئ، هغوی وویل: اې د الله رسوله! مونږ حیا کوو؛ او د الله شکر دی!
قال:هغه وفرمایل: «لَيْسَ ذَاكَ، وَلَكِنْ مَنِ اسْتَحْيَا مِنَ اللهِ حَقَّ الحَيَاءِ؛ فَلْيَحْفَظِ الرَّأْسَ وَمَا وَعَى، وَلْيَحْفَظِ البَطْنَ وَمَا حَوَى، وَلْيَذْكُرِ المَوْتَ وَالبِلَى، وَمَنْ أَرَادَ الآخِرَةَ تَرَكَ زِينَةَ الحَيَاةِ الدُّنْيَا؛ فَمَنْ فَعَلَ ذَلِكَ فَقَدْ اسْتَحْيَا مِنَ اللهِ حَقَّ الحَيَاءِ»«داسې نه ده، څوک چې له الله څخه په حقه سره حیا کول غواړي؛ د سر او هغه څه چې هغه کې دي ساتنه دي وکړي، او د خیټې او هغه څه چې د هغې شاوخوا دي ساتنه دي وکړي، مرګ او د هډوکو زړېدل دې په یاد وساتي، او څوک چې آخرت غواړي ددنیا زینت او سینګار دې پریږدي؛ نو چا چې دا کارونه وکړل هغه واقعا له الله څخه حیا کوونکی دی». [حسن حديث دی. ترمذي روایت کړی]. ابن القيم فرمایلي: "څوک چې د الله څخه د هغه په ګناه کې حیا وکړي؛ نو الله به حیا وکړي چې د ملاقات په ورځ هغه ته عذاب ورکړي، او څوک چې په ګناه کې له هغه څخه حیا ونکړي، الله به د هغه له عذاب څخه حیا و نکړي".

حیا څومره ښکلې ده!

هغه پرته له خیر څخه بل څیز نه راوړي، رسول الله -صلى الله عليه وسلم- په یو سړي تېریده چې هغه یو بل کس د حیا په اړه ملامتوه:(ورته یې ویيل) ته حیا کوي! تر دې چې ویې ویل: هغې تا ته زیان ورساوه! نو رسول الله -صلى الله عليه وسلم- هغه ته وفرمایل: «دَعْهُ! فَإِنَّ الحَيَاءَ مِنَ الإِيمَانِ»"هغه پرېږده! ځکه حیا د ایمان برخه ده». [دوو شیخانو روایت کړي].
حیا: د زړورتیا، میړانې، او د ښو اخلاقو نښه ده.
حیا: د الله د عظمت احساس کول، د هغه د وقار څرګندول، او د هغه – جل و علا- د عظمت مراقبت کول دی.
ځینو مخکنیو ویلي دي: زه پوهیدم چې الله زما څخه خبر دی؛ نو زما حیا راځي چې ما په ګناه کې ووینې.
او که په تیاره کې له شک (ګناه) سره یوازې شوې ... او نفس د ګناه طرف ته رابللونکی و
نو د الله له نظره حیا وکړه او هغې ته ووایه ... هغه چا چې تیاره یې پیدا کړېده ما وینې

عمر بن الخطاب -رضي الله عنه- فرمايي: "د چا چې حيا کمه شي تقوا يې کميږي، او د چا تقوا کمه شي زړه يې مري". ابن دقيق العيد -رحمه الله- فرمايلي دي: "حيا تر اوسه هم ستايل شوی، نيک کار دی او هغه باندې امر شوی دی، او د لومړنيو پيغمبرانو په شريعتونو کې هم نده منسوخ شوې".

او د پای خبره ...

کله چې الله –سبحانه و تعالى- د جنت د ښځو (حورو) وصف کوي فرمايي: (فِيهِنَّ قَاصِرَاتُ الطَّرْفِ) (په دغو (جنتونو) کې به د سترګو رامنع کوونکې حورې وي). [الرحمن سورت: ايت 56]، يعني: هغوی يوازې خپلو خاوندانو ته ګوري، بيا يې د هغوی د ښکلا او ښايست وصف وکړ: (كَأَنَّهُنَّ الْيَاقُوتُ وَالْمَرْجَانُ) (ګويا کې دغه (حورې) ياقوت لعل دي، يا مرجان دي). [الرحمن سورت: ايت 58]، د عفت او حيا صفت يې د ښکلا او ښايست ځخه مخکې يادە کړه، د ښځې ښکلا يې له عفت او حيا ځخه هيڅ ارزښت نه لري. ويل شوي دي: د ګناهونو له عذابونو ځخه: د حيا او د مخ روښنايي له منځه تلل دي، رسول الله -صلى الله عليه وسلم- فرمايي: «إِنَّ مِمَّا أَدْرَكَ النَّاسُ مِنْ كَلاَمِ النُّبُوَّةِ الأُولَى: إِذَا لَمْ تَسْتَحِ فَاصْنَعْ مَا شِئْتَ»"په حقيقت کې، د لومړي نبوت له خبرو ځخه چې خلک پوه شوي وو دا خبره وه چې: که ته حيا نلرې نو هغه ځه وکړه چې ته يې غواړې". [بخاري روايت کړی].

کله چې ته د شپو (بدو اعمالو) د پاڼلو ځخه وښره نه لري ... او حيا هم نه لري نو ځه چې غواړې هماغه کوه

يو انسان په خير سره ژوند تېروي کله چې هغه حيا کوي ... او د ونې تنه هله پاتې کېږي چې تر څو يې پوټکی پاتې وي

او په ياد ولره چې د الله تعالى په نزد تر ټولو زيات بد کس هغه ځوک دی چې شپه په ګناه کې تېره کړي، او الله هغه باندې پرده واچوي، خو سهار په خپله د الله تعالى اچول شوې پرده له ځانه ځخه پورته کړي.

اې الله! له خپل خوا ځخه مونږ ته حيا راکړه، او مونږ ته توفيق راکړه چې په حضور او غياب، په پټه او ښکاره کې ستا ځخه ووېرېږو.

الدَّيـــَّانُ (د خير او شر بدله ورکونکی) ذات -جل جلاله-

يو سړی راغی او د رسول الله -صلى الله عليه وسلم- مخې ته کښناست؛ ويې ويل: يا رسول الله! زه دوه داسې غلامان لرم چې ما ته درواغ وايي، خيانت کوي، زما نافرماني کوي، او زه هغوی ته ښکنځلي کوم او هغوی وهم، نو زه ددوی پر وارندې ځنګه يم؟

هغه وفرمايل: «يُحْسَبُ مَا خَانُوْكَ وَعَصَوْكَ وَكَذَّبُوْكَ وَعِقَابُكَ إِيَّاهُمْ؛ فَإِنْ كَانَ عِقَابُكَ إِيَّاهُمْ بِقَدْرِ ذُنُوْبِهِمْ كَانَ كَفَافًا؛ لَا لَكَ وَلَا عَلَيْكَ، وَإِنْ كَانَ عِقَابُكَ إِيَّاهُمْ دُوْنَ ذُنُوْبِهِمْ؛ كَانَ فَضْلًا لَكَ، وَإِنْ كَانَ عِقَابُكَ إِيَّاهُمْ فَوْقَ ذُنُوْبِهِمْ؛ اُقْتُصَّ لَهُمْ مِنْكَ الْفَضْلُ»، فتنحى الرجل، فجعل يبكي ويهتف. " د هغوی خيانت، نافرماني، درواغ، او ستا سزا ورکول به حسابيږي؛ که ستا سزا ورکول د دوی د ګناهونو په اندازه وي؛ نو هغه کفايت کوي؛ نه تا لره او نه تا باندې ځه حق شته، او که د دوی لپاره ستا سزا ورکول د دوی د ګناهونو ځخه لږ وي؛ دا ستا فضل او احسان دی، او که ستا سزا د دوی له ګناهونو ځخه ډيره وي؛ نو ستا ځخه به د هغه زياتوالي غچ واخيستل شي». نو هغه سړی ځنګ ته شو، په ژړا او فرياد يې پيل وکړ.

نو رسول الله -صلى الله عليه وسلم- وفرمايل: «أَمَا تَقْرَأُ كِتَابَ اللهِ:«ايا تاسو د الله کتاب نه لولئ: (وَنَضَعُ الْمَوَازِينَ الْقِسْطَ لِيَوْمِ الْقِيَامَةِ فَلَا تُظْلَمُ نَفْسٌ شَيْئًا ۖ وَإِن كَانَ مِثْقَالَ حَبَّةٍ مِّنْ خَرْدَلٍ أَتَيْنَا بِهَا ۗ وَكَفَىٰ بِنَا حَاسِبِينَ)(او د قيامت په ورځ به مونږ دِېرې د انصاف تلې کېږدو، نو په هيڅ نفس باندې به هيڅ شی ظلم ونه کړی شي او که دا (عمل) د اوري د داني په وزن وي مونږ به هغه راوړو او هم مونږ حساب کوونکي بس يو). [الأنبياء: 47]؟».

فقال الرجل: والله يا رسول الله! ما أجد لي ولهم شيئًا خيرًا من مفارقتهم! أشهدك أنهم أحرار كلهم.هغه سړي وويل: په الله قسم اى د الله رسوله! زه د دوی او خپل ځان لپاره د دوی پرېښودلو ځخه غوره بل ځه نه وينم! زه تا ګواه نيسم چې دوی ټول آزاد دي. [صحيح حديث دی. ترمذي روايت کړی].

قسم په الله که خلک پوه شوی وی ... چې هغوی د ځه لپاره پيدا شوي دي هغوی به هيڅ کله خوب نه وی کړی

يقينا چې هغوی دداسې کار لپاره پيدا شوي دي ... چې که د هغوی د زړونو سترګې وويني هغوی به حيراني او رندې شي

د امام احمد په مسند کې له جابر -رضي الله عنه- ځخه روايت دی چې رسول الله -صلى الله عليه وسلم- وفرمايل: «يَحْشُرُ اللهُ الْعِبَادَ، فَيُنَادِي بِصَوْتٍ يَسْمَعُهُ مَنْ بَعُدَ كَمَا يَسْمَعُهُ مَنْ قَرُبَ: أَنَا الْمَلِكُ، أَنَا الدَّيَّانُ، لا يَنْبَغِي لأَحَدٍ مِنْ أَهْلِ النَّارِ أَنْ يَدْخُلَ النَّارَ وَلَهُ عِنْدَ أَحَدٍ مِنْ أَهْلِ الْجَنَّةِ حَقٌّ؛ حَتَّى أَقُصَّهُ مِنْهُ، وَلَا يَنْبَغِي لأَحَدٍ مِنْ أَهْلِ الْجَنَّةِ أَنْ يَدْخُلَ الْجَنَّةَ وَلأَحَدٍ مِنْ أَهْلِ النَّارِ عِنْدَهُ حَقٌّ؛ حَتَّى أَقُصَّهُ مِنْهُ حَتَّى اللَّطْمَةَ»«الله به بندګان حشر کړي، هغه به اواز وکړي چې لرې کسان د نږدې کسانو په ځير به دا اواز واوري: زه پاچا يم، زه د خير او شر بدله ورکوونکی يم، هيڅ دوزخي ته نه ښايي چې دوزخ ته ننوځي او د هغه حق جنتي باندې پاتې وي؛ تر څو چې زه يې له هغه ځخه پرې نکړم، هيڅ جنتي ته نه ښايي چې جنت ته ننوځي او د دوزخي په هغه باندې پاتې وي؛ تر څو چې زه يې له هغه ځخه پرې نکړم، حتا که هغه يوه ځپيړه هم وي». [صحيح دی].

زمونږ رب – عزوجل – -هغه چې خپل عرش باندې بر قراره شو د خپلې پاچاهۍ دپاسه– ټول مخلوق هغه ته تابع شول، او ټول مخونه ورته عاجز شول، او د هغه د عظمت لپاره لويان او ظالمان او ټول مخلوق ذليل او تسليم شول، او هغه – عزوجل- چې ټول مخلوق باندې غالب او زورور دي؛ او ټول مخلوقات هغه –عزوجل- ته تابع شول؛ نو د ټولو بندګانو واک او اختيار د هغه په لاس کې دی، د پاچاهۍ چاري او واکمني د هغه په لاس کې ده، د هغه پرته بل هيڅ حکم کوونکی نشته، له هغه پرته بل رب نشته، او د هغه پرته بل معبود نشته.

او زمونږ رب – سبحانه و تعالى - د خير او شر بدله ورکونکی دی؛ هغه ځوک چې د بندګانو محاسبه کوونکی او اجر ورکوونکی دی، او د دوی ترمنځ په ټاکلي ورځ فيصله کوي؛ لکه ځنګه چې هغه –تبارک و تعالى- وفرمايل: (مَالِكِ يَوْمِ الدِّينِ) (د بَدلې د ورځې مالك دی). [الفاتحة سورت: ايت 4]، (وَنَضَعُ الْمَوَازِينَ الْقِسْطَ لِيَوْمِ الْقِيَامَةِ فَلَا تُظْلَمُ نَفْسٌ شَيْئًا ۖ وَإِن كَانَ مِثْقَالَ حَبَّةٍ مِّنْ خَرْدَلٍ أَتَيْنَا بِهَا ۗ وَكَفَىٰ بِنَا حَاسِبِينَ)(او د قيامت په ورځ به مونږ دِېرې د انصاف تلې کېږدو، نو په هيڅ نفس باندې به هيڅ شی ظلم ونه کړی شي او که دا (عمل) د اوري د داني په وزن وي مونږ به هغه راوړو او هم مونږ حساب کوونکي بس يو). [الأنبياء سورت: ايت 47]. ځوک چې خير ومومي، د الله شکر دي ادا کړي، او ځوک چې له دې پرته بل ځه ومومي، هغه دي يوازې خپل ځان ملامت کړي؛ (يَوْمَ تَجِدُ كُلُّ نَفْسٍ مَّا عَمِلَتْ مِنْ خَيْرٍ مُّحْضَرًا وَمَا عَمِلَتْ مِن سُوءٍ تَوَدُّ لَوْ أَنَّ بَيْنَهَا وَبَيْنَهُ أَمَدًا بَعِيدًا ۗ وَيُحَذِّرُكُمُ اللَّهُ نَفْسَهُ ۗ وَاللَّهُ رَءُوفٌ بِالْعِبَادِ)(په هغه ورځ کې چې هر نفس به هره هغه نېکۍ چې ده کړې وي، (خپلې مخې ته) حاضره ومومي او هره هغه بدي چې ده کړې ده (هغه هم)، دا (نفس) به ارزو کوي چې کاشکې د ده په منځ کې او د هغې (بدی) په منځ کې ډېر لرې واټن وی او الله تاسو له خپل ځان نه وېروي او الله په بنده ګانو باندې ډېر نرمي کوونکی دی). [آل عمران سورت: ايت 30].

پايلو ته پام وکړه!

الله عادل دی؛ د مظلوم حق له ظالم ځخه اخلي، او له بادار ځخه د غلام حق اخلي، او همدارنګه له حيواناتو ځخه، رسول الله -صلى الله عليه وسلم- وفرمايل: «يُحْشَرُ الخَلْقُ كُلُّهُمْ يَوْمَ القِيَامَةِ: البَهَائِمُ، وَالدَّوَابُّ، وَالطَّيْرُ، وَكُلُّ شَيْءٍ، فَيَبْلُغُ مِنْ عَدْلِ اللهِ: أَنْ يَأْخُذَ لِلْجَمَّاءِ مِنَ القَرْنَاءِ»«د قيامت په ورځ به

ټول مخلوقات راغوندِ شي: حيوانات، ساه لرونکي، مرغان او هر څيز، او د الله عدل به دی حد ته ورسېږي چې: د بې ښکرو حيواناتو حق له ښکرلرونکو حيواناتو څخه واخلي». [صحيح حديث دی. حاکم په "المستدرک" کې روايت کړی دی]. او په بل لفظ کې دي: «وَحَتَّى الذَّرَّةَ مِنَ الذَّرَّةِ"حتا له يوې ذرې څخه د بلې زرې حق اخلي". [صحيح حديث دی. احمد په المسند کې روايت کړی دی].
کله چې پوه شوې چې د قيامت، بدلې او حساب په ورځ به له (الديان) د خير او شر بدله ورکوونکي سره مخامخ کيږې؛ او دا چې الله د يوې ذرې په پيماني باندې ظلم نه کوي، او دا چې د خلکو ترمنځ څه شی دي هغه د شخړو پر بنسټ دي، او دا چې د بنده او د هغه د رب تر منځ د بخښنې او عفوې پر بنسټ دي، او حساب به ښو او بدو کارونو باندې وي، نو ته خپله نيکي څنګه نورو خلکو باندې تقسيموې، او د نورو بدۍ ځان ته اخلې، دا په داسې حال کې چې ته پوهيږې چې تا سره به هرومرو حساب کيږي؟!
نو هوښيار اوسه، او ځان سره حساب وکړه مخکې له دې چې تا سره حساب وشي؛ او څنګه چې ويل شوي: عاقل او هوښيار: هغه څوک دی چې خپل ځان وپيژني او د هغه څه لپاره کار وکړي چې له مرګ نه وروسته راځي، او عاجز: هغه څوک دی چې د خپل نفس د غوښتنو پيروي وکړي، او بيا الله څخه د نعمتونو او جنت اميد ولري!
او کله چې رسول الله -صلى الله عليه وسلم- له خپلو صحابه و -رضي الله عنهم- څخه وپوښتل: «أَتَدْرُونَ مَا الْمُفْلِسُ؟»، قالوا: المفلس فينا من لا درهم له ولا متاع؛ فقال:«ايا پوهيږئ مفلس څه شی دی؟» هغوی وويل: په مونږ کې مفلس هغه څوک دی چې نه درهم (مال) او نه توکي ولري؛ هغه وويل: «إِنَّ الْمُفْلِسَ مِنْ أُمَّتِي يَأْتِي يَوْمَ الْقِيَامَةِ بِصَلَاةٍ وَصِيَامٍ وَزَكَاةٍ، وَيَأْتِي قَدْ شَتَمَ هَذَا، وَقَذَفَ هَذَا، وَأَكَلَ مَالَ هَذَا، وَسَفَكَ دَمَ هَذَا، وَضَرَبَ هَذَا؛ فَيُعْطَى هَذَا مِنْ حَسَنَاتِهِ، وَهَذَا مِنْ حَسَنَاتِهِ، فَإِنْ فَنِيَتْ حَسَنَاتُهُ قَبْلَ أَنْ يُقْضَى مَا عَلَيْهِ؛ أُخِذَ مِنْ خَطَايَاهُمْ؛ فَطُرِحَتْ عَلَيْهِ، ثُمَّ طُرِحَ فِي النَّارِ»"زما امت کې مفلس هغه څوک دی چې د قيامت په ورځ به له لمانځه، روژې او زکات سره راشي، په داسې حال کې به راشي چې يو ته به يې ښکنځلي کړي وي، او په يو بل به يې تهمت لګولی وي، او له بل څخه به يې مال خوړلی وي، او د بل چا وينه به يې توی کړي وي، او بل به يې وهلی وي؛ نو يوه ته به د هغه له نيکيو څخه ورکړل شي، او بل ته به هم د هغه له نيکيو څخه ورکړل شي، نو کله چې د هغه نيکۍ خلاصې شي مخکې لدې چې د نورو حقوق ادا کړي؛ د هغوی ګناهونه به واخيستل شي؛ او هغه باندې به واچول شي، بيا به اور ته واچول شي». [مسلم روايت کړی]. او عمر بن الخطاب -رضي الله عنه- فرمايي: " خپل ځان سره حساب وکړئ مخکې لدې چې تاسو سره حساب وشي، او خپل عملونه وزن کړئ مخکې له دې چې وزن شي، ځکه چې دا به د سبا په حساب کې ستاسو لپاره د ننه ورځې حساب کولو څخه اسانه وي، او خپل ځانونه د لوی نندارې لپاره چمتو کړئ". (يَوْمَئِذٍ تُعْرَضُونَ لَا تَخْفَىٰ مِنكُمْ خَافِيَةٌ) (په دغې ورځ کې به تاسو وړاندې کولی شئ، ستاسو له پټو (عملونو) نه به هيڅ (شی) پټ پاتې نشي). [الحاقة سورت: ايت 18] .
هغه ورځ په ياد ولره کله چې الله ته يوازې راشي ... او د عدالت ترازو ودرول شي
او له ګناهونو څخه پردې پورته شي ... او ګناه پرته له پردې څخه راشي
او د ابو الدرداء -رضي الله عنه- خبره په ياد ولره: «نيکي نه زړيږي، او ګناه نه هيريږي، او د خير او شر بدله ورکوونکی ذات نه ويده کيږي، نو هغسې اوسه لکه څنګه چې غواړې! لکه څنګه چې ته کوې هماغسې به تاسره کيږي».
نو که ته مظلوم يې نو د خير او شر بدله ورکوونکی ذات باندې خوشحاله اوسه، او دا نوم د ټولو مظلومانو او ځپل شوي لپاره د تسکين دی:
په الله قسم، ظلم بدمرغي ده ... او ګناهګار هميشه لپاره ظالم دی
او مونږ د قيامت د ورځې بدله ورکوونکی ذات ته روانيږو ... او د الله پر وړاندې به مدعيان راټوليږي
اې الله! مونږ له تا څخه غوښتنه کوو اې بدله ورکوونکی ذاته: مونږ ته له خپلې لورې څخه بخښنه وکړه، او مونږ باندې تاته د وړاندې کېدو په ورځ رحم وکړه.

93

المَـنـَّـانُ (احسان کونکی) ذات -جل جلاله-

د الله – تبارک و تعالى- فضل او احسانونه يې شميره دي! څومره تکليفونه يې لمنځه وړي! او څومره مرضونو څخه يې روغ کړي يو! څومره تشويشونه يې جبران کړي؟ او څومره غمونه يې خلاص کړي؟
تر ټولو لوی نعمت چې بنده يې په آخرت کې هيله لري: د ګناهونو بخښنه ده، او د هغه بخښنه په ايمان او د نيکو اعمالو په واسطه ترلاسه کيږي؛ که څه هم لږ وي.
نو دا اصيرم عمرو بن ثابت د احد په ورځ مسلمان شو، او په هغه ورځ ووژل شو، او يو لمونځ يې هم نه و ادا کړی، نو رسول الله -صلى الله عليه وسلم- ته يې د هغه په هکله يادونه وکړه؛ نو هغه وفرمايل: «إِنَّهُ مِنْ أَهْلِ الْجَنَّةِ»"هغه له جنتيانو څخه دی". صحيح حديث دی. احمد په مسند کې روايت کړی، او الهيثمي په المجمع کې ويلي دي: «د حديث راويان ثقه دي».
او هغه سړی چې سل انسانان يې وژلي و؛ الله – عزوجل- د هغه توبه کې اخلاص وليد؛ نو هغه ته يې بخښنه وکړه.
بيا په دې ژوند کې بنده باندې تر ټولو لوی احسان: هدايت دی: (بَلِ اللَّهُ يَمُنُّ عَلَيْكُمْ أَنْ هَدَاكُمْ لِلْإِيمَانِ إِن كُنتُمْ صَادِقِينَ) (بلکې الله پر تاسو باندې احسان کوي دا چې تاسو ته يې د ايمان راوړلو هدايت وکړ، که تاسو رښتينې يئ). [الحجرات سورت: ايت 17].
او د الله د هغو نومونو څخه چې په هغوی يې خپل ځان ستايلی: (المنان - عزوجل -) دی.
په سننو کې له انس -رضي الله عنه- څخه روايت دی چې هغه له رسول الله -صلى الله عليه وسلم- سره ناست و او يو سړي لمونځ کاوه، بيا يې دا دعا وکړه: اې الله! زه له تا څخه دا غوښتنه کوم چې تا لره ستاينه ده، له تا پرته بل معبود نشته، بدله ورکوونکيه، د ځمکې او اسمانونو پيدا کوونکيه، اې د عظمت او عزت خاونده.. اې ژوندی اې قيوم ذاته!
رسول الله -صلى الله عليه وسلم- وفرمايل: «دَعَا اللَّهَ بِاسْمِهِ الأَعْظَمِ الَّذِي إِذَا دُعِيَ بِهِ أَجَابَ، وَإِذَا سُئِلَ بِهِ أَعْطَى»"هغه له الله څخه د هغه په لوی نوم سره غوښتنه وکړه، که په هغه سره راوبلل شي ځواب ورکوي، او که په هغه سره ورڅخه وغوښتل شي ورکوي يې". [صحيح حديث دی]
زمونږ رب – تبارک و تعالى – د لويو ډاليو، ورکړو او احسانونو ورکوونکی دی، او هغه – سبحانه و تعالى – له غوښتلو مخکې د نصيب او برخې په ورکولو پيل کوي، او له پيل څخه تر پايه ورکوونکی دی، او له هيلو او اميدونو څخه پورته ورکوي.
کله چې منت او احسان د هغه له خوا په سخاوت سره پر خپلو ټولو بندګانو باندې وي؛ دوی باندې به د هغه احسان وي، او پر هغه باندې د هيڅا منت او احسان نشته، او د هغه ترټولو لويه ډالی: دا ده چې هغه ژوند، عقل او منطق ورکړی دی، او په ښه شکل باندې يې جوړ کړی، او په سخاوت سره يې نعمت ورکړی.

د هغه – جل و علا- یو له سترو نعمتونو څخه - پر ټولو بندګانو باندې: دا چې هغوی ته یې زیرې ورکوونکي او اخطار ورکونکي رسولان لیږلي دي؛ نو په خپل منت او احسان سره یې خپلو مؤمنو دوستانو ته نجات ورکړ، او هغوی ته یې د سمې لارې لارښوونه وکړه، او د دوزخ له اوره یې وژغورل.
(لَقَدْ مَنَّ اللَّهُ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ إِذْ بَعَثَ فِيهِمْ رَسُولًا مِّنْ أَنفُسِهِمْ يَتْلُو عَلَيْهِمْ آيَاتِهِ وَيُزَكِّيهِمْ وَيُعَلِّمُهُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَإِن كَانُوا مِن قَبْلُ لَفِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ) (خامخا په رښتیا سره الله په مومنانو باندې احسان کړی دی کله چې یې دوی ته د همدوی له نفسونو (جنس) څخه یو رسول راولیږه، چې دوی ته د هغه ایتونه تلاوت کوي او دوی پاکوي او دوی ته د کتاب او حکمت (سنت) تعلیم ورکوي او یقینًا دوی له دې نه مخکې په ښکاره ګمراهۍ کې وو).
[آل عمران سورت: ایت 164]، (بَلِ اللَّهُ يَمُنُّ عَلَيْكُمْ أَنْ هَدَاكُمْ لِلْإِيمَانِ إِن كُنتُمْ صَادِقِينَ) (بلکې الله پر تاسو باندې احسان کوي دا چې تاسو ته یې د ایمان راوړلو هدایت وکړ، که تاسو رښتیني یئ). [الحجرات سورت: ایت 17]. او د هغه له احسانونو څخه: دا چې هغه مظلومان په هر وخت او زمان کې د متکبرانو او فاسدینو څخه ژغوري، او دوی ته امنیت او ځواک ورکوي: (وَنُرِيدُ أَن نَّمُنَّ عَلَى الَّذِينَ اسْتُضْعِفُوا فِي الْأَرْضِ وَنَجْعَلَهُمْ أَئِمَّةً وَنَجْعَلَهُمُ الْوَارِثِينَ) (او مونږ اراده وکړه چې په هغو کسانو احسان وکړو چې په ځمکه کې ډېر ضعیف کړی شوي دي او چې دوی امامان وګرځوو او چې مونږ دوی (د فرعون د بادشاهۍ) وارثان وګرځوو). [القصص سورت: ایت 5].

خوشحاله او نېکبخته خلک:

او الله –جل و علا- د شکر او بندګۍ ډېر حقدار دی، ځکه چې د هغه نعمتونه د مؤمنانو لپاره دایمي دي، تر دې چې جنت ته داخل شي، نو په دنیا کې د هغه اولیاوو لپاره نعمتونه: هدایت کول او ساتنه دي، او په آخرت کې: د دوزخ له اور څخه خلاصون، جنت ته داخلېدل او د هغه –سبحانه و تعالى- مبارک و مهربان مخ ته کتل دي، الله -سبحانه تعالى- فرمایلي: (قَالُوا إِنَّا كُنَّا قَبْلُ فِي أَهْلِنَا مُشْفِقِينَ (26) (دوی به ووایي چې ښکه مونږ له دې نه مخکې په خپل اهل کې وېرېدونکي وو. فَمَنَّ اللَّهُ عَلَيْنَا وَوَقَانَا عَذَابَ السَّمُومِ (27) نو الله پر مونږ احسان وکړ او مونږ یې د تودوخي (ګرمباد) له عذاب نه وساتلو. إِنَّا كُنَّا مِن قَبْلُ نَدْعُوهُ ۖ إِنَّهُ هُوَ الْبَرُّ الرَّحِيمُ (28)) بېشکه مونږ له دې نه مخکې هم دغه (الله) باله، بېشکه هم دی ډېر احسان کوونکی ، بې حده رحم کوونکی دی). [الطور سورت: ایتونه 26-28].

د مؤمنانو عادت..

او کله چې مؤمن د الله –عزوجل- له طرفه کوم احسان او منتونه ووینې؛ زړه یې حیران شي، روح یې راضي شي، نو خپل رب ته له فقیرو بنده ګانو څخه جوړ شي، یوازې د هغه –سبحانه و تعالى- حمد او ثنا وایي، او دا هغه لره لویه دروازه ده چې بنده د هغې لارې څخه خپل رب ته ننوځي، او هغه: د هغه په وړاندې د خشوع او عاجزۍ دروازه ده؛ دعا کوونکی، غږ کوونکی او اواز کوونکی په : ای منان ذاته!
نو دلته؛ ارمانونه پوره کېږي، او غوښتونکو ته ورکول کېږي، ګناهګار ته بخښنه کېږي، تکلیف لرې کېږي، غمونه له منځه ځي، بندي ازادېږي، ناروغ ته شفاء ورکول کېږي، غایب بېرته راستنېږي، مجبور او عاجز ته ځواب ورکول کېږي: (أَمَّن يُجِيبُ الْمُضْطَرَّ إِذَا دَعَاهُ وَيَكْشِفُ السُّوءَ وَيَجْعَلُكُمْ خُلَفَاءَ الْأَرْضِ ۗ أَإِلَٰهٌ مَّعَ اللَّهِ ۚ قَلِيلًا مَّا تَذَكَّرُونَ)(بلکې هغه ذات (غوره دی) چې د مجبور (او عاجز) سوال قبلوي، کله چې دغه (الله) وبلي او هغه تکلیف (او سختي) لرې کوي او تاسو د ځمکې خلیفه ګان جوړوي، ایا له الله سره بل معبود شته؟ تاسو ډېر لږ شانته نصیحت قبلوئ). [النمل سورت: ایت 62].
او که چیرته ستاسو له ژوند څخه هر څومره شیان واخیستل شي چې ته فکر کوي چې هغه به ستا د خوښۍ لامل وي، ډاډ اوسه چې الله هغه ستا څخه لرې کړي مخکې لدې چې ستا د بدبختۍ لامل جوړ شي.

منت مه کوه!

او که الله –سبحانه و تعالى- د خپل ځان ستاینه کړي ده چې په خپلو بندګانو باندې یې منت او احسان کړی؛ هغه کسان یې ملامت کړي هم دي چې الله او یا د هغه بندګانو باندې منت کوي؛ له دې امله چې هغوی خپل مالونه مصرف کړي، او هغه کارونه چې هغوی کړي دي؛ نو فرمایي: (يَمُنُّونَ عَلَيْكَ أَنْ أَسْلَمُوا ۖ قُل لَّا تَمُنُّوا عَلَيَّ إِسْلَامَكُم ۖ بَلِ اللَّهُ يَمُنُّ عَلَيْكُمْ أَنْ هَدَاكُمْ لِلْإِيمَانِ إِن كُنتُمْ صَادِقِينَ) (دوی په تا د دې احسان کوي چې اسلام یې راوړی دی، ته (ورته)، ووایه: تاسو په ما باندې د خپل اسلام راوړلو احسان مه کوي، بلکې الله پر تاسو باندې احسان کوي دا چې تاسو ته یې د ایمان راوړلو هدایت وکړ، که تاسو رښتیني یئ). [الحجرات سورت: ایت 17]. او زمونږ رب – سبحانه و تعالى - مونږ ته خبرداری راکړ چې په هغه څه چې مونږ وړاندې کوو منت او احسان و نکړو؛ ځکه دا کار صدقه او ثواب باطلوي: (يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تُبْطِلُوا صَدَقَاتِكُم بِالْمَنِّ وَالْأَذَىٰ) (ای هغو کسانو چې ایمان یې راوړی دی! خپل خیراتونه په احسان بارولو (زباتولو) او ضرر رسولو سره مه بربادوئ). [البقرة سورت: ایت 264]. او رسول الله -صلى الله عليه وسلم- مونږ د احسان زباتلو څخه منع کړي یو، نو هغه –صلى الله عليه وسلم- وفرمایل: «ثَلَاثَةٌ لَا يُكَلِّمُهُمُ اللهُ يَوْمَ القِيَامَةِ: المَنَّانُ؛ الَّذِي لَا يُعْطِي شَيْئًا إِلَّا مِنَّةً، وَالمُنْفِقُ سِلْعَتَهُ بِالحَلِفِ الفَاجِرِ، وَالمُسْبِلُ إِزَارَهُ»"درې کسان دي چې الله به د قیامت په ورځ هغوی سره خبرې نه کوي: منان؛ هغه څوک چې له منت او احسان پرته څه نه ورکوي، او هغه څوک چې خپل توکي په بدو قسمونو خرڅوي، او هغه څوک چې پاڼې یې له ښکرو ټیټې وي". [مسلم روایت کړی]. او په صحیح ډول روایت شوی دی چې هغه - صلى الله عليه وسلم- وفرمایل: «لَا يَدْخُلُ الجَنَّةَ: مَنَّانٌ، وَلَا عَاقٌّ، وَلَا مُدْمِنُ خَمْرٍ»"جنت ته به داخل نه شي: څوک چې منت کوونکی وي، عاق شوی وي (د مور او پلار نافرمانه)، او د شرابو معتاد". [صحیح حدیث دی. نسائي روایت کړی]
تا په منت سره هغه نعمتونه خراب کړل چې تا ته درکړل شوي وو ... سخي ندی څوک چې ورکړي سره خلکو باندې منت وکړي
له همدې امله؛ د صلاح خاوندانو به پخپل منځ کې داسې ویل: کله چې تا یو سړي ته یو څه ورکړل، بیا وګوره چې که هغه باندې ستا سلام اچول درونه تمامیده؛ هغه ته سلام اچول پرېږده.
نیکانو به چې کله له چا سره ښېګڼه وکړه نو هغه به یې هېره کړه، او کله به چې چا هغوی سره ښېګڼه وکړه نو هیڅکله به یې نه هېروله.
او ښه کارونه چې په هر ځای کې وي نه پټېږي
او نه هم د ښو کارونو څښتنان که هر چیرته وي
ای منان ذاته! مونږ باندې احسان وکړه چې زمونږ حالت او زمونږ اولادونه اصلاح شي، او زمونږه خاتمه پخیر ولړه.

الجَـوَادُ (سخي) ذات -جل جلاله-

که اړتیاوو محاصره کړي، او ستونزې دربانديې راشي، او اندېښنې مو را ګیر کړي، پورونه ډېر شي، او روزي تنګه شي، نو پدې وخت کې سخي ذات، د غم او تکلیف لرې کوونکی، او د مجبورانو غږ ته ځواب ورکوونکي ته وګرځه.

په ترمذي کي راغلي: چې رسول الله -صلى الله عليه وسلم- وفرمايل: «إِنَّ اللهَ جَوَادٌ يُحِبُّ الجُودَ»"الله سخي دی او سخاوت خوښوي". [صحيح حديث دی] شيخ السعدي -رحمه الله- فرمايلي: الجواد، پدې معنا: چې هغه –سبحانه و تعالى-، مطلق سخي دی، چې په ټولو موجوداتو باندې خپل سخاوت خپور کړي، او هغه يې په خپل فضل، سخاوت او دول دول نعمتونو سره ډک کړي دي. او په خپل سخاوت سره يې هغه کسان ځانګړي کړي دي چې له هغه څخه د ويلو په ژبه او يا د حالت په ژبه غوښتنه کوي؛ که هغه نيک کس وي يا بد، مسلمان وي يا کافر، ځوك چې له الله څخه غوښتنه وکړي، هغه ته د هغه غوښتنه ورکوي، او هغه څه چې يې تري غوښتي وي ورکوي يې؛ ځکه چې هغه -جل و علا- دېر مهربان او رحم کوونکی دی. (وَمَا بِكُم مِّن نِّعْمَةٍ فَمِنَ اللَّهِ ۖ ثُمَّ إِذَا مَسَّكُمُ الضُّرُّ فَإِلَيْهِ تَجْأَرُونَ) (او پر تاسو چې هر نعمت شوی دی، نو د الله له طرفه دی، بيا چې کله تاسو ته ضرر درورسېږي، نو (بيا هم) خاص هغه ته زاري کوئ). [النحل سورت: ايت 53]".

په سخاوت او مهربانۍ کې زمونږ له رب څخه ځوک لوی دی؟!

مخلوق د هغه نافرماني کوي.. مګر هغه د هغوی په بسترونو کې داسې ساتنه کوي لکه چې هيڅ نافرماني يې نه وي کړي، داسې يې ساتي لکه چې هيڅ ګناه يې نه وي کړي.. خطاکارانو باندې فضل کوي، او ګناه کار ته مهلت ورکوي او پر توبه کوونکي باندې رحم کوي.

هغه د ټولو بندګانو څخه بډای دی؛ سره لدې هم هغوی باندې د نعمتونو، سخاوت، مهربانۍ، فضل، مهلت ورکولو له لاري مينه کوي.

او د الله –عزوجل- خزانې ډکې دي؛ په مصرف کولو باندې نه کميږي، په صحيح روايت کې راغلي چې رسول الله -صلى الله عليه وسلم- وفرمايل: «يَدُ اللهِ مَلْأَى لاَ يَغِيضُهَا نَفَقَةٌ، سَحَّاءُ اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ، أَرَأَيْتُمْ مَا أَنْفَقَ مُنْذُ خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالأَرْضَ؟ فَإِنَّهُ لَمْ يَغِضْ مَا فِي يَدِهِ»«د الله تعالى لاس ډک دی، نفقه کول يې نه کموي، او هغه د شپې او ورځې لخوا ډير انفاق کوي، ايا تاسو پوهيږئ چې هغه د اسمانونو او ځمکې له پيدا کولو راهيسې څومره مصرف کړی؟ نو هر هغه څه چې د هغه په لاس کې وو ندي کم شوي». [بخاري روايت کړی - او دا د هغه قول دی - او مسلم روايت کړی].

(سحاء) : په دايمي توګه ورول.

او (الغيض): کمښت.

له بندګانو څخه هغه چا سره مينه کوي چې ورته اميد ولري، او له هغه څخه هيله او غوښتنه وکړي؛ تر څو هغوی باندې خپل فضل او نعمتونه ډير کړي: حتا تر دی چې د هغه له فضل او مهربانۍ څخه پرې ولوريږي، او له هغه چا څخه ناراضه کيږي چې هغه څخه څه و نه غواړي، او په ترمذي کي راغلي دي چې هغه – صلى الله عليه وسلم- وفرمايل: «مَنْ لَمْ يَسْأَلِ اللهَ يَغْضَبْ عَلَيْهِ»"څوک چې له الله څخه و نه غواړي، هغه څخه ناراضه کيږي". [حسن حديث دی]، په بل حديث کې راغلي دي چې هغه –صلى الله عليه وسلم- وفرمايل : «لَيْسَ شَيْءٌ أَكْرَمُ عَلَى اللهِ مِنَ الدُّعَاءِ»"د الله په نزد له دعا څخه بل هيڅ شی د عزت ور نه دی". [حسن حديث دی. ترمذي روايت کړی].

هغه سخي دی، او د هغه سخاوت ټول کاينات يې ... په فضل او کرم سره را ګير کړی

او هغه سخي دی، او هغه يو سوالګر نه مايوسه کوي ... که څه هم هغه د کفارو له قوم څخه وي

مؤمن او ډاډمن بنده هغه دی: څوک چې د سخاوت صفت ولري، او د الله د فضل، مهربانۍ او سخاوت په لټه کې وي، او پوهيږي چې سخي او مهربان الله به د خپل له فضل، برکت او احسان څخه په پراخه کچه هغه باندې سخاوت وکړي، (مَّن ذَا الَّذِي يُقْرِضُ اللَّهَ قَرْضًا حَسَنًا فَيُضَاعِفَهُ لَهُ وَلَهُ أَجْرٌ كَرِيمٌ) (څوك دی هغه کس چې الله ته قرض ورکړي، دېر ښکلی قرض (حسن) نو چې هغه (الله) دغه (قرض) د ده لپاره دوه چنده کړي او د ده لپاره دېر د عزت اجر دی). [الحديد سورت: ايت 11]، (وَعْدَ اللَّهِ ۖ لَا يُخْلِفُ اللَّهُ وَعْدَهُ)(وعده کول د الله، الله د خپلې وعدې مخالفت نه کوي). [الروم سورت: ايت 6]، هغه الله ته د نږدې کيدو لپاره انفاق کوي.

او زمونږ پيغمبر -صلى الله عليه وسلم- د ټول مخلوق څخه سخي دی؛ هغه په ښو کارونو کې په خلکو کې تر ټولو دېر سخي و، او هغه د خوشي شوي اس څخه دېر سخي و، او په رمضان کې تر هر وخت دېر سخي و.

وفي «صحيح مسلم»: "ما سئل رسول الله -صلى الله عليه وسلم- على الإسلام شيئًا إلا أعطاه، قال: فجاءه رجل فأعطاه غنمًا بين جبلين، فرجع إلى قومه؛ فقال: يا قوم! أسلموا، فإن محمدًا يعطي عطاءً لا يخشى الفاقة!"، وما سئل شيئًا قط فقال: لا.په صحيح مسلم کې راغلي: "له رسول الله -صلى الله عليه وسلم- څخه به د اسلام لپاره څه نه غوښتل کيده مګر دا چې هغه به ورکول، هغه وويل: يو سړی راغی او د دوو غرونو په منځ کې چې پسونه و هغه ته يې ورکړل، هغه سړی خپل قوم ته لاړ او ويې ويل: اې زما قومه، اسلام قبول کړئ، ځکه چې محمد داسې سخاوت کوي چې له فقر څخه نه ويرږي!" او له ده څخه هيڅکله هم کوم څه نه ندي غوښتل شوي چې هغه ورته: نه ويلي وي.

کله چې ته ورشي هغه به خوشحاله ووينې ... لکه څنګه چې ته هغه ته هغه څه ورکوې چې ته يې غوښتنه کوې

ويل شوي دي:

الجود (سخاوت): هر عيب پوښوي.

په سخاوت سره ځان پټ کړه ځکه چې سخاوتمر عيب ... پټوي لکه څنګه چې ويل شوي

الجواد (سخاوت کوونکی): د خپل سخاوت په وجه په خلکو باندې مشري کوي.

که سختي نه وای، نو ټولو خلکو به سيادت او مشري کوله ... سخاوت فقر او جګړه مرګ زيږوي

اې الله اې جواد ذاته! له خپلو برکتونو څخه مور باندې مهرباني وکړه.

الرَّفِـيقُ (نرم او مهربان) ذات -جل جلاله-

جاء في «الصحيحين»: دخل رهط من اليهود على رسول الله -صلى الله عليه وسلم- ؛ فقالوا: السام عليكم! قالت عائشة: ففهمتها؛ فقلت: وعليكم السام واللعنة!په "صحيحينو" کې راغلي: د يهودو يوه ډله رسول الله -صلى الله عليه وسلم- ته راغلل؛ هغوی وويل: السام عليكم (پر تاسو دې مرګ وي)! عايشې وويل: زه د هغوی د خبرې په مفهوم پوه شوم؛ نو ما وويل: وعليكم السام (پر تاسو دې مرګ او لعنت وي)!

قالت: فقال رسول الله -صلى الله عليه وسلم- : «مَهْلًا يَا عَائِشَةُ! إِنَّ اللهَ يُحِبُّ الرِّفْقَ فِي الأَمْرِ كُلِّهِ»، فقلت: يا رسول الله! أولم تسمع ما قالوا؟هغې وويل: رسول الله -صلى الله عليه وسلم- وفرمايل: حوصله وکړه اې عايشې! الله په ټولو چارو کې نرمي خوښوي». ما وويل: يا رسول الله! ايا تا وا نه وريدل چې هغوی څه وويل؟

قال رسول الله -صلى الله عليه وسلم- : «قَدْ قُلْتُ: وَعَلَيْكُمْ»رسول الله -صلى الله عليه وسلم- وفرمايل: «ما وويل: او پر تاسو هم». [دا د بخاري لفظ دی].

د جرم کولو پر وړاندې بخښنه کوي حتا تر دې چې

هغه د بخښنې له امله هيڅوک مجرم نه ګڼي

زمور پیغمبر ته د دې سترو اخلاقو ورکوونکی: الله –سبحانه و تعالی - دی؛ هغه ذات چې غمونه پورته کوي، ناروغ ته شفا ورکوي، مصیبت لرې کوي، غیر حاضر بیرته راګرځوي، بندي خوشي کوي، او مات شوي ته قوت ورکوي.
په صحیح ډول روایت دی چې هغه -صلی الله علیه وسلم- وفرمایل: «إِنَّ اللهَ رَفِيقٌ يُحِبُّ الرِّفْقَ»"الله مهربان دی او مهرباني خوښوي". [بخاري او مسلم روایت کړی].
زمور رب - عزوجل - په خپل تقدیر، قضا او په خپلو عملونو کې مهربان دی.
زمور رب – عزوجل – په خپلو اوامرو، احکامو، دین او شریعت کې مهربان دی.
او د هغه نرمي په عمل کې: دا چې هغه – تبارک و تعالی - ټول مخلوقات په تدریجي ډول، یو بل پسې پیدا کړي؛ د هغه د حکمت او مهربانۍ له مخې، که څه هم هغه کولی شول چې دا ټول په یوځل او یوه شیبه کې رامنځته کړي.
او زمور رب - عزوجل - په خپل شریعت کې مهربان دی: په خپلو اوامرو او منع کولو کې؛ نو له خپلو بندګانو هغه څه نه غواړي چې دوی یې نشي برداشت کولی، او له خپلو بندګانو څخه د سختو مکلفیتونو غوښتنه نه کوي، بلکې هغوی باندې د مهربانۍ او رحمت لمخې د ځینو کارونو په نه کولو سره اجازه ورکوي؛ او له خپلو بندګانو څخه ټول مکلفیتونه په یو وخت کې نه غواړي، بلکې له یو حالت څخه یې بل حالت ته انتقال کړي؛ تر څو روحونه ورسره عادت شي او مزاجونه نرم شي.
او د هغه – تبارک و تعالی- له مهربانۍ څخه: د هغه چا لپاره مهلت ورکول دي چې ګناه یې کړي وي، او هغه –عزوجل- په عذاب ورکولو باندې بیړه نکوي، ترڅو الله ته رجوع وکړي او بیرته راستون شي.
او د هغه – سبحانه و تعالی- له نرمۍ څخه: هغه د خیر ټول اسباب اسانوي، او هغه ددې ټولو شیانو احسان کوونکی دی، او تر ټولو لوی آسان شوی ځیز: د هغه د کتاب د حفظ او فهم آسانتیا ده، (وَلَقَدْ يَسَّرْنَا الْقُرْآنَ لِلذِّكْرِ فَهَلْ مِن مُّدَّكِرٍ)(او یقیناً یقیناً مونږ دا قرآن (د یادولو او پند اخیستلو لپاره) اسان کړی دی، نو ایا څوك پند اخیستونکی شته؟). [القمر سورت: ایت 17].
او هغه مهربان دی او د مهربانو خلکو سره مینه کوي بلکې
د مهربانۍ لمخې هغوی ته د هیلو څخه ډیر ورکوي

مهربان خلک:

او څوک چې پوه شي چې الله ډېر رحم کوونکی دی، له الله سره یې مینه زیاتېږي، په تعظیم، ثنا او شکر کولو کې یې زیاتوالی راځي، او الله خپل نومونه خوښوي او هغه کسانو سره چې پدې نومونو باندې یاد شوي وي مینه کوي -پرته له هغه نومونو چې خپلو بنده ګانو ته یې نه غواړي-، نو الله رحیم دی او له رحم کوونکو سره مینه لري، سخي دی له سخاوت کوونکو سره مینه لري، مهربان دی او له مهربانو سره مینه لري.
او دې اخلاقو لپاره ترټولو حقدار: پیغمبران دي، او د دوی په سر کې: محمد -صلی الله علیه وسلم– دی، او د هغه –صلی الله علیه وسلم- ژوند د خلکو سره د مهربانۍ څخه ډک وو، هغه د خپل ځان په اړه هیڅکله په غوسه شوی نه و، نه یې خپله سینه د دوی د انساني ضعف له امله تنګه شوې وه، او نه یې د دې دنیا له توکو څخه د ځان لپاره څه ساتلي وو، بلکې ټول هغه څه چې د هغه په لاس کې وو په ډیرې مهربانۍ سره یې هغوی ته ورکړل، او خپل سخاوت، نرمي، نیکي، شفقت، مینه او مهرباني یې هغوی باندې پراخه کړې وه، او داسې کوم کس نه و چې هغه سره یې ناسته کړی وي مګر دا چې رسول الله –صلی الله علیه وسلم- د هغه زړه له مینې څخه ډک کړی نه وي؛ د هغه د نرمۍ او مهربانۍ لمخې.
یو اعرابي (باندې چې) د جومات په ځنګ کې میتیازي کوي؛ نو د رسول الله -صلی الله علیه وسلم- صحابه ودرېدل او ویې ویل: مه کوه مه کوه! رسول الله -صلی الله علیه وسلم- هغوی ته وفرمایل: «لَا تُزْرِمُوهُ، دَعُوهُ!»."هغه باندې میتیازي مه بندوئ، هغه پرېږدئ!". کله چې هغه له میتیازي کولو څخه فارغ شو؛ رسول الله -صلی الله علیه وسلم- را وغوښته؛ او ورته یې وفرمایل: «إِنَّ هَذِهِ المَسَاجِدَ لَا تَصْلُحُ لِشَيْءٍ مِنْ هَذَا البَوْلِ، وَلَا القَذَرِ، إِنَّمَا هِيَ لِذِكْرِ اللهِ -عز وجل- ، وَالصَّلَاةِ وَقِرَاءَةِ القُرْآنِ»"دا جوماتونه د دې میتیازو او کثافاتو لپاره مناسب نه دي، بلکې د الله –عزوجل- د ذکر، لمونځ او د قرآن تلاوت لپاره دي". [مسلم روایت کړی]. او الله مهربان دی او مهربان خلک خوښوي، له هغه -صلی الله علیه وسلم- څخه روایت شوی دی چې فرمایلي دي: «إِنَّ اللهَ رَفِيقٌ يُحِبُّ الرِّفْقَ، وَيُعْطِي عَلَى الرِّفْقِ مَا لَا يُعْطِي عَلَى العُنْفِ»"الله مهربان (نرم) دی او مهرباني (نرمي) خوښوي، او په مهربانۍ (نرمۍ) سره هغه څه ورکوي چې په سختۍ سره یې نه ورکوي". [مسلم روایت کړی].
له پیغمبرانو وروسته په دې برخه کې تر ټولو زیات مستحق: پاچاهان او چارواکي او هغه کسان دي چې د الله خوا ته دعوت کوونکي او عالمان دي، همدارنګه پلرونه هم پدې ډله کې راځي، ځکه چې خلک کافي اندیښنې لري، او دوی داسې یو چا ته اړتیا لري چې له هغوی څخه دغه اندیښنې کمې کړي نه دا چې هغوی ته سپکاوی وکړي، د هغوی لوی او پراخې پاملرنې، خوشحاله ځیري، او هغې مینې ته اړتیا لري چې هغوی احاطه کړي..
خلک مهربانۍ ته ډیره اړتیا لري نسبت دې ته چې هغوی ته په شدت (سختۍ) سره ورکړه ورکړل شي، او هغه خلک چې د مهربانۍ ډیر مستحق دي: خپل ځان، بیا ستاسو مور او پلار، میرمن، ماشومان، رعیت (لاس لاندې کسان)، او هغه کسان چې تاسو سره کار کوي او ستاسو ملګري دي.

په دې کې ستا برخه..

وصح عنه -صلی الله علیه وسلم- أنه قال: «إِنَّهُ مَنْ أُعْطِيَ حَظَّهُ مِنَ الرِّفْقِ؛ فَقَدْ أُعْطِيَ حَظَّهُ مِنْ خَيْرِ الدُّنْيَا وَالآخِرَةِ، وَصِلَةُ الرَّحِمِ وَحُسْنُ الخُلُقِ وَحُسْنُ الجِوَارِ يَعْمُرَانِ الدِّيَارَ، وَيَزِيدَانِ فِي الأَعْمَارِ»او له هغه –صلی الله علیه وسلم- څخه په صحیح ډول روایت شوي دي چې فرمایي: "هغه چا ته چې له مهربانۍ څخه برخه ورکړل شوي وي؛ هغه ته د دنیا او آخرت د غوره او ښو برخو څخه برخه ورکړل شوې، او خپلولي، ښه اخلاق او ښه ګاونديتوب کورونه ابادوي، او د خلکو عمرونه زیاتوي». [صحیح حدیث دی. احمد په مسند کې روایت کړی دی]. او په صحیح ډول روایت شوي دي چې هغه -صلی الله علیه وسلم- وفرمایل: «إِذَا أَرَادَ اللهُ -عز وجل- بِأَهْلِ بَيْتٍ خَيْرًا: أَدْخَلَ عَلَيْهِمُ الرِّفْقَ»"هر کله چې الله –عزوجل- د یوې کورنۍ د خلکو لپاره خیر وغواړي، هغوی ته مهرباني په برخه کوي". [صحیح حدیث دی. احمد په مسند کې روایت کړی دی]. او هغه -صلی الله علیه وسلم- وفرمایل: «إِنَّ الرِّفْقَ لَا يَكُونُ فِي شَيْءٍ إِلَّا زَانَهُ، وَلَا يُنْزَعُ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا شَانَهُ»"مهرباني (نرمي) په هیڅ شي کې نه موندل کیږي مګر دا چې هغه ښکلی کوي، او له هیڅ شي څخه نه لرې کیږي مګر دا چې هغه عیبجن (بد رنګه) کوي". [مسلم روایت کړی]. نو له همدې امله؛ د خلکو په نیز تر ټولو څخه ډیر نفرت شوی کس: سخت او بې رحم دی؛ الله – عزوجل- وفرمایل: (وَلَوْ كُنتَ فَظًّا غَلِيظَ الْقَلْبِ لَانفَضُّوا مِنْ حَوْلِكَ) (او که چېرې ته بدخویَه، سخت زړی وَی (،نو) خامخا دوی به ستا خوا او شانه خواره شوي وو). [آل عمران سورت: ایت 159]، او هغه -صلی الله علیه وسلم- وفرمایل: «مَنْ حُرِمَ الرِّفْقَ حُرِمَ الخَيْرَ» أو «مَنْ يُحْرَمِ الرِّفْقَ يُحْرَمِ الخَيْرَ»"هغه څوک چې له مهربانۍ څخه بې برخې شو له نیکۍ څخه محروم شو" یا "هغه څوک چې د مهربانۍ څخه محروم شو د خیر څخه محروم شو". [مسلم روایت کړی].

اې الله! مورِ ستا په الرفيق نوم باندې ستا څخه غوښتنه کوو: چې مورِ سره مهرباني او نرمي وکړي، او مورِ ته د خير ټولې اسانتياوې برابرې کړي.

السَّـــــيِّــدُ (څښتن او سردار) ذات -جل جلاله-

په سنن ابي داود کې له عبدالله بن الشخير -رضي الله عنه- څخه روايت دی چې وايي: زه د بني عامر له پلاوي سره رسول الله -صلى الله عليه وسلم- ته راغلم: مورِ وويل : ته زمورِ بادار او سردار يې، هغه وفرمايل: «السَّيِّدُ اللهُ -تبارك وتعالى- »، سردار او څښتن الله – تبارک و تعالى- دی.

مورِ وويل: په نيکيو او مقام کې زمورِ تر ټولو نيک او لورِ يې، هغه وفرمايل: «قُوْلُوْا بِقَوْلِكُمْ، أَوْ بَعْضِ قَوْلِكُمْ، وَلَا يَسْتَجْرِيَنَّكُمُ الشَّيْطَانُ»"په هماغه الفاظو چې تاسو خبرې کوئ، پرته له مبالغې څخه خبرې وکړئ، او شيطان دې تاسو ته دوکه درنکړي". [صحيح حديث دی].

" يَسْتَجْرِيَنَّكُمُ " يعنې: شيطان تاسو باندې غالب نشي.

او په لغت کې: السيد: هغه څوک دی چې په مهربانۍ، مال، لورِتيا او کتې کې له نورو څخه لورِ وي، او مال په خپلو حقونو کې ورکوي.

او سردار هغه چا ته ويل کيږي: چې هغه باندې د هغه غضب او غوسه غالبه نشي، او سخي، پاچا او رئيس باندې اطلاقيږي.

د بنده سردار: د هغه بادار او مولا دی، او د ښځې سردار: د هغې ميړه دی، الله –سبحانه وتعالى- فرمايي: (وَأَلْفَيَا سَيِّدَهَا لَدَى الْبَابِ) (د هغې له خاوند سره دروازې ته نژدې مخامخ شول). [يوسف سورت: ايت 25].

او السؤدد: يعنې عزت، او د هر څه ښښتن: تر ټولو عزتمند او لورِ ته وايي.

پرته د الله – عزوجل- څخه څوک دی چې د هغه عزت بشپړ وي؟!

د بادار او سردار د نوم تر سيوري لاندې:

زمورِ رب – سبحانه و تعالى - سردار دی؛ هغه څوک چې په خپل عظمت کې عظمت ته رسيدلی، او هغه عزتمند ذات چې په خپل شرافت کې بشپړ دی، او هغه مهربان ذات چې په خپلې مهرباني کې بشپړ دی، او هغه بډای ذات چې په خپل بډاينه کې بشپړ دی، او هغه غالب ذات چې په خپله غلبه کې بشپړ دی، او هغه عالم چې په خپل علم کې بشپړ شوی دی، او هغه حکيم چې په خپل حکمت کې بشپړ شوی دی.

نو الله –سبحانه و تعالى- سردار دی چې هر ډول عزت او مهربانۍ وربانديې پوره ده.

دا د هغه –سبحانه و تعالى- صفتونه دي چې هيڅوک ورسره شريک نه دي، او په هغه کې هيڅ مخلوق ورسره شخړه نشي کولی.

او هغه معبود، سردار او بې نياز دی

چې ټول مخلوق ورته د تسليمېدو اعلان وکړ

له ټولو خواوو څخه په صفتونو کې بشپړ دی

د هغه په بشپړتيا کې هيڅ نيمګړتيا نشته

ټول مخلوق د هغه –تبارک و تعالى- بنده ګان دي، او ټول هغه ته محتاج دي؛ ملائکې، انسانان او پيريان، هيڅوک له هغه څخه بې نيازه ندي؛ هغوی ټول د هغه سخاوت، مهربانۍ او پالنې ته اړمن دي، نو د هغه –جل جلاله- حق دی چې بايد سردار اوسي، او هغوی باندې لازم دي چې ترڅو هغه په دې نوم سره ياد کړي.

زمورِ رب – سبحانه و تعالى - د کائناتو مالک دی. د هغه لپاره هيڅ نظير او مانند نشته.

او هغه – تبارک و تعالى – سردار چې هر دول اطاعت، خشوع او عاجزي خاص هغه لره وشي، او هغه لره هيڅ شريک نشته.

هغه سردار او معبود دی چې هيڅ شريک نلري: (قُلْ أَغَيْرَ اللَّهِ أَبْغِي رَبًّا وَهُوَ رَبُّ كُلِّ شَيْءٍ) (ته ووايه: ايا زه له الله نه غير (بل) رب ولټوم، حال دا چې هغه د هر شي رب دی). [الأنعام سورت: ايت 164].

ابن عباس – رضي الله عنهما – وويل: إلهًا، د سردار په معنا دی.

غلط فکر!

يو کس ته شايد مال، اولادونه او مقام ورکړل شي، يا د لورِ او با عزت مقام او وظيفې، پراخه يا ځواکمني رهبرۍ خاوند شي، او شايد ډير خادمان د هغه په خدمت کې وي، او ډير ساتونکي هم ولري، او د لښکرو لخوا د هغه ساتنه وشي، خلک د هغه تابع وي، سرونه ورته ذليله او عاجز وي، او خلک د هغه پوروړي وي؛ او ددې دنيا ډيرې هوساينې (شرف) په غټه پيماني سره ورته رسيدلي وي؛ مګر هغه يو لنډ مهاله او نيمګړې هوساينه (شرف) ده.

په خوب کې اميدونو هغوی په دوکه کړل

دا اميدونه او تعبيرونه ځومره درواغ دي!

څوک چې ايمان ولري چې الله: ريښتينې مالک دی؛ د هغه زړه يوازې له هغه –تبارک و تعالى- سره ترلی دی؛ د ويرې، امېد، مرستې، او د توکل ترل والی؛ ځکه چې هغه د بندګانو په چارو کې تصرف کوونکې دی، او هيڅ داسې ژوندی ځيز نشته مګر دا چې د هغې اختيار له هغه سره دی، او ټول بندګان ورته اړمن او فقير دي؛ (۞ يَا أَيُّهَا النَّاسُ أَنْتُمُ الْفُقَرَاءُ إِلَى اللَّهِ ۖ وَاللَّهُ هُوَ الْغَنِيُّ الْحَمِيدُ)(اې خلقو! هم تاسو الله ته محتاجان يئ، او الله، هم دی بنه بې پروا، بنه ستايل شوی دی). [فاطر سورت: ايت 15]، عاجزي او تسليمېدل يوازې بايد الله -سردار او قهار ذات– ته وشي.

اې بېباغلو!

د خلکو په نيز د شرف ستنې: کرامت، عزت، لورِوالی، او په لورِه يادونه، او دا ځيزونه يوازې د الله -عزوجل- په اطاعت سره شوني دي؛ له همدې امله پيغمبرانو او اولياو شرافت ترلاسه کړ، او هغوی د خلکو په منځ کې ځرګند او ښکاره ول.

او هغه څوک چې له الله څخه مخ واړوي او په هغه کفر وکړي؛ هغه هيڅ عزت او مشري نلري، او که دوی د دنيا واکمني ولري، هغه غير حقيقي او لنډمهاله ده.

نو لدې امله؛ منافق ته بادار ويل منع دي، ابو داود څخه روايت دی چې هغه –صلى الله عليه وسلم- وفرمايل: «لَا تَقُوْلُوْا لِلْمُنَافِقِ: سَيِّدٌ، فَإِنَّهُ إِنْ يَكُ سَيِّدًا فَقَدْ أَسْخَطْتُمْ رَبَّكُمْ -عز وجل- »"منافق ته: سردار (بادار) مه وايئ، ځکه چې که هغه سردار (بادار) وي، نو خپل رب –عزوجل- مو په غوسه کړی دی". [صحيح حديث دی]

د سردار حمايت:

مخلوق لپاره د سید (سردار) کلمې استعمالول روا دي؛ د الله –عزوجل- په وینا د یحیی -علیه السلام- په اړه: (وَسَيِّدًا) [آل عمران:39]، او د شفاعت په حدیث کې راغلي دي: «أَنَا سَيِّدُ وَلَدِ آدَمَ يوم القِيَامة وَلَا فَخْرَ»"زه به د قیامت په ورځ د بني ادم سردار یم پرته له غرور او فخر څخه". [مسلم روایت کړی]، او د هغه –صلی الله علیه وسلم- وینا د سعد بن معاذ -رضي الله عنه- په اړه: "خپل سردار ته پاڅیږئ". [بخاري روایت کړی]. او ددې دوو روایتونو او د «السَّيِّدُ اللهُ» «الله سردار دی» روایت ترمنځ تعارض نشته. [صحیح حدیث دی. ابو داود روایت کړی]؛ ځکه چې د مؤمنانو په نیز د مخلوق له سردار څخه منظور: ریاست او امامت دی.
او عرب وایي: فلان زمور بادار (سردار) دی؛ یعني دا زمور رییس او مشر دی، چې مور یې درناوی کوو.
لیکن په سردار سره د الله - عزوجل – یادول پدې معنا دي: چې هغه د مخلوق مالک دی، او ټول مخلوق د هغه بندګان دي.
او د رسول الله -صلی الله علیه وسلم- منعه کول کله چې ورته وویل شول: ته زمور بادار او سردار یې، هغه وفرمایل: «السَّيِّدُ اللهُ، قُولُوا بِقَوْلِكُمْ، أَوْ بَعْضِ قَوْلِكُمْ، وَلَا يَسْتَجْرِيَنَّكُمُ الشَّيْطَانُ»«سردار او څښتن الله –تبارک و تعالی- دی، په هماغه الفاظو چې تاسو خبري کوئ، پرته له مبالغې څخه خبري وکړئ، او شیطان دې تاسو ته دوکه درنکړي». [صحیح حدیث دی. ابوداود روایت کړی] په دې کې: د رسول الله -صلی الله علیه وسلم- د توحید څخه حمایت، او د هغه د عزت ساتنه او حمایت، او د شرک د لارو بندول دي. او هغه – صلی الله علیه وسلم- بده ګڼله چې د هغه ورانديِ د هغه ستاینه وشي، که څه هم دوی له حقیقت پرته بل څه ندي ویلي، ځکه هغه په خپله دا خبره وکړه چې: «أَنَا سَيِّدُ وَلَدِ آدَمَ»"زه د آدم د اولادې سردار یم". [مسلم روایت کړی]، او د دې وړې څخه چې د هغوی زړونه به له مخلوق سره یو ډول تعلق پیدا کړي او د هغوی لپاره به ځانونه خوار او ذلیل کړي؛ کوم چې دا کار باید یوازې او یوازې د قهار الله لپاره ځانګړی شي.
اې، مونږ ستا د السید (سردار) په نوم غوښتنه کوو! ترڅو زمور یاد لور کړي، او زمونږ بار او ګناه لرې کړي؛ ځکه ته په ټولو شیانو باندې قدرت لرې.

بـــدِيـعُ السَّـــمـــاوَاتِ وَالأَرْضِ (د اسمانونو او ځمکې نوښتګر) ذات -جل جلاله-

"زه په قران کریم کې د حقیقت په موندلو کې ډیر متاثر او حیران یم!
دغه سپېڅلی قرآن کائنات د وجود له لوړ ځای څخه بیانوي.
لکه څنګه چې مونږ ولیدل؛ دا د انساني سرچینې څخه ترلاسه کیدی نشي، -وروسته لدې چې ما قرآن کریم ولوست- زه خپل راتلونکي باندې پوه شوم، زه به د دې جامع نظر په رنا کې خپلې ځیرنې پلان کړم". [پروفیسر: یوشیدي کوزان].
دا طبیعت ده لږ تم شه اې د شپې تلونکیه ... ترڅو تاته د نوښتګر د ښکلی مهارت نمونې وښیم ... کومه ځمکه او اسمانونه چې ستا شاوخوا ولړزیدلي ... د زیاتو ښکلو نښو او معجزو په شتون سره
دا ټول د پاڅاهانو پاڅاه باندې دلالت کوي چې ... د فقهاوو او علماوو لپاره یې دلیل پرینښود ... ترڅو هغه باندې شک وکړي. او د هغه چا لپاره چې شک پکې کوي ... نو دغه نبني او معجزې هغه ګناه لروونکی شک او انکار له منځه وړي
او که یو انسان د اسمانونو او ځمکې په پیدایښت کې فکر وکړي، نو نوښتګر الله لپاره به داسې دلیل راوړي، څرنګه چې هغه –سبحانه و تعالی- د خپل ځان په اړه فرمایي: (بَدِيعُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ ۖ وَإِذَا قَضَىٰ أَمْرًا فَإِنَّمَا يَقُولُ لَهُ كُن فَيَكُونُ)(بې له نمونې پیدا کوونکی د اسمانونو او ځمکې دی، او کله چې د کوم کار فیصله وکړي، نو همدا خبره ده چې هغه ته وایي: ''وشه'' نو هغه وشي). [البقرة سورت: ایت 117].
ابن کثیر -رحمه الله- فرمایلي دي: د اسمانونو او ځمکې نوښتګر، د هغو خالق، د هغو جوړوونکی او د هغو پیدا کوونکی، پرته له کوم مخکینۍ نمونې څخه.
شیخ السعدي -رحمه الله- فرمایي: «(بَدِيعُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ) پدې معنا چې: د هغو خالق او نوښتګر په خورا ښه پیدایښت، نوښت او ځواکمن نظم سره پیدا کړي دي».

د عقل څښتنانو ته غږ!

او که داسې وي؛ دا څنګه امکان لري چې هغه لره د هغو څخه څه شی منسوب شي ګویا چې هغه لپاره اولاد دی -اوچت دی الله تعالی د دې نه ډیر اوچت!- بلکې هغه څه چې په دې ځمکه کې دي د الله تعالی پیدابښت او نوښت دی، او دا ټول الله تعالی ته غاړه کېښودونکي او بندګي کوونکي دي، نو الله تعالی فرمایلي: (وَقَالُوا اتَّخَذَ اللَّهُ وَلَدًا ۗ سُبْحَانَهُ ۖ بَل لَّهُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ ۖ كُلٌّ لَّهُ قَانِتُونَ (116) (او هغوی وویل: الله (د ځان لپاره) اولاد نیولی دی، (داسې نه ده) هغه (له دې خبرو نه) پاک دی، بلکې څه چې په اسمانونو او ځمکه کې دي، هغه (ټول) خاص د هغه لپاره دي، ټول د هغه حکم منونکي دي. بَدِيعُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ ۖ وَإِذَا قَضَىٰ أَمْرًا فَإِنَّمَا يَقُولُ لَهُ كُن فَيَكُونُ (117))(بې له نمونې پیدا کوونکی د اسمانونو او ځمکې دی، او کله چې د کوم کار فیصله وکړي، نو همدا خبره ده چې هغه ته وایي: ''وشه'' نو هغه وشي). [البقرة سورت: ایتونه 116-117].
او که دا ثابته شي چې: ټول هغه څه چې په اسمانونو او ځمکه کې دي د هغه پیدا کولو او نوښت څخه دي؛ دا ثابته شوه چې: دا ټول د هغه په بندګانو او ملکونو کې شامل دي، نو د هغه لپاره دا ناشوني ده چې هغه زوی ولري.
او که داسې وي؛ دا د انسانانو لپاره لازمه ده چې: د هغه امر ومني او له هغه څه چې هغه منع کړي مخ وګرځوي؛ او دا خو لرې خبره ده چې هغه لره زوی او میرمن منسوب کړي!
بیا الله – سبحانه و تعالی- مونږ ته امر وکړ: چې په کایناتو او د هغه په ښایسته مخلوق کې فکر وکړو، الله – جل وعلا- وفرمایل: (إِنَّ فِي خَلْقِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاخْتِلَافِ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ لَآيَاتٍ لِّأُولِي الْأَلْبَابِ)(بېشکه د اسمانونو او ځمکې په پیدا کولو کې او د شپې او ورځې په تلو راتلو کې خامخا د خالص عقل خاوندانو لپاره ډېرې نښې دي). [آل عمران سورت: ایت 190]، په ټولو کایناتو کې د ایمان لپاره دلایل شته، چې د هغه اوریدونکي او لیدونکي پیدا کوونکي ذات ته اشاره کوي.
د کایناتو کرښو ته پام وکړه چې په هغې کې ... د لوړ مقام لرونکو ملایکو لخوا تا ته پیغامونه دي ... او ستا لپاره هغې کې لیکل شوي دي که چیرته ته د هغې لیکلو ته پام وکړي ... حقیقت دا دی چې پرته له الله څخه نور ټول شیان باطل دي
هغوی د الله په فضل او احسان باندې ګواهان دي ... فصیحه او خاموشه ژبه ده څرنګه چې هغه ویلي دي

په کایناتو کې فکر وکړه!

بلال -رضی الله عنه - رسول الله -صلی الله علیه وسلم- ته داخل شو – ترڅو د سهار لمانځه لپاره وربانديِ غږ وکړي- ګوري چې رسول الله -صلی الله علیه وسلم- پروت و او ژړل يي؛ ويې ويل: يا رسول الله! څه شی تاسو ژړوي په داسي حال کي چې الله ستاسو مخکيني او راتلونکي ګناهونه معاف کړي؟

هغه ورته وفرمايل: «وَيْحَكَ يَا بِلَالُ! وَمَا يَمْنَعُنِي أَنْ أَبْكِيَ وَقَدْ أَنْزَلَ اللهُ عَلَيَّ فِي هَذِهِ اللَّيْلَةِ:«افسوس پر تا اې بلاله! او څه شی ما له ژړا نه منع کوي د هغه شي په اړه چې نن شپه الله پر ما باندې نازل کړی دی: (إِنَّ فِي خَلْقِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاخْتِلَافِ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ لَآيَاتٍ لِّأُولِي الْأَلْبَابِ)(بېشکه د اسمانونو او ځمکې په پيدا کولو کي او د شپې او ورځې په تلو راتلو کې خامخا د خالص عقل خاوندانو لپارهډېرې نښې دي). [آل عمران سورت: ايت 190]»؛ او د سورت تر پايه يي تلاوت کړ. بيا يي وفرمايل: «وَيْلٌ لِمَنْ قَرَأَهَا وَلَمْ يَتَفَكَّرْ فِيهَا!»افسوس د هغه چا لپاره چې دا ولولي او فکر پرې و نکړي! [صحيح حديث دی. ابن حبان روايت کړی]. اسمانونه او هر هغه څه چې هغې کي دي، ستوري او سياري، لمر او د سپوږمۍ تماشا کول، او د ځمکې تماشا کول او هغه څه چې په دې کي دي، غرونه، نهرونه، سيندونه، حيوانات، نباتات، بې جانه شيان، ژوندي او مړه شيان ... د آسمانونو او ځمکې د ښکلا او نوښت څرګندونه کوي، (تَبَارَكَ الَّذِي جَعَلَ فِي السَّمَاءِ بُرُوجًا وَجَعَلَ فِيهَا سِرَاجًا وَقَمَرًا مُّنِيرًا (61)(ډېر برکتناك دی هغه ذات چې په اسمان کي يې برجونه پيدا کړي دي او په ده کي يې چراغ (لمر) او رڼا کوونکي سپوږمۍ پيدا کړې ده. وَهُوَ الَّذِي جَعَلَ اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ خِلْفَةً لِّمَنْ أَرَادَ أَن يَذَّكَّرَ أَوْ أَرَادَ شُكُورًا (62)) او دی هماغه ذات دی چې شپه او ورځ يې يو له بل پسې راتلونکي پيدا کړي دي، د هغه چا لپاره چې اراده لري چې نصيحت واخلي يا غواړي چې شکر وباسي). [الفرقان سورت: ايتونه 61-62]. د اسلامي ځوانانو په کنفرانس کي؛ چې په (1979) ميلادي کال کي په رياض کي ترسره شو، کله چې امريکايي پروفيسور (پالمر) د الله - سبحانه و تعالی- دغه کلام واوريده، نو پاڅېده: (أَوَلَمْ يَرَ الَّذِينَ كَفَرُوا أَنَّ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ كَانَتَا رَتْقًا فَفَتَقْنَاهُمَا)(ايا هغه کسان چې کافران شوي دي په دې نه دي خبر شوي چې يقيناً يقيناً اسمانونه او ځمکه دواړه سره نښتي وو، بيا مونږ دواړه بېل کړل). [الأنبياء سورت: ايت 30]، او ويې ويل: په حقيقت کي کاينات په پيل کي د لوګي، ګازي، او نښلول شوي لوېي وربڼې څخه جوړ و، بيا په تدريج سره په مليونونو مليونونو ستورو باندې بدل شو چې اسمان يې ډک کړ، او دا په هيڅ ډول ممکنه نه ده چې دغه خبره داسي کس ته منسوب شي چې (۱۴۰۰ کاله) پخوا مړ شوی وي، په داسي حال کي چې هغه سره تلسکوپونه او فضايي بېړۍ شتون نه درلود چې د دې حقايقو په موندلو کي ورسره مرسته کړي وي، نو هغه څوک چې محمد ته يې خبر ورکړی دی هغه: الله دی، او پروفيسور (پالمر) د کنفرانس په پای کي خپل اسلام اعلان کړ. په (۱۴۰۴ هـ ق) کال په رياض کي د سعودي په اتم طبي کانفرانس کي د تايلنډ د مای پوهنتون د اناتومي او جنين د ځانګې مشر پروفيسور ټاګت تاجسون وويل: «او لکه څرنګه چې پيغمبر – صلی الله علیه وسلم - لوستل او ليکل يې نشو کولی؛ نو دا بايد محمد - صلی الله علیه وسلم – هغه پيغمبر وي چې دغه حقيقت يې راوړی وي، دا هغه ته د خالق له خوا د وحي په واسطه لېږل شوی و چې په هر څه پوه دی؛ او دا خالق بايد الله وي.

له همدې امله؛ زه فکر کوم چې د هغه څه وخت را رسيدلی چې بايد ووايم (أشهد أن لا إله إلا الله، وأن محمدًا رسول الله)، زه شاهدي ورکوم چې د الله پرته بل معبود نشته او دا چې محمد د الله رسول دی».

دارو (درمل) ..

او د الله – سبحانه و تعالی- د البديع نوم مقام ډېر لوی دی! که هر چا په دې نوم سره دعا وکړه الله به يې قبوله کړي.

ترمذي له انس -رضی الله عنه- څخه روايت کړی چې رسول الله -صلی الله علیه وسلم- مسجد ته ننوت چې ګوري يو سړي لمونځ ادا کړ او دعا کوي او په دعا کي يې ويل: اللهم! لا إله إلا أنت، المنان، بديع السماوات والأرض، يا ذا الجلال والإكرام!اې الله! له تا پرته بل معبود نشته، منت کوونکی، د اسمانونو او ځمکې پيدا کوونکی، اې د عظمت او عزت خاونده!

فقال النبي -صلی الله علیه وسلم- :نو رسول الله -صلی الله علیه وسلم- وفرمايل: «أَتَدْرُونَ بِمَ دَعَا اللهَ؟ دَعَا اللهَ بِاسْمِهِ الأَعْظَمِ، الَّذِي إِذَا دُعِيَ بِهِ أَجَابَ، وَإِذَا سُئِلَ بِهِ أَعْطَى»"ايا تاسو پوهيږئ چې الله ته يې په څه باندې بلنه ورکړه؟ هغه الله ته د هغه په لوی نوم سره بلنه ورکړه، که په هغه نوم دعا وکړای شي، هغه يې قبلوي، او که په هغه سره تری څه وغوښتل شي، هغه ځيز ورکوي». [صحيح حديث دی].

اې الله! مورِ ته بخښنه وکړه او پر مورِ رحم وکړه؛ اې له ټولو رحم کوونکيه!

اې د اسمانونو او ځمکې پيدا کوونکيه! مورِ ته بخښنه وکړه، پر مورِ رحم وکړه، او زمورِ خطاګاني معاف کړه؛ بېشکه چې ته په هر څه توان لري.

المُعْطِـــي (ورکوونکی) ذات -جل جلاله-

العطاء (ورکوونکی): د هغه د ډاليو له وجې څخه..

الكرم (عزتمند): د هغه له صفتونو څخه يو صفت دی ..

الجود: د هغه له سترو ځانګړنو څخه ده، نو د هغه څخه څوک ډېر سخي، او مهربان او ورکوونکی دی؟!

او د الله –تبارک و تعالی- د ښکلو نومونو څخه: (المعطي) – تبارک و تعالی- دی.

په صحيح ډول روايت دی چې هغه -صلی الله علیه وسلم- وفرمايل: «مَنْ يُرِدِ اللهُ بِهِ خَيْرًا يُفَقِّهْهُ فِي الدِّينِ، وَإِنَّمَا أَنَا قَاسِمٌ، وَاللهُ يُعْطِي»"د چا لپاره چې الله خير وغواړي، هغه ته د دين پوهه ورکوي، زه تقسيم کوونکی او واسطه يم، او الله ورکړي والا دی". [بخاري او مسلم روايت کړی].

زمورِ رب – تبارک و تعالی-: په حقيقي توګه ټولو مخلوقاتو ته ورکوونکی دی، هغه څه چې ورکړي يې دي د هغه منع کوونکی څوک نشته، او هغه څه چې منع کړي يې دي د هغه ورکوونکی څوک نشته.

د هغه – سبحانه و تعالی- ورکړه په ټولو موجوداتو کي شته، د هغه لپاره محدوديت نشته، او نه قيوداتو باندې مقيد دی، او دا د مهربانۍ او سخاوت انتها ده.

او کله چې زمونږ رب ورکړي؛ نو د هغه مهرباني او سمونتيا ده، او که منع يې کړي د هغه د حکمت او مصلحت لمخې به وي.

هغه منع کوونکی او ورکوونکی دی او دا د هغه فضل او احسان دی ... ځکه چې د منان ذات منع کول پخپله عدل او انصاف دی

هغه په خپل رحمت سره ورکوي او هغه چا لره چې وغواړي منع کوي ... په حکمت سره، او الله د قدرت څښتن دی

او د الله ورکړه (ډالۍ) په دوه ډوله دي:

۱- عمومي ورکړه (ډالۍ): په دنيا کي.

او دغه ورکړه: د ټولو مخلوقاتو لپاره ده؛ که هغه مؤمنان وي او يا کافران، ځکه چې الله -سبحانه و تعالی- د هغوی لپاره دنيوي چارې سمې کړي، الله – عزوجل- فرمايي: (كُلًّا نُّمِدُّ هَٰؤُلَاءِ وَهَٰؤُلَاءِ مِنْ عَطَاءِ رَبِّكَ ۚ وَمَا كَانَ عَطَاءُ رَبِّكَ مَحْظُورًا) (له هر يو سره مونږ ستا د رب له ورکړې څخه مدد کوو، له دوی سره او له دغو سره، او ستا د رب عطا (ورکړه په دنيا کي) کله هم منع کړی شوی نه ده). [الإسراء سورت: ايت 20].

۲- خاصه ورکړه (ډالی): په دنیا او آخرت کې.
او دغه خاصه ورکړه (ډالی): د خپلو انبیاوو، او خپلو پېغمبرانو او خپلو صالحو بندګانو لپاره ده، نو هغوی ته په دې دنیا کې حلاله روزي، صالح اولاد، ایمان او تقوا، یقین او روښانه هدایت ورکوي، او دا په دنیا کې تر ټولو ستر نعمتونه دي، حاکم په (المستدرک) کې روایت کړی، او ذهبي د هغه تصحیح کړې: د رسول الله- صلی الله علیه وسلم- روایت دی چې فرمایي: «إِنَّ اللهَ يُعْطِي الدُّنْيَا لِمَنْ يُحِبُّ وَمَنْ لَا يُحِبُّ، وَلَا يُعْطِي الدِّينَ إِلَّا مَنْ يُحِبُّ»."الله دنیا ورکوي هغه چا سره چې مینه لري او یا یې نلري، لیکن دین نه ورکوي پرته له هغه چا څخه چې هغه سره مینه لري". مګر په آخرت کې؛ او د هغه په لوړو جنتونو کې ترټولو له سترو ورکړو څخه ده؛ چې له هغه څخه بشپړ او لوی مقام والا نشته! هغه –سبحانه و تعالی- وفرمایل: (جَزَاءً مِّن رَّبِّكَ عَطَاءً حِسَابًا)(د رب له جانبه به بدله ورکولی شي (د عملونو) په حساب سره ډېره ورکړه). [النباء سورت: ایت 36].
د بنکلا او جلال په کور کې ترټولو ستره ورکړه (ډالی): د رب العالمین رضایت، او د هغه عزتمند مخ ته کتل دي.

د ورکړې (ډالی) کلیدونه:

او زمونږ رب سخي دی او له سخاوت کوونکو سره مینه لري، او هغه ورکوونکی دی او له ورکوونکو سره مینه لري، له همدې امله خلک د ورکړې د خاوندانو عزت کوي، له ابو داود څخه روایت دی چې رسول الله -صلی الله علیه وسلم- وفرمایل: «الأَيْدِي ثَلَاثَةٌ: فَيَدُ اللهِ العُلْيَا، وَيَدُ المُعْطِي الَّتِي تَلِيهَا، وَيَدُ السَّائِلِ السُّفْلَى، فَأَعْطِ الفَضْلَ، وَلَا تَعْجَزْ عَنْ نَفْسِكَ»«لاسونه دري دي: د الله لوړ لاس دی، د ورکونکي لاس چې له هغې څخه وروسته دی، او د سوالګر ټیټ لاس دی، د خپل ضرورت څخه اضافه مال انفاق (ورکړه) کړه، او پدې کار کې خپل نفس سره مجاهدت او مبارزه وکړه». [صحیح حدیث دی]. او د سخاوت څښتنانو لپاره به د پاڅاهانو د پاڅا له لوري لوی اجر وي؛ (وَأَنفِقُوا مِمَّا جَعَلَكُم مُّسْتَخْلَفِينَ فِيهِ ۖ فَالَّذِينَ آمَنُوا مِنكُمْ وَأَنفَقُوا لَهُمْ أَجْرٌ كَبِيرٌ)(او له هغه (مال) څخه څه خرچ کړئ چې هغه (الله) تاسو په دغه (مال) کې (د نورو خلقو) ځای ناستي (خلیفه ګان) جوړ کړي یئ، نو هغه کسان چې له تاسو نه یې ایمان راوړی دی او انفاق یې کړی دی، د دوی لپاره ډېر لوی اجر دی). [الحدید سورت: ایت 7]. او هغه – سبحانه و تعالی - له خپل رسول - صلی الله علیه وسلم - سره وعده کړې ده چې هغه ته به تر هغه کچې ورکړي تر څو چې هغه راضي شي: (وَلَسَوْفَ يُعْطِيكَ رَبُّكَ فَتَرْضَىٰ)(او خامخا ژر به تا ته ستا رب درکړي، نو ته به راضي (خوشحاله) شې). [الضحی سورت: ایت 5]. او له هغه څه څخه چې الله خپل رسول ته په آخرت کې ورکړي دي: نهر کوثر دی: (إِنَّا أَعْطَيْنَاكَ الْكَوْثَرَ) (بېشکه مونږ تا ته کوثر درکړی دی). [الکوثر سورت: ایت 1]، د هغه – صلی الله علیه وسلم- څخه روایت دی چې د کوثر په اړه یې وفرمایل: «نَهْرٌ وَعَدَنِيهِ رَبِّي -عز وجل- ، عَلَيْهِ خَيْرٌ كَثِيرٌ، هُوَ: حَوْضٌ تَرِدُ عَلَيْهِ أُمَّتِي يَوْمَ القِيَامَةِ، آنِيَتُهُ عَدَدُ النُّجُوْمِ»«داسي یو نهر دی چې زما رب - عزوجل - له ما سره وعده کړې ده، چې په هغې کې ډیرې ښېګڼې او خیر دی، او هغه داسي حوض دی: چې زما امت به د قیامت په ورځ هغې ته راستنیږي، او د هغې جامونه به د ستورو په شمیر وي». [مسلم روایت کړی].
او کله چې الله تا ته وګوري او پوه شي چې تا هغه خپل د اعتماد وړ او خپل پناه ځای ګرځولی، او هغه دې پرته له مخلوق څخه خپلو ارتیاوو ته ځانګړی کړی، هغه به تا ته د هغه څه څخه غوره درکړي چې تا یې غوښتنه کړېده، او تا باندې به ډېره مهرباني او سخاوت وکړي چې غوښتی دې وي.
پاک دی هغه ذات چې په فکرونو سره امیدونه ورکوي ... هغه امیدونه چې په نفس کې وي او په ژبې سره نه وي ویل شوي ... پاک دی هغه ذات چې د هغه د پوهې څخه هیڅ شی پټ ندی ... ځکه چې ټول رازونه د هغه لپاره ښکاره دي او رزق یې
پاکي دی هغه ذات لره چې اوس هم شتون لري ... د ټولو جهانیانو لپاره ضامن دی
ای الله! مونږ ته راکړه او مونږ مه بې برخې کوه، او په مونږ مهرباني وکړه او مونږ مه مایوسه کوه؛ ای د جهانونو ربه!

المُحْسِـنُ(احسان کوونکی) ذات -جل جلاله-

په صحیح ډول روایت دی چې هغه -صلی الله علیه وسلم- وفرمایل: «إِذَا حَكَمْتُمْ فَاعْدِلُوْا، وَإِذَا قَتَلْتُمْ فَأَحْسِنُوْا، فَإِنَّ اللهَ -عز وجل- مُحْسِنٌ يُحِبُّ الإِحْسَانَ»"کله چې تاسو قضاوت کوئ نو انصاف وکړئ، او کله چې تاسو ذبحه کوئ، نو احسان او نیکي وکړئ، ځکه چې الله - عزوجل – احسان کوونکی دی او احسان کوونکي خوښوي". [حسن حدیث دی. طبراني په المعجم الاوسط کې روایت کړی دی]. او په بل حدیث کې د شداد بن اوس -رضی الله عنه- څخه روایت دی چې رسول الله -صلی الله علیه وسلم- وفرمایل: «إِنَّ اللهَ -عز وجل- مُحْسِنٌ يُحِبُّ الإِحْسَانَ...»"الله - عزوجل - احسان کوونکی دی او احسان کوونکي خوښوي ...". [صحیح حدیث دی. "الجامع الصغیر"]. زمونږ رب – عزوجل – په خپل ذات، صفاتو او اعمالو کې د کمال حد ته رسېدلی دی؛ (وَلِلَّهِ الْأَسْمَاءُ الْحُسْنَىٰ فَادْعُوهُ بِهَا) (او خاص د الله لپاره تر ټولو ښکلي نومونه دي، نو تاسو الله په دغو (نومونو) سره بلئ). [الأعراف سورت: ایت 180]، له هغه څخه نه څوک غوره دی او نه بشپړ دی! او زمونږ رب – عزوجل- هغه: (الَّذِي أَحْسَنَ كُلَّ شَيْءٍ خَلَقَهُ) (هغه (الله) چې ښایسته کړی یې دی هر شی چې ده هغه پیدا کړی دی). [السجدة سورت: ایت 7].
احسان د هغه اړین وصف دی، هیڅ موجود د سترګو د رپولو په اندازه د هغه له احسان څخه بې برخي ندي، ټول مخلوق د هغه په احسان او فضل باندې پوښل شوي؛ که هغه نیک انسان وي او که فاسق، مؤمن وي او که کافر، او د دوی لپاره هیڅ ډول پاڅون او دوام نشته مګر د هغه د مهربانۍ او انعام له لارې.
د هغه – عزوجل- احسان او مهربانۍ پر بنده باندې دا دی چې هغه یې له نشت څخه را منځته کړ، (هَلْ أَتَىٰ عَلَى الْإِنسَانِ حِينٌ مِّنَ الدَّهْرِ لَمْ يَكُن شَيْئًا مَّذْكُورًا) (یقینًا په انسان باندې داسي وخت هم راغلی دی چې دی څه داسي د یادولو (وړ) شی نه و) [الإنسان سورت: ایت 1]، (وَبَدَأَ خَلْقَ الْإِنسَانِ مِن طِينٍ)(او د انسان تخلیق یې له خټې نه شروع کړی دی). [السجدة سورت: ایت 7]. بیا یې د هغه صورت جوړ کړ په ښکلي ډول باندې: (وَصَوَّرَكُمْ فَأَحْسَنَ صُوَرَكُمْ) (او ستاسو صورتونه یې جوړ کړي دي، پس ستاسو صورتونه یې ښکلي جوړ کړي دي). [غافر سورت: ایت 64]، بیا یې د حق او باطل تر منځ د توپیر کولو لپاره هغه ته عقل ورکړ: (وَهَدَيْنَاهُ النَّجْدَيْنِ) (اومونږ ده ته دوه لارې ښودلي دي). [البلد سورت: ایت 10].
او اسمانونه او ځمکه یې په دې په منځ کې دي د هغه تابع وګرځول: (أَلَمْ تَرَوْا أَنَّ اللَّهَ سَخَّرَ لَكُم مَّا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَأَسْبَغَ عَلَيْكُمْ نِعَمَهُ ظَاهِرَةً وَبَاطِنَةً)(ایا تاسو نه دي کتلي چې بېشکه الله ستاسو لپاره په کار اچولي دي هر هغه څه چې په اسمانونو کې دي او هر هغه څه چې په ځمکه کې دي او پر تاسو باندې یې خپل نعمتونه، چې ظاهري دي او باطني دي پوره کړي دي). [لقمان سورت: ایت 20]. او بې شمېره نعمتونه یې ورته ورکړي دي: (وَإِن تَعُدُّوا نِعْمَتَ اللَّهِ لَا تُحْصُوهَا ۗ إِنَّ الْإِنسَانَ لَظَلُومٌ كَفَّارٌ)(او که تاسو د الله نعمتونه وشمېرئ (نو) تاسو به هغه ونشمېرلی شئ، بېشکه انسان خامخا ډېر ظلم کوونکی، ډېر ناشکره دی). [إبراهیم سورت: ایت 34].

د احسان کمال:

بنده باندې تر ټولو ستر احسان: هغه ته پر دين باندې توفيق ورکول دي، د اسلام په اړه د هغه سينه پراخول او تر مرګه پورې په حق باندې ثابت قدمه اوسيدل دي، (إِنَّ اللَّهَ مَعَ الَّذِينَ اتَّقَوا وَّالَّذِينَ هُم مُّحْسِنُونَ)(بېشکه الله د هغو کسانو ملګرى دى چې پرهېزګاري کوي او د هغو کسانو چې هغوى نېکي کوونکي دي). [النحل سورت: ايت 128]. او خپلو اولياوو او دوستانو ته د بښه او خوندي ژوند لپاره توفيق ورکول دي: (مَنْ عَمِلَ صَالِحًا مِّن ذَكَرٍ أَوْ أُنثَىٰ وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَلَنُحْيِيَنَّهُ حَيَاةً طَيِّبَةً ۖ وَلَنَجْزِيَنَّهُمْ أَجْرَهُم بِأَحْسَنِ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ) (چا چې نېك عمل وکړ، سړى وي، يا که ښځه، په داسې حال کې چې مومن وي، نو خامخا هرومرو به مونږ هغه ته ژوند ورکړو، ډېر پاکېزه ژوند او خامخا هرومرو به مونږ هغوى ته د هغوى د اجر جزا ورکړو د هغو تر ټولو ښو عملونو په بدل کې چې دوى به کول). [النحل سورت: ايت 97].. او خپل اولياء له غمه خلاصول دا دي چې: له سختيو او اندېښنو څخه يې ژغورې؛ الله –سبحانه و تعالى- د يوسف -عليه السلام- په اړه وفرمايل: (إِنَّ رَبِّي لَطِيفٌ لِّمَا يَشَاءُ) (بېشکه زما رب باريك تدبير والا دى، د هغه (شي) لپاره چې اراده يې وکړي). [يوسف سورت: ايت 100]. بيا د هغه احسان کمال له خپلو اولياوو او دوستانو سره په آخرت کې هم څرګندېږي؛ کوم چې تر ټولو لوړ احسان او زياتوالى دى، الله –عزوجل- فرمايي: (۞ لِّلَّذِينَ أَحْسَنُوا الْحُسْنَىٰ وَزِيَادَةٌ)[د هغو کسانو لپاره چې نېکي يې کړي ده ډېره نېکه بدله ده او زيادت (د اجر هم شته)]. [يونس سورت: ايت 26].

نو هغوى لره الحسنى : جنت دى.

او زياتوالى: د خپل لوړ رب مخ ته کتل دي؛ کوم چې له هغه څخه غوره، ښکلى، بشپړ، او لوړ څه شتون نلري!

او هغه –تبارک و تعالى- د هغوى لپاره دوه اجرونه په خپلې دي وينا کې را جمع کړي: ګړندى اجر او ځنډول شوى اجر: (فَآتَاهُمُ اللَّهُ ثَوَابَ الدُّنْيَا وَحُسْنَ ثَوَابِ الْآخِرَةِ ۗ وَاللَّهُ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ) (نو الله هغوى ته د دنيا بدله او د اخرت ښکلى ثواب ورعطا کړ او الله له نېکي کوونکو سره مينه کوي). [آل عمران سورت: ايت 148]. او زمونږ رب - عزوجل - د هغه فضل او احسان خورا لوى دى؛ هغه خپل شريعت په بشپړ دول جوړ کړ او په هغه کې يې ښې پايلې د لوبو اهدافو لپاره شاملې کړي؛ کوم کې چې د ټولو مخلوقاتو لپاره خير دى، (وَمَنْ أَحْسَنُ مِنَ اللَّهِ حُكْمًا لِّقَوْمٍ يُوقِنُونَ) (او په فيصله کولو کې له الله نه (بل) څوك ډېر ښه دى، د هغه قوم لپاره چې يقين کوي!). [المائدة سورت: ايت 50].

احسان په دوه ډوله دى:

1) د الله –سبحانه و تعالى- په عبادت کې احسان کول:

او دا د دين تر ټولو لوړ او عالي مقام دى؛ لکه څنګه چې د جبرائيل -عليه السلام- په مشهور حديث کې راغلي، او په حديث کې يې د احسان تفسير کړى دى: «أَنْ تَعْبُدَ اللهَ كَأَنَّكَ تَرَاهُ، فَإِنْ لَمْ تَكُنْ تَرَاهُ فَإِنَّهُ يَرَاكَ»"د الله داسې عبادت کول لکه څنګه چې ته هغه ګورې، نو که ته هغه نشي ليدلى، نو هغه تا وينې". [بخاري او مسلم روايت کړي].

2) او د الله –سبحانه و تعالى- په بندګانو باندې احسان کول:

هغوى ته د هر ډول خير رسول، او هغوى ته له ضرر رسولو څخه ځان ساتل دي؛ هغه – تبارک و تعالى - وفرمايل: (إِنَّ اللَّهَ لَا يُضِيعُ أَجْرَ الْمُحْسِنِينَ) (بېشکه الله د نېکي کوونکو اجر نه ضايع کوي). [التوبة سورت: ايت 120]. او زمونږ رب -سبحانه و تعالى- خپل نومونه خوښوي، او خوښ ګڼي چې د هغه بندګان د هغه د نومونو په معنا سره هغه ته خپل ځانونه نږدې کړي؛ نو هغه رحيم دى او له رحم کوونکو سره مينه لري، سخي دى او له سخاوت کوونکو سره مينه لري، احسان کوونکى دى او د احسان کوونکو سره مينه لري، هغه -سبحانه و تعالى- فرمايي: (إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ) (بېشکه الله د نېکي کوونکو اجر نه ضايع کوي). [البقرة سورت: ايت 195]، دې کار لپاره ډېر حقدار خلک: مور او پلار دي؛ د الله -عزوجل- ددى وينا په اساس: (وَوَصَّيْنَا الْإِنسَانَ بِوَالِدَيْهِ إِحْسَانًا) (او مونږ انسان ته له خپل مور و پلار سره د نېکۍ کولو کلك حکم کړى دى). [الأحقاف سورت: ايت 15]، او هغه -سبحانه وتعالى- وفرمايل- : (وَأَحْسِن كَمَا أَحْسَنَ اللَّهُ إِلَيْكَ) (او احسان کوه، لکه چې تا سره الله احسان کړى دى). [القصص سورت: ايت 77] .

اې د عرش الله زه په عاجزۍ سره تا ته شکايت کوم
اې زما ربه زه تاته په سختۍ کې دعا کوم چې زما دعا واورې
اې زما الله! دغه هيله پوره کړه او مورِ باندې
مهربان، رحم کوونکى اوسه، او زمونږ دعاګاني قبولې کړه
اې احسان کوونکيه تا مخکې هم هرکله احسان کړى
اې پراخې ورکوونکيه، ستا بخښنه هم پراخه وه
مورِ تاته پناه درورو، اې الله، له خپلو بدو کړنو څخه
مورِ له تا څخه د بخښنې هيله لرو
زمونږ سره مرسته وکړه او شدت لمنځه يوسه، کوم چې
رامنځته شوي او سختى زمونږ څخه پورته کړه
مورِ باندې سخاوت او فضل وکړه، کوم چې ته د هغه وړ يې
له عفوې او بخښنې څخه، اې غوره دعا غوښتل شوى ذاته
اې الله! مورِ د نيکو خلکو څخه وګرځوه، او له مورِ سره احسان وکړه؛ او زمونږ څخه او زمونږ د مور او پلار او ټولو مسلمانانو څخه قبول کړه.

د الله تر ټولو ښکلي نومونو سره تم کيدل

1- مؤمن خپله ټوله هڅه کوي چې الله -تبارک و تعالى- د هغه په نومونو، صفتونو او عملونو سره وپيژني؛ پرته له نفي، مثال، تغير ورکولو، او څرګرنوالى څخه.

او د هغه پوهه بايد له کتاب او سنتو څخه اخيستل شوي وي، او هغه څه چې له صحابه وو او تابعينو څخه ثابت وي.

2- د الله – جل و علا- نومونه توقيفي دي، چې عقل لپاره په هغې کې ځاى نشته، نو پدې اساس؛ لازمه ده چې په هغه څه بسنه وکړي چې کتاب او سنت کې راغلي وي؛ او په هغې کې زياتى او کموالى را نه وستل شي.

3- او د الله ښکلي نومونه د شمېرلو لاندې نه راځي او شمېرلو پورې محدود نه دي؛ نو الله -سبحانه و تعالى- لره نومونه او صفتونه دي چې هغه يې د غيب په علم کې له ځانه سره ساتلي؛ د هغې په اړه نه هغه نږدې ملائکه او نه کوم رالېږلى شوى پېغمبر پوهه لري، لکه څنګه چې په حديث کې راغلي: «..أَسْأَلُكَ بِكُلِّ اسْمٍ هُوَ لَكَ؛ سَمَّيْتَ بِهِ نَفْسَكَ، أَوْ أَنْزَلْتَهُ فِي كِتَابِكَ، أَوْ عَلَّمْتَهُ أَحَدًا مِنْ خَلْقِكَ، أَوْ اسْتَأْثَرْتَ بِهِ فِي عِلْمِ الغَيْبِ عِنْدَكَ..»".. ستا په ټولو هغو نومونو له تا څخه سوال کوم، چې تا پرې خپل ځان نومولى، او يا دى له خپلو بندګانو څخه چاته ښودلي دي، او يا دى په خپل کتاب کې رالېږلي دي، او يا دې په پټ علم کې له ځان سره ساتلي.. ". [صحيح حديث دى. طبراني په معجم الكبير کې روايت کړى"].

او د هغه – صلى الله عليه وسلم- پدې وينا چې فرمايي: «إِنَّ لِلَّـهِ تِسْعَةً وَتِسْعِينَ اسْمًا مِائَةً إِلَّا وَاحِدًا مَنْ أَحْصَاهَا دَخَلَ الْجَنَّةَ» «الله لره نهه نوي نومونه دي، سل نومونه پرته له يوه ځخه، هر چا چې ياد کړل جنت ته به داخل شي". [بخاري او مسلم روايت کړي]؛ او خبره يوه جمله ده.
او د هغه –صلى الله عليه وسلم- دا قول چې: «مَنْ أَحْصَاهَا دَخَلَ الْجَنَّةَ» «هر چا چې ياد کړل جنت ته به داخل شي»: صفت دى، د راتلونکي لپاره خبر نه دى، او معنا يې داده چې: هغه لره ګڼ شمير نومونه دي او معنا يې داده چې هر چا ياد کړل جنت ته به داخل شي.
او دا نه نفي کوي چې پرته له هغو ځخه هغه لره نور نومونه هم شته، او دا هغه ځه دي لکه ځنګه چې ته ووايئ: " فلان کس لره سل غلامان دي چې دوى يې د جهاد لپاره چمتو کړي دي"، دغه خبره دا نه نفي کوي چې هغه لره ددې پرته نور غلامان نشته چې د جهاد پرته کار لپاره چمتو کړي وي، او په دې اړه د علماوو تر منځ اختلاف نشته.
او د هغه – صلى الله عليه وسلم- په قول کې : «مَنْ أَحْصَاهَا دَخَلَ الْجَنَّةَ» "هر چا چې ياد کړل جنت ته به داخل شي" يعني: ځوک چې هغه حفظ کړي، او هغې باندې ځان پوه کړي، او هغې باندې د الله -سبحانه و تعالى- ثنا او حمد ووايي، او دا دې مرتبې دي، نو چا ته چې د دې ځخه يوه هم پيښ شي، سره له ښه نيت او د هغې په مقتضا عمل وشي؛ نو دغه کس واقعا دغه نومونه ياد کړي؛ لکه څرنګه چې قرطبي او الخطابي او ابن القيم – رحمهم الله- ويلي دي.
۴- او د الله – جل جلاله- ټول نومونه ښکلي دي، چې په ځلورو برخو وېشل شوي دي:

لومړى برخه: د ښکلا نومونه:

او دا د بنده په نفس کې: د الله -سبحانه و تعالى- سره مينه، هغه سره د آرامتيا احساس، او د هغه ملاقات لپاره ليوالتيا او شوق ځاى پر ځاى کوي، او دغه نومونه د آرامتيا او ډاډ احساس ورکوي، او مخلوق لپاره د اميد دروازه پرانيزي؛ نو د الله له رحمت ځخه نه نا اميده کيږي، لکه: (الرحمن، الرحيم، الكريم، العفو، الحليم، الغفور، التواب)، او داسې نور.

دويمه برخه: د جلال او عزت نومونه:

او دا په نفس کې: هيبت، ويره، ډار، او د الله – عزوجل- ځخه خوف، او د هغه تعظيم او عزت را منځته کوي.
او دا هغه نمونه دي: چې د جبر، ځواک، جبروت او لويى معنا لري؛ لکه دغه نومونه: (العزيز، والجبار، والقهار، والقوي، والكبير، والمتكبر).

دريمه برخه: د ربوبيت نومونه:

او دا هغه نومونه دي : چې مومن د هغې په مقابل کې د ذلت احساس کوي، او دا چې هغه د الله – عزوجل- مخلوق دى.
او دغه نومونه: د الله - عزوجل – ربوبيت باندې دلالت کوي؛ لکه (الرب، والسيد، والملك، والمالك، والخالق، والبارئ، والرازق).

څلورمه برخه: د الوهيت نومونه:

او دغه نومونه: مومن ته دا احساس ورکوي چې: هغه د الله – سبحانه و تعالى- بنده دى، او دا چې الله -عزوجل- يوازې د عبادت وړ دى.
او دا هغه نومونه دي: چې هغې کې د الوهيت معنا شتون لري؛ لکه: (الإله، والصمد).
دا د معنا په پام کې نيولو سره يوه تقسيم بندي ده، که نه د الله -عزوجل- نومونو کې ټوله ښکلا، عظمت، کمال او لويي يوځاى شوي ده، او دا په غوره نوم سره مسما شوى او عالي وصف باندې دلالت کوي.
5- د دې نومونو ځخه هر يو د الله لپاره د کمال د صفت ثبوت دى؛ له همدې امله دغه نومونه حسنى (ښکلي) دي، او د هغه- تبارک و تعالى- ټول صفتونه د کمال صفتونه دي، او د هغه ستاينې ټولې د عظمت ستاينې دي، او د هغه عملونه ټول د حکمت، رحمت، مصلحت او انصاف دي.
۶- د الله - عزوجل- په نومونو کې داسې نوم نشته چې په هغې کې بدي او شر وي، او يا نيمګړتيا باندې دلالت وکړي.
شر او بدي د هغه لپاره نه دي؛ او د هغه په صفتونو کې نه شاميږي، او نه د هغه ذات پورې تړاو لري، او د هغه په هيڅ عمل کې نه داخليږي؛ او د هغه هيڅ کړنو او وصف ته نه شاميږي.
۷- الله -جل جلاله- خپلو بندګانو ته امر کړى چې په دې نومونو دعا وکړي: (وَلِلَّهِ الْأَسْمَاءُ الْحُسْنَىٰ فَادْعُوهُ بِهَا) (او خاص د الله لپاره تر ټولو ښکلي نومونه دي، نو تاسو الله په دغو (نومونو) سره بلئ). [الأعراف سورت: ايت 180]، پدې کې دا هم شامل دي: د عبادت دعا، او د غوښتنې دعا.
او دا د غوره طاعتونو، او نږدېوالي لوى سبب دى.
۸- د اسماء حسنى په شمير کې له رسول الله -صلى الله عليه وسلم- ځخه يو حديث هم ثابت ندى.
او قاعده دا ده چې: "د الله -سبحانه وتعالى- پاک نومونه له کتاب او سنتو ځخه بايد واخيستل شي".
۹- دويمه ګڼه د الله د نهه نوي نومونو په تشريح باندې متمرکزه ده لکه ځنګه چې د شيخ محمد بن صالح بن العثيمين، او ډاکټر عمر سليمان الاشقر، او شيخ عبدالعزيز بن عبدالله بن باز -رحمهم الله- لخوا موافقه شوي ده، او يا دا چې د دريو ځخه د دوو لخوا موافقه شوي وي.
او په پاى کې ..
د الله -سبحانه و تعالى- ستاينه ادا کوم چې دې کتاب د مطالبو په راټولولو کې يې ما ته توفيق راکړ؛ او د الله –عزوجل- ځخه غواړم چې زما ځخه يې قبول کړي، او ټولو بندګانو ته يې ګټه ورسوي.
وصلَّى الله وسلَّم وبارك على نبيِّنا محمد وعلى آله وصحبه أجمعين.
والحمـدُ للَّهِ ربِّ العـالَمين
تدقيق او بيا کتنه هر يو، استاذ محمد عبدالعظيم او استاذ محمد عبداللطيف له خوا ترسره شوي، ټايپ کول او ليکل د معاذ رزق لخوا شوي، او تنظيمول د استاذ احمد کشوقه لخوا ترسره شوي، الله دې دوى ټولو ته توفيق ورکړي.
*د ليکوال لنډه پيژندنه:
عبدالله بن مشبب بن مسفر القحطاني چې په ۱۳۷۸ هجري لمريز کال کې په رحيمه کې زيږيدلى، په اسلامي فقه کې د دوکتورا سند ترلاسه کړى، متقاعد تعليمي لارښود دى، د ابو بکر الصديق -رضى الله عنه- په جومات کې امام او خطيب دى، د سعودي عربستان په دمام ښار کې.

الله - جل جلاله-؛ د مينه والو آرامتيا
د الله جل جلاله ښکلي نومونه او د هغه غوره صفتونه له کتاب او سنت څخه
ډالۍ
د دويم چاپ سريزه
سريزه
اې زما ربه ..
-جل جلاله- اللهُ الإِلَــهُ
زړونه يې عبادت کوي، او روحونه يې غواړي..
اســم اعظـم (ستر نوم):
له الله سره اوسه هغه به له تا سره اوسي!
-جل جلاله- رب – رب
دروازه ټکول..
او د هغه ربوبيت د مخلوق لپاره په دوه ډوله دي:
ټوله ستاينه خاص ستا لپاره ده..
د خزانو کلياني ..
اې ربه!
او رب له ياده باسو!!
-جل جلاله- يوازې يو الله
فطرت ..
ښکاره دليل:
څه چې دوی وايي الله له هغه څخه لوړ دی!
جهان د هغه پر وحدانيت ګواهي ورکوي:
الله د شريکانو له شرک څخه غني (بې حاجته) دی..
پند او نصيحت ..
-جل جلاله- الصَّــمـَـدُ (بې نيازه)
کافي ځواب..
د زړه سپارل..
ايا دوی بلنه ومنله؟!
ډاډه اوسه!
-جل جلاله- الرَّحْمَنُ الرَّحِيمُ (ډيرمهربانه او ډير رحم کونکی)
او د الله رحمت په دوه ډوله دی:
هغه الرحمن (رحم کونکی) دی..
زيری!
د رحمت کلياني:
شيطان دې تا نه مايوسه کوي!
-جل جلاله- الحَــيُّ (تل ژوندی پاته کيدونکی)
ښکاره دليل:
د کايناتو آواز..
د مينه والو زړونه..
هغه ته تواضع وکړه!
-جل جلاله- الـقَــيُّـومُ (د ټول عالم انتظام کوونکی ذات)
له ټولو څخه ډير د عبادت وړ..
ډاډه اوسه!
-جل جلاله- المَـلِـيـكُ المَـلِـكُ- حقيقي پادشاه او مالک -
د پادشاه د نوم د سيوري لاندې:
شيطان هغوی ته د هغوی کړنې ښايسته کړي..
د قيامت د ورځې مالک..
د هغه پادشاهي بشپړه ده:
اې هغه ذاته چې د هغه پادشاهی نه ختمېږي!
د پادشاه دروازه وټکوه!
-جل جلاله- کامل او له عيبونه څخه پاک
تاسو تر ټولو حقدار ياست..
زړونو واوړيدل..
د خوشحالی کلياني:
پاکي تا لره ده!
-جل جلاله- د ټولو عيبو څخه پاک
هغه لره پاکي ده!

ته تر ټولو مستحق یې..
په هغه کې ستا برخه..
السَّـلاَمُ (سلامتیا بخښونکی ذات) -جل جلاله-
د سلام نوم د سپوري لاندې:
د مینه والو ډالۍ:
له هغې څخه ستا برخه ..
وقفه.. (تم کېدل)
المُؤْمِنُ (امن ورکونکی) ذات -جل جلاله-
وقفه (تم کېدل) ... د المؤمن د نوم له سپوري لاندې:
دري ځایونه:
په هغه کې ستا برخه ...
ساتونکی او نګهبان -جل جلاله-
هغه ساتونکی او نګهبان دی..
ډاډه اوسه!
د نجات رسۍ...
پر ټولو غالب -جل جلاله-
د غالب ذات پناه ګاه:
د هغو کسانو لپاره چې د عزت په لټه کې دي ..
هغه تا ته ویاړ درکوي ..
د عزت کلیاني (کلیدونه):
فکر وکړه!
ترټولو زبردست -جل جلاله-
د هغه مخالفت مه کوه!
د اسمان دروازه وټکوه!
مرهم شه!
د لویې خاوند -جل جلاله-
د عاجزۍ بنده ګي..
پایلو ته فکر وکړه!
دارو (علاج):
د هر شي پیداکونکی او نوښتګر -جل جلاله-
د خالق عظمت...
د کائناتو همغږي:
ډاډه اوسه!
پیداکوونکی -جل جلاله-
نا څاپې نه دی..
صورت جوړونکی -جل جلاله-
بشپړ دلالتونه:
بالاخره..
د ګناه عفوه کوونکی -جل جلاله-
او د هغه بخښنه دوه ډوله ده:
هغه بخښوونکی دی ..
هغه ته وروګرځه!
د بخښنې کیلي:
الغَفُوْرُ الغَـفَّـارُ -جل جلاله-د ډیرو او لویو ګناهونو بخښونکی ذات -جل جلاله-
دروازه پرانیستې ده..
مه مایوسه کیږئ!
د خپل څښتن لپاره تواضع وکړه !
د ژغورنې رسۍ ..
الكَبِـيرُ -جل جلاله-د بزرګۍ خاوند -جل جلاله-
د دروازې په درشل کې ..
عقلونه لنډ شول!
غوره وینا ..
بادشاه ته د ننوتلو کیلیاني:
غالب هغه دی چې لوی ذات ته پناه یوسي..
الأَعْلَى العَـلِـيُّ المُتَـعَـالِ -جل جلاله-د لوی مرتبې خاوند، تر ټولو لوړ او برتر ذات -جل جلاله-
الله چیرته دی؟!
لار..

خپل ارمان ته ورسيدي ..
تسلط لرونکی او پر ټولو زورور ذات -جل جلاله-
هغه قهار ذات دی:
خپل کار هغه ته وسپاره..
الوَهـّـابُ -جل جلاله-ډالی (بخشش) ورکوونکی ذات -جل جلاله-
هغه د هر شي ورکونکی دی:
د هغه په درشل..
وهاب (ورکوونکي) ذات ته رجوع وکړه!
راز د دعا په خوږوالي کې دی!
پټه خبره...
الرَّزَّاقُ -جل جلاله-روزي ورکونکی ذات -جل جلاله-
تقديرونه ليکل شوي دي ..
د هغه خزاني ډکي دي..
تم شه!
د روزی کيلياني ..
هيره شوې روزي!
بالاخره..
الـفَـتـّـاحُ (اسان کوونکی) -جل جلاله-
حقيقت ..
کلياني د هغه په لاس کې دي...
هغه ته ورمخ کړه!
ځانګړې فتح ..
السَّمِـيـعُ (اوريدنکی) ذات -جل جلاله-
هغه اوريدونکی او نړدي دی:
د خلاصون کيلياني:
اوريدونکی ذات ستا ساتنه کوي..
پند او نصيحت ..
البـَـصِـيرُ (هر څه ليدونکی) ذات -جل جلاله-
د اطاعت (تابعداری) خوږوالی ..
پند او نصيحت ..
الـتـَّـوَّ ابُ (ډير ژر توبه قبلونکی) ذات -جل جلاله-
الله څومره مهربان دی!
پند او نصيحت ..
که چېرته تاسو ګناه نه کولی..
د دروازې په درشل کې ..
د بيداری ټکان ..
الـعـَـلِـيمُ (پراخ علم لرونکی) ذات -جل جلاله-
هغه په ذات دی:
د الله پوهه بشپړه او پراخه ده:
حـقـيـقـت..
په دې کې ستا برخه ...
العـَـظـِيـمُ (لوی او د عظمت څښتن) ذات -جل جلاله-
تا لره پاکي ده اې عظيم ذاته!
خپل لاسونه پورته کړه!
چا چې لوی ذات ته پناه يوړه وژغورل شو..
د خلاصون چابي:
مسلمان به څنګه د خپل رب تعظيم کوي؟
الـقَـوِيُّ (د قوت خاوند) ذات -جل جلاله-
ځواک د هغه څخه دی..
د الله ورځې ..
آيا تا خبر نکړم؟!
المَـتِـينُ (د ډير قوت خاوند) ذات جل جلاله
هغوی چېرته دي؟!
ستا هيله پوره کيږي..
د قدرت خاوند، مطلق قادر، او د قدرت بشکاره کوونکی ذات -جل جلاله-
د هغه د ځواک بشپړتيا ..
تقديرونه ليکل شوي دي..

مه حیرانیږه!
هر څه لپاره اندازه شته:
الحَـفِـيظُ (غوره ساتونکی) ذات -جل جلاله-
او الله خپل مخلوق په دوه ډوله ساتي:
ستا ملاتړ کوي ..
رباني انعام:
یوه ارزښتناکه سپارښتنه:
زیری..
الغَـنِـيُّ(بې نیازه) ذات -جل جلاله-
ټوله نړۍ الله لره اړمن دي ..
د بې نیازۍ چاپي:
الحَكَمُ الحَكِيمُ (د مخلوقاتو مطلق حاکم، د لوی حکمت خاوند) ذات -جل جلاله-
د حکمت والا ذات جایزه ..
ډاډه اوسه!
ځان وساته!
اللَّطِـيفُ (په بارکیو پوه) ذات -جل جلاله-
هغه په بارکیو پوه دی:
ایا د هغه د ملاقات شوق نه درځي؟!
د خوښۍ چاپي:
په باریکیو پوه ذات لپاره تواضع وکړه!
الخَبِـيرُ (خبرداره) ذات -جل جلاله-
د احسان مقام:
راز په زړه کې دی!
ملتیا:
الحَلِـيمُ (ډیر تحمل والا) ذات -جل جلاله-
هغه (حلیم) ډېر تحمل والا ذات دی!
الله ځومره تحمل والا دی!
پټه خبره!
د اطاعت خوږوالی!
په پای کې..
الرَّؤُوْفُ (ډیر شفقت کوونکی) ذات -جل جلاله-
بشپړې نښانې:
پیغام ..
زړونو سجده وکړه..
الوَدُوْدُ (ډیر محبت کوونکی) ذات -جل جلاله-
خالص احسان:
یوازې د مینه والو لپاره!
د مینې دلیل:
نښه..
البَـرُّ(ښه سلوک کوونکی) ذات-جل جلاله-
ټول ستا په خدمت کې دي..
د نیکۍ وړمه..
هغه کې ستا برخه ...
القَرِيبُ (ډیر نږدې) ذات -جل جلاله-
او د مخلوق سره د هغه نږدې والی دوه ډوله:
د الله په حمایت کې..
هغه نږدې دی:
د بې وزلۍ جامه ...
المُجِـيـبُ (دعا قبلونکی) ذات -جل جلاله-
ددروازې په درشل ..
پند ..
المَجِـيدُ (د لوی شان خاوند) ذات -جل جلاله-
ستا رب ستاینه خوښوي..
تا لره ستاینه ده..
له هغه سره اوسه!
د کامیابۍ دره:
عرش:

الحَمِيدُ (د حمد او تعريف لايق) ذات -جل جلاله-
خپل رب ته عاجزي وکړه!
ټوله ستاينه تا لره ده..
الشَّـــاكِرُ الشَّكُورُ (ډير قدردان) -جل جلاله-
ورئې کړل نو ويې ستايه!
تر ټولو لويه بدله ..
او شکر په دوه ډوله دی:
د زړونو کيلي:
الأَكْرَمُ الكَرِيمُ (ډير مهربان سخاوتمند) ذات -جل جلاله-
وريې کړل او ويې ستايه:
هغه ډير سخي دی:
له ستايني څخه بې نيازه..
له اميدونه څخه ډير ورکوي..
تله:
پند او نصيحت..
المُقِيتُ (مخلوق ته په روزی سره قوت ورکوونکی) ذات -جل جلاله-
ډاډه اوسه!
منندوی اوسه!
د شتمنی ستنې:
د صالحانو عادت ..
الـوَاسِـعُ (پراخي ورکوونکی) ذات -جل جلاله-
پراخي راوستونکی ذات ستا ستونزې لره کافي دی!
بيعي ګټه وکړه ..
د وپريدونکو اوښکي ...
پيغامونه..
الرَّقِـيبُ (لوی ساتونکی) ذات -جل جلاله-
بريالی شو..
د الله مرسته:
پټه خبره ...
الحَسِيبُ (د ټولو لپاره کافي) ذات -جل جلاله-
او د هغه کفايت:
په سختو حالاتو کې ستا پالنه کوي..
ستا شعار او جامه ...
ستا د شعار معنا دا ده:
ددې لپاره چې لاره امن وي:
پند او نصيحت ..
الشَّـهِـيدُ (هر وخت، حاضر او ناظر) ذات -جل جلاله-
حـقـيـقـت:
د پيش کيدولو ورځ..
ستا وضعيت..
الحَـقُّ (حق) ذات -جل جلاله-
مبارزه..
لاره چېرته ده؟
د ژغورنې دری ته ښکته شه!
المُبِينُ (د هر څخه ښکاره کوونکی) ذات -جل جلاله-
د عقل خاوندان:
المُحِـيـطُ (هر څيز باندې احاطه لرونکی) ذات -جل جلاله-
هغه احاطه کوونکی دی:
ډاډه اوسه!
الأَوَّلُ الآخِـرُ الظـَّاهِـرُ الـبـَـاطِـنُ(تر ټولو اول، تر ټولو آخر، څرګند ښکاره، پټ) -جل جلاله-
تا ته نږدی دی ..
په ولاړيدو مه ستړی کيږه!
د تحول ځای ..
الـوَكِـيلُ (لوی کار ساز) -جل جلاله-
ربښتيا ويوونکو لپاره ...
توکل کوونکو لپاره...
د وتلو څخه مخکې:

پند او نصیحت!
لار لدې خوا څخه ده ..
-جل جلاله- النـُـورُ (رڼا)
د هغه د رڼا په سیوري کې:
تا ته څو خبرې ډالی کوم ...
د هغه د لارښوونې خوږوالی!
د هغه کتاب رڼا ده:
لنډه دا چې ..
-جل جلاله- کفایت کوونکی – جل جلاله
هغه کافي دی:
د هغه له دروازې څخه مه لرې کیږه!
ازموینه ..
مناسب او کافي ځواب..
-جل جلاله- المَوْلَى الوَلِـيُّ (مالک او مدد ګار)
دوستي د پیروی په پیمانه ده:
هغوی هغه خلک دي ..
لاره:
د قبولې چاپیاني:
کله چې تاسره دوستي وکړي تا به حیران کړي !!
-جل جلاله- الهَـادِي (د نېغې لارې هدایت کوونکی)
د الله لارښوونه انسان ته..
هرڅومره چې ستا لارښوونې ډیرې شي، په هماغه پیمانه لوړیږي..
د اسمان دروازه وټکوه!
او په پای کې ..
-جل جلاله- النَّصِـيرُ (ښه مدد کوونکی)
د بریا شکلونه:
کافي او بشپړ ځواب..
-جل جلاله- الوَارِثُ (دهر شي وارث ، مالک)
حقیقي ملکیت ..
د دعا له مفاهیمو څخه ..
-جل جلاله- الشَّـافِي (شفا ورکوونکی)
ستا پناه ګاه ..
د نیکانو عادت ..
مه خپه کیږه!
-جل جلاله- الجَمِـيلُ (ډیر ښکلی)
ژبه د بیان څخه عاجزه ده!!
د کائناتو ښکلا..
شوق ..
د ښېګڼې څخه انکار مه کوه!
-جل جلاله- القَـابِـضُ البَـاسِـطُ (د هر شي منع کونکی، پراخه روزي ورکونکی)
مخکې له پیل څخه یو پیغام ...
د هغه د دوو نومونو القابض الباسط (د هر شي منع کونکی، پراخه روزي ورکونکی): د سیوري لاندې:
تله (ترازو):
ترتولو لوی پراخوالی:
پند او نصیحت ..
د راز خبره ...
-جل جلاله- المُقَدِّمُ المُؤَخِّـرُ (مخکې کوونکی، وروسته کوونکی)
وړاندې او وروسته کول..
واقعي پرمختګ:
-جل جلاله- الحَيِـيُّ (ډیر حیاء کوونکی)
حقیقت:
حیا څومره ښکلې ده!
او د پای خبره ...
-جل جلاله- الدَّيَّـانُ (د خیر او شر بدله ورکونکی)
پایلو ته پام وکړه!
-جل جلاله- المَـنَّـانُ (احسان کونکی)
خوشحاله او نېکبخته خلک:

د مؤمنانو عادت..
منت مه کوه!
الجَـوَادُ (سخي) ذات -جل جلاله-
په سخاوت او مهربانۍ کې زمورِ له رب څخه څوک لوی دی؟!
ویل شوي دي:
الرَّفِـيقُ (نرم او مهربان) ذات -جل جلاله-
مهربان خلک:
په دي کې ستا برخه..
السَّـــــيِّــدُ (څښتن او سردار) ذات -جل جلاله-
د بادار او سردار د نوم تر سیوري لاندي:
غلط فکر!
اي بناغلو!
د سردار حمایت:
بـــدِيـعُ السَّـــمـَاوَاتِ وَالأَرْضِ (د اسمانونو او ځمکې نوښتګر) ذات -جل جلاله-
د عقل څښتنانو ته غږ!
په کایناتو کې فکر وکړه!
دارو (درمل) ..
المُعْطِـــي (ورکوونکی) ذات -جل جلاله-
او د الله ورکړه (ډالۍ) په دوه ډوله دي:
د ورکړې (ډالۍ) کلیدونه:
المُحْسِـنُ(احسان کوونکی) ذات -جل جلاله-
د احسان کمال:
احسان په دوه ډوله دی:
د الله تر ټولو ښکلي نومونو سره تم کیدل
لومړۍ برخه: د ښکلا نومونه:
دویمه برخه: د جلال او عزت نومونه:
دریمه برخه: د ربوبیت نومونه:
څلورمه برخه: د الوهیت نومونه: